ECA NAZ.
Emanuele III
VI
E
15
POLI

XVI.
E.
15.

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

R. P. THEOPHILI
RAYNAVDI,
EX SOC. IESV.
EROTEMATA
DE
MALIS AC BONIS LIBRIS,
DEQVE IVSTA AVT INIVSTA,
eorumdem confixione.

CVM INDICIBVS NECESSARIIS.

LVGDVNI,
Sumptibus IOAN. ANTONII HVGVETAN,
& MARCI ANTONII RAVAVD.

M. DC. LIII.
PERMISSV SVPERIORVM.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

E
47
NAPOLI

Digitized by Google

Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Domino

D. FRANCISCO ANTONIO DIEZ DE CABRERA,

ARCHIDIACONO ET CANONICO

Eccleſiæ Compoſtellanæ, necnon Inquiſitori Apoſtolico Regni Toletani, & Curiæ Regiæ, Hiſpaniæ, &c.

ECCE quartùm, Alpium iuga tranſcendens, Romam reuertor INQVISITOR ILLVSTRISSIME*, rem à te ſanè non magnam petiturus, vt Cenſor ex munere, nec vacuum præferens nomen, ſed à dotibus muneri commenſis egregiè conſtitutus, ſuſceptam à me malorum ac bonorum librorum cribrationem, qua furfures literarios à lecto polline ſecerno, iudicio tuo comprobatam velis. Facio hoc, imitatione virorum magnorum; quos inter, Latinæ ſapientiæ ſimul atque facundiæ flos ſpecioſus, (ſic nominatum à Pelagio memini S. Ambroſium, approbante Auguſtino,) Sabinum Laudenſem Epiſcopum, ſcriptionum ſuarum arbitrum dixit. Sed & Boëtius, qui faſcibus Conſularibus, & ſplendori ſummarum dignitatum*

haud imparem Chriſtianæ ſapientiæ gloriam nexuit, Symmachum Socerum optauit Cenſorem, tranſmittens ad eum è carcere lucubrationem de Trinitate, vt eius iudicio ſtaret aut caderet. A S. Baſilio Magno, idem expetiiſſe Diodorum Tharſenſem, ex Facundo Hermianenſi diſcimus. Mitto poſterioris æui complures. Sed illi, de ſingulis ſcriptionibus vnico argumento addictis, Cenſorem quærebant idoneum. Mihi cui de libris quibuſcunque, malis ac bonis, propoſita diſquiſitio eſt, Cenſor neceſſarius fuit, cui eſſet literaria penus inſtructiſſima, eáque non librariis pinacothecis ad pompam & vanam oſtentationem, ſed animo condita; iudicium acre & perpurgatum, dotes denique omnes Cenſoris probati, eóque digni nomine.

VT TE hoc loco haberem, Vir Amplissime, *perſuaſit perſpectiſſima mihi, per facilem ad te acceſſum, cum Romæ degerem, omnigena doctrina tua, & iudicij exquiſitè perpoliti vis eximia; quibus animi opibus, nobilitatem generis, per magna auorum atque atauorum nomina longa ſerie decurrentem; & gradus queis in Regia, & in Eccleſia orbe vniuerſo celeberrima emines, velut gemmis pretioſiſſimis aurum obryzum inoculas. Enimverò vſus ſæpè, magna mea voluptate, per eam quam dixi Romanam commorationem, tua præſentia, & erudita conſuetudine, Megalopoli illi non ſemel gratulatus ſum, quod te ſuo ſplendore ac nomine dignum exiſtimans, ad ſe allexerit, nunquam ab inolito doctrinæ imperio caſura, quamdiu tui*

ſimiles

ſimiles ſuo ſinu fouebit. Dolebam tamen, cum multa deberem tuo neſcio cui de me iudicio, quod pepererat humanitas tua; non habere quod referrem. At quid conſilij caperem, niſi vt cuius doctrinam ſuſpexeram, cum aliis non poſſet à me officiis, is in libris omnis generis verſatiſsimus, LIBRI *de* LIBRIS *nuncupatione coleretur?*

ID IAM agitabam Romæ; hucque redditus, cœpi ad deſtinata animum conuertere, quo huius mei nominis tantillam partem diſſoluerem. Blandiebatur argumenti fiducia, vitæ tuæ integritas, iudiciorum æquitas, doctrinæ magnitudo; omnia currentem incitarunt. Hæc (vt vocabam,) Librorum cribratio, libero ſolo nata, patrias immunitates violare non timet, ſi eruditionis tuæ tribunali ſe ſiſtat: Quin gaudet, quod futura ſit apud Noſtrates, doctrinæ tuæ, ac veterum morum, & meæ erga te obſeruantiæ monimentum perenne. VALE.
Lugduni Celtarum anno 1653. *ineunte.*

ILLVSTRISSIMÆ AMPLITVDINIS TVÆ.

Addictiſſimus in Chriſto ſeruus,

THEOPHILVS RAYNAVDVS,
ex Societate IESV.

ã 3

CAROLVS SANGRIVS SOCIETATIS IESV Vicarius Generalis.

CVm librum P. Theophili Raynaudi Societatis noſtræ *de malis ac bonis libris, déque iuſta aut iniuſta eorumdem confixione*, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus vt Typis mandetur, ſi iis ad quos pertinet ita videbitur. Romæ, 20. Septembr. 1645.

CAROLVS SANGRIVS.

APPROBATIO.

NOs infrà ſcripti ſacræ facultatis Theologiæ in alma Vniuerſitate Pariſienſi Doctores fidem facimus omnibus ad quos ſpectare poteſt, perlegiſſe & accuratè examinaſſe librum, cui titulus eſt, *R. P. Theophili Raynaudi ex Societ. Ieſu, Erotemata de bonis ac malis libris, déque iuſta & iniuſta eorumdem confixione*, in quo nihil reperimus vel puritati fidei orthodoxæ, vel bonis moribus contrarium, quin potius & prælo & luce eo digniorem iudicauimus, quo author magni nominis, & experientiæ, in eo pro viribus retundere ſuſcipit illud vitium, quod hac tempeſtate meritò nuncupari poteſt malleus non modò Eccleſiæ, ſed & vniuerſæ terræ. Datum Lugduni 18. Ianuarij 1653.

FR. M. MICARD, Minor.

F. STEPHANVS MOLIN, Carmelita, Exprouincialis.

LIbenter per nos licet, vt prodeat in publicum opus, cui imminet titulus *R. P. Theophili Raynaudi ex Societ. Ieſu, Erotemata de bonis ac malis libris, déque iuſta & iniuſta eorumdem confixione*, inſcriptum iſti quippè & aliis eiuſdem ingenij fœtibus Authoris nomen ſatis magna approbatio eſt. Lugduni 25. Ianuarij 1653.

DEVILLE Prouic. Generalis.

PERMISSIO.

LIbrum cui titulus eſt, *R. P. Theophili Raynaudi Erotemata de malis ac bonis libris*, à Ioanne Antonio Huguetan & Marco Antonio Rauaud typis mandari, ego Regis Procurator non impedio, ac ne quis citra eis poteſtatem factam denuo recudat intercedo. Datum Lugduni 25. Ianuarij 1653.

VIDAVD.

CONSENSVS.

VIſo Procuratoris Regij permiſſu vt dictus liber à dictis bibliopolis excudatur permitto. Lugduni 27. Ianuar. 1653.

✝ SEVE.

Digitized by Google

SYLLABVS OPERIS.

PROLVSIVNCVLA.

PARTITIO I.

De obiecto, ſeu de libris configendis quadruplici Serie comprehenſis.

EROTEMA I. *ALIQVI ne libri configendi?* pag. 3

II. *Quinam libri generatim loquendo, improbandi?* 5

SERIES I. Libri mali & nociui.

III. *An libri Hæreticorum configendi?* 9

IV. *Athei & nullius, vel cuiuſuis fidei, ac Religionis libri an improbandi?* 17

V. *Magici ne libri configendi?* 28

VI. *Libri Aſtrologici fatariorum, Onirocritici, Chiromantici, & quomodolibet diuinatorij, an damnandi?* 32

VII. *An obſcæni libri, eliminandi?* 39

VIII. *Famoſi libri num feriendi?* 70

IX. *An libri mordaces, configendi?* 85

X. *An libri ſuppoſititij ſuffixione digni?* 116

SERIES II. Libri in ſe mali, ſed non nociui.

XI. *Num libri Gentilium, Polytheiſmum ſpectãtes, improbandi* 283

XII. *Specténtne ad hanc claſſem, Sarracenicorum libri, præcipuè Alcoranus?* 199

XIII. *An in hoc ordine Rabbinici, Thalmudici, Cabaliſtici libri?* 204

XIV. *Qui libri Hæreticorum, in hoc ordine?* 218

SERIES III. Libri in ſe non mali, ſed nociui.

XV. *Libris ne quibuſdam interdicendum, ob ſolam lectoris fragilitatem.*

Digitized by Google

fragilitatem? 221
XVI. *An Chymici libri, configendi?* 224
XVII. *Libri de argumentis inanibus, an damnandi?* 228

SERIES IV. Libri nec in ſe mali, nec nociui.

XVIII. *An libri quidam idcirco configendi, quod eorum argumenta premi, nec vlteriùs agitari placeat?* 230
XIX. *An libri nullo, vel gratis confiçto authoris nomine editi, ſint configendi?* 232
XX. *An eo tantùm quod liber quiſpiam nouam doctrinam contiunet, ſit configendus?* 238

PARTITIO II.

De ipſa librorum confixione.

EROTEMA I. *Qvis modus confixionis quoad libros ipſos; ſiue an ſemper totalis, an interdum duntaxat partialis debeat eſſe confixio?* 256
II. *Quomodò facienda confixio, reſpectu habito ad lectorum conditionem?* 261

PARTITIO III.

De configendi poteſtate.

EROTEMA I. *PEnes quem ſit librorum configendorum ius priuatum, meréque doctrinale?* 266
II. *Cuius ſit librorum confixio pro poteſtate?* 270
III. *Quæ ſeruanda & declinanda configentibus alienos libros?* 278
IV. *Quod, alienos libros malè configentium peccatum?* 307
V. *Ad quid teneatur qui alienum librum malè confixit?*

Operis clauſula.

Sicera mærentibus, & vinum iis qui amaro ſunt corde: Siue author eius liber confixus fuerit, quibus verbis ac vocibus, hunc lenire dolorem poſſit. 318

PROLVSIVNCVLA

PROLVSIVNCVLA
AD
EROTEMATA,
De iuſta & iniuſta confixione librorum.

ARGVMENTVM propè quotidianum, hactenus tamen 1.
ferè intactum, à paucis certè diſcuſſum, verſaturus, in hoc opere; acturus, inquam, de iuſta librorum confixione, cum mihi ordinem ineundum video, quem Ariſtoteles optimus ſcribendi Magiſter in facultatum ac potentiarum tractatione ſeruandum indicit, vt ſcilicet initium ab obiecto ducatur, inde ad actum, denique ad facultatem ipſam fiat progreſſio. Quia igitur potentia, & facultas libros configendi excutienda eſt, meritò hunc ipſum ordinem inibo. Déque obiecto primùm, id eſt, de libris configendis; tum de eorum confixione, & eius exequendæ debita ratione, ac modo; tandem de poteſtate ipſa configendi diſſeram, quærens cuiuſmodi ſit, & penes quos ſita legitimè, à quibus verò iniuriâ arrogetur, & quanta cum noxa præpoſterè eam exerant, qui potiuntur, multóque magis, qui eum ſibi non ſuppetentem honorem aſſumunt. Hæc eſt huius opellæ ratio ordinis, atque breuiculus, nec in rem ipſam feſtinatò ſubeunti longiores præludiorum ambages, vel neceſſariæ ſunt, vel opportunæ.

PARTITIO I.
De obiecto, ſeu de libris configendis.

PRIVS quàm in ſpeciali ſpectemus, an hi, vel illi libri ſint confixio- 2.
ne digni, dicendum eſt generatim, an aliqui libri digni ſint confixione.

Digitized by Google

R. P. THEOPHILI RAYNAVDI, EX SOC. IESV:

EROTEMATA DE MALIS AC BONIS LIBRIS, DEQVE IVSTA AVT INIVSTA, *eorumdem confixione.*

CVM INDICIBVS NECESSARIIS.

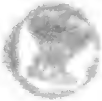
LVGDVNI,

Sumptibus IOAN. ANTONII HVGVETAN, & MARCI ANTONII RAVAVD.

M. DC. LIII.

PERMISSV SVPERIORVM.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Domino

D. FRANCISCO ANTONIO

DIEZ DE CABRERA,

ARCHIDIACONO ET CANONICO

Eccleſiæ Compoſtellanæ, necnon Inquiſitori Apoſtolico Regni Toletani,& Curiæ Regiæ, Hiſpaniæ, &c.

E*CCE quartùm, Alpium iuga tranſcendens, Romam reuertor* INQVISITOR ILLVSTRISSIME, *rem à te ſanè non magnam petiturus, vt Cenſor ex munere, nec vacuum præferens nomen, ſed à dotibus muneri commenſis egregiè conſtitutus, ſuſceptam à me malorum ac bonorum librorum cribrationem, qua furfures literarios à lecto polline ſecerno, iudicio tuo comprobatam velis. Facio hoc, imitatione virorum magnorum; quos inter, Latinæ ſapientiæ ſimul atque facundiæ flos ſpecioſus, (ſic nominatum à Pelagio memini S. Ambroſium, approbante Auguſtino,) Sabinum Laudenſem Epiſcopum, ſcriptionum ſuarum arbitrum dixit. Sed & Boëtius, qui faſcibus Conſularibus, & ſplendori ſummarum dignitatum*

Digitized by Google

haud imparem Chriſtianæ ſapientiæ gloriam nexuit, Symmachum Socerum optauit Cenſorem, tranſmittens ad eum è carcere lucubrationem de Trinitate, vt eius iudicio ſtaret aut caderet. A S. Baſilio Magno, idem expetiiſſe Diodorum Tharſenſem, ex Facundo Hermianenſi diſcimus. Mitto poſterioris æui complures. Sed illi, de ſingulis ſcriptionibus vnico argumento addictis, Cenſorem quærebant idoneum. Mihi cui de libris quibuſcunque, malis ac bonis, propoſita diſquiſitio eſt, Cenſor neceſſarius fuit, cui eſſet literaria penus inſtructiſſima, eáque non librariis pinacothecis ad pompam & vanam oſtentationem, ſed animo condita; iudicium acre & perpurgatum, dotes denique omnes Cenſoris probati, eóque digni nomine.

VT TE hoc loco haberem, VIR AMPLISSIME, *perſuaſit perſpectiſſima mihi, per facilem ad te acceſſum, cum Romæ degerem, omnigena doctrina tua, & iudicij exquiſitè perpoliti vis eximia; quibus animi opibus, nobilitatem generis, per magna auorum atque atauorum nomina longa ſerie decurrentem; & gradus queis in Regia, & in Eccleſia orbe vniuerſo celeberrima emines, velut gemmis pretioſiſſimis aurum obryzum inoculas. Enimverò vſus ſæpè, magna mea voluptate, per eam quam dixi Romanam commorationem, tua præſentia, & erudita conſuetudine, Megalopoli illi non ſemel gratulatus ſum, quod te ſuo ſplendore ac nomine dignum exiſtimans, ad ſe allexerit, nunquam ab inolito doctrinæ imperio caſura, quamdiu tui*

ſimiles

ſimiles ſuo ſinu fouebit. Dolebam tamen, cum multa deberem tuo neſcio cui de me iudicio, quod pepererat humanitas tua; non habere quod referrem. At quid conſilij caperem, niſi vt cuius doctrinam ſuſpexeram, cum aliis non poſſet à me officiis, is in libris omnis generis verſatiſſimus, LIBRI *de* LIBRIS *nuncupatione coleretur?*

ID IAM agitabam Romæ; hucque redditus, cœpi ad deſtinata animum conuertere, quo huius mei nominis tantillam partem diſſoluerem. Blandiebatur argumenti fiducia, vitæ tuæ integritas, iudiciorum æquitas, doctrinæ magnitudo; omnia currentem incitarunt. Hæc (vt vocabam,) Librorum cribratio, libero ſolo nata, patrias immunitates violare non timet, ſi eruditionis tuæ tribunali ſe ſiſtat: Quin gaudet, quod futura ſit apud Noſtrates, doctrinæ tuæ, ac veterum morum, & meæ erga te obſeruantiæ monimentum perenne. VALE. *Lugduni Celtarum anno 1653. ineunte.*

ILLVSTRISSIMÆ AMPLITVDINIS TVÆ.

Addictiſſimus in Chriſto ſeruus,

THEOPHILVS RAYNAVDVS,
ex Societate IESV.

Digitized by Google

CAROLVS SANGRIVS SOCIETATIS IESV Vicarius Generalis.

CVm librum P. Theophili Raynaudi Societatis noſtræ *de malis ac bonis libris, déque iuſta aut iniuſta eorumdem confixione*, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus vt Typis mandetur, ſi iis ad quos pertinet ita videbitur. Romæ, 20. Septembr. 1645.

CAROLVS SANGRIVS.

APPROBATIO.

NOs infrà ſcripti ſacræ facultatis Theologiæ in alma Vniuerſitate Pariſienſi Doctores fidem facimus omnibus ad quos ſpectare poteſt, perlegiſſe & accuratè examinaſſe librum, cui titulus eſt, *R. P. Theophili Raynaudi ex Societ. Ieſu, Erotemata de bonis ac malis libris, déque iuſta & iniuſta eorumdem confixione*, in quo nihil reperimus vel puritati fidei orthodoxæ, vel bonis moribus contrarium, quin potius & prælo & luce eo digniorem iudicauimus, quo author magni nominis, & experientiæ, in eo pro viribus retundere ſuſcipit illud vitium, quod hac tempeſtate meritò nuncupari poteſt malleus non modò Eccleſiæ, ſed & vniuerſæ terræ. Datum Lugduni 18. Ianuarij 1653.

FR. M. MICARD, Minor.

F. STEPHANVS MOLIN, Carmelita, Exprouincialis.

LIbenter per nos licet, vt prodeat in publicum opus, cui imminet titulus *R. P. Theophili Raynaudi ex Societ. Ieſu, Erotemata de bonis ac malis libris, déque iuſta & iniuſta eorumdem confixione*, inſcriptum iſti quippè & aliis eiuſdem ingenij fœtibus Authoris nomen ſatis magna approbatio eſt. Lugduni 25. Ianuarij 1653.

DE VILLE Prouic. Generalis.

PERMISSIO.

LIbrum cui titulus eſt, *R. P. Theophili Raynaudi Erotemata de malis ac bonis libris*, à Ioanne Antonio Huguetan & Marco Antonio Rauaud typis mandari, ego Regis Procurator non impedio, ac ne quis citra eis poteſtatem factam denuo recudat intercedo. Datum Lugduni 25. Ianuarij 1653.

VIDAVD.

CONSENSVS.

VIſo Procuratoris Regij permiſſu vt dictus liber à dictis bibliopolis excudatur permitto. Lugduni 27. Ianuar. 1653.

✝ SEVE.

Digitized by Google

SYLLABVS OPERIS.

PROLVSIVNCVLA.

PARTITIO I.

De obiecto, ſeu de libris configendis quadruplici Serie comprehenſis.

EROTEMA I. *ALIQVI ne libri configendi?* pag. 3

II. *Quinam libri generatim loquendo, improbandi?* 5

SERIES I. Libri mali & nociui.

III. *An libri Hæreticorum configendi?* 9

IV. *Athei & nullius, vel cuiuſuis fidei, ac Religionis libri an improbandi?* 17

V. *Magici ne libri configendi?* 28

VI. *Libri Aſtrologici fatariorum, Onirocritici, Chiromantici, & quomodolibet diuinatorij, an damnandi?* 32

VII. *An obſcæni libri, eliminandi?* 39

VIII. *Famoſi libri num ferendi?* 70

IX. *An libri mordaces, configendi?* 85

X. *An libri ſuppoſititij ſuffixione digni?* 116

SERIES II. Libri in ſe mali, ſed non nociui.

XI. *Num libri Gentilium, Polytheiſmum ſpectãtes, improbandi?* 183

XII. *Spectentne ad hanc claſſem, Sarracenicorum libri, præcipuè Alcoranus?* 199

XIII. *An in hoc ordine Rabbinici, Thalmudici, Cabaliſtici libri?* 204

XIV. *Qui libri Hæreticorum, in hoc ordine?* 218

SERIES III. Libri in ſe non mali, ſed nociui.

XV. *Libris ne quibuſdam interdicendum, ob ſolam lectoris fragilitatem.*

fragilitatem? 221
XVI. *An Chymici libri, configendi?* 224
XVII. *Libri de argumentis inanibus, an damnandi?* 228

SERIES IV. Libri nec in ſe mali, nec nociui.

XVIII. *An libri quidam idcirco configendi, quod eorum argumenta premi, nec vlteriùs agitari placeat?* 230
XIX. *An libri nullo, vel gratis confiƈto authoris nomine editi, ſint configendi?* 232
XX. *An eo tantùm quod liber quiſpiam nouam doƈtrinam continet, ſit configendus?* 238

PARTITIO II.

De ipſa librorum confixione.

EROTEMA I. *QVis modus confixionis quoad libros ipſos; ſiue an ſemper totalis, an interdum duntaxat partialis debeat eſſe confixio?* 256
II. *Quomodò facienda confixio, reſpeƈtu habito ad leƈtorum conditionem?* 261

PARTITIO III.

De configendi poteſtate.

EROTEMA I. *PEnes quem ſit librorum configendorum ius priuatum, meréque doƈtrinale?* 266
II. *Cuius ſit librorum confixio pro poteſtate?* 270
III. *Quæ ſeruanda & declinanda configentibus alienos libros?* 278
IV. *Quod, alienos libros malè configentium peccatum?* 307
V. *Ad quid teneatur qui alienum librum malè confixit?*

Operis clauſula.

Sicera mœrentibus, & vinum iis qui amaro ſunt corde: Siue author cuius liber confixus fuerit, quibus verbis ac vocibus, hunc lenire dolorem poſſit. 318

PROLVSIVNCVLA

Digitized by Google

PROLVSIVNCVLA
AD
EROTEMATA,
De iuſta & iniuſta confixione librorum.

ARGVMENTVM propè quotidianum, hactenus tamen ferè intactum, à paucis certè diſcuſſum, verſaturus, in hoc opere; acturus, inquam, de iuſta librorum confixione, eum mihi ordinem ineundum video, quem Ariſtoteles optimus ſcribendi Magiſter in facultatum ac potentiarum tractatione ſeruandum indicit, vt ſcilicet initium ab obiecto ducatur, inde ad actum, denique ad facultatem ipſam fiat progreſſio. Quia igitur potentia, & facultas libros configendi excutienda eſt, meritò hunc ipſum ordinem inibo. Déque obiecto primùm, id eſt, de libris configendis; tum de eorum confixione, & eius exequendæ debita ratione, ac modo; tandem de poteſtate ipſa configendi diſſeram, quærens cuiuſmodi ſit, & penes quos ſita legitimè, à quibus verò iniuriâ arrogetur, & quanta cum noxa præpoſterè eam exerant, qui potiuntur, multóque magis, qui eum ſibi non ſuppetentem honorem aſſumunt. Hæc eſt huius opellæ ratio ordinis, atque breuiculus, nec in rem ipſam feſtinatò ſubeunti longiores præludiorum ambages, vel neceſſariæ ſunt, vel opportunæ. 1.

PARTITIO I.

De obiecto, ſeu de libris configendis.

PRIVS quàm in ſpeciali ſpectemus, an hi, vel illi libri ſint confixione digni, dicendum eſt generatim, an aliqui libri digni ſint confixione. 2.

A nam

nam non defuerunt qui hoc in dubium reuocarent, imò negarent. Quare eſto

EROTEMA I.

Aliquine libri configendi.

Haud dubiè libri quidam ſunt configendi, quippè mali atque damnoſi; quod enim in veteri eſt adagio, optimorum deterrimam eſſe vitiatio-nem, in libris videtur teſtatiſſimum.

Vtilitates à libris bonis.

3. Nihil ſanè vtilius librorum ſcriptione. Gilbertus id egregiè tradit *ſerm.47. in Cant.* verbis illis. [Bonum eſt ſi dicantur verba; ſed nihilominus bonum eſt ſi ſcribantur verba; volat enim irreuocabile verbum, niſi ſcripto mandetur. Scriptura verbum, & ſtabile facit, & viſibile: mandatum paginæ repoſceetur cùm voles. Bonus depoſitarius eſt liber, integrè quod acceperit reſignans, cùm voles ſumes, vbi voles leges, quandiu voles moraberis. Scriptura memoriæ reparatrix eſt. Tutò verbi medicamenta illac condis; ſeruantur enim illæſa.

Egregiè quoque de fructu libri boni, Petrus Venerabilis, Gilbertum ad ſcribendum adhortans, [Seratur (inquit) in chartula verbi Dei ſeminarium, quod maturatis ſegetibus, hoc eſt, libris perfectis, multiplicatis frugibus, eſurientes lectores repleat, & ſic panis cœleſtis lethalem animæ famem depellat: ſic planè, ſic verbi diuini poteris fieri taciturnus prædicator, & lingua ſilente in multorum populorum auribus, manus tua clamoſis vocibus perſonabit. Clauſus tenebris è ſpelæo tuo, & in codicibus tuis, terras, ac maria peragrabis; in publicis Eccleſiæ conuentibus lectoris ore verbum Dei de ſublimi loco ſpeculator inclamabis: in remotis Clauſtrorum, & domorum angulis, illud idem ſeruis Dei ſilentibus inſuſurrabis. Profeſſio te Eremitam, deuotio faciet Euangeliſtam, vt quod per teipſum non potueris, tuis laboribus promerearis. Animet te ad hoc agendum non paruum laboris præmium, quod pro omnibus conſequeris, quibus hoc laudabili ſtudio ſubuenire potueris. Nam quotquot tuorum voluminum lectione ſuperbiam proſtrauerint, luxuriam ſubegerint, auaritiam contempſerint, iram domuerint, à quibuſlibet malis vel caruerint, vel pœnituerint, vt manipuli ſudoribus tuis collecti, æternarum frugum tuarum horrea cumulabunt, & dum cùm vita hominis opera eius finiri ſoleant, & cum deficiente deficere, tu nec mortuus morieris, nec à vita deficiens à bono opere ceſſabis, quando operibus tuis ad vitam mortuos reuocabis: tantóque tempore etiam poſt mortem tuam, apud Deum extendetur lucrum operum tuorum, quanto, (vt ita dicam,) durare potuerit vita librorum tuorum.]

4. Non prætereo S. Maximum, qui *in præfatione ad Myſtagog. Eccleſiaſt.*

ſic

ſic diſſerit de ſcriptionum bono. [Vehementer vrgens à me poſtulaſti, vt eorum tibi narrationem ſcriptis mandarem, vt qui ſtatueres ſcripturam eſſe obliuionis medicamentum, & auxilium memoriæ, quæ, (vt dicebas,) habet naturaliter tempus, quod omnia domat, & rerum, quæ in ea repoſitæ ſunt, pulchrarum, & honeſtarum typos, & figuras, per obliuionem poteſt inſenſibiliter auferre, & penitus delere; & ideo renouante ratione omnino indiget, qua dicendi facultas perpetuò vigens, impartibilem, & minimè minuendam memoriam, ſuæ poſſit naturæ conſeruare. Quantò autem ſit ſapientius hoc agere, vt quæ audita ſint, ita permaneant, vt eripi non poſſint, quàm ſolummodò audire nemo omnino neſcit, qui dicendi præſtantiæ vllam, vel paruam curam geſſerit, & non ab omni, cum ratione & eloquentia neceſſitudine, ſit planè alienus.] Nihil viro gloriæ cupido accidere poſſe commodius, quàm ſi egregij alicuius ſcriptoris gratiam promereatur, affirmat, & ſubiectis pleriſque exemplis confirmat Sarisber. 8. *Polycrat. cap.* 14. Videndus præterea de ſcriptionis vtilitate idem Sarisber. *in prologon lib.* 1. *Polycratici, initio*; vbi inter alia ait, Imperatorem ab aſino paulo pòſt non diſcrepaturum, niſi quatenus eius memoria vlteriùs ſcriptorum beneficio prorogabitur. Denique optimè in hanc rem diſſerit Lucas de Penna *ad rubricam Cod. de nauicular.* Nec malè Ioſephus Caſtalio *cap.* 48. *var. lect.* Et ideò libros dici *monumenta*, quia poſteritati exarantur, notat Politian. *in præfat. Miſcellan.* Eſt igitur librorum conſcriptio vtiliſſima, quandoquidem per librum Eremita ſit Euangeliſta, & homo poſt mortem quoque ſuperſtes eſt, & homines ad ſanctitatem cohortatur, eruditque ad bonum, & famam perpetuat cùm probati autoris, tum eorum, quorum nomina ſcriptioni inſeruntur.

Damna à libris malis.

At nihil viciſſim deterius, inutilius, damnoſius, ſcriptione mala, & libro malo, eo quippè virus non modò præſens & raptim tranſiens, ſed durabile, & in innumeros eadem ſemper præſentiſſima nocendi facultate graſſari aptum, continetur. Habent hîc locum rationes, quibus Gregorius Neocæſar. in Origenis laudatione, ex ipſius Origenis doctrina, confirmat, libros Atheorum eſſe deuitandos. [Ne ſcilicet, (inquit,) vnaquæpiam horum, illorúmve, ſententia audita, & in pretio habita, quamuis vera non ſit, tanquam vera ſola eſſet, ſi ſemel in animum noſtrum irrepſerit, decipiat, ſibique nos vendicans ſic afficiat, vt nec ab ea diſcedere, nec illam quaſi lanam colore quopiam infectam eluere poſſimus. Vehemens enim, & volubilis quædam res eſt hominum oratio, varia ſophiſmatibus atque fallaciis, vt cùm aures ſubierit, menti citò quæ velit ingerat, atque inſculpat, & quos ſemel occuparit, his vt ipſam pro vera colant, omnìnò perſuadeat. Itaque hæret intus, quamuis falſa fallaxque ſit, & inſtar præſtigiatoris alicuius regnum obtinet, ipſius quem deceperit, defenſa protectáque præſidio. Prona rurſus ad orationis fraudem recipiendam, præcépſque ad aſſenſum humana mens, & prompta, priuſquam diiudicet, omnéſque in partes exploret, vel propter hebetudinem imbecillitatémque ſuam, vel ab orationis 5.

ipſius ſubtilitatem, ad exactum examen deficiens; temerè ſeipſam falſis plerumque rationibus atque ſententiis dedere, quæ & errent ipſæ, & in errorem quos inuaſerint, impellant. Neque hoc tantùm, ſed ſi corrigere ipſam alia quæpiam oratio velit, haud eam iam admittat, neque aliud ſibi perſuaderi ſinat, opinione hac obſeſſam tenente, & Tyranni implacabilis inſtar, in ea dominante.]

Iuſtum eſſe, tales libros proſcribere, ex dictis eruitur.

6. Quòd ſi tanta eſt libri mali virulentia, non congruum modò, ſed & neceſſarium eſt, eos, quibus ius ſit, ſtatuere de illo eliminando. Sanè ſi prauum collocutorem, qui perpaucos vna opera poteſt inficere, deuitandum ſtudioſè eſſe in confeſſo eſt, quia corrumpunt bonos mores colloquia mala; quanto certius eſt, deuitandum eſſe autorem mali operis, qui ſimul infinitos poteſt corrumpere? Aiebat de S. Fulgentio autor vitæ, eius quondam diſcipulus, *in prologo*: [Quaſi ipſe loquitur, cùm liber eius nomine titulatus, legitur.] Alia addo *in Mor. d. 4. n. 216.* E contrario ergo cùm legitur malus liber, perinde fit, ac ſi aures præberentur collocutori malo, quem omnes eſſe deuitandum fatentur, hoc argumentum fortiùs infrà premam, tractans de vitandis hæreticorum libris. Ibidem quoque, & paſſim in ſequentibus, praxim ſapientum omnium exhibebo, non Chriſtianorum modò, ſed etiam profanorum, vnde liquebit, ſententiam omnium proborum, ac prudentum, conſpirare in aliquorum librorum confixionem: quod argumento ſufficienti eſſe debet, vt iure configi intelligantur. Quod enim communiter ſapientibus videtur, non poteſt niſi à ſtulto abiici, vt Caſſianus rectè ſtatuit *lib. 1. de Incarn. cap. 6.* attigitque etiam Tertull. *lib. de præſcript. cap. 28.*

7. Quam ergo dixerimus fuiſſe Ioſephi Scaligeri frontem, cuius illa eſt aduerſus aliquorum librorum confixionem putentiſſima cacochymia; *expurgatorios Indices habere, Marranorum eſt.* Proh ſupercilium, imò infrunitam audaciam! Igitur Marrani, Pontifices omnes, ac Præſules, qui Chriſtianam Eccleſiam ſeculis ſexcentis ſupra mille rexerunt, ſapientiſſimè ac feliciſſimè, & expurgatorios Indices, quibus libri noxij, ex parte, vel in ſolidum, prout libri malignitas ferebat, aboleterentur, ſuo tempore exhibuerunt. Ludo operam, qui homini Caluinianam ganeam ructanti, proferam Pontifices, ac Præſules, quos omnes hæretico ſpiritu deſpuit. Vrgendus potiùs fuerat tot Imperatorum, ac Regum, (hoc quidem cenſore,) Marraniſmus. Nam à ſummis Principibus confixos libros pleroſque, & expurgatos ea ratione prouincias quibus præerant, monſtrabo in ſequentibus. Agnoſce ergò lector, Canis Scaligeri nepotem. Principem hunc gentis ſuæ iactat non tardò iſte de ſcalarum, (an Gemoniarum,) ſublimitate, deiectus ad imum gradum, qualis eſt Leydenſis Magiſtelli. Sed principatum quidem, quiſquis tandem fuerit, quòd ſcalis de Philonis ſententia ſit non abſimilis, ad ſuos non tranſmiſit Canis, abactus à fortioribus. Caninum ſanguinem, & animum, ac genium omnes allatrantem, mordentem, concerpentem, nulli cuiuſcumque ordinis, & gradus parcentem, in hoc eius nepote recognoſcimus.

Peniculi foſſarij, maledicentiſſimæ petulantiæ repenſi, benè memores Theodori Lobliandri aquæ ſextarij, grunnitus contra librorum quorumcumque confixionem, atque adeò contra Indices expurgatorios, referam infrà ex eius præfatione Apologetica pro Alcorano, qui vnus operæ illius ſcopus, eam cum autore, manifeſtè reuincit ſceleris.

In Catholica Eccleſia, (cuius vſibus aduerſari, inſolentiſſimæ inſaniæ damnat S. Auguſtinus;) Indicem amplum expurgatorium primus, (quod ſciam,) confecit in Romana Synodo Gelaſius. Exinde ad annum vſque 1548. alius generalis Index non prodiit. Annis verò conſequentibus confecti ſunt complures; vnus anno 1552. alter plenior anno 1554. rurſúſque alter anno 1559. Poſtea etiam Pius IV. ex monito Tridentinæ Synodi, alium confecit librorum expurgatorium catalogum, cui plenè perficiendo, & omnibus numeris abſoluendo, Gregorius XIII. & Sixtus V. nauarunt operam: iis tamen duntaxat in Indicem relatis libris, qui apertè hæretici eſſent, aut blaſphemi, vel ſchiſmatis, ac ſcandalorum ingeneratiui, aut obſcœnitate infames. Admouiſſe Indici extremam manum viſus eſt Clemens VIII. quo Pontifice dilatatæ admodum ſunt Indicis fimbriæ; tametſi arctè, & anguſtè id tunc factum videri debeat, præ poſterioribus temporibus. 8.

Erotema II.

Qui libri, (generatim loquendo,) improbandi?

NOn eſt ſtandum hac in parte, ſenſui cuiuſcumque; à nonnullis enim, multi libri optimi, retulerunt ſuffixionem, iuxta illud Claudiani ad Alexium, vſurpatum ab Ennodio *lib.2. epiſt.6.* 9.

Ipſe parens vatum, princeps Heliconis Homerus,
Iudicis excepit tela ſeuera notæ.

Nec Latinæ Poëſeos princeps Maro, in opere ad miraculum exculta, euaſit nigros calculos malè feriatorum, vt eſt apud Perſium *ſatyr.1.* verbis illis,

Arma virûm; nónne hoc ſpumoſum, & cortice pingui,
Vt ramale vetus vegrandi ſubere coctum?

Eadem nota inuſta Lucano atque Papinio; quem tamen Sidonius poſt carmen 22. ſcriptorem vocat *præiudicatiſſimum*, & à dotibus optimi autoris celebrant ipſius *centur.1. epiſt.13.* & in Poëtica Iulius Scaliger *lib.6. cap. item 6.* Quid in oratione ſoluta Tullius, nitentis eloquij idea, nónne diſtortis quibuſdam æui ſuis ingeniis, (referente Fabio *lib.12. inſtitut. cap.10.*) audiuit, ſcriptor *tumidus, & Aſianus, ac redundans & exultans, ac penè viro mollior?* En quæ de ſcriptis probatiſſimis ſint imperitorum peſſimè cenſentium iudicia. Attendendum igitur eſt, non quid hic, aut ille pronunciet; ſed quid ipſa natura rei ferat. Vtplurimùm non alios libros, quàm malos, eſſe improbandos, & configendos, videtur extra controuerſiam. Aio, *vtplurimùm*, quia recenti experimento deprehenſum eſt, aliquos libros nullo modo

malos, viſos eſſe idoneam confixionis materiam : ſed hoc & rarum, & recens eſt, vt *infrà* patebit. Vtplurimum autem libri, qui confixione digni ſunt viſi, libri ſunt mali.

Qui hoc loco dicantur libri mali?

10. *Mali libri* nomine, non intelligitur quilibet liber, boni libri nomine indignus, ſiue malus abſolutè, vt cum Metaphyſicis loquar: ſed intelligitur liber reſpectiuè malus, hoc eſt, damnoſus atque nociuus. Nam, vt diſſerit Satisber. *lib.7. Polycratici c.*10. etiam libri in ſe mali, aliquid boni continent, & legi cum fructu poſſunt. Sanè ſi omnes libros in ſe malos, hoc eſt, abſolutè & in ſe non bonos, eliminatos quis velit, maximam omnino librorum partem cadere oporteat. Quotus enim eſt, in tanta librorum, non dico multitudine, ſed propè infinitate, quantam prurigo innumerorum ſcripturientium fundit in dies, qui abſolutè *boni libri* nomine venire debeat? Neque hæc noua querela eſt. Scriptitari paſſim libros à doctis, & indoctis, querebatur æuo ſuo Flaccus, multos indicans fundi à multis malos libros. Caditque etiam, ea, vt cum Tertulliano dicam, *imbonitas*, in pleroſque libros, qui calculo ſuffragatorum non idoneorum, boni interdum audiunt.

Corrupta circa librorum bonitatem iudicia.

11. Nonnullis videntur *libri boni*, qui teruntur plurimorum manibus: qua rubrica diriguntur Bibliopolæ, qui librorum venditione quæſtum captant; ſed eſt rubrica ſanè fallax. Quod enim rectè ſtatuebat Ioannes XXII. (referente Nauclero *generat.*45.) [Nihil eſt à veritate alienius, multitudinis, ſiue vulgi ſententia, quia quicquid laudat, vituperio dignum eſt; quicquid cogitat, vanum; quicquid loquitur, falſum; quicquid improbat, bonum; quicquid extollit, infame.] Hæc vniuersè de multitudinis ſenſu prolata, valent nominatim in hoc negotio, verè enim dixit Gerſo *lib. de laude ſcriptorum, conſideratione* 10. [Pluries emuntur, & ſtudioſiùs teruntur mali libri, quàm boni.] Nimirum, vt ait Terentianus,

Pro captu lectoris, habent ſua fata libelli.

At lectorum plerique, potiùs apti ſunt ad librum nullius momenti, quàm ad librum exquiſitè bonum peruolutandum. Indignabatur primâ in Ruffinum Apologiâ S. Hieronymus, eſſe qui de libri bonitate, ex lectorum numero pronunciarent, cùm tam multi in libris nihili euoluendis reuoluendíſque, iuges ſint. [Vulgi, (inquit,) lectione contenti, Doctorum aures deſpiciunt, & contemnunt illud elogium quo procax imperitia denotatur:

——*Non tu in triuiis indocte ſolebas*
Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen?

Quaſi non cirratorum turba, Mileſiorum in ſcholis figmenta decantet, & teſtamentum ſuis, Beſſorum cachinno membra concutiat, atque inter ſcurrarum epulas, nugæ iſtiuſmodi frequententur. Quotidie in plateis, fictus hariolus, ſtultorum nares verberat, & obtorto ſcorpione dentes mordentium quatit:

Digitized by Google

quatit : & miramur, ſi imperitorum libri lectorem inueniant ?] Quem hîc vocat *obtortum ſcorpionem*, *Epiſt. 16.* vocat *obtortum fuſtem.* Et idem iterat *lib.2. in Iouin. ferè in fine*, vt propterea ſuſpicari quis poſſit, in primo loco, pto *ſcorpioſem* ; legendum *Scipionem. Virgam lauream* interpretatur Caſaubonus *ad Theophraſti characteres, cap. de ſuperſtitione.* Videndus ad eam epiſtolam 16. Marianus Victorius. Senſus ergo Hieronymi eſt, miramur libros ineptiſſimos inuenire lectores, cùm quotidie circulatores fugiuendi, tam confertum auditorium nanciſcantur ? Idem egregiè *epiſtola quadam ad Euſtochium* : [Nullus imperitus ſcriptor eſt, qui lectorem non inueniat ſimilem ſui ; multóque pars maior eſt, Mileſias fabellas reuoluentium, quàm Platonis libros. In altero enim Indus & oblectatio eſt, in altero difficultas & ſudor mixtus labori. Denique, Timæum de mundi harmonia, aſtrorúmque curſu, & numeris diſputantem, ipſe qui interpretatus eſt Tullius, ſe non intelligere confitetur. Teſtamentum autem Grunnij Corocottæ Porcelli, decantant in ſcholis, puerorum agmina cachinnantium. Igitur & noſter Luſcius Lauinius fruatur teſtibus, imò fautoribus ſuis, vincátque multitudine, quia forſitan vincit ingenio : mihi ſufficit paucorum teſtimonium. Peruerſa igitur amuſſis eſt ad libri bonitatem dignoſcendam, vulgi confertim legentis iudicium. An non enim argumentum peſſimi, turba ?

Alij de libri bonitate ex tituli ſplendore pronunciant. At quàm multi imponunt ea ratione lectoribus, appingentes magnificos titulos, quibus fucum faciant ſimplicibus ? Plinius huiuſmodi inanitatem refellit in præfatione ad hiſtoriam, *ſub finem.* [Inſcriptionis (inquit) apud Græcos mira felicitas, κηρίον inſcripſere, quod volebant intelligi fauum : alij κέρας Ἀμαλθείας, vt vel lactis gallinaci ſperare poſſis in volumine hauſtum. Iam *Muſæ*, πανδέκται, ἐγχειρίδιον, λειμὼν πινακίδιον ; inſcriptiones, propter quas vadimonium deſeri poſſit. At cùm intraueris, Dij, Deæque, quàm nihil in medio inuenies !] Ex variis antiquis, multa paucis circa titulorum, ſiue inſcriptionum libris præfixarum varietatem, congeſſit Iulius Scaliger *lib.3. Poëtices c.126.* Gellius quoque, (non enim aſpernabor Grammatici ſuffragium, quem D. Auguſtinus *liberaliter eruditiſſimum* nominat, hoc tectorium inſipientiæ effusè deriſit *lib.20.c.21.* collectis multo pluribus inſcriptionum, (vt vocat,) feſtiuitatibus. Libros mendaciis factos, nomen ac titulum ſplendidum veridicorum præferentes, recenſui initio operis de æquiuocatione. 12.

Sed neque, (quod multos facere videmus,) de libri bonitate, ex librorum ab Autore conſcriptorum multitudine, eſt ſtatuendum. Egregiè S. Baſilius *epiſt* 74. agens de Apollinare, [Facilitati, (inquit,) ſcribendi, qua per occaſionem ad quoſuis irrepit, coniunctam habens ſufficientem linguæ facultatem, orbem libris ſuis repleuit, contempto Eccleſiaſte, qui cauendum eſſe dicit, ne multi fiant libri. In multitudine autem certum eſt, quòd multa delinquantur. Nam quomodo poteſt in multiloquio vitari peccatum ?] Eundem Apollinarem, Naz. quoque ſugillat *orat.52.* quòd numeroſam ingenij fœturam iactaret. Origenem eadem ex cauſa carpit Theophilus Alex. *epiſt.2. Paſch.* & Epiphan. *hær.64.n.5.*

Concluditur,

Concluditur, libros malos hic non dici, qui non ſunt abſolutè, & in ſe boni; ſed tantùm malos reſpectiuè.

13. Plerique igitur libri, ex iis, qui aliquo ex prædictis modis boni habentur, mali ſunt in ſe, & abſolutè. Nec idcirco tamen Libitinæ illicò ſunt addicendi, cùm tales interdum ſint, quibus aliquid inſit boni. Imò nullum eſſe librum tam malum, vt non aliqua parte prodeſſe poſſit, cenſuit Plinius, referente Plinio iuniore *lib.3. epiſt.5.* præiuerátque Varro *lib.6. de ling. Lat.* cuius illa ſunt ſcitè æquè ac verè dicta. [In bona ſegete neque nullum eſt ſpicum nequam, neque in mala non aliquod bonum.] Poſſis de magna librorum parte verè ſtatuere quod de carminibus ſuis Martialis lib.6.

Sunt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura,
Quæ legis hic: aliter non fit, Auite, liber.

Et *lib.7. epigr.65.*

Triginta tanto mala ſunt epigrammata libro:
Si totidem bona ſunt, Lauſe, liber bonus eſt.

Eſſe porrò eam librorum tenuium iuxtà, ac eximiorum varietatem in Dei Eccleſia opportunam, tanquam diuerſæ, & inæqualis ſupellectilis multiplicitatem, ad inſtruendam, & exornandam magnam domum, ſcitè dixit Prudentius *in præfatione Enchiridij*, verſibus illis:

Multa diuitis domo
Sita eſt per omnes angulos ſupellex:
Fulget aureus ſcyphus,
Nec ære deſit expolita peluis:
Eſt & olla fictilis,
Grauiſque, & ampla argentea eſt paropſis:
Sunt eburna quæpiam.
Nonnulla quercu ſunt cauata, & vlmo,
Omne vas fit vtile,
Quod eſt ad vſum congruens herilem,
Inſtruunt enim domum.

Cùm igitur libros malos configendos decerno, non id ſtatuo de libris quibuſuis in ſe, ſiue abſolutè malis, qui ſcilicet non ſint exquiſitè conſcripti; ſed de libris, qui aliis nocumentum inferre malignitate ſua poſſunt; ideóque ſint reſpectiuè mali. Poſſumus autem variè coniungendo & abſolutam, & reſpectiuam malitiam librorum, quadruplicem eorum ſeriem digerere; ſunt enim libri quidam mali, & nociui: ſunt alij mali, & non nociui: ſunt tertiò quidam non mali, ſed nociui: ſunt denique alij vtriuſque malitiæ expertes; ſed quia ita fert eorum fatum, confixioni patentes. Agendum de omnibus ſigillatim.

Series I. Libri mali, & nociui.

Hac prima ſerie comprehendam in primis libros illos, qui fidei puritatem 14.
commaculant, vt libros hæreticorum, & Atheorum: deinde eos, qui ad nefarium cum Satana commercium manuducunt, vt Magicos, hiſque continentes, diuinatorios, quos vno nomine S. Lucas *Actorum* 19. *curioſos* vocauit; præterea eos, qui depretiare res ſacras ob admiſtiones friuolas poſſunt, quales multi Apocryphi, ſcatentes fabulamentis, quibus æſtimatio veris ſacris narrationibus decedit; in quem ferè finem ab hæreticis non paucæ ſacræ hiſtoriæ, confictæ, aut admiſto furfure vitioſo, adulteratæ nequiter ſunt. Addendi denique prædictis libri obſcœni, & famoſi, vel aculeati, aut ſaliri ſupra iuſti ac recti menſuram.

EROTEMA III.

An libri Hæreticorum configendi?

ESſe configendos hæreticorum libros, negant omnes hæretici, ac nominatim OEcolampadius, in quem agit Velloſillus *in aduertentiis ad tomum 6. Hieronymi, quæſt.9.*

Libri Hæreticorum, citra dubium damnandi.

Quicquid verò hæretici pro ſe, & libris ſuis ſolliciti contendant, nulla planè 15.
eſt, aut eſſe poteſt dubitatio, quin hæreticorum libri ſint ſuffixione digniſſimi. Si enim viuus ſermo hæretici, eiuſque alloquium deuitandum eſt Chriſtiano, (ſerpit enim vt cancer ſermo hæretici, autore Apoſtolo;) & idcirco allocutiones hæreticorum ſeuerè damnant Patres, vt Cyprianus *epiſt.*55. *ad finem*, & *epiſt.*40. *n.*16. ac S. Leo *ſerm.*18. *de paſſ.* quanto magis ſcriptio, quæ non volat, & momento dilabitur vt verbum ore prolatum, ſed perſtat veluti perennis quidam fons virulentiæ tranſmittendæ in infinitos ſimul mortales, ad quos viua oratio nunquam pertigiſſet? Quòd ſi hæreticus iam conceſſerit in Orcum, nec alloqui vltrà ſuperſtites queat; libris tamen poteſt etiam iam in Tartaro ſepultus, diſſeminare virus ſuum: qui proinde multo magis auerſandi ſunt, quàm ipſius hæretici cadauer. Nam in libro ſiſtitur anima ipſa, & malignitas hæretici. Pulchrè ſanè Themiſtius *orat.*13. [Animam ego ſapientis hominis, illius ſapientiam eſſe arbitror, ac mentem atque ſermonem: ſepulchra verò eiuſmodi animarum, libros ac ſcripta, in quibus tanquam in monimentis, reconditæ eorum reliquiæ ſeruantur.]

Hoc in rem præſentem elegantiſſimè dixit S. Cyrillus *lib.*14. *de ador.* tractans quod *Leuit.*11. habetur, de munditia animalis fiſſam habentis vngulam pedis, ac ruminantis. Econtra enim, vt addit, [Immundus ex lege eſt, qui altero caret. Quod verò ab his abſcedere oporteat, nullâque ratione eorum participes cerni, declarauit, dicens: *De carnibus non comedetis, & morticina ipſorum non attingetis.* Neque enim cum viuentibus, (inquit,) verſabimini. Et ſi quis fortè

huiuſcemodi moriatur, propriam mentem puram conſeruabitis, ne tantillum quidem ea quæ ab ipſis facta ſint, attingentes; ſcripta nimirum & impurorum commentationes; ſunt enim hæc, hominis vitæ, reliquiæ. Quod ſtulti hæretici facere conſueuerunt; errarunt enim proculdubio ij, qui ignorantiæ, qua laborabant, authores ipſi extiterunt, ac veluti reliquias quaſdam ſuæ ipſorum impietatis, diſcipulorum ſuorum animis impreſſerunt. Hi verò ac quidem libenter admodum accedunt, menteque excipiunt, atque ineluibilem in ſe inquinationem admittunt; quippè qui cadauerosas quodammodò carnes contrectarint, quæ extremo fœtore, immunditiáque ſunt refertæ.]

16. Non alio ergo loco habendus eſt hæretici demortui liber, quàm conditorium animæ, & malignitatis, quæ hæreticum præſtitit auerſatione, & abominatione digniſſimum. Neque enim in hæretico, perſona, vel aliud quippiam, horrori eſſe debet, præter virus doctrinæ, quod in libro propinatur, & nequitiam ex libri doctrina inhalatam. Non exanime corpus tantùm, ſed viuum ipſum Doctorem in eius libris ſupereſſe, ait Philotheus Conſtantinop. *orat. de Triade Theologorum, ferè in fine.* Imaginem autorum in libris agnoſcit S. Chryſoſtomus verbis illis, quæ Gregorius Neocæſarienſis Iconomachorum cauſam agens, adduxit, in VII. Synodo *actione 6.* vocans libros *imagines ſcriptoriæ.* [Nos (inquit) per ſcripta, Sanctorum fruimur præſentia, non ſanè corporum ipſorum, ſed animarum imagines habentes: nam quæ ab ipſis dicta ſunt, animarum illorum imagines ſunt.] Optimè ait, imaginem non quidem corporis, ſed animæ Sancti, eſſe librum ab eo editum. Quis autem Catholicus velit imaginem hæretici habere, niſi quo loco imagines primariorum hæreticorum locauit Theodoſius, hoc eſt, in latrinis? Idque ſignatum à Beza videtur quoad Caluinum; nam eius imaginem, vt cacaturientis, exhibuit: quod notauit Genebrardus *in Chronico.*

Alio ſchemate fugiendam hæreticorum librorum lectionem, & impendens ab eis exitium, expreſſit Clemens Alex. *lib. 5. ſtrom.* verbis illis. [Sed nec omnibus, qui impudenter, & temerè dicunt, & ſcribunt, oportet aures præbere, nam calices quoque, qui à multis ſumuntur per aures, hoc eſt, anſas, aures quidem amittunt: præterea autem etiam ipſi excidentes confringuntur. Eodem modo ij quoque, qui multis nugis, fidei caſtam inceſtarint auditionem, ad veritatem iam tandem obſurdeſcentes, & inutiles fiunt, & in terram decidunt. Non ergo temerè pueris præcipimus, auribus eos apprehendentes, vt oſculentur eos, qui ad ipſos attinent. (latè de eo oſculandi more Lilius Gyraldus *dialogiſmo* 8. oſculum ſic infixum vocans *Florentinum.* Latè item de eo more, Gul. Canterus *lib. nouar. lect. cap.* 25.) hoc vtique tacitè ſignificantes, ingenerari per auditum, ſenſum dilectionis. Deus autem eſt dilectio, qui cognoſci poteſt ab iis, qui diligunt: ſicut Deus eſt fidelis, qui fidelibus traditur per diſciplinam: & oportet, nos ei effici coniunctos, ac familiares per diuinam lectionem, vt ſimile ſibi contemplemur, purè, & citra fraudem verbum audientes veritatis, inſtar puerorum, qui nobis obediunt.]

Principum decreta in libros Hæreticorum.

17. Hoc ſpectarunt omnibus planè ſeculis Chriſtianis, Eccleſiaſticæ leges, & Chriſtianorum

Digitized by Google

Chriſtianorum quoque Principum reſcripta, quibus ſeuerè interdictum legimus, librorum hæreticorum lectione. Conſtantini Magni in hanc rem lex, aduersùs veteres hæreticos, & eorum libros, memoratur ab Euſebio *lib.3. de vita Conſtantini cap.64.* & cauſas aperuerat *cap.63.* verbis illis ad impietatis Magiſtros, & conſceleratos impiorum librorum autores, [Cognoſcite quibus mendaciis, veſtræ doctrinæ inanitas implicata teneatur; quatenus peſtiferis quibuſdam venenis, veſtra vſque eò inficiatur diſciplina, vt per eam integri, ac valentes, ad morbum, viui autem ad ſempiternum interitum abſtrahantur. O veritatis inimici, hoſtes vitæ, internecionis conſiliarij, & autores: omnia apud vos veritati contraria, turpibus conſentientia, maleficiis, ineptiis, & commentitiis fabulis exultantia. Quibus certè mendacia ſtruitis, premitis inſontes, fidelibus lucem denegatis. Nam falſa viſione, & ſpecie pietatis, ſemper delinquentes, omnia contagione veſtra contaminatis; conſcientias integras & labe vacuas, lethalibus plagis vulneratis, ipſum diem, (penè dixerim,) hominum oculis adimitis. At quid attinet ſingula perſequi, cùm de veſtris flagitiis ſicut eorum natura poſtulat, dicere, temporis anguſtiæ non ſinant? Nam ſcelera veſtra adeò grandia, adeò immenſa ſunt, adeò etiam turpia & omni crudelitate redundantia, vt dies integer ad ea explicanda non ſufficeret. Imò verò ab huiuſmodi rebus aures abducere, oculóſque auertere conuenit, ne ſingulorum explanatione, ſyncera & incorrupta fidei noſtræ profeſſio, commaculetur.]

Eiuſdem Imperatoris edictum in hanc rem ſanè luculentum extat apud Socratem *lib.1. cap.6.* In eo Imperator, *gregis noſtri*, (vt Theodoretus ſcitè dixit,) *Zorobabel*, eandem Arrio, quam Porphyrio, ignominiæ notam inuſtam vult; vt quemadmodum capitalis ille Chriſtianæ religionis hoſtis, conſcriptos in eam ſuos nefarios libros igni adiudicatos viderat; ſic Arrij libri impietate nihilo minores, eadem ſorte eſſent, & nullum eiuſdem monimentum relinqueretur ad poſteritatem. Quòd ſi quis librum ab Arrio compoſitum occultaſſe deprehenſus eſſet, nec illum ſtatim in medium productum inieciſſet in flammas, eum mox vt eſſet comprehenſus, capite mulctandum edixit Imperator piiſſimus.

Memorant edictum illud, & ad Neſtorij, ac Neſtorianorum libros extendunt, 18.
Theodoſius, & Valentinianus AA. *l. damnato, C. de heretic.* & pleniùs *tomo 5. Concilij Epheſini c.13. & 14. & c.19. ac 20.* Laudat verò illud Theodoſij, ac Valentiniani in Neſtorianos edictum, Pelagius Pontifex *epiſt. ad Epiſcopos Iſtriæ.* Nec zelo minore Valentinianus, & Marcianus *l. quicunque, C. eodem, & l. quoniam, de Epiſc. & Cleric.* aduersùs Eutychianorum, & Apollinariſtarum libros, & ſacrilega, (vt vocant,) ſcriptorum monumenta armati ſunt; ea enim quiſquis haberet, aut ſeruaret, perpetua deportatione damnarunt, ipſos verò libros ignibus tradi, & flammis obliterari peruerſitatem, ſanxerunt. Quam etiam pœnæ iuſtiſſimam ſeueritatem, in reſcripto ad Palladium Præfectum prætorio, ad eos porrigi voluerunt, qui docendi ſtudio, vel diſcendi, nefaria illa ſcripta legenda cuipiam tradidiſſent; idque ratum præterea habuerunt in epiſtola ad Conſtantinopolitanos ciues, de Synodi Chalcedonenſis firmitate tenenda, intento in Conſtantini Magni edictum digito. Meminitque etiam eiuſdem edicti Iuſtinianus, ea lege, qua Anthimi hæretici in V. Synodo *actione 1.* damnati, & Seueri ſecundùm nomen ſuum *Acephali*, impios libros ignibus addicit, pœna

truncationis manuum, imò & capitis, (ait Nicephorus *lib.17. c.9.*) iis intentata, qui tale quicquam ſcripſiſſent, exſcripſiſſentve. Extat Nouella 42. De vetitis Manichæorum, & Montaniſtarum libris ſub pœna capitis, meminitque Petrus Siculus *in hiſtoria de Manichæis*, laudans eam ob cauſam Chriſtianos Imperatores. Et ſimilia de Manichæorum libris, habet Cedrenus *in compendio hiſt.* ac *in Panoplia* Euthymius.

Caroli Magni edictum aduersùs libros hæreticos, habetur *lib.1. Capitul. c.78.* Plurima talia edicta congeſſit Photius *in Nomocanone tit. 12. cap. 3.* Mandato Tiberij Imperatoris librum Eutychij Conſtantinopolitani hæreſeos materialis conuicti, crematum eſſe, ſcribit S. Gregorius XIV. *mor. c.32.* vt proinde immeritò Euſtathius Presbyter *in actis S. Eutychij* eum purgans, criminatores notet calumniæ. Quod ipſemet S. Eutychius retractans errorem, falſitatis arguit. Item Conſtantinus Monomachus, iuſſit coram ſe ignibus tradi librum Nicetæ Pectorati, Monachi, quem Humbertus Cardinalis Syluæ candidæ, & Petrus Amalphitanus Archiepiſcopus, Legati Romani, hæreſibus fartum demonſtrarant. Edicto Recaredi Regis ex Ariano Catholici, libris omnibus hæreticorum ſubiectum ignem, autor eſt Aymoinus *lib.3. de rebus Francor. c.77.* & Autor Appendicis ad hiſtoriam Francorum Gregorij Turonenſis *num.*8. Edictum Caroli V. Imperatoris, de libris hæreticorum igne cremandis, habetur apud Cochlæum *lib. de actis Lutheri, anno* 1540. ſic igitur ſe geſſerunt contra libros hæreticorum Principes ſeculares.

Autoritas ſacra, contra libros Hæreticorum.

19. Vt minùs mirum ſit, Eccleſiæ Præſules, & ſacra Concilia, quorum ſunt hæ partes primæ in librorum hæreticorum deletionem omnimodam, tanto ſtudio incubuiſſe, ab omni æuo Chriſtiano. Nam Concilium Nicænum I. Arij *Thaliam*, opus non modò hæreticum, ſed etiam planè ſpurcum, & dignum ſcrofæ illius fœtum, vt Sozomenus *lib.1. cap.20.* & Niceph. *lib* 8. *cap.*18. autores ſunt, abditum voluit. S. Alexander Epiſcopus Alexandrinus, ſub finem illius inſignis epiſtolæ aduersùs Arrium, quam exhibet Theodoretus *lib.1. hiſtor. cap.4.* omnia Arij, & Achillæ ac complicum ſcripta proſcribi vult, eo quòd veritatem loqui nolint: omnia autem non ſecus, ac præſtigiatores ementiantur. Eodem æuo Pachomius, ex ſenſu tunc Sanctorum, & totius Eccleſiæ, quanto odio auerſaretur libros hæreticorum, diſcimus ex ipſius Pachomij vita *cap.27.* vbi ſpecialiter traditur, virum ſanctum, Origenis, quem hæreticum habebat, execratum eſſe volumina, & vniuerſos Fratres ſollicitiùs admonuiſſe, vt non ſolùm ipſi Origenis libros refugerent, ſed ne legentibus quidem aures præberent: præibátque ipſe exemplo. Aliquando enim volumen Origenis cùm reperiſſet, aquis illud confeſtim merſit, & aliis Monachis vt idem præſtarent, autor fuit, vt *ibidem c.45.* proditur: additúrque *cap.* 53. morientem quoque id inſixiſſe. Quòd autem Origenis volumen merſerit potius, quàm combuſſerit, cauſa refertur, quòd nomini *Dei* ſcripto in eodem volumine, parcitum voluerit. Sed an non immerſio, æquè perditura erat Dei nomen?

20. Poſterioribus ſeculis, idem ſtudium ſacrorum excubitorum eſt proditum. Vix Sedem Conſtantinopolitam tenuit S. Chryſoſtomus, cùm omni ope anniſus eſt, &

Digitized by Google

& ſuffragante Theodoſio Imperatore perfecit, vt pulſis ex vrbibus Montaniſtis, & Eunomianis, eorum codices comburerentur. Chryſoſtomo enim autori, & incentori, debetur lex Theodoſij aduersùs hæreticos illos, & eorum ſcripta, quæ eſt 34. *in Codice Theodoſ. tit. de hæret.* Nec ita multo pòſt, Epheſina Synodus, Neſtorij libros cutauit vbique flammis addici, per Theodoſium Imperatorem, datis ad eum ſynodicis literis, quæ *tomo* 1. *Concilij Epheſini cap.* 22. & apud S. Cyrillum leguntur: caróque ſtetiſſe pio Monacho, quòd librum Neſtorij cum alio volumine, (vt fit,) compactum, aliquandiu apud ſe neſcius habuiſſet, ex diuino viſo prodit Ioannes Moſchus *cap.* 46. *Limonarij.*

Manichæorum reliquiis, lupis planè ſub ouina pelle Romæ deprehenſis, infremuit in eos, (vt cum Photio dicam,) voce robuſta Leo: quod eius ſermo 4. *de collectis*, & ſermo 5. *de ieiunio decimi menſis*, & ſermo 4. *de Epiph.* quartus item *de Quadrag.* & 7. *de Natali Dom.* abundè produnt. Præter cætera verò paſtoralis ſollicitudinis argumenta, codices eorum omnes, à S. Leone incenſos, Proſper *in Chronico ad annum* 446. tradit, magnas codicum illorum moles interceptas referens. Gelaſium Papam, ſummo ſtudio anniſum, vt lolio librorum hæreticorum Eccleſiam purgaret, non modò decretum eius in Concilio Romano, quod eſt à Gratiano exſcriptum, *C. Sancta Romana*, abundè prodit, ſed etiam quòd concrematos ab eo ante S. Mariæ ædem libros Manichæorum, ſcribit Anaſtaſius: id quod æquè à Symmacho Papa ad Conſtantinianæ Baſilicæ valuas præſtitum, refert liber de Romanis Pontificibus. Et cùm denuò ſtirps infauſta ſub Hormiſda Pontifice pullularet, ſucciſam ab eo Apoſtolica animaduerſione, crematis præter cætera codicibus, ſcribit Anaſtaſius.

In V. Synodo, immediatè ante canonem 1. ita ſancitur aduersùs hæreticorum libros. [In memoria tenentes promiſſiones de Sancta Eccleſia factas, & qui dixit, quòd *portæ Inferni non præualebunt aduersùs eam*, id eſt, hæreticorum mortiferæ linguæ; recordantes autem, & quæ per Oſeam de ea prophetata ſunt, in quibus dicit, *& ſponſabo te mihi in fide, & cognoſces Dominum*; hæreticorum quidem effrænatas linguas, & eorum impiiſſima conſcripta, & eoſdem ipſos hæreticos, qui vſque ad mortem in ſua impietate permanſerunt, patri mendacij Diabolo connumerantes, illis dicemus: *Ecce vos omnes ignem accendiſtis, & conualeſcere facitis flammam ignis, ambulabitis in lumine ignis veſtri, & per flammam quam accendiſtis.*] 21.

Teſtatur inſuper Anaſtaſius in Adriano II. & *præfat. ad VIII. Synodum*, librum actorum Photij aduersùs Nicolaum Papam, ipſiuſmet Photij fœtum, per Legatos S. Ignatij Patriarchæ, & Baſilij Macedonis, pedibus conculcatum, & gladio perfoſſum, móxque decreto Synodi Romanæ, cui Adrianus præerat, apud S. Petrum, repetito in Photium autorem anathemate, fuiſſe combuſtum; cœlo ipſo ſuffragante: nam ſuperueniens ſubitò pluuiæ eluuio, non modò ignem non reſtinxit, ſed etiam incendit vehementiùs, piceo fœtore ex incendio fœtentiſſimi voluminis, vberrimè inhalato. Iuſſu porrò eiuſdem Pontificis cautum eſſe, vt eodem modo, quo Romæ, flammæ impiis Photij ſcriptis iniectæ, Conſtantinopoli, deſcriptoris nequitia pœnas ſumerent, ibidem proditur: & ita factum eſſe, liquet ex VIII. Synodo, *actio.* 8.

vbi in epiſtola ad Baſilium Auguſtum, Adrianus ita vult [omnia exemplaria cremari igne, contemplantibus cunctis, vt ne vnus quidem apex, aut iota, inde ſuperſit.] Berengarius item in Concilio Romano, iuſſus eſt à Nicolao II. coram 113. Epiſcopis ignem ipſemet ſuccendere, & in eum coniicere librum hæreticum, vt ſcribit Lanfrancus initio confutationis Berengarij. Liber ille hæreticus, quem Berengarius hæreſeos ſuæ fontem habuerat, & quem idcircò adactus eſt ipſemet in ignem coniicere, erat liber Ioannis Scoti, vt eſt in fragmento hiſtoriæ Aquitanicæ. Quem dicam Ioannem Scotum, cúmque fuiſſe à Dunſio diuerſum, fruſtrà moneor admonere, cùm ſit euidentiſſimum.

22. Poſtulatis quoque Concilij Remenſis annuens Innoc. II. *epiſt.* 16. apud Abelardum, libros errorum Petri Abelardi, & Arnaldi de Brixia, incendio damnauit: idque de Abelardo Gaufridus Clareuallenſis 1. libro eorum, quos de S. Bernardi vita ſcripſit *cap.*5. diſertè prodit, & iam antè factum Sueſſione à Legato Romanæ Eccleſiæ, teſtatur S. Bernardus *epiſt.*193. quæ eſt ad Iuonem Cardinalem, & *epiſt.* 191. quæ eſt ad Innocentium II. nomine Concilij Remenſis; vbi liber Abelardi *de Trinitate*, igne examinatus dicitur, quia inuenta eſt in eo iniquitas, queritúrque *ibidem* S. Bernardus, ſurrexiſſe à mortuis librum illum, & cum eo multorum hæreſes, quæ dormierant, ſurrexiſſe & apparuiſſe multis. Libros Dauidis de Dinanto tanquam hæreſibus ſcatentes, damnatos eſſe atque exuſtos, & quòd eius erroribus occaſionem præbuiſſe viderentur libri Ariſtotelis de naturali Philoſophia, ſeu Metaphyſica, recens allati Conſtantinopoli, eoſdem quoque in Concilio Prouinciali Pariſiis celebrato ſub anathemate vetitos & igni addictos eſſe, ex Rigordo, & aliis ſcribit Henricus Spondanus *in ſupplemento hiſtorico, anno* 1204. *num.*18. In Concilio Romano interdictum eſſe lectione librorum Wicleffi, refertur, & firmatur in Concilio Conſtantienſi *ſeſſ.*8. Concilium Later. ſub Leone X. *ſeſſ.*10. Libros hæreticos proſcripſit. Adrianus VI. datis ad Bambergenſes literis, grauiſſimè dehortatus eſt à lectione librorum Lutheri. Et ſuffragatum Deum inſigni miraculo ſub illud tempus, immiſſa valida febre homini ea lectione diſtento, à qua febre non priùs liberatus eſt, quàm librum flammis dederet, ſcribit Reſcius *lib.*5. *vita Card. Hoſij cap.*5. Tandem Tridentina Synodus quorumcumque hæreticorum libros, tanquam malæ meſſis certam ſementem, exterminauit: & hanc eſſe veſtem leproſi, quæ *Leuitici* 13. iuſſa eſt comburi, ſcitè proſequitur Rupertus *lib.*2.*in Leuit.c.*23.

Priuatorum item fidelium iuſtus ardor in Hæreticorum libros.

23. Non igitur ratione duntaxat fortiſſima, quam initio dedimus, ſed etiam praxi perpetua Chriſtianitatis, vtróque, (vt ita dicam,) brachio, & Eccleſiaſtico, & laico armatæ in libros hæreticorum, perſpicuum eſt, eam peſtem eſſe quàm diligentiſſimè auerſandam, meritóque libros huiuſmodi ab iis, quorum intereſt, ſuffigi atque proſcribi, ipſi fideles, vel ſilentibus Principum, ac Eccleſiæ legibus, vltrò hæc nequitiæ inſtrumenta addicere ignibus ſunt ſoliti. Exempla ſunt vulgatiſſima; vnum ſanè luculentum, nec adeò antiquæ memoriæ,

Digitized by Google

moriæ, quod Annibal Codretus ad Iacobum Laynium Soc. Ieſu Præpoſitum Generalem Tridenti in OEcumenica Synodo agentem perſcripſit. ex Sacchini hiſtoria noſtra ad annum 1562. quo id contigit, annotabo. Iſidoro, vulgò *Iſſoire*, vrbe Aruerniæ, ſpelæo hæreſeos per annos complures, tandem ab exercitu Catholico in deditionem accepta, Edmondus Augerius Chriſtianus Orator non ex genere citharœdorum, ſed potens ac Apoſtolicus, eò aduocatus eſt, tantóque motu animorum rem Chriſtianam curauit, vt intra tempus perbreue, ad mille quingentos in Eccleſiæ caulas reuocarit. Orationem verò 40. horarum cùm inſtituiſſet, eaque concluſa auguſtiſſimum Chriſti corpus per vrbem circumferretur, qui libros habebant hæreticos, gratam fragrantiam in platea excitarunt, iis libris, quà Chriſti corpus tranſibat, igni datis, incenſo acceptiſſimo. Hi ignes, ſi crebri, & luculenti excitarentur, non dubium quin purgando Chriſtiano cœlo, & peſte animorum, quæ librorum maximè virulentia graſſatur, feſtinatò auertenda, magnum compendium fieret, & impietatis diffuſio facile præcluderetur; fatendum enim eſt, nullo magis inſtrumento impietatem foueri, & promoueri, quàm librorum.

Quanquam Nazianzenus *orat.2. de pace num.31.* vt *ibi* notauit Billius, ſcripta hæreticorum, quia nihil boni inde paritur, contulit ouis ſubuentaneis, ſic de eis ſcribens. [Lepidos, & elegantes veſtros fœtus, imò abortus, cognoſcimus, cum ruptis, aut dura, & ſolida diſputatione confractis, aſpidum ouis vana ea, & ſubuentanea eſſe, apertè demonſtrauerimus, abditúmque in ipſis pietatis baſiliſcum in medium protulerimus. Baſiliſcum quidem illum, cæterùm mortuum, & imperfectum, ac motu carentem, ipſiſque partus doloribus immortuum, ac priuſquam gignatur, extinctum. Libet enim verbis veſtris vti, vt nonnihil gratiæ apud vos ineam ob conceptionem, non minùs deteſtabilem, quàm ob abortum miſerabilem.] 24.

Vtinam tamen ſcripta talia conferri poſſent cum ouis ſubuentaneis quoad impietatem, ita vt non poſſet inde ſoboleſcere impietas: quod experimento aſſiduo, nimiùm quantum, deprehendimus fieri. Meritò igitur libri huiuſmodi perduntur, & addicuntur ignibus.

Quæ ſubducendis exitio Hæreticorum libris, commodare viſa, diſiecta.

Duo in contrarium opponi poſſunt. Vnum ex decreto Zachariæ Papæ, vetantis quod Synodus Romana iuſſerat, cremari libros Adalberti, inſani hæretici. Alterum quòd in libris hæreticorum multa ſint bona, & vtilia. Sed neutra oppoſitio eſt idonea: nam Zacharias Papa in ea epiſtola quæ habetur 138. inter epiſtolas S. Bonifacij, & in Concilio Romano quod in cauſa Adalberti Galli, & Clementis Scoti habuit, prolata quidem Adalberti ſcripta, ſubiici ignibus noluit; quod faciendum cenſuerant Patres; verùm ea in re non conſuluit incolumitati librorum hæreticorum: ſed ad perpetuam, (vt ait,) confuſionem illius Adalberti, & eius ſectatorum, voluit exemplar vnum eorum ſeruari in ſcriniis Romanæ Eccleſiæ. Quòd enim libri illi farti eſſent impietatibus craſſiſſimis, & apertiſſimis, quarum defloratio habetur in eo Concilio: Adalbertus autem à pleriſque haberetur vt ſanctus; interfuit Eccleſiæ, 25.

eius

eius libros non prorſus perdi, vt ſi quando res ferret, ex operibus probaretur impietas autoris.

26. Nec item refert, quòd ad ſubducendos huiuſmodi libros exitio, obtendiſſe ſuo tempore nonnullos, teſtatur Thomas Waldenſis in doctrinis præmiſſiuis ad doctrinale fidei antiquæ, *doctr.6.* eſſéque poſtea ab aliis, in Belgio, & Lutetiæ, vel imprudenter, vel doloſè iactatum, ſcribit Alphonſus de Caſtro *lib.2. de iuſta hæretic. punit. c.16.* nimirum multa bona reperiri in hæreticorum libris, ac proinde damnandos non eſſe, ſed iis, quæ inibi mala ſunt, improbaris, quæ pura, & bona ſunt, (iuxta Apoſtoli monitum,) tenenda eſſe. Hoc, inquam, non refert; nihil enim hæreticis familiarius eſt, quàm bona quædam permiſcere peſſimis, vt eſcâ illâ quorundam bonorum pellectus incautus lector, voret hamum perfidiæ in exitium ſuum, & certam ruinam. Ignes ſuppoſiti cineri doloſo, ſunt periculoſiores: quod de his libris, & inſerto impietatibus bono quopiam, videtur veriſſimum. Quare idem de libris hæreticorum, & ſtillis aliquibus boni mellis, multæ amaritudini peruerſorum dogmatum infoſſis, ſtatuere meritò liceat, quod de propinantibus venenum in aureo calice, labris eius melle perlitis. Egregiè id tradit S.Leo *epiſt. ad Turibium c.15.* de libris Priſcillianiſtarum agens.

Pulcherrimè item Beda ſuorum in Cantica commentariorum principio, cùm monuiſſet Iuliani Celanenſis, Pelagianorum diſertiſſimi, lucubrationes in Cantica, magnam Lectoris attentionem depoſcere, vt bonum carpens, à ſpinis caueret, ſubiicit, prudentiùs quoque facturum, ſi prorſus abſtineat plena periculi lectione: ne dum boni quippiam captat, vnà præſentiſſimum virus hauriat, & pereat. Quò aptat illud Maronis,

Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga;
Frigidus, (ô pueri fugite hinc,) latet anguis in herba.

27. Ego eodem iure, huc aptarim illud Origenis *lib.1. in Iobum.* [Diabolus aduersùm nos, mille modis, ac multipliciter dimicat, congreditur, & tentat, inſidiatur. Seducit, atque ſubuertit per multitudinem hæreſum, per innumeros errores, per abundantes ſeductores, per pſeudochriſtos, ac pſeudodoctores, quibus hic mundus repletus eſt, quos nequiſſimus ſeminauit, quos atrociſſimus ille produxit, quos maligniſſimus fecit, florem, & fructum in infidelitate, atque errore afferre coëgit, quibus hic, (vt diximus,) mundus repletus eſt; qui venerunt & veniunt in verbo Domini, in veſtitu ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, nomen Chriſtianorum habentes, atque ſpeciem pietatis, & erroribus ac impietatibus atque ſeductionibus, referti ſunt. Iſti ſunt veræ ianuæ mortis, & viæ inferni. Iſti ſunt qui à veritate plurimos præuaricantur, & à fide innumeros aberrare faciunt. Iſti ſunt miniſtri maligni Diaboli, atque nuncij veritate carentes. Iſti ſunt cæci, duces cæcorum. Iſti ſunt nubes ſine aqua, nebulæ à tempeſtate fugatæ, quibus caligo, vel nebula interiorum tenebrarum dignè ſeruatur, atque cuſtoditur. Iſtos ergo fugiamus, ô viri; iſtos latè deuiremus, ô amici; iſtos odio habeamus, & infidelitatem, atque errorem qui in eis eſt, velut flammam ignis declinemus; pro eo ne cum illis flammæ inextinguibili in die furoris atque reuelationis iuſti iudicij Dei, mancipemur.] Itaque quantumuis pia, & pura, ac nitentia eſſe videantur, quæ leguntur in hæreticorum libris, admiſta

lolio

Digitized by Google

lolio impiæ doctrinæ, meritò habentur ſuſpecta, & ab iis, qui ſibi benè conſultum volunt, refugiuntur, tanquam contaminata per eam admiſtionem.

Nihil verò eſſe in libris hæreticorum, ſiue loquentiam, ſiue materias conſideres, quod in Catholicorum libris aliorúmve qui ſine periculo legi queant, non habeatur, colligitur ex S. Irenæo *lib.5. cap.4.* & latè confirmatur ab Alphonſo de Caſtro *lib. illo 2. cap.16.* Et vt aliquid ignorandum eſſet abſque huiuſmodi libris, præſtaret, (quod D. Auguſtinus *ſerm.31. de verb. Apoſt.* dixit de hæreſibus,) illud ignorare, quòd ſit iſta ignorantia tutior. Cauendi ergo hi libri ne exitium legenti aduocetur, iuxta Clementem Alexandrinum *5. ſtromatum, cap.1.* Neque tamen inficior, quin perſonis à peritia & pietate benè conſtitutis, quia periculum nocumenti inferendi abeſt, & ad Eccleſiæ tuitionem neceſſaria eſt eorum opera, fas ſit ab iis, quorum intereſt, exorare facultatem libros illos legendi; id enim infrà monſtrandum eſt. Et has eſſe ſalis reliquias, quas reſidui diuinæ gentis poſſident, ſcitè proſequitur Rupertus *lib.2. in Sophon.*

Tantum de hoc hæreſeon plantario iuſta cenſura eradicando, non enim aliunde magis gliſcunt hæreſes, quàm interuentu librorum. Pleniùs in hanc rem diſputant, quos conſulere per otium licebit, Alphonſus de Caſtro *de iuſta hæretic. punit. lib.2. cap.15. & 16.* Conradus Brunus *lib.6. de hæretic. cap 6. & 7.* Bellarm. *lib. de laicis cap.20.* Ricciullus *lib.5. de iure perſon. extra Eccleſ. cap.21.* Gabriel Putherbæus *de tollendis malis libris, lib.3.* Baptiſta Cardona *lib. de expungendis hæreticorum autorum nominibus.* Quæ enim ibi habet quoad libros argumenti non reprobi, multo magis valent quoad hæreticorum libros, hæreticos abolendos. Iacobi Gretheri opus *de iure prohibendi libros hæreticos*, ſerò admodum ac poſt iſta pridem cóſcripta venit in manus meas ſupplementum bipartitum eiuſdem operis, quod inter varia theologica opuſcula, poſtea edidit, legi iam olim. In Epimetro ad illud opus de malis libris, per octo prima capita, fuſè demonſtrat, quantum ſemper fuerit hæreticorum antiquorum, ac recentiorum ſtudium, vt libri Catholicorum, qui ipſis habentur hæretici, exterminentur. Itaque ex ore ſuo iudicantur. 28.

EROTEMA IV.

Athei, & nullius religionis libri, num improbandi?

HÆreticis adiungo Atheo, quòd è duplici Atheorum genere, quos Philotheus Conſtantinop. *orat. de tribus SS. Patribus*, recenſet, teteriores ſint hæretici, etiamſi ordine temporis poſteriores, vt idem obſeruat, præterquam quòd ſedimentum hæreſeos, eſt Atheiſmus, vt dixit Clemens Alexandrinus. Itaque rectè ſubiungitur hæreſi. 29.

Digitized by Google

Libri Atheiſmo formali ſordentes, abominandi.

Libros ergo Atheorum configendos eſſe, extra controuerſiam eſt, ſi ſermo ſit de iis Atheorum libris, quibus exiſtentia Numinis expreſsè, & directè impetitur. Quin potiùs, vt Theodoretus *initio ſermonum de prouid.* egregiè diſputat, par eſſet, omnes planè mortales, imò & omnes res creatas armari in vltionem tantæ atrocitatis, & Deo pro innumeris nominibus, quibus illi omnes obſtringuntur, ſtipendiarium hoc obſequium pendere. S. Gregor. Thaumat. *in Origenis laudatione*, omnium ab eo, præterquam huiuſmodi librorum lectionem probatam, ait, verbis illis: [Philoſophari nos ita iubebat, vt omnia quotquot extant, veterum tum Philoſophorum, tum Poëtarum ſcripta colligentes, nihil omninò reiiceremus, nihilque repudiaremus, (necdum vim habere iudicandi poteramus,) præter ea quæ Atheorum eſſent, qui à communi hominum ſenſu diſcedentes, Deum, aut prouidentiam eſſe negant; hæc enim ne digna quidem eſſe, quæ legantur, ne qua fortè re inquinaretur nobis animus, qui quum pietatem colere debeat, ſermones audiat diuino cultui repugnantes. Neque enim ij, qui templa adeunt, religioſum putant, quidquam omnino profanum contrectare. Horum itaque libros, iis qui pietatem profiteantur, nullo in numero eſſe debere.]

30. Cadit planè in hos libros, quod ſigillatim de libris Theodori Mopſueſteni, blaſphemiarum, & Atheiſmorum plenis dixit V. Synodus *collatione* 8. [Cùm in medium prolatæ ſunt blaſphemiæ codicibus inſertæ, mirati ſumus Dei in his potentiam, quòd non diuino igni ſtatim incenſa eſt lingua, & mens quæ hæc eructauit: & nunquam conceſſiſſemus procedere lectorem prædictarum blaſphemiarum, pro ſola memoria illarum, indignationem Dei timentes: (vtpote vnaquaque blaſphemia, magnitudine impietatis antecedentem ſuperante, & mentem auditoris funditus permouente;) niſi eos, qui talibus blaſphemiis gloriantur, videremus indigere confuſione, per manifeſtationem earum eis inferenda: vt nos omnes zelo blaſphemiarum contra eum expoſitarum incenſi, & in medio lectionis, & poſt ipſam, inclamationes, & anathematiſmos contra Theodorum vt viuentem, & præſentem faceremus: Propitius ſis Domine, dicentes; nec Dæmones auſi ſunt talia contra te loqui. O intolerabilem linguam illam! ô prauitatem! ô altam illam manum, quam extendit contra Creatorem ſuum! Scripturas ſcire miſer ille pollicitus, non meminit Oſeæ Prophetæ, dicentis: *Væ illis, quoniam exilierunt à me: famoſi facti ſunt, qui impij fuerunt in me, iniqua locuti ſunt aduersùm me, & aduersùm me excogitantes, locuti ſunt peſſima. Ideo cadent in framea, propter improbitatem linguæ ſuæ. Hic contemptus eorum in ſinu eorum, quia tranſierunt teſtamentum meum, & aduersùs legem meam impiè egerunt.* Iſtis Theodorus Impius meritò ſubiicitur.]

Studia Ethnicorum, contra huiuſmodi libros.

31. Præiuerant Chriſtianis, in librorum Atheiſmo ſordentium proſcriptione, Ethnici. Protagorum namque Abderitem, quòd in dubium reuocaſſet, eſsétne aliqua diuinitas, séque profeſſus eſſet dubium ea in re; Athenienſes è ſuis

ſinibus

finibus expulerunt, & libros eius quibus hæc continebantur, in concione exuſſerunt, vt autor eſt Lactantius *lib. de ira Dei, cap.9.* Quod autem apud Minutium *n.9.* habetur deriſiſſe Athenienſes eius ſcripta, mendoſum videtur, & pro *deriſerint*, legendum *deuſſerint*. Sicut mendoſè apud Ioannem Sariſberienſem *lib.5. Polycrat. cap.4.* loco *Protagoræ*, legitur *Pythagoras*, cùm hæc narratio refertur. Libros Tullij *de natura Deorum*, quod multitudine Numinum abroganda, Atheiſmum inducere cenſerentur, à nonnullis quidem ob verborum luculentiam retentos; à pleriſque tamen protſus repudiatos, & dignos viſos, qui publico edicto abolerentur, teſtatur in hunc modum Arnobius *lib.3. n.5.* [Sed quid aucupia verborum, ſplendorémque ſermonis peti ad hoc dicam, cùm eſſe non paucos ſciam, qui auerſentur, & fugiant libros de hoc eius; nec in aurem velint admittere lectionem opinionum ſuarum præſumpta vincentem: cúmque alios audiam muſſitare indignanter, & dicere, oportere ſtatui per Senatum, vt aboleantur, ne vetuſtatis opprimatur auctoritas.]

Hi, (vt ſubdit Arnobius,) tametſi errore ducti, tamen [intercipere ſcripta, & publicatam ſubmergere lectionem,] rebantur iuſtiſſimum, quippè pertinens ad defenſionem diuinitatis. SC. aduerſùs libros atheos, & improbatæ religionis, recitat Liuius *dec.3. lib.5.* qua eadem ex cauſa, Senatus cremandos edixit libros quoſdam à traiiciente aratrum ad Numæ ſepulchrum, repertos; qui ſi vulgati fuiſſent, receptam religionem, ac cultum Numinum violaturi viſi ſunt. Rem ex Varrone refert Lactantius *lib.1. inſtit.c.22.* & S. Auguſt. 7. *Ciuit.c.34. & 35.* Teſtatur item Iuſtinus *in Apolog. ad Anton.* decretam apud Ethnicos fuiſſe mortem, contra eos, qui Hyſtaſpis, & Sibyllæ, & Prophetarum libros legerent, quòd inde euerti ritus patrios & induci Atheiſmum criminarentur. Alexander Vates, apud Lucianum in Pſeudomante, librum Epicuri tanquam Atheiſmi fermentum, medio in foro combuſſit lignis ficulneis, & cineres abiecit in mare. Edicto publico antiquos eam ob cauſam libros Epicuri addixiſſe flammis, teſtatur Cleomedes *lib.2. Cyclicorum theorematum.* Exterminari libros Poëtarum, de Deo indigna ſcribentium, mandat Plato *lib.2. de Republ.* quòd ſcilicet hæc ſit ad Atheiſmum lata, & expeditiſſima via. 32.

Leges ſanè quaſcumque Ethnicorum Principum, quibus Chriſtianorum libris, vaſtitas ſæpè eſt indicta, ſpectaſſe ad hanc librorum Atheorum confixionem, ob inducendi per eos Atheiſmi metum, eſt extra dubium. Nihil enim apud priſcos Chriſtianæ rei propugnatores, Iuſtinum, Athenagoram, Arnobium, Lactantium, alióſque frequentius, quàm *Chriſtianos Atheos*, *Chriſtianam religionem Atheiſmum*, audire. Ac proinde libri Chriſtianorum, in quos plurima ſunt lata Ethnicorum Principum edicta, nominatim verò Diocletiani, vt autor eſt Euſebius 8. *hiſt. cap.3.* eo nomine ad incendium tanto ardore veſtigabantur ab Ethnicis, quòd Atheiſmum tradere inſimularentur. In quam rem multa dabit Balduinus *ad lib.1. Optati, pag. mihi 83.* Veriùs ea criminatio Maniehæos appetiiſſet, quorum item codicibus Diocletianus ignes ſubiici mandauit, dato ea de re ad Iulianum Africæ Proconſulem reſcripto, quod extat in collatione Moſaicarum, & Romanarum legum, antiqui ſcriptoris à Pithæo refoſſi *titulo 15.* Graſſatum tamen æquè eſſe, idcircò incendium Dio- 33.

Digitized by Google

cletiani iuſſu in libros Chriſtianos, atque Catholicos, tanquam Atheiſmo refertos; & qui Chriſtiani ſacros libros ad incendium tradiderunt, dictos *Traditores*, magnáque illa infamia flagraſſe, quæ Cæciliano falsò impacta, ſchiſmatis Donatiſtarum fecit initium, fusè referunt Optatus, & D. Auguſtinus agentes contra Donatiſtas. Et planè arbitror, de hoc per Diocletianum excitato librorum ſacrorum incendio, egiſſe Arnobium, cùm dixit ad calcem quarti libri, queſtus de Ethnicis Atheiſmum in libris Chriſtianis peruersè damnantibus, quo ſcatebant vniuerſi Ethnicorum libri. [Quòd ſi haberet vos aliqua veſtris pro religionibus indignatio, has potiùs litteras, hos exutere debuiſtis olim libros, iſtos demoliri, diſſoluere theatra hæc potiùs, in quibus infamiæ Numinum, propudioſis quotidie publicantur in fabulis. Nam noſtra quidem ſcripta, cur ignibus meruerint dari? Cur immaniter conuenticula dirui?]

Ipſi priuati Ethnici, quanto ardore corriperentur, ad cladem librorum quibus Chriſtianus propugnaretur, vel polytheiſmus impugnaretur, (quippè quos Atheiſmi patrocinium continere interpretabantur,) intelligitur ex Lactantio, in ipſo fronte *libri quinti inſtitut.* [Non eſt, (inquit,) apud me dubium, Conſtantine Imperator Maxime, quin hoc opus noſtrum, quo ſingularis ille rerum conditor, & huius immenſi Rector aſſeritur, ſi quis attigerit ex iſtis ineptè religioſis, vt ſunt nimia ſuperſtitione impatientes, inſectetur etiam maledictis, & vix lecto fortaſſe principio, affligat, proiiciat, execretur, ſéque inexpiabili ſcelere contaminari, atque adſtringi putet, ſi hæc aut legat patienter, aut audiat.]

Alij Athei, non niſi clancularij, triplici ordine digeſti.

54. Hæc de illorum quos dixi formalium Atheorum libris, rata ſunt, & extra dubium. Sunt tamen alij quidam Athei, de quorum libris non vna ſedet omnibus ſententia; pauci enim ſunt qui frontem ita perfricuerint, vt Deum eſſe apertè diffiteantur. Imò ij ipſi, qui nullum eſſe Numen, impia apud ſemetipſos mentis agitatione perſuaſi ſunt, omni ope anniтuntur, vt propudioſum ſenſum occulant, ſiue malignitate nefarij dogmatis latebras amante, ſiue metu ſuppliciorum legibus conſtitutorum, aut ſubiti impetus, multitudinis; quæ tantæ blaſphemiæ atrocitati, non expectata legum ſeueritate, lapidationem, aut lacerationem rependeret. Itaque Lucilium Vaninum, (qui Atheiſmum poſtea Toloſæ viuicomburio non expiauit, ſed reſoluit in cineres,) vidimus ipſi, priuſquam detegeretur, altum corde ſcelus prementem, & libros in ſpeciem non malos edentem, quibus tamen iaciebantur Atheiſmi ſemina quædam, eruptura in tempore. Qui autem clam profiteantur Atheiſmum, reperiuntur non rarò. Pomponium Lætum, Domitium Calderinum, Angelum Politianum, eam vixiſſe vitam, quæ homines mente planè corruptos ſaperet, & Atheiſmi ſuſpicionem non leuem infigeret, ego non definio qui nolim de aliena conſcientia ferre iudicium. Ita tamen legere eſt apud Vinem *lib.* 1. *de verit. fidei cap.*7. & apud Puteibæum *lib.* 1. *de tollendis malis libris,pag.*81. Omitto quòd nominatim Domitium illum, Politianus *miſcellaneorum cap.*9. exhibet Parthis, & Cretenſibus mendaciorem, dum famam captat, aut tueri ſatagit. Sed eſt

Digitized by Google

eſt de eodem hoc Epigramma, quod magis ad rem noſtram facit, ab eodem Politiano conſcriptum.

Audit Marſilius Miſſam, miſſam facis illam,
Tu Domiti: magis eſt religioſus vter?
Quis dubitet? Tanto es tu religioſior illo,
Quanto audire minus eſt bona, quàm facere.

Subolet hic verſus & Domitij, & Politiani, Domitium quoad Sacri neglectum Marſilio præferentis, clancularium Atheiſmum. Quàm multos huiuſmodi clancularios Atheos, nuperi Euangelici intulerint orbi, legere licet apud Lindanum in Dubitantio, *dial. 2. cap. 9.* & ita diſertè teſtantur & queruntur arietes puſilli gregis, vt Hedio *epiſtola ad Melancthonem*, & Petrus Viretus *lib. 2. de miniſtr. verbi.*

In hoc ordine hominum, quos Atheos clancularios dicere poſſumus, ij 35.
primò ſunt cenſendi, quibus religio ludus eſt, & ſine rubore, ſine ſcrupulo conſcientiæ, facetos agunt, vel potiùs ſcurras in rebus quoque ſanctiſſimis: ita vt quamuis apertè religionem, aut cultum Numinis non proſcindant, tamen ſcommatibus, ac iocis ita deprecient, vt nullo apud ſe loco eſſe, ſatis prodant. At Numen cuius cultus nihili fiat, apertè exploditur, habeturque pro inani numine. Nam vero Numini, quódque ſecundùm hominis æſtimationem tale ſit, cultum, & religioſum obſequium nemo negârit.

Secundò in eundem ordinem referendi ſunt, qui tametſi de Deo ſileant, quædam tamen dogmata conuellunt, ſine quibus conſtare non poteſt dignitas, & maieſtas Numinis, vt prouidentiæ diuinæ, iudicij extremi, immortalitatis animorum, æternæ vitæ, vel mortis aſſertio; qui enim Deum improuidum ſtatuit, Deum negat, quia vel amore operum ſuorum, vel poteſtate illis proſpiciendi, vel cognitione indigentiæ eorum, priuare Deum cenſendus eſt, ei curam adimens rerum, quas condidiſſe fatetur: aut eas certè non ab illo, ſed ab alio quopiam editas, vel ex ſeipſis ſine cauſæ vllius beneficio enatas, arbitretur neceſſe eſt, quotum vnumquodque, compendiaria eſt ad Atheiſmum via. Qui autem iudicium extremum, vel animarum noſtratum perennitatem, vel vitæ alterius ſtatum non agnoſcit, is prouidentiam apertè euertit. Nam cùm in hac vita, boni ferè luctentur cum incommodis, ſi alius nullus ſupereſt ſtatus, in quo ad veritatem expendantur vniuſcuiuſque merita, & tribuatur cuilibet, quod iuſtum eſt; Deum improuidum agnoſcere, atque adeò reuolui in Atheiſmum, neceſſe erit.

Tertiò aggregandi eidem ordini ſunt, qui religioſum cultum eatenus pro- 36.
bandum ac retinendum cenſent, quatenus ad continendos populos in ciuili diſciplina, & obedientia politica, poteſt conducere; cæteroqui eum neque curantes, neque probantes: vnde prout firmandi, vel amplificandi principatus opportunitas tulerit, retineri, vel abiici religionem edicunt, vtentes ea tanquam perſona ſuper ſcenam. Et eiuſmodi eſſe qui *Politici* vocantur, notauit Vaſques 1. *p. diſp.* 20. ex Lindano, & aliis. Suis eos coloribus expreſſit Lenſæus, ea de politicis lucubratiuncula, quæ exſtat ad calcem operis de Chriſtiana libertate. Peripateticos in hanc hominum colluuiem conijcit Origenes *lib. 7. contra Celſum*, aiens illos ad oculum, & gratiam hominum, reli-

gionis externam formam probaſſe. An verè, excutio *lib.* 4. *de virtut.* *n.* 296.

Libri eorum proſcribendi; ac primùm impiè facetorum, vt Rabeleſij, atque Eraſmi.

37. Horum omnium libri digniſſimi ſunt, in quos vigor cenſuræ exeratur: hancque ob cauſam, Platonis libri, quibus Socrates Numinum irriſor plerumque inducitur, notati olim ſunt. Eodémque nomine, Socratem nomenclatura *Attici ſcurræ* donat, & mordet Minutius *n.*72. In Gallia, ex quo prodiit, peſſimè apud omnes bonos ſemper audiuit Franciſcus Rabeleſius, ſcriptor, vel Caluini iudicio, (vt eſt apud Fabricium *in Apolog. contra Bezam*, intexta Balduini apologiis, *pag.*40.) planè Atheus: cui myſteria quæque auguſtiſſima, iocorum argumentum fuerunt, vt etiam mox animam efflaturus, de Sacramento Vnctionis extremæ, quod, vt conſuetudini ſeruiret, exceperat, ea iocans, & cachinnans effutiuerit, quæ abſque lachrymis referre, pollutio fuerit. Vixerat aliquando inter FF. Minores, ſed ad primum buccinæ Lutheranæ clangorem, apoſtatauit, verus Lucianus. Redolent autoris genium facetè Atheum, ſcripta eius omnia, quibus plerique dum iocos captant, & remittere ingenium quærunt, Atheiſmi virus ſenſim combibunt, & res ſacras nauci habere, ac ſacra quæque iocos ducere, condocefiunt.

38. Locum ſibi ſuum, in hac claſſe ſcurrarum, de ſapientiſſimorum hominum ſententia, vendicat Deſiderius Eraſmus. Nam quamuis aliis præterea, nec tenuibus maculis ſordent eius pleraque ſcripta, tamen eo nominatim ex capite reprehenſioni proborum patuit, quòd de rebus ſanctiſſimis, tam iocularia, & ridicula chartis commiſit, vt *alter Lucianus* audiret, myſteriis Chriſtianæ fidei, & dogmatibus Chriſtianis impia dicacitate & facetiis, eodem planè modo ac more exagitatis, quo Lucianus Deos ſuos deriſit: de quo idcirco Eunapius in procemio operis de vita Sophiſtarum & Philoſophorum,illud breuiter, ac verè dixit: [Lucianus Samoſatenſis, homo ad concitandum riſum factus.] Quanquam Lucianus eatenus laudari poterit, quod ſpecie dicacitatis, & vrbanitatis, polytheiſmum acriter inſectatus eſt, vt propterea Platonici eum valdè commendarent: ſoli autem Poëtæ, tanquam Deorum ſuorum obſcœniſſimorum exagitatorem proſcinderent, referente Iſidoro Peluſiota *lib.*4. *epiſt.*55. At Eraſmus, circa ipſa Sancta egit morionem. Grauiſſimè, & meritò, quoad Eraſmum, de hoc expoſtulauit Albertus Pius, & in Antapologia pro Pio, Geneſius Sepulueda, retundens diligenter, quæ Eraſmus in Moria, (cuius pluſquam viginti millia voluminum cuſa, ipſemet Eraſmus gloriatur in Apologia ad Iacobum Stunicam;) itemque in libris colloquiorum, impiis illis iocis ſcatentium, ad ſuam qualemcumque purgationem protulerat.

Expoſtulat quoque Petrus Caniſius *lib.*5. *de Deipara, cap.*10. Eraſmum dum in rebus ſacris Momum agit, magnam ſimul feneſtram Luthero, & aliis erronibus aperuiſſe, ad religionem vniuerſam innouandam, eóſque tumultus concitandos, quibus Chriſtiana religio miſerè conſciſſa eſt; non enim aliud ferè

Lutherus

Lutherus habuit, cuius exemplo ad audendum moueretur, quàm Eraſmi licentiam iocularem; niſi quòd Eraſmus, callidè duntaxat, non apertè, & ita vt iocos potiùs captare videretur, rem Chriſtianam appetiuit; Lutherus, (vt erat proiectiſſimæ audaciæ,) abiecta perſona, qua Eraſmus nequitiam tegebat, manifeſtè ac palàm graſſatus eſt. Itaque quod Kilianum Leib, Priorem Rubdorfenſem, dicere facetè ſolitum ſcribit Conradus Brunus *lib. 1. de hæret. cap.* 10. *Vbi Eraſmus innuit, Lutherus irruit.* Alij, *Eraſmum dubitare, Lutherum affirmare.* Nonnulli *fouiſſe Eraſmum oua, Lutherum excluſiſſe*, dixerunt. Denique alij alludentes ad antiquum dictum, de Platonis, & Philonis ſimilitudine ſenſuum, & eloquij, quæ parœmiæ locum fecit, *aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat*, vt Hieronymus ac Suidas *in Philone* memorant, & Photius *cod.* 105. *aut Eraſmum Lutherizare, aut Lutherum Eraſmizare*, iactauerunt. Plagulas impiorum Eraſmi iocorum, quas Sepulueda, & Caniſius locis allegatis proferunt, dum lego, obſtupeſco profectò, & attonitus hæreo, non tam ob ſcurrilitatem blaſphemam, quàm ob celebritatem nominis, Batauico huic ſcurræ à pleriſque pro viribus conciliatam; quem maiorem futurum fuiſſe, ſi minor eſſe voluiſſet, rectè ſtatuit Iulius Scaliger, approbante Alano Copo *dialogo 3. cap.* 17. vbi ex Martino Cromero *lib. 3. colloq. de relig.* prurigo nouandi in Eraſmo, & ſingularitatum in doctrina captatio; faſtidium verò receptarum ſententiarum, vnde illi non vna labes, nominatim refertur.

Quæ ad immanes huiuſce muris arroſiones, & fidei, & SS. Patrum, ſpectant, non ſuſcepi hìc demonſtranda: legatur quoad Eraſmi ferè exploratum Arianiſmum, Bellarminus *in præfatione ad libros de Chriſto*, Poſſeuinus *lib. de Atheiſmis hæreticorum, ac lib. de prouocatione nouorum Arrianorum ad Eraſmum*, Valentia *lib. 1. de Trinit. cap.* 9. qui apertum quoque Eraſmi Macedonianiſmum contra Spiritum ſanctum, refert *ibidem cap.* 14. De Dei immenſitate dubitauit, indeque eum commendat Vorſtius, vt refero *in Natur. Theol. diſt. 7. n.* 76. Erubeſcere vel inuitus cogatur, qui legerit, quàm ſpurcè, & irreuerenter de Chriſti conceptu locutus ſit Eraſmus, caſtigatus eam ob rem à Caniſio *lib. 3. Marialis, cap. vlt.* Luctum de Chriſti morte, Chriſtianæ Eccleſiæ ſolemnem in Paraſceue, vocauit Eraſmus *Luctum Adonidis*, referente Catharino *in cap. 3. Geneſ. pag.* 286. Circa ſacras reliquias fœdè aberrauit, vt videre eſt apud Alanum Copum *Dialogo 3. cap.* 17. Erga B. Virginem, quàm propudioſus fuerit Eraſmus, monſtrat Ferreolus Locrius *lib. 1. Mariæ Auguſt. cap.* 4. Canoniſmum Sanctorum vellicauit, & qui Pontifici Summo poteſtatem canonizandi abrogare viſus eſt, eam ipſe ſibi arrogauit, Reuchlino ob linguarum peritiam Sanctis adſcripto. Sanctæ verò Catharinæ Senenſis canonizationem, gratiæ vrbis & Ordinis datam, auſus eſt effutire, vt memorat Henricus Vicus *in opere de Communione Sanctorum.* Circa imagines, quàm ſe verum Iconoclaſtam exhibuerit, videndus Catharinus *lib. 2. de certa SS. gloria, §. de adoratione ad imagines, à pag.* 60 & Molanus *lib. 2. de imag. c. 54. & 55.* Sacramentale de peccatis iudicium, deriſit Eraſmus, & Theologos ei, (vt dixit,) humano inuento nomen *Sacramenti* tribuentes, exſibilauit, referente Alberto Pighio *lib. 2. Hierarch. Eccleſ. c.* 8. Libros ſacros truncauit, vel totos præcidit, vt videre eſt apud Michaelem Medinam *lib. 6. paran.* paſſim. Allegationes veteris Teſtamenti,

menti, quibus nouum ſcatet, falſas, non ſemel & à vero adhorrentes dixit, quod latè redarguit Hieron. à Rua *q.4. poſitiua.* Eius ſpurciloquia circa propenſionem naturalem ad coniugium, refert & latè reiicit Michael Medina *lib.4. de ſacror. hom. contin. controuerſ.1. cap.2.* Abſtinentiam à certis cibis lege Eccleſiaſtica indictam, improbauit, vt ex variis eius locis eruit Caſtro *verb.cibus.* De cæteris eius circa fidem, vel Sacra lapſibus, conſulendi Poſſeuinus *in apparatu ſacro, verb. Deſiderius Eraſmus*, Natalis Beda, & Richardus Cenomanus, iuſtis in Eraſmum opuſculis, Marianus Victorius *in ſcholiis ad Hieronymum* paſſim, Alphonſus de Caſtro *lib.3. de iuſta hæret. punit. cap.8.* Hieronymus Torrenſis *in præludiis ad confeſſ. Auguſtinianam*, Iacobus Billius *lib.1. obſeru. ſacrarum, cap.9.* & alij quos in Eraſmum inſurrexiſſe, notat Franciſcus Floridus Sabinus *lib.3. lect. ſubſ. cap.4.*

40. Illud ſanè, ad ſtuporem hominis quoad Patrum ſcripta perſpiciendum, ſatis ſupérque eſſe poteſt, quòd homilias *in 2. ad Corinth.* quibus vix aliquid Chryſoſtomo dignius habemus, ei abiudicat. Item quòd *in quadam ad Cuthbertum Tenſtallum epiſtola, & in præfatione præfixa libro S. Baſilij de Spiritu ſancto*, Latinè per ipſum Eraſmum facto, præfidenter iactat tributum Chryſoſtomo commentarium in Acta, vſque adeò non eſſe Chryſoſtomi, vt meliora ſe, etiam ebrium, ſcribere potuiſſe confirmet. Hunc eſſe ſtuporem pecuinum, eruditus quilibet cùm perlecto eo commentario ſtatuet, tum etiam audito ſenſu grauiſſimorum è Græcis ſcriptoribus, quibus non obeſiores quàm Eraſmo, in his diiudicandis nares fuerunt. S. Damaſcenum dico, qui *3. de fide, cap.15.* agnoſcit opus illud homiliarum in Acta, eſſe Chryſoſtomi, & citat ex eo aliqua, quæ habentur *hom.2.* Item OEcumenius *in catena*, agnoſcit opus illud Chryſoſtomi eſſe, & paſſim ex illo libat aliqua, tanquam ex Chryſoſtomi fœtu genuino; qualem eſſe eum agnoſcit Caſſiod. *lib. diu. lect. cap.9.* teſtatus, de facta eius operis verſione, ab ipſius Caſſiodori amicis, vtique vrgente ipſomet Caſſiodoro; nec loquitur de eo, niſi tanquam de Chryſoſtomi germano opere. Quid quòd *in Synodo Trullana, cap.16.* verbatim nomine Chryſoſtomi, plagulæ quædam ex eo commentario allegantur? Non diſſimili ſagacitate, & malè odora vi Batauus hic arroſor librorum S. Baſilij, librum *de Spiritu ſancto*, nothum ſtatuit, quem Theodoretus *dial.1.* Anaſtaſius *q.84. in Script.* Photius *in Nomoc. lib.1. cap.3.* Euthymius *in Panoplia*, Niceph. *lib.12. cap.20.* Balſamon *in Nomocan. Photij*, imò Concilium Nicænum II. *act.4.* agnoſcunt tanquam Baſilij. Sic impegit hic *Cenſor cœli, & terræ*, vt eum vocat Catharinus *claue prima Script. errore 10.*

41. Sed de his, (vt dixi,) nunc non ago; in inficetas Eraſmi ſcriptionum facetias intentus, ad quas illud Hieronymi reponere liceat, *epiſt.19.* [Mel in Dei ſacrificiis non offertur; nimia dulcedo arte mutata eſt; & quadam, (vt ita dicam,) piperis auſteritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuoſum, nihil tantum ſuaue placet, niſi quòd in ſe habet mordacis aliquid veritatis. Paſcha Chriſti cum amaritudinibus manducatur. Feſtus eſt dies, & natalis B. Petri feſtiuiùs eſt ſolito condiendus, ita tamen, vt Scripturarum cardinem iocularis ſermo non fugiat, nec à præſcripto palæſtræ noſtræ, longiùs euagemur.] Similia de illo melle à ſacris remoto, alij adducti in Ape Gall. Non eſt probandus, vt ſapienter admonet Saluianus *lib.6. de prouid.* qui

riſum,

Digitized by Google

riſum, atque lætitiam, ſcelus facit, & gaudium ſimplex, infructuoſum ducit, cùm liceat ridere, quamlibet immenſuratim, quamlibet iugiter, dummodò innocenter. Itaque quod Tullius in Antonium intorſit, [Ita eras Lupercus, vt te eſſe conſulem meminiſſe deberes,] ad Eraſmum facilè aptatur, dicendo: Ita facetum agere poteras, vt te eſſe Chriſtianum, meminiſſe deberes. Eius certè ſales, & iocos, fuiſſe primam radicem cladis fidei Catholicæ in Anglia, ſcribit Edmundus Campianus *initio libelli de diuortio Henrici VIII.* qui ad calcem hiſtoriæ Hatpſfeldij habetur. Zuinglius *in articuli viceſimi explanatione*, diſertè prodit, ſe Eraſmi iocis contra Sanctorum inuocationem, ad eam abrogandam adductum eſſe; neque ab ea perſuaſione dimoueri potuiſſe, aliis eiuſdem Eraſmi ſcriptionibus in Sanctorum quorundam exornationem.

Verùm ab adulterina, imò ſacrilega plantatione, ſpurióque vitulamine, ab apoſtata Religioſi Ordinis, vix expectari aliud potuit. Eraſmum enim ſi iocari de ioculari homine, in ſcelere licet, non fuiſſe filium Regis, licèt is, qui eum genuit, fuerit coronatus, vt de alio quodam dixit Petrus Bleſ. *epiſt.11.* fuiſſe, inquam, Eraſmum patre Gondani in Batauia oppidi propè Roterodamum, Parocho genitum, ex famula, catalogus Illuſtrium Germaniæ ſcriptorum prodit, addens, famulam prægnantem, quo crimen lateret, ablegatam ab inceſto Parocho fuiſſe in vicinam ciuitatem Roterodamum, eámque ibi anno 1469. enixam eſſe Eraſmum: qui cùm adoleuiſſet, inſtitutum Canonicorum Regularium Ordinis D. Auguſtini, in Monaſterio *Stein* propè Gondam, diu profeſſus, & nouennio pòſt Sacris initiatus, pertæſus monaſticen, epicœnæ, & ferè nullius fidei paradigma, multis erronibus factus eſt: & quanto plures edidit libros, tanto denſiores cumulauit errores, maior futurus, ſi minor eſſe voluiſſet. Iudicium eſt Scaligeri *in calce Poëtices.* Quanquam Baſilius Poncius *lib.7. de matr. cap.1. num.6.* tanti eſſe apud pleroſque Eraſmum his verbis expoſtulat. [Pudet me, dum Catholicos ita Eraſmi amore affectos video; nos enim illius argutas ineptias admirantes, reddidimus illuſtrem, dignum qui lateret, & Cimmeriis obliuionis tenebris cum omni ſua prole ſepeliretur.] Nec mitiùs de Eraſmo pronunciatum à Iacobo Stunica, eo libro cui titulum fecit, *Eraſmi Roterodami blaſphemiæ, & impietates.* Videndus qui varias eius impietates, & aduersùs eum iudicia ſapientum, addenſat Gaſpar Chicocius *lib.1. alloquiorum cap.19. & 20.*

Proſcribendi item libri Atheorum clancularioru̅m ſecundi Ordinis; cuiuſmodi pleriſque viſus Pomponatius

Spectare ad claſſem ſecundam nonnullis ſunt viſi, Pomponatius atque Cardanus, iis ſcriptis, quibus animæ immortalitatem ſuſtulerunt. Quanquam prior non abſolutè ac ſimpliciter, mortalem animam cenſuiſſe videtur, ſed duntaxat ſi ratio nuda conſuleretur, vt liquet ex opere Contareni Cardinalis, *de immortalitate*, conſcripto aduersùs Pomponatium, ipſius quondam Contareni in Philoſophicis Magiſtrum. Nec aliud cenſuerim voluiſſe illos eiuſdem æui Philoſophaſtros, damnatos à Lateranenſi Concilio ſub Leone X. & alios 42.

D longè

Digitized by Google

longè antè à Stephano Pariſienſi Epiſcopo, anno 1277. vel potiùs 1217. in reſcripto quod extat *tomo 5. Bibl. Margarini pag.* 1319. æquè damnatos, quòd aſſererent, animam rationalem, ſecundùm fidem eſſe immortalem; at ſecundùm Philoſophiam, eſſe mortalem. Næ, hi non Philoſophi, ſed vt alia occaſione dixit Valdenſis, *frinophili* habendi fuiſſent, ſi animam ſimul mortalem ex Philoſophia, & immortalem ex fide, pronunciaſſent. Quomodo enim eſſe, & non eſſe, de eodem ſubiecto affirmari poſſit, abſolutè, & ſimpliciter, etiamſi penes diuerſa capita? Animam ergo abſolutè videntur agnouiſſe immortalem, quòd ita apertè ferant fidei ſcita; quamuis niſi de animæ rationalis perpetuatione fide doceremur, ſoláque naturali ratione conſulta, negaturi fuiſſent immortalitatem.

43. Quod tamen, ingeniis effrænibus, ea negario immortalitatis animæ, ſpectatis naturalibus principiis, adirus eſſe videatur ad negandam funditus immortalitarem, iure libri eo doctrinæ reprobæ fermento vitiati, ſuffixione digni ſunt habiti: ipſeque Pomponatius, mutata mente, opus ſuum de eo argumento improbaſſe dicitur, variantibus ſententiis, an id amicorum precibus dederit, an famæ ſuæ ac nomini cauerit, an ex animo audietir Eccleſiam, & palinodiam cecinerit, vt conſcientiæ faceret ſatis. Venetos illud opus addixiſſe ignibus, nec *de immortalitate*, ſed *de mortalitate anima* fuiſſe inſcribendum, tradit Syluester *lib.5. de Strigimagis cap.5.* expoſtulans quòd à ſe approbatum eum librum dixiſſet Pomponatius, quod negat ſe vnquam cogitaſſe. Idem Pomponatius, iudice Mirandulano *lib.6. euerſ. ſingul. certam.* in opere *de incantationibus*, nec Philoſophum ſe bonum, nec Chriſtianum bonum exhibuit, cùm effectus omnes mirificos, cœlorum influxionibus adſcribat, adeò vt velit, & religiones, & leges, earúmque latores, ab iis dependere. Quare opus illud in Tridentino indice proſcriptum eſt, & dilatam tamdiù fuiſſe proſcriptionem, miratur Delrio 1. *Mag. cap.3. ante q.1.* In opere *de fato*, idem Pomponatius multus eſt in euertenda cooperatione Dei nobiſcum, qui eſt exploratus error, quæ omnia ſuſpicionem illam aliquorum, de Pomponatij clanculario Atheiſmo, vtcunque confirmant.

Itémque Cardanus.

44. De Cardano alia eſt ratio, ſi verum eſt quod nonnulli referunt: inter quos Martinus Delrio 2. *Mag. q.26. lib.2.* nempè apertè eum & abſque ambagibus, mortaditatem animæ ſcripto ea de re libro affirmaſſe, nec palinodiam ceciniſſe vnquam; tametſi de premendo metu infamiæ, vel etiam ſuppliciorum, nigro illo opere, ſollicitus fuerit. Non audeo prorſus fidem adhibere his de Cardano fortaſsè rumoribus, fortaſsè confictis fabulis; præſertim cùm extet eius liber *de animarum immortalitate*, cuſus Lugduni à Sebaſtiano Gryphio anno 1545. quo immortalitatem propugnat. Aſſeruat eum in ſua ſelecta Bibliotheca D. Philippus Laigneau. Quanquam cum eo ipſo opere *cap.* 13. *pag.* 280. apertè prodat, fato ſe ac monitis prohiberi, reliqua dicere quæ de anima ſentiret; ſuſpicio eſt, hunc Polypum ad eam ſcriptionem metu infamiæ adactum, verè anteriùs tale quid ſcripſiſſe contra animæ immortalitatem, quale nonnulli referunt; idque doctrinæ venenum.

num eius in pectore, etiam poſt editum eum quem retuli librum, delituiſſe.

In reliquis verò eiuſdem Cardani ſcriptionibus ferè omnibus, magna omnino apparet doctrinæ fermentatio, perſperſis identidem, quâ Atheiſmis, quâ exploratis hæreſibus, quâ magicæ impietatis propudiis. Nam *lib. de ſupplemento Almanachi cap.* 22. ſtatuit legem Iudaicam à Saturno eſſe; Chriſtianam, à Ioue, & Mercurio; Mahumetanam à ſole, & Marte ex æquo dominantibus, quorum alter iuſtitiam, alter ſæuitiam infundat, Idololatriam à Luna, & Marte. Idem in opere *de Genituris, in octaua*, ait Chriſtianam legem foueri ab igneo trigono, Mahumetanam ab aqueo. Et genitura vndecima, Lutheri ſectam ait inualuiſſe, propter ſpicam Virginis, quam quia Martem admixtum habet, & caudam, infinita capita reddere aſſerit. Vim ſupernaturalem, ſiue gratiam gratis datam Galliæ Regibus, ad curandum ſtrumarum morbum, Cardanus *lib. contradictionum medicarum*, ad vſum longum aromatum retulit; ridendus potiùs, an deflendus, ambigit Brodæus *lib.* 8. *miſcellaneor.* (poſthumo,) *cap.* 10. Eſſe enim citra omne dubium, gratiam gratis datam, apertiſſimè euincit Andr. Laurentius *lib.* 1. *de ſtrumis.* Sed deteriora ſunt, quæ de Chriſto ipſo vomuit Cardanus; Chriſtum enim ipſum fato ſubiecit, & quòd tali aſtrorum poſitura editus eſſet, oportuiſſe eum in cruce mori, non erubuit ſcribere, verecundante, quantum arbitror, charta, & ipſo atramento, (vt de Iuliano S. Auguſtinus quæſiuit,) in minium verſo, ad tantam impietatis atrocitatem, à S. Auguſtino tanto antè confoſſam *tractat.* 104. *in Ioan.* ad illud, *Pater, venit hora.* Mundum æternum eſſe, impiè affirmauit, ex maris falsò ſuppoſita æternitate, argumentatus. Hominem primò è putri genitum, ſicut mures, aut ranas, effutiuit. Energumenos ab atra bile cieri, non ab nidulante in eis ſpiritu agitari, commentus eſt. In opere *de ſubtil. lib. de Dæmonibus*, ea de domeſtica Magia, & patris ſui paredro, ſcriptis prodidit, quæ ſuſpicionem de eius furua magia valdè infigunt. In ſumma, tam multis, tam tetris horrendiſque propoſitionibus, omnes ferè libros ſuos inceſtauit Cardanus, vt ſuffixioni meritiſſimò patere poſſit, tanquam homo nullius religionis ac fidei, & inter clancularios Atheos ſecundi ordinis in quo verſamur, æuo ſuo facilè princeps. 45.

De Machiauello, & aliis tertij ordinis clancularis Atheis, omni iure eliminandis conſenſio vniuerſalis.

Tertiæ claſſis ductor, omnium conſenſu eſt Machiauellus, *libris diſcurſuum, ac de Principe*, vſque eo tetris, ac proiectæ in religionem, & ſancta omnia audaciæ, vt ipſi quoque Sectarij in eum calamos ſtrinxerint, & omni ſtudio libros eius exterminandos eſſe, ſint profeſſi. Hoc item alij benè multi, & fortiſſimè, & diligentiſſimè monſtrarunt, ac præter cæteros, Thomas Boſius variis in Machiauellum lucubrationibus, de vera fortitudine, de imperiorum dependentia à veris virtutibus, & aliis nonnullis. Item Molanus *lib.* 1. *de fide hæreticis ſeruanda. cap.* 3. Catharinus *opuſc. de elimin. libris noxiis*, Petrus Ribadeneira *in opere de Principe*, Thomas Fitzhebertius *lib. de infelicitate Principis* 46.

Digitized by Google

Machiauelliani, Hieronymus Oſorius *in Regis inſtitut. & de Chriſtian. nobilit. lib.*3. Poſſeuinus *lib.*16. *Biblioth. cap* 5.Menoch.*in Hierop.* Sepulueda *in opere de militari diſcipl.* Adamus Gontzen *in Polit.* paſſim, Petrus Gregor. *lib.*13. *de Republ. cap.*12. *à num.*21. & vir doctiſſimus, nec mihi abſque candoris & virtutum doctrinaque elogio nominandus, Henricus Wangnerech *lib.*2. *&* 3. *vindiciarum politicarum contra Scioppium.* Docet Machiauellus illis libris, *ſatis eſſe, pietatem, religionem, humilitatem, ſimulatione preſeferre; quò flauerint venti, eò obuertendam eſſe nauem, cùm neceſſitas tulerit, intrepidè peccandum eſſe; Principes probare debere falſa miracula in populo, ad populum, quo res feret, excitandum. Et in eundem finem reuelationes falſas tanquam à Deo deriuatas, confingendas eſſe, & ſpargendas in vulgus: fato agi, & regi omnia, belli iuſtitiam, in ea quam ſibi quiſque ſtatuit neceſſitate conſiſtere; Principi vt omnem ſpem pacis pracidat, violandos eſſe inſignibus iniuriis aduerſarios; ſpecioſum prætextum iis quos Princeps punire velit, eſſe obtendendum; factiones eſſe alendas inter ſubditos; prauis moribus implendam eſſe ciuitatem, aut prouinciam quam ſine bello vlciſci velit; datæ fidei habendam eſſe rationem, quamdiu commodum eſt; humanam animam, eadem cum anima bruti mortalitate cadere, & perire cenſebat.* idque non occultè muſſabat, ſed ſpargebat in vulgus, vt Catharinus ſuprà notat: rectè addens has eſſe Diaboli fiſtulas, per quas loquitur, & improuidos pleroſque dementat. At exitus impiiſſimi nebulonis metuendus eſt eius æmulatoribus; nam blaſpemans euomuit reprobum ſpiritum. Sunt eiuſdem genij, quotquot omnem religionem, habent veluti indifferentem.

Claudo eo Nazianzeni initio, quo Iambicum ſecundum orditur,

Pereant profani, qui Deum ſummum negant;
Tantùmque mundi, (verba quàm nullà explicent,)
Concinnitatem, cuipiam cauſæ dare,
Quæ cuncta faciat, ſeruet & cuncta, abnuunt.

Nec ipſi tantùm iuſtum Dei iudicium ſint experti, ſed eadem ſorte ſint eorum codices: hoc eſt, pereant ipſi quoque, ita vt nihil tam exitialis, tam deteſtandæ doctrinæ, vſpiam ſit reliquum.

EROTEMA V.

Magicíne libri conſigendi.

47. MAgiæ, (atque adeò etiam magicorum librorum,) Apuleius in Apologia, vt Magiæ ſibi impactam dicam amoliretur, duplicem proponit notionem. Vnam, qua *Magus* idem apud Perſas ſonat, quod Latinè *Sacerdos*; ita vt aliud non ſit Magum eſſe, quàm ritè noſſe, ſcire, atque callere leges cæremoniarum, fas ſacrorum, ius religionum. Sic enim Platonem notat idem Apuleius, magiam interpretatum θεῶν θεραπείαν, cùm commemorat quibuſnam diſciplinis puerum regium adoleſcentem Perſæ imbuerent. In quam rem fusè ex variis antiquis Briſſonius *lib.*1. *de regno Perſarum*, exponens Magorum munia. Hanc ergo Magiam, piam, & diui-

niſcientem,

niſcientem, iam inde à Zoroaſtre & Oromazo autoribus ſuis, nobilem cœlitum antiſtitam, ait Apuleius, artem eſſe Diis immortalibus acceptam, colendi eos ac venerandi pergnaram. Atque ita libros huiuſmodi magicos, non damnandos, ſed peruolutandos cenſet. Alteram *Magi* notionem profert, qua more vulgari, eum propriè Magum exiſtimant, qui communione loquendi cum Diis immortalibus, ad omnia quæ velit, incredibili quadam vi cantaminum polleat: additque, ferè communi quodam errore imperitorum, Philoſophis obiectari, vt qui prouidentiam mundi curioſiùs veſtigant, & impenſiùs Deos celebrant, eos verò vulgò *Magos* nominent; quaſi facere etiam ſciant, quæ ſciant fieri, vt olim fuere Epimenides, & Orpheus, & Pythagoras, & Oſtanes. Huius itaque Magiæ libros, æquè ac magiam ipſam, non niſi communi errore imperitorum, vocari in inuidiam, ac damnari, arbitratur Apuleius.

Exploſa Magiæ diſtinctio, Apuleiana.

48. Verùm omnis hæc eius diſtinctio, vana & auerſanda eſt. Vt enim contra eum dixit S. Auguſtinus 8. *Ciuit. cap.* 19. [Cur tam grauiter iſta plectuntur ſeueritate legum, ſi opera ſunt Numinum colendorum?] Agit de artibus magicis, atque operibus, eo ſenſu vſurpatis, quem Apuleius approbauit tanquam genuinum. Itaque exploſo infamis Magi, de Magia libriſque magicis iudicio, (nam & ei Magiam carò væniſſe, nec per eam ab humili ſorte exemptum eſſe, tradit *epiſt.*5. S. Auguſtinus,) ſolidiora proferamus. Aliter ergo de Magia, & libris magicis diſtinguendum eſt. Aliqui enim ſpectant ad Magiam naturalem, aliqui ad pariurgicam, quæ eſt diſtinctio Magiæ, in qua aperienda multus eſt Calaſiris *lib.6.hiſtor.Æthiop. Heliodori*, & Ioan.Picus *initio Apologiæ*.

Libri de Magia naturali, haud improbandi.

49. Priores, ſi non prætergrediantur fines ſuos, non eſt quòd configantur: ſunt enim rerum naturalium vires permultæ, vulgò abditæ, quas viri iſtiuſmodi rerum ſtudioſi, longa cura ſcrutati, vsúve edocti, chartis committunt citra periculum vllum, imò cum fructu non modico, & cum laude. Et ita rectè ſtatuit Victoria *relect. de Magia num.*7. & 8. Medina 2. *paran. cap* 7. Perer. *lib. de Magia*, *cap.*3. Franciſcus Picus 7. *de prænot. cap* 7. Sixtus Senenſis *lib.*2. *Bibl. v. Curioſarum artium libri.* Pineda *lib.*3. *de Salom. cap.* 13. Et præiuerant antiqui, hanc Magiam agnoſcentes vitij expertem, imò laudantes. Multos adducit Langius *lib.*1. *epiſt. medic. in* 72. & *lib.*2 *epiſt.*46. [Veram quidem illam Magiam, (inquit Philo *lib. de ſpecial. leg.*) hoc eſt, perſpicuam ſcientiam, per quam naturæ opera cernuntur clariùs, vt honeſtam expetendámque, non plebeij ſolùm ſectantur, ſed etiam Reges Regum maximi, præſertim Perſici, tam curioſi harum artium, vt regnare non liceat, niſi cum Magis verſato familiariter.]

Digitized by Google

50. Hac arte vſum Apollonium Tyaneum, ſcribunt nonnulli, vt Euſeb. 4. *præpar. cap.* 1. & Medina 2. *paran. cap.* 7. Quanquam, ſi nullam præterea aliam Magiam in Apollonio agnoſcunt, hallucinantur apertiſſimè. Et doleo, planè ita de Apollonio viſum Iuſtino, aut, (quiſquis eſt alius,) autori *qq. ad Orthod. in* 24. mera enim naturali Magia vſum Apollonium prodit. Sed quæ de Apollonio dicuntur apud Euſebium in opere contra Hieroclem, præſertim in confutatione *lib.* 7. & apud Lactantium in eiuſdem Hieroclis caſtigatione, quam ſuppreſſo Hieroclis nomine inſtituit *lib.* 5. *cap.* 3. Apollonium panurgum, & infamis Magiæ ſcientem, planè euincunt. Idem pronunciandum cenſeo de aliis pleriſque antiquis, quos hac vna Magia claruiſſe, nonnulli cenſent apud Medinam 2. *paran. cap.* 7. cuiuſmodi referunt fuiſſe Teſpionem apud Gymnoſophiſtas, Hiarcham apud Brachmanas, Buddam apud Babylonios, Abbarim apud Hyperboreos, Zoroaſtrem apud Perſas, Zamolxidem apud Thracas, quibus benè multos ex ſua mente addit idem Medina. Ego, (vt dixi,) idem de his quoque pronuncio; nec dubito quin ſi vera ſunt, quæ de eis ſunt prodita, inter panurgos, & damnatæ Magiæ profeſſores ſint recenſendi, cùm referantur de eis pleraque planè ſuperantia omnem naturalium cauſarum ad idonea paſſiua applicatarum efficacitatem, qua vniuerſa legitima, & merè naturalis magia continetur.

De naturali ergo Magia ſyncera, & impermixta, nemo litem ciniquam mouerit, & conſcriptos de ea libros, nemo iure ſuſpectos habeat, aut configat. Nihil tamen procliuius, quàm vt ſpecioſo naturalis Magiæ nomine, obtegantur quæ ſpectant ad Panurgicam. quo nomine Baptiſtæ à Porta Magiam, ob abditum pleriſque locis fermentum non bonum, cauendam eſſe, obſeruauit Delrio *lib.* 1. *Magicor. cap.* 3., de aliis pleriſque lubricis eiuſdem argumenti operibus pronuncians; & idem facit Franciſcus Picus *lib.* 7. *de prænotione cap.* 2.

Qui de Magia panurgica, deteſtandi.

51. Magici verò libri panurgici, (qui ſcilicet doctrinam continent patrandi mirabilia & inſolita, interuentu pacti taciti, vel expliciti cum Dæmone initi,) pabulum flammarum eſſe debent, ſiue ad Theurgiam, ſiue ad Goëtiam pertineant, iuxta diuiſionem à D. Auguſtino traditam 10. *Ciuit. cap.* 9. & denique ex quocumque genere ſint doctrinarum illarum, quæ pertinent [ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum, cum Dæmonibus placita atque fœderata.] Verba ſunt eiuſdem S. Auguſt. *lib.* 2. *de doctr. Chriſtian. cap.* 20. *& ibidem cap.* 23.

Quod de abolendis his libris diximus, cautum eſt iure perantiquo. Nam inter ipſos Ethnicos cautum fuit, ne libri iſtius furfuris, ad hæredes tranſmitterentur, vel retinerentur; ſed ignibus traderentur, l. *cætera. ff. familiæ herciſcundæ.* Datum ſæpe Magiſtratibus negotium apud Romanos, vt huiuſmodi libros conquirerent, eóſque cremarent; qui autem illos apud ſe haberent, plecterentur, legimus apud Liuium *lib.* 29. & ſæpè alibi, vt videas, rectè dixiſſe S. Auguſtinum *lib.* 1. *de conſenſu Euang. cap.* 9. ſcripta magica, [non ſolùm diſciplinam Chriſtianam, ſed ipſam terrenæ Reipublicæ adminiſtrationem, iure condem

Digitized by Google

condemnare.] Eodem modo contra magicam doctrinam ab Origene, (cuius verba refert,) approbatam, inſurgit ex legalibus ſeculi ſcitis, Theoph. Alexand. *lib.2. Paſch.* mox referendus. Nimirum, tametſi penes Chriſtianos duntaxat, liquidè perſpecta eſt Magiæ virulentia, atque malignitas, ideóque diſciplina Chriſtiana eam ſeueriſſimè proſcripſerit; tamen filij quoque huius ſeculi, quorum non prorſus obturatus eſt oculus, ab ea abhorruerunt. Iudicium eſt Tertulliani *lib. de anima, cap.57.* his verbis expreſſum. [Quid ergo dicemus Magiam, quam omnes penè fallaciam; ſed ratio fallaciæ ſolos non fugit Chriſtianos, qui ſpiritalia nequitiæ, non quidem ſociâ conſcientiâ, ſed inimicâ ſcientiâ nouimus, nec imitatiua operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus, multiformem hanc lucem mentis humanæ, totius erroris artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatricem.] Verbum ab Ethnicis quoque comprobatum, de his libris magicis Poëtæ Phocylidis eſt, *Μαγικῶν βιβλίων ἀπέχεσθαι, Abſtine à Magicis libris.*

Inter Chriſtianos, ab initio naſcentis Eccleſiæ ſeruatum ſcimus, vt libri magici ignibus adiudicarentur. Huc enim ſpectat quod habet S.Lucas *Actor.19.* poſt narratam plurimorum conuerſionem ad prædicationem S. Pauli. *Multi credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus ſuos: multi autem ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus; & computatis pretiis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Ita fortiter creſcebat verbum Dei, & confirmabatur.* Tanquam perſpicuum veræ conuerſionis ſignum profertur, quòd libros *curioſarum artium* incendiſſent, qui illis fuerant addicti. *Curioſas* porrò *artes*, non alias ibi accipiunt S. Chryſoſtomus, ac Beda, & paſſim alij, quàm Magias panurgicas. Vocem Græcam περίεργα, quam Lucas adhibuit, ſonare curioſitatem in magica ſtudia impenſam, Henricus Stephanus *lib.2. ſchediaſm. cap.28.* demonſtrat ex Herodiano, & Platone. Et eodem modo Latinam *curioſi* vocem, vſurpaſſe Flaccum, oſtendit. Itaque hauddubiè libri *curioſi*, de quibus Lucas agebat, Magiæ præſertim erant. Hermogenem Magum iuſſum eſſe à S.Iacobo libros magicos in mare abiicere, ſcribit Abdias *in Iacobo.* De S. Cypriano antea Mago, poſtea verò deprehenſis irritis magicis præſtigiis in S. Iuſtinam Chriſtianam, & ipſo Chriſtiano, ac Dæmonum, & ſuperſtitionis Ethnicæ eiuratore, ita ſcribit Nazian. *orat.*18. [Mutationis perſpicuum argumentum edit, magicos enim libros publicè proponit, déque praui theſauri imbecillitate triumphum agit: amentiam prædicat, ingentem ex illis flammam excitat, & diuturnam impoſturam quæ ne vni quidem carnis flammæ opem afferre potuerat, igne abſumit.] Eadem ex Eudociæ Reginæ opere metrico de laudibus S. Cypriani, exhibet Photius *cod* 184. Pariſiis ſuo tempore, librum magicum aureis mille æſtimatum, (fortè quòd eo pretio væniſſet, aut vænire poſſet,) ignibus datum publicè fuiſſe, ſcribit Gerſo *lib. de laude ſcriptor. conſider.*10. Similiter ignibus tradidit magicum librum S. Antoninus Florentinorum Archiepiſcopus, vt in eius vita prodidit Vincentius Meinardus, narrans quo incommodo filij cuiuſdam Petri tonſoris exagitarentur, quandiu improuidus Pater, librum illum apud ſe habuit, ac lectitauit. 52.

Liquet impiam hanc peritiam per ſe ſordere, eiuſque proinde libros, flammis ſubiectis meritò exterminari, vt taceam ex alio quoque capite, iure cremandos 53.

mandos eſſe, nempe quod magicis hiſce libris hæreſes ferè contineantur. Nihil enim familiarius eſt Mago, & hæretico, vt probat Stapletonius *orat.*1. *Academica, tota*, & Alphonſus de Caſtro *lib.*1. *de iuſta hæreticor. punit. cap.*14. Idem dixerat iam olim Tertull. *lib. de præſcript. cap.*43. verbis illis. [Notata ſunt commercia hæreticorum cum Magis compluribus.] Pulcherrimè idem tradidit Theoph. Alex. *epiſt.*2. *Paſch.* hinc præter cætera, Magiæ probra demonſtrans,

Iuuat egregia Magiæ impugnatione à Theophilo adhibita, hunc locum de libris eius doctrinam continentibus, meritò perdendis, obſignare. Sic igitur habet, [Confundatur Origenes inter cætera flagitiorum genera quæ confingit, magicis quoque artibus patrocinium tribuens, qui in tractatibus ſuis, his locutus eſt verbis: *Ars magica non mihi videtur alicuius rei ſubſiſtentis vocabulum; ſed etſi ſit, non eſt operis mali, nec quòd haberi poſſit contemptui.* Hæc dicens, vtique fautorem ſe eſſe demonſtrat Elimæ Magi, qui Apoſtolis repugnauit, & Iamnæ atque Mambræ, qui Moyſi magicis artibus reſtiterunt. Sed nullas Origenis patrocinium habebit vires; quia Chriſtus Magorum præſtigias ſuo deleuit aduentu. Reſpondeat nouæ impietatis aſſertor, immò apertè audiat, ſi non eſt malum ars magica, non erit malum, & idololatria, quæ artis magicæ viribus nititur. Quod ſi malum eſt idololatria, malum erit & ars magica, ex qua ſubſiſtit idololatria. Cùm autem idololatria, Chriſti maieſtate deleta ſit, indicat & parentem ſuam artem magicam, ſecum pariter diſſolutam, Propheta ſuper hoc liquidò proclamante: *Sta nunc incantationibus tuis, & multis veneficiis tuis, quæ didiciſti ab adoleſcentia tua, ſi potuerint prodeſſe tibi.* Cùm igitur hæc Prophetarum ſcripta teſtentur, & nullus vnquam auſus ſit memoriæ prodere, Magorum artes inter optima quæque numerandas; leges quoque publicæ, Magos, & maleficos puniant, ſcire non poſſum, qua ratione impulſus Origenes, qui Chriſtianum ſe iactat, Sedechiæ pſeudoprophetæ æmulator exiſtens, cornua ſibi ferrea fecerit, quibus contra dogmata veritatis, armatus incedat; nec ſapiat quicquam de cœleſti Hieruſalem, neque imitetur Moyſem, & Danielem, Petrúmque, & alios Sanctos, qui contra Magos, & incantatores quaſi in acie ſtantes, indefeſſo certamine dimicarunt.] Sic ille aduersùs Origenem, tanquam Magorum patronum: cuius tamen luculenta aduersùs Magos, & acceptam ab eis notitiam, diſputatio, legi apud eum poteſt *homil.*16. *in Numer.*

EROTEMA VI.

Libri Aſtrologici, fatariorum, onirocritici, chiromantici, & quomodolibet diuinatorij, an damnandi?

54. COmes Magiæ eſt Aſtrologia, vt Nazianzenus affirmat *orat.*3. deſcribens Iuliani Apoſtatæ ſtudia Aſiatica, poſt Gallum fratrem à Conſtantio Cæſarem renunciatum. Imò per Aſtrologiam facilè proludi Atheiſmo, æquè

ac

Digitized by Google

ac ei proludit Magia, legere licet apud Franciſcum Picum *lib.3. de Prænotione cap.7.* Itaque cùm de libris magicis ſit dictum, pergo ad Aſtrologos, qui vel ex eo numero ſunt, quorum doctrina libertatem humanam, aſtrorum, aut fatorum in aſtris expreſſorum efficacitate, deuincit, ſpoliatque flexibilitate in alterutram partem; vel certè ex eorum ſunt numero, à quibus prædictiones per aſtra deſcribuntur. Vtrique ſunt confixione digniſſimi.

Libri Aſtrologorum fatariorum, damnandi.

Nam qui à fato cœleſti, libertatis cladem, vel impeditionem inuehunt, 55.
fœda hæreſi ſordent, & immani confuſione, quantum in autoribus eſt, vniuerſum genus noſtrum peſſundant. Imò verò ſi Iſidorum Peluſiotam audimus *lib. 3. epiſt. 191.* atheiſmum apertè inducunt; ſic enim de iis ſcribit: [Qui res omnes permiſcent, ac leguminum, (vt dici ſolet,) mixturam faciunt, ſanæ mentis mihi minimè videntur. Nam ſi Deus eſt, fatum non eſt: ſi autem fatum, non dicam, quod cum eo pugnat; vertatur enim in eorum capita, qui vt hoc dicatur, procurant; hæc blaſphemia.] Abrumpit prudentiſſima apoſiopeſi orationem, qua vſam aliquando ſcripturam ipſam, notaui *in tractat. de Iuda cap.8. num.11.* vt cùm *Pſal.54.* deſcribitur ingratiſſimus Iudæ in Chriſtum animus, dicitur, de hoſte quidem aliud fore dicendum: at de homine vnanimi, & duce, & noto; ibíque abrumpitur Oratio. Idem hîc fecit Iſidorus, cùm Dei negatio eſſet inferenda, cohorruit ſcilicet ad Atheiſmi nomen, eóque calamum, & chartam polluere, auſus non eſt.

Autores horum librorum, à Valentiniano Auguſto *appendice* 8. *ad Codicem Theodoſ.* puto dici *in aſtra peccantes*, quos negat debere exſolui in Paſchate, quamuis demptis perpaucis aliis criminoſiſſimis, cæteros *in ea communi omnium celebritate*, (ſic enim *Paſcha* vocat,) velit abſolui. Plurima in huiuſmodi auctores, & libros, iuſtiſſimámque eorum ſuffixionem, peti poſſunt ex Euſebio *lib.6. de præpar.* quo Ethnicos quoque, aduersùs iſtiuſmodi Scriptorum genus, ſtrenuè anniſos prodit. Inter Chriſtianos idem ab omni æuo ſeruatum eſt. Mathematicum ex hoc ordine, deſcribit his verbis S. Auguſtinus *in calce Pſal.61.* [Seductus ab inimico cùm eſſet fidelis, diu Mathematicus fuit, ſeductus ſeducens, deceptus decipiens, illexit, fefellit, multa mendacia locutus eſt contra Deum, qui dedit hominibus poteſtatem faciendi quod bonum eſt, & non faciendi quod malum. Iſte dicebat, quia adulterium non faciebat voluntas propria, ſed Venus: & homicidium non faciebat voluntas propria, ſed Matis, & iuſtum non faciebat Deus, ſed Iupiter, & alia multa ſacrilega non parua.] Et inferiùs poſt deſcriptam ſeriam eius conuerſionem, & prolatum exemplum ex *cap. 19. Actorum*, quo librorum incenſio per eos, qui nefarias artes abiecerant, memoratur; ſubdit D. Auguſtinus. [Perierat ergo iſte. Nunc quæſitus, inuentus, adductus eſt; portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem miſſis, ipſe in

refrigerium tranſeat.] Meritò comburendos publicè & in Epiſcopi præſentia, libros impios attulit hic Mathematicus. Nam ita diſertè ſub ea tempora edixerunt Honorius, ac Theodoſius Imperatores *l. Mathematicos. C. de Epiſcop. audient.*

Alij Aſtrologorum libri diuinatorij, quatenus ferendi.

56. Qui verò libri Aſtrologici, illæſa licèt libertate, prænunciationes aliquas futurarum rerum deſcribunt, exterminandi ſunt, ſi ſemoueas quæ ad rem ruſticam, vel nauticam, vel medicam pertinent. Quoad has namque materias, locus eſt non quidem ſcientiæ certæ, ſed coniectationi aliquali, ob imperfectam vim cœleſtis influxus multiplicitei impedibilem: hoc ergo do lubens, tametſi nullo modo ad rem medicam conducere poſſe Aſtrologicas prænotiones latiſſimè verſat Thomas Eraſtus toto *lib.*1. *&* 2. *epiſtolar.* De aliis materiis præter tres antedictas, ruſticam ſcilicet, nauticam, & medicam, quippiam prænuntiare ex aſtris velle, fatuum eſt, nec vno peccato ſordet, vt latè proſequitur Picus toto *lib.*5. *de prænotione*, poſt Patruum *lib.*12. *in Aſtrologos*, & Delrio 4. *Mag. cap.*3. *quæſt.*1. Atque adeò libri de eo argumento, ignibus ſunt tradendi, tam qui natiuitates, (vt vocant,) quàm qui alias quaſuis iudiciariæ huius Aſtrologiæ propagines complectuntur; vt egregiè proſequitur Orig. *ſub finem homiliæ tertiæ in Ieremiam.* Horum autores, [nimis errare, & vendere imperitis hominibus miſerabilem ſeruitutem,] dixit S. Auguſtinus 2. *doctr. Chriſt. cap.*21. Mox etiam Aſtrologicam doctrinam vocat, [magnum errorem, magnámque dementiam.] Et mox *cap.*24. [quæ omnia plena ſunt peſtiferæ curioſitatis, cruciantis ſollicitudinis, mortiferæ ſeruitutis.] Nimirum, quia hæc eſt idololatriæ portio, vt habet etiam Heſychius *lib.*5. *in Leuit. pag.*350. Quanto ſtudio in libros diuinatorios exterminandos incubuerit Valens, docet Ammianus *lib.*28. indéque multis Philoſophis & nominatim Maximo illatam necem, teſtatur. Libros Sibyllinos, quòd diuinationibus ſcaterent, cremauit Stilico, in quem propterea Rutilius *lib.*2. *Itiner.* concitatur, quia

—— æterni fatalia pignora regni,
Et plenas voluit præcipitare colus.

Non tamen ita aboleuit Stilico Sibyllinos libros, quin ſimilium librorum ſuper fuerit deinceps vſus. Scribit enim Luitprandus Ticinenſis, in ſua ad Nicephorum Conſtantinopolitanum Imperatorem legatione, Græcos & Saracenos, huiuſmodi libris vſos, quos *Danielis viſiones* vocabant. Ipſe autem Luitprandus vocat *Sibyllinos*, vtique à ſimilitudine. Signabatur autem in illis viſionibus, ſeries temporum, & euentus maioris momenti.

57. Apud aliquos tamen Ethnicorum, vſus erat librorum, in quibus etiam minutalia negotiorum notabantur; ita vt nihil propè aggredi auderent, quin priùs conſuluiſſent huiuſmodi codices, circa euentum rei ſuſceptæ. eiuſmodi eſt quod Iuuenalis ſic ſugillat *ſatyr.*6.

Illius occurſus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pinguia ſuccina, tritas.

Cernis

Cernis Ephemeridas : quæ nullum conſulit, & iam
Conſulitur: quæ caſtra viro patriámque petente
Non ibit pariter, numeris reuocata Traſilli.
Ad primum lapidem vectari cùm placet, hora
Sumitur ex libro. Si prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Ægra licèt iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.

An ad hunc locum reſpexit Ammianus *lib.*28. cùm Romanorum corruptiſſimos mores deſcribens, ait præter cætera. [Nec in publico prodeunt, nec prandent, nec lauari arbitrantur ſe cautiùs poſſe, antequam Ephemeride ſcrupuloſè ſciſcitata didicerint, vbi ſit, v. g. ſignum Mercurij, vel quotam Cancri ſyderis partem polum diſcurrens obtineat Luna.] Nimirum ex regulis Aſtrologicis quid tali ſyderum poſitu ſuſcipiendum, dimittendúmve eſſet, ſtatuendum putabant. Cautum verò id maximè, diebus qui *Ægyptiaci* dicebantur, erantque illis nefaſti, ita vt nulla opera per illos dies inchoare abſque infortunio ſe poſſe cenſerent. A quorum dierum exacta, ac ſupra ipſorum Ægyptiorum diligentiam ſcrupuloſa obſeruatione, Proclum laudat in eius vita Marinus *num.*21. & meminit eius fatuitatis S. Auguſtinus *in cap.*4. *ad Galat.* circa illud, *Dies obſeruatis, & menſes, & annos, & tempora*; vbi præter cætera ait. [Vulgatiſſimus eſt error Gentilium, vt vel in agendis rebus, vel in expectandis euentibus vitæ, ac negotiorum ſuorum, ab Aſtrologis, & Chaldæis notatos dies, & menſes, & annos, & tempora obſeruent.] Subdit verò S. Auguſtinus, cùm Apoſtolus huiuſmodi obſeruationem dierum grauiter eo loco notauerit, mirum planè eſſe, quomodo [plena ſunt conuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiuſmodi quorumlibet operum, diebus, quos *Ægyptiacos* vocant, ſæpè etiam nos monere non dubitant.] Hos mox addit, ex Ephemeridibus vitam naufragam gubernare, nec paucos ex numero fidelium eiuſmodi fuiſſe, ſed innumerabiles, qui cum magna confidentia in faciem ipſimet Auriſtiti dicerent, *Die poſt Kalendas non proficiſcor.* Verè vanitas vanitatum, & inſaniæ falſæ. Non niſi duos fuiſſe quolibet menſe dies *Ægyptiacos*, ſcribit Lilius Gyraldus *lib. de annis, menſibus, atque diebus*, quinam illi dies eſſent complexus breui carmine, quod apud eum dimitto legendum.

In libros de vanitate genethliaca.

Hæc generatim de iuſta librorum diuinatoriorum confixione. Sigillatim autem, quæ ſpectant ad vanitatem Genethliacorum, diligenter planè proſequitur antiquus autor commentarij adſcripti Origeni *in Iobum ad cap.* 38. ex Perionij interpretatione, & S. Ambroſius 4. *Hexaëm cap. item* 4. Ex recentioribus Caſtro *lib.*1. *de vatic. cap.*10. Ioannes Picus *in opere contra Aſtrologos*, Franciſcus eius nepos *in opere de Prænotione*, & Alexander de Angelis, agens contra Aſtrologos. Pulſum ſecundò ex Eccleſia Aquilam, hac de cauſa, ſcribit S. Epiph. *lib. de ponder. & menſuris.* Exiſtimo ad hanc genethliacam vanitatem 58.

Digitized by Google

pertinuiſſe, *Catacrianos* illos libros, quos ab Adriano conſcriptos, autor eſt Spartianus. Quod enim Lilius Gyraldus *dialogo 3. hiſtoria Poet.* κατ' Ἀδριανοῦ, (quod videlicet ipſe de ſe Adrianus æquè, ac Antoninus Græcè ſcripſiſſet,) denominatos putat libros illos, & oblæſione aliqua, vel vitiatione vocabuli, *catacrianos* dictos, mera diuinatio eſt. Nec magis placet, quod Hermolaus Barbarus, eodem Gyraldo referente, legit *Catachlyanos*, id eſt, *caliginoſiſſimos*, ab ἀχλὴ, vel ἀχλὺς, quod *caliginem* ſonat. Inutiliter enim eandem vocem bis iteraſſet Spartianus, cùm de Adriano dixit, [Catacrianos libros obſcuriſſimos, Antimachum imitando ſcripſit.] Alciatus ex eodem Gyraldo, condemnatorios libros interpretatur, à verbo κατακρίνω. Scaliger verò ex Caſaubono ad hiſtoriam Auguſtam, interpretatur *Catachrianos*, quaſi κατ' τῶν χρειῶν λεγομένων. Caſaubonus legit *Catacaymos*, quod in eis incendium aliquod deſcriberetur. Ianus Parrhaſius κατ' Ἀκκιανοῦ, quaſi *contra Accianum*, (prout libri quidam nominant non Tatianum,) Adriani tutorem, ſcripti eſſent. Quæ omnia meræ diuinationes ſunt, nullo ſubnixæ, fundamento. Veriſimilius itaque Heribertus Roſvveidus *tabula 7.* pro Baronio, quòd qui ſub Ariete naſcuntur, ab Aſtrologis dicantur κριανοὶ, *catacrianos* exiſtimat dictos, libros, qui de genituris natorum ſub Ariete differerent. Cuiuſmodi fuit Antinous Adriani deliciæ, vt ex nummo Antinoi geneſim exhibente, proditum eſt.

59. Nec mirum videri poteſt, Adrianum hominem Ethnicum, omnium, (vt Tertullianus ait *cap. 5. Apolog.*) curioſitatum exploratorem, & nominatim Aſtrologiæ peritum, & per eam diuinandi ſtudioſum, quod teſtatur in Ælio Vero Spartianus, de vaniſſima illa geniturarum prænotione librum ſcripſiſſe; cùm ſuperiore ſeculo non defuerit Epiſcopus, qui librum de eadem vulgarit. An vt mentitionem S. Anaſtaſio impingeret, qui *lib. 1. in Hexaëm, ferè initio,* Mathematicam coniecturalem, hanc inquam, vanam, & alogorum ſtultilogiam, (liceat S. Bernardi verbum vſurpare,) exitialem luem nominat, à qua liberauerit Eccleſiam, verum quod in terris verſatum eſt Verbum?

Origenes *hom. 12. in Num.* hunc præter cæteros ait, eſſe agrum, & vineam Seon Regis iniquorum, id eſt, Satanæ, quem fideles non ſubeunt. Sic enim ſcribit *ſub finem homiliæ.* [Nos ſumus qui tranſire volumus per hunc mundum, vt peruenire poſſimus ad Terram ſanctam, quæ repromiſſa eſt Sanctis, & mittimus verbis pacificis ad Seon, promittentes nos non habitaturos in terra eius, nec moraturos cum eo; ſed tranſituros tantummodò, & inceſſuros via regali, nec declinaturos vſque, neque in agrum, neque in vineam; ſed nec de lacu eius aquam bibituros. Videamus ergo quando nos iſta promiſimus, quando hæc verba Diabolo denunciauimus. Recordetur vnuſquiſque fidelium, cùm primùm venit ad aquas Baptiſmi; cùm ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſſit, quibus ibi tunc vſus ſit verbis, & quid denunciauerit Diabolo; non ſe vſurum pompis eius, neque operibus eius, neque vllis omninò ſeruitiis eius, ac voluptatibus pariturum. Et hoc eſt quod his legis ſermonibus adumbratur, quia non declinet Iſraël neque in agrum eius, neque in vineam eius, ſed neque aquam de lacu eius ſe eſſe potaturum. Non enim vltrà diſciplinæ diabolicæ, non Aſtrologicæ, non Magicæ, non vllius omninò doctrinæ, quæ contra Dei pietatem aliquid doceat, poculum ſumet fidelis; habet enim ſuos fontes, & bibit de fontibus Iſraël, bibit de-

de fontibus Saluatoris; non bibit aquam de lacu Seon, nec relinquens fontem aquæ viuæ, congregat ſibi lacus confractos.

Tertullianus falſa hæc, (vt verbo Sidonij vtar *lib.7. epiſt.11.*) ideóque fallentia, profeſſos, atque adeò etiam libros de huiuſmodi rebus conſcriptos, eliminat prorſus à Chriſtiana Eccleſia, ſic ſcribens *lib. de idololatria cap.9.* [Cùm magia punitur, cuius eſt ſpecies Aſtrologia, vtique & ſpecies in genere damnatur. Poſt Euangelium nuſquam inuenies aut Sophiſtas, aut Chaldæos, aut incantatores, aut coniectores, aut Magos, niſi planè punitos. Vbi literator, vbi conquiſitor huius æui? Nónne infatuauit Deus ſapientiam huius ſeculi? Nihil ſcis Mathematice, ſi neſciebas te futurum Chriſtianum: ſi ſciebas, hoc quoque ſcire debueras, nihil tibi futurum cum iſta profeſſione: ipſa te de periculo ſuo inſtrueret, quæ aliorum climacterica præcauit. Non eſt tibi pars, neque ſors in iſta ratione. Non poteſt regna cœlorum ſperare, cuius digitus, aut radius abutitur cælo.] 60.

Gentiles quoque, libros huiuſmodi cenſuerunt abolendos. Nam hi ſunt ex parte libri illi improbatæ lectionis, quos Vlpianus l. *ad Labeonem. ff. de iniuriis*, commemorat; quoſque Liuius, de Bachanalibus loquens, narrat ex SC. conquiſitos, vt ignibus traderentur. Sed & Auguſtum, ſupra duo millia librorum fatidicorum, (ex hoc genere maximè,) Græcè & Latinè conſcripta, ignibus commiſiſſe, ſcribit Suetonius *cap.31.* & Dio Caſſius *lib.54.*

Libri Onirocritici repellendi.

Alij diuinatorij libri, ſunt Onirocritici, & Chiromantici. Onirocriticos ex antiquis habemus, Artemidorum, Achmetem, Aſtrampſychum. In 61. Syneſium quoque hac ex cauſa multis agit Franciſcus Picus *lib.6. de prænotatio. cap.8.* & æquè agere poterat in Syneſiani illius libelli, vaſto ſatis commentario in eum edito, explanatorem Nicephorum. Alios in eodem argumento verſatos, adducit Tertullianus *lib. de anima cap.46.* Breuiter autem ſtatuendum eſt cum Serario ad *cap.11. Eſther quæſt.5.* & Sanche multos adducente *2. in Decal. cap.38. num.49.* libros omnes Onirocriticos, ſi ſupra meram coniectationem eorum, quæ ad temperiem pertinent, porrigantur, vanos & abolendos eſſe. Nam ex ſomniis aliquam coniecturam duci poſſe de humore prædominante, ratum eſt apud Phyſicos, & Medicos; benéque à Pineda exponitur *lib.3. de Salom. cap.18. num.4.* Itaque hoc ſobriè veſtigare, & ſcriptis conſignare, vitio vacat. At qui ex ſomniis naturalibus, futura contingentia prædicere audent, vel occulta rimari, planè delirant, nec abſque graui offenſa Numinis. Sunt quidem ſomnia nonnulla diuina, quorum non eſt vana fides; & de huiuſmodi ſomniorum genere, cenſeo fuiſſe illud fratri ſuo oblatum, cuius occaſione breuiter, ſed perpulchrè de non contemnendis vſquequaque ſomniis, diſſerit Petrus Cluniac. *lib.6. epiſt.14.* Eodem pertinent, quæ diffuſius, & accuratè ſunt ſcripta à variis, nominatimque à Pererio *lib.1. in Daniel. & lib.2. de Magia c.3. q.6.* & à Fernãdio *preludio 7. ad viſiones*, Caſtro variis locis operis *de vaticinio*, necnon à Loyerio *lib.4. de ſpectris c.22. & 26.* Alia verò

E 3 ſomnia

Digitized by Google

ſomnia (quæ naturalia ſunt, nihil extra ea quæ diximus, & eo modo quo diximus, poſſunt portendere. Itaque audiendum eſt diuinum Oraculum, per Siracidem *cap.*34. *Niſi ab Altiſſimo fuerit miſſa viſitatio, ne des in ſomniis cor tuum.* Ac proinde etiam libros de ſomniis, dimitte ſomniatoribus, de quorum nugis multa Bulengerius toto *lib.*5. *de diuinat.* Aliqualem tamen vſum horum librorum nugiuendorum, aperit eruditiſſimus Pineda *lib.*3. *de Salom. cap.*18. *num.*4. & 5. furta quædam eorundem Scriptorum è ſacris literis detortis, proferens *num.*6.

Necnon Chiromantici.

62. Non diſſimile iudicium ferendum eſt de libris chiromanticis, vt plenè proſequitur Picus Nepos *lib.* 6. *de prænotione cap.*1. Nam diuinatio quam tradunt, prætérquam ad aliquam temperamenti, & illud conſequentium notitiam, eſt omninò vana, & damnata. Itaque tametſi hoc genus coniectationis cùm Pythagoras in probandis diſcipulorum ingeniis adhibuit, teſte Iamblico in eius vita *cap.*17. tum Indi ſapientes in vxoribus ducendis ex Nicoſtrato apud Stobæum *ſerm.*189. Tamen ferè inane eſt, & libri quoque, in quibus ea menſura tranſcenditur, damnandi ſunt. *Veteres libros per corporum ſigna, pandentes interna*, vocat Ammianus *lib.*15. Zopyri, Loxi, Polæmonis, de huiuſmodi nugis ſcriptiones, memorat Origenes *lib.*1. *contra Celſum*, quarum aliquæ etiamnum extant. Non eſt porrò verum, vanitatem illam vaniſſimam, qua colluuies hominum latè deſcripta, & exagitata à Creſpetio *lib. de odio Satanæ, diſcurſ.*12. & à Deltio 4. *Mag. cap.*3. *quæſt.*5. necnon à Tarquinio Gallucio *ad lib.*1. *Ethic. Ariſt. cap.*1. *quæſt.*7. (Italis *Ægyptios*, Gallis *Bohemos*, ſe mentiuntur,) ex vola manus, & eius lineis prænunciat actus liberos euenturos, approbari à Iobo verbis illis *cap.* 37. *qui in manu omnium ſignat, vt norint omnes opera ſua.* Non enim id ad lineas manuum pertinet, ſed ad notitiam imbecillitatis noſtræ; quam inde capimus, quod toties à Deo vetemur agere per aëris viciſſitudines, quod alioqui operarentur manus noſtræ.

Et quomodolibet aliter Diuinatorij.

63. Quanquam ſunt innumeræ aliæ diuinationum ſpecies, quas fuſiſſimè recenſent Franciſcus Picus in opere *de prænotione*, Bulengerius in opere *de diuinat.* & Petrus Ancoranus *tract. eiuſdem argumenti*; ac proinde de illis quoque poſſunt conſcribi libri improbandæ lectionis: tamen quòd infrequentiùs occurrant libri de illis aliis diuinationibus conſcripti, faſtidio ad eos ſigillatim excurrere, contentus vniuersè pronuntiare, ſi præter propoſitos, aliqui præterea ſint alij diuinatorij libri, ex quacumque dæmoniaca doctrina, omnes abolendos eſſe, iuxta illud rectiſſimè dictum ab Origene *homil.* 16. *in Num.* [Hæc omnia, id eſt, ſiue auguratio, ſiue extiſpicium, ſiue qualibet immolatio, ſiue etiam ſortitio, aut quicunque motus auium, vel pecudum, & inſpectio quæcumque fibrarum, vt aliquid de futuris videantur oſtendere, in operatione Dæmonum fieri non dubito, dirigentium, vel auium, vel pecudum,

dum, vel fibrarum motus, aut ſortium,ſecundùm ea ſigna,quæ docuerunt iidem Dæmones obſeruari ab iis, quibus artis huius ſcientiam tradiderunt: à quibus omnibus, is qui homo Dei eſt, & in portione Dei numeratur, penitus eſſe debet alienus, nec in iis aliquid habere commune; quæ occultè machinis Dæmones operantur, ne fortè rurſus per hæc Dæmonibus ſocietur, atque eorum ſpiritu, & virtute repleatur, & ad idolorum cultum denuò reparetur; hæc enim omnia religio noſtra diuina, & cœleſtis abiurat.] Et inferiùs adducta ventriloquæ de Paulo teſtificatione *Actor.*16. [Si Paulus teſtimonium ſibi eum dare non patitur, ſed dolet ſuper hoc; quanto magis dolere debemus, ſi quando decipi videmus animas ab iis qui velut diuino alicui ſpiritui pythonis, aut ventriloquo, aut diuino, aut auguri, vel aliis, quibuſlibet huiuſmodi Dæmonibus credunt? Propter hoc ergo, *non erit*, (inquit,) *auguratio in Iacob, neque diuinatio in Iſrael.* Sed quid iis additur? *In tempore*, (inquit,) *dicetur Iacob, & Iſraeli, quod perficiet Deus.* Quid eſt *in tempore dicetur*? Cùm oportet, & cùm expedit, hoc eſt, *in tempore.* Si ergo expedit prænoſcere nos futura, dicentur à Deo per Prophetam Dei, per Spiritum ſanctum. Si verò non dicuntur, neque denunciantur, ſcito quia non nobis expedit ventura prænoſcere. Quòd ſi idcirco non dicuntur nobis, quia nobis ea ſcire non expedit, qui diuerſis artibus, & Dæmonum inuocationibus geſtiunt futura prænoſcere, nihil aliud faciunt, niſi quòd cupiunt ea diſcere, quæ ſibi ſcire non expedit.] Tandem *hom.5. in Ioſuë, ad finem.* [Eſt & illud opprobrium Ægypti, quod ſi neglexeris, etiam poſt Iordanis tranſitum, & poſt Baptiſmi ſecundam circumciſionem vetuſtæ conſuetudinis inuſtione ſuggeritur; obſeruare auguria, requirere ſtellarum curſus, & euentus ex iis futurorum rimari, ſeruare ſomnia, cæteriſque huiuſmodi ſuperſtitionibus implicari. Idololatriæ namque mater eſt Ægyptus, ex qua certum huiuſmodi opprobria pullulare, quæ ſi tranſito iam Iordane ſuſceperis, & iis te rurſus laqueis illigaueris, tecum ſine dubio opprobria Ægypti trahis. Sed ſi quando te talis curioſitas interpellat, & de corde tuo huiuſmodi hoſtis erumpit, dic ei; quia Ieſum ducem ſequor, in cuius poteſtate ſunt, quæ futura ſunt. Quid mihi ſcire, quæ futura ſunt? Quæcumque ille vult, hæc futura ſunt. Ideò ergo vt in nobis verè ſecunda circumciſio compleatur, per quam vetera Ægypti opprobria deponamus, ab his omnibus ſegregati prorſus eſſe debemus.]

EROTEMA VII.

Num obſcœni libri eliminandi?

OMninò & configendi,& extermināndi ſunt obſcœni libri; hoc ipſi Gentiles, hoc Chriſtiani iam olim edixerunt: tametſi repullulat ſemper hæc peſtis, & nullum eſt ſæculum, imò vix annus, quo noua cenſuræ materia ab ingeniis impuris, ſuccentore Satana, non ſubminiſtretur. Dixi de iuſtiſſima horum librorum ſuffixione, ſat multa *lib.6. de virtut. num.*159. *& num.*202. quia tamen ferax eſt huiuſmodi ſentinarum regio, in qua hæc chartis committo, vt iugi 64.

iugi à multis annis experimento deprehendo, & expoſtulat Coluenerius ad *lib.2. Cantipratani cap.49.* conteſtans non minùs ab his libris, quàm ab hæreticis imminere damnum, non erit inutile, hîc quoque de hoc argumento pauca attexere ad ibi dicta, & ad alia, quæ habent Mantuanus in opere metrico aduersùs ſcriptores impudicos, & Cardanus *lib.4. de ſapientia*, addicens hos libros flammis, ac Catharinus *opuſc. in malos libros*, necnon Laurentius Gambara *lib. in obſcœnos Poëtas*, cui Antonij Poſſeuini lucubratio eſt ſuppoſita. Nolo dimiſſum Georgium Fabricium, tametſi Lutheranum, qui grauiter diſſerit de his libris exterminandis *in præfat. ad ſuam Poëtarum Chriſtianorum collectionem.*

Platonis, & aliorum Ethnicorum concitatio in obſcœnos libros.

65. Illúdque in primis ſtatuendum, ex grauiſſima Platonis diſputatione *lib.10. de Repub.* (qua qui poëtices fœtus poſſint in benè conſtituta Republica admitti, qui excludi omninò debeant, latè expendit,) eam poëticam ſcriptionem, (& idem eſt de quacumque alia,) è Repub. excludi debere, quæ incendendis cupiditatibus venereis ſit accommodata, eo quòd ſi Muſæ voluptuoſæ admittantur in Rempublicam, regnatura ſit in ciuitate voluptas, lege, & eo quod ad communem vtilitatem optimum præſtantiſſimúmque ſemper iudicatum eſt, (ratione nimirum,) penitùs exturbatis.] Et paulo antè, [Poëſis hæc in nobis illa nutrit, (*ea nimirum irrigando*,) quæ ſumma ariditate potiùs erant extenuanda, & efficiendo, vt illa in nobis imperent, quæ parere potiùs debuerant, vt meliores, & feliciores ex deterioribus, & infelicioribus euaderemus.] Nimirum quicquid Lipſius *epiſtola ad Pithœum*, de ſuo inter hæc legenda rigore, non frigore, ſcribat; liber obſcœnus eas cogitationes legentis animo infigit, quæ turpium morum ſint ſeminarium, vnde cùm homo plus iuſto ex naturæ deprauatione ferueat, & pronus ſit ad malum, igni oleum addit, qui lectione impuri ſcriptoris, ſuggerit libidini fomentum, & appetitum rebellantem efferat magis ac magis.

66. Aliis præter Platonem Ethnicis, librorum obſcœnitas exoſa fuit. Ariſtotel. *7. polit. cap. vlt.* in hos libros concitatur. Et *in Poëtica cap.1.* Hermogenem, & Nicocharem, ob libros obſcœnos ſugillat. Lacedæmonios impuris libris interdixiſſe; ſcribit Valerius *lib.6. cap.3.* Idem interdictum inter Charondæ leges habetur apud Diodorum *lib.12.* Extat etiam lex Perſarum de eadem re, apud Herodotum *lib.1.* Quid Romani? Patet ex Ouidij damnatione. Nam tametſi reuera pœnas dedit infamationis Principis; tamen prætenta eſt ſcriptionis impuritas, vt ipſe de ſe Naſo fatetur, qui *lib.2. de remed.* inuitus eloquitur, cauendum eſſe ab huiuſmodi lectione. Eius eſſe *Priapeia* perperam Virgilio Parthenio inſcripta, confirmat Politianus *lib. miſcellan. cap.59.* ductus Senecæ autoritate, qui vnum eius operis verſiculum allegauit Naſonis nomine. Quanquam Floridus Sabinus *lib.1. ſubſec. c.6.* ſpurcum illud poëma contendit, varios habere autores. Cùm enim pro æui illius corruptela, omnes ferè Poëtæ aliquid turpi illi numini inſcriberent, inde extitit ea carminum farrago, non à ſolo Ouidio, qui tamen ſi vel ex parte tam lutulenti carminis fuit autor, iure damnatus

Digitized by Google

damnatus eſt. Martialis octauum librum ad Cæſarem tranſmiſſurus, exemplo Naſonis didicit, puras chartas eò eſſe inferendas, vt ipſemet illius libri initio teſtatur. Senſum Iuliani Apoſtatæ de impurorum librorum lectione, petere licet ex prolixo fragmento primo nuper edito, vbi tametſi Sacerdotem informat; tamen ratio interdicti horum librorum, eſt vniuerſalis: vetat enim ſacerdoti Ethnico libros amatorios; quia [neſcio quo pacto hominum ex libro afficiuntur animi, ac paulatim cupiditates incitantur, ex quibus demum flamma ingens accenditur, cui quidem longè antè obuiam eſt eundum.] Surena Dux Parthorum, inuento inter Craſſi abs ſe cæſi, ſpolia obſcœno opere Mileſiæ Ariſtidis, omni infami nota atque opprobrio illum reſperſit, eam ob cauſam.

Chriſtianorum in obſcænos libros ſeueritas.

Quòd ſi Ethnici ſpurcos huiuſmodi libros tanto ſtudio ſunt auerſati, mirum videri non poterit, Chriſtianos Doctores in hanc animorum peſtem, perpetuò egiſſe fortiſſimè. Appendo aliquos. 67.

S. Athanaſius ſæpe exprobrat Arrianis, impuriſſimam impuriſſimi Arrij ſcriptionem, cui titulum fecerat, *Thalia*. Is liber, cuiuſmodi fuerit, & quis *Sotades*, quem eo opere Arrius expreſſit, infrà attingam.

S. Baſilius Orat. de libris Gentilium. [Vt à Poëtarum, (inquit,) diſciplinis, quòd varij ſint in dicendo, incipiam, non omnibus quæ dicunt mentem adhibendam, ſed eis tantùm quæ bonorum hominum, facta dictáve nobis enarrauerunt; illáque imitari, & omnibus modis ſimiles eis eſſe conari cenſeo. Quando verò ad infames & nefarios homines veniant, hæc omninò vitare, his aures obſtruere, non minùs quàm Vlyſſem ad cantus Syrenarum feciſſe, dicunt, oportebit. Nam prauis aſſueſcere ſermonibus, via quædam eſt ad rem ipſam. Ideò omni cuſtodia animi cauendum eſt, ne per ſermonis voluptatem deliniti, prauum aliquid ſimul aſſumamus; veluti qui venena cum melle concinnant, atque occultant. Non itaque Poëtas laudamus contumelioſos, non cauillantes, aut ſcommata iactantes, non amantes, vel ebrios, non qui in cibis, & menſuratum lautitiis, ſeu cantibus obſcœnis felicitatem ponunt.]

S. Hieronymus *epiſt*. 14. has eſſe ait ſiliquas porcorum, queis filius prodigus ventrem non ſatiauit, ſed infeſtit. Et *epiſt*. 127. *manſione* 13. hæc eſſe ait, ſepulchra concupiſcentiæ, ad quæ poſt virulentias Ægyptiorum, Domini igne torquemur, & efficimur ſepulchra dealbata, foris ſpecioſa, & intus plena omni ſpurcitiâ. 68.

S. Auguſtinus 1. *Confeſſ. cap.* 16. hoc eſſe ait *flumen Tartareum*, & verbis vno ſe dignis, contra hanc turpitudinem, tonat.

S. Paulinus, qua ſolet pietate & florulentia, in rem præſentem diſſerens *epiſt*. 38. hæc eſſe ait Sirenum carmina, audientibus exitialia. [Pernicioſam, (inquit,) iſtam inanium dulcedinem literarum, quaſi illos patriæ obliteratores, de baccarum ſuauitate Lotophagos, vt ſirenarum carmina, blandimentorum nocentium cantus euita.] Et mox. [Nam & voluptatum peſtifera dulcedo, patriæ nobis obliuionem facit, cùm homini Deum, qui eſt patria omnium communis, obliterat; & illecebræ cupiditatum, illam ſirenarum fabu-

lam veritate cladis imitantur. Nam quòd illæ Sirenæ fuiſſe figuntur, id verè ſunt illecebræ cupiditatum, & blandimenta vitiorum; habent enim in ſpecie lenocinium, in guſtu venenum; quorum vſus in crimine, pretium in morte numerantur. Has oportet vltra Vlyſſis aſtutiam cauti, non auribus tantùm, ſed & oculis obſeratis, & animo quaſi nauigio præteruolante fugiamus, ne ſollicitati delectatione lethifera, in criminum ſaxa rapiamur, & ſcopulo mortis affixi, naufragium ſalutis obeamus.]

69. Iſidorus Peluſ. *epiſt. ad Thalelæum Monachum.* [Ipſam quoque fœditatis, & obſcœnitatis lectionem fuge: (nam ea miram ad aperienda vulnera iam cicatrice obducta vim habet;) ne alioqui vehementiore cum impetu ſpiritus improbus reuertatur, ac deteriorem & pernicioſiorem tibi priore ignorantia cladem inferat.]

S. Cyrillus *lib.* 3. *de adorat. in fine*, has ſtatuit eſſe pennas vpupæ, luto ſemper ac ſordibus paſtæ; & quæ infœlicitas maneat Chriſtianum, lutoſis hiſce ſtudiis intentum, ſic aperit tractans viſionem amphoræ, ideſt, iniquitatis, quam mulieres duæ vpuparum ſpecie pennatæ, affectabantur. [Nonnulli non crediderunt Euangelio Chriſti, neque hanc ex peccato redemptionem amplectentes, eodem onere premuntur, ſuis ipſorum id ceruicibus accerſentes ob mentis infirmitatem, ac mollitiem, animæque effœminationem. Hi omni ſpiritu malo circumferuntur, & in quoduis immunditiæ genus vehementiſſimè propulſi, omne ſuum ſtudium ad malum conferunt. Studij verò iſtius, atque diligentiæ ſignum eſt, ala, quam etiam vpupæ eſſe aiunt. Vpupa verò genus eſt auis, quæ ſemper cœnoſiſſimis, fœtidiſſimiſque locis aduolitat, & ex cœno, atque immunditia ſibi victum parat. Quotquot itaque omne ſuum ſtudium adhibent ad immunditiem, hi meritò alas vpupæ habere dicuntur. Muliebri etiam ſpecie atque effœminati ſunt. Denique eandem cum regnante in ipſis peccato, formam præ ſe ferunt. Quemadmodum enim vniformes Chriſto facti ſunt per ſanctificationem, qui ſub ipſo, & cum ipſo ſunt: eadem planè ratione iniquitatis formam ac ſpeciem referunt, qui hanc reſpuerunt. Deferunt autem menſuram in Babylonem, atque illic domum quærunt, quo quidem, (vt arbitror,) figuratè ſignificatur, quòd qui ea, quæ Chriſti ſunt, amplecti noluerit, & peccati obſtructionem amârit, ad ſolam immunditiem ſtudia ſua omnia conferens, eiicietur quidem è ſancta Hieruſalem, hoc eſt, primogenitorum ſancta Matre, pulchráque illa cœleſti ciuitate; & tantum pro grauiſſimo preſſus peccati pondere, cum Babyloniis habitabit, hoc eſt, portionem ac ſortem habebit cum impiis idololatris; nihil enim ab idololatris differunt, qui redemptionem per Chriſtum impiè reiecerunt.]

S. Iſidorus *lib.* 3. *de ſummo bono, cap.* 13. ſtudioſam lectionem impurorum librorum, æquat cum immolatione facta Dæmonibus, quòd inde anima excitetur ad incentiua libidinum, & Satanæ hoſtia cadat.

Rupertus, exponens plagas diuinitus illatas Ægyptiis, *ad Exodi cap.* 8. imitatus Origenem *ibi homil.* 4. & Auguſt. *ſer.* 87. *de tempor.* carmina obſcœna Poëtarum, ait eſſe *ranas Ægyptias*; indéque omne virus nequitiæ exortum queritur. Et alibi, hanc vnam eſſe ait de tribus ranis egreſſis ex ore beſtiæ *Apoc.* 16. nimirum ſpurci Poëtæ, dulcibus mendaciis, vt Minutius iam olim poſt Senecam *lib. de vita beata cap.* 26. expoſtulauit, effecerunt vt peccandi frænum, nempè

verecundia,

verecundia, peſſum iret, & homo bruteſceret. In ſumma omnes Chriſtiani DD. hanc eſſe animorum peſtem certiſſimam, ſemper ſunt conteſtati, & annuit inter ſectarios, à Niſſa *diſſert.6.*

Damna à lectione obſcœnorum.

Ratio quaſi à priori, cur horum librorum lectio omni iure vetetur, ſuperiùs iacta eſt ex Platone, ducitùrque ex naturæ corruptæ inflammatione acriore per iſtiuſmodi ignitabulum, quo fornax Babylonica, cuius noſtrûm conſerta ſuccenditur, in exitium non ſcriptoris modò, qui librum compoſuit, ſed & lectoris, qui iiſdem impuris ignibus corripitur, per hoc quaſi colloquium mutuum cum ſcriptore: vt propterea creditus Proſper *lib.3. de vita contempl. cap. 6.* agens de concupiſcentiis turpibus, & earum concitatione ex colloquiis, quorum parem eſſe vult, ac lectionis ratione dicat: [Hæc & his ſimilia colloquentes, ſuggerunt concupiſcentiæ ſuæ materiam. Hæc tamen ideò concupiſcunt, quia aut loquuntur libenter, aut audiunt: qui niſi concupiſcentiæ morbo corrupti eſſent, numquam vel loquerentur talia, vel audirent, quia non eos iſta corrumpunt, ſed corruptos oſtendunt. Ac ne me iſtâ veraciter arguentem, quiſquam iudicet arguendum, nouerit propter hoc fortè ab antiquis fuiſſe decretum, ne qui adoleſcentium, legerent Geneſeos librum, & partem pariter Ezechielis Prophetæ, vel Canticum Canticorum, & cætera talia, in quibus generationes, & actus, & nomina quarundem ſcripta ſunt mulierum; & mox. [Sed nè fortè hæc ſpiritualia ſecundùm carnem adhuc carnales acciperent, nec virtutes cogitarent, quas mulieres illæ ſignificant, ſed ipſas cogitando carnaliter deperirent, conſulto. Iuniores legere ſunt illa prohibiti, quæ ſicut ſpiritualiter accepta viuificant, ita carnaliter intelligentibus, ipſa carnalis intelligentia occaſiones carnalis conſcupiſcentiæ ſubminiſtrat. Eorum quiſque nomina frequenter habet in ore, quorum deſideria vulnerato geſtat in corde; aut turpitudinem quam exercere verecundatur in facto, tenent in animo, reus non humano iudicio, ſed diuino.] 70.

Quod ait ad cauendam incenſionem camini nobis interni, vetitum eſſe Hebræis iunioribus legere quædam capita Ezechielis, & Canticum Canticorum, & librum Geneſeos; notatum quoque eſt à S. Hieronymo *in proœmio ad ſuos in Ezechielem commentarios, & epiſtola ad Paulinum de libris ſacris*; quibus locis negat, eum qui annos triginta non impleſſet, libros illos legere permiſſum. Sicque intelligendum eſt, quod Nazienz. *in Apologetico* ait, poſt 25. annum, conceſſam in virtutis præmium, iis qui benè ſe geſſiſſent, eam lectionem. Atqui, vt benè argumentatur Petrus Hoëdus *lib.1. Anteroticorum cap.65.* ſi vetabantur olim in populo carneo, ad certam vſque ætatem, ſacri quidam libri, idonei commouere improuidos, quanto iuſtius eſt, *ſpurcos libros*, qui eidem impuro igni naphtham, & fomitem omnis generis ſubminiſtrant, velle ab omni ætate eliminatos? Hinc verò efficitur, autorem ſpurci libri non modò grauiſſimè ſibi nocere cùm ſcribit, ſed aliis quoque nocere pergere, etiam cùm quieſcit; imò cùm iam illum pœnitet conſcripti libri, vulgatur enim nihilominus, & teritur omnium manibus liber, etiam eorum, quos autor nunquam viderit, aut audiuerit. Quin etiam poſt autoris mortem, & vitam 71.

tam ſanctè licèt conclusam, prorogatur damnum, pergítque homo fortè iam ſanctus & cœlo illatus, eſſe organum Satanæ, & fieri animabus in ruinam.

72. Itaque Petrus Bleſenſis *tract. de confeſſione Sacram, ſub medium*, intrepidè Magiſtrum impunitatis ex hoc nominatim, hîc æquè valido capite, vrget, quòd aliis non viuus modò, ſed etiam poſt mortem, ſit nociturus. [Tu, (inquit,) qui pro tuo proprio, & ſpeciali peccato, tam grauia paſſurus es, quàm grauiora pro multorum peccatis expectas, quorum innocentiam argumentoſa libidinis aſtutia ſubuertiſti. Aliqui eorum fortè iam deceſſerunt, & in inferno poſiti ſunt, vbi mors depaſcit eos; vbi in fornace gehennalis incendij ſulphurea, infelices, more feruentium & liqueſcentium metallorum igne inextinguibili cruciantur. Tu verò totius flamma concupiſcentiæ carnalis ebulliens, contemnis terribilia Dei iudicia, nec tormenta illorum, nec imminentem tibi diem tuæ damnationis attendis.] Et mox. [Ad cumulum tuæ perditionis accedit, quòd cùm factus ſis Princeps Sodomorum, & Gommorrhæ, immunditiæ tuæ diſcipuli poſt te ſedebunt in cathedra peſtilentiæ, ſerpétque peſtis canceroſa in multos, & veniat ſuper te ſanguis omnis eorum, quos corrupiſti ſanguine, opere, vel exemplo. Sanè ideo irremiſſibilis fuit culpa Diaboli, & inuenta eſt iniquitas eius ad odium, quia in malitia, quam nullo ſuggerente commiſit, fuit ſubuerſio & ruina multorum. Quis æſtimare ſufficit, quam execrabilis, & damnabilis ſit apud Deum & homines Herodiana crudelitas, quæ pueros occidit; atque malitia Pharaonis, qui ſubmerſit paruulos Hebræorum? Et illi quidem, non animarum, ſed corporum homicidæ fuerunt. Quanto igitur deteſtabilius eſt, eorum non dicam homicidium, ſed parricidium, qui tot innocentum animas occiderunt? Proculdubio, quanto eſt excellentior anima, corpore, tanto infeliciores ſunt Pharaone, hi proditores, & damnabiliores Herode. Putas quòd diſſimulando tranſeat, & non requirat Deus de manu tua, quod in concupiſcentiis, & immunditiis tuis nobiliſſima eius periit creatura?] Accommodentur iſta ad ruinam aliorum per lectionem libri, ſiue ſuperſtite, ſiue demortuo autore; quandoquidem, (vt dicebam,) autor etiamſi defunctus, adhuc aliis nocet per opus ſuum.

Quatenus ſpurci ſcriptoris defuncti, cruciatus creſcant, cum damno ſuperſtitibus irrogato.

73. Infert porrò inde Gerſo *tract. contra Romantium à Roſa*, impurum ſcriptorem, ſi damnetur, nouis ſubinde cruciatuum acceſſionibus in Tartaro cumulari, vel ſi in Purgatorio detineatur, protrahi diutiùs eius ſupplicium ob noua damna exorientia lectoribus. Videtur idipſum ante Gerſonem dixiſſe S. Baſilius *lib. de vera virginit.* tractans quæ ſint apud Apoſtolum peccata præcedentia, & ſubſequentia iudicium, in ſecunda explicatione, quam his verbis concipit. [Sicut Sanctum atque admirabilem Paulum, dum adhuc eſſet in corpore, alia quidem præceſſerunt opera: cùm plurimi ex his, qui propter doctrinam, & conuerſationem eius perfecti euaſere, in æternam illam vitam præcedentes, ſudorum præmia, quos pro illis pertulit, apud iuſtum iudicem Deum illi parauerunt; alia verò ſolutum carnis vinculis, & iam cum Christo regnantem,

vſque

vſque ad hanc diem conſequuntur, eorum ſcilicet, qui per eum in ſacris Epiſtolarum eius monitis, ſe ad virtutem exercentes, laudes ſemper, ac præmia præclaro illi duci, & præceptori optimo, hinc tranſmittunt: ſic econtra, alia quidem præcedunt peccata eorum, qui peſſimis ſermonibus, & operibus læſi atque impediti à virtutis tramite, in infernum præceſſere, ſupplicia ſuæ damnationis autoribus illic paraturi; alia verò etiam ſequuntur, eorum ſcilicet, qui poſt ipſorum mortem, per ſummam nequitiam, & exempla peſſima, quæ mundo reliquere, dum ea imitari pergunt, maximè læduntur: nam ſicut hodie quoque, Beatus Dauid ad veram religionem, & ad Dei cultum, prouidentiæque agnitionem mundo perutilis eſt, & qui propter illum in religione proficiunt, hinc iam ex rectè factis ſuis conſequentes ei tranſmittunt laudum voces: ita & Marcion, & reliqui hæreticorum dogmatum duces, quia per eam peruerſitatem doctrinæ, quam mundo inuexere, maximè nocent; cuncti qui ſalutis ſuæ damna per eos in hac vita perceperunt, autores perditionis ſuæ, & ſi dudum vitâ functos, atrocioribus illic ſuppliciis tradunt. Si enim qui ſcandalizauerit vnum ex puſillis huiuſmodi, morte dignus iudicatur; profectò qui tam multos per vitam reprobam, quot pernicioſorum operum mundo exempla reliquerit, aut in animarum perniciem falſa dogmata ingeſſerit, ſcandalizat; poſt mortem quoque, omnium qui ſua cauſa pereunt, digniſſimè ac iuſtiſſimè mortis reus habebitur; per ſingulos eorum, qui ſui cauſa hîc ſeu vulnerantur, ſeu moriuntur, autore etiam vulnera mortémque ſuſcipiente. Porrò ſi iuxta hunc ſenſum, alij præcedunt actus, aliíque ſubſequuntur; & ſicut qui ex nequitia ſequuntur, maiori ſupplicio huiuſce perditionis autorem per ſingulos eorum qui pernicioſa vel doctrina, vel vita pereunt, tradunt; qui verò à virtute ſubſequuntur, maioribus, & dignioribus præmiis per ſingulos eorum, qui inde ſalutis emolumenta quæſierunt, & à ſceleribus conuerſi ſunt, huiuſmodi magiſtrum donant: & virgo igitur habet in alterutram virtutis, vitiorúmque partem, actus quoſdam, partim præcedentes, partim ſubſequentes.]

En clarè expreſſam à S. Baſilio, Gerſonis ſententiam propoſitam, quæ eſt etiam Gabrielis *lect. 56. in Canonem, litera X.* & Ioannis Nider *lib. 2. de reform. cap. 16.* Fauet Epiphanius ſic ad Hieronymum ſcribens, de malis ſcriptoribus. [Non contenti perditione ſua, volunt plures mortis habere participes; quaſi multitudo peccantium, ſcelus minuat, & non numeroſitate lignorum, maior gehennæ flamma ſuccreſcat.]

Eſt tamen ea ſententia accipienda cum grano ſalis. Certum quippe eſt, nequaquam inferri damnatis noua damna ſtabilia, ob continuatam, vel etiam creſcentem, ab eorum ad inferos detruſione, damnoſitatem libri impuri, alitérve noxij: ſed quicquid ex autorum illorum operibus, nequitiæ illitum eſt ipſis autoribus, caſtigatur repenſa à primo damnationis momento ſuppliciorum acerbitate, ſi ſit ſermo de pœna ſtabili, nec deinceps varianda. 74.
Certum præterea eſſe debet, animam non detineri diutiùs in Purgatorio, propter noua damna aliis aduenientia, ex iis quæ homo geſſit ſcripſitve, dum viueret. Qua etiam ratione in Heteroclitis ſpiritualibus circa Purgatorium *ſect. 2. p. 2.* oſtenſum eſt, neminem ob damnum tertij perſeuerans ex dilata per hæredes reſtitutione, diutiùs retineri in Purgatorio, contra Petrum Soto *lect. 3. de Purgat.* cui in ſpeciem fauet narratio apud Cantipratanum *lib. 2. Apum*

 cap. 23.

*cap.*23. *num.* 27. & reuelatio apud S. Brigitam *lib.* 6. *reuelat. cap.* 85. quæ loco allegato ad legitimum ſenſum traximus cum Tyræo, Peltano, Bellarmino, Suare, Valentia, Caluenerio, ibi adductis. Quamuis autem hæc ita ſe habent; tamen ſicut in Beatis præter ſtatam, & inuariatam gloriæ menſuram ab initio collatam, admittuntur acceſſiones quædam accidentariæ, certis occaſionibus aduenientes Beato, & raptim dilabentes, vt intelligitur ex gaudio quod dicitur eſſe in cœlis, ſuper vno peccatore pœnitentiam agente: ita facilè intelligitur, damnatos vltra ſtatam menſuram cruciatuum ab initio illatam, ſubinde accipere anctaria quædam cruciatuum, fluxa, & tranſeuntia, eo quòd eorum libri, qui ſuperſunt, pergant nocere: &, v. g. aliqui ſubinde eorum occaſione damnentur, fiántque ſocij auctorum priùs damnatorum. Societas quippe damnatorum, acuit tormentorum acerbitatem, vt S. Chryſoſt. expendit *in Pſal.* 49. ad illud, *Inuoca me in die tribulationis*; *& hom.* 25. *in ad Romanos, initio partis moralis*. Ad eum ergo acceſſum nouorum ſubinde damnatorum, occaſione libri impuri; vel ad patefactionem identidem factam malorum liber à damnato conſcriptus mundo infert, accedit tranſeuntet aliquid noui angoris, vltra ſtatam, ac ſtabilem menſuram ſupplicij, repenſam à damnationis initio. Et hoc ſenſu, dictum Gerſonis de noua ſubinde pœna auctoris damnati, ob progreſſionem nocumentorum libri impuri ab eo editi, trahitur ad ſenſum probabilem, quem tradit Altiſſiod. *lib.* 4. *cap. de ſuffragiis pro damnatis, ad* 4. *quoddam argumentum*. Nec eſt quod vetet, proportionale quid exiſtimare de animabus Purgatorij, quamdiu ibi hærent, ob non detерſum plenè reatum peccatorum: quamuis verum ſit, non detineri ibi diutiùs, ob noua mali libri nocumenta, ſi reatus ex autorum culpa reſiduus, ſit planè abraſus.

Qui ſerò ſapuerunt, & libros ſuos obſcœnos perdiderunt, & qui contrà.

75. Hæc conſiderantes plerique librorum obſcœnorum olim ſcriptores, laudabili mutatione ſapientes facti, eos exterminari ſategerunt. quod factum eſt ab Ænea Syluio, cùm Pontifex Pius II. eſt renunciatus. Factum item à Catharino, vt ipſe de ſe teſtatur, *lib. de libris noxiis eliminandis*, vbi profitetur, iuuenilia ſua, tametſi à Bibliopolis expetita, ingentis lucri ſpe facta, renuiſſe concedere. Imò maluiſſe flammis dedere, quàm ſe ſimul cum illis aliquando æternis ignibus tradere concremandum. Homo Dei Cæſar de Bus, vt eſt in eius artis apud Iacobum Marcellum *lib.* 1. *cap.* 8. & apud Iacobum Bauuais *lib.* 1. *de vita eiuſdem cœci oculati, cap.* 6. ab incenſione iuuenilium eroticarum ſcriptionum, ſuam ad conuerſionem eſt auſpicatus. Idem alij quidam cum laude præſtiterunt. Econtrario autem, magna ſemper infamia flagrabit Heliodorus Epiſcopus, qui prælegit Epiſcopatu abire, quàm libros ſuos amatorios perdere, vt ſcribit Nicephorus *lib.* 12. *cap.* 34. Et fuit tamen Heliodorus in erotica illa ſcriptione, verecundior Achille Tatio, iudice Photio *cod.* 94. qui *cod.* 87. obſcœniſſimum nominat opus illud Achillis, de rebus Leucippes, & Clitophontis, quod non ita pridem prodiit. Auctus tamen eſt Achilles Epiſcopatu, non ſuppreſſo eo opere, vt prodit Suidas.

Iure

Iure in huiuſmodi ſcriptores, (præſertim ne ſerò quidem ſapientes,) intorſeris illud Philonis *lib.1. de vita Moſis, initio.* [Facultate ſcribendi abuſi ſunt, tum in oratione ſoluta, tum in poëmatibus, verſi ad comœdias, & fabellas Sybariticas notæ turpitudinis, obſcœnitatiſque: cùm debuiſſent naturæ donis vti, ad prodendas res geſtas, vitáſque bonorum virorum, vt nec honeſta exempla vetera, nouáque traderentur obliuioni, ac ſilentio, cùm prælucere poſſint poſteris; nec omiſſis melioribus argumentis, auditu indignà anteponerentur, prætexta probris honeſtatis ſpecie.]

Nec malè etiam ferias hos ſcriptores, eo ipſo telo, quo S. Auguſtinus Licentium Poëtam licentioris & ſolutioni calami appetiit, *in calce epiſt.*40. [Ornari abs te Diabolus quærit. Si calicem aureum inueniſſes in terra, donatos illum Eccleſiæ Dei. Accepiſti à Deo ingenium ſpiritaliter aureum, & miniſtras inde libidinibus, & in illo Satanæ propinas teipſum?] Videndus item S. Bernardus *lib. de natura & dignitate amoris diuini, cap.*1.

Ad excuſationes in peccatis, hac in parte.

Quæ pro retinendis, ac impunè verſandis obſcœnis libris, interdum prolata ſunt, & in dies proferuntur ab impuris hominibus, eiuſmodi ſunt, vt eorum vitam aperiant, & ſcripta damnent, non etiam purgent, verè enim huiuſmodi ſcripta, deprauatæ Scriptorum vitæ ſunt teſtimonia, quicquid Martialis *lib.*1. *epigr.*4. & Poëtæ veteres multi, quos Raderus *ibi* profert, excuſarint, contendentes laſciuam ſibi eſſe Muſam; vitam probam, & puram. Verùm quod creditus Tullius *in reſponſione ad Salluſtium* de verbis dixit, æquè valet circa ſcripta. Collegit enim Salluſtium eſſe vitâ infamem, quòd infamia loqueretur. [Neque enim, (ait ad eum,) qui ita viuit, vt tu aliter ac tu loqui poteſt: neque qui tam illoſo ſermone vtitur, vita honeſtior eſt.] Sermo ſimulachrum eſt operum, (ait apud Laërtium Solon,) & cuiuſmodi ſunt mores, eiuſmodi eſt etiam oratio; & rurſus qualis eſt oratio, tales mores, vt habet vetus adagium apud Ariſtidem *in* 2. *Rhetor. aduerſ. Plato. defenſ.* & quod S. Gregorius 12. *mor. cap.*14. ad illud, *Docuit iniquitas tua os tuum*, & concinnè Chriſtianus Pædagogus *lib.*2. *cap.*6. admonet; obſcœnitas vitæ, eſt obſcœnitatis verborum radix. Idipſum de ſpurca ſcribentibus dicamus, iuxta illud Mureti in iuuenilibus; 76.

Rarò moribus exprimit Catonem,
Quiſquis verſibus exprimit Catullum.

Scitè item Iulius Scaliger *lib.*5. *epidorp. tit. Similes vita & libri*;

Audens in honeſtis meis fundere verſus,
Muſiſque pudicis, maculas dare impudicas.
Laſciua quaſi pagina, ſit vita probata.
Impurus erit; quod habet vas, fundere ſueuit.

Excuſationes ergo prædictæ vix aliæ ſunt, quàm quæ à Gerſone *contra Romantium à Roſa* Ioannis Meldunenſis, referuntur propoſitæ ab iis, qui fœtentiſſimo illi ac ſpurciſſimo libro, præſidium quærebant. Iuuentutem aliqui autoris, & laxatum ea ratione animum excuſabant. Erant qui libri eruditionem, & qui ſcriptionis nitorem allegarent. Nonnemo aiebat, Ioannem illum, non in

in ſua perſona,ſed in aliena dixiſſe,quæ improbanda in eo libro videri poſſent; in perſona nimirum fatui amatoris,qui decenter,& congruè non poterat induci,loquens,niſi effœminatè,& minùs pudicè:quod non plus illi vertendum vitio contendebant,quàm Dauidi,quod loquentem Athæum induxerit,& Salomoni,quod in perſona fatui,mortalē animā hominis,& Deum improuidum viſus ſit effutire. Aliqui mixturam bonorum, & malorum cauſabantur ; itaque de Apoſtoli conſilio,omnia quidem in eo libro legenda,ſed ſola bona probanda contendebant.

Contra indulgentiam ex autorum iuuentute , & captata animorum laxatione.

77. Verùm nulla excuſationum , quas tunc obtendebant , hodiéque obtendunt obſcœnitatis patroni , idonea eſt. Nam iuuentus quæ primo loco proferebatur, non dat facultatem , iuueniliter , id eſt, impurè agendi , séque & alios ad turpitudinem , & æternum exitium pertrahendi. Nemini enim dedit Deus peccandi ſpatium , vt eſt apud Sapientem. Et quo ſunt iuuenes vegetioris , & inflammabilioris naturæ , eo quòd in eis nondum planè reſtinctus ſit ignis natiuus, ob quem Deus Sacramentum regenerationis noſtræ, in aqua inſtituit, vt philoſophatur Clemens Rom. eo periculoſior illis eſt lectio , & ſcriptio impura. Pulcherrimè de illius ætatis flagrantia , & procliuitate ad carnis ardores , S. Hieron. *epiſt.2.* S. Ambroſ. *lib.1. de interpellatione Iob cap.7.* S.Aug. *ſerm.146. de temp.* Creditus Tullius *in Conſolat.* Eo itaque diligentiùs , ac ſollicitiùs , ab huiuſmodi incentiuis ſcelerum abhorrere par eſt , qui in flagranti illa ætate plus ſatis ſe ipſis feruent. Viderint igitur qui libros impuros , iuueniles luſus interpretantur , quibus in rebus ludere auſint. Et quàm indigna non Chriſtiano tantùm , ſed quocumque æquo æſtimatore , ſit ea excuſatio , qua iuuenilis laxatio fœdiſſima , & cum aculeo remordentis in præſentia conſcientiæ coniuncta,obtenditur æternorum cruciatuum immanitati, quam impurus Scriptor emeretur.

78. Similiter aliqui ſpecie ioci mordent ; in quos Seneca *lib.1. epigr. veter. Poët.* Poſtquam enim deſcripſit hominis fellitos iocos , & retulit excuſationem,quòd iocando facta eſſet confixio , ſubdit , eam excuſationem diſiiciens :

Bellus homo , & validè capitalia crimina ludis,
Déque tuis manant atra venena iocis.
Sed tu pérque iocum dicis , vinúmque ; quid ad rem,
Si plorem , riſus ſi tuus iſta facit ?
Quare tolle iocos. Non eſt iocus eſſe malignum.
Nunquam ſunt grati , qui nocuere , ſales.

Addō, non minùs concinnum, tametſi recentius à Chriſtiano Poëta S. Babuſio carmen de fœdis iocis.

Nihil niſi virgineum, lector, noua Muſa propinat ;
Nam Cyprij laſciua tela taculi,
Non hic vlla ſonant , non hic quæ frenat olores.
Patis oculis ludit , aut ludit iocis.
Ludimus , ingenui verum intra clauſtra pudoris
Excedere hac ; non ludere eſt, ſed lædere.

Sunt

79. Sunt hi ioci,& illi,de quibus agebamus , illiberales & auerſandi. Quaſi verò aliæ honeſtiſſimæ à lectione relaxationes deeſſent , quibus iuuentus abſque Numinis iniuria & nocumento , diſtineri cum laude poſſit. Probanda ſanè animorum quies atque remiſſio ex lectione, aliquódque laxamentum à contentione indulgendum. Hoc quis adeò ferus ac ferreus ſit , vt non agnoſcat ? At captanda eſt remiſſio ab honeſta lectione , vel ſacri libri , vel profani , ſed vitio vacantis , ac non lutulenti , cuiuſmodi ſuppetunt innumeri , cùm in alio genere , tum maximè inter hiſtoricos , ſine labe , ac virtutis excidio oblectantes lectorem. Videnda caſtigatio hominis hæc laxamenta captantis , quam inſtituit Bleſenſis *epiſt.76.* Egregiè quoque Boëtius initio conſolationis , ægritudinem animi , ac mœſtitiam pectoris non depelli huiuſmodi vel ſcriptione, vel lectione , his verbis tradit , inducens repulſas à Philoſopho accedentes ad conſolandum Muſas Poëticas. [Quis has ſcenicas meretriculas ad hunc ægrum permiſit accedere ? Quæ dolores eius non modò nullis fouerent remediis , verùm dulcibus inſuper alerent venenis ? Hæ ſunt enim , quæ infructuoſis affectuum ſpinis , vberem fructus rationis ſegetem necant , hominúmque mentes aſſuefaciunt morbo , non liberant. At ſi quem prophanum , vti vulgò ſolitum , nobis blanditiæ veſtræ detraherent , minùs moleſtè ferendum putarem. Nihil quippè in eo noſtræ operæ læderentur. Hunc verò Eleaticis, atque Academicis ſtudiis attigiſtis innutritum. Sed abite potiùs Sirenes vſque in exitium dulces , meiſque eum Muſis curandum , ſanandúmque relinquite.]

80. Non abludit ab hoc loco , quod Max. Tyrius *ſerm.7.* de Mithæco condimentario narrat , quem Lacedæmonij finibus ſuis excluſerunt , quòd voluptatem cibationis, quam illi à labore petitam vellent , Mithæcus à ſaporum adulteriis, (vt cum Tertulliano loquar,) inhoneſto , vt æſtimabant Lacones, principio , deriuaret. Æquè , ac potiore etiam iure excluſos oporteat , qui animorum pabulum quærunt , quod eos effœminet , & cum captatæ remiſſionis fugitiua voluptate , amaritudinem virulentam in præcordia tranſmittat. Hæc planè eſt dulcis illa , ſed mortifera delinitio ſenſuum , per cantum Sirenarum, quæ tandem addicit confuſioni. Accipe id ex S. Ambroſio *lib.3. de fide cap.1.* [Hieremias de Babylone memorauit ,quòd habitabunt in ea filiæ Sirenum ; vt oſtenderet , Babylonis , hoc eſt , ſecularis confuſionis illecebras , vetuſtæ laſciuiæ fabulis comparandas , quæ velut ſcopuloſo in iſtius vitæ littore , dulcem reſonare quandam, ſed mortiferam cantilenam ad capiendos animos adoleſcentium viderentur. Quam ſapiens, etiam ab ipſo Poëta Græco inducitur, quaſi quibuſdam prudentiæ ſuæ circumdatus vinculis,præteriiſſe.] Hoc eſt, mel iuxta Heſychium *in cap.3. Leuitic.* cuius dulcedinem Deus auerſatur,& inferri altari ſuo vetat. Apes quidem Poëtæ , vt latiſſimè proſequitur Muretus *8. var. cap.1.* At mel illud , mel ſardoum , & venenatum , cuius dulcedo planè auerſanda.

Ex his concidit , quod aliqui circa libros Poëticos obſcœnos excuſarunt, dicentes ſubiectam materiam omnino ferre admiſceri aliquid impurum , alioqui fore inſulſam & illepidam ſcriptionem;& ita feciſſe omnes qui ei ſcriptionis generi dedere operam , cæteroqui probos. [Laſciuam verborum licentiam , (ait Martialis *in epiſtola præfixa Epigrammatis* ,) id eſt , Epigramma-

tum linguam, excuſarem, ſi meum eſſet exemplum. Sic ſcripſit Catullus, ſic Marſus, ſic Pædo, ſic Getulicus, ſic quicumque perlegitur. [Et mox,

Innocuos cenſura poteſt permittere luſus.
Laſciua eſt nobis pagina, vita proba eſt.

Nec ita multo pòſt.

Lex hæc carminibus data eſt iocoſis,
Ne poſſint, niſi pruriant, iuuare.

Idem excuſat in Apologia Apuleius, cum conſcriptis obſcœnis carminibus argueretur. Similiter Catullus ſcribens ad Aureliam & Furium.

Nam caſtum eſſe decet pium Poëtam
Ipſum; verſiculos nihil neceſſe eſt.
Qui tum denique habent ſalem ac leporem,
Si ſunt molliculi & parum pudici;
Et quod pruriat, incitare poſſint
Non dico pueris, ſed iis piloſis
Qui duros nequeunt mouere lumbos.

Eodem tegmine ſuas carminis petulantias excuſabat Naſo 2. *de Triſt.* dicens præter cætera.

Nec liber indicium eſt animi, ſed honeſta voluntas.

Id quod pluribus exequitur. Et addit exemplum anteriorum, refugientium inſipiditatem Poëſeos.

Sic ſua laſciuo cantata eſt ſæpè Catullo
Fœmina, cui falſum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulganit amores,
In quibus ipſe ſuum, faſſus adulterium eſt.
Par fuit exigui, ſimiliſque licentia Calui:
Detexit variis qui ſua facta modis.
Quid referam Ticidæ, quid Memmi carmen? Apud quos
Nomen adeſt rebus, nominibuſque pudor.
Cinna quoque his comes eſt, Cinnáque procacior Anſer;
Et leue Cornifici, párque Catonis opus.
Et quorum libris, modò diſſimulata per illos;
Nomine nunc legitur dicta Metelle tuo.
Is quoque Phaſiacas Argon qui duxit in vndas,
Non potuit Veneris furta tacere ſua.
Nec minùs Hortenſi, nec ſunt minùs improba ſerui
Carmina. Quis dubitet nomina tanta ſequi?

Dubitabit ſanè, imò refugiet quiuis honeſtus & probus. Sapienter enim Valerianum monebat Eucherius in Parænesi, cùm diceret: [Obſecro te, delictum alienum ſemper vt opprobrium reſpice, nunquam vt exemplum.] Opprobrium fuit tantorum, (ſcilicet,) nominum, quòd ſcriptiones ſuas inſipidas duxerint, niſi obſcœnitatibus pruritum cientibus reſpergerentur. Hoc nemo probus aſſumet in exemplum. Nec ſubiectam materiam id ferre verum eſt, cùm abiicienda ſit cœnoſa quæuis materia ſcribendi tanquam indigna probo viro, cui

cui magis ſapiet, imò ſolùm ſapiet, quod pudicum erit, nec illicitum ciebit pruritum. Et ita ſtatuendum eſſe liquet ex paulo antè diſputatis. Quod autem de vita proba ſcribentis, licèt impudica, allegabatur, iam *ſuprà* euerſum eſt.

Aduerſùs excuſantes obſcœni operis eruditionem.

Eruditio in fœdo opere promercalis, (quod ſecundum erat impuritatis perfugium,) inidonea excuſatio eſt ad illius lectionem, vel aſſeruationem. 82.
Quinimò indigniſſimum eſt, eruditum, velut ſuem, circulum aureum naribus præferentem, doctrinam immergere in volutabrum illud, vt optimè philoſophatur Caſſianus *coll.*14. *cap.*16. Poſſumúſque cum eodem *ibidem*, diffiteri, aliam quàm *falſi nominis ſcientiam*, vt 1. *Timoth.*6. dicitur, his immundis vaſis contineri; [Nemo enim, (inquit *idem cap.*14.) in vas fœtidum atque corruptum, vnguentum aliquod nobile, aut mel optimum, aut pretioſi quidquam liquoris infundit. Faciliùs enim quamuis odoratiſſimum myrum ſemel horrendis imbuta fœtoribus teſta contaminat, quàm vt aliquid ex eo ſuauitatis, aut gratiæ, ipſa concipiat: quia multo citiùs munda corrumpuntur, quàm corrupta mundantur.]

Sit vero aliquid eruditionis in his libris. Non deerunt puri fontes, & illimes, è quibus hauriatur latex doctrinæ abſque vlla cœnoſitate. Et vt deeſſent alij, (quod nunquam dabimus,) præſtaret aliquid ignorare, potiùs quàm in exitium æternum ruere. Benè, homo cæteroqui ſanctitatis nequaquam exquiſitæ, Laurentius Valla, laudem idcirco à Viue *lib.*3. *de tradendis diſciplinis*, aſſecutus eſt, quod in verbum quoddam obſcœnum cùm incidiſſet, cuius explicatio expectanda videretur in opere Grammatico verborum explicationi addicto, dixerit tamen, ignorari malo, quàm me docente ſciri. Nec minùs congruit, Chriſtianum lectorem profiteri, ignorare ſe malle aliqua, quàm diſcere. Et conſonat illud Chryſoſtomi *hom.*5. *de prouid.* [Melius eſt aliquid ignorare, quàm turpiter ſcire.] Poteritque is qui ita animo comparatus erit, ſecurus cum Iobo dicere, *& ſi ignoraui, mecum erit ignorantia mea*, id eſt, interprete S. Gregorio 14. *mor. cap.*14. proderit mihi, quòd aliqua ignoraui, aliis verò è contrario oberit, ſciuiſſe, quæ ignorare præſtitiſſet. Hoc planè veriſſimum agnoſcitur in iis, qui turpia ſciunt, vel quorum cognitio niſi adiunctis fæcibus turpitudinum exquiri non poteſt. [Melius eſt aliquid neſcire ſecurè, quàm cum periculo diſcere,] ait Hieron. *epiſt. ad Euſtoch. de cuſtod. virginit.* & agit de caſtitatis, ac pudicitiæ periculo. Concinit item D. Auguſtinus *cap.*27. *Enchir.* dicens. [Sunt quædam, quæ neſcire, quàm ſcire, ſit meliùs.]

Hæc ad eos maximè pertinent, qui vltrò gemmas legunt è ſtercore. Quanquam in illis quoque diſciplinis, ad quarum ambitum pertinet tractatio aliquorum obſcœnitati affinium, ea parcitate captatur, vel prodiur eruditio, à modeſtis tractatoribus, vt non neceſſariis omnino reciſis, ea ipſa, quæ proponere neceſſitas adigit, verecundè, & adhibitis verborum circumlocutionibus exprimant. Quamuis enim Tertullianus *lib. de anima cap.*29. duri ingenij homo, negat pudere debere neceſſariæ interpretationis, & naturam venerandam eſſe 83.

 dicat,

dicat, non erubeſcendam; ideóque pleruumque licentiùs in ea deſcribenda feratur, quæ non niſi inſinuari, vel etiam premi conuenientius fuiſſet, id quod ab Abulenſi per ſimplicitatem malitiæ neſciam, variis locis præſtitum, obſeruare ſæpè memini. Tamen, in illis quoque diſciplinis, quas dixi neceſſariò in eas fæces ſtylum immergere, pudicus lector Lactantij conſilium probabit, monentis *lib. de opif. Dei*, *cap.*13. [vt indumento verecundiæ, quæ ſunt pudenda velentur.] Scripturæ veluti verecundiam, vt cum Tertulliano loquar, *lib. de ieiunio cap.*6. id eſt, in exponendis turpibus honeſtatem, exhibet Genebrardus *in Pſal.*50. *ad verſ.*1. & Pineda *cap.*31. *Iobi, ad verſ.*10. Adeundus etiam Orig. *homil.*6. *in Ezech.* Imò non proferri in tota Scriptura voculam, quæ turpem quampiam, & obſcœnam actionem deſignet, aſſerit latè Mendoça *in cap.*1. *Reg. in expoſit. litera ad verſ.*19. *num.*6. & linguam Hebræam idcircò dici *linguam ſanctam*, quòd deſint illi voces, quibus vel fœda opera, vel membra quæ pudor celare docet, denominentur, notauit Rabanus *lib.* 14. *etymolog.* adductus à S. Bonau. *lib.* cui titulus, *Principium ſacra Scripturæ*, vbi de munditia Scripturæ in turpibus exponendis, pluſcula. Pudentiores Ethnicos, idipſum ſeruaſſe, monſtraui *lib.*6. *de virtut. num.*154.

84. Nunc illud vnum ex D. Auguſtino addam, 14. *Ciuit. cap.*23. vbi cùm adigeretur exponere, vnde ſit impotentia mentis, ac œſtrum, quo agitantur qui dant liberis operam; dixiſſetque, in Paradiſo, niſi Adami culpa beatum illum ſtatum temeraſſet, nihil inhoneſtatis, aut inuerecundiæ in eo opere eiuſque idiunctis omnibus, fuiſſe cernendum; exhibens planè luculentum paradigma modi quo ſunt hæc argumenta tractanda, cùm tractanda ſunt, eóque adigit iuſta neceſſitas, vel non dimittenda vtilitas, ſubdit. [Quòd modò de hac re nobis volentibus diligentiùs diſputare, verecundia reſiſtit, & compellit veniam honore præfato à pudicis auribus poſcere, cur id fieret nulla cauſa eſſet; ſed in omnia, quæ de huiuſmodi membris ſenſum cogitantis attingerent, ſine vllo timore obſcœnitatis, liber ſermo ferretur; nec ipſa verba eſſent, quæ vocarentur *obſcœna*; ſed quidquid inde diceretur, tam honeſtum eſſet, quàm de aliis, cùm loquimur, corporis partibus. Quiſquis ad has literas impudicus accedit, culpam refugiat, non naturam: facta denotet ſuæ turpitudinis, non verba noſtræ neceſſitatis, in quibus mihi facillimè pudicus, & religioſus lector, vel auditor ignoſcet, donec infidelitatem refellam, non de fide rerum inexpertarum, ſed de ſenſu expertarum argumentantem; leget enim hoc ſine offenſione, qui non exhorret Apoſtolum horrenda fœminarum flagitia reprehendentem, quæ immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum, qui eſt contra naturam: præcipuè, quia non damnabilem obſcœnitatem nunc, ſicut ille, commemoramus, atque comprehendimus, ſed in explicandis quantum poſſumus humanæ generationis affectibus, verba tamen, ſicut ille obſcœna deuitemus.]

Digitized by Google

Excurſio opportuna in quoſdam fori rabulas, operis Thomæ Sancij de Matrimonio, allatratores?

Volo per hanc occaſionem non ſilere, quàm iniquè ac malignè, grauiſſimus ſcriptor, & in morali Theologia æuo ſuo facilè Princeps, Thomas Sanches, laceratus ſit à quibuſdam fori rabulis, quorum vitæ ſpurcitias, & fidem heteroclitam, alij iam pridem prodiderunt. Sed & hæretici, de quorum impudicitia & ſpurcitiis alibi plenè, nec parcè Ioſephus Stephanus *lib. de vnica Religione cap.*11. & Gretſerus *lib.*3. *aduerſ. cap.*7. magno hîc zelo concitantur, quod recèns admodum petulanter fecit Ludimagiſter Bernenſis Chriſtophorus Luthardus, ad parallelum Caluini cum priſcis hæreticis Simonianis; ſpurciloquia ſua in Sanchem, mendaciter affingens Academiæ Pariſienſi. Scripſit ergo Thomas Sanches de Sacramento Matrimonij inſigne volumen, Clementi VIII. Pontifici Iuriſconſultiſſimo, ſub cuius Pontificatu eſt editum, ſummè probatum, eóque exornatum elogio, quod ab oculo non liuente, & iudicio non anteoccupato, confertiſſima eruditio, tractandi methodus accurata, perſpicuitas inſignis, & planè ſingularis diligentia, decora denique omnia eximij ſcriptoris, extorſerant. Eius operis libro vno, quo de coniugali debito agitur, nonnulla proponuntur, & enodantur dubia de fœdis actibus, qualia paſſim apud Summiſtas, & alios matrimonij tractatores, leguntur impunè. Hinc molliculi quidam, Curios ſimulantes, & Bacchanalia viuentes, in Thomam Sanchem concitantur: fuerúntque qui de illo talia chartis illinerent, quæ referre vetat pudor. 85.

Sed Sanchem, hominem ſanctiſſimæ vitæ, & perpetuo virginitatis candore nitentem, vt graues ſcriptores prodiderunt, (pangunt ei luculentum elogium Ioannes Bourgheſius libro cui titulus eſt, *Societas Ieſu, Deipara Sacra cap.*20. & Crombetius *lib.*2. *de ſtudio perfect. cap.*12.) Sanchem, inquam, poſſumus iiſdem verbis ſe purgantem inducere, quibus in ſua cauſa vſus eſt Petrus Bleſenſis *tract. de confeſſ. Sacram. ſub medium*, cùm huiuſmodi cloacinam aliquandiu verſaſſet, vt eam expurgaret. [Turpe, (ait,) reputas, de tam turpi materia loqui; ſed turpior eſt Infernus. Si fœdus eſt ſermo, fœdius eſt putreſcere in peccato. Num quid audebis facere, & ego illud dicere non audebo? Teſtis in cœlis Deus, etiam conſcius in excelſis, quod zelo, & ſitio ſalutem animæ tuæ, & tota hæc exhortatio mea procedit ex medullis animæ, & adipe charitatis.] Pro *exhortatione*, ſubſtituo *diſputationem*, quæ ex eo fine edita, non poteſt videri probroſa autori, niſi ſi eſt Medico indecorum, vel probroſum, quod ad ægri curationem, ſpurcitias fœtentiſſimas, & olidiſſima eiectamenta emoueat.

Qui Patres ſpurca parcè, & prudenter, vt Sanches, attigerint.

Ratiocinatio eſt S. Chryſoſtomi *hom.*37. *in* 1. *ad Cor. in fine*, cùm ſpurcitiis libidinantium refellendis inſtitiſſet, eóſque vt reprehenderet, deſcripſiſſet. [Hæc, (inquit,) ſi dicta ſunt apertiùs, quàm par ſit, nemo me reprehendat; nolo enim dicendi grauitate ornare orationem, ſed graues, & honeſtos facere auditores. 86.

G 3 Propterea

Proptetea Prophetæ quoque, nulli huiuſmodi verbo pariunt, volentes Iudæorum exſcindere libidinem, & intemperantiã : ſed eos quoque tangunt apertiùs, quàm nos nunc, propter ea quæ diximus. Medicus enim volens exſcindere putredinem, non eò ſpectat, vt mundas conſeruet manus, ſed vt illum liberet à putredine : & is, qui humilem vult excelſum reddere, ipſe priùs fit humilis, & qui ſtudium poſuit, vt occidat inſidiatorem, ſe quoque cum illo cruentat, & hoc cum facit clariorem.] Hæc & alia ex eodem Sancto Doctore ſignare in hanc rem memini in opere *de calumnia ſect.2. ſerie* 3. *cap.*10. *ex homil.*5. *in* 1. *ad Theſſalon. & ex lib.*3. *aduerſ. Vituper. vitæ monaſt.* Nec aliter alij Patres.

87. S. Epiphanius *hær.*26. Spurcitias Gnoſticorum exorſus eloqui, primùm abrumpit cœptum ſermonem, [vt ne audeam quidem, (inquit,) totum eloqui, niſi ſanè cogerer propter excellentem animi mei dolorem per ea, quæ vanè ab ipſis fiunt, ſtupore perculſus. Ad qualem magnitudinem, ac profunditatem malorum hoſtis hominum Diabolus, ducit ipſi credentes, vt polluant & mentem, & cor, & manus, & ora, & corpora, & animas eorum, qui ab ipſo in tanta cœcitate eruditi ſunt ? Timeo autem ne fortè magnum hoc venenum, totum reuelem, velut cuiuſdam Baſiliſci ſerpentis faciem ad perniciem magis legentium, quàm ad correctionem : polluit enim reuera aures magnæ huius audaciæ blaſphema collectio, & hæc turpitudinis coaceruatio, & enarratio, ac fraudulentæ huius turpis operationis cœnoſa maleuolentia, &c. Attamen, quia neque præterire poſſum in totum, cogor omnino effari. Nam & S. Moſes Spiritu ſancto plenus ſcribit; *ſi quis viderit cædem, & non manifeſtauerit, maledictus fuerit talis.* Quaproptet non poſſum magnam hanc cædem, & magnam iſtam lethalem operationem, ſilentio præterire, & non declarare : fortaſſis enim vbi declarauero prudentibus hunc lapſum, velut puteum interitus, timorem ac horrorem inducam, ad hoc vt non ſolùm vitent, ſed etiam lapidibus impetant obliquum illum ſerpentem, ac Baſiliſcum in profundo barathro latitantem, vt ne appropinquare quidem alicui audeat.] Et mox, enarratis ex parte Gnoſticorum turpitudinibus. [Reuera, (inquit,) erubeſco dicere turpia, quæ apud ipſos fiunt, iuxta Apoſtoli illius ſancti dictum, nempe; *quæ apud ipſos fiunt, turpe eſt etiam dicere.* Attamen non erubeſcam dicere, quæ ipſi facere non erubeſcunt, vt omnibus modis horrorem incutiam audientibus, turpia quæ ab ipſis perpetrantur facinora.] Rurſus *infrà.* [Et oportebat quidem hæc neque dicere, neque digna putare, quæ in literas referantur: verùm ſepeliri velut mortuum quendam fœtidum, & peſtilentem graueolentiam exhalantem, vt ne etiam per aures læderet hominem. Et ſi quidem præteriiſſet talis hæreſis, & non eſſet ampliùs in mundo, bonum eſſet hanc ſepelire, & neque omninò de ipſa dicere. Quandoquidem verò, & peragitur, & vos hortati eſtis nos, vt de omnibus dicamus, partes ipſius coactus recenſui, vt veritatem non ſilentio prætercam, ſed exponam ad auertendos quidem auditores, ad confuſionem verò eorum qui faciunt.] Tandem *ſub finem* poſt longam huiuſmodi obſcœnitatum congeriem. [Quid verò aliud dixerim, aut quomodo excuſſero luioſum hunc laborem ? Cùm velim quidem dicere, & non velim; ſed cogar, vt ne videar quid de rebus his occultare, & timeam ne horrenda ipſorum delicta reuelando, aut polluam, aut offendam, aut eos, qui voluptatibus, aut cupiditatibus ducuntur, ad curioſiùs de hoc inueſtigandum impellam.

lam. Attamen ego quidem innocens fuerim, & vniuerſa S. Eccleſiæ ſoboles, & omnes qui hunc librum legerint, & hac ſubſeminatione, & maligna Diaboli improbitate.] Breuius idipſum, in rebus geſtis S. Gregorij Nazianzeni, dixit Gregorius Presbyter allegato Ethnico quodam, qui etiam fœda, vtiliter interdum ſcribi, ac legi dixit.

Retulerat coram omni plebe Chriſtiana, Cyrillus Hieroſol. *catech. 6. ſub finem*, Manichæorum fœditates, longè horribiliores, quàm quales Thomas Sanches operi ſolis eruditis ſeruituro, commiſerat; nec crimini ſibi vertendam cenſuit S. Cyrillus, eam alienorum probrorum commemorationem, illa duntaxat excuſatione vtens. [Annunciat hæc Eccleſia, & docet, attingitque ſordes illas, vt tu non polluaris: dicit vulnera, vt tu non vulneretis.] Et *paulo poſt*. [Propter veſtram ſecuritatem, etiam perditionem curioſè ſcrutabamur; ſed Dominus liberabit nos ab huiuſmodi errore.]

Hincmarus Remenſis, Antiſtes magni ſuo æuo nominis, *opuſc. de diuortio Lotharij, & Tetberga*, coactus eſt ſtylum demittere in ſpurcitias longè fœtidiores, quàm vſpiam apud Sanchem legantur, hæc præfatus, quæ Sanches ſuis allatratoribus iure poſſit reponere. [Nemo nos execret impudicos, de huiuſmodi impudicitiis, quas verecundæ aures erubeſcendo refugiunt, ſermocinantes; quia timore Chriſti, quem in ſe locutum fuiſſe, veraciter dixit Paulus, inter alia de talibus diſputauit. Illa quæ ex interrogatis ſentire poterimus, nequaquam tacere audebimus, tenente nos eo, atque dicente, *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum.* Nemo etiam debet exacerbari, audiens turpitudines infirmitatum, quas venenata Diabolicæ malignitatis calliditas, humanæ infligit fragilitati, ſciens ſe ſecundùm Apoſtolum, circumdatum eſſe infirmitate, & conſiderans ſeipſum, ne fortè & ipſe tentetur. Neque debet metuere, (Beato dicente Gregorio, *in regula paſtorali*,) vt dum aliena tentamenta condeſcendendo cognoſcit, eiſdem tentationibus, etiam ipſe pulſetur, quia & hæc eadem, per quam pöpuli multitudo in lutere, iubente Domino per Moyſem facto, diluitur, aqua proculdubio inquinatur. Nam dum ſordes diluentium ſuſcipit, quaſi ſuæ munditiæ ſerenitatem perdit. Sed hæc nequaquam Paſtori timenda ſunt, quia Deo ſubtiliter cuncta penſante, tanto faciliùs à ſua eripitur, quanto miſericordiùs ex aliena tentatione fatigatur. Et tanto alienarum infirmitatum impuritates, & patienter audite, & infirmis medicinali conſilio, prout cuique expedire viderit, debet modis omnibus ſubuenire, quanto Deum, (vt ipſe per Prophetam dicit,) ſuſtinendo laborare in noſtris iniquitatibus, & occulta dedecora noſtra, & ipſarum etiam cogitationum immunditias conſpicere, & miſericorditer portare diuina expectatione, ignorare non poteſt.] Ioannes Saresberienſis *epiſt. 291.* haud diſſimiliter. 88.

89. Hæc pro ſe Sanches, ad illos quos dixi ſpurcos, zelum caſtitatis, & ſanctimoniæ ementientes, iure reponat. Apud prudentes autem, & conſcios temperationis qua Sanches in eo argumento eſt vſus, purgationem nullam deſiderat, præſertim ſi liuor oculos non faſcinet. Vnius & grauiſſimi & doctiſſimi è recentioribus teſtimonium ex eius *diſput. 43. ſelecta de Sacram. num. 16.* dignum videtur quòd hîc non prætereatur. [Thomæ Sancio, (inquit,) cedant omnes

omnes ſcriptores rerum moralium. Semper namque quoties huius tanti Doctoris curam in perquirendis autoribus tam Theologis, quàm Iuriſperitis intueor, & rerum examinatarum copiam, in admirationem rapior, & contineri non poſſum quin cupiam omnia oſſa mea in linguas verti peritas, quibus exactè, (ſi poſſem,) laudes dignas tanto viro, manifeſtas vniuerſo Orbi traderem. Mirabilem Deum eſſe in ſanctis ſuis regius Propheta Pſal. 67. eſt teſtatus. Mirabilem quoque fieri in doctis ſuis, nullus dubitauit. Mira ergo Dei largitas, lucem & ſapientiam communicantis huic Doctori, oſtenditur; modò dilectio excedens erga ſacratam Societatis IESV Religionem elucet, cùm tot tantóſque filios ſapientia & literis prædi tos, ei præſtiterit, & inter illos hunc Thomam Sanches gigantem exhibere fuerit dignatus. Maximè dilecta Deo Religio, intende proſperè, procede, & regna,] Audiat blatero Sancij dehoneſtator, & quidem non Religioſum, vel Monachum, qui notari poſſit adulationis; ſed ſecularem Theologum, eruditioni, accurationi, circumſpectioni Sancij, in verſandis fœdis cæteroqui materiis, teſtimonium perhibentem.

Quid verò per Thoma Sanche in hac parte purgando laboramus, cùm eidem criminationi, diuina Scriptura, eiúſque ſiue Autor Spiritus ſanctus, ſiue Amanuenſes Canonici ſcriptores, patere poſſint? Notauit hoc Radulphus Flauiacenſis agens de pleriſque ſpurcitiis in Leuitico expreſſis. [Multi, (inquit,) cùm in ſcripturis talia reperiunt, abominantur, auertunt auditum, & penè ſi auderent, legem diuinam, quod in ea talia ſcripta ſint, reprehendere niterentur. Sed meminiſſe debemus, quia aliud eſt de vitiis cogitare, aut loqui ſub ratione peccandi, aliud ea intentione diſcutere, vt ſubtiliùs agnita, faciliùs euitentur. Nobis potiùs imputari deberet, qui audire talia digni ſumus, quàm legem diuinam in aliquo reprehendere præſumere.] Addit quod in hanc rem attentiſſimè expenſum velim. [Nos temeraria præſumptione arguimus lumen, quod nos ipſos nobis oſtendit; arguimus verbum Dei, quod ſine ſuo vitio, noſtra vitia reprehendit. Quid agis humana ſuperbia? Tantæ ſunt ſordes tuæ: in has fæces deuoluta es; & ſermo Dei qui curam tui ſuſcepit, non aliter ſubuenire tibi poſſet, niſi in ſtercora tua quodammodo manus mitteret; & vt tibi ſordes detrahat, (ſi dici fas eſt,) ipſe contraheret. Sicut tamen radius Solis incontaminatus cloacas penetrat, ſic ſtylus Spiritus ſancti, propter ſuam munditiam vbique attingit, & nihil inquinatum in illum incurrit. Quòd autem ſordeſcere viſus eſt, tibi adſcribe; tui enim cauſa factum eſt.] Hæc pro Canonico ſcriptore, ipſóque Spiritu ſancto à Radulpho diſputata, æquè pro Thoma Sanche faciunt, & pro quocunque ſobrio Scriptore, quem proximi iuuandi neceſſitas ſtylum in fæces ſcelerum demittere adegerit, cum ea temporatione ad metrum neceſſitatis admenſa, quæ tales limites non tranſgrediatur.

Hæc modeſtia, & parcitas, ac circumſpectio ſcriptionis, meritò exigitur à captantibus neceſſariam eruditionem, ſiue Medicis, ſiue Theologis; & à prudentibus ac pudentibus Doctoribus cùm in eam neceſſitatem adducuntur, omni ſtudio retinetur. Qua in parte imitantur ſcripturam, quæ adacta res per ſe turpes memorare, obducit eas nitentibus vocibus, potiúſque adhibet Antiphraſes. Audi Chryſoſtomum *hom.4. de patientia Iobi*, ad illud, *ſi non in faciem benedixerit*

Digitized by Google

benedixerit tibi. [id eſt, (inquit,) *maledixerit*; nam Scriptura benedictis maledicta velauit. Et quare hæc ſcripta ſunt? Vt tu fidelis diſcas, cùm alieni mali turpia narraueris, eadem verborum honeſtate velare: neque ho neſteris turpibus operam præbens, ſed turpium locutionem fugiens. Propterea, (inquit Apoſtolus,] *omne verbum turpe non exeat de ore veſtro.*]

Contra excuſantes nitorem ſermonis in libro obſcœno.

Æquè reprehenſioni patet obtendiculum tertium impuritatis, nempè cupiditas combibendæ elegantiæ. hæc quanta ſit deceptio, doceo verbis S. Auguſtini 1. *confeſſ. cap.*16. [O flumen Tartareum! iactantur in te filij hominum, cum mercedibus, vt diſcant; & magna res agitur, cùm agitur hoc publicè in foro, in conſpectu legum, ſuper mercedem ſalaria decernentium, & ſaxa tua percutis, & ſonas, dicens, hinc verba diſcuntur, hinc acquiritur eloquentia rebus perſuadendis, ſententiiſque explicandis maximè neceſſaria; ita verò non cognoſcéremus verba hæc, imbrem aureum, & gremium, & fucum ad templa cœli, & alia verba, quæ in eo loco ſcripta ſunt, niſi Terentius induceret nequam adoleſcentem, proponentem ſibi Iouem ad exemplum ſtupri, dum ſpectat tabulam quandam pictam in pariete, vbi inerat pictura hæc; Iouem quo pacto Danae miſiſſe aiunt in gremium quondam imbrem aureum, fucum factum mulieri. Et vide quemadmodum ſe concitat ad libidinem, quaſi cæleſti magiſterio. At quem Deum, (inquit?) qui templa cæli ſummo tonitru concutit. Ego homuncio id non facerem? Ego verò illud ſponte feci, ac libens. Non omninò per hanc turpitudinem verba iſta commodiùs diſcuntur, ſed per hæc turpitudo iſta confidentiùs perpetratur. Non accuſo verba quaſi vaſa electa atque pretioſa, ſed vinum erroris quod in eis nobis propinabatur ab ebriis Doctoribus; & niſi biberemus, cædebamur, nec appellare ad aliquem iudicem ſobrium, licebat.] 90.

Nolo inficias ire, quod de pulchris turpiter loquentibus dixit Laërtius *lib.*6. eos ex eburnea vagina plumbeum gladium educere, aliis quoque conuenire; & ſcriptoribus præſertim, eloquentia qua pollent; & elegantia abutentibus ad eſcam fœdæ voluptatis. Fateor, inquam, ſcriptores nonnullos per inſignem ingratitudinem in Numen, beneficiis eius ſplendidiſſimis, eloquentia, & ſermonis venuſtate, atque concinnitate inuentorum, abuti in Dei ipſius inhonorationem; poſſéque de hac indigniſſima per eos rei tam pretioſæ inquinatione, dici quod de Symmacho eloquentiâ ad impietatem abutente, ſcriptum eſt à Prudentio in ipſa propè meta prioris libri aduerſùs eum.

O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquij, cui cedat & ipſe
Tullius, has fudit diues facundia gemmas.
Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare Deum, cui ſordida monſtra
Prætulit, & liquidam temerauit crimine vocem.
Haud aliter, quàm ſi raſtris quis tentet eburnis;
Cœnoſum verſare ſolum, limóque madentes
Excolere aureolis ſi fortè ligonibus vluas.

Splendorem dentis nitidi, ſcrobs inquinat atra,
Et pretioſa acies, ſqualenti ſordet in hara.

Hoc in pleroſque obſcœnos ſcriptores æquè cadere, eorúmque pretioſam aciem ſqualenti in hara ſordere, Catullus, Martialis, Petronius, aliique perſpicuè comprobant.

91. Sicut tamen non ſapiat, qui vultus nitorem eo pharmaco aut malagmate captet, à quo vitæ impendeat certum exitium; ita nemo ſapiens vnquam deliget inquinari ſordibus longè teterrimis, vt neſcio quam venuſtatem nullius pretij, tanto cum damno aſſequatur: ſatiúſque fuerit, librum ſimpliciter ac inuenuſtè conſcriptum, ſed ſolidum ac pium terere, quàm impurum verbis nitentiſſimis ſplendentem. Perbellè S. Cyrillus *lib.7. in Iulianum.* [Numquid ſi quis aureo cochleari helleborum infundat, & alteri non aureo, ſed ex viliſſima materia, apum laborem, hoc eſt, mel imponat, & ſorbere iubeat quod placuerit, nunquid materias inſpiciens, palmam dabit deterioribus; vel rectè iudicans vtile nociuo præferat, etiamſi in viliſſimo proponatur vaſculo?] Rectè item de ſe Bleſenſis. [Secularis lex, glorioſa ſupellectili verborum, lepidáque orationis vrbanitate laſciuiens, inebriauerat mentem meam. Sed abhorret Propheta aureum calicem Babylonis, vbi deſignatus eſt lepor eloquentiæ, ædificans ad gehennam.] Ita ille *epiſt.26.* Prouidendum itaque cuique, ex S. Gregorij 27. *mor. cap.*1. præclarò monito, [ne cum virtutum flore, morum vitia colligat, & in eo quod loquendi notitiam aſſequitur, viuendi ſe imperitia transfigat, &c. nedum improuidè dictorum flos legitur incautè legentis manus, morum ſpina laceretur.] Idem egregiè admonet S. Baſil. *orat. de leg. lib. Gentil.* omnem hîc animi cuſtodiam depoſcens.

Quin etiam ægrè adducetur pectus verè Chriſtianum, vt nitorem, aut concinnitatem dictionis arbitretur, quæ cum tali, rei ſubiectæ fœditate, coniuncta eſt. Nam dictio nihil eſſe videtur, præter thecam, aut vaginam ſenſorum intùs abditorum. Spurcitiem porrò ſordium intra thecam, aut vaginam conditarum, refundi in hæc inuolucra & tegmina, nemo non videt. Hoc ſpectarunt, qui ſolœciſmum in Chriſtiano eſſe dixerunt, peccatum quodcumque, etiamſi nitentibus ac luculentis verbis expreſſum. [Apud Chriſtianos, (ait S. Hieronymus *lib.*1. *contra Heluidium*) ſolœciſmus eſt magnus, turpe quid vel narrare, vel facere.] Nec diſſimiliter loquitur Petrus Damiani *ſermone de S. Anthimo, in fine.* Quòd ſi, iuxta Sidonium, quidam barbariſmus eſt morum, ſermo iucundus, & animus afflictus, (planè accommodatè; nam iuxta Flauium Caprum, Priſcum Grammaticum de Ortographia, *Barbarus* idem eſt quod *vitioſus*; & *barbariſmus* idem quod *vitium*,) multo ſine dubio incongruentior & fœdior eſt barbariſmus, ſermo iucundus ob elegantiam, aut ſales, & animus eo ſermone afflictus, imò confoſſus, imò vita gratiæ & ſanctitate priuatus. Scortum denique, nemo probus adducatur, vt amari abs ſe velit, tametſi mundo immundo, ſupra honeſtam matronam niteat; hoc ipſum eſt in libro obſcœno, dictionis elegantia, quod in ſcorto venuſtas, & externus ad prolectandos improuidos apparatus.

92. Melli venenum tegenti, eloquentiam elegantiámque ſermonis fœda conueſtientem, componit Lactantius *lib* 5. *cap.*1. Sed planè egregie S. Baſilius *orat. de legendis Chriſtiano Gentilium libris.* Optimè item Orig. *homil.*2. *in Ierem.* expendens

dens illud ex *cap.5. Hierom. Calix aureus Babylon*; exponit eum calicem aureum, nitorem ſermonis, quo obſcœna & nefaria, obtecta propinantur. Sic verò ſcribit præter cætera. [Nabuchodonoſor volens decipere homines per calicem Babylonis doloſum, non miſcuit in vaſe fictili, quod parabat potari; ſed neque in paulo meliore, & æreo vaſe, vel ſtanneo, & quod iſta præcellit, argenteo: verùm eligens vas aureum, in eo poculum temperauit, vt qui viderit decorem auri, dum radiantis metalli pulchritudine delectatur, & totus oculis hæret in ſpecie, non conſideret quid intrinſecus latiter, & accipiens calicem bibat, neſciens calicem Nabuchodonoſor. Intelligens autem calicem aureum in præſenti nominatum: ſed animaduertas peſſimorum dogmatum verba mortifera qualem habeant compoſitionem, qualem decorem eloquentiæ, qualem rerum diuiſionem; cognoſces quomodo vnuſquiſque Poëtarum, qui putantur apud vos diſertiſſimi, calicem aureum temperauit, & in calicem aureum venenum inieceri idololatriæ, venenum turpiloquij, venenum eorum, quæ animam hominis interimunt dogmatum, venenum falſi nominis ſcientiæ: ſed meus Ieſus contrà fecit, ſciens aureum calicem zabuli, & præcauens ne aliquis ad fidem ſuam veniens, ſuſpicaretur etiam Chriſti talem eſſe calicem, qualem eſſe requirat, & per ſimilitudinem materiæ, formidaret errorem: ideò curauit, vt haberemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Sæpè vidi aureum calicem in pulchro ſermonis ornatu; & dogmatum venena conſiderans, deprehendi calicem Babylonis.]

Non diſſimiliter S. Hieroym. *in cap. 3. Ionæ*, circa illud, *peruenit verbum ad Regem Niniue*, multa prolocutus de iis, qui inter homines habentur *Reges*, hoc eſt, de excultis doctrinâ viris, qui nouiſſimi audiunt verbum, & depoſito fulgore eloquentiæ, ſerò ſe ſimplicitati, ac ruſticitati tradunt; calicem aureum Babylonis, ex quo inebriatur omnis terra, interpretatur eloquentiam ſecularem, quæ ita verborum nitorem quærit, vt ſordes ſenſuum negligat. Id quod maximè de obſcœnis ſcriptoribus, cum nitidè & diſertè ſcribunt, vſurpatur. Cauendum igitur eſt, ne ex illo aureo poculo hauriatur venenum exitiale bibenti.

Non eſt proinde ferenda petulcitas Angeli Politiani, qui Prologum in Plauti Menæchmos, in gratiam cuiuſdam Pauli Comparini conſcriptum, his dehoneſtauit verſibus, aduersùs Prædicatores obſtrepentes, contendens ob ſummum in Plauto nitorem dictionis, & elegantiam, ob quam iam olim dictum eſt, Latinè vellent etiamſi Muſæ loqui, nullis vſuras, niſi Plautinis vocibus, probandum maximè eſſe Plauti vſum adoleſcentibus; tametſi & rebus, & perſonis ſpurci Comici. Sic igitur ille *lib. epiſt. 7.* 93.

Sed qui nos damnant, hiſtriones ſunt maximi,
Nam Curios ſimulant, viuunt Bacchanalia.
Hi ſunt precipuè quidam clamoſi, leues;
Cucullati, lignipedes cincti funibus,
Superciliosum, incurnicerуicum pecus.
Qui quòd ab aliis & habitu, & cultu diſſentiunt,
Triſtéſque vultu vendunt ſanctimonias,
Cenſuram ſibi quandam & tyrannidem occupant,
Pauidámque plebem territant minaciis.

Inſipienter omninò, ac indignè Sacerdote, & Canonico; quam perſonam malus iſte Angelus ſuſtinebat.

94. Flagellare iuuat huius è ſacro Ordine hominis, inuerecundiam, adſcripto iudicio Camerarij in Præfatione Plautina. Tametſi enim à Religione Catholica extorris fuit, tamen quantoperè alienus fuerit à ſenſu eorum, qui illicem ad obſcœnas ſcriptiones habent elegantiam ſermonis, his verbis aperuit. [Puerili ætati in primis hoc impendet periculum, morum ſanctitatis, & innocentiæ atque pudoris. Quem ſi ſimpliciter, & quaſi ex profeſſo, lædunt poëmata, multo erit ſatius, penitus illa aboleri, & vt περίεργα βίβλια concremari, quàm omninò inſpici, nedum proponi ſtudiis puerilibus. Atque fuerunt quædam ſemper, & nunc ſunt talia, quæ exterminanda de ſcholis exiſtimamus. Nam quod ille air defendens laſciuiam carminum ſuorum,

Vita verecunda eſt, Muſa iocoſa mea.

Et alter pronunciare audet, tum demum ſalem & leporem habere verſus,

Si ſint molliculi, & parum pudici.

Horum vterque planè deſipit, neque aſſenſionem inuenire à nobis debet. His igitur nequaquam aſſentiemur commendatoribus obſcœnitatis: multo autem minùs illi ſcurræ, qui obſcœnè loquentes, ait, Romana ſimplicitate loqui; & talia ſcripta prorſus excludemus è ſcholis puerilibus, & ab illis tanquam à peſte bonæ mentis, abducemus oculos, aures, animos teneros. Atque ſi qua ſcripta tota ſunt huiuſmodi, tota exigantur, & reiiciantur: ſin minùs, & in illis eſt alicubi aliquid quaſi purulentum, & γαγγραινῶδες, illud recidatur vt reliqua, depulſo veneno tutò attingi poſſint. Præſtaret enim, vel ineruditiſſimum eſſe aliquem, quàm per eruditionem imbui ſpurcitia, & impuritate; vel etiam impietate, ſcelere, furore.] Confer hoc iudicium hominis laici, & Lutherani, cum ſenſu Politiani Sacerdotis; nec dubitabis vter in tam diuerſo ſtatu, ſanctiùs, iuſtiùs, puriùs pronunciauerit.

Aduersùs hoc tertium impuritatis obtendiculum, multa peti poſſunt ex S. Iſidoro *lib.* 3. *de ſummo bono cap.* 13. Ego adſcripto Epicteto ex Arriani *lib* 4. *cap.* 11. abeo. [In cœno, & ſordibus, pulchritudo non ineſt; nec in cœno ſe equus volutat, aut generoſus canis, ſed ſus tantùm, & putidi anſeres, vermiculi item, & araneæ.]

Diſiecta excuſatio, quòd obſcœnus ſcriptor loquatur in aliena perſona.

95. Obtendiculum quartum impuritatis proferebatur, quòd pleraque in turpibus libris impura atque obſcœna, ab autore libri dicantur, non ex perſona ſua, ſed ex perſona eorum, qui referuntur loquentes; Scorti, v. g. aut lenonis, quos cum decoro & congruè induci fœda loquentes, neceſſe ſit, cùm grauia, & caſta non deceant eas perſonas. Hæc excuſatio apud Photium *cod.* 106. *imbecillum patrocinium* dicitur. [Nam, vt maximè, (inquit,) in diſputatione hoc pacto rectam ſententiam declinare, ab eáque recedere non omninò abſurdum, aut reprehenſione dignum videatur; (nam ibi, pleraque ex eius qui contrà diſputat, ſententia, & opinione, ac quaſi vi fiunt,) in ſcripta

ſcripta tamen oratione, quæ legis inſtar omnibus in communi proponenda ſit, ſi quis hanc, ſui purgandi cauſa, blaſphemiæ conſcriptæ defenſionem afferat, is ſanè ad imbecillum confugiet patrocinium.] Sic ille, (iure an iniuria, in præſentia non refert,) Theognoſti libris inſperſorum errorum excuſationem vanam, quòd ex aliena perſona propoſiti eſſent, iure repellens. Theognoſtum quidem S. Athanaſius ſcribens in illud Euangelij, *quicumque dixerit verbum contra filium hominis*, appellat priſcum, admirandum, & perquam ſtudioſum, vt propterea haud inanis ſit ſuſpicio, Photium in aliquem Theognoſti adulteratum codicem incidiſſe. Quod tamen errorum eius libris inſperſorum, (vndecunque irrepſerint,) ea proferretur defenſio, meritiſſimò improbat Photius. Reuera enim hæc ieiuniſſima planè excuſatio eſt, & nullius iudicij hominem redolet. Sic enim Lucianum, & alios pleroſque Atheos purgaremus, quòd horrenda, quæ in Numen euomunt, adhibita perſona ſcurræ cuiuſpiam, quem ea infamia onerant, in vulgus efferant. Nec iuxta hanc rubricam, liceret Platonis mentem è libris quos conſcripſit expiſcari; quod obuium ſemper foret, cauſari, non Platonis, ſed perſonarum quas congruè decori ſeruiens induxit, fuiſſe ſententiam, quæ apud Platonem legitur. Abbatem Chæremonem Caſſianus *collat*. 13. multa diſputantem inducit, pro errore tribuente quandoque homini ſuæ ſalutis initium. Et fuerunt qui Caſſianum, ratione planè gemina ei, quam nunc agitamus, excuſatum ab errore vellent, quod alienam mentem expreſſiſſet. Sed exploſi ſunt; quia, vt probè vidit S. Proſper *initio libri contra Collator.* qui alienam mentem adeò ſtudioſè & accuratè propoſuit, [oſtendit manifeſtè, eius ſe quam inducit per omnia probaſſe, ac ſuſcepiſſe ſententiam.] An verò qui infamiam alteri impingit ſub alieno nomine, non eſt innoxius, & habebitur nitens, ſceleriſque purus, qui virtutem, qua nihil eſt ſpecioſius, ſpurco opere in aliena perſona contaminarit? Quis item Chriſtianum ferat, pro Turciſmo libros edentem, ſufficientérque ſe purgari cenſentem, ſi Sarraceni, vel Apellæ recutiti nomine, hæc à ſe prolata excuſet? Iulianus Apoſtata, teſte Nazianzeno *orat*. 3. cùm adhuc ementiretur Chriſtianum, propugnabat Ethniciſmum, & impugnabat Chriſtianiſmum, quaſi exercitationis gratia diſſerens, & ſub aliena perſona. Quis hoc non eſt deteſtatus? Homo excucullatus, (proh ſcelus!) hac ipſa tetra vafritie, pæderaſtiam ſceleratа ſcriptione, quaſi ex aliena perſona celebrauit. Iudex qui miſerum tandem à Deo in peccatis ſuis deprehenſum capite minuit, vt eam propudioſam ſcriptionem percurrerem, & ſuæ innocentiæ aduerſùs murmurantes atteſtarer, adegit.

Tentaſſe quendam aliquando Pariſiis, hac arte impugnare Chriſtiana dogmata, & Iudaiſmum inſtaurare, ſcribit Gerſo *lib. contra Romantium à Roſa.* Addit autem, eum à Cancellario Pariſienſis Academiæ, coram Epiſcopo, & frequenti cœtu, adactum eſſe ad palinodiam. Eo porrò excuſante, locutum ſe eſſe vt Iudæum; ſubintulit Cancellarius: *Locutus es vt Iudæus, reuocabis vt Chriſtianus.* Ridendum ſe propinauit in colloquio Poiſſiaco Theodorus Beza, referente, qui aderat, Franciſco Balduino, cùm preſſus loco potentiſſimo D. Auguſtini, quo dixit, Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ 96.

H 3 Catholicæ

Digitized by Google

Catholicæ autoritas commoueret; reſpondit, quòd ipſe à Caluino, Caluinus à Muſculo, qui ei pro cortyna erat, didicerat; reſpondit inquam, Auguſtinum eo loco fuiſſe locutum, vt Manichæum: quam caluam fatuitatem cùm audiret Petrus Martyr, qui Bezæ in eo conuentu aſſidebat, naſum corrugauit, vt erat emunctioris naris, tametſi non melioris mentis, quàm Beza. Ita refert Balduinus in reſponſione ad Bezam *pag.* 140. Præiuerat Bezæ, & huiuſmodi Bambalionibus, Pelagius, quem S. Auguſtinus *lib* 2. *Retractat. c.* 33. refert, aliquando hæreſim ſuam, cùm nondum adoleuiſſet eius malitia, ſubdolè in ſcriptis ſuis tradidiſſe non ex perſona ſua, ſed tanquam ex mente aliorum. Et S. Hieronymus *ſub finem epiſtolæ ad Cteſiphontem*, contra Pelagium, & Pelagianos, ait, illius ſectæ magiſtros curaſſe ſpargi errores ſuos per diſcipulos, vt tanquam non ex magiſtrorum nomine, ac perſona locuti viderentur, ſi contingeret eos conuinci. Itaque huius excuſationis munimentum vndecumque rimas agit.

97. Vt verò miſſas faciam alias materias, in quibus aliquando attentis circumſtantiis, nequitiæ expreſſio, alienæ perſonæ nequam, & impiæ committi poteſt; (quo pacto Dauid, & Salomon, abſque culpa, negationem Numinis, & immortalitatis animæ, perſonis Atheorum crediderunt, non abſque adiunctis quæ dictorum malignitatem probo cuiuis abominandam proderent:) tamen in præſenti negotio, perinde planè eſt, ſiue ex aliena, ſiue ex tua perſona, pudorem extermines. Vtroque enim modo, idem planè ſequitur peruerſus effectus; concitatio nimirum libidinis, & impurorum ignium inflammatio, quæ ex tali lectione proficiſcitur, quicumque tandem ſint, qui loquentes referantur; quia æquè excitantur cogitationes, quibus fomes intrinſecus, luxuriæ flammam concipiat. Imò turpitudo perſonæ cui committuntur hæ obſcœnitates, non parum promouet nequitiæ negotium, augétque impudicitiæ illecebram.

Contra excuſationem ex admiſtis ſpurciloquio, pleriſque bonis.

98. Poſtremum impuritatis munimentum, quo Robertus Titius *prælect.* 2. *in Catullum*, omnibus illius, ac ſimilium obſcœnorum ſcriptorum ſpurcilequiis, patrocinium quæſiuit, ex eo petitur, quòd pleraque bona, nec rarò etiam pia, contineantur libris obſcœnis. Sed hoc diſiectum eſt *ſuprà*, in ſimili pro libris hæreticis excuſatione; & rectè in illud intorqueas, quod à S. Gregorio ſcriptum eſt *lib.* 1. *Moral. cap.* 2. [quia nonnulli ſic bona quædam faciunt, vt tamen à quibuſdam malis minimè ſuſpendantur; benè poſtquàm timens Deum dicitur, recedens quoque à malo perhibetur. Scriptum quippè eſt, *Declina à malo, & fac bonum.* Neque enim bona accepta ſunt, quæ ante eius oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui in vno offenderit, multa bona perdet.* Hinc Iacobus obteſtatur, dicens, *quicumque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.* Hinc Paulus ait, *modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Valet hîc quoque illud Auguſtini *in Pſalm.* 63. ad illud, *ſcrutantes ſcrutinio.* [ſimulata æquitas, duplex iniquitas;] verè enim pietas & bonitas hæc, non niſi ad calicem illinendum, & ſimplices ludificandos, adhibetur.

Hîc

Hæc verò impudorata conſociatio pietatis cum impuritate, auerſanda eſt, iiſdem propè vocibus, quibus Ennodius *declam.* 12. exagitauit abſurdiſſimum factum eius, qui Mineruæ virginis ſtatuam in Lupanari cum Venere collocauit. Sic enim in eum ferratæ dictionis ſecures ſtringit. [Percipite, quæſo, animis, & interna æſtimatione tractate, qualis ſit, qui & virginitatis oculos, & lupanaris ſecreta violauit; & in vtroque ſacrilegus, nec flagitiâ veneratur, quibus inimicam teſtem adhibuit, & caſtitatis profligat ruborem, quam indignis adſociat. Expoſtulo à te, humani generis oſtentum, qui leuitatem tuam ad Mineruæ ſimulachrum, religionis cultus adduxerit, dum integritatis hoſtem, illata de loci fœditate monſtret iniuria, nec reuerentiam te exhibere veneteæ pollutioni clamat publicata corruptio.] 99.

Et mox. [Feciſti religione tua acerbius, quòd delinquis. Res ſummo digna piaculo, miſcere diſcordantia, & in vnum colligere, quibus niſi ſecretum præſtiteris, contumelias irrogaſti. Credidis inueniri hominem de hac mundi gemina conuerſatione neutrum tenentem, & nec amicum virtutibus exiſtere, nec fidum vitiis inueniri?] Rurſus paulo pòſt: [Odi, principes viri, morum ſuorum remiſſos iudices; condemno qui per negligentiam ſerenorum actuum in dubium trahuntur. Execrabiliùs tamen deteſtor, qui in vtroque deprehenſi, nulli exhibent ſtabilem conſcientiam. Pollicentur enim pœnitentis tempore honeſtatis affectum, quos fidem videris exhibere peccatis.] Tandem inferiùs, [Vnius oblatio Numinis, alteri dabit iniuriam. Nam dum per prouidentiam tuam, ſimplex puluinar gemina ſuperorum poteſtas obtinuit, & in vna æde pudor & luxuria conuenit, neutrius deuotionem noſtram fauor aſpiciet, quos tu habitatione miſcuiſti.]

Hæc, & alia, quæ in illam infamem Mineruæ ac Veneris conſociationem, toroſo, ac maſculo dictionis genere fundit Ennodius; in hanc ipſam, de qua agimus, obſcœnitatem, & pietatis in eodem libro mixturam, æquè transferantur. Scitè Gerſo *p.* 4. *tract.* qui inſcribitur, *Reſponſio ad ſcripta cuiuſdam errantis de innocentia puerili*; ait, huiuſmodi ſcripti genus impuritate, & ſanctitate permiſtum, (in quod meritò conclamat,) eſſe *brodium Alemanicum.*

Non poſſumus autem hanc pietatis adumbratam coniunctionem non deteſtari, qui norimus, Magos etiam improbiſſimos, iſtiuſmodi melle illinere venenata pocula; & ſcriptis, Dæmonum horrenda commercia tractantibus, ac ipſis quoque Dæmonum aduocationibus nefandiſſimis, ſacrum aliquid, & pium; ſemper ex Scriptura, aut ex Chriſtianis ritibus intexere: quod æquè ſeruatum ab ipſo Dæmone Chriſtum tentante, prodit S. Matthæus, & nobiſcum perpetuò ſeruare, faſcinatione nugacitatis obſcurantem bona, nemo non experitur. Hac ipſa proiectiſſima atque maleficij pleniſſima machinatione, Mahumetes, turpiſſimis, & fœdiſſimis legibus, immiſcuit quædam laude digna, de commendatione orationis, & operum miſericordiæ, vt ſcribit Petrus Cluniac. *epiſt. contra Alcoranum.* Item ſimili malignitate Iulianus Apoſtata *in fragmento longo nuper edito*; inter celebrandum idololatriam, admiſcet commendationem curæ pauperum, & peregrinorum, nonnullorúmque ſimilium honeſtorum operum. Hæreticos in hac bonorum cum malis intermiſtione, perpetuos eſſe, admonent grauiſſimi Patres; ſed pulchrè S. Greg. 5. *mor. c.* 11. 100.

verbis

verbis illis, [Habent hoc hæretici proprium, vt malis bona permiſceant, quatenus facilè ſenſui audientis illudant. Si enim ſemper praua dicerent, citiùs in ſua prauitate cogniti, quod vellent minimè perſuaderent. Rurſum, ſi ſemper recta ſentirent, profectò hæretici non fuiſſent. Sed dum fallendi arte ad vtraque deſeruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala, vt recipiantur, abſcondunt: ſicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi, dulcedine mellis tangit: dúmque hoc quod dulce eſt, primo attactu delibatur, etiam illud quod eſt mortiferum, indubitanter abſorbetur. Itaque hæretici permiſcent recta peruerſis, vt oſtendendo bona, auditores ad ſe trahant, & exhibendo mala, latenti eos peſte corrumpant:] In eandem ſententiam, præclarè diſſerit idem ſanctus Pontifex 7. *Moral. cap.* 21.

De Manichæis ſic ſcribit S. Auguſt. 3. *confeſſ. cap.* 6. [Incidi in homines ſuperbè delirantes, & carnales nimis, & loquaces; in quorum ore laquei Diaboli, & viſcum confectum commixtione ſyllabarum nominis tui; ſed & nominis Ieſu Chriſti, & Paracleti conſolatoris Spiritus ſancti. Hæc enim omnia non recedebant de ore eorum, ſed ſono tenus, & ſtrepitu linguæ: cæterùm cor inane veri. Et dicebant *veritas*, & *veritas*, & multi eam dicebant mihi, & nuſquam erat in eis, ſed falſa loquebantur.]

101. Eſſe hunc perpetuum morem hæreticorum omnium, S. Irenæus allegato anteriore quodam Patre, ſcitè dixit *lib.* 3. *contra hæreſ. cap.* 19. dicens, hoc eſſe lacti gypſum immittere, vt ſecuriùs noceat. Sanè nullos eſſe pernicioſiores, & magis extimeſcendos hæreticos, quàm qui ob permiſtionem doloſam bonorum, & conſenſionem in multis cum Catholicis, apparent minùs errare, docet grauiter S. Ambroſius *lib. vnico de fide contra Arrianos cap.* 1. Hinc liquere puto, quàm vanum, & inane ſit perfugium eorum, qui libris obſcœnis incolumitatem poſtulant, ob aliquam admixtionem bonorum. [Non aliud hoc eſſe quàm canticum Domini canere in terra aliena, perſpicuè habetur ex iis quæ diſputat S. Hilarius *in Pſal.* 136. *ad verſ.* 4. Hoc planè eſt, oſculando ferire, amplexando occidere, vt proditoriè à Ioabo factum. Hoc planè eſt, venenum in melle abſconditum porrigere, ſolemni venenariorum more. Nam, vt benè admonuit Tertullianus *lib. de ſpectac. cap.* 27. agens de quorumdam honeſtorum admiſtione cum turpitudinibus theatri; [Nemo venenum temperat felle, & ellebroto; ſed conditis pulmentis & benè ſaporatis, & plurimùm dulcibus id mali iniicit. Ita & Diabolus, lethale quo conficit, rebus Dei gratiſſimis, & acceptiſſimis imbuit: omnia illic ſeu fortia, ſeu honeſta, ſeu ſonora, ſeu canora, ſeu ſubtilia, proinde habe, ac ſi ſtillicidia mellis de libaculo venenato.]

102. Hoc eſt calcem contritam farinæ admiſcere, vt edentes perdat incautos: quod nequiter factum à Græcis contra Latinos Sarracenorum impugnatores, obſeruat Baron. *anno* 1147. *num.* 3. Quod ſi iuxta Ennodium *decl.* 6. [nemo cautiùs malus eſt, quàm qui abſconditur ſub appellatione pietatis; tutum eſt iniquitatis exercitium, quod honeſtatis tegitur indumento:] liquere profectò poteſt, quid hac aliquali admiſtione bonitatis cum obſcœnitatibus quæratur: nimirum vt nocentior ſit veneni vis, à qua minùs timetur. Non potuit hac arte tegi Arrius. Iam olim ſcripſerat librum Arrius obſcœniſſimum, Sotadis imitatione, vt meminit S. Athanaſius *initio orationis ſecundæ contra Arrianos*; quàm

Digitized by Google

quàm tamen conatus ſit, illam turpitudinem interſitis ſacris ſententiis obtegere, audi *ibidem paulo pòſt* S. Athanaſium. [Relictis Chriſti eloquiis, *Θαλείας* Arrij, hoc eſt, crapulas titulo nouæ ſapientiæ cohoneſtant. Ac bono iure eum titulum vſurpant; nouam enim hæreſim annunciant. Quapropter non ſine admiratione eſt, nuſquam in multis multorum operibus, & ſermonibus tum in vetus, tum in nouum Teſtamentum conſcriptis, inter titulos librorum, *Θαλείας*, hoc eſt, *crapularum*, nomen reperiri. Imò ne apud Ethnicos quidem frugi, & temperantes; ſed apud iſtos duntaxat, qui iſtiuſmodi res inter pocula ad riſum captandum, per plauſum, iocum, laſciuiámque decantanr. At eximius ille Arrius, quum aut nihil ſanctum, aut graue imitandum deſumeret, ſecurus negligénſque iſtiuſmodi probitatis, depeculatis aliorum hæreſibus; æmulum ſe in ridiculis vni Sotadæ præbuit. Quid enim aliud congruum illi, qui Chriſto Saluatori choreis ſuis inſultare voluit, quàm vt miſeras dictiunculas impietatis ſuæ metris diſſolutioribus & elumbatioribus inſonaret, vt quemadmodum ſapientia loquitur, *ex eloquio verborum, cognoſcitur vir*; ita quoque ex illis Sotadicis numeris, animi eius effœminatio, & mentis putrilago deprehendatur. Nam tametſi ſubinde, ſerpentis more ſurſum, deorſúmque ſe voluat; non tamen effugere potuit, vt non caderet in errorem Phariſæorum. Quemadmodum enim illi quum legem præuaricari vellent, legis tamen verba prætendebant; & cùm eius animi eſſent, vt expectatum hactenus, & iam præſentem Dominum abnegarent, Deum quidem in ore habebant, ipſum tamen blaſphemare deprehenderentur, quum his vocibus vtebantur, *Cur tu homo quum ſis, Deum te facis? Et dicis: Ego & Pater vnum ſumus.* Ita quoque fucatus & Sotadicus Arrius, ſimulat ſe quidem, de Deo loqui, quum interponat verba ſacrarum litterarum; deprehenditur tamen vndecumque Atheus, dum filium negat, & illum rebus conditis adnumerat. Tale igitur exordium crapularum Arrij, & vaniloquentiæ, moribus numeriſque effœminatum inuenias.]

Obſigno hanc perfugij imputitatis poſtremi diſiectionem, in primis 103.
aureo Gerſonis pronunciato *lib. contra Romantium.* [Doctrina mala, eo peior eſt, quo plus boni continet.] Deinde perilluſtri loco Origenis *hom.* 13. *in Num. ante medium*, agentis de Baſan; ſic enim ſcribit: [Baſan interpretatur *turpitudo.* Meritò ergo, nec legati mittuntur ad iſtam gentem, nec tranſitus per terram eius poſcitur. Nullus enim nobis tranſitus debet eſſe, nullus acceſſus ad turpitudinem; ſed ab initio ſtatim expugnanda, & omnimodè cauenda eſt. Og autem, qui Rex dicitur eſſe Baſan, *intercluſio* interpretatur. Poteſt hic figuram tenere omnium carnalium, & materialium rerum, quarum amore, & deſiderio detenta anima, excluditur, & ſeparatur à Deo. Aduersùs Og ergo, ita præcipitur bellum gerendum, vt non relinquatis, (inquit,) ex eo viuentem. Nullum enim à filiis Iſraël oportet relinqui in regno turpitudinis, & dedecoris, viuentem. Sed & decet Iſmaëliticam virtutem excidere, & reſecare turpia; & pia quæque in anima reædificare, atque honeſta, & religioſa plantare. De regno Seon non eſt ſcriptum, vt nullus viuus relinquatur, nec de regno Moab. Fortè enim ex illis opus habemus ali quibus, & nonnullis eorum pro vitæ huius agonibus, & exercitiis indigemus;

gemus; alioqnin debuiſſemus de hoc mundo exiſſe. De Baſan tamen, hoc eſt, de turpitudine, nullo penitus indigemus; nihil ex ea relinquamus; excidenda omnia, cuncta ſubuertenda ſunt opera turpitudinis. In nullo enim poteſt honeſtum eſſe, quod turpe eſt.] *Seon* expoſuerat, alias diſciplinas noxias, *hom.* 12.

Quæ nuper præterea, vnus, & alter ſectarius pro obſcœnorum ſcriptorum indemnitate protulit, euertuntur.

104. Nihil ergo pro retinendis obſcœnis ſcriptis prolatum eſt apud Gerſonem, quod ſufficienter non ſit euerſum; vix verò alia poſtea ſunt prolata. Addenſat quidem alia multa *cap.* 2. *Prolegom. in Petronium*, Theodotus de Iuges, Caluiniſta: ſed tam frigida, támque ieiuna, vt nihil frigidius, nihil ieiunius. Summa eſt: [In Petronio, & in autoribus ſimilis farinæ, nominatímque Terentio & Martiale, (ob quos ex parte truncatos, Ieſuitis conuitia petulantiſſimè ingerit;) in his, inquam, autoribus integris, & non truncatis, proponi ſpeculum fœditatum noſtrarum, quos refugiamus; nec debere nobis horrori eſſe, ſpectare quod ſumus. Multo peiora patrari quotidie, quàm apud hos legantur. Etiam Apoſtolum in fronte epiſtolarum, horrendas Gentilium ſpurcitias, chartis illiuiſſe. Fratres Prædicatores Concilio habito edixiſſe, debere Concionatores de præpoſteris, & infamibus naturæ ipſius per libidinem violationibus, agere ad populum; etiamſi reperiantur in concione plerique innocentes.] Sic ille.

Verùm ſpeculum quod ſectarius lectoribus in huiuſmodi libris ait proponi, ſimile eſt ſpeculo per muliebres ſpurcitias fœdato, à quo cauendum, ni virus trahere per oculos velis. Quòd fœda & fœdiora perpetrentur indies, viderit ipſe qui hoc opponit, ſi ſibi conſcius eſt. Sed qui hoc ad illecebroſitatem harum ſcriptionum retinendam, & ineſcandos mortales, vt ſimilia, vel etiam tetriora patrare ament? Apoſtolum ſumma cum deteſtatione obiter attingentem nefanda Gentilium opera, (quo exemplo ſuum de turpibus ſermonem excuſat Sariſber. 3. *polyerg. cap.* 13.) & Concionatores ſobriè, ac prudenter, (magna enim hîc dexteritate tractatoris, & parcitate opus;) eadem ſcelerum culmina, vbi feruerent, exagitantes, trahere ad patrocinium ſpurciloquij affectati & captati, hominis eſt nullo iudicio arripientis, quæcumque furor arma miniſtrat, tantum ne elinguis videatur.

105. Haudquaquam verecundiùs Melchior Goldaſtus *in Prolegomenis ad Petronium Arbitrum cap.* 2. vt ſpurciſſimum illum ſcriptorem integrum, & indemnem ſeruari ſuaderet, diſputauit vniuersè pro indemnitate obſcœnorum librorum, quos vult quidem pueris non prælegi in ſcholis, ab aliis autem vult impunè tractari, & ſtudioſè legi; dimiſſo timore obſcœnitatis qua ſordent. Non eſſe quidem huiuſcemodi libros pueris prælegendos in ſcholis, probat Goldaſtus ex D. Auguſtino *lib.* 1. *confeſſ. cap.* 16. & ex Concilio Tridentino, cuius interdictum, ait huc tantùm pertinere: confirmátque ex Edmundo, Richerio Theologo Pariſienſi *in obſtetrice animorum cap.* 4. *num.* 4. qui contendens, ſpurcos ſcriptores emungendos eſſe, non mutilandos; mundandos,

non

non euitandos, velandos, non caſtrandos, emunctionem, mundationem, velationem, accipit de negato ad pueris interpretandum, vſu eorum; tamerſi viris ſalui ſint ad legendum, vt, (inquit,) *à Concilio Tridentino eſt ſanctiſſimè conſtitutum.* Huius grauiſſimi, (ſcilicet,) Theologi autoritate, communit, Goldaſtus quod aſſumpſit; non eſſe quidem libros obſcœnos pueris in ſchola prælegendos; viris tamen eorum lectionem eſſe concedendam. Et obiiciens ſibi contrarium ſenſum Theodori Bezæ *præfatione ad Homil. de Reſurr. Dom.* ad Belgij Ordines, qua ſugillati fuerant Scaliger & Douza, quorum iſte Petronium, ille amatorios Poëtas illuſtrarat notis; reponit Bezæ Goldaſtus, non fuiſſe vllum inter ſcriptores Martiali ſpurciorem: quem tamen Beza *mel merum* dicere ſolitus eſſet, & perpetuò teneret manibus, ac ſtudioſiſſimè exprimeret, teſte Raphaële Eglino *præfat. ad ſelecta Catulli carmina.* Poterat præterea Bezæ propudioſas ſuas ſcriptiones inuerecundiſſimè euulgatas, in faciem ingerere. Cætera quæ Goldaſtus ad ſtabiliendam diſtinctionem illam ſuam adducit, illa ipſa ſunt, quæ ex alio ſectario iam protulimus: multo ſcilicet teitiora fieri, audirique in dies, quàm ſint ea, quibus obſcœnorum quorumcumque ſcriptorum libri ſordere dicuntur, ne Petronio quidem excepto, quem execrabiles Neronis tunc imperantis libidines traducentem atque carpentem, iniuria diuexari contendit. Eadémque ex cauſa, vel Monachis Caſſianis Petronium exſecantibus, denunciat Iacobus Durantius Caſellius *lib. 1. variar. lect. cap. 5.* Nec diſſimiliter Laurentius Ramires *ad Martialis Amphit. epigr. 25.*

Valet tamen aduersùs hanc frigidiſſimam turpitudinis propugnationem, quod S. Ambroſius dixit contra virgines Diaboli, quæ in minuſcula ætate ſtudebant pudicitiæ, ſalua libertate vt eſſent impudicæ anus. Quis ergo non videt, illecebroſitatem turpium librorum, declinandam eſſe viris quoque, ſi velint, (vt ſanè velle debent,) nitentem ſeruare veſtem animæ, & non inquinari attrectatione cœni fœdarum huiuſcemodi ſcriptionum? Ignis Babylonicus non eſt reſtinctus in viris, imò in eis feruet ardétque vberiùs. Itaque non eſt conſpergendus hac naphtha, & pice. Nec ſi Iuſtus Lipſius *lib. 3. epiſtolic. qq. epiſt. 2.* negat ſe offendi huiuſmodi lectione, audiendus eſt. [Vrbanitate, (inquit,) capior, iocis delector: cætera, nec in animo, nec in moribus meis magis labem relinquunt, quàm olim in flumine veſtigium, cymba. Vt vina appoſita, vinoſum mouent, inuinium non mouent; ſic iſta animum iam ante improbum fortaſsè incient; caſto & caſtigato, non adhærent. Imò adhærent; & experti, ſæpè doluerunt, refricari inde iam obducta vulnera. Ac vt contingeret, frigore, & mærore naturæ, non refricari aliquando; tamen ex rei natura ita contingit: & ſtultus eſt qui periculum amat, iure in illo periturus. Scio apud Hebræos, nonnullæ lectionis illecebroſæ pueris, & adoleſcentibus negata, quæ viris concedebantur, poſt annum ætatis 25. vt ait Nazianzenus *orat. 1.* vel vt ait S. Hieronymus *præfatione in Ezech.* poſt annum 30. Eiuſmodi erat principium Geneſeos, & Canticum Canticorum. Hoc tamen nihil iuuat librorum apertè turpium, & obſcœnitate manifeſta infamium lectionem per viros, qui vitam Chriſtianis dignam viuere velint.

Nolo diſſimulare, mirum videri non poſſe, quòd hi Caluini gregales, 106.

Digitized by Google

ſpurcorum librorum patrocinium ſuſceperint: obſtricti quippè ad hoc videntur ſuorum Pontificum, (ſcilicet,) exemplo. Nam primus Geneuenſis luſtri Roppa, tetri ſceleris quod vel efferre labiis pollutionem inferat, compertus, dorſo liliatò ſtigmata nefandiſſimæ vitæ circumtulit; eius verò ſucceſſor Theodorus Beza ſuas fandas, atque nefandas ſpurcitias, etiam expreſſis *candidæ* alienæ mulieris, & Audeberti Cynædi nominibus, effrontiſſimè illiuit chartis. Digni ſanè tubicines Euangelij, quos Spiritus afflauerit, ſed dæmoniacus, qui ſemper impurus; ille ipſe, qui Arrium ad inferendam Eccleſiæ vaſtitatem excitauit, cum aliis impudicitiæ pellaciis inſtructum, mulierculatum præſertim impuratum ſermonibus, vt S. Alexander apud Theodoretum 1. *hiſtor. cap.* 4. admonuit: tum etiam infamis metrici operis editione, cui nomen *Thaliæ*, hoc eſt, *crapulæ*. Sic enim eam vocem expoſuit S. Athanaſius *orat.* 2. *contra Arrian.* & valdè deteſtatur Arrij nequitiam, qui eo opere exprimendum ſuſcepiſſet turpiſſimum omnium Poëtam Sotadem, cuius opus *Cynædi* lingua Ionica exaratum, memorat Suidas; & fuiſſe omnis ſpurcitiæ camarinam, omnes æquè conſentiunt. Martialem, cæteroquin impuræ ſcriptionis infamia flagrantem, puduit nequitiæ Sotadis, vt liquet ex illis ad Claſſicum *lib.* 2.

Quòd nec carmine glorior ſupino;
Nec retrò lego Sotadem cynædum,
Non ſum Claſſice, tam malus Poëta.

En obſcœniſſimum Sotaden; præ quo Martialis pudicus. Impuros eius ſales, quibus ſibi à Philadelpho Rege, diuturnum arceſſiuit in carcere pædorem, memorat Plutarchus *lib. de liberis inſtituendis.* Et fuiſſe à Dæmonio inſeſſum, ſcribit Suidas. Huius ergo impuriſſimi Poëtaſtri expreſſionem, eo opere, quo blaſphemiam ſuam maximè diſſeminauit, ſuſcepit ſpurciloquus Arrius, D. Athanaſio teſte, cùm loco annotato, tum in opere pro Dionyſio Alexandrino. Nihil igitur nouum, Caluiniſtas, Arrio, hoſti Eccleſiæ atrociſſimo ſuccenturiatos, & arietum, caprorúmve gregis ſui ducum, ſpurciſſimis factis ac ſcriptis imbutos, obſcœnis ſcriptoribus adeſſe patronos.

Aptiſsima obſcœnorum librorum Bibliotheca, caminus.

107. Quare concluditur, apodicticè omninò, ac certò, nullam eſſe digniorem pro huiuſmodi libris bibliothecam, quàm ſtruem lignorum, cui ignis admoueatur. Hoc non modò de quotidianis huiuſmodi ſcriptionibus verum eſt, ſed etiam de illis antiquis, quæ in turpibus ſunt frequentes. In quo ordine Catullum, Tibullum, Terentium, Propertiúmque collocat Alphonſus de Caſtro *lib.* 3. *de iuſta hæret. punit. cap.* 9. quos libros ex omni orbe exterminatos cupit, ita vt à nemine legi poſſint. Miror cur non potiùs Martialem, & Petronium retulerit in hanc claſſem; aut certè Iuuenalem, de quo ita Scaliger *lib.* 3. *Poët. cap.* 98. [Si quis aliena peccata inſectetur, ea modeſtia vtatur, ne ſuum librum efficiat eo nequiorem, de quo verba facit. Quid enim tetrius quibuſdam verſibus Iuuenalis; propter quorum inſolentiam, vel iuſſerim, vel optârim, toto opere abſtinere virum bonum].

Conuenienr

Conuenientiſſima igitur obſcœnis libris bibliotheca, caminus eſt, aut rogus, vt à ſeptuagenario reſipiſcente factum, ſcribit Ioannes Bonifacius *lib. 1. de ſapiente fructuoſo, epiſt. 3. in fine*, cum quippe dena amatoriorum ſuorum carminum millia, Vulcano ſacraſſe, autor eſt. Atque vtinam renouarent Euangelij præcones inſtitutum ſanctum, & nunquam ſatis commendandum, quod ſe pueto in patria ſua ſeruatum à piis, & doctis Concionarotibus, teſtatur Catharinus opuſc. de libris malis exterminandis. Strenuè illi & feruenter agebant apud populum, vt libros laſciuos, publicè in ſtruices cogerent, quibus confectis ignem ſubiiciebant, in holocauſtum acceptabile Deo, & Angelis ſuauiſſimam incenſionem. Hoc ſi fieret identidem, auetteretur præſentiſſima hæc animorum peſtis, cui æquè ac ad corporum peſtem amoliendam, nihil accommodatius igne luculento, quo aëri permiſtæ virulentæ fuligines, ac venenati vapores abſumantur.

Sed quid in caſſum vota fundimus, expetentes cremari hæc Veneris inſtrumenta, quibus nihil eſt in cimeliis impudicitiæ ad dementandos mortales, & in veſaniam turpis amoris abducendos accommodatius? Vrinam ſaltem patronis, ac defenſoribus deſtituerentur. Vtinam non eſſent in iis, qui ſe Chriſtianos dicunt, qui peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicarent, eiſque agnitio vultus illotum reſponderet, cùm tam deteſtandis, támque abominandis ſcriptis, non clanculum, vel per cuniculos, ſed palàm, ac apertè buccinatores, ac panegyriſtæ accurrunt. Vidimus ſanè non ſemel, in quos meritiſſimò intorqueas ea, quibus Gerſo laudato ſæpiùs libello contra Ioannis Meldunenſis Romantium à Roſa, conclamat in eius patronos, qui non pauci erant, nec minuti, quamuis eſſet liber ſpurciſſimus ac fœtentiſſimus. [O Deus! ô Sancti! ô Sanctæ! ô deuota Chriſtianæ Religionis curia! ô præſentis temporis mores! Inter Paganos, Paganus iudex & incredulus, Paganum condemnat, quia doctrinam ſcribit, quæ ad fatuum alliciebat amorem; & inter Chriſtianos, & per Chriſtianos, tale, aut peius opus ſuſtinetur, laudatur, defenditur; reuera nequaquam ſatis rei huius indignitatem, & hotrorem exprimere poſſum. Verba me deficiunt in ipſius reprobatione.] 108.

Amadiſij, libris obſcœnis accenſendi.

Quod verò non eſt prætermittendum, agebat Gerſo de eo genere impurorum librorum, quod plerique ſpecie auocandi à grauioribus curis animi, innoxium ducunt, nempe de Romantio. Cuius etiam generis ſunt libri illi, quos paſſim vocant *Amadiſios*; fabulæ, inquam, impudicitatibus perſperſæ, vt procliuiùs ſubeant animos. Fabulas dico; delirauit enim vnus, neſcio quis, apud Canum 11. *de locis, cap. 6.* qui *Amadiſios*, veras hiſtorias eſſe cenſuit, eo bello argumento, quòd eſſent libri typis editi: nihil quippè typis mandatum, inter commenta eſſe recenſendum, rupex iſte arbitrabatur. Quo ſtupore, veras Luciani hiſtorias, & Æſopi narrationes è commentorum ſerie expungeret Bambalio ille. Has ergo fabulas, quæ *Amadiſiorum* titulo circumferuntur, proſcribendas eodem fundamento eſſe, 109.

quo Romantium à Roſa proſcriptum voluit Gerſo; quia nimirum per ea narrationum figmenta, cùm verbis, tum factis, obſcœnitas in animorum exitium infunditur, grauiter tradunt Petrus à Nauarra *lib.2. de reſtit. cap.2. à num.7.* & Franc. Ribera *lib.1. de vita S. Tereſiæ cap.5. ac in cap.1. Micheæ num.60.* Quin etiam, vt ex hoſtibus quoque proficiamus veritati, diſſerit in hanc rem ex ſectariis, copioſè, nec inefficaciter à Nua *diſſertatione 6.* Vir doctiſſimus Ludouicus Viues *lib.2. de corruptis diſciplinis, in ipſo fine*, ſic pronunciat de his libris, poſtquam eos dixit eſſe apertè mendaces, & meris nugis refertos, legi tamen propter aliquod ſtyli lenocinium. [Libri ſunt ab hominibus otioſis conficti, pleni eo mendaciorum genere, quod nec ad ſciendum quicquam conferat, nec ad benè vel ſentiendum de rebus, vel viuendum; tantùm ad inanem quandam & præſentem titillationem voluptatis; quos legunt tamen homines corruptis ingeniis ab otio, atque indulgentia quadam ſui, non aliter, quàm delicati quidam ſtomachi, & quibus plurimùm eſt indultum, ſacchareis modò & melleis quibuſdam conditùris ſuſtentantur, cibum omnem ſolidum reſpuentes.] Ita de Amadiſiis & ſimilibus libris Viues. Grauiter inſuper in hæc ſcripta excandeſcens *lib.1. de Chriſt. fœm. inſtitut.* Et conſentiunt periti, ac probi quique, vt mirum mihi profectò viſum ſit, quod Michaël Medina *lib.2. paran. cap.3.* poſt laudatam ex Quintiliano eorum ſcribendi rationem, qui figmenta admiſcent narrationibus ex parte veris, ſubdat. [In eo genere etiam reponenda videntur ingentia illa, ac multa volumina, *Morganæ, Melluſinæ, Margolanæ, Virginis Theodoræ, Tyrantis, Conamori, Triſtani, Floriſelli, Niquæi, Dietheri, Lanceloti, Amadiſij*, tum Gaulenſis, tum Græci, *Eſplandiani*, *Rogerij* Græci, *Ageſilai*, *Liſuartis*, quæ per Hiſpaniam, Galliam, Italiam, Germaniam, & Angliam, à noſtris, in iuuentutis præſertim generoſæ inſtitutionem, ſunt edita. Quæ tamen haud magis mihi reprehendenda videntur, quàm Ariſtophanis, Sophoclis, Euripidis, Ennij, Plauti, & Terentij tragœdiæ, aut comœdiæ: quas tamen dum cuiuſque ætatis affectus, dumque rerum humanarum exitus lepidè ac quaſi per luſum animis iuuentutis inſtillant, non modò non reprehenſas, ſed ſummo fauore ab omnibus Rebuſpublicis, ac viris probis, & ſapientibus, ſuſceptas videmus.] Sic Medina, cui ſanè ſuffragator non accedam.

Erotema VIII.

Famoſi libri, an feriendi.

110. Omni iure, & antiquo, & nouo, & ſacro, & ciuili, decernuntur configendi libri famoſi, qui tamen verè famoſi ſint. Nam ſatyræ, licèt ſint *ſcripta vulnifica*, vt loquitur Rutilius *lib.1. Itinerarij*, agens de Lucilli cuiuſdam ſcriptis; quia generatim tantùm feriunt vitia, non reprehenduntur, dùmmodò prudens ſit impetitio vitij. Quin etiam, vt idem Rutilius canit, fructuoſa eſt Satyræ conſcriptio, & vulgatio. Nam

Inſtituit

Digitized by Google

Inſtituit veterem cenſoria lima pudorem;
Dumque malos carpit, præcipit eſſe bonos.

Quanquam vt in lupercalium exagitatione, dixit Gelaſius Papa aduerſùs Andromachum ſcribens, cauendum etiam atque etiam, ne ſic confixi, iram atque animos à crimine ſumant, eo impudentiores effecti, quo crimine publicato, poſitâque verecundia, nihil ſupereſt omnino quod pudeat.

Verè famoſorum librorum confixio iuſtiſsima.

Libri ergo famoſi, quos omni iure configi dico, ſunt qui verè famoſi ſunt, & in alienam graſſantur famam, perſtricto ſingulariter aliquo, aut pluribus. *Malos libros* antonomaſticè olim dictos, notauit Sauaro ad Sidonium, *lib. 1. epiſt. 11. Elogium*, ſiue *textum malorum dictorum*, atque *notoriam*, vocat *lex nona de exſect. & exact. in Cod. Theodoſ. & lex 6. ff. de cuſtod. & exhibit. reorum*, & clarè Iſidorus in Gloſſis. Configendorum huiuſmodi librorum rationem optimè attigit Andronicus Imperator Palæologus *orat. aduerſus infamatores hiſtoricos*, quam Nicephorus Gregoras *lib. 1. hiſtor. Rom. ferè initio*, à ſe auditam refert, & ad longum repræſentat. Plagulam vnam, & alteram decerpere, quòd vix poſſit aliquid in rem præſentem proferri aptius, operæ pretium exiſtimo. [Sæpè, (inquit,) mecum ipſe miratus ſum, qui fieret, cùm pleriſque mortalium quietam, & tranquillam prorſus agere vitam liceret, ac plurimos habere, quibus admirationi eſſent, nullos verò penitus inimicos, vt ipſi ad quoſuis proſcindendos propenſi, linguas improbas, futiles, & contumelioſas, vltrò exacuerint. Idque nulla ſæpè occaſione data, quæ ad huiuſmodi maledicentiam iure illos incenderet. Illos verò magis etiam ſum miratus, qui Imperatores ſimul, & Patriarchas, falſis maledictis inceſſere, ac imprudenter proſcindere audent. Sed hi me admiratione omnium maxima affecerunt, qui tam falſa maledicta ſua mandare literis non dubitarunt: nam conuicia quæ lingua proferuntur, ſtatim aura diſſipat: quæ verò ſcribuntur, & libris imprimuntur, diutiùs, & grauiùs eos quos læſere iniuria, premunt; auctoritate à ſcriptura petita, & longo tempore ſe iactante. Ignoro autem, vtrùm, nec ſcio qua gratia hæc facere ſtudeant, aut cuius lucri ſpe in talia præcipitia incurrant: nam ſiue vt ſingularem ſuam improbitatem expleant, adeò falſa, maledicta congerunt, malè faciunt, ac turpiter admodum, ſuóque, (quod aiunt,) capiti nocent. Nam improbitatis ſuæ monumentum produnt poſteris, quòd cum benedicendo, & celebranda veritate innoteſcere auditoribus licuiſſet, plauſtris conuitiorum in innocentes effundendis, ſemetipſos traducere publicè maluerunt: haud ſecus, ac ſi is, cui liceret in terra continente, beatè ſecuréque viuere, in Atlantici maris tempeſtates ac fluctus vltrò ſe conijceret.] Et non ita multo pòſt. [Siue igitur hac de cauſa ita conuitiantur, & mentiuntur, multum falluntur; ſiue ob diuturnitatem ſcriptorum ſuorum, etiam ſic procul à ſcopo aberrant, infirmis rationum ſuarum iactis fundamentis; ſciunt illi quidem forſitan, vulgi aures inſectatione aliorum, quàm collaudatione magis delectari, ac iniurias, quàm rectè facta libentiùs legi, quamuis illas prolixa mendacia venditent; hæc verò lux veritatis antecedat: eóque ſic hiſtorias ſuas componunt, 111.

Digitized by Google

componunt, vt ij qui multis ſeculis pôſt futuri ſunt, eas longiſſimo tempore cum voluptate legant. Nec in hoc vel inſtitiæ Præſidem animis intuentur, vel æqua, & recta iudicia bonorum virorum reuerentur. Quæ res non adeò illis obeſt, quos vituperant, quàm ipſis obtrectatoribus, quod & homines cordati malis ſuſpicionibus aduersùs illos conceptis, quæ mille probris ſcatent, eos inter improbos perpetuò numerabunt, & Deus iuſtitiæ Præſes, linguas eorum grauioribus pœnis perſequetur.] Antiquum hunc fuiſſe hiſtoricorum multorum morbum, videre licet apud Nicolaum Loënſem *lib.1. miſcell. cap.5.*

Multa in hanc rem peti poſſunt ex Ariſtide, tota oratione de non agendis comœdiis; id enim ſibi Comœdi & Comici aſſumpſerant, vt infamare, & dehoneſtare quoſcumque, poſſent. Pulchrè è variis in hanc rem multa libauit optimus in paucis, Philologus, Matthæus Raderus *ad epiſtolam præfixam lib.1. epigr. Martialis.* Multa ipſe quoque in hanc rem dixi *lib.3. de virtut. num.121. & 122.* Hîc nonnulla addam.

Quæ iure ciuili Ethnico, in hos libros iam olim decreta.

112. Illúdque in primis, iure Ciuili Romano grauiſſimè decerni, vt libelli famoſi comburantur: in autores verò, aut euulgatores, vel qui huiuſmodi libellos reperiunt, nec comburunt, aut conſcindunt, capitalis pœna ſtatuitur *l. vnica, C. de famoſis libellis, & l. lex Cornelia §. ff. de iniuriis.* Multis id illuſtrat atque confirmat Binsfeldius *in cap.1. de iniur. & damno dato, quæſt.13.* Suum in has leges commentarium, memorat ſæpè Balduinus vtraque in Caluinum Apologia. Præiuerat lex 12. Tabularum in hæc verba. [Si quis carmen occentaſſit, actitaſſit, condidiſſit, quod alteri flagitium faxit, capital eſto.] Memorat eam legem S. Auguſtinus *lib.2. Ciuit. cap.1.* & Arnobius *lib.4. contra gentes*, ipſeque Tullius 4. *Tuſcul.* & Flaccus *lib.2. epiſt.1.* cùm ait:

——Quin etiam lex,
Pœnaque lata, malo, quæ nollet, carmine quemquam
Deſcribi.

Et *lib.2. Satyr.1.*

Sed tamen vt monitus caueas, ne fortè negotI
Incutiat tibi quid, ſanctarum inſcitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt,
Iudiciúmque eſto.]

113. Has pœnas arcuiſſe Naſonem à ſcriptione aperta contra *Ibin*, ſed obſcurè cum impetiſſe, vocando *Ibin*, eruditè monſtrat V. C. Dionyſius Saluagnius Boëſſius ad illud opus *pag.16.* Quæ porrò eæ fuerint pœnæ, famoſis ſcriptoribus conſtitutæ, ambigunt aliqui. Cornutus ad Perſij ſatyram primam, pœnam fuiſſe docet, capitis, aut fuſtuarij. Quamquam aliquando mitiùs actum. Ex ea lege, Fabricius Veiento, conuictus in libris quibus *codicillorum* nomen dederat, (ait Tacitus *lib.14.* multa probroſa in Patres, & Sacerdotes ſcripſiſſe, à Nerone pulſus ex Italia eſt, & libri exuſti. Ex ea item lege C. Lutorius Priſcus apud Dionem *lib.57.* quod in Druſi ægrotantis mortem, famoſum

ſum carmen ſcripſiſſet, mori iuſſus eſt, Senatus decreto. Item ex illa lege, Labienus, (quem quia paſſim omnes ordines hominesque laniabant, *Rabie uni* dixerunt,) multatus ex Senatuſconſulto eſt, exuſtione librorum, vt habet Seneca *lib.*10. *controuerſ. in præfatione.* Nec id damnat Seneca, cùm ait: [Res noua, & inſueta, ſupplicia de ſtudiis ſumi.] Et mox: [Facem ſtudiis ſubdens, & in monumenta diſciplinarum animaduertens, quanta, & quàm non contenta certa materia, ſæuitia eſt.] Non, inquam, hæc, & alia quæ in hanc rem habet ibi declamator, illam famoſi libelli exuſtionem reprehendunt, nec eam nouam pœnam ſpectant, qua affectum Labienum, ait Seneca: ſed duntaxat eò pertinent, vt carpatur extenſio curata ab inimicis Labieni; per quos effectum eſt, vt non famoſi tantùm, ſed omnes planè illius libri. ignibus ſubiicerentur. Quam etiam ſæuitiam, in iis, qui Cremutij Chordi libros exuſſerant, vt eſt *in conſol. ad Marciam, ferè initio*, nemo approbarit; ídque eſt furere cum communi damno. Cæterùm Labienus ſuam illam contumeliam adeò non tulit, vt nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo voluerit, ſed in monumenta ſe maiorum ſuorum inferri iuſſerit; atque ita includi, veritus ſcilicet, ne ignis qui nomini ſuo ſubiectus erat, corpori negaretur. Non finiuit tantùm ſeipſe, ſed etiam ſepeliuit. Hic exitus hominis famoſiſſimi, & libellorum famoſorum eius, quos eodem ſecum rogo ac flammis, inuoluiſſe alios eiuſdem autoris libros, iuſta vltio tulit.

Præiuerat Labieno Fabius Maximus, eodem Seneca teſte *lib.* 2. *controu.*4. Is ipſe, quem Flaccus *lib.* 1. *ſatyr.*1. *loquacem Fabium* nominauit; nam etiam loquacitate ſua, de qua Tacitus 1. *Annal.* exitium ſibi acciuit, & Auguſti obitum accelerauit. Maximus ergo primus vomicum morbum Romano foro intulit, (ſic vocat maledicendi rabiem, ducta ſimilitudine à vomica, quæ perpetua ſanie fluit:) & ab ea rabie dictus eſt *lappa* à Seuero Caſſio, vt *ibidem* addit Seneca: apud quem corruptè aliqui codices legunt, *quaſi alapam*, cùm ſit legendum *quaſi lappam.* Nomen id eſt, herbæ dentatæ, & harpacis, quæ prætereuntium veſtes inuncat, & mordet, facillimè adhæreſcens. Propterea enim *Oſee* 9. ad ſignificandum adhæreſcens ei indiuulſum malum, dicitur, *lappa in domibus eorum.* Maximus ergo ab hoc dentato, & inuncante affectu, dictus eſt *lappa.* Quo item nomine Iuuenalis *ſatyra* 7. Rubrenum Poëtam maledicum, (an *Rabienum*?) cui vlcus in ore putre, quod haud decet plebeia radere beta, *lappam* nominauit, cùm dixit: 114

——poſcimus vt ſit
Non minor antiquo Rubrenus lappa cothurno.

Hi omnes ob maledicentiam, & amarulentiam qua orationes, & ſcriptiones ſuas reſpergebant, iure à Romanis ſunt multati.

Extra Romanam quoque Rempublicam, & perpolitos omni humanitate Quirites, coërcere famoſarum ſcriptionum autores, vſus perantiquus tulit. Sic non igne, ſed aqua extinctus eſt Sotades, autore Athenæo *lib.*14.*cap.*7. concluſus plumbeo vaſe, & in mare demerſus, eo quòd famam Ptolomæi ſcriptis infamantibus violaſſet. Decreta Athenienſium in Comicos famoſos, refert Suidas *in Euthymene.* Spectátque etiam eò, quod Ouidius *in Ibin*, Anaxandridem Comicum fame interemptum docet, quòd eos bonas habere

leges, at malis vti moribus, dixiſſet. Meminit illius verſiculi Ariſtoteles quoque, in Ethicis *lib.7. cap.11.*

Chriſtianæ ſanctiones in eaſdem famoſas ſcriptiones.

115. Ius Chriſtianum non pepercit libellis famoſis, & eorum autoribus, vt videre eſt *cap. ſi qui, 5. q.1.* vbi etiam *cap. quidam,* refertur S. Gregorij edictum ex *lib.5. epiſt.30.* aduersùs quendam, qui libellum famoſum contra Caſtorium Diaconum propoſuerat. [Quiſquis ille ſit, (inquit S. Pontifex,) qui hoc agere præſumpſit, vel conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti Spiritu definimus, vt ſancti eius corporis, & ſanguinis participatione priuatus ſit. Si verò, quia latet, & quoniam neſcitur, teneri ad diſciplinam non valet, tanti mali conſcius, etiam prohibitus, corpus, ac ſanguinem Domini percipere præſumit, anathematis vltione percuſſus ſit, vt fallax, ac peſtifer à ſanctæ Eccleſiæ corpore ſit diuiſus. Si quis autem fortaſſe talis eſt, quem nos huius facti actorem, ac participem eſſe neſcientes, ad eum bona optantes, epiſtolas tranſmittamus, ipſa pro eo ad omnipotentem Dominum deprecatio ſit vacua.]

116. Videor item inter Chriſtiana decreta aduersùs ſcriptiones famoſas recenſere poſſe iuſſum S. Cypriani de premendis famoſis ſcriptis, quibus mendaciter fama Cornelij Romani Pontificis lacerata erat, vt apud ipſum S. Cyprianum his verbis legimus *epiſt.42.* [Honoris communis memores & grauitatis Sacerdotalis, ac ſanctitatis reſpectum tenentes, ea quæ ex diuerſo in librum ad nos tranſmiſſum congeſta fuerant acerbationibus criminoſis, reſpuimus; conſiderantes pariter, & ponderantes quod in tanto fratrum, religioſóque conuentu conſidentibus Dei Sacerdotibus, & Altari poſito, nec legi debeant, nec audiri. Neque enim facilè promenda ſunt, & incautè, ac temerè publicanda, quæ diſcordioſo ſtylo ſcripta, audientibus ſcandalum moueant, & fratres longè poſitos, ac trans mare conſtitutos, incerta opinione confundant. Viderint qui vel furori ſuo, vel libidini ſeruientes, & diuinæ legis ac ſanctitatis immemores, iactitare interim geſtiunt, quæ probare non poſſunt; & cùm innocentiam deſtruere, atque expugnare non valeant, ſatis habent fama mendaci & falſo rumore maculas inſpergere. Certè quod Præpoſitis & Sacerdotibus congruit, danda opera eſt, vt talia, cùm à quibuſdam ſcribuntur, per nos reſpuantur. Vbi enim erit, quod diſcimus, ac docemus ſcriptum eſſe: *Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur inſidioſè.* Item alibi: *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua complectebatur inſidias; ſedens aduersùs fratrem tuum detrahebas & aduersùs filium matris tuæ ponebas ſcandalum.* Item quod Apoſtolus dicit: *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat, ſed bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus?* Porrò hæc fieri debere oſtendimus, ſi quando talia quorumdam calumnioſa temeritate conſcripta ſunt, legi apud nos non patimur. Et idcircò, frater chariſſime, cùm ad me talia aduersùm te, & compresbyteros tecum conſidentes ſcripta veniſſent; Clero, & plebi legi præcepi, quæ religioſam ſimplicitatem ſonabant, nec vllis maledictorum, conuitiorum latratibus perſtrepebant.] En quid de libellis famoſis (cuiuſmodi ille erat, qui à legatis partis Nouatiani Carthaginem perlatus

latus erat,) viſum ſit S. Cypriano ſtatuendum, interpoſito præcepto interdicente talium ſcriptionum lectione. Quod præceptum à tanto Primate profectum, vim publici decreti aduerſùs famoſas ſcriptiones, ſcriptum eo loco eſt, & idcircò meritò hîc recenſitum. Famoſas ergo ſcriptiones Chriſtianorum Summatum edictis proſcriptas eſſe, ratum eſto.

Quia verò hæc noxa grauior, & terrior eſt, cùm libellus famoſus toti alicui corpori infamiam creat, iure Alexander IV. excommunicatione perculit eos, qui ſtatum Ordinum SS. Dominici, & Franciſci appetierint, famoſis ſcriptionibus. *Statum* dicit. Non enim excommunicantur, qui perſonis ſingularibus, vni, vel pluribus, detrahunt, ſed vt ea excommunicatione percellantur, neceſſe eſt, vt ipſum ſtatum, ſiue inſtitutum illorum Ordinum impetant: quod Caietanus benè notauit in ſumma verb. *excommunicatio cap* 81. & Nauar. *ad cap. inter verba, concl.* 12. *n.* 16. Qui addit, ad hanc excommunicationem contrahendam non ſufficere infamationem indirectam, ſed exigi directam, & principaliter cadentem in ipſos Ordines, eorúmque inſtituta. Sic quidem in perſonas decreuit tunc Alexander IV. in libros verò, animaduerti igne voluit. quod in opere Gulielmi de S. Amore, ſcriptoris nequiſſimi, ad praxim eſt reuocatum. 117.

Gulielmi de S. Amore, damnatio iuſtiſſima, contra nugas nuperas cuiuſdam locutuleij.

Mirum eſt, tanto pòſt, hoc eſt, ante annos non plus decem, leguleium locutuleium, hominem in quo iudicij micam, æquè ac conſcientiæ deſideres, propudioſa declamatione, cui lux flammarum tot propè titulis, quot lineis, vel etiam apicibus debetur, patrocinium Gulielmo de S. Amore, & eius ſcriptis tam ſolemniter damnatis, adornaſſe. Et conſideratum tamen ab hoc fori rabula oportuerat, eam libelli à Gulielmo editi damnationem, non modò mandato Alexandri IV. quam pro ſuo erga fidem Catholicam animo, parui, vel nihili penderet, confectam eſſe, triplici de ea re dato diplomate, anno 1255. quod extat apud Laërtium Cherubinum, inter huius Pontificis Decretales, & apud Manuelem Rodrigues in collectione Bullarum, ac etiam apud Bzouium anno 1254. *num.* 4. (& damnat librum illum Pontifex tanquam *iniquum, ſceleſtum, & execrabilem*;) non modò, inquam, Alexandri Pontificis mandato factam eſſe eam damnationem, ſed etiam S. Ludouici Regis autoritate, combuſtum eſſe librum illum Gulielmi, cui titulum fecerat, *Tractatus breuis de periculis nouiſſimorum temporum.* Hoc autem initium eius erat, *Ecce videntes, clamabunt foris.* Ipſi denique Gulielmo, toto Galliæ regno interdictum eſſe, præter priuationem tituli Magiſterij, aliáſque inflictas pœnas. Huius ergo Gulielmi, (vt S. Bonau. *cap.* 1. *Apologia pauperum* nominauit, *librum erroneum per Sedem Apoſtolicam reprobatum*, quiſquis approbat; & autorem collaudat, quod facit Aduocatus, malè ac peſſimè de Rege ſanctiſſimo meretur: tantúmque ab hærede vt ſanguinis ac regni, ita & nominis, optimo Rege, interdici ſibi regno vniuerſo, pro tanta petulantia expectare debet. Vel ſi manus hominum effugiat, caueat diuinam vltionem, aliquanto poſt Gulielmum de S. Amore, immiſſam in Gyraldum de Abbatis villa, 118.

Digitized by Google

gemus; alioquin debuiſſemus de hoc mundo exiſſe. De Baſan tamen, hoc eſt, de turpitudine, nullo penitus indigemus; nihil ex ea relinquamus; excidenda omnia, cuncta ſubuertenda ſunt opera turpitudinis. In nullo enim poteſt honeſtum eſſe, quod turpe eſt.] *Scon* expoſuerat, alias diſciplinas noxias, *hom.* 12.

Quæ nuper præterea, vnus, & alter ſectarius pro obſcœnorum ſcriptorum indemnitate protulit, euertuntur.

104. Nihil ergo pro retinendis obſcœnis ſcriptis prolatum eſt apud Gerſonem, quod ſufficienter non ſit euerſum; vix verò alia poſtea ſunt prolata. Addenſat quidem alia multa *cap.* 2. *Prolegom. in Petronium*, Theodotus de Iuges, Caluiniſta: ſed tam frigida, támque ieiuna, vt nihil frigidius, nihil ieiunius. Summa eſt: [In Petronio, & in autoribus ſimilis farinæ, nominatímque Terentio & Martiale, (ob quos ex parte truncatos, Ieſuitis conuitia petulantiſſimè ingerit;) in his, inquam, autoribus integris, & non truncatis, proponi ſpeculum fœditatum noſtrarum, quos refugiamus; nec debere nobis horrori eſſe, ſpectare quod ſumus. Multo peiora patrari quotidie, quàm apud hos legantur. Etiam Apoſtolum in fronte epiſtolarum, horrendas Gentilium ſpurcitias, chartis illiuiſſe. Fratres Prædicatores Concilio habito edixiſſe, debere Concionatores de præpoſteris, & infamibus naturæ ipſius per libidinem violationibus, agere ad populum; etiamſi reperiantur in concione plerique innocentes.] Sic ille.

Verùm ſpeculum quod ſectarius lectoribus in huiuſmodi libris ait proponi, ſimile eſt ſpeculo per mulierbres ſpurcitias fœdato, à quo cauendum, ni virus trahere per oculos velis. Quòd fœda & fœdiora perpetrentur indies, viderit ipſe qui hoc opponit, ſi ſibi conſcius eſt. Sed qui hoc ad illecebroſitatem harum ſcriptionum retinendam, & incſcandos mortales, vt ſimilia, vel etiam tetriora patrare ament? Apoſtolum ſumma cum deteſtatione obiter attingentem nefanda Gentilium opera, (quo exemplo ſuum de turpibus ſermonem excuſat Sarisber. 3. *polycrg. cap.* 13.) & Concionatores ſobriè, ac prudenter, (magna enim hîc dexteritate tractatoris, & parcitate opus;) eadem ſcelerum culmina, vbi feruerent, exagitantes, trahere ad patrocinium ſpurciloquij affectari & captari, hominis eſt nullo iudicio arripientis, quæcumque furor arma miniſtrat, tantum ne elinguis videatur.

105. Haudquaquam verecundiùs Melchior Goldaſtus *in Prolegomenis ad Petronium Arbitrum cap.* 2. vt ſpurciſſimum illum ſcriptorem integrum, & indemnem ſeruari ſuaderet, diſputauit vniuersè pro indemnitate obſcœnorum librorum, quos vult quidem pueris non prælegi in ſcholis, ab aliis autem vult impunè tractari, & ſtudioſè legi, dimiſſo timore obſcœnitatis qua ſordent. Non eſſe quidem huiuſcemodi libros pueris prælegendos in ſcholis, probat Goldaſtus ex D. Auguſtino *lib.* 1. *confeſſ. cap.* 16. & ex Concilio Tridentino, cuius interdictum, ait huc tantùm pertinere: confirmátque ex Edmundo, Richerio Theologo Pariſienſi *in obſtetrice animorum cap.* 4. *num.* 4. qui contendens, ſpurcos ſcriptores emungendos eſſe, non mutilandos; mundandos,

non

Digitized by Google

non euitandos, velandos, non caſtrandos, emunctionem, mundationem, velationem, accipit de negato ad pueris interpretandum, vſu eorum; tametſi viris ſalui ſint ad legendum, vt, (inquit,) *à Concilio Tridentino eſt ſanctiſſimè conſtitutum.* Huius grauiſſimi, (ſcilicet,) Theologi autoritate, communit, Goldaſtus quod aſſumpſit; non eſſe quidem libros obſcœnos pueris in ſchola prælegendos; viris tamen eorum lectionem eſſe concedendam. Et obiiciens ſibi contrarium ſenſum Theodori Bezæ *præfatione ad Homil. de Reſurr. Dom.* ad Belgij Ordines, qua ſugillati fuerant Scaliger & Douza, quorum iſte Petronium, ille amatorios Poëtas illuſtratat notis; repouit Bezæ Goldaſtus, non fuiſſe vllum inter ſcriptores Martiali ſpurciorem: quem tamen Beza *mel merum* dicere ſolitus eſſet, & perpetuò teneret manibus, ac ſtudioſiſſimè exprimeret, teſte Raphaële Eglino *præfat. ad ſelecta Catulli carmina.* Poterat præterea Bezæ propudioſas ſuas ſcriptiones inuerecundiſſimè euulgatas, in faciem ingerere. Cætera quæ Goldaſtus ad ſtabiliendam diſtinctionem illam ſuam adducit, illa ipſa ſunt, quæ ex alio ſectario iam protulimus: multo ſcilicet tetriora fieri, audiríque in dies, quàm ſint ea, quibus obſcœnorum quorumcumque ſcriptorum libri ſordere dicuntur, ne Petronio quidem excepto, quem execrabiles Neronis tunc imperantis libidines traducentem atque carpentem, iniuria diuexari contendit. Eadémque ex cauſa, vel Monachis Caſſianis Petronium exſecrantibus, denunciat Iacobus Durantius Caſellius *lib. 1. variar. lect. cap. 5.* Nec diſſimiliter Laurentius Ramires *ad Martialis Amphit. epigr. 25.*

Valet tamen aduerſùs hanc frigidiſſimam turpitudinis propugnationem, quod S. Ambroſius dixit contra virgines Diaboli, quæ in minuſcula ætate ſtudebant pudicitiæ, ſalua libertate vt eſſent impudicæ anus. Quis ergo non videt, illecebroſitatem turpium librorum, declinandam eſſe viris quoque, ſi velint, (vt ſanè velle debent,) nitentem ſeruare veſtem animæ, & non inquinari attrectatione cœni fœdarum huiuſcemodi ſcriptionum? Ignis Babylonicus non eſt reſtinctus in viris, imò in eis feruet ardétque vberiùs. Itaque non eſt conſpergendus hac naphtha, & pice. Nec ſi Iuſtus Lipſius *lib. 3. epiſtolic. qq. epiſt. 2.* negat ſe offendi huiuſmodi lectione, audiendus eſt. [Vrbanitate, (inquit,) capior, iocis delector: cætera, nec in animo, nec in moribus meis magis labem relinquunt, quàm olim in flumine veſtigium, cymba. Vt vina appoſita, vinoſum mouent, inuinium non mouent; ſic iſta animum iam ante improbum fortaſsè incient; caſto & caſtigato, non adhærent. Imò adhærent; & experti, ſæpè doluerunt, refricari inde iam obducta vulnera. Ac vt contingeret, frigore, & marcore naturæ, non refricari aliquando; tamen ex rei natura ita contingit: & ſtultus eſt qui periculum amat, iure in illo periturus. Scio apud Hebræos, nonnullæ lectionis illecebroſæ pueris, & adoleſcentibus negata, quæ viris concedebantur, poſt annum ætatis 25. vt ait Nazianzenus *orat. 1.* vel vt ait S. Hieronymus *præfatione in Ezech.* poſt annum 30. Eiuſmodi erat principium Geneſeos, & Canticum Canticorum. Hoc tamen nihil iuuat librorum apertè turpium, & obſcœnitate manifeſta infamium lectionem per viros, qui vitam Chriſtianis dignam viuere velint.

Nolo diſſimulare, mirum videri non poſſe, quòd hi Caluini gregales, 106.

Digitized by Google

Conuenientiſſima igitur obſcœnis libris bibliotheca, caminus eſt, aut rogus, vt à ſeptuagenario reſipiſcente factum, ſcribit Ioannes Bonifacius *lib. 1. de ſapiente fructuoſo, epiſt. 3. in fine*, cum quippe dena amatoriorum ſuorum carminum millia, Vulcano ſacraſſe, autor eſt. Atque vtinam renouarent Euangelij præcones inſtitutum ſanctum, & nunquam ſatis commendandum, quod ſe puero in patria ſua ſeruatum à piis, & doctis Concionatoribus, teſtatur Catharinus opuſc. de libris malis exterminandis. Strenuè illi & feruenter agebant apud populum, vt libros laſciuos, publicè in ſtruices cogerent, quibus confectis ignem ſubiiciebant, in holocauſtum acceptabile Deo, & Angelis ſuauiſſimam incenſionem. Hoc ſi fieret identidem, auerteretur præſentiſſima hæc animorum peſtis, cui æquè ac ad corporum peſtem amoliendam, nihil accommodatius igne luculento, quo aëri permiſtæ virulentæ fuligines, ac venenati vapores abſumantur.

Sed quid in caſſum vota fundimus, expetentes cremari hæc Veneris inſtrumenta, quibus nihil eſt in cimeliis impudicitiæ ad dementandos mortales, & in veſaniam turpis amoris abducendos accommodatius? Vtinam ſaltem patronis, ac defenſoribus deſtituerentur. Vtinam non eſſent in iis, qui ſe Chriſtianos dicunt, qui peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicarent, eiſque agnitio vultus illorum reſponderet, cùm tam deteſtandis, támque abominandis ſcriptis, non clanculum, vel per cuniculos, ſed palàm, ac apertè buccinatores, ac panegyriſtæ accurrunt. Vidimus ſanè non ſemel, in quos meritiſſimò intorqueas ea, quibus Gerſo laudato ſæpiùs libello contra Ioannis Meldunenſis Romantium à Roſa, conclamat in eius patronos, qui non pauci erant, nec minuti, quamuis eſſet liber ſputciſſimus ac fœtentiſſimus. [O Deus! ô Sancti! ô Sanctæ! ô deuota Chriſtianæ Religionis curia! ô præſentis temporis mores! Inter Paganos, Paganus iudex & incredulus, Paganum condemnat, quia doctrinam ſcribit, quæ ad fatuum alliciebat amorem; & inter Chriſtianos, & per Chriſtianos, tale, aut peius opus ſuſtinetur, laudatur, defenditur; reuera nequaquam ſatis rei huius indignitatem, & horrorem exprimere poſſum. Verba me deficiunt in ipſius reprobatione.] 108.

Amadiſij, libris obſcœnis accenſendi.

Quod verò non eſt prætermittendum, agebat Gerſo de eo genere impurorum librorum, quod plerique ſpecie auocandi à grauioribus curis animi, innoxium ducunt, nempe de Romantio. Cuius etiam generis ſunt libri illi, quos paſſim vocant *Amadiſios*; fabulæ, inquam, impudicitatibus perſperſæ, vt procliuiùs ſubeant animos. Fabulas dico; delirauit enim vnus, neſcio quis, apud Canum 11. *de locis, cap. 6.* qui *Amadiſios*, veras hiſtorias eſſe cenſuit, eo bello argumento, quòd eſſent libri typis editi: nihil quippè typis mandatum, inter commenta eſſe recenſendum, rupex iſte arbitrabatur. Quo ſtupore, veras Luciani hiſtorias, & Æſopi narrationes è commentorum ſerie expungeret Bambalio ille. Has ergo fabulas, quæ *Amadiſiorum* titulo circumferuntur, proſcribendas eodem fundamento eſſe, 109.

Digitized by Google

quo Romantium à Roſa proſcriptum voluit Gerſo; quia nimirum per ea narrationum figmenta, cùm verbis, tum factis, obſcœnitas in animorum exitium infunditur, grauiter tradunt Petrus à Nauarra *lib.2. de reſtit. cap.2. à num.7.* & Franc. Ribera *lib.1. de vita S. Tereſiæ cap.5. ac in cap.1. Michææ num.60.* Quin etiam, vt ex hoſtibus quoque proficiamus veritati, diſſerit in hanc rem ex ſectariis, copioſè, nec inefficaciter à Nua *diſſertatione* 6. Vir doctiſſimus Ludouicus Viues *lib.2. de corruptis diſciplinis, in ipſo fine*, ſic pronunciat de his libris, poſtquam eos dixit eſſe apertè mendaces, & meris nugis refertos, legi tamen propter aliquod ſtyli lenocinium. [Libri ſunt ab hominibus otioſis confìcti, pleni eo mendaciorum genere, quod nec ad ſciendum quicquam conferat, nec ad benè vel ſentiendum de rebus, vel viuendum; tantùm ad inanem quandam & præſentem titillationem voluptatis; quos legunt tamen homines corruptis ingeniis ab otio, atque indulgentia quadam ſui, non aliter, quàm delicati quidam ſtomachi, & quibus plurimùm eſt indultum, ſacchareis modò & melleis quibuſdam conditurìs ſuſtentantur, cibum omnem ſolidum reſpuentes.] Ita de Amadiſiis & ſimilibus libris Viues. Grauiter inſuper in hæc ſcripta excandeſcens *lib.1. de Chriſt. fœm. inſtitut.* Et conſentiunt periti, ac probi quique, vt mirum mihi profectò viſum ſit, quod Michaël Medina *lib.2. paran. cap.3.* poſt laudatam ex Quintiliano eorum ſcribendi rationem, qui figmenta admiſcent narrationibus ex parte veris, ſubdat. [In eo genere etiam reponenda videntur ingentia illa, ac multa volumina, *Morganæ, Melluſinæ, Margolanæ, Virginis Theodoræ, Tyrantis, Conamori, Triſtani, Floriſelli, Niquei, Dietheri, Lanceloti, Amadiſij*, tum Gaulenſis, tum Græci, *Eſplandiani, Rogerij* Græci, *Ageſilai, Liſuartis*, quæ per Hiſpaniam, Galliam, Italiam, Germaniam, & Angliam, à noſtris, in iuuentutis præſertim generoſæ inſtitutionem, ſunt edita. Quæ tamen haud magis mihi reprehendenda videntur, quàm Ariſtophanis, Sophoclis, Euripidis, Ennij, Plauti, & Terentij tragœdiæ, aut comœdiæ: quas tamen dum cuiuſque ætatis affectus, dumque rerum humanarum exitus lepidè ac quaſi per luſum animis iuuentutis inſtillant, non modò non reprehenſas, ſed ſummo fauore ab omnibus Rebuſpublicis, ac viris probis, & ſapientibus, ſuſceptas videmus.] Sic Medina, cui ſanè ſuffragator non accedam.

EROTEMA VIII.

Famoſi libri, an feriendi.

110\. OMni iure, & antiquo, & nouo, & ſacro, & ciuili, decernuntur configendi libri famoſi, qui tamen verè famoſi ſint. Nam ſatyræ, licèt ſint *ſcripta vulnifica*, vt loquitur Rutilius *lib.1. Itinerarij*, agens de Lucilli cuiuſdam ſcriptis; quia generatim tantùm feriunt vitia, non reprehenduntur, dùmmodò prudens ſit impetitio vitij. Quin etiam, vt idem Rutilius canit, fructuoſa eſt Satyræ conſcriptio, & vulgatio. Nam

Inſtituit

Digitized by Google

Inſtituit veterem cenſoria lima pudorem;
Dùmque malos carpit, præcipit eſſe bonos.

Quanquam vt in lupetcalium exagitatione, dixit Gelaſius Papa aduerſùs Andromachum ſcribens, cauendum etiam atque etiam, ne ſic confixi, iram atque animos à crimine ſumant, eo impudentiores effecti, quo crimine publicato, poſitáque verecundia, nihil ſupereſt omnino quod pudeat.

Verè famoſorum librorum confixio iuſtiſsima.

Libri ergo famoſi, quos omni iure configi dico, ſunt qui verè famoſi ſunt, & in alienam graſſantur famam, perſtricto ſingulariter aliquo, aut pluribus. *Malos libros* antonomaſticè olim dictos, notauit Sauaro ad Sidonium, *lib. 1. epiſt. 11. Elogium*, ſiue *textum malorum dictorum*, atque *uotoriam*, vocat *lex nona de exſect. & exact. in Cod. Theodoſ. & lex 6. ff. de cuſtod. & exhibit. reorum*, & clarè Iſidorus in Gloſſis. Configendorum huiuſmodi librorum rationem optimè attigit Andronicus Imperator Palæologus *orat. aduerſùs infamatores hiſtoricos*, quam Nicephorus Gregoras *lib. 1. hiſtor. Rom. ferè initio*, à ſe auditam refert, & ad longum repræſentat. Plagulam vnam, & alteram decerpere, quòd vix poſſit aliquid in rem præſentem proferri aptius, operæ pretium exiſtimo. [Sæpè, (inquit,) mecum ipſe miratus ſum, quî fieret, cùm plerîſque mortalium quietam, & tranquillam protſus agere vitam liceret, ac plurimos habere, quibus admirationi eſſent, nullos verò penitus inimicos, vt ipſi ad quoſuis proſcindendos propenſi, linguas improbas, futiles, & contumelioſas, vltrò exacuerint. Idque nulla ſæpè occaſione data, quæ ad huiuſmodi maledicentiam iure illos incenderet. Illos verò magis etiam ſum miratus, qui Imperatores ſimul, & Patriarchas, falſis maledictis inceſſere, ac imprudenter proſcindere audent. Sed hi me admiratione omnium maxima affecerunt, qui tam falſa maledicta ſua mandare literis non dubitarunt: nam conuicia quæ lingua proferuntur, ſtatim aura diſſipat: quæ verò ſcribuntur, & libris imprimuntur, diutiùs, & grauiùs eos quos læſere iniuria, premunt; auctoritate à ſcriptura petita, & longo tempore ſe iactante. Ignoro autem, virùm, nec ſcio qua gratia hæc facere ſtudeant, aut cuius lucri ſpe in talia præcipitia incurrant: nam ſuo vt ſingularem ſuam improbitatem expleant, adeò falſa, maledicta congerunt, malè faciunt, ac turpiter admodum, ſuóque, (quod aiunt,) capiti nocent. Nam improbitatis ſuæ monumentum produnt poſteris, quòd cum benedicendo, & celebranda veritate innoteſcere auditoribus licuiſſet, plauſtris conuitiorum in innocentes effundendis, ſemetipſos traducere publicè maluerunt: haud ſecus, ac ſi is, cui liceret in terra continente, beatè ſecuréque viuere, in Atlantici maris tempeſtates ac fluctus vltrò ſe coniiceret.] Et non ita multo pòſt. [Siue igitur hac de cauſa ita conuitiantur, & mentiuntur, multum falluntur; ſiue ob diuturnitatem ſcriptorum ſuorum, etiam ſic procul à ſcopo aberrant, infirmis rationum ſuarum iactis fundamentis; ſciunt illi quidem forſitan, vulgi aures inſectatione aliorum, quàm collaudatione magis delectari, ac iniurias, quàm rectè facta libentiùs legi, quamuis illas prolixa mendacia venditent; hæc verò lux veritatis antecedat: eóque ſic hiſtorias ſuas componunt, 111.

componunt, vt ij qui multis ſeculis pòſt futuri ſunt, eas longiſſimo tempore cum voluptate legant. Nec in hoc vel iuſtitiæ Præſidem animis intuentur, vel æqua, & recta iudicia bonorum virorum reuerentur. Quæ res non adeò illis obeſt, quos vituperant, quàm ipſis obtrectatoribus, quod & homines cordati malis ſuſpicionibus aduersùs illos conceptis, quæ mille probris ſcatent, eos inter improbos perpetuò numerabunt, & Deus iuſtitiæ Præſes, linguas eorum grauioribus pœnis perſequetur.] Antiquum hunc fuiſſe hiſtoricorum multorum morbum, videre licet apud Nicolaum Loënſem *lib.1. miſcell. cap.5.*

Multa in hanc rem peti poſſunt ex Ariſtide, tota oratione de non agendis comœdiis; id enim ſibi Comœdi & Comici aſſumpſerant, vt infamare, & dehoneſtare quoſcumque, poſſent. Pulchrè è variis in hanc rem multa libauit optimus in paucis, Philologus, Matthæus Raderus *ad epiſtolam præfixam lib.1. epigr. Martialis.* Multa ipſe quoque in hanc rem dixi *lib.3. de virtut. num.221. & 222.* Hic nonnulla addam.

Quæ iure ciuili Ethnico, in hos libros iam olim decreta.

112. Illúdque in primis, iure Ciuili Romano grauiſſimè decerni, vt libelli famoſi comburantur: in autores verò, aut euulgatores, vel qui huiuſmodi libellos reperiunt, nec comburunt, aut conſcindunt, capitalis pœna ſtatuitur *l. vnica, C. de famoſis libellis; & l. lex Cornelia ꝭ ff. de iniuriis.* Multis id illuſtrat atque confirmat Binsfeldius *in cap.1. de iniur. & damno dato, quæſt.13.* Suum in has leges commentarium, memorat ſæpè Balduinus vtraque in Caluinum Apologia. Præiuerat lex 12. Tabularum in hæc verba. [Si quis carmen occentaſſit, actitaſſit, condidiſſit, quod alteri flagitium faxit, capital eſto.] Memorat eam legem S. Auguſtinus *lib.2. Ciuit. cap.1.* & Arnobius *lib.4. contra gentes*, ipſeque Tullius 4. *Tuſcul.* & Flaccus *lib.2. epiſt.1.* cùm ait:

> —— *Quin etiam lex,*
> *Pœnaque lata, malo, quæ nollet, carmine quemquam*
> *Deſcribi.*

Et *lib.2. Satyr.1.*

> *Sed tamen vt monitus caueas, ne fortè negoti*
> *Incutiat tibi quid, ſanctarum inſcitia legum:*
> *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt,*
> *Iudiciúmque eſto.*]

113. Has pœnas arcuiſſe Naſonem à ſcriptione aperta contra *Ibin*, ſed obſcurè eum impetiſſe, vocando *Ibin*, eruditè monſtrat V. C. Dionyſius Saluagnius Boëſſius ad illud opus *pag.16.* Quæ porrò eæ fuerint pœnæ, famoſis ſcriptoribus conſtitutæ, ambigunt aliqui. Cornutus ad Perſij ſatyram primam, pœnam fuiſſe docet, capitis, aut fuſtuarij. Quamquam aliquando mitiùs actum. Ex ea lege, Fabricius Veienro, conuictus in libris quibus *codicillorum* nomen dederat, (ait Tacitus *lib.14.* multa probroſa in Patres, & Sacerdotes ſcripſiſſe, à Nerone pulſus ex Italia eſt, & libri exuſti. Ex ea item lege C. Lutorius Priſcus apud Dionem *lib.57.* quod in Druſi ægrotantis mortem, famo-

ſum

ſum carmen ſcripſiſſet, mori iuſſus eſt, Senatus decreto. Item ex illa lege, Labienus, (quem quia paſſim omnes ordines homineſque laniabant, *Rabienum* dixerunt,) multatus ex Senatuſconſulto eſt, exuſtione librorum, vt habet Seneca *lib.*10. *controuerſ. in præfatione.* Nec id damnat Seneca, cùm ait: [Res noua, & inſueta, ſupplicia de ſtudiis ſumi.] Et mox: [Facem ſtudiis ſubdens, & in monumenta diſciplinarum animaduertens, quanta, & quàm non contenta certa materia, ſæuitia eſt.] Non, inquam, hæc, & alia quæ in hanc rem habet ibi declamator, illam famoſi libelli exuſtionem reprehendunt, nec eam nouam pœnam ſpectant, qua affectum Labienum, ait Seneca: ſed duntaxat eò pertinent, vt carpatur extenſio curata ab inimicis Labieni; per quos effectum eſt, vt non famoſi tantùm, ſed omnes planè illius libri, ignibus ſubiicerentur. Quam etiam ſæuitiam, in iis, qui Cremutij Chordi libros exuſſerant, vt eſt *in conſol. ad Marciam, ferè initio*, nemo approbarit; idque eſt furere cum communi damno. Cæterùm Labienus ſuam illam contumeliam adeò non tulit, vt nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo voluerit, ſed in monumenta ſe maiorum ſuorum inferri iuſſerit, atque ita includi, veritus ſcilicet, ne ignis qui nomini ſuo ſubiectus erat, corpori negaretur. Non finiuit tantùm ſeipſe, ſed etiam ſepeliuit. Hic exitus hominis famoſiſſimi, & libellorum famoſorum eius, quos eodem ſecum rogo ac flammis, inuoluiſſe alios eiuſdem autoris libros, iuſta vltio tulit.

Præiuerat Labieno Fabius Maximus, eodem Seneca teſte *lib.*2. *controu.*4. Is 114
ipſe, quem Flaccus *lib.*1. *ſatyr.*1. *loquacem Fabium* nominauit; nam etiam loquacitate ſua, de qua Tacitus 1. *Annal.* exitium ſibi acciuit, & Auguſti obitum accelerauit. Maximus ergo primus vomicum morbum Romano foro intulit, (ſic vocat maledicendi rabiem, ducta ſimilitudine à vomica, quæ perpetua ſanie fluit:) & ab ea rabie dictus eſt *lappa* à Seuero Caſſio, vt *ibidem* addit Seneca: apud quem corruptè aliqui codices legunt, *quaſi alapam*, cùm ſit legendum *quaſi lappam.* Nomen id eſt, herbæ dentatæ, & harpacis, quæ prætereuntium veſtes inuncat, & mordet, facillimè adhæreſcens. Propterea enim *Oſee* 9. ad ſignificandum adhæreſcens ei indiuiſum malum, dicitur, *lappa in domibus eorum.* Maximus ergo ab hoc dentato, & inuncante affectu, dictus eſt *lappa.* Quo item nomine Iuuenalis *ſatyra* 7. Rubrenum Poëtam maledicum, (an *Rabienum*?) cui vlcus in ore putre, quod haud decet plebeia radere beta, *lappam* nominauit, cùm dixit:

——— *poſcimus vt ſit*
Non minor antiquo Rubrenus lappa cothurno.

Hi omnes ob maledicentiam, & amarulentiam qua orationes, & ſcriptiones ſuas reſpergebant, iure à Romanis ſunt multati.

Extra Romanam Rempublicam, & perpolitos omni humanitate Quirites, coërcere famoſarum ſcriptionum autores, vſus perantiquus tulit. Sic non igne, ſed aqua extinctus eſt Sotades, autore Athenæo *lib.*14.*cap.*7. concluſus plumbeo vaſe, & in mare demerſus, eo quòd famam Ptolomæi ſcriptis infamantibus violaſſet. Decreta Athenienſium in Comicos famoſos, refert Suidas *in Euthymene.* Spectátque etiam eò, quod Ouidius *in Ibin*, Anaxandridem Comicum fame interemptum docet, quòd eos bonas habere

Digitized by Google

leges, at malis vti moribus, dixiſſet. Meminit illius verſiculi Ariſtoteles quoque, in Ethicis *lib.7. cap.11.*

Chriſtianæ ſanctiones in eaſdem famoſas ſcriptiones.

115. Ius Chriſtianum non pepercit libellis famoſis, & eorum autoribus, vt videre eſt *cap. ſi qui, 5. q.1.* vbi etiam *cap. quidam,* refertur S. Gregorij edictum ex *lib.5. epiſt.*30. aduersùs quendam, qui libellum famoſum contra Caſtorium Diaconum propoſuerat. [Quiſquis ille ſit, (inquit S. Pontifex,) qui hoc agere præſumpſit, vel conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti Spiritu definimus, vt ſancti eius corporis, & ſanguinis participatione priuatus ſit. Si verò, quia latet, & quoniam neſcitur, teneri ad diſciplinam non valet, tanti mali conſcius, etiam prohibitus, corpus, ac ſanguinem Domini percipere præſumit, anathematis vltione percuſſus ſit, vt fallax, ac peſtifer à ſanctæ Eccleſiæ corpore ſit diuiſus. Si quis autem fortaſſe talis eſt, quem nos huius facti actorem, ac participem eſſe neſcientes, ad eum bona optantes, epiſtolas tranſmittamus, ipſa pro eo ad omnipotentem Dominum deprecatio ſit vacua.]

116. Videor item inter Chriſtiana decreta aduersùs ſcriptiones famoſas recenſere poſſe iuſſum S. Cypriani de premendis famoſis ſcriptis, quibus mendaciter fama Cornelij Romani Pontificis lacerata erat, vt apud ipſum S. Cyprianum his verbis legimus *epiſt.*42. [Honoris communis memores & grauitatis Sacerdotalis, ac ſanctitatis reſpectum tenentes, ea quæ ex diuerſo in librum ad nos tranſmiſſum congeſta fuerant acerbationibus criminoſis, reſpuimus; conſiderantes pariter, & ponderantes quod in tanto fratrum, religioſóque conuentu conſidentibus Dei Sacerdotibus, & Altari poſito, nec legi debeant, nec audiri. Neque enim facilè promenda ſunt, & incautè, ac temerè publicanda, quæ diſcordioſo ſtylo ſcripta, audientibus ſcandalum moueant, & fratres longè poſitos, ac trans mare conſtitutos, incerta opinione confundant. Viderint qui vel furori ſuo, vel libidini ſeruientes, & diuinæ legis ac ſanctitatis immemores, iactitare interim geſtiunt, quæ probare non poſſunt; & cùm innocentiam deſtruere, atque expugnare non valeant, ſatis habent fama mendaci & falſo rumore maculas inſpergere. Certè quod Præpoſitis & Sacerdotibus congruit, danda opera eſt, vt talia, cùm à quibuſdam ſcribuntur, per nos reſpuantur. Vbi enim erit, quod diſcimus, ac docemus ſcriptum eſſe: *Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur inſidioſè* Item alibi: *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua complectebatur inſidias; ſedens aduersùs fratrem tuum detrahebas & aduersus filium matris tuæ ponebas ſcandalum.* Item quod Apoſtolus dicit: *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat, ſed bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus?* Porrò hæc fieri debere oſtendimus, ſi quando talia quorumdam calumnioſa temeritate conſcripta ſunt, legi apud nos non patimur. Et idcircò, frater chariſſime, cùm ad me talia aduersùm te, & compresbyteros tecum conſidentes ſcripta veniſſent; Clero, & plebi legi præcepi, quæ religioſam ſimplicitatem ſonabant, nec vllis maledictorum, conuitiorum latratibus perſtrepebant.] En quid de libellis famoſis (cuiuſmodi ille erat, qui à legatis partis Nouatiani Carthaginem perlatus

latus erat,) viſum ſit S. Cypriano ſtatuendum, interpoſito præcepto interdicente talium ſcriptionum lectione. Quod præceptum à tanto Primate profectum, vim publici decreti aduersùs famoſas ſcriptiones, ſcriptum eo loco eſt, & idcircò meritò hîc recenſitum. Famoſas ergo ſcriptiones Chriſtianorum Summatum edictis proſcriptas eſſe, ratum eſto.

Quia verò hæc noxa grauior, & tetrior eſt, cùm libellus famoſus toti alicui corpori infamiam creat, iure Alexander I V. excommunicatione perculit eos, qui ſtatum Ordinum SS. Dominici, & Franciſci appetierint, famoſis ſcriptionibus. *Statum* dicit. Non enim excommunicantur, qui perſonis ſingulatibus, vni, vel pluribus, detrahunt, ſed vt ea excommunicatione percellantur, neceſſe eſt, vt ipſum ſtatum, ſiue inſtitutum illorum Ordinum impetant: quod Caietanus benè notauit in ſumma verb. *excommunicatio cap* 81. & Nauar. *ad cap. inter verba, concl.* 12. *n.*16. Qui addit, ad hanc excommunicationem contrahendam non ſufficere infamationem indirectam, ſed exigi directam, & principaliter cadentem in ipſos Ordines, eorúmque inſtituta. Sic quidem in perſonas decreuit tunc Alexander I V. in libros verò, animaduerti igne voluit. quod in opere Gulielmi de S. Amore, ſcriptoris nequiſſimi, ad praxim eſt reuocatum. 117.

Gulielmi de S. Amore, damnatio iuſtiſſima, contra nugas nuperas cuiuſdam locutuleij.

Mirum eſt, tanto pòſt, hoc eſt, ante annos non plus decem, leguleium locutuleium, hominem in quo iudicij micam, æquè ac conſcientiæ deſideres, propudioſa declamatione, cui lux flammarum tot propè titulis, quot lineis, vel etiam apicibus debetur, patrocinium Gulielmo de S. Amore, & eius ſcriptis tam ſolemniter damnatis, adornaſſe. Et conſideratum tamen ab hoc fori tabula oportuerat, eam libelli à Gulielmo editi damnationem, non modò mandato Alexandri I V. quam pro ſuo erga fidem Catholicam animo, patui, vel nihili penderet, confectam eſſe, triplici de ea re dato diplomate, anno 1233. quod extat apud Laërtium Cherubinum, inter huius Pontificis Decretales, & apud Manuelem Rodrigues in collectione Bullarum, ac etiam apud Bzouium anno 1234. *num.*4. (& damnat librum illum Pontifex tanquam *iniquum, ſceleſtum, & execrabilem*;) non modò, inquam, Alexandri Pontificis mandato factam eſſe eam damnationem, ſed etiam S. Ludouici Regis autoritate, combuſtum eſſe librum illum Gulielmi, cui titulum fecerat, *Tractatus breuis de periculis nouiſſimorum temporum.* Hoc autem initium eius erat, *Ecce videntes, clamabunt foris.* Ipſi denique Gulielmo, toto Galliæ regno interdictum eſſe, præter priuationem tituli Magiſterij, aliáſque inflictas pœnas. Huius ergo Gulielmi, (vt S. Bonau. *cap.* 1. *Apologia pauperum* nominauit, *librum erroneum per Sedem Apoſtolicam reprobatum*, quiſquis approbat; & autorem collaudat, quod facit Aduocatus, malè ac peſſimè de Rege ſanctiſſimo meretur: tantúmque ab hærede vt ſanguinis ac regni, ita & nominis, optimo Rege, interdici ſibi regno vniuerſo, pro tanta petulantia expectare debet. Vel ſi manus hominum effugiat, caueat diuinam vltionem, aliquanto poſt Gulielmum de S. Amore, immiſſam in Gyraldum de Abbaris villa, 118.

Digitized by Google

Gulielmi defenſorem, impugnatum à S. Bonauentura *in Apologia pauperum.* Eum namque impij libri patronum Gyraldum, qui alio non minùs famoſo opere mendicantes proſciderat, diuina ira, telo ſubitaneæ paralyſis ac lepræ percuſſum, inter maximas ærumnas, ſummámque infamiam ad infœlicem obitum, (vtinam non etiam ad infœliciorem exinde ſedem!) deduxit. Conſiderata hæc oportuit, ab eo quem dixi: vt diſſimulem alia, quibus delatum Gulielmo de S. Amore locum inter hæreticos à Prateolo, Caſtro, & aliis, notat Colueneriu *ad lib.*2. *Cantipr. cap.*10.

119. Quod his ipſis telis impetantur his quoque temporibus ſerui Dei, & idem in eos iam olim Satanæ animus, & genius fuerit, qui nunc perſeuerat; eáque ex cauſa, his ipſis diebus, libri in Regulares à poſteris prædictorum Magiſtrorum prodierint famoſiſſimi, iuuat ad præſentium temporum ſtatum in illis anterioribus recognoſcendum, proferre, quæ æui illius ſcriptor omnia vſurpans oculis, Thomas Cantipratanus, de eius quem referebam libelli famoſi vulgatione, & defenſione, eiúſque ſcribendi, & vulgandi cauſa, ac humana, & diuina autorum mulcta, prodidit. Narrat ille *lib.*2. *Apum cap.*10. *num.*23. à quatuor Magiſtris Pariſienſibus, vitæ notiſſimæ, è quibus nominat Guilelmum prædictum & Chriſtianum Beluacenſem, ac Laurentium Anglum, (quartum ferunt Deſiderium quendam Longobardum fuiſſe,) diram in Fratres Prædicatores, & Minores, commotam eſſe tempeſtatem, edito præter alia libro, vt vocat, nefandiſſimo, qui ſic incipit: *Ecce videntes clamabunt foris*, titulum habentes, *De periculis nouiſſimorum temporum*; in quo libro ſpiritu nequitiæ & veſano præfatos Ordines elidere, & deſtruere nitebantur. Qui liber, qualiter citatis, & vocatis ad Curiam, & præſentiam Summi Pontificis dictis Magiſtris, damnatus ſit & combuſtus, non ſolùm in ipſa Curia, ſed & Pariſiis, coram Vniuerſitatis multitudine copioſa, ſcire poterit, qui collationes, & diſputationes legerit, præcipuè contra Magiſtros quatuor in capite aduerſarios; diſputationes quoque Domini Hugonis Presbyteri Cardinalis, fratris Ordinis Prædicatorum, Domini Richardi, & Domini Caëtani, & aliorum Cardinalium plurimorum: necnon & allegationes venerabilis Patris, Fratris Humberti, Magiſtri Ordinis Prædicatorum: ſed & Fratris Bonauenturæ, Generalis Miniſtri Ordinis Fratrum Minorum, & maximè Magiſtri Alberti, Fratris Ordinis Prædicatorum ad hoc ſpecialiter à Domino Papa vocati, & aliorum Prælatorum, atque magnorum virorum diſputationes prolixas, & magnas, habitas Anagniæ, coram multis, & in ipſis inuenire poterit rerum geſtarum enucleatiſſimam veritatem. Quapropter iam dicti Magiſtri, Fratrum aduerſarij, dignitatibus, & beneficiis omnibus ſunt priuati, donec iurauerunt, mandato Domini Papæ coacti, reuocare Pariſiis, & in aliis ciuitatibus, & locis, verecundæ prædicationis eorum, quidquid contra dictorum Fratrum Ordines implicitè, vel explicitè euomuiſſent.]

120. Addit Cantipratanus *num.*27. veram cauſam, & editi famoſi libri, & concitatæ in Regulares procellæ. [Gratiâ Dei, vnus ex dictis quatuor Magiſtris, ſcilicet Chriſtianus Beluacenſis, infirmatus eſt, & amariſſimo corde contritus, recognouit nihil ſe, & complices ſuos, contra dictos Ordines habuiſſe, niſi quòd illis æquari ſcientia non valerent, & ob hoc eos, paruipenderent auditores.] Rurſuſque *num.*31. [Summa in ſupradictis Magiſtris, & aliis ſecularibus

Digitized by Google

laribus Clericis inuidiæ cauſa fuit, quòd Fratres, Pariſiis, plures, & propè omnes litteratiores in ſcholis auditores habebant, & in regimine præeminebant. Videbant enim ſcholares, quòd Magiſtri ſeculares, ſicut viri diuitiarum dormierunt ſomnum ſuum, ducebántque in bonis dies ſuos. Et cùm veſpere multiplicitatè ferculorum obruerentur, & potuum, & poſtea vigilare non poſſent, nec ſtudere, & per hoc nihil inuenire in manibus, quod proferrent, ſequenti manè ſolemnem diem conſtituebant Auditoribus in condenſis, & ſic per ineptas vacationes, quibus ſua Clerici inaniter expendere ſe dolebant, optato priuabantur ſtudio. Maiore enim corporis ſarcina, (vt Seneca dicit,) animus eliditur, & minùs agilis eſt. Deinde copia ciborum, ſubtilitas impeditur; mirum eſt enim aliquid fortiter dici ab homine mollitiem profeſſo. Fratres autem Prædicatores, ſiue Minores, ſicut viri in magna ſobrietate referti, vigilare poterant, & ſtudere, & per conſequens inuenire quæ Auditoribus eſſent digna. Illud in ſumma, occaſio fuit, quòd in Magiſtris ſecularibus, ſecundùm vulgare prouerbium, calceus pedem preſſit.] Subiicit diuinitùs monſtratam, pleriſque in Eccleſia perſonis notæ ſanctitatis, ex huiuſmodi tempeſtate in Regulares ab Vniuerſitatibus, & ſecularibus Clericis excitata, perniciem animarum, & Eccleſiæ cladem. Nec tacet varia diuina ſupplicia iis de cœlo irrogata, qui ſeruos Dei malè habuiſſent. Narratio eſt adeò gemina iis, quæ annos iam aliquot conſpicamur, vt præſtet apud Cantipratenſem legi, quàm hîc exſcribi, ne replicando anteriora tempora, deſcripſiſſe potiùs noſtra videamur. Nec extortâ à Pontifice priuilegiorum Regularibus conceſſorum reuocatio, (quæ nuper quoque factione maximè iſtiuſmodi hominum ex parte interuenit,) deſiderata eo tempore eſt, vt *num.* 21. videre licet. Quamquam ea ipſa, Innocentio IV. qui reuocationis diploma tulerat, obmuteſcente, ac percuſſo paralyſi, mox vitâ functo, Alexander IV. omnia reſtituit in integrum.

An Richardi Armachani librorum famoſorum, damnatio iuſta? & nuperus eius Canoniſmus, cuiuſmodi.

Non eſt hîc ſilendum, de ſtrenuo Religioſorum mendicantium infamatore ante Gulielmum de S. Amore. Is fuit Richardus Phiſraph, Poſſeuino in Apparatu dictus *Richardus Radulphus.* Ex Oxonienſi Cancellario, Armachanus apud Hybernos Antiſtes, quem ad hæc vſque tempora obſcuri, imò ſordentis nominis, homo nuper eiuſdem genij ac ſpiritus ſcriptor, cœlo intulit, prolato eam in rem Bonifacij IX. diplomate, è Vaticanis archiuiis recèns deprompto. Nec tacet miracula ab Armachano edita, præſertim in templo quod eo Hyberniæ loco, in quo primùm hauſit aërem, id eſt, *Dundalki*, eius memoriæ excitatum eſt, titulo *S. Richardi Dundalki.* Mihi, & diploma prædictum, & miracula, & ſacra ædes in Richardi honorem, vt noua, & antehac inaudita, ita ſuſpicionis ſunt pleniſſima. Scriptores ſanè Hyberni, ſolidæ gloriæ, gentis ſuæ nunquam parci, nihil tale produnt, imò omnia alia. Legatur Harpsfeldius *ſeculo* 13. qui Richardi initia ab ingenio præſertim ac pietate cõmendat, vnde illi promotionem in Cancellarium Erfordienſem, mox etiã 121.

K 3 in

in Archidiaconum Linfeldenſem, poſtremò etiam in Armachanum Antiſtitem obrigiſſe prodit, ea dignitate exornatum, in Religioſorum mendicantium immunitates graſſatum eſſe, ſubiungit: nominatimque cùm è Cœnobio Pontanenſi Franciſcanorum Armacanæ diœceſis, pauimentum perelegans ad Epiſcopij ſui vſum decorémque tranſtuliſſet, ab illius cœnobij Præfecto Auenionem citatum, ad cauſam coram Pontifice ibi tunc ſedente dicendam, poſt multa palàm in concione ad ſuos, aduersùs mendicantes, concitatè admodum, & intemperanter profuſa, ad Pontificem acceſſiſſe, eíque opus quoddam obtuliſſe, cuius eſt initium, *Nolite iudicare ſecundum faciem.* Repreſſum verò potenter à Rogerio de Chennoe Franciſcanæ familiæ Theologo, cauſâ cecidiſſe, vnáque laboribus eius & ſcriptis in Regulares, damnationem intortam: ipſum inglorium, ac patria extorrem obiiſſe anno 1359. triennio ab exagitatione Regularium. Cadauer autem ſtudio Stephani Netenſis Epiſcopi, in patrium ſolum, Dundalkum relatum, inibi iacere.

122. Non plura de Richardo, Hyberni ſcriptores. In iis, quæ ciues eius vt explorata tradiderunt, neque miracula, neque apotheoſim; nec niſi inglorium exitum reperio. Similiter geſta Innocentij VI. nuper à ſitu per Boſquetum vindicata, deſcribunt appulſum Richardi Auenionem. Et quamuis eius doctrinæ atteſtentur, déque eius in mendicantes, & illorum ſtatum concitatione, pro Parochis & eorum iuribus, non pauca referant; de eius tamen ſanctimonia & virtute, planè ſilent: imò ſatis inſinuant, fuiſſe ferocis, ac turbidi ingenij hominem; eíque aiunt ſuperueniſſe improuiſum interitum, de quo dicti Fratres, potiùs de *gaudeamus*, quam de *requiem* cantauerunt.] Grauius eſt, quod Prateolus *lib. 1. Elenchi, num. 62.* cum Volaterrano, & Alphonſo de Caſtro, *verb. ſacerdotium hær. 3.* latè præeunte VValdenſi *lib. de ſacramentalibus tit. 7.* nec obſcurè ſuffragante Bellarmino *lib. de ſcriptoribus*, in obſeruatione adiuncta recenſioni operum eius, & fusè Arturo à Monaſterio in Appendice ad Martyrologium Franciſcanorum à §. 150. Armathanum annumerat hæreticis, ob impugnatam pauperum Chriſti voluntariam mendicitatem, quam ſana doctrina laudabilem profitetur; & inuectam ſacerdotalis miniſterij cum Epiſcopali faſtigio confuſionem, à VVicleffo poſtea & Luthero approbatam, ſed ſub anathemate damnatam in Tridentino, & in II. Concilio Hiſpalenſi *cap. 5.* Et huc fortaſſis reſpexerunt, Balæus, & Hoſpinianus, qui Armachanum coram Clemente V. & Innocentio VI. hæreſeos conuictum atque damnatum, ſcriptis conſignarunt. En quo loco omnes hi ſcriptores, nouum hunc cœlitem habuerunt.

Hæreticorum, in quoſuis Eccleſiæ Ordines, ſcripta famoſa.

123. Quæ in Regulares famoſè ac malignè ſparſa famoſis ſcriptionibus dixi, ab impiis, in vniuerſos æquè Eccleſiæ Ordines ſpargi ſolita neminem latet. Prohibeor verò verecundia, refricare hoc loco ſpurcas & infames notas, quas, Caluinus, Beza, & horum aſſeclæ, per libellos famoſos in ſacrorum hominum dedecus vulgauerunt, imitati auum ſuum VVicleffum; de cuius infamibus in ſacras perſonas ſcriptionibus, ſic VValdenſis *tom. 1. lib. 2. in præfatione.* [Quis ſic draco flumina ſcandalorum poſt pennatam mulierem euomebat

Digitized by Google

bat Eccleſiam? legite Chriſti Sacerdotes qui mihi non creditis; vos ipſi legite in libris eius, *Antichriſtianos Papas*, *Pſeudo-Cardinales*, *Caſareos Clericos Pontifices*, *& Prælatos*, *filios Diaboli*, *& Diabolos incarnatos*, *Diabolos laruatos*, *Diabolos non domeſticandos in filios.* Legite in libris VViclef, mendacia fratrum, & Necromantica Monachorum. Legite ibi, petuleos Clericos, & laſciuos, armigeros, luciferinas fraudes, & inſtinctus Diaboli, glomerationes, & fœdera, merdas & ſtercora. Breuiter nuſquam legeris Gentilis, & Sarraceni, vel fabulantis Iudæi Thalmud, aut alicuius execrabilis ſcriptoris volumina, cum tanta nauſea, horrore, vel cholera. Quæ ideò quantum Chriſtianæ benignitati repugnant, quis fidelis ignorat?] Transfuſum in ſe Satanicum hunc VVicleffi ſpiritum, monſtrauit non ſemel Lutherus, ſed nominatim in opere contra *falsò nominatum Eccleſiaſticum Ordinem Epiſcoporum*, quod nihil aliud eſt, quàm vna continua tela è maledictis ac probris in Ordinem ſacrum contexta. Cúmque eam petulcitatem, ac inuerecundiam famoſarum in ſacras perſonas ſcriptionum, aliqui ægrè ferrent, alio loco, libro, inquam, *contra ſicarium Dreſdenſem*, ſic excuſat hanc malignitatem. [Nihil curo quod quæritur nominari in meo libro ferè mera maledicta, atque Diabolos. Hæc debet eſſe mea gloria, meúſque honor. Sic & habere volo, vt deinceps dicatur de me, quòd plenus ſum maledicentiæ, criminationis, & execrationis in Papiſtas. Volo, & de cætero, me aduersùs nebulones iſtos exercitare execrationibus, & maledictis vſque ad ſepulturam meam; nec vllum verbum bonum ampliùs ex me audient. Ego meis tonitruis, ac fulminationibus, ſic eos ad ſepulturam compulſabo.] Sic aduersùs omnes Catholicos, ſed maximè aduersùs Ordinem ſacrum furebat Lutherus, forma factus tot nequitiæ propaginum de eius trunco exortarum, vt ſimiliter furerent in ſacram militiam.

Hoc ab initio fuiſſe opus Diaboli, vt ſeruos Dei conſcientiæ ſuæ luce clareſcentes, mendaciis hoſtium infamare ſatagat; S. Cypr. *epiſt.* 52. admonuit, & optimè Conradus Brunus *lib.* 2. *de hæret. cap.* 6. vbi hæreticos in id ſolliciriſſimè incumbere, vt quos maximè ſtrenuos viderint rei catholicæ curatores, falſis criminationibus, etiam ſcripto commiſſis, inquinent, accuratè demonſtrat; probè enim ſunt conſcij, vt ille Modius Alexandri paraſitus iactabat, ſanato vulnere innocentibus inflicto, ſaltem vibicem ſupereſſe.

Filiorum Orientis contra Iſraël, per famoſas ſcriptiones commotio, indigniſſima.

Sed me quidem, ſacrorum hominum, per impios, ac præſertim hæreticos infamatio, minùs mouet. Multo terrius profectò eſt, quod qui profeſſione 114.
ſaltem ac ſtatu pij ſunt, in alios ſacros homines, præſertim alterius inſtituti Regulares, ſcriptis infamibus quandoque bacchentur: & miratus id iam olim eſt Origenes *homil.* 8. *in Iudic.* tractans quod eius libri *cap.* 6. dicitur, filios Orientis veniſſe cum Madian, & Amalec, ad expugnandum Iſrael. [Eſto, (inquit Origenes,) conuenerint aduersùm Iſraël Madianitæ, qui interpretantur *extra iudicium*; eſto iſti conuenerint aduersùm Iſrael, qui extra iudicium Dei ſunt, & qui extra legem peccauerunt, & extra legem peribunt. Eſto conuenerit, & Amalech, qui & ipſe interpretatur *Populus ablingens.* Eſto, & hæc ratio

ratio terrena, & ventri & gulæ dedita, impugnare venerit Iſraël carnalem. Quid eſt hoc, quòd etiam filij Orientis, his admiſcentur, & cum ipſis ad impugnandum Iſrael venire dicuntur?]

125. Sufficit non ita antiquum exemplum, blateronum duorum, quorum alter Cardinalis Bellarmini, alter Ioannis Nunnij Barreti, & Andreæ Ouiedi Patriarcharum Abaſſiæ decora, infamibus ſcriptionibus dehoneſtauit, vel dehoneſtare potiùs fruſtrà tentauit. Cardinalis Bellarmini ea fuerunt in ſcribendo ornamenta, vt vel hoſtibus, quorum malleus dici potuit, fuerint admirationi. Eruditio, rerum varietas, perſpicuitas, methodus; in hoſte inſequendo, & ad ſaluberrimam deditionem adigendo conſtantia; omnes denique ſcriptoris in eo genere eximij dotes, ac prærogatiuæ, in eo eximiæ. Infames tamen nonnullorum Catholicorum ſcriptiones non euaſit, vt dicam *Erotem.* 9. Ioannes Nunnius Barretus, vir ſanctiſſimus, & Andreas Ouiedus, non tam operum ſupra naturam planè inſignium copia, quibus *Thaumaturgus* iure audiuit, quàm longa, & acerba ærumnarum multarum perpeſſione pro Chriſto, clariſſimus; nugiuendi cuiuſdam infamatoriis ſcriptis patuerunt: cui non ſatis viſum eſt, fabulas de quodam Europæo Ordine apud Æthiopas, (ſcilicet,) numeroſo venditare, niſi eodem calamo in ſanctiſſimorum illorum Patriarcharum famam graſſaretur; quod ſtrennè æquè, ac impudenter ab eo præſtitum, monſtrat Godignus *lib.* 1. *de rebus Abbaſſ. cap.* 15. ſcilicet minùs Satanæ fieret ſatis, ſi ſolos fidei hoſtes in Chriſti ſeruos verbo, & ſcripto armaret, niſi indigniſſima Chriſtianæ neceſſitudinis violatione, domeſticos fidei concitaret ad infamia ſcripta vulganda, cum legentium offenſione, & Eccleſiæ probro.

126. Nec quòd mel aliquod laudis intermiſcetur aliquando, ac veluti reſpergitur, (vt à nugiuendo iſto factum,) minuit malitiam, & virulentiam ſcriptionis, vt optimè in hanc ipſam de proborum, & Religioſorum infamatione, per eos, qui probitatis ſpeciem præferunt, ſcribit Petrus Damian. *lib.* 2. *epiſt.* 9. vbi hæc præter cætera. [Obſtruatur os iniqua loquentium, & iuxta Prophetam, ſepiantur aures ſpinis à verſipellium mendaciis detractorum, qui ad faciem blanda prætendunt, ſed intrinſecùs virus malitiæ contegunt: velut opes ore mella ferunt, ſed aculeis pungunt. Et quid mirum, ſi nos, qui ad terram manantem melle contendimus, apum circumuolantium ſtimulis laceramur? Ad quam profectò feſtinabat ille, qui dicebat; *circumdederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.* Huc accedit, quia cùm ad mel terræ viuentium properare contendimus, diuini quoque verbi dulcedinem propinantes, & fauos mellis in ore portamus; ſcriptum eſt enim, *de ore prudentis procedit mel*, & dilectus ad ſponſam, *fauus*, inquit, *diſtillans labia tua, ſponſa, mel & lac ſub linguâ tua.* Quæ rurſus de ſponſo: *guttur eius dulcedo, & totus concupiſcentia.* Quid ergo mirum, ſi nos & ad mel properantes, & mel in ore portantes, examina apum hinc inde circumuolant, vt obtrectationum nos aculeis pungant? Hinc eſt, quod Iſraeliticus ille Populus, dum ire per deſertum ad Terram repromiſſionis properant, priùs caſtrametati ſunt, ſicut vetus habet editio *in Vai*, deinde veniunt in *Dibongad. Vai* nimirum interpretatur *Chaos*: & quid per *Chaos*, niſi cor intelligitur hominum peruerſorum, obſcurum

obſcurum ſcilicet, tetrum atque profundum? *Prauum eſt enim cor hominis*, ſicut Scriptura dicit, *& inſcrutabile, & quis hominum cognoſcit illud? Dibongad* autem ſignificat *apiarium tentationum*. Poſt chaos itaque ad apiarium peruenitur; quia poſtquam eſt obſcurum, doloſum atque profundum, more Chai caligo malitiæ, ac fraudis obtenebrat, ad hoc etiam quandoque per iniquitatis augmenta progreditur, vt proximos quoſque velut apes, & præſentes aſſentationis melle demulceant, & abſentes obtrectationum aculeis pungant. De Vai ergo in Dibongad, de Chao venitur ad apiarium, quia de fraudulenta malitia tenebroſi cordis, prauus quiſque progreditur ad infligenda ſpicula detractionis.]

Has de piis viris ſcriptiones, quo loco habere debeant maiores, poſſumus ex S. Cypriano diſcere. Is cùm famoſum libellum à Nouatianis ſchiſmaticis aduersùs Cornelium Papam malignè emiſſum excepiſſet, premendum omnino eſſe ſcriptum illud pronunciauit *epiſt.* 42. locum ſuprà dedi.

Num taciturnitas ad famoſas ſcriptiones approbanda, in Religioſis præſertim.

Ita quidem par eſt ſe gerere ſuperiores, atque maiores, quoad ſcripta famoſa, de ſacris præſertim perſonis ſparſa, ipſos verò malè appetitos, ſunt qui exiſtiment debere potiùs tantulam famæ detritionem pati, quàm contrariis ſcriptis, & apologiis litigare, eum pacis, ac quietis diſpendio. Qui hoc ſentiunt, Auguſtinum pro ſe laudare poſſunt, cùm *ſerm.* 26. *de verb. Apoſtoli*, tum plenè *homil.* 10. *ex* 50. cuius hæc eſt ratio. [Prouerbium notum eſt Punicum; quod quidem latinè vobis dicam, quia punicè non omnes noſtis. Punicum eſt prouerbium antiquum. Vt enim habeas tempus quietum, perde aliquid. Audi prouerbium antiquum, vtile, & neceſſarium. Peſtilentia ante oſtium venit, & nummum quærit; duos illi da, & ducat ſe. Peſtilentia eſt homo malus, qui te vult per calumniam expoliare: peſtilentia eſt homo malus, calumniator, proditor. Iſte talis ſic eſt, quomodo puſtula mala in corpore; ſicut enim quando puſtulam incurrit homo, deſiderat vt citò ſpondylum faciat, & optat vt ſine aliqua mora, puſtula ipſa mala cum aliqua particula tollatur de corpore, & cum ipſa diſcedat, ne venenum ipſius totum corpus occupet, & animam petat. Ita etiam quando iniquus, & malus homo, qui non vult niſi litibus vacare, aliquam tibi calumniam facit, puta illum eſſe puſtulam, & acquieſce, vt qualemcumque particulam de ſubſtantia tua perdas, ne dum te nimium litigando occupas, quietum cor habere, & Deo vacare non poſſis. Numquid ſuprà dictum prouerbium de Euangelio videtur natum? Numquid aliud dixit Dominus, quàm redimere tempus, quando ait, *Si quis vult iudicio tecum contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium?* Auocare te habet litibus à Deo tuo: non habebis quietum cor, non habebis tranquillum, euerteris cogitationibus tuis, irritaris aduersùs ipſum aduerſarium tuum. Ecce tempus perdidiſti; quanto meliùs animum amitteres, & tempus redimeres.] Specialiter quoad Religioſos, id ſeruandum ſtatuit Philippus Abbas *lib. de ſilentio Cleric. cap.* 54. *&* 55. & videtur de eis maximè accipiendus Marcus Eremita *lib. de Paradiſo, ſub initium*, cùm contendit,

virum pium, etiamſi læſum, obmuteſcere debere, & nihil reſpondere, vel reſcribere.

Reſolutio.

128. Mihi tamen ad ſtuporem potiùs illaudatum pertinere videtur ea ad inſultum per famoſas ſcriptiones taciturnitas, quàm ad patientiam iure celebrandam, per ſe loquendo. Quod præſertim valere debet, quoad cœtus ſacros, & religioſas familias; itémque quoad ſacras perſonas, etiamſi ſingulares; quibus omnibus fama debet eſſe longè pretioſiſſima. Et cùm eam tuentur, non tam ſibi peculiariter, quàm aliis proſpiciunt, quibus exemplo, aut opera proſunt; nec prodeſſe poterunt, ſi infamibus ſcriptionibus conſpurcentur, & famam deterant. Itaque, exiſtimo, huiuſmodi perſonas non modò poſſe honeſtè, & ſanctè reſpondere famoſis libris quibus impetuntur, & hoſtes repellere ſecundùm ſtultitiam ipſorum, quod admittit Richardus *quodlibeto 2. art. 2. quæſt. 27.* ſed etiam, vt benè docet S. Thomas *opuſc. 19. cap. 14. & 16. & 2. 2. quæſt. 72. artic. 2.* teneri reſpondere, & ſe indemnes præſtare, quia tenentur famam ſuam conſeruare, ne fiant inutiles iis, quibus iuuandis ex inſtituto addicuntur; aut ne praui exempli ſuſpicione, (quæ in talibus cœtibus ac perſonis admodum ſemper noxia eſt,) laborent apud puſillos. Eſt quidem obligationis ſeruandæ famæ, varia, (vt ſic dicam,) qualitas, pro perſonarum prædictarum varietate. Nam aliquæ ex ſola charitate proximi, aliæ etiam ex iuſtitia ad eam famæ ſuæ tutelam tenentur. Tamen, generatim loquendo, ſufficit dicere, iniici obligationem reſpondendi ſcriptis famoſis, & repellendi calumnias. Silentium enim eſſet proditio quædam veritatis, vt dixit Sanctus Baſilius *epiſtol. 80.* quæ eſt *ad Euſtathium Medicum.* [Ego ſanè, (inquit Sanctus Baſilius Euſtathium alloquens,) ad crebros, & inanes hoſtium noſtrorum aduersùs nos conatus reſpiciens, ſilendum eſſe, & quæ inferuntur, animo quieto toleranda putaui, nec reſiſtendum illis, qui mendacio muniti ſunt; peſſima ſcilicet armatura, quæ ſæpenumero per veritatis quoque occaſionem, aciem ſuam impellit. Tu verò rectè feciſti, iubens ne veritatem prodam, ſed redarguam calumniatores: ne dum aduersùm veritatem ſucceſſu potitur mendacium, quamplurimi perdantur.]

129. Hæc totidem verbis legere licet apud Niſſenum, *initio libri de S. Trinitate, ad eundem Euſtathium.* Eadem rurſus eſt mens S. Baſilij *epiſtol. 73. ſub initium*, & Hieronymi *initio epiſtolæ ad Pammaſium*, contra errores Ioannis Hieroſolymitani, qui ſtultitiæ damnat taciturnitatem, in adiunctis de quibus agimus. At S. Chryſoſtomus *lib. 1. aduerſus vituper. vitæ monaſt.* conſcriptam à ſe vituperatorum illorum confutationem profitetur, tanquam debitam, non Monachis modò, ſed etiam vituperatoribus, quorum id eſt ingens commodum, refelli, & reuinci; quod explicat ſimili, cuius eſt in his negotiis appoſitiſſimus vſus. [Infantes, (inquit,) pueri, quoties quidem ſine ſuo periculo feriunt matres, riſum illis, vel copioſiſſimum mouent: quantóque vehementiore cum iracundia percuſſerint, tanto maiore illas voluptate afficiunt, ita vt effundantur ſæpiùs, atque incur-

uentur,

Digitized by Google

uentur, & penè diſrumpantur riſu. Sin verò dum id iugiter infans, ac validiùs facit, vulneretur aliquando, ſiue acu circa zonam tunicæ matris affixa, ſiue radio maternis pectoribus appenſo, ferientis manum excipiente: tunc verò omiſſo riſu mater, maiore quàm is, qui vulneratus fuerat, atque acriore dolore conſtringitur: & interim quidem curat, fouet, atque alligat vulnus; exhinc verò maximis minis, ne quid iam tale agat, intercedit, ne rurſus patiatur eadem. Itaque & nos idipſum feciſſemus, ſi puerorum hanc eſſe iracundiam conſpiceremus, aut eſſe hanc infantium plagam, nec ſummam illis perniciem inferentem. Quoniam verò poſt modicum, etſi ipſi modò non ſentiant, (furore ſcilicet, atque amentia præcipites,) ingemiſcent, flebunt, & lamentabuntur: nec eiuſmodi fletum flebunt, cuiuſmodi infantes pueri, ſed eum, qui in exterioribus tenebris, ignique inextinguibili agitur; paria item matribus faciamus.]

Quare dignum, & iuſtum, eſt, vt pij viri, etiam Religioſi, famoſis in ſe conſcriptis libellis, ſecundùm calumniatorum ſtultitiam reſpondeant, planéque inſulſum peponem pro corde habuit nuperus ſycophanta, qui cùm hominem ex Societate IESV, omnibus calumniis ſcripto commiſſis oneraſſet, auſus tamen eſt, obtendere ſilendi obligationem à S. Ignatio parente iniectam, vt habetur *lib.4. vitæ, cap.*11. vbi refertur abnuiſſe S. Patrem, ne Sorbonicum decretum latum contra Societatis inſtituta, & ſcripto vbique vulgatum, ſcriptis contrariis refelleretur. At hæc eſt ſupinitas cum malignitate certans, iis meritò ferienda probris, quibus factum Caij deteſtatus eſt Seneca *lib.*3. *de ira, cap.*19. [Nemo certè, (inquit,) inuenietur alius, qui imperauerit his, in quos animaduerti iubeat, os infertà ſpongià includi, ne vocis emittendæ haberent facultatem. Cui vnquam morituro, non eſt relictum, quà gemeret? Timuit ne quàm liberiorem vocem extremus dolor mitteret, ne quid quod nollet audiret: ſciebat autem innumerabilia eſſe, quæ obiicere illi nemo, niſi periturus auderet. Cùm ſpongiæ non inuenirentur, ſcindi veſtimenta miſerorum, & in os farciri pannos imperauit. Quæ iſta ſæuitia eſt?] Iraque ſapienter de Religioſo agens Petrus Cellenſis *epiſt.*81. [Cùm redditur ratio facti, rei veritas non obfuſcatur, neque rei culpa, ſi qua eſt, diſſimulatur. Diſtinguitur namque falſa excuſatio, & rationabilis ſatisfactio. Alterum culpam cumulat; alterum quatenus culpandus, vel non culpandus ſit qui arguitur, declarat. Vterque etiam peccat, & qui mentitur in ſui accuſatione, & qui dedignatur falſa obiecta, vera relatione diluere. Reproba humilitas eſt, plus quàm in corde tuo ſentias, vanè te deiicere: deteſtanda præſumptio famam ſuam negligere, & ſuſpicionis næuum non abolere.] Iacobus Gretſerus, in quem his pridem conſcriptis incidi, libro cui titulus eſt, *Demolitio fanatici dormitorij, cap.* 4. controuerſiam in qua verſamur agitans, in vtramque partem, cùm monſtraſſet ex Nyſſeno *lib.* 1. 4. 5. 7. *contra Eunomium*, Maxentio *dialog.* 1. Gregorio Magno *lib.* 8. *epiſt.*45. Auguſtino *epiſt.*93. negligendas eſſe calumnias, nec eſſe ad eas reſpondendum: poſtea tamen concludit, reſpondendum eſſe, allegato Felice *epiſt.* 3. *ad Acacium*, & Baſilio *ſerm. de odio & inuidia*, qui eſt 10. in Simeonis Magiſtri collectaneis: & huic parti eſt adhærendum. 130.

Digitized by Google

Taciturnitas ad famoſa ſcripta, quando prudens & probanda.

131. Aliquando tamen per accidens, taciturnitas ad famoſas ſcriptiones poſſet approbari. Sic Sanctus Ignatius, noluit decreto præproperè lato contra Sedis Apoſtolicæ approbationem, reſponderi, quòd in tam perſpicuo iure, omnia mox in fumum abitura non dubitaret, ſicut reuera contigit. At ex vno illo ſingulari facto, vniuerſalem inferre conclusionem, hominis eſt à Dialectico oſtio aberrantis. In pari tamen euentu, innoxium eſto ſilentium. Item poſſet reſponſio ſine labe prætermitti, ſi aduerſarius exceptiones nullius momenti ingeminans, ad iterationem ſuperuacuæ defenſionis prolicere niteretur. Tunc enim locum habere poſſet hoc Diui Auguſtini conſilium 2. *Ciuit. cap.* 1. [Quis diſceptandi finis erit, & loquendi modus, ſi reſpondendum eſſe reſpondentibus, ſemper exiſtimemus? Nam qui vel non poſſunt intelligere, quod dicitur, vel tam duri ſunt aduerſitate mentis, vt etiamſi intellexerint, non obediant, reſpondent vt ſcriptum eſt, & loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani ſunt. Quorum dicta contraria, ſi toties velimus refellere, quoties obnixa fronte ſtatuerint non curare quid dicant, dum quocumque modo noſtris diſputationibus contradicant, quàm ſit infinitum, & ærumnoſum, & infructuoſum, vides. Quamobrem nec te ipſum, mi fili Marcelline, nec alios, quibus labor veſter in Chriſti charitate vtiliter, ac liberaliter ſeruit, tales meorum ſcriptorum velim iudices, qui reſponſionem ſemper deſiderent, cùm his quæ leguntur audierint aliquid contradici, ne fiant ſimiles earum mulierculaturum, quas commemorat Apoſtolus, ſemper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam nunquam peruenientes.]

Hoc D. Auguſtini conſilium exoſculor in euentu, de quo ipſe agit, nimirum poſt iam datam ſemel, aut iterum reſponſionem. Tunc enim præſtat dicere cum S. Hieronymo *in Apolog. ad Domnionem.* [Poſſum remordere, ſi velim; poſſum genuinum dentem læſus infigere. Et nos didicimus litteras, & nos ſæpè ferulæ manum ſubduximus. De nobis quoque dici poteſt, fœnum habet in cornu, longè fuge. Sed magis volumus eſſe diſcipuli eius, qui ait, *Dorſum meum poſui ad flagella, & faciem meam non auerti à confuſione ſputorum; qui cùm malediceretur, non remaledixit*, & poſt alapas, crucem, flagella, blaſphemias, nouiſſimè pro crucifigentibus deprecatus eſt, dicens: *Pater ignoſce, quod enim faciunt, neſciunt.* Et ego ignoſco errori fratris. Intelligo, quia Diaboli arte deceptus eſt.]

132. Sed hæc omnia ſunt per accidens. Per ſe autem loquendo, fas eſt, imò neceſſarium, etiam Religioſis, reſpondere ſtultis ſecundùm ſtultitiam ſuam. Abeo, ſpiculum ab Hiſpano Poëta *lib.* 10. *epiſt.* 5. famoſo ſcriptori non apprecans, ſed prænuncians:

Quiſquis ſtolæve, purpuræve contemptor,
Quos colere debet, læſit impio verſu.
Pontes per vrbis erret exul, & cliuos,
Intérque raucos vltimus rogatores.
Oret caninas panis improbi buccas,
Illi December longus, & madens bruma,

Clauſúſque

Clauſúſque fornix triſte frigus extendat.
Vocet Beatos, clamitétque fœlices,
Orciniana qui feruntur in ſponda;
Et cùm ſupremæ fila venerint hora,
Diéſque tardus, ſentiat canum litem,
Abigátque moto noxias aues panno,
Nec finiantur morte, ſupplicis pœna:
Sed modò ſeueri ſectus Æaci loris,
Nunc inquieti monte Siſyphi preſſus,
Nunc inter vndas garruli ſenis, ſiccus,
Delaſſet omnes fabulas Poëtarum;
Et cùm fateri furia iuſſerit verum,
Prodente clamet conſcientia, ſcripſi.]

Scripſeram ita ante annos minimum ſex. Dúmque iſta ſub pluteo marcent, incidi in ſcriptum elegans, eruditum, forte, Ioannis Rhò contra Conſtantinum Caëtanum, ſiue verum, ſiue perſonatum. Eius ſcripti initio, robuſtè æquè ac concinnè euincitur, operæ pretium eſſe, etiam Religioſis, cùm libellis famoſis impetuntur, reſpondere ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam. Illuc amando lectorem, plenioris diſcuſſionis huius puncti auidum.

EROTEMA IX.

An libri mordaces configendi.

AD libellos famoſos accedunt libri, qui licèt non ſint ex inſtituto conſcripti ad alios commaculandos, tamen ſunt plus iuſto piperati, & ſaliti, 133. ac pro occaſione genuinum licentiùs infigunt. Nec ago de libris ſalſa aliqua, & iocoſa continentibus; eiuſmodi enim ſcriptionum lepores, poſſunt abſque mordacitate conſiſtere, vt de Thomæ Mori ſcriptis, notauit Stapletonius *in Mori vita, cap.2.* Ago igitur de libris verè mordacibus, ac Theopompino, (vt Tullius *in 2. ad Attic.* vocauit,) ſcriptionis genere exaratis, hoc eſt, acri & mordaci, vt rectè Nicolaus Loënſis Tullianam illam vocem expoſuit *lib.1. Miſcell.cap.5.*

Iuſta ſcriptionum mordacium confixio aſtruitur.

Non dubium quin hi libri ſint digni, in quos exeratur confixio, ſi præter cauſæ, de qua agitur, exigentiam, ſint aculeati, & ab iis autoribus conſcripti, quos Ennius apud Gellium *lib.20. cap.9.* expoſtulabat, eſſe,

Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis.

Hæreticis id eſt perfamiliare, & tanquam eorum notam decimam, aſſignat Codex Fabrianus *lib.1. tit. de ſumma Trinit. & fide Cathol. §. decima nota.* Grammaticorum item præcipuum id eſſe probrum, eóſque hac mordendi impetigine ſupra omnes laborare ſolitos, æuo noſtro teſtis locuples eſt, quem

Digitized by Google

dixere *Burdium*, cuius, ac ſociorum, diuinam Grammaticam, Ciofanius, Serrarius, aliique exagitarunt. Seculo proximo, eadem ſcabie turpis fuit Domitius Calderinus, teſte Politiano *lib.*1. *miſcell. cap.*9. Item non ita multo antè Laurentius Valla, de cuius præduris in omnes cenſuris & elato ſupercilio, Magius *lib. de equuleo, cap.*2. Iouianus Pontanus *lib.*1. *de ſermone, cap. de contentioſis*, (referens auſum Vallam iactare, habere ſe ſpicula quibus Chriſtum ipſum configeret.) & Eugubinus initio operis de donatione Cônſtantini. Vnde Epitaphium mortuo appoſitum, cuius meminit Volaterranus *lib.*21. *commentar. vrbanorum*, & Alciatus *lib.*4. *diſpunctio. cap.*7.

Tandem Valla ſilet, ſolitus qui parcere nulli eſt:
Si quæris quid agat? Nunc quoque mordet humum.

Et illud apud Genebrardum *lib.*1. *de Trinit. ſub finem.*

Poſteaquam Manes defunctus Valla petiuit,
Non audet Pluto verba Latina loqui.
Iupiter hunc ſupero dignatus honore fuiſſet;
Cenſorem linguæ ſed timet eſſe ſuæ.

134. Sumendum porrò laxiùs eſt Grammaticorum nomen, cùm mordendi prurigine laborare dicuntur, & hæc eorum eſſe labes propria. Nimirum ita, vt pro vſu antiquo, de quo ex D. Gregorio, & aliis infrà agemus, etiam Poëtas comprehendat. Nam Poëtis maledicentiam, & ſcribendi acerbitatem eſſe frequentem, neminem latet. De Archilocho res eſt vulgatiſſima, nec non de Hipponacte. Vnde Tullius *in familiaribus epiſtolis*, agens de Tigellio, Hipponacteum præconium pro mordaciſſima vituperatione dixit, quæ ſic lacerato, acerbiſſima accideret. Præ amarulentia enim ſcriptionis, Hipponactem ad reſtim adegiſſe æmulos, iactatum eſt, quamuis refragante Plinio *lib.*36. *cap.*5. Bupalum, & Athenim ſtatuarios, fuiſſe obiecta maledicentiæ Hipponactis, ex variis declarat Adrianus Iunius *lib.*1. *animaduerſ. cap.*16. Idque eſt quod Iulianus Imper. *epiſt. ad Alypium*, attingit de pugna Bupalia, & quod Leonides Epigrammatarius, vocat *odium Bupalium*. Memorantur etiam à Flacco mordaces, & denigrantes Bionis Poëtæ ſales, de quibus ait,

——*Hic delectatur Iambis,*
Ille Bioneis ſermonibus, & ſale nigro.

Id eſt, vt interpretatur Bernardinus Gomeſius *lib.*4. *de ſale, num.*46. carmine mordente, ac denigrante alienam famam. Sed hæc antiqua. Præter hos acerbos olim Poëtas Archilochum, & Hipponactem, & Bionem, ſcribit Muretus *lib.*8. *var. cap.*1. noniſſe ſe Poëtam, qui verſibus ſuis tantum inimico dolorē immiſerit, vt ex eo ille ſit mortuus. Quare præter cæteras cauſas quas ibi latè proſequitur, Poëtas apibus confert, quòd ſint aculeis armati, & mella amœnæ ſcriptionis præferentes. Crabronibus rectiùs contuliſſet, aut veſpis. Nam & Archilochi ſcriptoris petulantiſſimi tumulo, ad eius maledicentiam ſignandam, appoſitas eſſe veſpas, *lib.*3. *Anthol.* habetur illis carminibus.

Archilochus iacet hoc in littore tellus, amara
Cuius vipereo carmina melle madent.
Sanguine fœdauit Muſarum Helicona: Lycambes
Luget Natarum turpia lora trium.

Hoſpes

Hoſpes abi tacitè, moueas ne fortè crabrones,
Illius in tumulo, quos habitare vides.

Crabrones dixit interpres, cùm *veſpas* vertere debuiſſet, vocem Græcam σφῆκας, vt rectè notauit Aldrou. *lib.*1. *de inſectis,cap.*6. §. *emblemata.* Sed in vicinis nominibus, neceſſiate carminis vrgente, facilè condonatur vnius pro alio vſurpatio. Huiuſmodi ergo ſiue crabrones, & veſpæ; ſiue apes, pungunt aculeo infixo, ſed in damnum ſuum. Nam, vt eſt apud S. Baſilium *in cap* 7. *Eſaiæ,* ad illud, *& in regione Aſſyriorum api*, optimè per apem exprimitur, quid aculeatis hominibus contingat. [Eſt apis, (inquit,) exigui admodum corpuſculi animalculum, imbelle, eo ipſo quo ſe vindicat, & tuetur, ſibi inferens mortem, nempè aculeo: vnâ enim cum exerto aculeo, inflictæ plagæ immoritur. Et quidem ſauciato nonnihil infert noxæ; ſibi autem infixo mox aculeo vitam adimit. Talis planè eſt natura hominum iſtorum, qui ſuopte ingenio amarulenti ſunt, qui aduersùs Spiritum ſanctum digladiantur, ac pugnant, ſuámet enim malignitate tanto affliguntur atrociùs, quàm quicumque per eorum indignationem offenduntur.]

Videntur profectò aliqui in ſcriptionibus ſuis, perpetuò litare Herculi Lin- 135.
dio. Huic, vt eſt apud Origenem *lib.*7. *contra Celſum,*& apud Lactantium *lib.*1. *inſtit. cap* 21. Sacra fiebant, non εὐφημία, (vt Græci appellant,) ſed execrationibus, maledictiſque, atque conuitiis; & habebantur Sacra illa pro violatis, ſi quando inter ſolemnes ritus, vel imprudenti alicui, excidiſſet verbum bonum. Cauſam ritus illius, non tam ſacri, quàm ſacrilegi, aperit fusè Lactantius. Ea ergo obire Sacra videntur, quibus non ſunt niſi verba aſpera ſcribendo. Diceres pleriſque Scriptoribus accidere, quod diuino iuſto iudicio in quodam felicitæ mentis homine contigit, referente Petro Damiani *lib.*6.*epiſt.* 32. Narrat enim, eum fel cum anima emiſiſſe, & in feretro quoque iacentem, fel ex ore, quo etiam pauimentum longius irrigabatur, effudiſſe. Ita & aliqui, velut ex felle concreti, nihil niſi fellitum & amarulentum promunt. Digladiationes pluſquam hoſtiles Scriptorum Gentilium memorat Tiraquellus *cap.*31. *de nobil. num.* 533. & S. Auguſt. 18. *ciuit. cap.* 41. ac Arnob. *lib.* 2. eadem de Chriſtianis dici poſſe, probroſum eſt. Quanquam & iam olim Celſus apud Origenem *in fine libri quinti*, id illis exprobrauit, & nuper Ludouicus Viues *lib.*3. *de tradendis diſcipl.* multo auctiorem agnoſcit acerbitatem Chriſtianorum Scriptorum, cùm expoſtulet, meliùs inter ſe latronibus, quàm nunc ſcriptoribus conuenire. Origenes *lib.*1. *contra Celſum, in ipſo fine*, ait, [id eſſe plebeium, & indignum Philoſopho vitium, ac furoris indicium.] Non id eſt, vt Nazianzenus *in Monodia num.*100. de S. Baſilio aiebat, calamum quaſi ex ſpiritus pyxide mouere; nec in cordis igne, vt de Sergio Conſtantinopolitano aiebat Piſidas *verſ.*1840. linguam, ſeu calamum indere: ſed ſpiritum virulentiſſimum pectore abditum, efflare per calamum, & hunc in ignem maleuolentiæ internæ velut intingere; quod nemo non videt eſſe indigniſſimum, nec contra charitatem modò, ſed etiam contra iuſtitiam. Verum quidem eſt, contumelioſum ſcriptorem, non tam aduerſarij, quem impetit, pudorem cædere, quàm ſuum lacerare, ſibíque probrum inurere; [neque enim qui audit, (ait S. Cypr. *epiſt.*55. *num.*79.) ſed qui facit conuitium, miſer eſt; nec qui à fratre vapulat, ſed qui fratrem cædit, in lege peccator eſt, & cùm nocentes innocentibus

Digitized by Google

innocentibus iniuriam faciunt, illi patiuntur iniuriam, qui facere ſe credunt.] Tamen negari non poteſt, quin is quoque, quem mordax ſcriptio lacerat, damnum ſuſtineat iniuſtè.

Etiam in eos, qui priùs pupugerint, tenenda moderatio.

136. Quòd ſi aliquando iuſta & innoxia videri poſſet mordacitas ſcriptionis, tunc ſanè præſertim, cùm anteriùs momorderit is, cui reſpondetur. At vide quàm ſobrij paſſim, etiam poſt malignam inſectationem, ſint ſapientes ſcriptores. Vnum, & alterum de innumeris profecto exemplum, infigendæ lenitati in hoc genere, planè accommodatum. Momorderat, imò lacerarat Gregorium Nyſſenum Eunomius. Ad eam maledicentiam, hæc tantùm Nyſſenus *orat.* 4. [Quæcumque ad maledicentiam, & conuitia contra nos ſunt elaborata, vt ad rem nihil pertinentia, tacitus prætetibo. Fortaſſis enim talis orationum impetus, artificioſa quadam ratione decurrens, Oratoribus familiaris eſt ad maiorem accuſationis tumorem inuentus. Quare contumelioſè agat ſua arte hic ſophiſta, & probris, ac ſæuis dictis nos iuueniliter laceſſat, & incitet, ac inter certamina longiores ſpiritus producens, appellet nos inertiſſimos, omnium maximè miſerabiles, turbido, & abſurdo motu plenos; & quicquid vult pro ſuo iure, nos omnium viliſſimos, & contemptiſſimos ſubſannet, & turpi fama differat. Nos ſuſtinebimus; dedecus eſt enim viro prudenti, non ſanè conuitiantem audire, ſed ad ea, quæ dicuntur, conuitia retorquere. Vtile enim aliquid habet fortaſsè, ipſum contra nos ſuo ingenio vſum fuiſſe. Nam maledicam ſuam in nos linguam exercens, fortaſsè breues inducias pugnæ contra Deum faciet. Igitur contumeliis, & atrocibus iniuriis ſatietur & impleatur pro ſua licentia, non erit, qui contradicat. Neque enim ſi quis tetrum, & graueolentem ſpiret odorem propter corporis intemperiem, vel propter peſtilentem, & malignum morbum, prouocaret benè valentem ad infortunij æmulationem, ita vt velit par pari referre, & proprium morbum in ſuauitatem eius, qui malè olet, arcere; talium enim miſereri, & non imitari, communis conſulit natura. Quare prætermiſſis talibus, quæ labore, & ſtudio ſermoni admiſcuit cauillando, lamentando, moleſtè grauitérque ferendo, & conuitiando, ſolùm de doctrina ſermonem conſideremus.]

137. Non diſſimiliter erga Petilianum S. Auguſt. *lib.* 3. *cap.* 1. [Si & ego (inquit) tibi vellem pro maledictis maledicta rependere, quid aliud quàm duo maledici eſſemus, vt ij qui nos legerent, alij deteſtatos abiicerent ſana grauitate, alij ſuauiter haurirent maleuola voluntate? Ego quando cuique, vel dicendo, vel ſcribendo reſpondeo, etiam contumelioſis criminationibus laceſſitus, quantum mihi dominus donat, frænatis atque coërcitis vanæ indignationis aculeis, auditori, lectoríve conſulens, non ago vt efficiar homini conuiciando ſuperior, ſed errorem conuincendo ſalubrior. Si enim qualecumque cor habent, qui ea, quæ ſcripſiſti, conſiderant, quid tibi profuit ad cauſam, quæ inter nos de communione catholica, vel de parte Donati agitur, quòd relicto negotio quodammodo publico, priuata quadam ſimultate hominis vnius vitam, maledicis opprobriis inſectatus es, quaſi homo ille ſit cauſa quæ inquiritur? Tam malè exiſtimaſti,

Digitized by Google

exiſtimaſti, non dicam, de Chriſtianis, ſed de ipſo humano genere, vt non crederes poſſe tua ſcripta in manus aliquorum venire prudentium, qui ſe à perſonis noſtris tollerent, & quæſtionem potiùs, quæ inter nos vertitur, inquirerent, nec qui, vel quales eſſemus, ſed quid pro veritate, vel contra errorem diceremus, attenderent? Et horum iudicium tibi reuerendum fuit, quorum reprehenſio præcauenda, ne te arbitrarentur nihil inueniſſe, quod diceres, niſi tu proponeres, cui quoquomodo malediceres. Sed videlicet quorundam leuitate, atque vanitate, qui libenter audiunt, lites nugantium diſertorum: vt cùm attendunt quàm eloquenter conniciетis, ſimul non intueantur, quàm veracīter conuincaris. Simul & illud opinor egiſti, vt occupatus in ea defenſione, ſuſceptam cauſam etiam ipſe desererem; atque ita hominibus non ad diſputantium, ſed ad litigantium verba conuerſis, obſcuraretur veritas, quam diluceſcere, atque innoteſcere formidatis. Ego itaque contra tale conſilium quid agam? niſi mea potiùs defenſione neglecta, rem teneam, de qua intentionem meam nullus meus criminator excutiat; domum Dei mei, cuius decorem dilexi, præconio ſeruientis vocis extollam; me verò humiliabo & abiiciam.] Conuertit mox orationem ad lectores maledictorum, quæ Petilianus in ipſum D. Auguſtinum vomuerat, eóſque verbis Apoſtoli commonet de vanitate humanorum iudiciorum, & quàm parui ſint facienda, quæ ab humano die in nos, & famam noſtram, iudiciis malè fundatis intorquentur. Vnde confirmatur, contemptionem contemptiônis, & mordacitatis aduerſarij, quæ non niſi ea iudiciorum alienorum deſpectione ſolidè ſtabilitur, captandam ſtudiosè eſſe Chriſtianis.

Habet itaque hîc locum circa ſcriptiones in eos, à quibus demorſus ſis, quod S. Chryſoſtomus de verbali maledicentia tradit *in Pſal.49.* ad illud, *Os tuum abundauit malitia.* Sic enim philoſophatur, poſtquam de correctione prudenti, & charitatis plena, fusè diſſeruit. [At aliquam tibi fecit iniuriam? Cur ergo teipſum quoque iniuriâ afficis? Qui enim ſe vindicat, ſeipſum enſe petit. Si vis enim & teipſum beneficio afficere, & illum probè vlciſci, benedicas de eo, qui tibi fecit iniuriam. Ita facies, vt multi ſint eius pro te accuſatores, & ipſe magnam mercedem accipies. Sin autem maledicas, ne fides quidem tibi habebitur, vt qui inimicitiarum ſuſpicione labores. Quare tuum ſtudium tibi vertitur in contrarium. Tu enim volebas bonam eius famam euertere; contra autem accidit. Per laudem enim, non per accuſationem, hoc euenit: ſed contrà omnino, & teipſum quidem maiori ignominia afficis, illum autem tua tela non tangent. Inimicitiæ enim, quæ ſe offerunt animis audientium, non ſinunt, vt quæ dicuntur, aures eorum admittant, & idipſum accidit, quod in præſcriptionibus. Quando enim quiſpiam in iudicio aliquid obiecerit, vniuerſum interea diſſoluitur. Ita hîc etiam non permittit, ſuſpicio inimicitiarum, vt admittatur iudicium. Ne ergo maledixeris, ne teipſum polluas: nec lutum contexueris, cum luto, & lateribus, ſed coronas ex roſis, & violis, & reliquis floribus contexueris; nec ſtercus ore tuleris, quemadmodum ſcarabei; id enim faciunt, qui maledicunt, vt qui ipſi fœtorem primi ſentiant; ſed flores, ſicut apes, fauóſque, vt illæ, compoſueris, ſiſque omnibus comis, & affabilis; omnes enim auerſantur maledicum, vt illum, qui lutum redoleat; vt hirudinem, quæ ſanguine, ſcarabeum, qui ſtercore, alienis malis aluntur. Os autem quod 138.

M lubenter

lubenter laudat, & de aliis benedicit, tanquam membrum commune ſuſcipiunt, tanquam fratrem germanum, tanquam filium, tanquam patrem.]

139. Nazianzenus quoque ſapientiſſimè, vt ſolet, *orat.*14. *num.*15. [Nec me vel laudatores, vel vituperatores immutabunt; (quemadmodum qui cœno vnguentum, aut vnguento cœnum admiſcent, ac per mixtionem qualitates confundunt;) vt maledicos ſermones, tanquam à meipſo mutatus, grauiter, & iniquo animo feram. Nam alioqui multas pecunias laudatoribus numerarem, ſi me laudando meliorem efficerent. Verùm aliter ſe res habet. Quod enim ſum, hoc maneo; ſiue maledictis afficiar, ſiue laudibus in cœlum ferar. Homo autem temerè verbis natat, vt inquit Iob, ac quantum petram ſpuma, aut pinum, vel aliquam aliam denſam, & proceram arborem, auræ; tantum me linguæ circunfluunt, ac ſimul huiuſmodi quiddam mecum commentor: ſi falſa obiicit accuſator, non me magis, quàm eum, qui loquitur, hæc oratio attingit, etiamſi me nominatim conuitiis petat. Si vera, me ipſum potius, quàm eum, qui loquitur, accuſabo. A me enim illi ſermonis materia ſubminiſtratur, non autem illius ſermo cauſa eſt, cur talis ſim: ac vocibus præteritis, vt quæ nihil ſint, mei ipſius ero; hoc vnum ex eorum improbitate commodi capiens, vt cautiùs vitam inſtituam.]

In eos ergo, qui ſcribendo, & alios ſugillando, ac mordendo, Chriſtianæ manſuetudinis immemores, recti lineas prætergrediuntur, æquum eſt ſtringi cenſuram, eóſque quod faciunt pati, iuxta illud: [Si quis adeò procax fuerit, vt non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patietur.] *l.6. C. de poſtul.* Ipſi Ethnici quales fuerint in Sophiſtam omnium retrò ſcriptorum mordaciſſimum, Zoilum dico, cuius in Homerum, Socratem, Platonem, alióſque, virulenta ſcripta memorat Ælianus *lib.*11. *var. cap.*10. diſcere licet ex iis, quæ habet Vitruuius *in præfat. lib.*7. ac Plinius item, *in præfat. natur. hiſtor.*

Auſim dicere his contingere, quod Cato picam voranti: vel narratio eſt, vel apologus metricus. Credo Palladij,] huc haud iniuria aptabilis, ex *lib* 4. *Epigr. veter. Poetar.*

Mordaces morſu ſolitus conſumere mures;
Inuiſum & domibus perdere dente genus.
Catus in obſcuro, cepit pro ſorice picam
Multiloquùmque vorax ſorbuit ore caput.
Pœna tamen præſens, prædonem plectit edacem,
Nam claudunt rabidam cornea labra gulam.
Faucibus obſeſſis vitalis ſemita ceſſit;
Et ſatur eſcali vulnere captor obit.
Non habet exemplum volucris vindicta perenne?
Hoſtem pica ſuum mortua diſcruciat.

Apodoſis, eſt per ſe obuia. Improuidè mordens, ipſo ſuo morſu conficitur.

Cauſa

Digitized by Google

Cauſæ exigentia, mordacitatem quandoque honeſtat.

Monebam tamen, ſpectandam eſſe cauſæ exigentiam; interdum enim ar- 140.
gumentum, de quo agitur, & aduerſarij malignitas, aliud poſtulat. Exemplo eſſe poſſunt Patres nonnulli, qui aliàs temperatiſſimi, & mitiſſimi, tamen ad comprimendum hoſtium Eccleſiæ furorem, vel ad reſpondendum ſtulto, ſecundùm ſtultitiam ſuam, nullis aſperis ac acerbis verbis pepercerunt. Quis neſcit quàm piperatus & aculeatus ſoleat eſſe S. Hieronymus, cùm aduerſarios ſcriptis inſequitur? A Ruffino, (vt ipſemet *lib.*1. *Apolog. ſub finem*, *num.*41.) refert, maledicus audiuit, & detractor, ac qui in omnes genuinum infigeret. Reſpondet ille, negando ſe violaſſe vſpiam quemquam; eſſe tamen apud eum aſpera quædam, negare non poſſumus. Sed quod epiſtola de virando ſuſpecto contubernio præfatur, extorquebat id ab eo argumenti malignitas. [Hoc obſecro, (inquit,) vt ſi mordaciùs quippiam ſcripſero, non tam meæ putetis auſteritatis eſſe, quàm morbi. Putridæ carnes ferro curantur, & cauterio venena ſerpentina, pelluntur antidoto. Quod ſatis dolet, maiori dolore expellitur.] Et *epiſt. ad Bonaſum.* [Medici quos vocant *Chirurgicos*, crudeles putantur, & miſeri ſunt. An non eſt miſeria, alienis non dolere vulneribus, & mortuas carnes inclementi ſecare ferro? Non horrere curantem, quod horret ipſe qui patitur, & inimicum putari? Ita ſe natura habet, vt amara ſit veritas, blanda vitia exiſtimentur.] Et mox ſubiectis pleriſque exemplis Sanctorum, qui iuſta aſperitate alios offenderunt, ſubdit. [Vnde non mirum eſt, ſi & nos ipſi vitiis detrahentes, offendimus plurimos. Diſpoſui naſum ſecare fœtentem; timeat qui ſtrumoſus eſt. Volo corniculæ detrahere garrienti; rancidulam ſe intelligat cornix.] Congerit alia eam in rem permulta, contra eum à quo *Satyricus in proſa ſcriptor*, dictus fuerat. In præfatione *lib.*3. *in Ierem.* aduerſariis clauam tanquam monſtris intentat.

Scribenti aduerſus Hæreticos, innoxia mordacitas, exemplo Scripturæ.

Quia res eſt magni omninò momenti, illuſtrare eam placet, & quoad ſcri- 141.
ptiones in Sectarios, & quoad ſcriptiones in alios, grauiter quidem errantes, ſed abſque hæreſi formali. De priote puncto dicendum & in genere, & ſigillatim. Ac generatim quidem dicere poſſumus, Patres Scripturam ipſam imitatos, in ſcriptione aduerſùs Hæreticos, vix vllis aſperis, & aculeatis, ac horrentibus verbis parcere. Nam in Scripturis iſta in Hæreticos legimus, non iam verba, ſed ſpicula. *Homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, διάβολοι, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis, quàm Dei; habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes: homines corrupti, mente, reprobi circa fidem, mali homines, & ſeductores, errantes, & in errorem mittentes,* Apoſtolus 2. *Timoth.*3.

Sicut Sodomitæ, & Gomorrhæi, carnem maculantes, in epiſtola Iudæ, num. 7. *Muta animalia,* num. 10. *Abeuntes in via Cain, & errore Balam mercede effuſi, ac in contradictione Core, destructi*, num. 11.

In epulis ſuis maculæ, conuiuantes ſine timore ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes confuſiones ſuas, ſydera errantia, num. 12. & 13.

Contra Deum peccatores, impij murmuratores, queruloſi, ſecundùm deſideria ſua ambulantes, quorum os loquitur ſuperbiam, mirantes perſonas quæſtus cauſa, num. 16.

Illuſores, ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus, ſegregantes ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes, num. 19.

Magiſtri mendaces, introducentes ſectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negantes, ſuperducentes ſibi celerem perditionem, per quos via veritatis blaſphematur. 2. Petri 2. num. 1. & 2.

Poſt carnem in concupiſcentia immundicitiæ ambulantes, dominationémque contemnentes, audaces, ſibi placentes, ſectas non metuentes introducere, blaſphemantes. num. 10.

Velut irrationabilia pecora, coinquinationes, & maculæ, deliciis affluentes, in conuiuiis ſuis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij, ſecuti viam Balaam, fontes ſine aqua, nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſeruatur; libertatem permittentes, cùm ſerui ſint corruptionis, canes reuerſi ad vomitum, & ſues lota in volutabro luti. num. 12. & ſeqq.

142. Libauimus iſta ex Scripturis, pauca de multis, quæ addenſare præterea in hanc rem licuiſſet. Quomodo autem iſta non in priſcos tantùm, ſed in nuperos quoque hæreticos quadrent, egregiè perſequuntur Adamus, & Feuardentius, explanantes epiſtolam Iudæ, ac Henricus Lancellottus, in Anatomia Chriſtiani deformati. Hunc ſpiritum aſperum in hæreticos, hauſere Patres ex Scripturis. Itaque nihilo in illos ſunt leniores, vt liquebit ex ſubiecto ſpecimine titulorum, quibus hæretici afficiuntur à variis Patribus.

Vaniloqui & mentis ſeductores, non Chriſtiani, ſed Chriſtum mercantes, in fraudem circumferentes nomen Chriſti, & cauponantes verbum Euangelij, & erroris venenum blando alloquio implicantes, tanquam mulſo cicutam temperantes. S. Ignatius *epiſt. ad Trallianos.*

Diaboli propagines, ibidem.

Manifeſtati, velut à terra fungi. S. Iren. *lib.1.cap.33.*

Organa Satanæ. Idem *lib. 5. cap. 26.*

Blaſphemi, & impudentes Sophiſtæ. ibid. cap. 20.

Diaboli inſtrumenta. Clem. Rom. 6. *conſt. cap.* 10.

Progenies Satanæ, & ingrata creatura. S. Baſil. *epiſt.* 141.

Diaboli. Epiph. *hær.* 69.

Inſtauratores Paganiſmi, & Idololatriæ. Nyſſenus *orat de S. Baſilio.*

Peſtes, & lues fidei. Cyprian. *de vnit. Eccleſ.* Auguſt. *epiſt.* 56. Vinc. Lirin. *in commonitorio.*

Fures & latrones. Naz. *orat.* 26.

Sancti

Sancti momentanei, & *Theologi vnius diei.* Nazianz. *orat.* 33.
Mendacij exercitus, *fraudis propugnatores*, *Dæmonum expeditio*, *immundorum ſpirituum legiones*, *furiarum exercitus.* Idem *orat.* 48.
Solo nomine Chriſtiani. S. Leo *ſerm.* 18. *de paſſio.*
Leproſi. S. Ephrem *de virt. c.* 8. Proſper 2. *p. de promiſſ. c.* 6. Beda *in cap.* 13. *Leuit.*
Mali caupones. Hieron. *lib.* 1. *in Iſaiam.* Iſidor. Peluſ. *lib.* 1. *epiſt.* 169. Athanaſ. *ſerm. contra omnes hæreſes.*
Ligna infructuoſa, & *ſaltus abſque vtilitate pomorum.* Hieron. *in cap.* 10. *Eccleſ.*
Clibani impietatis. Idem *Oſee* 7.
Filij peſtilentiæ, *tenebrarum fontes*, *gurgites omnium malorum*, *templa omnium Dæmoniorum.* Lucif. Calarit. *lib.* 1. *pro S. Athanaſio.*

Frequens eſt Patribus, hæreticos notare beſtiarum nominibus, eóſque damnare beſtialitatis: quod adeò approbauit S. Ambroſius *lib.* 2. *de fide cap.* 1. vt cum hæreticos vocaſſet *homines*, corrigat dictum, & addat, *vel potiùs non homines, ſed humanâ adopertos ſpecie, intus autem dementiâ beſtialis.* Quod non nemini aſperè, ac durè dictum ſit viſum, hæreticos appellatione *beſtiarum* donari, placet exempla quædam in eam rem ex Patribus ſignare, prout tulerit litera initialis, nominis cuiuſque beſtiæ, ita vt poſſit id eſſe. 143.

Alphabetum beſtialitatis hæreticæ, ex Patrum ſymbolis.

A.

Acontiæ. Epiphan. *hær.* 61.
Amphisbænæ. Idem *hær.* 31.
Anguillæ, *in ſinus maandróſque lubricantes.* Athan. *orat.* 1. *contra Aria.*
Aranei. Epiph. *hær.* 55. Hieron. *epiſt. ad Cypr.* Ioa. Dauid *iuſto opere.*
Arietes. S. Greg. 35. *mor. c.* 6. Raban. *lib. allegor.*
Aſini. Hieron. *in c.* 5. *Amos*, Victor Vtic. *lib.* 2. *perſec.*
Aſpides. Epiphan. *hær.* 30.

B.

Batones Epiph. *hær.* 40.
Baſiliſci. S. Ignat. *epiſt. ad Antioch.*
Beones. Epiph. *hær.* 50.
Beſtiæ calami. Hieron. *in Paulæ epitaph.* & *in Pſalm.* 67.
Beſtiæ perſtrepentes. Auguſt. *epiſt.* 56.
Beſtiarum cohors. S Leo *ſerm.* 5. *de ieiunio* 10. *menſ.* & latè Lucif. Calarit. *lib. de non parc. in Deum*, &c.
Boues. Rabanus *lib. allegor.*
Bruchi. Nicetas *ad orat.* 42. *Naz.*
Bupreſtæ. S. Epiph. *hær.* 38.

M 3 *Canes.*

C.

144. *Canes.* Tertull. 2. *contra Marcio.* Cypr. *epiſt.* 52. S. Ephrem *Chriſt. interrog.* 3. Naz. *orat.* 23. Hieron. *in c.* 30. *Eſaiæ.* Iſid. Pel. *lib.* 1. *epiſt.* 143. Iren. *lib.* 2. *cap.* 2.
Canes rabidi. Ignat. *epiſt. ad Antioch.*
Canthari ob dogmata ſtercorea. Hieron. *in cap.* 2. *Abac.*
Cantharides. Epiph. *hær.* 79.
Carcharia. Epiph. *hær.* 33.
Caſtores. Tertull. *lib.* 1. *in Marcio. c.* 1.
Cenchritides. Epiph. *hær.* 66.
Ceraſta. Epiph. *hær.* 24.
Chamæleontes. Epiph. *hær.* 80.
Cimices Auguſt. 4. *in Iul. c.* 9.
Ciniphes. Auguſt. *ſerm.* 86. *de temp.*
Colubri. Caſſianus 7. *de Incarn. c.* 2.
Corui. Cypr. ad Nouat. *de pace lapſorum.* Proſp. 1. *p. de prom. cap.* 7. Rupert. *in cap.* 1. *Ioann.*
Culices. Epiph. *hær.* 46.

D.

Dracones. S. Ignat. *ad Antioch.* Epiph. *hær.* 40. Anaſt. Syn. *c.* 22. ὁδηγὰ.
Dracænæ. Epiph. *hær.* 30.
Dryinæ. Epiph. *hær.* 65.

E.

Elopes. Epiph. *hær.* 62.
Equi. Primaſ. *lib.* 3. *in Apocal.*
Erucæ. Nicetas *ad orat.* 33. *Naz.*

F.

Feræ arundinis. Aug. *lib. de ouibus, c.* 14. *& in Pſalm.* 67.
Feræ, humanam formam preferentes. S. Ignat. *ad Smyrn.* & ex eo Theodor. Studita *Catech.* 127.
Feræ ſyluæ. Iren. *lib.* 1. *cap.* 35.
Feræ ſæuiſſimæ. Naz. *Orat.* 19.

G.

Gallinacei. S. Iren. *lib.* 3. *cap.* 15.
Greges brutorum, & animalium immundorum. Philo Carp. *in c.* 1. *Cant.*
Gryphes. Heſych. *in cap.* 11. *Leuit.*

H.

Hæmorrhi. Epiph. *hær.* 48.
Hericij. S. Hieron. *Iſaiæ* 34.
Herodiones. Idem *in c.* 5. *Zachar.*
Hirci. Clem. Alex. 3. *ſtrom. c.* 1.
Hydræ. Ambroſ. 1. *de fide c.* 4. Epiph. *hær.* 30. Caſſia. *lib.* 1. *de Incarn. cap.* 1.
Hydri. Epiph. *hær.* 25.

I.

Iuli vermes. Epiph. *hær.* 51.
Iumenta caudis tegentia ſtercus ſuum. Hieron. *in c.* 9. *Eſaiæ.*

Lacertæ.

Digitized by Google

L.

Lacerta. Epiph. *hær.* 53.
Lamia S. Greg. 19. *Moral. c.* 15.
Leones rugientes. Lucif. Calarit. *lib.* 1. *pro S. Athan.* Cyril. *Catech.* 6. Hieron. *in cap.* 11. *Oſee* Auguſt. *hom.* 10. *in Apocal.*
Locuſtæ. Rich. Victor. *lib.* 3. *in Apocal. cap.* 6. Nicetas *ad orat.* 42. *Naz.*
Lupi. Orig. *tract.* 25. *in Matth.* Autor. imperf. *homil.* 19. S. Ephrem *interrog.* 3. *Chriſt.* Naz. *orat* 15. Theodor. Syrus *carm. de diſceſſu Nazianzeni Byzantio*, & latè Stanil. Socolou. *orat.* 2. *Eccleſ.*

M.

Memyces. S. Epiph. *hær.* 41. 145.
Milui. Heſych. *lib.* 2. *in Leuit.*
Moruri. Epiph. *hær.* 62.
Muli. Athanaſius *in vita S. Antonij.*
Murane. Epiph. *hær.* 30.
Mures. Tertull. *lib.* 1. *in Marcio. c.* 1.
Muſca. Aug. *tract.* 1. *in Ioan.* Vinc. Lyr. *in comm.*
Myagri. Epiph. *hær.* 61.

N.

Noctua. Ambroſ. *ſerm.* 43. & 5. *Hex. c.*24.
Nycticoraces. Nouatian. *de cibis Iudaic. c.* 3.

O.

Onagri. S. Greg. *ib. moral. c.* 23. Rabanus *lib. Allegor. tom.* 5.
Oſtracitæ. S. Epiph. *hær.* 40.

P.

Pardi. Cyrill. Alex. *lib.* 2. *Dialog.* cum Herm. Gillebert. *ſ.* 29. *in Cant.* Aug. *hom.* 10. *in Apocal.*
Pemphredones. Epiph. *hær.* 41.
Perdices nimis contentioſæ. S. Auguſt. *tract.* 3. *in epiſt. Ioan. & lib.* 13. contra Fauſt. *cap.* 12.
Phalangij Tetragnathi. Epiph. *hær.* 35.
Phyali. Epiph. *hær.* 50.
Porci. S. Ephrem. *interrog.* 3. *chriſt.* Naz. *orat.* 42. & *ibi* Nicetas. Anaſt. *cap.* 4. & 14. ὁδηγῶ.

Q.

Quadrupedes in deſerto. Hieron. *in c.* 30. *Iſaiæ.*

R.

Ranæ. Gelaſ. *epiſt.* 5. Auguſt. *de Decal. & 10. plagis.* Ether. & Beat. *lib.* 1. *contra Elipand.*
Rubetæ. Epiph. *hær.* 64.

S.

Scarabæi Epiph. *hær.*40. Hieron. *in cap.* 2. *Abacuc.*
Scytala. Epiph. *hær.* 63.
Scolopendræ. Epiph. *hær.* 51.
Scorpiones. Tertull. *in ſcorp.* Epiph. *hær.* 31. & 58. Anſel. *in c.* 9. *Apocal.*
Sepes, Vipera. Epiph. *hær.* 28.

Sepiæ.

Digitized by Google

Sepiæ. Tertull. *lib.* 2. *in Marc.* Naz. *orat.* 32.
Serpentes. Iren. *lib.* 4. *in præf.* Ambroſ. *lib.* 2. *in Luc.* Hieron. *lib.* 1. *in Iouin.* Chryſoſt. *hom.* 45. *in Matth.* Auguſt. *in Pſalm.* 57. Leo Magnus *ſerm.* 5 *de ieiunio decimi menſis.*
Simiæ. Ignat. *epiſt. ad Antioch.* Cypr. *epiſt.* 73. Chryſoſt. *homil.* 19. *in Matth.*
Stelliones. Epiph. *hær.* 49.
Struthiones. Eucher. *in formul. ſpir. intell. cap.* 1.
Sues. Hieron. *lib.* 1. *in Iouin.* Greg. 31. *mor. c.* 1.

T.

Talpæ. Epiph. *hær.* 52. Eucher. *cap.* 1. *Formular.*
Tauri ceruicoſi. S. Aug. *in Pſalm.* 39. & 106.
Tauri inter vaccas populorum. Greg. 35. *mor. c.* 6.
Tauri pingues. Lucif. Calar. *de non parcendo delinq.*
Teſtudines tardigradæ. Hieron. *in cap.* 12. *Oſee.*
Tineæ. Ambroſ. *præf. in Luc. & lib.* 1. *de Spir. S. cap.* 20. Greg. 18. *mor. c.* 9.
Typhlopes. Epiph. *hær.* 61.

V.

146. *Vaccæ laſciuientes.* Hieron. *Ierem.* 46.
Vermes. Lucif. Calar. *lib. de non conuen. cum hæret.*
Veſpæ. Epiph. *hær.* 44.
Veſpertiliones. Nouatian. *de cibis Iudaic.*
Viperæ. Chryſoſt. *hom.* 45. *in Matth.* Epiph. *hær.* 26. Hieron. *in Paulæ laud.* Fulg. *lib.* 1. *de remiſſ. pecc. cap.* 16.
Vituli abarmentati. Lucif. Calar. *lib. de non parcendo in Deum delinq.* Cyril. Alex. *in expoſit. fidei.*
Vpupæ. Hieron. *in cap.* 5. *Zach.*
Vrſi. Auguſt. *homil.* 10. *in Apocal.*
Vulpes. Ambroſ. *lib.* 7. *in Luc. ad cap.* 9. Hieron. *in Orationem Ieremiæ.* Auguſt. *in Pſalm.* 67. & *ſerm.* 107. *de temp.* S. Greg. *in cap.* 2. *Cant.* S. Bern. *ſerm.* 65. *in Cant.* Petr. Damiani *opuſc.* 52. *cap.* 7.
Vultures. Heſych. *lib.* 2. *in Leuit.*

Z.

Zopyri Veſpacei. Epiphan. *hær.* 44.

Specimen duntaxat ſpopondi, & exhibui. Nam ſi diligentiam hac in parte probare voluiſſem, iuſtum volumen conflandum fuiſſet. Nec plura generatim de aſperitate Patrum in hæreticos.

Aliquot Patres in Hæreticos aſperi, recenſentur.

S. HIERONYMVS.

Nunc ſigillatim referendi ſunt aliqui Patres in hæreticis aſperè tractandis inſignes, quo in genere ſingularem acrimoniam, & nunquam de ſeueritate remittentem auſteritatem prodit S. Hieronymus, vt cùm Vigilantium, Heluidium, Iouinianum, Pelagium, Luciferianos, Origeniſtas, aliúmve quempiam ſectarium inſequitur, diſſecans libris valde excellentibus hoſtes, vt de eo dixit Proſper *carmine aduersùs ingratos.*

Nam

Digitized by Google

Nam in hos maximè opportuna eſt aſperitas, cùm manſuetudo non profuit. Nec ea aſperitas ſæuitiæ eſt deputanda, quia, vt idem S. Hieronymus *epiſt. ad Riparium contra Vigilantium*, in hanc rem ait, *non eſt crudelis pro Deo pietas*. Commendat quidem S. Chryſoſtomus *ſerm.* 10. *in ad Coloſſ.* & latè *ſerm. de Anathemate*; & S. Auguſtinus *lib.* 2. *contra duas epiſtolas Pelagian. cap.* 3. benignitatem, ac ſuauitatem in iis, qui cum hæreticis agunt: ſed hoc de non præfracti ingenij hæreticis intelligunt: contumaces autem contundendos eſſe non negant. Vtrumque egregiè quoque tradit Theophilus Alexandr. *epiſt.* 1. *Paſch.* & inſigniter planè Photius, cuius longam de hac re diſputationem *in lib. quæſt. & reſponſorum ad Amphilochium*, deſcripſit Turrianus *lib. contra Boquinum in cap.* 14. *à pag.* 200. Breuiculum inde repræſentat, & aliis additis idem illuſtrat in defenſione locorum *de Eccleſ. & Paſtore cap.* 6. Itaque malè S. Hieronymus ob fortitudinem ſcriptionis in hæreticos, mordacitatis improbatæ damnaretur. Inſaniuit verò Eraſinus *in Præfatiuncula ad librum contra Vigilantium*, cùm dixit *ſe cogi deſiderare in Hieronymo Vigilantium impugnante modeſtiam.* 146.

S. Epiphanius.

Eiuſdem cum S. Hieronymo genij fuit S. Epiphanius. Is *in præfatione Panarij* 147.
ſic ſcribit in hanc rem. [Rogati ſitis pro indulgentia veniæ, ſi alicubi reperietis, nos aliquos impetere, aut cauillis inceſſere, cùm aliàs hunc morem non habeamus. Itaque ſi alicubi propter zelum aduersùs hæreſes, & ad auertendos lectores, exacerbati dixerimus aliquos, *deceptores*, aut *circulatores*, aut *miſeros homines*, ignoſcite. Ipſa enim neceſſitas, aduersùs huius certaminis doctrinas inſtans, talem nobis ſudorem efficit, & vt lectores auertantur, & vt oſtendamus penitùs interdictas à noſtra doctrina illorum operas, myſteriáque, & doctrinas. Quo etiam per orationis, ac contradictionis noſtræ vehementiam, libertatem noſtram oſtendamus, & quo etiam aliquos ex ipſis per grauiores putatos ſermones effugiamus.] Et rurſus in calce Panarij, in compendiaria fidei expoſitione *num.* 19. [Qui hæc lecturi eſtis, rogo vt veniam detis meæ humilitati, ac debilitati, & mentis meæ tenuitati, quæ à multo hæreſeon veneno obſtupuit, & hiat, inſtar nauſeantis, & reuomentis, propter auſtera verba, per quæ contra quoſdam commota, inuecta eſt, dum aliquos *ſceleſtes*, aut *impoſtores*, aut *erroneos*, aut *deceptores* appellauit. Nam propter multam veneni moleſtiam, ac vexationem, (quamuis hic non noſter mos ſit, vt aliquos libenter ſugillemus,) coacti fuimus talibus ipſos impetere verbis, quo mentem quorundam auerteremus; ne fortè putent, nos ex eo, ſi diſplicentiam noſtram non publicaſſemus, in reuelando ea, quæ ab ipſis dicuntur, aut fiunt, partem habere mentis aſſentientis prauæ vniuſcuiuſque hæreſis opinioni.]

Petrus Sebaſtenus, SS. Baſilij, ac Nyſſeni germanus.

Habet hîc locum depulſio dubitationis, quæ ſollicitum aliquando tenuit 148.

S. Gregorium Nyſſenum, cùm pro S. Baſilio aduersùs Eunomium reſpondiſſet. Eius verba reddo ex epiſtola ad Petrum fratrem, Epiſcopum Sebaſtenum: [Sæpiùs interpellatus à multis, qui aliquo veritatis zelo tenebantur, quòd fama iam neſcio quomodo vulgauerat, me aduersùs blaſphemum Eunomium refutationem confeciſſe, è re fore iudicaui, ante omnia te ſuper hac re conſiliario vti; num ſcilicet opus euulgandum, an aliud conſilium capiendum ſit. Quod ancipitem me reddit, eſt iſtud: cùm ſub ipſam S. Baſilij mortem, librum Eunomij accepiſſem, corde adhuc deſiderio illius, & ob communem Eccleſiarum calamitatem admodum dolente: Eunomius autem non ſolùm ea quæ ad ſui dogmatis peruerſitatem ſtabiliendam conducunt, attulerit, ſed plus diligentiæ in conuitiis aduersùs Patrem noſtrum eiaculandis ſtudiosè poſuerit, exaſperatus, contumeliis ab illo effuſis, alicubi nonnihil iræ, & bilis contra ſcriptorem oſtendi. Cùm autem plerique aliam fortaſſis perſuaſionem habeant, quaſi eo ſimus ingenio, vt eos, qui petulanter in nos inſurgunt, æquo, & patiente animo ſuſtinere, & ex diſciplina S. Baſilij, moderationem in moribus quoad licet, exhibere ſoleamus; metui ne ex his quæ contra hunc aduerſarium ſcripſimus, lectoribus noui appareremus, tanquam qui ad calumniatorum conuitia facilè inflammaremur. An fortè ne tales habeamur, obſtabit, quòd non pro nobis, ſed pro probroſis in Patrem noſtrum dictis iraſcimur? Nam in huiuſmodi rebus, maiorem forſitan veniam meretur ſuccenſere, quàm moderatè agere.] Hactenus ad Petrum Sebaſtenum fratrem ſuum, S. Gregorius Nyſſenus, anceps pro nonnulla ſcriptionis ſuæ aſperitate, quam aduerſarij infrunitus animus, & calamus extorſerat.

Dubitationem ſancti viri, ita diſpulit germanus eius Petrus, redditis ad eum literis, vt eum impellat ad transfodiendam aduerſarij iactantiam, gladio ſpiritus, & ſpurcitiam Eunomianam more æmulatoris Phinees validè transfigendam; nec vereatur aſper audire in huiuſmodi ſcriptione. [Bilis enim, (inquit,) & acrimonia orationi inſperſa, ſalis vicem, & gratiam ſenſibus animæ præbet.] Eòque accommodat illius *Iobi 6. Quomodo comedi poterit, quod non eſt ſale conditum.*

S. HILARIVS.

149. S. Hilarius, qua ſeueritate egerit aduersùs Conſtantium Arrianum, tametſi Imperatorem, legere licet eo præſertim libro, cuius principium eſt, *Tempus eſt loquendi*; quem librum tametſi Eraſmus poſt Conſtantij mortem conſcriptum aſſerit, & idcircò S. Hilarium ridet, quaſi animosè inſultauerit Leoni mortuo, tamen eſſe reuera conſcriptum ſuperſtite Conſtantio, multis coniecturis aſtruit Baronius *tom. 3. Annal.* Et ſaltem conſcriptus eſt poſt mortem quidem Conſtantij, vt tradere videtur S. Hieronymus *lib. de ſcript.* in Hilario, tamen ignorante S. Hilario obitum Conſtantij, vt exiſtimat Bellarm. *lib. de ſcriptor. in Hilario.* Eo igitur lib. S. Hilarius, his præter cætera verborum iaculis impetit Imperatorem. [Pugnamus contra perſecutorem fallentem, contra hoſtem blandientem, contra Conſtantium Antichriſtum.] Et mox. [Ceſſet maledictorum opinio, & mendacij ſuſpicio; veritatis enim miniſtros,

miniſtros, decet vera proferre: ſi falſa dicimus, infamis ſit ſermo maledicus; ſi verò vniuerſa hæc manifeſta eſſe oſtendimus, non ſumus extra Apoſtolicam libertatem, & modeſtiam, poſt longum hæc ſilentium arguentes.] Subiicit varia Sanctorum exempla, à quibus abſque petulantiæ nota, Herodes, & Antiochus, fortiter, & ſeuerè appetiti erant. Confert Conſtantium Neroni, Decio, & Maximiano, imò plus debuiſſe his apertis perſecutoribus Chriſtianos, quàm Conſtantio clanculario hoſti, conteſtatur. Vocat *Tyrannum, non humanorum, ſed diuinorum, omnium crudelium crudeliſſimum*, damno maiore in Chriſtianos, & minore venia deſæuientem, quàm priſcos illos Ethnicos, quantumuis truces, ac efferos. Appellat *ſceleſtiſſimum mortalium, filium patris Diaboli, corruptionem noctem, infidelem impium, lupum rapacem, ouem falſam, Iudæ oſcula figentem*. Vides quàm non molliter S. Hilarius agat aduersùs hæreticum, tametſi in mundi vertice collocatum: ac proinde quàm non ſemper ſit damnandus aſperitatis, qui ſeueritate armatur contra inimicos veritatis, & ipſius Dei teſtes.

S. LVCIFER CALARITANVS.

Sed nullum huius rei exemplum inueniri luculentius poſſit, eo quod ſuppeditat S. Lucifer Calaritanus. Illum S. Hieronymus *in Catalogo*, & S. Athanaſius, à conſtantia, & generoſitate Chriſtiana valdè celebrat: ſpecialiterque S. Athanaſius perlectis libris eius contra Conſtantium, ait ſe perſpexiſſe in eis, [imaginem Apoſtolicam, fiduciam propheticam, magiſterium veritatis, doctrinam veræ fidei, viam cœleſtem, martyrij gloriam, triumphos aduerſum hæreſim, traditionem integram Patrum, regulam rectam Eccleſiaſtici Ordinis.] Hos libros ſcripſerat Lucifer contra Conſtantium Imperatorem Arrianum, rerum tunc potientem; *pro S. Athanaſio, duos; de Regibus apoſtaticis, vnum; de non conueniendo cum hæreticis, alterum; de eo, quòd moriendum ſit pro Dei filio, item vnum*. In his libris omnes apices, tela, & ſpicula ſunt. Nulla eſt verborum aſperrimorum acerbitas, qua Imperatorem non feriat. Nulla comparatio Imperatoris cum aliis, quantumuis teterrimis, vt Herode, Iuda Iſcarioth, & peſſimis quibuſque, qua abſtineat. Prorſus vt incredibile videatur, Imperatoris longè potentiſſimi maieſtatem, vires hominis vnius non fregiſſe, ſatiſque ei fuiſſe animorum, vt eo modo ſtylum ſtringeret. Cúmque Conſtantius, lectis prioribus Luciferi libris, de aſperitate ſcriptionis quereretur, repoſuit Lucifer aliam lucubrationem, quæ nulli cæterarum de acerbitate concedit, inſcribitúrque, *De non parcendo in Deum delinquentibus*, propoſita enim ſibi illis verbis expoſtulatione Conſtantij, [Dicis nos inſolentes extitiſſe circa te, quem honorari decuerit.] Reſpondet Lucifer: [Si quiſquam Dei cultorum pepercit Apoſtatis, ſint vera quæ dicis de nobis.] Indeque orſus, monſtrat conſequenter per totum librum, omnes erraticos, per Dei cultores ſic fuiſſe correptos, vt ipſe eum corripuerat, id eſt, non molli & blanda correptione, ſed acri & forti. Mihi quidem nuſpiam tanta ſcriptionis ſeueritas, ſiue ſcriptoris, ſiue eius, in quem ſcribebat, conditionem attendas, occurrere poſſe videtur. Et tamen laudatam vidiſti eam acrimoniam, à S. Hieronymo, & à S. Athanaſio, quod contra hæreticum præfracti ingenij ſcriberet, 150.

quem ſic contundi oporteret. Et fuiſſe Luciferum ſanctitate eximium, cœlitúmque honoribus apud Sardos meritò honeſtatum, trado pleniùs in tractatione de calumnia. Itaque tanti viri exemplo liquet, fas eſſe in hæreticos contumaces duriùs agere, præſertim cùm ipſi hæretici ſint ſcribendo, ac loquendo admodùm acerbi in Catholicos; quod rectè monſtrat Gaſpar Chicocius *lib. 1. colloquiorum cap. 12. & 13.* & ad huius Erotematis finem, exemplis teſtatum dabo. Par tamen eſt deprehendi, ſcriptorem acerbiùs hæreticos inſectantem, non homines, ſed hæreſim inſequi, vt de ſe profitetur S. Chryſoſtomus *oratione de S. Phoca*, & optimè Naziazenus *orat. 32. num. 49.*

Etiam in Catholicos erroribus citra hæreſim ſordentes, aut vitiis maculoſos, aſperi Patres.

HIERONYMVS *in Ruffinum.*

151. Venio ad alios ab hæreſis formalis nota immunes, quos tamen ob graues errores aceto mordaci perfundi, viſum eſt Patribus operæ pretium. Qualis enim fuit S. Hieronymus *in Grunnium*, hoc eſt, *Ruffini exagitatione*? Et tamen quod conſideratum attentè velim, non is fuit Ruffinus, quem ob apertam hæreſim, lacerare liberiùs fas eſſet. Non pauci namque illius, & poſterioris æui graues ſcriptores, Ruffinum commendant tanquam Catholicum. Audi enim quid de eo Paulinus *epiſt. 9. ad Seuerum.* [Adnotationem direxi ad Ruffinum Presbyterum, ſanctæ Melaniæ in ſpiritali via comitem, verè Sanctum, & piè doctum, & ob hoc intima mihi affectione coniunctum.] Caſſianus quoque *lib. 7. de Incarn. cap. 27.* ſic de Ruffino ſcribit, non ignarus, quæ ei cum S. Hieronymo intercesſiſſent ſimultates, & quorum inſimulaſſet eum S. Hieronymus, [Ruffinus, Chriſtianæ Philoſophiæ vir, haud contemnenda Eccleſiaſticorum Doctorum portio.] Gelaſius Papa *in Concilio 70. Epiſcoporum*, eo decreto, quo Ruffino maximè incommodauit, iis omnibus improbatis, in quibus S. Hieronymus Ruffinum notarat, non habet tamen Ruffinum pro hæretico, aut homine nequam; imò eum vocat *religioſum virum.* Videſis eius elogia congeſta ex variis à Roſvvedio *ad lib. 2. vitæ Patrum.*

152. Et tamen in hominem Romani Pontificis iudicio religioſum, ita ſtylum acuit S. Hieronymus, vt non poſſit lenis videri; quamuis, quia argumentum in quo verſabatur, & iuſta æmuli compreſſio ſeueritatem depoſcebat, innoxia ei fuerit aculeata ſcriptio. Specimen repræſento. Nunc eum vocat *Scorpium*, nunc *Alecto*, nunc *Grunnium.* Ab initio *lib. 1. Apologiæ*, *canem* vocat, & eius ſcholam, *tyrannicam.* Per ironiam; *Sapientiæ columen, & normam Catonianæ ſeueritatis*, eum appellat. *Sui temporis Ariſtarchum puerilia neſcientem*, nominat. Ad Grammaticæ Magiſtros eum amandat. Hoc enim eſt quod illi *lib. 1. Apologiæ* obiicit *num. 27.* [Tu, qui in Latinis muſſitas, & teſtudineo gradu moueris potius, quàm incedis, vel Græcè debes ſcribere, vt apud homines Græci ſermonis ignaros aliena ſcire videaris: vel ſi Latina tentaueris, antè audire Grammaticum, ferulæ manum ſubtrahere, & inter paruulos ἀνδρογέρων, artem loquendi diſcere. Quamuis Crœſos quis ſpiret, & Darios, litteræ marſupium

marſupium non ſequuntur: ſudoris comites ſunt, & laboris ſociæ ieiuniorum, non ſaturitatis, non continentiæ, non luxuriæ.]

Eandem ignorantiam Grammaticæ ei obiicit, ſub illius libri finem, aiens eum ob ignorantiam Logicæ, Stoicum non eſſe, ſed eſſe Epicureum, non quærentem quomodo, ſed quid loquatur. Addit *ibidem*, ſe Ruffinum legendo, putare legere Heraclitum, ob ſcriptionis caliginem, qua ne ſuis quidem, imò nec ſibi ipſi eſſet perſpicuus: *lib.2. ferè initio*, apertiſſimi mendacij eum accuſat. Inferiùs, nugis, & acyrologiis omnem eius ſcatere orationem, pronunciat. Poſt multa eius generis, ſic concludit *cap.2.* [Tam putidè, & confusè loquitur, vt plus ego in reprehendendo laborem, quàm ille in ſcribendo.] Rurſus *cap.3. num.24.* [Mira eloquentia, & Attico flore variata. *Quinimò etiam, & quæ mihi ad ſuſpicionem venerunt.* Expoſtulat auſum illum eſſe, hæc Romam verborum portenta tranſmittere. Compeditam putes linguam eius, & inextricabilibus nodis ligatam; vix in humanum ſonum erumpere. *Initio lib.3.* [In ore ſtulti, baculus contumeliæ.] Et mox. [Venuſtiſſimè Monachorum, bone Presbyter, imitator Chriſti.] Rurſus *infrà.* [Apparet te voluntatem habere mentiendi, artem fingendi non habere.] Et *cap.3.* [Tantam habes Græci, Latinique ſermonis ſcientiam, vt & Græci te Latinum, & Latini te Græcum putent.] Non ita multo pòſt. [Tibi quaſi Religioſulus, & Sanctulus, perſonam humilitatis imponis.] *Inferiùs.* [Omne iter dictionis tuæ, abſque Palladis arte, ſalebris, & voraginibus vitiorum inciditur.] *Cap.6.* [Eadem licentia, imò impudentia mentiendi, qua putas omnes tuis ſermonibus credituros, addis,] &c. *Et paulo pòſt.* [Et hoc vno capitulo comprobabo, ferream te frontem poſſidere fallaciæ.] *Cap.11.* [De vno pectoris ſterquilinio, & odorem roſarum, & fœtorem profers cadauerum.] In extremo libro, inſaniam furibundi ſe excantare profeſſus, iaculis ſententiarum de Prouerbiorum libro contra fatuum congeſtis, Ruffinum confodit. 152.

Item in diſcolos Monachos, & Clericos.

Neque verò contra Ruffinum duntaxat, aſperior delicatulis viſus eſt S. Hieronymus, ſed *omnium lacerator* audiuit: & idcirco in omnium penè incurrit odia. Quod ne cogar ſignatis variis locis monſtrare, ex Poſtumiani oculati teſtis narratione, apud Seuerum Sulpitium *dial.1.* certum reddo. Cùm enim de laudibus ſancti viri aliqua præmiſiſſet, & de Gallo collocutore, ipſóque Seuero, an non comperrum haberent ſaltem ex fama Hieronymum, percontatus eſſet. [Nobis verò, Gallus, (inquit,) nimium, nimiúmque compertus eſt. Nam ante hoc quinquennium, quendam illius libellum legi, in quo tota noſtrorum natio Monachorum ab eo vehementiſſimè vexatur, & carpitur. Vnde interdum Belgius noſter valdè iraſci ſolet, quòd dixerit, nos vſque ad vomitum ſolere ſatiari. Ego autem illi viro ignoſco, atque ita ſentio, de Orientalibus illum potiùs Monachis, quàm de Occidentalibus diſputaſſe. Nam edacitas in Græcis gula eſt, in Gallis natura. Tum ego; ſcholaſticè inquam, Galle defendis gentem tuam. Sed quæſo te, liber iſte numquid hoc ſolum vitium damnat in Monachis? Immò verò (inquit,) nihil penitus omiſit, quod non carperet, laceraret, exponeret, præcipuè auaritiam: nec minùs vani- 153.

Digitized by Google

tatem inſectatus eſt. Multa de ſupetbia, non pauca de ſuperſtitione diſſeruit Verè fatebor, pinxiſſe mihi videtur vitia multorum. Cætetùm de familiaritatibus Virginum & Monachorum, atque etiam Clericorum, quàm vera, quàm fortia diſputauit? Vnde à quibuſdam, quos nominare nolo, dicitur non amari. Nam ſicut Belgicus noſter iraſcitur, edacitatis nimiæ nos notatos; ita illi fremere dicuntur, cùm in illo opuſculo ſcriptum legunt: Cælibem ſpernit virgo germanum fratrem, quærit extraneum. Ad hæc ego: Nimiùm, inquam, Galle progrederis; caue ne & te aliquis, qui hæc fortaſſis agnoſcit, exaudiat, téque vnà cum Hieronymo incipiat non amare. Nam quia Scholaſticus es, non immeritò te verſu Comici illius admonebo; *obſequium amicos, veritas odium parit.*] Rurſus paulo pòſt Poſthumianus hæc de Hieronymo ſubdit. [Ego apud Hieronymum ſex menſibus fui, cui iugis aduersùs malos pugna. perpetuúmque certamen, conciuit odia perditorum: oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non deſinit; oderunt Clerici, quia vitam eorum inſectatur, & crimina; ſed planè eum boni omnes admirantur, & diligunt: nam qui eum hæreticum eſſe arbitrantur, inſaniunt.]

154. Habet lector vulgarem tunc de S. Hieronymo ſuperſtite rumorem, eiúſque cauſas. Ex quibus liquet, quàm iniuſtè, & flagitiosè vir ſanctus, ab iis, qui per eum defricari ſua vitia ægrè ferebant, laceraretur, vt lacerator. Claudius Taurinenſis, referente Dungalo, contra S. Hieronymum, impotenter efferbuit, id quod etiam poſteriores aliqui in D. Hieronymo carpendo impudenter bacchati præſtiterunt, vt Eraſmus, qui immodeſtiæ inſimulauit S. Hieronymum; & lutulentiùs Simon Lithus Miſenus, approbans tetrum illud S. Hieronymi dehoneſtamentum, à neſcio quo criminatore concinnatum. [Nemo ignorat, qui pagellam ſaltem legerit vnam, quàm ſit Hieronymus amarulentus, quàm immodeſtus, quàm denique furibundus; adeò vt ſapientiſſimè olim dictum ſit, reſponſionem Hieronymi aliud non eſſe, quàm iræ impotentiam, atque conuitiorum plauſtra: Tolle enim conuitia, *Caupo Calagurritanus, Dormitantius, Herculis monſtra.* Tolle exclamationes tragicas, ampullas, & ſeſquipedalia verba. Tolle iurgia, ironias, & forenſes rixas, & nihil penè habebis reliqui, nihil Prophetici, nihil Apoſtolici.] Effrontiſſima hæc de ſanctiſſimo Doctore maledicentia, non aliunde ortum habuit, quàm vnde laceratio eiuſdem per priſcos illos à Seuero recenſitos: nimirum quòd S. Hieronymus inconciliabiliter errores, ac vitia deteſtaretur, & fortiſſimè inſectaretur. Itaque hoſtes veritatis, fortitudinem ſcriptionis S. Hieronymi, immodeſtiæ, & furoris, ac impotentis iræ inſimulare non erubuerunt. Et arietes omnes puſilli gregis, cùm in omnes SS. Patres ſint peſſimè animati, contra Sanctum Hieronymum omnia pudoris repagula perfregerunt; vt apud Gretſerum videre eſt *in Apologia tertia contra Miſenum cap.1. lib.1.* Et nominatim Ioſephum Scaligerum, ob hanc in Sanctum Hieronymum petulantiam, caſtigat *lib.5. var. cap.5.* Sed hæc eſt maxima S. Hieronymi gloria, quòd ab hominibus nequam, ſic proſcindatur ob fortitudinem, & nonnullam acrimoniam ſcriptionis iuſtè aſperatæ. Huiuſmodi genium S. Ambroſio communem fuiſſe cum S. Hieronymo, ſcribit Gerſo *in Myſtica Theolog. pract. conſider.* 2. quod non puto verum; nota enim eſt Sancti Ambroſij placiditas, & lenitas animi.

Quàm

Digitized by Google

Quàm ſeuerè à multis Patribus habitus Origenes, etiamſi formaliter nequaquam Hæreticus.

Origenis ſcripta grauibus erroribus fuiſſe deformata, nemo prudens inficias iuerit, cùm id tam perſpicuè S. Hieronymus, Epiphanius, Theophilus Alexandrinus, aliique euicerint. Fuiſſe tamen formaliter hæreticum Origenem, non conuincitur. Et Vincent. Lyrin. *cap.*23. *commonit.* poſt amplificatum Origenis caſum, non abhorret à ſententia, quæ errores libris eius inſperſos, adulteratoribus tribuit: his tamen verborum iaculis à ſupradictis Patribus confoditur, quia ſic exigebat negotij grauitas, vt minùs attentis lectoribus, ſeueriùs fortaſſis habitus, videri poſſit. Ad Hieronymum non redeo, qui in mordendo Origene eſt perpetuus. Epiphanius his floribus Origenem conſperſit *hæreſi* 64. [Vetera Græcorum ſomnia ac nugas retexit. Nugari non deſinit, ſingulis penè dictionibus aberrat. Arrogans homo, & opinione ſui inflatus, eorúmque, quæ inueſtigari nequeant, ſcrutator, qui cœlos ipſos prætergreſſus eſt, quique ineptiſſima loquacitate, Orbem terrarum impleuit. Hominum furioſiſſimus, variis in libris ingentes nugas effutiuit. Nugæ eius, & impia doctrina, qua humani generis vitam, aſcitita Gentilium ſuperſtitione, atque improbitate corrupit: infidelis homo, & infidelibus deterior, mortalium infideliſſimus. Infœlix, & inſolens loquacitas. Babylon, vetus nobis inſtaurata confuſio. Sodoma, & horribilium ſcelerum clamor, ad Deum vſque prouectus.] Sub finem, totam diſputationem ſic obſignat *num.*73. [Atque hæc aduersùs vltrò ſibi ſapientiam arrogantem Origenem, qui vanè ſibi ipſi *Adamantij* nomen impoſuit: itémque aduersùs ipſius abſurditatem, & pernicioſam doctrinam, contra veritatem in multis fidei partibus malè ab ipſo excogitatam.] Et mox. [Hei mihi! quomodo læſus es, & quomodo alios læſiſti, velut ab horrenda vipera commorſus à mundana doctrina, etiam aliis venenum factus es.] Tandem in ipſa meta. [Tu Origenes, à prædicta Græca doctrina, mente excæcatus, venenum his, qui tibi crediderunt, euomuiſti, & factus es ipſis in edulium venenatum; ita vt per quæ ipſe iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.] 155.

Qui Theophili Alexandrini verborum iacula in Origenem, ex paucis, quæ extant, epiſtolis Paſchalibus velit colligere, adigendus profectò erit, ad vniuerſas propè epiſtolas exſcribendas. Vnicus locus ex *epiſt.*1. ſpecimen omnium eſto. Subitò enim ſic exclamat, poſt Ieremiam *cap.*22. [*Terra, terra, audi verbum Domini. Scribe virum iſtum abdicatum.* Quis enim infernus hæc mala ſuſcipere poteſt? Qui Tartarus de rebus iſtiuſmodi cogitare? Quæ gigantum inſania tam rebellis extitit, & Turrim impietatis extruxit? Quæ libido laſciuiens, & Dæmonum amore deperiens, ſic vniuerſo dogmati tranſeunti deuaricauit crura mentis ſuæ? Quis in tantum de Sodomitica vinea bibit, vt inebriatus vino furoris eius, toto corde conciderit? Quis Babyloniorum ita fluminum gurgitibus irrigatus, viuos Iſraël fontes reliquit? Quis egrediens de Hieruſalem, & Hieroboam filij Nabath imitator exiſtens, tot errorum altaria fabricatus eſt, & ararum prophana thura ſuccẽdit? Cur Dathã, & Abiron, qui minora peccarũt, non veniãt ante Tribunal Chriſti, & ſui cõparatione cõdẽnent eũ, qui extra Eccleſiã Saluatoris variarũ doctrinarũ thuribula Diabolico igne cõpleuit? Neque enim Dominus 156.

qui

qui loquitur per Prophetam : *Ego viſiones multiplicaui , & in manibus Prophetarum adſimilatus ſum* , adulterinas eum docuit proferre doctrinas. Nec qui à principio ipſi viderunt , & Miniſtri fuerunt verbi Dei ; nec Prophetarum chorus ; qui olim vocabantur *videntes* , hæc inſtituit. Sed ipſe ſuæ mentis arbitrio , furori Dæmonum ſeruiens , & blando cogitationum errore deceptus, gregem, &, (vt ita dicam ,) examen dogmatum peruerſorum , per totum Orbem immiſit mentibus indoctorum. Iſte eſt qui Aſſyriis , Babyloniiſque fluminibus aperuit os ſuum ; qui nauem Eccleſiæ , bonarum mercium plenam , & doctrinæ ſalutis , fluctibus operire conatus eſt , dum Imperatorum laude ſuſtollitur , & Scripturarum ſenſum , aliter , quàm ſe habet veritas , edifferens, gloriatur in confuſione ſua. Quis enim tam innumerabiles & garrulos , & verboſitatis atque imperitiæ plenos conſcripſit libros, & infatigabili ſtudio dies noctéſque coniunxit, vt errorum monimenta dimittens,mereretur audire: Multis itineribus tuis deceptus es ? Vſus es enim duce peſſimo , aura populari, & plurimis falſæ ſcientiæ voluminibus exatatis , ac rebelli contra Deum mente pugnans , vnguento Cœleſtium doctrinarum , ſaniem quandam , & pædorem ſui fœtoris immiſcuit ; vt rurſum ad ſuam animam diceretur : *Immunda, & famoſa , & nimia iniquitatibus*. Neque enim Prophetam audire voluit commonentem , *Quare diligitis vanitatem, & quæritis mendacium ?*]

S. Gregorij Nazianzeni ſcriptio in Maximum , tametſi necdum hæreticum, minimè lenis.

157. Nondum in Apollinariſtarum hæreſim præceps ruerat Maximus Alexandrinus ex Philoſopho Cynico Chriſtianus ; ea enim prolapſio , fuit extrema linea improbitatis Maximi , ad quam præ deſperatione actus eſt , cùm ſe, & à Theodoſio Imperatore , & à Damaſo Papa , & à probis omnibus reiectum ac exploſum vidit. Erat igitur adhuc Catholicus cùm in eum ſcripſit S. Gregorius Naziazenus , deprehenſa ingratiſſimi hominis perfidia , qui Conſtantinopolim peſſimo in ipſum S. Gregorium animo profectus , & apud eum aliquandiu diuerſatus , exotnatus inſuper celebri encomio quod hodiéque legitur , ſed mutato *Maximi* nomine , (vt S. Hieronymus *lib. de ſcriptor.* admonet ,) in nomen *Heronis* , éſtque oratio Theologi 23. calces ipſi S. Gregorio illiſerat, & in eius exautorationem incubuerat. Quàm non mollis ac lenis in Maximum fuerit S. Gregorius , apud eum videre eſt , cùm *orat.*28. quæ diſiectis Maximi conatibus regreſſo in Vrbem S. Gregorio , eſt habita , tum carmine de vita ſua. Ea oratione , Maximum nominat *canem per vim irrumpentem in claſſem paſtorum* , idque quod abſurdum valdè eſt , cùm ad paſtoralis muneris adminiſtrationem nihil omninò contuliſſet aliud , quàm quod comam, cui ornandæ & alendæ turpiter ſtuduerat , Cyniciſmum ſpecie externa eiurans raſiſſet : qui nec in canum manſiſſet ordine , nec paſtor factus eſſet , niſi vt oues laniaret atque diſpergeret , & aliorum labores infringeret. Confert eum cum Iuda proditore , Chriſtum fœdiſſimo mercimonio ob tantulam pecuniam vendente : faſtúmque eius ſub humili ſpecie , & abditam corde ſuperbiam, perſtringit acriter ; partim apertè , partim per alluſiones non magna opera euoluendas. At carmine de vita ſua *à num.*51. Maximum appellat *effœminatum,*

Digitized by Google

natum, Ægyptium, ſpectrum malum, rabidam canem, Cynicum, viarum ſeruulum; Martem horridum, mutam labem, cetum immaniſſimum; creatione altera, & Philoſophico miraculo, è ſopho in ſcropham transformatum, & moribus perditum, Proteum alterum, improbum hypocritam, qui vapulaſſe vt Martyr videri voluerat cùm eſſet nocens flagrio, fœdum canem; benè Byzantio, benè Theſſalonica & Alexandria expulſum. His & aliis huiuſmodi coloribus Maximum depingit Theologus, quæ quàm non leuis ſit tractatio hominis, permitto lectorum iudicio.

D. Bernardus, quàm aſper in Petrum Abailardum, etiamſi à formali hæreſi alienum.

Petrus Abailardus, hæreticus formalis non erat, cùm D. Bernardum habuit aduerſarium. Teſtantur id quæ de Abailardo ſcripta extant à Petro Cluniacenſi. Laborabat tamen Petrus fœdis erroribus. Quàm acriter in eum inſurgat S. Bernardus, mitiſſimus cæteroqui ſuper omnes qui morabantur in terra, ex variis locis, quibus hominem exagitat, facilè eſt demonſtrare. *Epiſt.*188. *ad Epiſcopos, & Cardinales Romanæ Eccleſiæ*, ſic de Abailardo ſcribit. [Ad vos referimus non quæſtiones, ſed læſiones fidei, & iniurias Chriſti, Patrum probra atque contemptus; præſentium ſcandala, pericula poſterorum. Irridetur ſimplicium fides, euiſcerantur arcana Dei; quæſtiones de altiſſimis rebus temerariè ventilantur, inſultatur Patribus, quòd eas magis ſopiendas, quàm ſoluendas cenſuerint. Inde fit, quòd Agnus Paſchalis contra Dei ſcitum, aut aqua coquitur, aut crudus diſcerpitur, more, & ore beſtiali: quod reſiduum eſt, non igne comburitur, ſed conculcatur: ita omnia vſurpat ſibi humanum ingenium, fidei nihil reſeruans. Tentat altiora ſe, fortiora ſcrutatur, irruit in diuina, ſancta temerat magis, quàm reſerat, clauſa & ſignata non aperit, ſed diripit, & quicquid ſibi non inuenit peruium, id putat nihilum; credere dedignatur. Legite, ſi placet, librum Petri Abailardi, quem dicit *Theologiæ*, (enumerat eius libros,) & animaduertite quantæ ibi ſylueſcant ſegetes ſacrilegiorum, atque errorum.] Mox petit, [vt qui aſcendit ad cœlos, deſcendat vſque ad inferos, & opera tenebrarum auſa prodire in lucem, arguantur à luce in lucem: vt dum qui publicè peccat, publicè arguitur, comprimant ſeſe etiam alij, ponentes tenebras in lucem, diſputantes in triuiis de diuinis, qui loquuntur mala in cordibus ſuis, & in codicibus ſuis ſcribunt: & ſic obſtruatur os loquentium iniqua.] 158.

*Epiſt.*189. quæ eſt ad Innocentium II. poſt multa de erroribus Abailardi, hæc de eo nominatim. [Procedit Golias procero corpore, nobili illo ſuo bellico apparatu circum munitus, antecedente eius quoque armigero Arnaldo de Brixia: ſquamma ſquammæ coniungitur, & nec ſpiraculum incedit per eas, ſiquidem ſibilauit apis quæ erat in Francia, api de Italia; & venerunt in vnum, aduersùs Dominum, & aduersùs Chriſtum eius: intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. In victu autem, & habitu habentes formam pietatis, ſed virtutem eius abnegantes, eo decipiunt plurimos, quo transfigurant ſe in Angelos lucis, cùm ſint Satanæ. Stans ergo Golias vnà cum armigero ſuo inter vtraſque acies, clamat aduersùs

phalangas Iſraël, exprobratque agminibus Sanctorum.] *Epiſt.*190. ad eundem Pontificem. [Habemus in Francia nouum de veteri magiſtro Theologum, qui ab ineunte ætate ſua in arte Dialectica luſit; & nunc in Scripturis ſanctis inſanit. Olim damnata, & ſopita dogmata, tam ſua videlicet, quàm aliena, ſuſcitare conatur; inſuper, & noua addit. Qui dum omnium quæ ſunt in cœlo ſurſum, & quæ in terra deorſum, nihil præter ſolum neſcio quid neſcire dignatur, ponit in cœlum os ſuum, & ſcrutatur alta Dei, rediensque ad nos, refert verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui: & dum paratus eſt de omnibus reddere rationem, præſumit & contra fidem.] Et mox. [Nónne plus quàm Arrius hic? Quis hæc ferat? Quis non claudat aures ad voces ſacrilegas?] Rurſus *inferiùs.* [O lingua magniloqua! &c. Manet Angelus Domini qui ſecet te mediam.] Poſtmodum. [In primo limine Theologiæ, vel potiùs ſtultilogiæ ſuæ.] Rurſus. [Dum multum ſudat, vt Platonem faciat Chriſtianum, ſe probat Ethnicum. Nænias eius non paucas prætereo.] *Infrà.* [Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blaſphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non iuſtius os loquens talia fuſtibus tunderetur, quàm rationibus refelleretur? Nónne omnium meritò in ſe prouocat manus, cuius manus contra omnes?] Poſt multa incomparabilis Doctor, qui etiam profunda Dei ſibi aperiens, & ea quibus vult lucida, & peruia facit. Altiſſimum Sacramentum, & myſterium abſconditum à ſeculis, ſic nobis ſuo mendacio planum, & apertum reddit, vt tranſire leuiter poſſit per illud, quiuis etiam incircumciſus, & immundus; quaſi Dei ſapientia cauere neſcierit, aut neglexerit, quod ipſa prohibuit; ſed dederit, & ipſa ſanctum canibus, & margaritas porcis.] Haud multo pòſt. [Irridet quæ ſunt Spiritus Dei; quoniam ſtultitia illi videntur. Inſultat Apoſtolo, inuehitur in Euangelium, Dominum blaſphemat, contemnit, aut conculcat ſacrum reuerendúmque Myſterium.] Sub finem epiſtolæ ſic concludit. [Tot calumnias & inuectiones ſuas quas in Deum tam impiè, quàm imperitè euomuit.]

159. *Epiſt.*191. nomine Remenſis Antiſtitis ad eundem Innocentium ab ipſo B. Bernardo conſcripta. [Petrus Abailardi Chriſtianæ fidei meritum euacuare nititur, dum totum quod Deus eſt, humana ratione arbitratur ſe poſſe comprehendere; aſcendit vſque ad cœlos, & deſcendit vſque ad abyſſos. Nihil eſt quod lateat eum, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Homo eſt magnus in oculis ſuis, de fide contra fidem diſputans, ambulans in magnis, & in mirabilibus ſuper ſe, ſcrutator maieſtatis, & hæreſum fabricator.] *Epiſt.*192. [Cùm de Trinitate loquitur, ſapit Arrium; cùm de gratia, ſapit Pelagium; cùm de perſona Chriſti, ſapit Neſtorium. Eius os maledictione plenum eſt, & amaritudine, & dolo.] *Epiſt.*193. [Magiſter Petrus Abailardus, ſine regula Monachus, ſine ſollicitudine Prælatus, nec Ordinem tenet, nec tenetur ab Ordine; homo ſibi diſſimilis eſt: intus Herodes, foris Ioannes, totus ambiguus, nihil habens de Monacho præter nomen, & habitum.] Et mox. [Iniquitatem in excelſo loquitur; integritatem fidei, caſtitatemque Eccleſiæ, corrumpit. Tranſgreditur terminos quos poſuerunt Patres noſtri: ſed de fide, de Sacramentis, de ſancta Trinitate diſputans, & ſcribens, ſingula pro ſua voluntate mutat, auget, & minuit. In libris, & in operibus ſuis

ſuis oſtendit ſe fabricatorem mendacij, & cultorem peruerſorum dogmatum.] Eſt verum, his de cauſis S. Bernardum, à Quercetano, præfatione ad Abailardum, fuiſſe de felle & acerbitate ſcribendi reprehenſum. Sed boni omnes aliter cenſuerunt, & Eccleſia damnato Abailardo, aſtipulata S. Bernardo, hanc nouitij Cenſoris petulantiam prædamnauit.

Quàm non lenis in Cenſorem intempeſtiuum Petrus Bleſenſis.

Petrus Bleſenſis ab inſulſo ſciolo demorſus, ea in illum regerit, quæ videri poſſent aſpertima; opuſculo, cui titulum fecit, *Inuectiua in deprauatorem operum ſuorum, Canonicum regularem*; Profeſſus, diſſimulaturum quidem fuiſſe ſe iniurias ſuas, ſed veritum ne vaga, & effrænis impunitas, excitaret præſumptionis incentiua, prorupiſſe in eam ſcriptionem, ſanè piperatam, & ſalitam. Ab initio libelli, vocat aduerſarium, *ſciolum, & quem pauca literæ inſanum facerent*: linguam eius vocat *doloſam, maledicam, magniloquam, ſcurrilem, diſſolutam, vipeream, è qua ſerpentis antiqui ſibilus audiretur, in qua loqueretur, qui quondam in ſerpente locutus eſt.* Vocat *inuidum, detractorem Deo odibilem, ſpiritu aſpidis, oculis baſiliſci præditum.* Addit eſſe *ſuperbum, & nihil ſcientem, languentem circa quæſtiones, & pugnas verborum, factum odorem mortis in mortem, cui frons ſit meretricis, cui moleſtus ſit pœnitentiæ labor, abſtinentia oneroſa, importabilis diſciplina auſteritas, ideòque ex clauſtro in inſulam, ſpecie religionis ſeceſſerit, tantum non apoſtata.* Annumerat eum pulicibus mordacibus, tineis demolientibus, cynomiis, & cyniphibus, ac muſcis Ægypti. Ait inuoluere ſententias ſermonibus imperitis, & palliata iniquitate: diſcolum, & peruerſum diſputatorem deprauare aliena; præſtigioſis ſophiſmatibus attentare titulos veritatis: ea quæ communem, & ſimplicem intelligentiam habent, verſuto interpretationis veneno corrumpere, & calumnioſè peruertere per impoſturam malitiæ atque furorem. Nominat *Prophetam Antichriſti, per quem myſterium iniquitatis iam operaretur*; vocat *Prophetam Baal, ſocium Prophetarum Achab, qui ei in mendacio diuinabant; Collegam Caiphæ, proditorem, ideòque Iabelis proditricis excuſatorem.* Venenoſo dente inuidiæ mordicata ab eo ſua opuſcula expoſtulat. Concludit vocans aduerſarium, *Proteo monſtruoſiorem, Manichæum, Pelagianum, errorum veterum cineres iam ſopitos iterum ſuſcitantem, & dogmata damnata ſolemniter, quaſi lignorum materiam ſibi ad æternum incendium coacernantem.* Hactenus flores ex Bleſenſis vnica lucubratiuncula in hoſtem Religioſum. Quid ea ſcriptione aculeatius? Et fuit tamen Bleſenſis, (quod omnia eius ſcripta docent,) homo virtutis non vulgaris; & præter cætera decora, humilitatis eximiæ: quod docet longa per eum ſacerdotij, præ conſcientia tenuitatis ſuæ, & frequens pinguium Epiſcopatuum repudiatio. Sed extorquebat ab homine, pio licèt, & humili, voces aſperiores, aduerſarij malignitas, ruitura ſemper in peius, ni frænaretur. Sileo de S. Thoma *opuſc.* 17. & 19. & de S. Bonauentura in Apologia, quos tametſi modeſtiſſimos, ſenſerunt aculeo non carere aduerſarij, non quidem formaliter hæretici, ſed tamen grauibus erroribus laborantes, quos propugnabant, & ſordebant, etiam non leuibus maculis moralibus, quas validè defricari oportebat.

O 2 *Patres*

Digitized by Google

Patres in malè moratos aſperi.

161. Vt verò præmiſi initio huius puncti, non modò cùm agitur contra hæreſes, aut errores, ſed etiam cùm mores peruerſi oratione forti ſunt perſtringendi, innoxia eſto ſeueritas, & non parcens iniquitati mordacitas. Quàm enim aſper, & mordax in Afros, & Gallos ſuos Saluianus in opere de prouidentia? Quàm ſalitus in libris ad Eccleſiam Timothei nomine? Nemo tamen eam aſperitatem ſcriptionis, & quaſi piam ſæuitiam, reprehenſione dignam duxit, quin potiùs ſummoperè celebrauit Saluiani zelum, quiſquis corruptiſſimos illius ætatis mores, validè, & abſque palpatione defricandos perſpexit. Gildas cognomento Sapiens, in Britannos eo tempore moribus deprauatiſſimos, ſtylum armauit. Nihil legi poteſt durius, aſperius, amarulentius; tantum tamen abeſt, vt ea mordacitas, & aſperitas moribus admenſa, diſplicuerit viris probis, vt potiùs egregiè ſit collaudata, nominatim ab Alcuino *epiſt*.28. & à Willelmo Malmesburienſi *lib.* 1. *de geſtis Reg. Angl. cap.*3. & in actis ipſius Gildæ *cap.*15. quæ tanquam viri ſancti, multis cœleſtibus prodigiis inſignia, pridem ſunt conſcripta, & nuper ſunt edita in Bibliotheca Floriacenſi. S. Bernardus quàm non molli ſtylo proſecutus eſt Cluniacenſium & Clericorum ſui æui defectus? Petrus Bleſenſis, in malos mores, paſſim ſcaber, aſper, mordax, ſed iure & citra labem. Aluarus Pelagius Ord. Minorum Ioannis XXII. Pœnitentiarius, in opere *de planctu Eccleſiæ*, quàm non palpat defectus, qui ea ætate in Eccleſiam irrepſerant? Imò quâ ſtrigili non defricat cuiuſuis Ordinis fideles, præſertim Eccleſiaſticos? Neque tamen idcirco reprehenditur. Idem de Gerſone dici poteſt, cuius plerique tractatus, ſunt admodùm amarulenti, præſertim 1. *parte*: vt is, quem inſcripſit, *Declaratio compendioſa defectuum virorum Eccleſiaſticorum*, hac ad libellum ipſum apoſtrophe concluſum;

Non defers merces, ſed veri portitor es tu,
Et ſi diſpliceas, veri quia nuntius, ex quo
Aſſem vix valet eſſe tuum, quid ſi lacereris?

162. Hæc durities & aſperitas, exprompta ad modum propoſitum, non eſt vitio vertenda ſcriptori, ſed referenda eſt in conditionem materiæ, cum Saluiano: qui cùm in ſui temporis deprauatiſſimos mores, ſtyli ſtrigilem ſtrinxiſſet, cùm in opere de Prouidentia, tum in opere ad Eccleſiam, *Timothei* nomine; in extremo opere ad Eccleſiam, ſic excuſat nonnullam ſcriptionis duritiem, reuera fortitudinem. [Dura hæc forſitan atque auſtera videantur. Quidni? *Omnis enim diſciplina,* (vt ait ſermo diuinus,) *non eſt gaudij, ſed mœroris.* Dura hæc & auſtera ſunt. Sed quid facimus? Non licet rerum mutare naturas, & enunciari aliter veritas non poteſt, quàm vis ipſa exigit veritatis. Dura hæc quidam putant, ſcio, & ſatis certus ſum. Sed quid facimus? Niſi duris non itur ad regnum, &c. Durum eſt auaris, vt largiantur ſua. Quid mirum? Totum durum eſt, quicquid imperatur inuitis. Penè omnis ſermo diuinus habet æmulos ſuos: quot genera præceptorum ſunt, tot aduerſariorum. Si largitatem eſſe in hominibus iubet Dominus, auarus iraſcitur; ſi parſimoniam exigit, prodigus execratur; ſermones ſacros improbi, hoſtes ſuos dicunt; horrent raptores, quicquid de iuſtitia ſcribitur; horrent ſuperbi, quicquid de humilitate mandatur; aduerſantur ebrioſi

ebrioſi vbi ſobrietas indicitur; deteſtantur impudici, vbi caſtitas imperatur. ... ergo dicendum eſt, aut quicquid dictum fuerit, cuicunque ſupradictorum hominum diſplicebit. Mauult quilibet improbus execrari legem, quàm emendare mentem: mauult præcepta odiſſe, quàm vitia. Inter hæc quid agant, quibus loquendi à Chriſto officia mandantur? Deo diſplicent, ſi tacent; hominibus, ſi loquuntur. Sed, vt Iudæis Apoſtoli reſponderunt, *Expedit magis Deo obedire, quàm hominibus*. Do tamen conſilium omnibus quibus grauis & oneroſa eſt lex Dei, ſi accipere non recuſant, quemadmodum placere eis poſſint, quæ Deus præcipit. Cuncti enim qui oderunt mandatum ſacrum, cauſam odij in ſeipſis habent: omne faſtidium, non in præceptis legis, ſed in moribus ſuis. Lex quippè bona, ſed mores mali; ac per hoc mutent homines propoſitum & affectum ſuum. Si enim mores ſuos probabiles eſſe fecerint, nihil eis ex eo quod lex bona præcipit, diſplicebit: quando enim bonus quis eſſe cœperit, non poteſt non diligere legem Dei, quia hoc intra ſe habet lex Dei ſancta, quod ſancti homines in moribus.] Quod Saluianus toties hîc regerit de lege Dei, vt quadret inſtituto quo amolitur à ſe labem duritiei, in ſcribendo, accipiendum eſt, de ſcriptione vrgente quòd præſcribit lex diuina, aut vitia reprehendente, conſentaneè ad legem diuinam. Atque ita quilibet ſcriptor cui ob notata vitia & fortiter commendatam virtutem, impingitur aſperitas, vel duritiès ſcriptionis, habet quomodo cum Saluiano duritiem referat in mores depravatos eam meritò extorquentes, citrà labem ſcriptoris, qui vitia, non perſonas inſequitur, vt de ſeipſo profeſſus eſt, nonnullam vehementiam ſuam regens, S. Chryſoſtomus *Orat. de S. Phoca.*

Scriptor ſeuerus in propoſitis cauſis, habet ſe vt Medicus, cuius noxia lenitas.

Liquet, in ſcriptione aduersùs hæreticos vel grauium errorum abſque formali hæreſi reos, aut vitiis non leuibus inquinatos, fas eſſe adhibere acrimoniam; cùm id vel virulentia negotij, vel aduerſarij malignitas, flagitat. Et qui 163.
de ea ſeueritate expoſtulat, iniuria queritur. Agnoſcat potiùs, & grato affectu proſequatur, Medici ſui ſtudium. Non enim ſecùs ſe habet ſcriptor iuſtè corripiens alium, quàm ad ægrum Medicus, iudice S. Cypriano *lib. de lapſis num. 56.* [Imperitus eſt, (inquit,) Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat; & in arctis receſſibus viſcerum, virus incluſum dum ſeruat, exaggerat. Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & putaminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur, & clamet licèt, & conqueratur æger impatiens per dolorem; gratias aget, poſtmodum, cùm ſenſerit ſanitatem.] Ennodius *ſub finem Apologetici*, quod duriùs ſcripſiſſet, excuſat eodem modo, ſecutus, (vt ait,) exemplum Pauli, qui illa qua ſemper vſus eſt, eloquij inſonuit libertate; Apoſtolorum Principem, lenitatis inceſſens, quòd fluxis, & profligatis mentibus, parentis adhuc ſeruaret affectum: nec in profundum ductis vlceribus, ferro medicante ſuccurreret: reſcindenda docens lanienis ſecreta morborum, & manifeſtæ deſperationi, ſaluiferum eſſe vulnus adhibendum; nedum manus Medici per pietatem à ſectione carnis corruptæ ſuſpenditur, de abſtinctia teli, inuitetur exitium; quia dum parcit ægris dextera, curandos interficit: nec grandis eſt differentia.

Digitized by Google

rentia, vtrùm lethum inferas, an admittas. Mortem languentibus, qui cùm poſſit, non excludit, inflixit.] Sic item excuſabat ſuam aliquam ſcriptionis aſperitatem, S.Hier. *epiſt.* 147. [Putridæ carnes ferro indigent & cauterio; nec eſt Medicorum culpa, ſed vulneris, cùm clementi crudelitate, non parcit Medicus; ſæuit, vt miſereatur.] Et eodem modo de duris Thomæ Mori in Lutherum ſcriptionibus, philoſophatur Stapletonius *in vita Mori, cap.* 4. éſtque hæc, ſalubris mordacitas charitatis, debita malignis, vt D. Auguſtinus rectè pronunciauit *epiſtol.* 216.

Aliqua malè appetiti ſeueritas approbanda.

164. Cùm item aliquis alium malè appetiuit, dignum & iuſtum eſt, vt experiatur, fas eſſe læſo reponere, quod ad plenam indemnitatem ſuam neceſſarium duxerit. Ridiculè ſanè & admodum inſulsè, aliqui, cùm prodigi ipſi fuerint conuitiorum & maledictorum in alios, ſi vel verbulo referiantur, aſperitatem incuſant. Leniſſimi iudices in cauſa ſua, ſeueriſſimi in aliena; qui ſpoliatos vellent aduerſarios ſuos eo iure, quod viliſſimis quibuſque animantibus natura conſeuit, vt ſcilicet preſſa & obtrita, ſentire ſe prodant. Quendam Poëtam, omnium in quos incurrebat laceratorem, ſic affatur Flaccus *in Epodo oda* 6. Idémque fas ſit, aduersùs quoſcumque ſimiles vſurpare.

Caue, caue: namque in malos aſperrimus
Parata tollo cornua.
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bupalo.
An ſi quis atro dente me petiuerit,
Inultus vt flebo puer?]

Seneca item Epigr. 5. (poſt librum ad Marciam.)

Carmina mortifero tua ſunt ſuffuſa veneno,
Et ſunt carminibus pectora nigra magis.
Nemo tuos fugiat, non vir, non fœmina, demes,
Haud puer, haud ætas vndique tuta ſenis.
Vtque furens totas immittit ſaxa per vrbes
In populum: ſic tu verba maligna iacis.
Sed ſolet inſanos populus compeſcere ſanus
Et repetunt motum ſaxa remiſſa caput.
In te nunc ſtringit nullus non carmina vates,
Inque tuam rabiem, publica Muſa furit.

165. Laudauerat, (vt in noſtris potiùs ſiſtam,) Petrum Cluniacenſem, Petrus Pictauienſis. Eum à neſcio quo appetitum, remordet Petrus ipſe Cluniacenſis, longo poëmate, cuius titulus eſt,

Egregius pro vate ſuo, dux ipſe perorans,
His iaculis rabidam confodit inuidiam.

Quadrant ſequentia. Totum enim poëma, ſalitum admodùm, & acidum eſt, guſtum duntaxat appono.

Ah ſcelus & Stygio mens ſubmergenda profundo,
Quæ vomit ex antro dira venena ſuo.

Manes

Manes Tartarei, talem compeſcite linguam,
Quæ demens potuit verba nefanda loqui.
Oris de barathro tractam, per fruſta ſecate,
De qua mox faciat flamma vorax cinerem.
Infandæ vocis, fauces arctate meatus,
Et timeat guttur, ne ſonet illicita.
Audiri timeas, ô vox indigna ſonare!
Conſulo deficias, têque ſilendo premas.
Humanas ſtrepitus ne talis polluat aures.
Communes vſus ſpiritus ipſe nega.
Sed nunquid fieri tanti queo criminis vltor,
Cùm mage diſtricto iudice res egeat?
Aut fragili calamo crimen tentabo piare,
Vngula quod ferri radere vix poterit?

Mitto cætera. Cedo aliquid iſtis amarulentius, aſperius, mordacius. Petrus Venerabilis, Cluniacenſis Ordinis caput, in ſua, licèt cauſa, loquitur. Sed læſus iniuſtè, Audiant delicatuli noſtri, qui cùm priùs lanceam infixerint, pro repoſita punctiuncula tragicè expoſtulant. Hoc indignum, & iniuſtum eſt, cùm vim vi repellere ſub moderamine inculpatæ tutelæ, fas eſſe, naturæ lumen præſcribat. Quin etiam cùm contingit, aliquem priùs læſum, ſic referendo, modum tantiſper prætergredi, veniale id eſſe oportere, docemur eo legis præſcripto, quo vulneratio, aut etiam occiſio aſtantis, per manubrium fortuitò excuſſum, iubebatur eſſe vulneranti, vel occidenti innoxia. Sic enim diuinum illud iuſſum accipit S. Gregor. *lib.*10. *moral.c.*9.

In molliculos, iuſtam ſtyli acrimoniam ſugillantes.

Extra cauſas hactenus propoſitas, quibus aliqua ſcriptionis acerbitas innoxia eſſe poteſt, aut debet, vitandam eſſe ſcriptionis mordacitatem, vltrò concedo. Illud tamen occurrit infigendum, quod paulo antè tetigi; nempe indigniſſimum videri oportere, & cordato cuiuis meritò refugiendum, quòd aliqui adeò ſe delicatos præbeant, & ad cuiuſuis punctionis ſenſum molles, vt ſi verbulum in eos minùs læue, ac tornatum ſcriptori excidat, non ſecùs commoueantur, quàm vlcerosi equi, ſtrigile audita. Comparatio eſt à Ludouico Vine adhibita *lib.*5. *de tradendis diſciplinis*, cùm hanc æui ſui teneritudinem corripit. Horum illud eſt ex *lib.*2. *ſerm. ſatyr.*1. 166.

Qui me commorit, (melius non tangere,) clamo,
Flebit, & inſignis tota cantabitur vrbe.

Hos ſcitè Melchior Fabricius in reſponſione ad Bezam pro Balduino, *pag.*67. meritò componebat cum lacu Lucernano, & ſpecu cellæ Abbatis, ac Dalmatico, de quo Plinius. Minimùm quippe icti, omnia complent fragoribus. Hæretici in hac ſenſus mollitudine, & querimoniis de aſperitate eorum, quorum ſcriptis exagitantur, ſunt perpetui, vt iuſto opuſculo demonſtrauit, validus annis ſuperioribus hæreticorum malleus, Ludouicus Richeomus, cùm his querelis pulſatus eſſet. Apud Theodoretum *dialog.* 1. *ſub medium*, Eraniſtes, id eſt, hæreticus, maledicentiæ incuſat Catholicum, duntaxat

quia

Digitized by Google

quia inſimulatus ab eo fuerat Manichæiſmi. Sympronianus Nouatianus, eòdem recurrit, cùm S. Paciani impetum ſuſtinere non potuit, vocat enim eum aſperum, & mordacem, vt videre eſt apud ipſum S. Pacianum *epiſtola 2. initio*; rurſúsque *ſub finem epiſtolæ*, verbis illis: [Iraſci me ais; abſit, ſtimulari, vt apem, credo; quæ interdum aculeo mella defendit. Verùm recole vtrinque litteras; iam videbis ſpiculis ne, an floribus paginam conſeramus. De ſimilibus quidem Apoſtolus, quos oportet indentari: ſed attende. Nos tecum quaſi columbæ ore potiùs, quàm dente confligimus. Vtinam verùm eſſet quod doceri velle te dicis; iam ipſa tibi manibus meis ſancti Spiritus vnguenta ſuggererem. Amare me? Non læſi, ſcio. Sed tunc demum amares, ſi non diuerſa ſentires, atque operi meo blandus accederes.] Locus Pauli, cui Pacianus ſenſum ſuum de iuſta ſeueritate inædificat, habetur *ad Titum* 1. ſed eum locum ſignificantiſſimo vocabulo expreſſit Pacianus; pro eo enim quod in vulgata legimus, *quos oportet redargui*, ipſe legit, *quos oportet indentari*. Scitè, id eſt, *fixo & infixo dente transfigi*; cùm tamen Sympronianus, qui priùs momorderat, & dentatam ſcriptionem adhibuerat, vt loquar cum Petro Cellenſi *epiſt*. 167. vellet baſiis molliſſimis excipi.

Non eſt tamen hæc mollitudo hæreticorum propria. Catholicos item ſæpè
167. contingit. Notiſſima, & hæreticis quoque conſentientibus, perſpectiſſima orbi vniuerſo fuit, temperatio Cardinalis Bellarmini, in cuius operibus polemicis, ne fidei quidem hoſtes, immodeſtiam, vel licentiam mordendi reprehenderunt, in tot tantíſque mordendi occaſionibus. Quis credat? Quam calumniam homo ſapientiſſimus, in libris polemicis tam multis, támque ſpiſſis, nunquam ſuſtinuit, ea verberandum eſſe tantum virum, ab homine & Catholico, & Religioſo, occaſione libelli aſcetici? Exiſtimo poſteris viſum iri incredibile, idcircò Cardinalem Bellarminum audiuiſſe ſcriptorem, & mordacem, & aſperum, qualis audiuit à ſcriptore, qui in aliis videns feſtucam, trabes ſuas Baezæ monſtrandas reliquit *lib*. 4. *de* IESV *figurato, cap*. 1. §. 31. Audiuit verò Bellarminus aſper, & mordax, quia in libro de Gemitu columbæ, fontem vnum lachrymarum propoſuit, Religioſorum aliquorum Ordinum laxationem: quam homo ille ſpiritu barytono, vſpiam cerni inficiatur, & vtinam vel in ſpeciem verè inficiaretur. Sed tanti fuit, Bellarminum mordere quoquo modo. Nam eſſe aliquas Religiones laxatas, & quibus reformatio ſit neceſſaria, res eſt adeò nota, vt nemo niſi cæcus non videat, ait Maior *in* 4. *d*. 38. *q*. 23. Sed non eſt nouum aliquos ita cæcutire, præſertim in cauſa propria, vt notum eſt ex eo exemplo quod recitat Nider *lib*. 1. *de reform. Relig. cap*. 9. Epiſcopi ex ordine collapſo aſſumpti, qui audiente ipſo Nidero, pertinaciſſimè inficiatus eſt, ſuum Ordinem eſſe collapſum, & reformatione egere, quantumuis, (inquit Nider,) luce foret clarius toti mundo, contrarium eſſe verum. Sed nimirum ſenſibile, iuxtà, ac multo magis intra ſenſum poſitum, non facit ſenſationem. Opera domeſticorum, de neceſſaria ſuimet Ordinis reformatione, nominatim Ioannis Nider, & Raymundi Capuani, potuiſſent vel ex ſolo operum illorum titulo, infrænare tantam aduerſùs virum de Eccleſia benemeritiſſimum indignitatem. Hæc aduerſùs vel nimiam teneritudinem aliquorum, vel iniuſtas aliorum ſuprà memoratorum querelas, de aſperitate & acrimonia Scriptorum quam in capita ſua aduocarint.

Concludi

Digitized by Google

Concluditur, ſcriptionem ſine cauſa mordacem, meritò configendam.

Abſit tamen vt patrocinium ſuſcipiam mordacitatis iniquæ, & vt ſuffragari velim aſperis, & ſine cauſa idonea, ac plus iuſto, aculeatis ſcriptoribus. Qui enim eiuſmodi ſunt, & calamum ſuum, ſagittam vulnerantem ac lanceam faciunt, meritò configuntur: ideóque iam olim Archilochum, mordacitate in Lycambem, Neobulum, Chidum, & Periclem meritò infamatum Lacedæmonij multarunt, vt ſcribit Valerius *lib. 6. cap. 3. de ſeueritate*, quem exſcripſit Satiſber. *lib.* 8. *polycrat. cap.* 2. verbis illis [Lacedæmonij, libros Archilochi è ciuitate ſua exportari iuſſerunt, quod eorum parum verecundam, ac pudicam lectionem arbitrabantur. 168.

Noluerunt enim ea liberorum ſuorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quàm ingeniis prodeſſet. Itaque maximum Poëtam, aut certè ſummo proximum, quia domum ſibi inuiſam, obſcœnis maledictis lacerauerat, carminum exitio mulctarunt.]

Hipponacti quoque carò ſtetit mordacitas. Hunc petulantiſſimum & maledicentiſſimum ſcriptorem, (cuius idcirco ſepulchrum *lib. 3. anthol.* verborum grandine refertum, & horrendum, diſcribitur, eiúſque ibi cineres, iambos intorquere dicitur;) periiſſe acerbo lethi genere, indicant illa Naſonis *in Ibin.*

Vtque parum ſtabili, qui carmine læſit Athenim,
Inuiſus periit deficiente cibo.

Lego enim *Athenim*, cum Alciato *lib. 5. parerg. cap.* 18. non *Athenas*, vt vulgo corruptè habetur. Ex Plinio autem compertum eſt, Athenim ſculptorem in Hipponactis ſcripta incurriſſe, & Scazontas clauda, & parum ſtabilia carmina, ab Hipponacte primùm excogitata ſuſtinuiſſe: quam petulantiam, autor Hipponax lethali inedia luit. Recolenda quæ huius Erotematis principio de Hipponacte ſunt præmiſſa.

Caſtigetur itaque & corripiatur in ſcribendo petulantia, Deo, & hominibus inuiſa. Deum enim ipſum violari hac mordacitate ſcriptionis, optimè tradit Hugo Etherianus *lib* 2. *de hæreſibus*, quas Græci in Latinos deuoluunt, *cap.* 19. Agens enim ibi cum aduerſario inſigniter mordaci, cuius ſpicula verborum acutiſſima, immediatè antè retulerat, addit. [Huius conuitia, quemadmodum abyſſus, ſiue Tartarus, fundum non habent, cùm ex eius ore, Auerni flumina effluant, quorum nomina, vt Socrati viſum eſt, ſunt hæc; Acheron, Pyriphlegethon, Cocytos, ex quibus Stygia naſcitur palus, & inamabilis vnda, quæ Acheruſia nuncupatur. Vtinam iſte obliuionis aquam potaſſet, omniúmque perdidiſſet conuitiorum memoriam. Paratos eſſe ad ſatisfactionem omni poſcenti nos rationem de ea quæ in nobis eſt fide & ſpe, Apoſtolorum Princeps præcepit; ſed cum modeſtia, & timore, conſcientiam habentes bonam. Sed hic non quærit cum modeſtia, & timore ſecundùm Apoſtolicam inſtitutionem. Propterea ſeueritas illi non manifeſtauit, vtpote non rectè quærenti. Ita quippe veritas quærenda eſt, quaſi Deus præſens ſit. Si Deum hic præſentem habuiſſet, 169.

buiſſet, nequaquam in Dei Eccleſiam tot conuitia profudiſſet. Nullus enim præſente domino ſuo, prudens ſeruus impudenter agit, proprij domini honorem contemnendo.]

170. Hoc ſi attendiſſet ſcriptor, nec eruditione deſtitutus, nec zeli vacuus, Nicolaus de Clamengis, qui ſub ſeculi decimiquinti finem florebat, & à Ioanne Trithemio amplo præconio celebratus eſt in opere de Scriptoribus Eccleſiaſticis, non deuocaſſet in ſe iuſtam cæterorum omnium offenſionem, & Romanæ cenſuræ tam ſcabris eius ſcriptionibus admotæ, runcinam. Tametſi enim etenim aliqui excuſant, & fortaſſis ad veritatem dictum eſſe inficiari nolim, ſuffarcinatas eſſe ab hæreticis in odium Eccleſiæ, lucubrationes huius Autoris; tamen quales nunc extant, tanto perfuſæ ſunt mordacitatis aceto, vt ferri non poſſint. Quale enim eſt, quod libro de Præſulibus ſimoniacis, Eccleſiam horribili fœditate deformatam, totius negotiationis, imò latrocinij, & rapinæ officinam eſſe dicit, in qua venalia exponuntur Sacramenta, venales Ordines, venalis pro certa annua ſumma, fornicandi permiſſio, & cætera, quæ premere præſtat, quàm retegere? Quale item, quod libro *de corrupto Eccleſiæ ſtatu, cap.* 36. agens de Sanctimonialibus, nihil diſtinguit inter ſui temporis virginum Monaſteria, & lupanaria meretricum? Inter Sanctuaria ancillarum Dei, & proſtibula victimarum Veneris, ac petulantium iuuenum libidinibus apparata receptacula? Nihil denique inter velare puellam, & publicè ad ſcortandum exponere? Hæc dicebam ferri non poſſe, præ ſummo acore & mordacitate: meritóque Claudius Eſpencæus *lib.* 2. *de continentia, cap.*12. medicinam quam Nicolaus facere voluit, malis tunc Eccleſiam grauantibus, in multis exceſſiſſe modum, expoſtulauit. Itaque meritò tanta mordacitas cenſuræ patuit, quam nec ipſe Eſpencæus ſuis in Romanos vſus conclamationibus, queis nonnullas ſuas lucubrationes inferſit, ſatis declinauit.

171. Non redolet ea mordacitas lenem Chriſti ac Sanctorum ſpiritum. Itaque quantum à domeſticis fidei aliena eſt, tantum ab Allophylis, qui extra Eccleſiæ ſepta degunt, familiariter adhibetur. Siue enim inter ſe inuicem non conſentiant, quod eſt quotidianum, ſiue in Catholicos, à quibus implacabiliter diſſident, exerant calamos, iuges ſunt in lædoriis atque ſpiculis verborum. Appetiit Lutherus ſcriptionibus Caroloſtadium, Zuinglium, OEcolampadium, viciſsimque iſti in Lutherum egere. Ioſephus Scaliger in Dauidem Pareum, & Thomam Lidyat, non abſque repaſſione admouit arietem. Brentius in Bullingerum ſcripſit, nec mutus fuit Bullingerus. Beza aduerſùs Caſtalionem, Eraſtum, atque Sarauiam emiſit ſcriptiones, hique viciſſim aduerſùs Bezam. Hugo Grotius in Sibrandum ſcripſit; in Grotium Sibrandus, ac Bogermannus. Ianus Gruterus ex Antuerpienſi Catholico Caluiniſta, in Philippum Pareum, & hic viciſſim in Gruterum. Et videre eſt omnes hos Eccleſiæ perduelles, ita contrariis pugnare ſcriptionibus, vt non tam ſcriptiones eſſe videantur, quàm grandines probrorum, & imbres conuitiorum. Iodocus Coccius in huiuſmodi Scriptorum libris verſatiſſimus, & ipſe aliquando è ſegregibus ab Eccleſia, vnus, *tomi primi lib.* 8. *artic.* 7. 8. 9. 10. petulcitatis huius ac mordacitatis in ſcribendo exempla multa ſuppeditat, quibus apparet quàm ſe inuicem hæretici mordeant, laceréntque ſcribendo. In vnius Iani Gruteri, quem poſtremo loco referebam, ſcriptione aduerſùs Philippum Pareum eiuſdem ſecum Caluiniani

furfuris.

Digitized by Google

furfuris hominem, Gretſerus *lib.* 1. *var. cap.* 9. centum triginta ſex conuitia annumerauit, nec qualiacumque, ſed horrida, & fellis referta. Ait quippè aduerſarium *inſanire, gannire, rudere, obruteſcere, delirare, fanaticum, ac lymphaticum agere*. Vocat *Magiſterculum, ſcrofipaſcum, cuius diſcipuli porcelli pro bonis literis referunt cacatiſſimas chartas, Arcadicum germen, Aſinum cumarum, Mulum, Verrem, Veruecem, Arietem, Hircum, Nectuam, Simiolum, Porcam mugientem, Phreneticum, Braccatum, Inuertgrum, Morychorum ſtolidiſſimum, Dæmonium hominis, Impudentiæ vernam, ſtercoreum Grammaticalis cellæ inquilinum.* Piget plura his chartis dehoneſtamenta ſcriptionis illinere. Hunc hominem à Spiritu Dei in ſcribendo agi credam, tam auerſo à Chriſtiana ſcribendi ratione, ſtylo vtentem, & hoc in eiuſdem ſectæ profeſſorem, ac pro nugis; ſic enim appello eorum pro Plautinis emendationibus altercationes.

Minùs mirum eſſe debet hos alienos cum in Catholicos agunt, dentes infigere, & mordacitatem prodere. Nihil enim procliuius quàm vt diſſidium religionis ac fidei, abiunctionem animorum progeneret: vnde amarulentia defluat in calamum, & acor chartam corrumpens. Sed cùm hæc labes omnibus propè ſectariis in Catholicos ſcribentibus communis fuerit, tum præſertim in Ioſepho Scaligero, & Iſaaco Caſaubono Caluinianis bacchatio iſta ſe prodidit: qua enim erant arrogantia, & ſui ipſorum æſtimatione, in cæteros omnes, nominatímque in Catholicos ſcriptores, petulanter admodum ſunt bacchati. Sed Scaliger effrænatiſſimè; literio enim faſtuoſiſſimus, principatus Veronenſis iura, (ſcilicet,) ad ſe à cane tranſmiſſa, perpetuò crepans, & ſui amore planè ebrius, in quoſcunque incurrit, Tros Rutulúſve foret, ſtrenuum egit conuitiatorem, præſertim cùm aduersùs aliquos è ſacro Ordine, doctrinæ laude claros, arietauit. Gilbertum Genebrardum eximium omnino ſcriptorem è ſacra D. Benedicti familia, & Aquêſem Archiepiſcopum, cui Hebræa lingua adeò familiaris erat, quàm vernacula; peritia verò ſacræ & humanæ literaturæ, omninò multis ſcriptionibus apud doctos vulgatiſſimis, eſt teſtata, auſus eſt, *pecus maledicentiſſimum, beſtiam inſolentiſſimam* nominare. Vix perſuadeatur lector, tantam cacochymiam ſano homini excidiſſe. Sed videat *librum* 3. *Can. Iſagog. pag. mihi* 219. & abeſſe impoſturam deprehendet. Benedictum Pererium *prolegom. ad opus de emend. temp.* planè *puerum in Chronologia* vocat, & eius *ſententiam* denominat *aſininam*. Nec temperariùs de eo ſtatuit *in Animadu.* Euſeb. *pag.* 85. & 87. Chriſtophorum Clauium in Matheſi, ætate ſua nulli ſecundum, vocat *hominem luteum, infantem, in Mathematicis tyronem, farmentitij libelli autorem*, aliíſque ſexcentis probroſis titulis dehoneſtat *præfat. in Canones Iſagog.* Idem in Martinum Delrium, Nicolaum Serarium, ac Ioannem Maldonatum, quàm petulanter effusè ac licenter mordax fuerit, Peniculus Foriarius Sangæ Cantabri pro Delrio, & Seratij Elenchus Trihæreſij docere poſſunt. Idem qua ſtrigili autores mediæ ætatis pexuerit, ſigillatim monſtrat Gretſerus *lib.* 2. *var. cap.* 3. Specimen id eſto, mordacitatis qua ſectarij ab Eccleſia Dei, & Chriſti ſpiritu extorres, ſiue ſuos, ſiue noſtros, & alios quoſcumque, prout libido tulerit, indignè ac petulanter configunt: quo turpi ſpectaculo hîc exhibendo, idem propoſitum habui quod Lacedæmonij, cùm Ilotas ſuos ebrios proponebant liberis ſuis, vt fœditatem inebriationis docerentur. Id quod Plutarchus *lib. de dictis*, 172.

& factis Lacedamon. ac Clemens Alexand. 3. *padag. cap.* 8. obſeruauerunt.

EROTEMA X.

An libri ſuppoſititij confixione digni.

173. POſſunt quidem libri ſuppoſititij, nec in ſe mali eſſe, nec nociui: quia tamen procliue eſt, vt ſuppoſitio ex malitia fiat, ad inferendum damnum, vt ſæpè factum eſt ab hæreticis, refero in hanc ſeriem librorum in ſe malorum, & nociuorum, libros ſuppoſititios.

Libros ergo eſſe velut liberos, magni Antiſtites duo, Ambroſius, & Sineſius tradiderunt. Ille *epiſtola* 40. quæ eſt ad Sabinum, iſte *epiſtola* 1. Quod ergo circa liberos non eſt inauditum, vt aliis parentibus ſupponantur, (qua de re Alphonſus Carranza *de partu naturali ac legitimo*, *cap.* 5. latè diſſerit,) contingit quoque plerumque circa libros, & fœtus ingenij. Dubitari itaque poteſt, quid iuris ſit de libris ſuppoſitis. In qua controuerſia, quia valdè latè fuſa eſt, & ad plurima pertinens, præmittam varias ſuppoſitiones librorum totales, & partialem: quibus præmiſſis, ſubiiciam qui ex libris ſuppoſitis ſint damnandi, qui ſecus. Suppoſitiones totales ſunt multiplicis generis. Nam integrum opus aliquando ſupponitur certò alteri autori ab ipſomet autore. Aliquando autem ſimilis ſuppoſitio fit à tertio, ſed per hallucinationem & oſcitantiam. Rurſus aliquando ſimilis ſuppoſitio fit à tertio, ſed per nequitiam, & malignitatem. Tandem ſimilis ſuppoſitio non fit aliquando à tertio, ſed à falſo autore, ſupponente ſibi librum alienum per plagium, quod dupliciter poſſe contingere, vſus docuit. Nam interdum adhibetur interpolatio aliqua, ita vt plagium ſit palliatum; aliàs verò abſque vllo artificio admittitur plagium manifeſtum. Hæ ſunt ſuppoſitiones totales. Suppoſitio verò partialis ea eſt, qua opus alterius ſcriptoris, admiſſo fermento quopiam, adulteratur; ſic enim ſupponitur autori operis, pars aliqua ad eum non pertinens. Nec abſimile eſt, quòd aliqui falſas ſententias quas ſunt commenti, venditant, tanquam alicuius grauis autoris, vel S. Patris, præſertim ad inoculandam concionem. Non plures librorum ſuppoſitiones occurrunt. Nam ea quæ nomen aliquod fingitur, in nullum verè hominem cadens, non eſt ſuppoſitio operis alieni facta alteri. Quare de ea ſeorſim eſt agendum. Prædictas autem quæ verè ſuppoſitiones ſunt, exponemus primùm, tum diiudicabimus.

§. I.

§. I.

De ſuppoſitione libri facta alteri, per ipſummet libri autorem.

Supponi plerumque ab ipſis autoribus libros ſuos, aliis parentibus, exempla plurima docent, recentia, & vetera; permulti enim ſiue vt tutò comparerent libri, qui ipſorum nomine editi malè exciperentur, vltrò eos amicis tradunt, vt eos ipſi ſuo ipſorum nomine edant. Aliquando autem, vt maior ſit operi autoritas, & vberiùs per illud habeatur effectus intentus, abdicant à ſe autores, libros ſuos, ſupponúntque alij eminentiori, vel poteſtate, vel ſanctitate, aut fama. Sic opus de Conſolatione, conſcriptum ab aliquo, Tullij nomine, eíque ſuppoſitum, videtur euincere Iuſtus Lipſius *diſſertatione de ea lucubratione*. Tametſi alij, inter quos Mariana *lib.3. de immortal. cap.4.* opus illud Tullij ipſius eſſe contendunt. Opus Gobelini Perſonæ, ab autore Pio II. eſſe ei ſuppoſitum, multi notarunt. Nuper qui Anglicanam hiſtoriam Nicolai Harpsfeldij ediderunt, Dialogos Alani Copi nomine editos, ſanè eruditos, & ad diſſidia de fide perutiles, ab eodem Nicolao autore, iuſtis de cauſis Alano Copo amico conceſſos, prodiderunt. Nec illud omittam; Ioannis Fiſcheri, vel autoris, vel adiutoris eſſe, opus *contra Lutherum de Sacramentis*, ab Henrico VIII. ante hæreſim vulgatum, vt ſcribit Sanderus *lib.1. de ſchiſm. Anglic. ad annum* 1535. Suſpicio item fuit Pamelij, non vana, Eraſmum ſuppoſuiſſe S. Cypriano opus *de duplici martyrio*, ab ipſemet Eraſmo fabricatum. Inter Ethnicos, Adrianus Imperator, lucubrationes ſuas Phlegonti liberto ſuo ſuppoſuit, & eius nomine expoſuit, vt diſertè ſcribit Spartianus in Adriano. 174.

Non deſunt apud ipſos Patres, exempla. Opus S. Proſperi *ad obiectiones Vincentianas*, ab ipſomet Proſpero, nomine S. Auguſtini editum, eo titulo, *Auguſtini, ad articulos ſibi falsò impoſitos, reſponſio*; olim inualuit opinio, quæ tametſi nunc eraſo eo titulo propè exoleuit, videtur tamen eſſe verè antiqua. Nam S. Fulgentius *lib.1. ad Monimum, cap. vlt.* illum librum citans tanquam Proſperi, ait in eo depelli, quæ fuerant S. Auguſtino malè impoſita: & tamen conſtat, Proſperum neque in præfatione illius libri, neque in reſponſione ad ſingula obiecta, meminiſſe depulſionis calumniarum circa ea puncta irrogatarum D. Auguſtino. Videtur ergo Proſper D. Auguſtini nomine librum conſcripſiſſe, vt ferebat vetus inſcriptio, nomine Auguſtini *ad articulos ſibi falsò impoſitos*. De conſcripto abs ſe tomo dogmatico, ſub nomine S. Flauiani; teſtis eſt S. Anaſtaſius Synaita *cap.* 10. ὁδηγοῦ. 175.

Vigilius item *lib.5. contra Eutychem*, non longè à principio, ſic ſcribit. [De Conciliorum diuerſis ſanctionibus, & nominum religioſè additis nouitatibus, pleniſſimè in eis libris, quos aduerſùs Sabellium, Photinum, & Arrium, ſub nomine Athanaſij, tanquam ſi præſentibus cum præſentibus agerent, vbi etiam cognitoris perſona videtur inducta, conſcripſimus, à nobis fuit expreſſum.]

Digitized by Google

Hæc eſt illa tractatio, quæ inter S. Athanaſij opera legitur *tomo vltimo*, ſub nomine *diſputationis Laodiceæ habitæ*. Nam argumentum diſputationis illius, perbellè conſentit eum iis, quæ in ea tractari, affirmat Autor ipſe Vigilius. Perperam igitur inter D. Athanaſij opera, tanquam ab eo verè conſcripta, recenſetur illa diſputatio. Fruſtrà etiam vetus autor, qui in ea præfatus eſt ad Maternum Epiſcopum, quem nominat Beatiſſimum Papam, vt eam diſputationem S. Athanaſio ſalua temporum conſonanria aſſerat, adducit Chronicum Seueri Sulpitij, duos diſtinguentis Arrios, quorum vnus poſterior, potuerit cum S. Athanaſio confligere. Hoc vides fruſtrà fingi, cùm Vigilius conſilium ſuum apertè prodiderit.

178. Spectant ad hunc ordinem, retractationes nomine quorumdam Patrum, vel antiquorum Doctorum editæ à poſterioribus. Sic enim palinodiam S. Cyrilli, à Neſtorianis editam, legimus in Concilio Epheſino. S. Hieronymus *lib.2. in Ruffinum, cap.7.* teſtatur, fuiſſe qui ex ipſius S. Hieronymi nomine, librum pœnitentiæ, & palinodiæ ederet, ob verſam ſcripturam ex impulſu Iudæorum. Pari audacia, tametſi fortaſſis meliore animo, quidam cùm S. Hilarium non poſſent ſubducere criminationi illi, qua grauabatur, ob doloris affectum, Chriſto, (vt videbatur,) negatum, edidit librum retractationis illius ſententiæ, imò erroris, nomine S. Hilarij. Quem librum abs ſe viſum fuiſſe, Gulielmus Paris. teſtatus eſt S. Bonauenturæ, vt ſcribit ſanctus hic Doctor *in 3. d.16. art.1. quæſt.1. ad primum*. Non eguiſſe tamen S. Hilarium ea erroris deprecatione, monſtraui ſuo loco, prolatis variis luculentis S. Hilarij teſtimoniis, veritatem Catholicam ferentibus. Affine eſt, quod Magiſter Ioannes Vitalis *tract. de conceptione Deip.* refert ſe vidiſſe librum retractationis S. Thomæ, circa ſententiam de maculata conceptione Deiparæ, traditam *3. ſententiarum*; quam palinodiam eodem modo confictam, non videtur dubitandum.

Planè item exiſtimo, ſermones ad fratres in Eremo, qui nomine B. Augu-
179. ſtini circumferuntur, eſſe in hanc claſſem referendos. Non enim reuera ſunt Auguſtini, ſed alterius, qui nomine S. Auguſtini ad ſuos loquentis, ſermones illos conſcripſit. Quamquam non me latet, perantiquam eſſe hanc ſuppoſitionem; nam citantur hi ſermones nomine D. Auguſtini, in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico Pio *anno* 830. *cap.*113. *&* 112. Mordicus item hos ſermones eſſe verè D. Auguſtini, contendit Ambroſius Coriolanus Generalis Eremitarum, *in defenſione ſui Ordinis, veritate* 3. Baſilius Poncius *lib.7. de matr.cap.1. à num.6.* Ægidius à præſentatione in Primate Auguſtinianæo *lib.1. cap.8.* Maiolus *colloq.6.* Nicolaus Cruſenius *in Monaſtico Auguſtiniano, 1. part. cap.10.* Sed contrarium euincere omnino videntur Gabriel Pennotus *lib.1. hiſtor. Canon. Regul. cap.30. ac 31. & 33.* & Bellarminus *tract. de ſcriptor. in Auguſtino*, cùm de tomo 10. ineptiæ certè tales ibi continentur, & ſtylus tam diſſidet à ſtylo Auguſtini, vt cœci eſſe videatur, eam lucubrationem D. Auguſtino velle affingere. Studioſè eas ineptias collegit Eraſmus *lib.3. de ratione concionandi, non multis à principio foliis*, mihi *à pag.*137. & multas quoque addenſat Bernardus Vindingus Auguſtinianus, in opere quod inſcripſit, *Criticus Auguſtinianus caſtigatus*, cùm de tomo 10. *à pag.*237. vt certum ſtatuens, eos ſermones ſupponi S. Auguſtino.

Non

Non videtur dubium, quin multi quandoque, vel ad oſtentandum inge- 179.
nium in aptè exhibenda aliena perſona, ex cuius nomine ſcriberent, vel quod poſtremo loco affirmabam, vt ſcriptiones ſuas aliquo loco ſub grauis viri nomine eſſe viderent, concinnarint aliquas lucubrationes, nomine aliorum, quibus eas ſuppoſuerint, non ſine iniuria autorum quos ementiuntur, eorúmque ſtomacho ſi viuerent, aut ſuppoſitionem noſſent. Sic enim Martialis *lib.10. epigr.3.* ad Priſcum ſtomachatur his verbis in quendam, ipſi Martiali ſupponentem carmina.

Vernaculorum dicta, ſordidum dentem,
Et fœda lingua probra circulatricis,
Quæ ſulfurato nolit empta ramento,
Vatiniorum proxeneta fractorum,
Poëta quidam clancularius ſpargit,
Et vult videri noſtra. Credis hoc, Priſce,
Voce vt loquatur pſittacus coturnicis,
Et concupiſcat eſſe Canus Aſcaules?
Procul à libellis nigra ſit meis fama,
Quos rumor alba gemmeus vehit penna.
Cur ego laborem notus eſſe tam praué,
Cùm ſtare gratis cum ſilentio poſſim?

Viſum eſt nonnullis, ſic ſuppoſitas fuiſſe S. Ignatio eas epiſtolas, quæ ſunt 180.
ad B. Ioannem Euangeliſtam, & ad Mariam Deiparam, huiuſque viciſſim ad Ignatium. Quanquam non me latet, litteras Deiparæ ad S. Ignatium, & Ignatij ad Deiparam, agnoſci pro germanis à S. Bernardo *ſerm.7. in Pſal.90.* Marco Michaële Carnotenſi *tract. de viris illuſtr.* Petro Caniſio *lib. 3. de B. Maria cap. 1.* Sixto *lib. 2. bibl. in Maria*, & latè à Melchiore Incoffer *lib. pro epiſt. Deiparæ ad Meſſanenſes cap. 25.* Tamen adhærendum potiùs videtur Baronio, qui anno Chriſti 48. eas epiſtolas cenſet ſuppoſititias.

Epiſtolas item Senecæ ad B. Paulum, & huius viciſſim ad illum, extare ſcimus, quas vt genuinas agnoſcit Pamelius *in cap.20. de anima Tertulliani.* Fauere videntur varij Patres, qui illarum epiſtolarum, vtrinque à Seneca, & Paulo ſcriptarum, meminerunt. Ita enim D. Hieronymus *lib. de ſcriptor. in Seneca*, S. Auguſt. *epiſt.54. & lib.6. de Ciuitate Dei, cap.10.* Sariſber. *lib.8. Polycrat. cap.13.* omnes poſt acta paſſionis S. Pauli à D. Lino, (vt volunt,) conſcripta. Verùm eas epiſtolas, quæ nunc extant, ſuppoſititias prorſus eſſe, cenſent Lipſius *in præludiis ad Senecam cap.10.* Baro. *anno Chriſti 66.* Onuphrius *lib.1. de primatu Petri pag.3. diſſuaſione 15. pag.168.* Poſſeuinus *in Apparatu verb. Seneca.* Lælius Biſciola *tom.1. ſubſec. lib.15. cap.1.* & videtur ea ſententia longè verior. Eſt quoque admodùm veriſimile, non modò eas quæ nunc extant, epiſtolas eſſe ſuppoſititias, ſed verè nullas vnquam fuiſſe, vltrò citróque datas ab eis literas; ſed ex fabuloſis Lini actis hauſtam eſſe falſam exiſtimationem de talibus aliquibus epiſtolis quandoque conſcriptis à Paulo, & Seneca; ſicque ab aliquo otioſo, ſuppoſitas fuiſſe epiſtolas quæ circumferuntur.

Impium Monachum Andream, (de quo S. Gregorius *lib.9. epiſt.69.* ſcribit, 181.
talia

Digitized by Google

talia de eo reperta eſſe, qualia nec de ſcelerato quocumque laico crederentur;) conſtat Græcos ſermones ipſi S. Gregorio ſuppoſuiſſe, de quibus Sanctus Pontifex commonere adactus eſt Euſebium Theſſaliæ Epiſcopum: ne fortè ex imperitia & nequitia illius Pſeudomonachi, aliquid ſuo nomine vulgatum eſſet, quod fideles inficeret, & in fidei damnum redundaret. Negat verò S. Gregorius, ſe Græcè ſciuiſſe, aut aliquod opus aliquando Græcè conſcripſiſſe. Itaque flagitioſus ille Monachus ſuum fœtum tanto Pontifici nequiter ſuppoſuerat.

Nouum genus nequitiæ in ſupponendo alteri ſuomet opere, prodidit nebulo, mihi de nomine ac cognomine notus, erga Magiſtrum Iuriſperitum, in Dolana Academia Profeſſorem. Conſultò premo vtriuſque nomina, ſed Profeſſorem fingamus *Caium* dictum, diſcipulum verò *Titium*. Erat itaque Titius, cùm in Dolana Academia Iura prælegentem audiret Caium, quod plerique ex eo genere ſolent, qui in Academiis nihil minùs præſtant, quàm quod venerant præſtituti. Præterea verò iuuenis erat turbido ingenio, & factioſus; tumultuoſa agendi, viuendique ratione, faces inferebat quocumque ſe verteret, & omnia ſuſdéque miſcebat. Non ferens vltra huiuſmodi Auditorem Caius, per quos intererat, ablegari curat Titium, & à publica audientia extorrem fieri. Non ferens ſcholaſticum illud exilium Titius, genus vltionis excogitat, quo Caio cordolium, & apud exteros vbi notus neuter erat, infamiam crearet: librum ſcribit omnibus ineptiis fartum, & inſulſiſſimis plenum ſalibus, quorum autorem facit Caium. Collectio videbatur dictorum, & factorum Caij, eiuſque apophthegmatum, & acroamatum, qualem de dictis & factis Socratis concinnauit Xenophon, & de dictis, & factis Alphonſi, Æneas Syluius; alij item de aliorum dictis, & factis, ſimiles eclogas contexuere, ſed ſuo nomine: cùm Titius nullo appoſito Autoris vel ementiti nomine, videri vellet neſciis ſtrophæ lectoribus, Caium eam collectionem ſuorum dictorum atque factorum, euulgaſſe. Quid hac nequitia doloſius? Quantam contemptionem ſuper Magiſtrum effuderit nequam Auditor, & quantis ille ſannis, principio patuerit apud ignaros malignitatis Titij, mitto dicere.

182. Reducitur ad hoc ſuppoſititium caput, fraus Monachi, niſi per calumniam grauatus fuerit, vt aliquorum ſuſpicio tulit, apud Philippum Bonæ Spei Abbatem *lib. de contin. Clericor. cap.* 103. Diſputans ergo cum Clerico Monachus, de monaſtici, & clericalis ſtatus præcellentia, agens Notarium in ea diſputatione, id eſt, eam excipiens, ac ſcribens, & pro ſuo arbitratu, quæ vellet dicta, Clerico affingens, ſe denique victum fatentem Clericum inducens, bellè deluſit Clericum. Item reducitur ad hunc ſuppoſitionis modum, ſuppoſitio literarum tanquam ex alicuius nomine, cùm ipſe reuera nihil tale ſcribat. S. Bernardus de ſcriptis à Nicolao quodam falſis literis ſub ipſius S. Bernardi nomine, grauem edit querelam *epiſt.* 298.

Aliò quàm ad proximè tactum ſuppoſitionum caput, pertinet, quæ & qualia Caſſiodorus, Theodorici nomine vltrò prænotarit. Quod enim eſſet ei à ſecretis, minùs mirum debet occurrere, tam multa Regis illius nomine à Caſſiodoro ſcripta. Bleſenſis quoque, egregiam ad Iconij Soldanum parænefim, nomine Alexandri Papæ, prodire voluit.

§. II.

§. II.

De libri ſuppoſitione facta à tertio per hallucinationem.

Ad hunc ſuppoſitionis modum tres perſonas concurrere neceſſe eſt, nam neque autor ipſe verus poteſt ſuorum fœtuum obliuiſci, eóſque per errorem alteri tribuere. Neque item autor falſus, qui ſibi per probroſum furtum opus alterius ſupponit, hallucinati poteſt, exiſtimando partum ſuum eſſe, quī reuera eſt alterius, qui ſunt duo modi, quibus ſuppoſitio libri, duorum duntaxat opera perficitur. Hîc ergo tres interueniunt, éſtque hæc ſuppoſitionis ratio creberrima, præſertim quoad opera SS. Patrum, & antiquorum Doctorum, quorum pleraque aliis autoribus perperam ſunt adſcripta, alia ipſis Patribus, vel antiquis Doctoribus, perperam tributa. Ortum id quandoque ex ſimilitudine nominum, vt infrà videbimus, de Hugone Victorino, & Hugone de Folieto: itémque de Thoma Angelico Doctore, & Thoma Anglico. Aliàs ex eo quòd feſtinans librarius, librum prænotans ſola initiali litera nominis veri autoris, occaſionem errato dederit. Sic enim ſæpè aduertimus, varia S. Anſelmi opera, nunc S. Ambroſio, nunc S. Auguſtino tributa, eo quòd in manuſcriptis, libri initium ita haberet, *Manuale Sancti A. Episcopi*; Incidens in ſic prænotatum librum improuidus librarius, cui minùs compertus erat S. Anſelmus, pro *Anſelmo*, legit *Auguſtinum*; & deinceps prænotauit librum, *Manuale S. Auguſtini Epiſcopi*. De orationibus præparatoriis ad Miſſam eiuſdem S. Anſelmi, idem eſto iudicium, ſunt enim tributæ S. Ambroſio; quia in MS. Cod. Carthuſiæ Pariſienſis, è quo ſunt erutæ, habebatur, *Orationes Sancti A. Epiſcopi*, & qui eas exſcripſerunt, *Sanctum A.* cenſuerunt eſſe S. Ambroſium. Similia multa, infrà occurrent. Plerumque prætermiſſus à librario anteriore libri titulus, vel autoris nomen, aliàs autoris nomen ſuum prementis humilitas, occaſionem hallucinationi dederunt. Nauauit, quoad Patres, & ſacros Scriptores, diligentem hac in parte operam Cardinalis Bellarminus; quia tamen in campo propè infinito, & vbertima omninò meſſe, nonnullæ ſpicæ eius diligentiam effugerunt, iuuat aliqua præterea exempla, huiuſmodi circa ſacros libros hallucinationum, & exortarum inde ſuppoſitionum, quæ ipſi deprehendimus, non omittere, ordine elementorum ſeruato. Neque verò dubito, quin aliqui ex libris in hoc ſyllabo annotandis, potuerint fortaſſis aliter, quàm per tertij hallucinationem, ſupponi autoribus quibus tribuuntur: tamen in re incerta, placuit dolum non præſumere. Porrò non modò operum, quæ reipſa fuerint ſuppoſita, exempla annotabo, ſed etiam eorum, quæ aliqui minùs rectè cenſuerunt cuipiam fuiſſe ſuppoſita, ſubiuncta ratione cur eis non videatur ſubſcribendum. 183.

A.

Alberto Magno ſuppoſitum eſt ſub nomine *Marialis* ab eo conſcripti, opus Richardi à S. Laurentio de B. Virgine, vt monui in Diptychis Marianis. 184.

Digitized by Google

Ægidius Romanus, Columna Ord. Eremitarum S. Auguſtini, poſtea Archiepiſcopus Bituricenſis, omnino multa ſcripſit: ſed nomine eius vulgatum *Correctorium corruptorij doctrinæ S. Thomæ*, Ioan. Picus *quæſt. 1. Apolog.* & Leander *lib. 4. de viris illuſtr. Præd. pag.* 138. tribuunt Ioanni Pariſienſi Ord. Prædic. Ægidij æquali. Sed cùm addat Leander, Richardum quoque Clapoel Anglum, ſcripſiſſe eodem argumento, & titulo librum, quidni Ægidius quoque ea de re ſcribere, & vindex pro magiſtro exſurgere potuerit? Multo ampliorem plagam Ægidio Romano inflixit, qui omnia eius opera ſuppoſuit Ægidio Corbolienſi, Medico Gallo, eximiè laudato ab Ægidio Pariſienſi *lib. 5. Carolini*, quem ſcripſit ad inſtructionem illuſtris pueri Ludouici, filij Philippi Auguſti. Falſi enim ſunt, Platus *lib. 2. cap. 32.* qui eius opera tribuit S. Ægidio, itémque Trithemius, & Geſnerus in ſuis Scriptorum indicibus, & ex eorum fide Tiraquellus *lib. de nobilit. cap. 31. num. 254.* ac Schenckius *in Biblioth. Medica*, cùm Ægidium illum Corbolienſem, Græcis, & Benedictinis accenſuerunt, iure reiecti à Gabriele Naudeo *in Panegyrico ſcholæ Modicæ Pariſ. pag. 36.* Cæterùm quantus quantus fuerit hic Ægidius Corbolienſis, indignum tamen eſt, eius ſcriptiones eſſe arbitrari, quæ nomine Ægidij Romani circumferuntur. Quid enim Medico ad tot Ægidij Romani lucubrationes Theologicas?

Agobardi Lugdunenſis nomine, tractatum *de comparatione vtriuſque Regiminis Eccleſiaſtici & Politici*, emiſerunt Papyrius Maſſonus, & Melchior Goldaſtus, ſed per non leuem hallucinationem. Nam tractatus eo nomine inſcriptus Agobardo, eſt aceruus trium tractationum ſub vno illo titulo malè conſarcinatarum; nimirum, *Epiſtola Agobardi ad Ludouicum Imperatorem*; *epiſtola Gregorij IV. increpatoria ad Epiſcopos Gallicanos atque Germanos*; & *ratiocinium confuſionis in domo Ludouici Imperatoris*. Prima tractatio incipit ab illis verbis, *Iubet veſtra prudentiſſima*; & deſinit in illis, *faciat Apoſtolicis meritis*. Secunda tractatio, (in qua ſola agitur de prælatione Eccleſiaſticæ maieſtatis, & ſpiritualis regiminis, ſupra regimen Politicum, & maieſtatem Imperialem;) orditur ab illis verbis, *Romano Pontifici ſcribentes*, & finit in illis verbis, *eadem damnatione ſis*? Tertiæ initium ducitur à verbis illis: *Audite hæc omnes gentes*, & protenditur ad finem vſque tractatus, vbi illa verba leguntur, *ipſe dixit, & facta ſunt*. Hæ duæ partes tractatus prædicti, longiores multo ſunt ſingulæ, quàm prima, quæ ſola eſt Agobardi, in qua comparatio vtriuſque regiminis, quæ titulo totius tractatus præfertur, ne attingitur quidem. Itaque admodùm indiligenter, aceruus ille tractationum, Agobardo ſuppoſitus eſt, præſertim ſub eo titulo, qui nihil ad Agobardum. Notauit incuriam Maſſonij diligenter, & qua eſt iudicij acritudine, omnia prædicta accuratè ſecreuit vir doctiſſimus Petrus de Marca *lib. 4. de concordia ſacerdotij & imperij, cap. 11.*

285. Alcuino, (vt refert Chriſtophorus Madridius *lib. de freq. commun. cap. 3.*) multi doctiſſimi viri ſuppoſuerunt librum de Eccleſiaſticis dogmatibus, quem Gregorius Ariminenſis ex rubricis antiquis, (vt ait,) adſcribit Diuo Auguſtino: ſed liber ille neque Auguſtini, neque Alcuini eſt, at Gennadij.

Amalarius Treuerenſis Antiſtes. Huic paſſim ſupponitur *lib. de diuinis officiis*.

Nom

Digitized by Google

Non eſſe tamen hunc Amalarium libri illius verum parentem,ſed alium Amalarium non niſi Diaconum, & Epiſcopo ætate ſupparem, qui iuſſu Ludouici Imperatoris opus illud contexuerit, annotat Sirmondus ad Ennodij opuſculum *de cerei benedictione.*

186. S. Ambroſio ſuppoſitam eſſe poſteriorem pro Dauide Apologiam , contendit Nicolaus Faber opuſculo vltimo,quod eſt ad Frontonem Ducæum.Et idem habet Bellarminus *lib. de ſcriptor. in Ambroſio :* qui argumentum ducit ex ſtyli diuerſitate , & ex eo quòd alia extet apud eundem Ambroſium pro Dauide Apologia. Sed maximè ex eo quòd Autor poſterioris Apologiæ , negat Dauidis cum Berſabea adulterium , fuiſſe verum adulterium , illúdque cenſeat allegoricè interpretandum , quod S. Ambroſius nunquam diceret. Hinc Nicolaus Faber colligit id opus eſſe alicuius Origeniſtarum omnia ad allegorias vertentium ; & miratur in editione Romana expunctas eſſe ex cap.8. aliquot lineas, quibus ea probroſitas indignè Ambroſio affricabatur, quamuis non ſint eraſa ex cap.11. illa idem ſententia. [In illo inuidioſo Dauid adulterio inueniri non ſolùm quòd non reprehendatur, ſed etiam quòd laudetur.] Hinc tamen minùs perſpicuè habetur quod hi Autores intendunt de ſuppoſita S. Ambroſio ea lucubratione. Nam ſtylus haud abhorret à S. Ambroſio, imò pleríque modi loquendi S. Ambroſio familiares , hîc paſſim occurrunt. Quod autem alia extet eiuſdem tituli lucubratio , non vrget. Nam hæc poſterior Apologia , eſt commentarius in titulum Pſal.50. & in ipſum Pſalmum. Prior autem Apologia eſt eo nexu ſoluta. Quòd autem adulterium Dauidis in poſteriore Apologia dicatur abdere myſteria Chriſtiana, non pertinet ad laudationem adulterij. (Abſit ;) ſed ad vtilem allegoriam , qualem alij quoque Patres factis quibuſdam turpibus ſubſtrauerunt. Videndi S. Auguſtinus 22. *contra Fauſtum cap.*83. S. Gregor. 3. *moral. cap.*21. Beda *lib.*2. *in Samuelem cap.*3. *& quæſt.*6. ex variis Bernardus *ſerm.*2. *de Domin. infra octauam Epiphaniæ* , qui ait hanc eſſe tenebroſam aquam in nubibus aëris. Rupertus *lib.*5. *in Geneſ. cap.*9. Bleſenſis *in calce Inuecti.* & ex recentioribus Sancius *in cap.*1. *Oſeæ à num.* 18. qui fatetur S. Hieronymum aliquando aliud ſenſiſſe , nimirum *in cap.*45. *Eſaiæ , & in cap.*12. *Ezech. & in cap.*10. *Oſeæ.* Sed notat mutaſſe poſtea ſententiam *epiſt.*131. *ad Ruffinum.* Multo minus eſt operæ in retinendo libro altero de interpellatione Dauid , quem æquè S. Ambroſio ſuppoſitum aſſerit Bellarminus. Sed quæ adducit , debilia videntur , vt attendenti liquebit. Itaque fœtus illos eſſe S. Ambroſij genuinos , nec illi fuiſſe ſuppoſitos , veriſimilius cenſeo.

187. Eidem S. Ambroſio ſuppoſitos eſſe libros duos de pœnitentia , viſus eſt cenſere Petrus Soto *in Inſtitut. Sacerd. tit. de neceſſitate Confeſſionis , lect.*2. eiúſque ſenſum non alio firmiore argumento diſpellit Bellarminus , quàm quòd ipſe Autor , ſe Ambroſium ſubindicet, & communiter ei tribuantur. Verùm extra dubium planè eſſe debet , libros illos verè eſſe S. Ambroſij. Nam S. Auguſtinus *lib.*2. *contra Iulian. non longè ab initio* , locum profert ex opere S. Ambroſij contra Nouatianos, qui legitur *lib.*1. *de pœnit. cap.*2. Diſputat autem in hoc opere S. Ambroſius contra Nouatianos. Et ipſe S. Ambroſius *in Pſal.*37. horum librorum ſuorum apertè meminit , [*De pœnitentia* , (inquit ,) duos iam dudum ſcripſi libellos.] Quare extra dubium eſſe debet , vt dixi, hos libros non eſſe Ambroſio ſuppoſitos. Quæ autem,vt Ambroſio eos eripiat,

Digitized by Google

opponit Soto, ſunt planè leuia; ait enim, autorem illorum librorum, loca aliqua Scripturæ torquere, & peruertere ſenſum, vt cùm minùs ſobriè, de exteriùs tantùm lapſis, poſtea reuerſis ad cor, ait, quòd Diabolus poterit de eis dicere, *populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*; & cùm obſeruat, Chriſtum dicere, *Omnis qui me confitebitur, confitebor & ego eum.* Nec ſimiliter dicit, *Omnis qui me negauerit, negabo eum*; ſed indefinitè tantùm pronunciat, qui negauerit, à ſe quoque negandum. Subiicit Soto, importunam eſſe eiuſdem autoris verboſitatem, & ſui accuſationem valdè inſulſam, Ambroſiique grauitate indignam, ab eo prætexi, *lib.2. cap.*8. vbi agendum eſſe ſibi leniter cum pœnitentibus, confirmat, ex eo quòd & ipſe peccator fuerit. Itaque Soto, ne cogatur, hæc, (vt ait,) tam indigna ex Ambroſio ſuſcipere, mauult illi totum opus abrogare. Ego tamen quæ ſint illa tam indigna, non video. Nam tueri cauſam lapſorum qui poſtea ſurrexerunt, non eſt minùs ſobriè factum, ſed omninò catholicè ac ſapienter. Eo autem accommodare verba alio ſenſu prolata, vitioſum non eſt, cùm tales accommodationes ſint Patribus omnibus, & indubitato Ambroſio frequentiſſimæ. Recogitare autem infirmitates ſuas, & inde excitari ad compatiendum infirmis, non video quid inſulſum, aut Ambroſio indignum contineat. Quare dubitare non poſſum, quin opus illud ſit S. Ambroſij, & caput illud 8. libri ſecundi tam explicatè, ac diſertè hoc tradit, vt nulli id ambiguum eſſe patiatur.

188. Commentarios in Paulum Ambroſio tributos, eſſe Hilarij Diaconi, quem S. Hieronymus ob Luciferaniſmum, vocauit *Orbis Deucalionem*, notauit iampridem vir eruditus in recognitione Louan. operum D. Auguſtini *ad lib.4. contra duas epiſtolas Pelag. cap.4.* Non eſſe ſanè opus illud S. Ambroſij, multis coniecturis euincit Franciſcus Turrianus *lib.5. contra Magdeburg. cap.11.* & alij, quos adducit Cornelius à Lapide *in Prolegomenis ad Paulum*, agens de interpretibus epiſtolarum eius. Error quòd mulier non ſit ad imaginem Dei, traditur ab hoc Autore 1. *Cor.* 11. Et idem tradit Autor qq. Veteris ac Noui Teſtam. quem veriſimillimum eſt, eſſe hunc ipſum Hilarium Diaconum. Tempora certè conſentiunt. Nam Hilarius ſub Damaſo ſe ſcribere notauit. Autor verò quæſtionum, in 44. ſe ſcripſiſſe prodit ſub annum 374. quo tempore ſedebat Damaſus.

Liber de dignitate Sacerdotali, Anſelmum potiùs redolet, quàm Ambroſium. Nihil tamen definio.

189. Ambroſio communiter, ac S. Auguſtino, tribuitur *hymnus Dominicalis*; ſic enim Alcuinus *lib. de officiis*, appellat canticum vulgatum, *Te Deum laudamus*, quod olim ex vſu Romanæ Eccleſiæ in ſolis Pontificum natalitiis concini ſolitum, teſte Amalario *lib. de ordine Antiphonarij cap.2.* poſtea ex S. Benedicti præſcripto, in quibuſuis Dominicis, etiam Aduentus & Quadrageſimæ, decantatum eſt, non ſine aliqua offenſione Præſulum, vt ſcribit Radulphus Glaber *lib.3. hiſtor. cap.* 3. Hunc igitur hymnum paſſim tribuunt SS. Ambroſio & Auguſtino, ex autoritate S. Dacij, à D. Gregorio 3. *Dialog. cap.4.* laudati, qui ita ſcripſit in ſuo Chronico *lib.1. cap.10.* referente Bellarmino *lib. de ſcriptor. in Dacio, & lib. de orat. cap.12. & 14.* & Oliuerio Bonatſio *lib.1. de horis Canon. cap.29. num.26.* Verùm opus quod S. Dacio adſcribitur, eius

reuera

Digitized by Google

reuera eſſe, non omnes conſentiunt, præciſéque negat Hugo Menardus *in notis ad Ritum antiquum vnctionis Regum Francorum*, quem ſubtexuit S. Gregorij libro Sacramentorum. Et ſanè ſtylus, quo liber ille S. Dacio adſcriptus, exaratus eſt, non redolet tempora Iuſtiniani, quibus S. Dacius florebat; eáque, loco qui allegatus eſt, narrantur de geſtis in SS. Ambroſij, & Auguſtini alloquio, quæ planè aduerſentur ipſi S. Auguſtino, atque Poſſidio. Quare hymnus ille Dominicalis, alium videtur habuiſſe autorem, quàm SS. Ambroſium, & Auguſtinum; nec ante S. Benedictum, qui *in regula cap.* 11. eius vſum præſcripſit, vſpiam de eo aliquid legitur. Memoratur tamen poſtea frequenter, & in effuſæ lætitiæ, vel gratiarum actionis argumentum, decantatus legitur, in dicto libro *de Vnctione Regum Francorum*; & in coronatione Caroli Calui, & in actis Ludouici Pij, cùm de recepto Rhemis Stephano Papa, & in reſtitutione Ebbonis Rhemenſis, & in S. Germani Pariſienſis tranſlatione ſub Pipino Duce Francorum.

Ambroſio Ansberto ſuppoſiti ſunt libri decem in Apocalypſim ad Stephanum Papam, qui reuera ſunt Authperti Abbatis S. Vincentij ad Vulturnum amnem.

Ammonius Alexandrinus perantiquus & doctus Scriptor fuit. Huius Harmoniam Euangelicam, Victor Capuanus præfatione in harmoniam, quæ ſecundo Bibl. PP. volumine legitur, ſuppoſuit Tatiano; & è contrario, opus Tatiani de eodem argumento, cui titulus *Diateſſaron*, Ammonio adſcripſit; ſed errorem facilè eſt deprehendere, ex iis quæ de Tatiani operibus habent Euſebius *lib.* 4. *hiſtor. cap.* 15. & 27. & Hieronymus *lib. de ſcriptor. in Ammonio, & Tatiano.* Verùm vt alteri confuſioni obuiam eatur, aduertendum eſt, duos fuiſſe Ammonios Alexandrinos, in ſcriptoribus Eccleſiaſticis claros. Primus is fuit, quem harmoniæ autorem diximus, Origenis æqualis, Plotini Philoſophi præceptor, apoſtaſiæ ad Gentiliſmum nequiſſimè & impudentiſſime infamatus à Porphyrio *in Plotini vita*, vt conuincunt Euſebius *lib. illo* 6. *cap.* 13. & S. Hieronymus *in Ammonio.* Poſterior verò Ammonius Alexandrinus, is eſt, quem S. Anaſtaſius Sinaita *in præfatione ad ſuam Hexaëmeri anagogèn*, vocat *probatiſſimum interpretem*; aitque affectatum eſſe S. Cyrilli veſtigia, & arguiſſe, anteriores pleroſque ob illatam vim ſcripturæ. Ex quibus poteſt de huius Ammonij ætate ferri iudicium. Nam S. Cyrillus, (quo eum poſteriorem facit Anaſtaſius,) floruit ſub annum Chriſti 430. Anaſtaſius verò ſub annum 550. Intermedio igitur tempore, floruiſſe neceſſe eſt hunc Ammonium Cyrillo poſteriorem, & Anaſtaſio anteriorem; cuius opus paternarum Hexaëmeri ſententiarum, allegat *ibidem* Anaſtaſius. 190.

Anſelmus Canthuarienſis Archiepiſcopus, ex Abbate Beccenſi, vir fuit doctiſſimus, & pleraque ſcripſit eo digna ingenio. Verùm quamplurima huic S. Patri ſuppoſita, annotauimus in ea editione operum illius, quam annis ſuperioribus adornauimus. In quartam enim claſſem, velut quiſquilias in angulum reiecimus quæcumque comperimus ei falsò eſſe adſcripta. Et quia in Syntaxi illius quartæ partis plenè egimus, de nothis illis Anſelmi fœtibus, hîc duntaxat pauca, inde libabimus. Ac primùm, liber *de ſimilitudinibus S. Anſelmi*, eſt quidem liber de iis ſimilitudinibus, quas S. Anſelmus adhibebat: non eſt tamen liber S. Anſelmi, ſed alterius autoris, qui in illis ſimi- 191.

litudinibus colligendis laborauit, quem fuiſſe è familia cui aliquando S. Anſelmus præfuerat Becci, inde haberi videtur, quod *c*.187. & 188. allegat S. Anſelmum, & vocet eum *Patrem noſtrum*.

Liber *de menſuratione crucis*, manifeſtè eſt ſuppoſititius. Nam *cap*.5. allegat S. Bernardum, qui tamen non eſt ad quicquam ſcribendum aggreſſus, niſi multis annis poſt S. Anſelmi obitum, vt ſubductis annorum rationibus, moneo in Syntaxi prædicta.

Liber *de paſſione Domini*, & liber *de veſtimentis Dei*, & liber *de imagine mundi*, tam clarè ſunt ſuppoſititij, vt non ſit in ea re diutius terenda opera.

Elucidarium non eſſe Anſelmi, conieceram in Syntaxi. Sed cuius autoris, nondum compereram. Poſtea verò agnoui, librum illum eſſe Gulielmi Couentrienſis Carmelitani, vt fuſiùs monſtraui in præfatione ad editionem
192. meditationum S. Anſelmi, quæ ſeorſim in 12. facta eſt. Breuiter autem probatio ducitur ex eo quòd indices Scriptorum Anglicanorum, quos Lælandus, Geſnerus, Balæus, Pitſæus, aliíque repræſentant, inter varia opera Gulielmi illius Couentrienſis, quæ ipſe non adſcripto nomine ſuo eulgare ſoleret; numerant librum vnum, cui titulum fecerit, *Elucidarium fidei*, addúntque illius libri hoc eſſe initium, *ſæpiùs rogato à condiſcipulis*, &c. quod eſt initium operis de quo agimus. Itaque cùm & titulus, & initium operis, prodat autorem, non eſt vlteriùs de eo ambigendum.

Commentarium in Matthæum, annotabam in Syntaxi, ſuppoſititium eſſe, tametſi verum eius parentem nondum compereram. Poſtea verò deprehendi, autorem illius commentarij, eſſe Petrum Babionem. Nam indices
193. Anglicani, librum vnum commentariorum in Matthæum, Petro illi Babioni tribuunt, eiúſque hoc referunt initium, *Dominus ac Redemptor noſter*. Quamuis autem hoc initium non habeatur in eo commentario, qui nomen S. Anſelmi præfert, tamen ita planè inchoatur Præfatio ad eum commentarium, quam ex MS. codice commentarij prædicti, aſſeruato in Bibliotheca noſtri Lugdunenſis Collegij, repræſentauimus in calce Syntaxeos. Vbi tamen per librarij oſcitantiam, quam à nobis admonitus recognouit, vox prima *Dominus*, mutata eſt in vocem *Chriſtus*, modo loquendi prorſus inuſitato, & abſono. Quis enim aliquando dixit, *Chriſtus, & Redemptor noſter?* Chriſtus enim, eſt *Chriſtus Dei*, (vnctus quippè à Deo Patre;) non autem *Chriſtus noſter*: verè autem eſt, *Dominus, & Redemptor noſter*; & ita planè ſcripſit Autor in ea præfatione. Sed librarius, ad vocem initialem cœcutiuit, quia tribus litteris maiuſculis compendio vocem integram *Dominus* repræſentantibus, ob configurationem non nihil extraordinariam, varióſque ac implexos calami ductus, cenſuit exhiberi vocem *Chriſtus*. qui error in noſtram editionem eiuſdem præfationis manauit. Quare Autor commentarij, ex præfatione prædicta, tenetur manifeſtè Petrus Babion; de cuius præſtanti ingenio, ac dotibus, plura Pitſæus *in Scriptorum Anglicanorum elencho*.

194. S. Athanaſio ſuppoſitus in nupera editione cumulus opuſculorum *de Incarnatione*,

carnatione, eſt reuera Theodoreti, vt habetur ex Photio *cod.*46. vbi libelli, qui apud Athanaſium extant, inchoantur ab octauo, & deſinunt in 25. incluſiuè.

Eidem S. Athanaſio ſuppoſitæ ſunt qq. ad Antiochum. Aliqui id probant, quia in eis citantur aliqui S. Athanaſio poſteriores: nominatim S. Epiphanius, & Gregorius Nyſſenus. Sed reſpondet Turrianus *in proœmio ad conſtitutiones S. Clementis*, §. *item Anaſtaſius Antiochenus*, ſe nactum eſſe Meſſanæ, exemplar qq. Athanaſij, carentium eo additamento, quod aliquis poſtea fecit, annotans quæ alibi conformia legerat. Addit *ibidem* Turrianus, has qq. tanquam Athanaſij, citari ab Anaſtaſio Sinaita, & Damaſceno. Verùm Damaſcenus *orat.*3. *de imag.* citat quidem qq. Athanaſij ad Antiochum, non tamen ſub nomine magni Athanaſij, & præfixo *ſancti* nomine, quo mox *ibidem* donat verum Athanaſium; atque opus illud eſſe centum capitum, & adducit 38. quorum nihil reſpondet operi quod extat. Lege ſis Bellarminum *in fine recognitionis librorum de Conciliis.* Illud opus qq. eſſe Athanaſij cuiuſdam, qui fuerit S. Cyrillo Alexandrino æqualis, & opus ſuum Antiocho præfecto ſub Theodoſio iuniore dicarit, cenſent aliqui, quibus non refragatur Gretſerus *tom.*3. *de Cruce lib.*1. *cap.*3. admonens illud ἄρχοντα, quod Latinus interpres vertit *principem*, reddi verè debuiſſe *Præfectum.* Quòd Maluenda *lib. de Paradiſo cap.*51. hunc librum, omninò contendit eſſe Magni Athanaſij, audiendus non eſt.

Eidem S. Athanaſio, tributus ſermo *de SS. Deipara*, non videtur eius eſſe, 195.
cùm clariùs diſſerat de myſterio Incarnationis, quàm ſoleat S. Athanaſius; latéque agat in errorem Neſtorij, poſt Athanaſij tempora exortum. Baronius *notis ad Rom. Martyr.*15. *Aug.* putat eſſe S. Cyrilli.

Librum de communi eſſentia Patris & Filij, ac Spiritus ſancti, perperam S. Athanaſio fuiſſe ſuppoſitum, & erroribus ſcatere, confirmat Petrus Halloix *lib* 4. *Origenis defenſi q* 5. §.1.

S. Athanaſij perperam cenſeri diſputationem Laodiceæ habitam, monui §. 1. libros item vndecim de Trinitate, qui latinè tantùm habentur, inſerti S. Athanaſij operibus, eſſe Vigilij Africani, Autoris Laodicenæ illius diſputationis, coniectat Sirmondus ad Theodulfum *pag.*276.

D. Auguſtino adſcriptum opus *de Incarnatione*, ſuppoſititium eſt; nec re 196.
vera aliud continet, quàm deflorationem quorumdam capitum libri Origenis *de Principiis*, nominatim capitis ſecundi libri primi, & capitis ſexti libri ſecundi.

Eidem S. Auguſtino adſcriptum perperam eſt opus *Hypognoſtici*, vt latè proſequitur Eccleſia Lugdun. *lib. contra Ioannem Friugenam Scotum,* ad caput eius 18. nec non *in libro de tribus Epiſtolis.* Sed quod ad priorem locum, excidit Doctiſſimo Andreæ Duuallio, circa librum Hypognoſtici, eundem cum libro Pelagiano de Eccleſiaſticis dogmatibus, damnato per Coleſtinum I. hoc, inquam, refutatione non eget.

Liber de vita Chriſtiana ad Sororem viduam, id eſt, piam matronam orbam coniuge, eſt Faſtidij, Epiſcopi Britanni.

Liber

Liber *de rectitudine Catholicæ conuerſationis*, inſertus tom.9. eſt S. Eligij Epiſcopi Nouiomenſis, teſte S. Audoeno in vita S. Eligij *lib.2. cap.16.* vocante *concionem.*

Liber *de triplici habitaculo*,qui eodem tomo habetur,à S. Bonauentura *in ſoliloquiis cap.4.* citatur nomine S. Fulgentij.

197. Liber *de Spiritu, & Anima*, malè ſuppoſitus eſt S. Auguſtino, cùm ſit cuiuſdam Ciſtercienſis, vt ait S. Thomas *opuſc.72. & quæſt. vnica de anima art.12. ad 1.*

Liber *de fide contra Manichæos*, eſt Euodij Vzalenſis, vt habet Codex Corbeienſis. Id quod etiam ex multis aliis codicibus confirmat Sirmondus *in hiſtoria Prædeſtinatiana cap.1.*

Liber *de fide ad Petrum*, quem conſtat eſſe S. Fulgentij, ſuppoſitus aliquando fuit D. Auguſtino, & eius nomine citatur à S. Anſelmo, *in fine libri de Sacramento Altaris*: quod latè quoque contendit Gregorius Arimin. *ex antiquis*, (vt ait,) *rubricis*. Sed hallucinatur apertiſſimè.

Librum *de cognitione veræ vitæ*, S. Anſelmo tribuit Argent. *in 2. diſt.37. quæſt.1. artic.2. in corpore.*

198. Librum *de prædeſtinatione, & gratia*, eſſe S. Fulgentij, demonſtraui iuſto opuſculo, cui titulus, *Cenſura inofficioſæ cenſuræ.*

Librum *de V. Hæreſibus*, Petro Chryſologo adſcribit S. Hildephonſus *lib. de perp. virginit. & partur. S. Mariæ.* Beda tamen in *cap.1. ad Rom.* agnoſcit eſſe D. Auguſtini.

Librum *explicationis Apocalypſis*, eſſe Tychonij, euicit Franciſcus Ribera in Anacriſi interpretum Apocalypſis. Abſurdè certè ſuppoſitus eſt Auguſtino, cùm iſtius libri Autor, caput Apocalypſis 21. exponat de ſtatu præſentis Eccleſiæ, quod nimiæ eſſe impudentiæ ait ipſe Auguſtinus 20. *Ciuit. cap.17.*

Opus Tripertitum *de Mirabilibus S. Scripturæ*, perperam ſuppoſitum S. Auguſtino, vt monuit S. Thomas *3. part. quæſt. 45. artic. 3. ad 2.* eſſe S. Marchiani Hiberni, aſſerit Henricus Firtzeſimon, *in Catalogo SS. Hiberniæ.*

Sermo I. *de feſto omnium Sanctorum*, quem Louanienſes volunt potius eſſe Alcuini, tribuitur Odoni Cluniacenſi in MS. C. Eccleſiæ S. Mariæ ad Martyres Romæ, teſte Baronio in Martyrol. 1. Nouemb. *Serm.15. de temp.* eſt S. Fulgentij ſub *titulo de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris.*

B.

199. S. Baſilio ſuppoſita videtur *epiſt. 80.* eſt enim eadem planè lucubratio cum tractatu Gregorij Niſſeni *de Trinit.* ad Euſtathium Medicum, addito duntaxat apud Niſſenum limbo, qui apud Baſilium deſideratur; à verbis illis ſub finem opuſculi, [ſin autem aliquis ſtatuat hanc appellationem.] &c. ad metam vſque libelli.

Regulas breuiores, ſuppoſitas eſſe S. Baſilio, eſſe autem re vera Euſtathij Sebaſteni monuit Garetius *præfatione ad opus ſuum de Euchariſtia*, allegato Nicephoro *lib.9. hiſtor. cap.16. & lib.13. cap.29.* fateor tamen Photium

Digitized by Google

ſium eſſe in contrarium, & eas regulas tanquam genuinum S. Baſilij opus agnoſcere.

Conſtitutiones monaſticas, quæ paſſim ſoli S. Baſilio tribuuntur, communiter ab eo, & à Gregorio Nazianzeno eſſe conſcriptas, tradit Gregorius Preſbyter in vita Theologi. Eidem Baſilio apertè ſuppoſitus eſt liber, *de laudibus eremi*, quod eſt ſegmentum operis *de Dominus vobiſcum*, à Petro Damiani conſcripti, continetúrque illius operis *cap. vltimo*.

Item ſuppoſitæ Baſilio ſunt *homiliæ 10. & 11. in Hexaëm*. Nam S. Hieronymus *lib. de ſcriptor. in Baſilio*, & Suidas, nouem duntaxat S. Baſilij in Hexaëmeron homilias agnoſcunt. Et diſertè S. Gregorius Nyſſenus *in calce libri de Hexaëmero*, quem rogante Petro fratre conſcripſit, ad enodanda dubia, quæ S Baſilius auditorum captui ſe attemperans prætermiſerat, teſtatur S. Baſilium nihil in eo opere tradidiſſe de hominis opificio. Rurſúmque in Epiſtola ad Petrum Fratrem, præfixa operi ipſius Nyſſeni de hominis opificio, diſertè ait Nyſſenus, opus Baſilij in Hexaëmeron eſſe truncum conſideratione hominis, in quam binæ illæ Baſilio tributæ homiliæ impenduntur. Et ſcribebat iſta Nyſſenus, fratre Baſilio iam mortuo, vt ſatis patet ex adiunctis, diſertéque tradit Nicetas *in Epigrammate ad librum Nyſſeni de hominis opificio*. Vt propterea euaneſcat quod ait Bellarminus *in Baſilio*, de tandem perfecto & conſummato ſuo illo opere à S. Baſilio, quamuis initiò exiiſſet imperfectum. Ratum igitur eſto, binas illas homilias eſſe S. Baſilio ſuppoſitas. An verò ſint Gregorij Nyſſeni, qui præter illud veluti heterogeneum ſupplementum operis S. Baſilij, iſtud quoque eadem qua Baſilius methodo elucubrauerit, nec niſi imperfectum, vt conſtat ex calce ſecundæ homiliæ, pronuncient alij. 200.

Ægrè adducor vt moneam, libellum de Grammatica exercitatione abſurdè adſcribi S. Baſilio Magno, vt habet titulus. Sed ſiue eum titulum appoſuit Gilbertus Cognatus interpres, ſiue quiſpiam alius, vt acceſſu illius lucubrationis, editio operum S. Baſilij videretur plenior prodire, impoſitum eſt manifeſtè lectoribus. Nam ipſummet initium, ſatis ſuperque docere poterat hallucinationem. Siquidem in eo initio ponitur oratio ad Deum, qua rogatur, vt meritis S. Ioannis Chryſoſtomi, Sancti paruulum rudem literarum, & primis Grammaticæ notionibus imbuendum, dignetur ad profectum iuuare. Hæc quis fingat à Magno Baſilio, qui Chryſoſtomum anteceſſit, eſſe conſcripta? Itaque abſurdè omnino, ea ſcriptio S. Baſilio eſt attributa, quam auctiorem, nomine Manuelis Moſchopuli, qui ſub annum Domini 1300. ſcribebat, emiſere iam olim Pariſienſes. Notauit quoque, Moſchopulum, non S. Baſilium eſſe libri huius Grammaticalis autorem, Martinus Cruſius, *in Notis ad hiſtoriam Politicam Conſtantinopoleos, inſertam libro 1. Turco-Græciæ*.

S. Bernardo ſuppoſitus eſt tractatus Aëlredi Ciſtercienſis *de Domin. infra Octau. Epiph.* Et eiuſdem Aëlredi ſermones *de oneribus Eſaiæ*, qui vndecim numero, inſerti ſunt operibus S. Bernardi, ex prima eorum ſermonum ad ſuos Fratres per Aëlredum propoſitione, poſtea ab eodem in homilias triginta ſunt expanſi, vt ipſemet autor profitens in præfixa triginta illis ſermonibus *epiſtola ad G. Lundonienſem Epiſcopum*, in plena eorundem ſermonum emiſſione per Richardum Gibbonum. Laudatur is Aëlredus effusè à Gilleberto *ſerm. 42. in* 201.

Digitized by Google

Cant. & à Nicolao Rieuallenſi, quem adducit Ioannes Picardus *in Notis ad librum* 1. *Gulielmi Neubrigenſis de rebus Anglicis.*

Sermo quoque in Remenſi Concilio habitus,non eſt S. Bernardi, ſed cuiuſdam Epiſcopi, vt dixi in corona aurea ſuper mitram,v. *Moyſes autoritate.*

Scala Clauſtralium, operibus S. Bernardi inſerta, eſt Guiguonis Carthuſiani. Eidem Bernardo ſuppoſita eſt longa oratio ad Deiparam, quæ incipit, *Mentem, & oculos,pag.mihi* 268. Eſt autem Eckberti Abbatis,ſub cuius nomine, plagula ex ea oratione recitatur à Richardo de S. Laurentio *lib.*12. *de Deipara, pag.* 712. Habetur autem ea oratio non nihil plenior in Homiliario Alcuini, quo aliquis recentiorum eam intruſit, abſque autoris adſcriptione. Eidem quoque Eckberto tribuit Trithemius Meditationes S. Bernardi nomine vulgatas, hoc initio : *Verbum abſconditum mihi eſt.*

Liber cui titulus eſt, *Formula honeſta vitæ*, ſuppoſitus S. Bernardo, eſt Bernardi Syluestri, illiuſmet, cuius eſt epiſtola *de re familiari benè adminiſtranda*, perperam item aliquando tributa S. Bernardo.

201. Tractatus *de vita ſolitaria ad Fratres de Monte Dei*, non eſt S.Bernardi,vt malè contendit allegatis pleriſque Theodorus Petreius *in notis ad cap.* 29. *libri* 6. Chronici Dorlandi Carthuſienſis, poſt Petrum Sutoris *lib.* 1. *de vita Carthuſiana, tract.* 3. *cap* 19. Perperam porrò Petreius cauſatur longinquitatem temporis inter Bernardum, (cuius tempore eam lucubrationem ſcriptam conſtat,) atque Gulielmum Abbatem S. Theodorici,cui meritò adſcribitur; nam tantum abeſt, vt ſit poſterior tempore Gulielmus,vt potiùs S. Bernardo, cui erat amiciſſimus, ſit præmortuus. Dunis in Ciſtercienſi apud Flandros cœnobio, opus de quo agimus, nomine *Epiſtolæ Gulielmi Abbatis S. Theodorici* prænotatum in veteri MS.Codice reperiſſe ſe,ait Chryſoſtomus Henriquez *in Menologio Ciſtercienſi* 12. *Ianuarij litera C.* vbi de Gulielmi ſanctitate pluſcula. Quæ pro eodem tractatu adſcribendo S. Bernardo,profert Dionyſius Richelius *lib. de præconio Ordinis Carthuſiani art.* 5. eneruia ſunt. Adducit in primis ex prologo illius libri,plagulam qua Autor teſtatur ſe ſcripſiſſe in Cantica Canticorum,vſque ad illum locum, *Paulum cùm pertranſiſſem eos*,quæ eſt meta expoſitionis S. Bernardi *in Cantica*. Deinde addit Richelius,eodem Prologo autorem profiteri, ſe impeditum impugnatione Petri Abailardi,id eſt Petri Leonis Antipapæ, non potuiſſe ſcriptioni librorum nauare operam, & ſenio ac ægritudinibus grauatum, exemptiones,à communibus laboribus admittere adactum, quod alibi S. Bernardus de ſe profitetur. Ad extremum vrget Richelius,præcellentiam huius lucubrationis planè dignæ Bernardo. Hæc dicebam eſſe eneruia. Nam plagula quæ ex Prologo adducebatur,aſſumentum eſt, quod in nullo vulgatorum codicum comparet;éſtque hauddubiè attextum ab aliquo cuius interfuit,ſcriptionem illam autorem præferre S. Bernardum. Æquè exulat à vulgatis omnibus codicibus mentio Petri Abailardi *in eo Prologo* Quòd autem Richelius, Petrum Abailardum in eo aſſumento expreſſum,interpretatur Petrum Leonis, non eget diſcuſſione, & vix credo excidiſſe Richelio, viro pereruditо talem ceſpitationem. Denique huius lucubrationis nitor, & pietas, euincit Gulielmum fuiſſe virum doctrina, & pietate inſignem,quod eſt extra controuerſiam.

Sermones quinque ſuper *Salue regina*, non ſunt S. Bernardi Claræuallenſis, ſed

ſed Bernardi ex Benedictino Archiepiſcopi Toletani, vt teſtatur qui ſermonum illorum autographum ſub huius Bernardi nomine, penes ſe fuiſſe teſtatur Iulianus Toletanus *in Chronico num.* 607. multa de huius Bernardi ſanctitate ſubnectens, & præter cætera aunotans, quantum is iam Archiepiſcopus S. Hugoni Cluniacenſi, Abbati quondam ſuo, deferret.

Eidem S. Bernardo Clarauallenſi tributus liber *de natura & dignitate amoris*, eſt Gulielmi Abbatis S. Theodorici, S. Bernardo coniunctiſſimi, vt ipſe Gulielmus ſcribit in quadam epiſtola, cuius fragmentum exhibet Andreas Quercetanus *in præludiis ad Abailardum.*

Bernoni Abbati Augienſi ſuppoſitus eſt liber *Micrologus*, is enim eſt libri titulus, non autem, vt aliqui commenti ſunt, cognomentum autoris, quem fingunt vocatum *Ioannem Micrologum.* Eius ergo libri autorem, Claudius Eſpencæus *tract. de Miſſa publica, & priuata*, qui habetur in calce operis ab eo conſcripti *de adoratione Euchariſtiæ*, ait fuiſſe Bernonem Augienſem, ſub cuius nomine eum librum prodiiſſe ait Pariſiis anno 1518. titulo libri, *De officio Miſſæ*, quem inter Bernonis opera numerat Trithemius. Non poteſt tamen veriſimiliter Bernoni tribui Micrologus. Quandoquidem Berno *lib. de rebus ad Miſſá officium pertinentibus*, teſtatur, ſe interfuiſſe coronationi Henrici primi per Benedictum. octauum anno 1014. Autor autem Micrologi c. 34. teſtatur ſe ſcribere poſt obitum Gregorij VII. qui exceſſit è viuis anno 1085. Atque ita oporteret fateri, Bernonem pluſquam decrepitum, ſcriptioni *Micrologi* dediſſe operam. Eſt qui ſcribat, Autorem Micrologi fuiſſe Guidonem Abbatem S. Crucis Auellani, propè Aretium, qui tantum figurarum, & ſolemnes illas notas, *vt, re, mi, fa, ſo, la*, excogitauit. Nam Donizo Presbyter, carmine de geſtis Comitiſſæ Mactildis, agens de Thebaldo Aretino Epiſcopo, ſiccanit: 203.

Mycrologum librum ſibi dictat Guido peritus,
Muſicus, & Monachus, nec non Eremita beandus.

Hic tamen Micrologus longè diuerſus eſt ab eo opere *de Eccleſiaſticis obſeruationibus*, aut *Officio Miſſæ:* nam Card. Baronius anno 1022. recitans præfationem eius ad prædictum Thebaldum, monſtrat fuiſſe librum de Muſica, qui ibidem ſcriptus refertur anno ætatis Guidonis 34. ſub Ioanne Romano Pontifice, nempe Ioanne XX. qui eſt ſublatus è viuis anno 1033. Ex qua temporum collatione, in idem propè incommodum reuoluimur, in quod ſe conieciſſe vidimus, qui id opus adſcripſere Bernoni. Nam ſi Guido tempore Ioannis XX. agebat ætatis annum 34. (vt teſtatur vetus codex Micrologi Muſici, cui id opus adſcriptum eſſe refert Baronius;) Autor autem Micrologi de Eccleſiaſticis obſeruationibus, ſcripſit poſt Gregorium VII. quem notauimus obiiſſe anno 1085. neceſſe erit Guidonem pluſquam nonagenarium ſcripſiſſe hoc opus de Eccleſiaſticis obſeruationibus. An in Guidone præceſſit, quod ſeculum proximum in Martino Nauarro expertum eſt, vt ſcilicet 90. eóque ampliùs annos natus, adhuc ſcriptioni daret operam?

Bertramo ſuppoſitum eſſe librum *de Euchariſtia*, qui eius nomine circumfertur, graues autores prodiderunt, nominatímque Sanctesius reperit. 2. c. 14. Sixtus Senenſis in Bibliothecæ ſanctæ præfatione, & Claudius Eſpencæus *lib. 2. de adorat. Euchariſtiæ cap.* 41. Nec repugnat Sanderus *lib.* 7. *de viſibili* 204.

R 2 *Monarch.*

Monarch. hæreſi 133. At Valentia *lib.* 1. *de præſentia Chriſti in Euchar. cap.* 2. *num.* 10. & Nicolaus Romæus *in Caluini effigie ſpectaculo* 3. *colore* 21. *& ſpectac.* 8. *colore* 72. librum Bertrami, adulteratum duntaxat, & admiſtis pleriſque ſuppoſititiis deprauatum confirmant. Addit verò Nicolaus, ſyncerum opus Bertrami, ſcriptum eſſe aduerſùs hæreſim, quam nuper quidam Siculi non abſque barditate renouarunt de ſpeciebus ſacramentalibus, ſi obiectiuè ſpectentur, nequaquam realibus, ſed meris præſtigiis ac ſpectris. Nam hanc hæreſim olim fuiſſe inuectam, ex Algero eam diligenter confutante *lib.* 1. *cap.* 7. perſpicuum eſt. Sed hæreo in adulteratione operis illius. Poteſtque ſatis veriſimile apparere, OEcolampadium, cuius operâ Bertrami liber primùm lucem vidit, manus falſarias, & adulteratrices ei lucubrationi appoſuiſſe; qui per idem tempus Chriſtianum Druthmarum, & alios Catholicos ſcriptores perfidè contaminauit. Nec item eſt inueriſimile, eundem OEcolampadium totum libellum confinxiſſe, & ſuppoſuiſſe Bertramo, bono, & pio Presbytero, vt eſt apud Trithemium *in Catalogo.* Suffragatur huic veriſimilitudini, quòd Bertramus per totos annos ſeptingentos, à nemine notatus eſt hæreſeos; nec vllus tam multorum qui Berengarij tempore ſcripſerunt, præiuiſſe Berengario Bertramum, meminit. Imò quotquot Bertramum norunt, virum bonum, ac pium fuiſſe, ſtatuerunt, & Catholicis ſcriptoribus annumerarunt. Alanus quidem *lib.* 1. *de Euchar. c.* 21. Bertramum facit autorem primum diſtinctionis illius corporis Chriſti, in verum, myſticum, & ſacramentale, quam impugnat Paſchaſius *ſub finem expoſiti*: nihil tamen apud Paſchaſium inuenio, quod apertè Bertramum feriat. Et illa ipſa diſtinctio tripartita, ſaluo myſterio Euchariſtiæ, & vera in eo Chriſti præſentia, retineri facilè poteſt; nam corpus Chriſti *myſticum*, eſt Eccleſia, *verum*, eſt corpus Chriſti ſub ſpecie viſibili, *ſacramentale*, idem ſpeciebus opertum. Itaque quamuis Paſchaſius in eam diſtinctionem inſurrexiſſet tacito Bertramo, nihil inde haberetur, ad opus quod extat Bertrami nomine, genuini partus titulo venditandum; vel etiam ad ſtatuendum, Bertramum, Berengarij prodromum: veriſimilius autem eſt, quæ Paſchaſius peruersè à quibuſdam ſub illud tempus iactata dicit contra Euchariſtiam, intorqueri in Ioannem Scotum Benedictinum, qui primus in Eccleſia Latina, dubiè de Euchariſtia ſcripſit, & in Concilio Vercellenſi præſente S. Leone IX. damnatus eſt, eiúſque liber de Euchariſtia confixus, teſte Lanfranco qui aderat, & Paſchaſij, ac Ioannis Scoti contrapoſitionem à Berengario factam memorat, tacito prorſus Bertramo. Sit igitur non inueriſimile, opus quod Bertrami nomine circumfertur, eſſe illi ſuppoſitum, ſaltem magna ex parte.

205. Audio extare MS. Codicem Autoris Anonymi, qui tempore Caroli Calui ſcripſit, & Paſchaſij, ac Rabani, eiuſdem æui ſcriptorum tanquam ſuorum æqualium meminit; in quo etiam codice mentio habetur operis Carolo Caluo inſcripti de Euchariſtia contra Paſchaſium, nomine cuiuſdam Ratranni. Cuius item Ratranni ſcriptionem, conformem ei quæ ſub Bertrami nomine vulgata eſt, extare manu exaratam, refert vir Eminentiſſimus *tract. de Euchar. lib.* 2. *cap.* 39. Qua ratione ſalua manet Bertrami fama; & veriſimilitudo ſuppoſitionis ei factæ, obtruſo illi libro Ratranni, inſigniter confirmatur. Quàm enim facile fuit, in tanta nominum affinitate atque vicinia, Bertramum,

mum & Ratramnum confundere? Scripſiſſe porrò fertur Ratrannus ille, contra hæreſim Stercoraniſtarum, ab Erybaldo Antiſſiodorenſi Epiſcopo proſeminatam, qua Chriſti corpus in Euchariſtia tale prorſus, quale ſpeciebus obiicitur, atquè adeò album, rotundum, ſapidum, quale ſpeciebus præfertur, nuda & aperta prorſus veritate exhiberi aſſerebatur, affictâ corpori Chriſti in Euchariſtia, paſſibilitate, diuiſibilitate, digeſtibilitate, & ſubiectione ad omnes ſpecierum viſibilium affectiones. In hunc errorem inſurgens Ratrannus, vt eſt mos improuidorum; vitans hoc extremum, in contrarium excurrit, & nihil niſi myſticum, & figuratum, (contra quàm Erybaldus figuram prorſus excludens cenſuerat,) reperiri in Euchariſtia contendit. Quod ipſum, in vulgato Bertrami nomine, de Euchariſtia libro, aliquoties occurrit. Vt proinde meritò liber ille, falce Eccleſiaſticæ cenſuræ ſuccisus ſit, & libris damnatis annumeratus.

Sic pronunciarunt graues ſcriptores, de libro, qui Bertrami nomine circumfertur; rectè ſtatuentes illum Bertramo ſuppoſitum fuiſſe, homini, ad ſuperius vſque ſeculum, apud omnes retrò Autores, ſine querela. Siue autem liber ille ſit Ratranni, ſiue alicuius poſterioris Autoris, non eſſet difficile, ſalua cenſuræ in eum vibratæ iuſtitia, præſtare eum purum ab hæreſi Berengariana: cuius ſolius reus agitur, etiam ante Berengarium. Nam meritò quidem liber eius proſcriptus eſt, quia admodum implexè de veritate præſentiæ Chriſti, totóque hoc myſterio loquitur: ita vt lynceos lectoris oculos deſideret, ad veritatem quæ verbis eius ſubiici poteſt, deprehendendam: cæteroqui diſertiſſimè aliquoties agnoſcit veram Chriſti in Euchariſtia præſentiam, & panis, ac vini tranſubſtantiationem. Et quæ duriuſculè profert, æquè mollienda ſunt, in variis locis quæ ex D. Auguſtino, Facundo, & aliis Catholiciſſimis ſcriptoribus iactantur paſſim à ſectariis. Sed in eam operam ad hoc inſtituto alienam nunc non excurro, libri, (qualiſcunque ſit,) ſuppoſitionem Bertramo factam indicaſſe contentus. 206.

S. Bonauenturæ ſuppoſitus eſt liber Collationum. Eius enim eſſe non poteſt, cùm allegetur in illo libro Vbertinus de Caſalis, qui anno 1305. opus in Collationibus allegatum conſcripſit, anno vno & triceſimo poſt S. Bonauenturæ obitum, qui contigit anno 1274. Videſis Roſvvedium *in vindiciis Kempenſibus*, & Heſerum *in opuſculis pro Thoma Kempenſi*. Nec refert quòd Marianus Florentinus, Collationes Sancto Bonauenturæ tribuat. Marianus enim qui ad annum vſque 1519. vitam produxit, & malè fingitur anno 1400. floruiſſe, errori aliquorum inhæſit, re non ſatis conſiderata.

S. Brunoni Carthuſiano ſuppoſita eſſe pleraque opera, quæ reuera ſunt S. Brunonis Signienſis, contendit R. P. Philippus Malabayle, qui recens ſub nomine eius ſiu Brunonis Aſtenſis ea emiſit. At illorum ipſorum operum partem nobilem, hoc eſt, Commentarium in Pentateuchum, Georgius Galoſinus Ord. S. Benedicti ex Bibliotheca S. Giſleni in Cella vulgauit ſub nomine S. Brunonis Herbipolenſis Epiſcopi. Ego nihil definio.

C.

Catoni Cenſorio ſuppoſita diſticha, alium parentem habent. Allegari ab 207.

Agellio Catonis librum inſcriptum, *Carmen de moribus*, qui liber hic ipſe ſit de quo agimus, cenſent aliqui apud Ptolomæum Flauium *cap.95*. *Caniectaneorum*, qui ab aliis adſcribi Boëtio teſtatur. Ipſe verò incerti autoris eſſe concludit: dictum autem *Carmen* ob ſapientiam monitorum quæ tradit. Verè tamen hic paræneticus libellus, à Maximo Planude ob ſapientiam qua ſcatet, Græcè factus, habet autorem Catonem; non quidem Catonem Valerium, cuius eſt poëma *Ciris*; ſed Dionyſium Catonem, Poëtam Chriſtianum, de quo Elias Vinetus *comment. in Auſonium*, & Delrio *initio præfationis in Threnos*. Videſis Ioſephum Scaligerum *lib.2. lect. Auſon. cap.32*.

208. Claudiano Mamerto adſcriptum *Carmen de Chriſto*, quod alij abſurdiùs Gentiliſſimo eiuſdem nominis Poëtæ adſcripſerunt, eſt S. Damaſi, vt benè vidit Delrio *Polem.2*. Eidem Claudiano, in veteri MS. codice, (quem penes ſe fuiſſe ſcribit Georgius Fabricius, *Commentario in Poëtas Chriſtianos, v. Turcius Ruffus*), adſcriptum eſt opus *de collatione miraculorum vtriuſque Teſtamenti*. Sed non eſt dubium quin ſupponatur Claudiano ea lucubratio, quam Beda verſus aliquos ex ea proferens, tribuit Sedulio. Aldus verò, & Cuſpinianus tribuunt Turcio Ruffo Aſterio, qui imperante Anaſtaſio, conſulatum cum Flauio Præſidio obiuit, poſt Claudianum. Onuphrius Turcio duntaxat miſſum, & inſcriptum ab autore, id opus agnoſcit. Mihi ſat nunc eſt, iure abiudicari Claudiano.

209. S. Cyrillo ſuppoſitas eſſe pleraſque homilias Paſchales, ex iis quæ iuſtum volumen nuper compleuerunt, notatum eſt à nonnullis ſcrupulorum Chronologicorum ſcrutatoribus, penſata temporis in illis homiliis ſignati, nota. Legeſis Elucidarium Deip. *lib.1. in Iſagoge ad Chronolog. Deipara cap.2. & 6*.

Eidem S. Cyrillo, ſuppoſitum eſſe opus quod inſcribitur *Theſaurus*, contendit Spurcus hæreticus, autor diſputationis de ſuppoſito, quam nupertimè e reticito nomine loci, ſuóque ſuppreſſo, homo malè teres atque rotundus, edidit Arauſicæ. In ea diſputatione, quæ eſt vna iugis hæreſeon, & atrociſſimarum calumniarum lepra, nebulo qui in S. Cyrillum maximè rabit, abiudicat ei opus Theſauri, contenditque ei perperam fuiſſe ſuppoſitum. Cauſatur autem ſtyli diuerſitatem: quam tamen Græci, Cypariſſiota, Scholarius, & alij non olfecerunt, allegantes opus illud tanquam S. Cyrilli genuinum. Addit allegari à S. Thoma & aliis antiquis, nonnulla quæ in Theſauro nuper Auberti operâ edito non comparent. Sed hoc nihil eſt dicere: nam lacunæ vnius exemplaris Græcanica arte truncati, aliterve deficientis, non poſſunt S. Cyrillum de illius operis poſſeſſione deiicere. Ait denique hæreticus, in Theſauro profectum Chriſti quoad ſapientiam, (de quo Lucas *cap.2.*) attribui humanitati, quod S. Cyrillus Paſchali *homil.17.pag.230.* ſtultè dici affirmat. Item *in Theſauro aſſert.11.* negatur æqualitas Patris, & Filij in Diuinis, quam S. Cyrillus in germanis ſcriptis ſuis agnoſcit. Denique *ibidem aſſert.20. 21. 23. 24.* diuiduntur voces ſecundùm diuerſas naturas. Quod genuinus Cyrillus, facere vetat *Anathematiſmo 4. & in epiſtola Synodica ad Neſtorium, ac lib.7. & 8. in Ioan.* Verùm hæ non ſunt ſobrij hominis oppoſitiones. Nam S. Cyrillus, vt ab hoc poſtremo incipiam, iis ipſis locis, quæ hæreticus allegat, tantùm ait, voces non eſſe diuidendas, tanquam ſi eſſent in Chriſto duæ perſonæ: non

negat

Digitized by Google

negat autem eſſe diuidendas pro naturarum,quæ plures in Chriſto ſunt,diuerſitate ; idque rectè in Theſauro aſſerit. Quòd verò S. Cyrillus agnoſcat, Patrem poſſe dici Filio maiorem quoad diuinitatem ; quia Pater caret principio, & Deitatem ipſi Filio communicat, nihil oblædit Patris, & Filij æqualitatem. Tandem calumnia manifeſta eſt, quòd S. Cyrillus negarit vſpiam profectum in ſapientia, cadere in ſolam humanitatem, ſi inde non inducatur perſonarum in Chriſto dualitas,vt ipſe loco allegato diſertè limitat.Itaque ſuppoſitio Theſauri S. Cyrillo facta, eſt ſomnium manifeſtum.

S. Cypriano ſuppoſitum eſſe librum *de duplici martyrio*, euiciſſe apertè videor in opere *de martyrio, p.1. initio.* 210.

Liber *de notis Ciceronianis*, otioſè S. Cypriano eſt ſuppoſitus,& iure à Pamelio, ne inter quiſquilias quidem eſt admiſſus.

Eidem ſuppoſitus eſt liber *de ſingularitate Clericorum*, quem Philippus Abbas *lib. de continentia Clericorum, cap.67.* malè adſcribit Auguſtino, nec meliùs alij tribuunt Origeni, vt euinco in opere *de ſobria ſexus mollioris frequentatione per ſacros homines.*

Librum *de abuſionibus ſeculi*, S. Cypriano ſupponit Concilium Troſleianum *cap.2.* & Hincmarus in calce operis *de diuortio Lotharij.* Sed eſt manifeſta hallucinatio, vt alij monuerunt.

Eidem quoque Cypriano, manifeſtè ſuppoſitus eſt liber *de operibus Chriſti cardinal.* Nam *ſerm. de paſſ. Dom. & initio ſermonis de Bapt. Chriſti*, apertè refellit errorem S. Cypriani *de Baptiſmo hæreticorum.* Vnde ſi S. Auguſtinus agnouiſſet illud opus tanquam Cypriani, non tantoperè laboraſſet in abſtergenda labe S. Cypriani, ob illum materialem errorem, de Anabaptiſmo hæreticorum. Sed neque conſentio Billio, *ad orationem 42. Naz. pag.901.* vbi eum librum, alicuius ſaltem S. Cypriano æqualis, eſſe contendit, cùm ſit inſcriptus Cornelio Papæ, & ex eo Nazianzenus apertè locum ibi à Billio expenſum, mutuatus videatur. Hoc, inquam, non admitto ; & potiùs arbitror, autorem illum, qui alteri cuipiam Cornelio Papæ ; id eſt, Epiſcopo, iuxta antiquum eius vocis vſum,opus ſuum inſcripſit, à Nazianzeno plagulam illam mutuatum eſſe. 211.

Hoc opus eſſe Autoris ſubſecuti ætatem S. Cypriani, nec modico tempore, perſuaſeram mihi aliquando, quia Autor initio ſermonis de vnctione Chriſmatis, meminit reſeratorum ea die carcerum : quod videtur pertinere ad vſum, temporibus S. Cypriani non conuenientem ; nimirum, vt ſub Paſcha laxarentur qui mancipati erant carceri, ita enim habetur ex Sacra Honorij Imperatoris ad Arcadium fratrem, cùm expoſtulat de S. Chryſoſtomi expulſione Cucuſum ; itémque ex lege Theodoſij, cuius meminit Flauianus Antioch. ea *oratione ad Theodoſium in cauſa Antiochenorum*, quam retulit poſtea S. Chryſoſtomus *hom.10. ad pop.*& habetur nunc ea lex *in append.7. & 8. Cod. Theodoſiani.* Videnda item *lex 8. de indulg. crim. in Cod. Theod.* Idem tradunt Nyſſ. *orat.1. de Reſurr.* Ambroſ. *epiſt.33.* quæ eſt *de tradendis baſilicis, ferè initio*, & Chryſoſt. *in Pſal.2. in fine*, S. Leo *varij ſermonibus de Quadrageſima*, ac nominatim *ſerm.2. & 7.* & alij, quos adducit Fileſac *lib. de ſacra Quadrag. cap.14.* Ita mihi, (vt dixi,) aliquando perſuaſeram, attento vſu illo altæ paci Eccleſiæ congruente. Poſtea tamen aduerti,quæ initio illius ſermonis de vnctione Chriſmatis,

Digitized by Google

Chriſmatis, de reſeratis carceribus, & laxatis captiuis, ac iudicibus manſuefactis, traduntur, repeti in calce Sermonis, iiſdem ferè verbis, & ad ſacerdotalem pœnitentium abſolutionem referri. Quare nihil inde poteſt colligi, pro tardiore Autoris illius æuo, quàm ſit æuum S. Cypriani. Nam quòd iam tunc non haberet locum abſolutio pœnitentium in Cœna Domini, vnde probari queat?

212. Malim ergo argumentari, ex eo quòd auctor iſte paſſim clarius & diſtinctiùs agat de Myſterio Incarnationis, quàm ſoleant agere Patres, qui æuo S. Cypriani ſcripſerunt. Deinde quòd ſub finem prologi, auctor ita loquatur de auaritia, etiam Eccleſiaſticos & religioſos occupante, vt planè inſinuet, ſcribere ſe non tempore S. Cypriani, ſed multo poſteriore. [Hæc, (inquit,) ſitis diuitiarum, miſeris pectoribus aſſidet, & ambitionis ſalſugo bibulam animam occupat, ita vt per fas, & nefas, ad loca inferiora, etiam de latebris Eremi nonnulli ſe ingerant; & de omni gradu vbi aliquis aditus patet, anheli prodeant, diſcurrant ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliarios, & modis omnibus elaborent, vt ſedeant cum Principibus, eo quæſtu, vt maledicat Deus quod ipſi benedixerint, & benedicat quod maledixerint.] *Eremum* pro cœnobio, & religioſo ſtatu vſurpare, Fauſto, Eucherio, & cæteris illius ætatis, eſt frequentiſſimum. Itaque arguit hic auctor Religioſos, quòd ipſi quoque ad diuitias, & honores Eccleſiaſticos, quibus diuitiæ iam eſſent adiunctæ, aſpirarent ex ſuis latebris. Quod per ſe liquet, locum non habuiſſe per tempus S. Cypriani, graſſantibus immanibus perſecutionibus aduersùs Eccleſiam: quas non eſt quod quis exiſtimet, inſinuatas ab hoc autore in calce ſermonis *de Natiu. Dom.* Certamina enim de quibus ibi agit, ſunt communia certamina Chriſtianorum, quæ etiam in Eccleſiæ pace non deſunt. Quæ porrò argumenta eximium hoc opus S. Cypriano abiudicant, æquè illud abrogant Lucio Papæ, cui id alibi adſcriptum legi. Præterquam quòd autor *in prologo num.* 3. apertè agnoſcit ſuperiorem. Non igitur fuit Summus Pontifex, ſaltem cùm ſcripſit. Eſtius, & Cornelius *in cap.* 12. *epiſtola* 1. *ad Cor. ad verſ.* 7. hoc opus tribuunt Saluiano. Sed non adſcribor: nam quamuis Saluianus diſertiſſimus eſt, quæ item eſt gloria Autoris eorum Sermonum; tamen cultior & planior videtur Saluianus. In veteri quodam Manuſcripto, hoc opus tribuitur Arnoldo Bonæ Vallis, & ab eo dicatum refertur Alexandro III. Idem monuit me, vir doctiſſimus, ac S. Petri in Vaticano Canonicus, Lucas Holſtenius, allegato indice librorum Academiæ Oxonienſis in Anglia, quæ hoc Opus Manuſcriptum, attextis reliquis Arnoldi lucubrationibus aſſeruat, vt videre eſt *pag. dicti indicis* 12. Et diſertè præfatio operis ſub nomine Arnoldi, dirigitur ad Alexandrum III. Idem refert Andreas Riuetus *lib.* 2. *critici ſacri cap.* 15. ex Iameſio *in Catalogo Bibliothecæ omnium animarũ, volum.* 25. niſi quòd ait, hoc opus ab Arnoldo inſcribi Papæ Adriano, qui fuit coæuus S. Bernardo, nempe Adriano IV. qui immediatè præiuit Alexandro III. Sanè ſcriptionis in hoc opere maieſtas, ab aliis Arnoldi lucubrationibus non abhorret. Et facilè eſt conijcere, nomen *Alexandri*, vel *Adriani*, mutatum eſſe in nomen *Cornelij Papæ*, S. Cypriano æqualis, per eos qui primi has diſſertationes, ob nonnullam in ſtyli granditate ſimilitudinem, S. Cypriano adſcriptas voluerunt, vt eſſent ob vetuſtatem commendatiores ac vendibiliores, quod factum circa commentarios

in

Digitized by Google

in Matthæum Diuo Thomæ Aquinati adſcriptis, infrà referam ex Vielmio. Non occurrit quod validè conuellat hanc coniecturam.

D.

Dacriano Abbati Ordinis S. Benedicti, ſuppoſitus eſt liber cui titulus, *Speculum Monachorum*, & alius cui titulus, *Epiſtola duodecim documentorum.* Eum Margarinus Bignæus in Indice Chronologico, refert ad octauum à Christo ſeculum. Sed hoc gratis ab eo factum eſt; nec minùs incongruè, quàm quod *ibidem*, autorem cui nomen *Idiota*, eidem ſeculo tranſcribit, quem conſtat exeunte decimoquarto ſeculo floruiſſe; vt docui ad *Oculum* eius *myſticum*, quem remota perſona eſſe Raymundum Iordani Ordinis Canonicorum Regularium, demonſtraui. Similiter ergo Dacryanus in ſeculum decimumquintum referendus fuit. Nam Dacryanus, ipſe eſt Ludouicus Bloſius, Abbas Lætienſis, cuius ſcripta omnia eximiam ſpirant pietatem. Dacryanum autem, id eſt, *gementem* ac *flentem*, ſe nominauit, vt collapſos eorum quos informatos ritè volebat, mores, minore cum inuidia reſtitueret. Cæteroqui nullus fuit vnquam, ſiue in Ordine S. Benedicti, ſiue alibi, Abbas Dacryanus. Mirúmque eſſet, Trithemium adeò pro locupletando Benedictinorum ſcriptorum indice ſollicitum, non agnouiſſe Abbatem Dacryanum, ſi verè fuiſſet in rerum natura alius Dacryanus, quàm Bloſius, qui poſt editos à Trithemio Indices floruit. Modus item ſcriptionis, & deflorario Tauleri, ac ſimilium ſcriptorum Bloſio familiaris, tantùm non clamant, Bloſium ipſum eſſe Dacryanum, & expungendum eſſe ſuppoſitiuum illum octaui ſeculi Abbatem Benedictiuum horum libellorum parentem. 213.

S. Damaſceno, ſuppoſita videtur *hiſtoria Barlaami, & Ioſaphati*, quæ potiùs eſt Ioannis Sabaitæ, vt fusè proſequitur Raderus *in prologo ad Climacum cap.* 1. Nec refert quod Romanum Martyrologium 27. Nouembris, S. Damaſcenum illius hiſtoriæ autorem laudet; id enim ex probabili, & communiter recepta ſententia in tabulis eſt propoſitum. Et poſſe alioqui in eas tabulas irrepere menda, quoad ea quæ non ſunt ſubſtantialia, monſtratum eſt in opere *de martyrio p.* 3. *cap.* 2. *num.* 4. 214.

Quis credat ſuppoſitos S. Ioanni Damaſceno, libros *de re medica Ioannis Meſue*? Fecit id Abrahamus Bzouius *in libello de Medicis ſanctis*; ſed per cæcutationem & inaccurationem incongruam. Quod enim legiſſet, S. Ioannem Damaſcenum, dictum fuiſſe *Ioannem Manſur*, exiſtimauit Bzouius, aliqua nominum vicinia deluſus, eum ipſum eſſe *Ioannem Manſur*, qui paſſim dicitur *Ioannes Meſue*, ſcriptor librorum de re medica. At meminiſſe oportuerat, & genere, ac natalibus, & inſtituto, & æuo, & permultis aliis adiunctis, longè alium fuiſſe Ioannem Meſue, à S. Ioanne Damaſceno, cuius cognomen *Manſur*, quod ſonat *Redemptum*, obtorquebat impius S. Ioannis perſecutor, Conſtantinus cognomento Copronymus, qui per conuitium denominabat eum, *Manſer*, vt narratur in vita S. Stephani iunioris. Vt mirum non ſit, ſi ea ſancti viri cognominatio, ob detorſionem à Copronymo factam, ſit infrequentiſſima in Catholica Eccleſia. Qui ergo libri, nomine Ioannis Meſue de re medica ſunt vulgati, non ſunt ſupponendi S. Ioanni Damaſceno, ſed Ioan-

Digitized by Google

nis Meſue autoris ſunt agnoſcendi, & Medici à Bzouio implanati, dedocendi ſunt errorem, nominatímque Gulielmus Du Val Autor hiſtoriæ Morogrammæ SS. Medicorum.

215. Dareti Phrygio perperam ſuppoſitus eſt liber *de bello Troiano* Ioſephi Iſcariei Angli, qui ſub annum Chriſti 1189. imperante apud Anglos Henrico II. & Eccleſiam Cantuarienſem regente S. Thoma florebat, Chriſtianus Poëta, vt ex *lib.* 3. liquet; vbi Athenienſes ſugillat, ob tranſcriptos cœlo inceſtos Deos, gentilique acerra deluſas preces. Expeditionum item Cruciatarum, & Arturi Britannici meminit, quæ quid ad Ethnicum Daretem?

S. Dominico ſuppoſitus eſt liber *de Corpore Chriſti*, quem verè eſſe Dominici de Pantaleonibus, notat Maluenda *lib. de Paradiſo cap.* 60. *pag.* 191. & alij quos adduco *in Diptychis Marianis parte* 2. *puncto* 2. *n.* 19.

E.

216. Edmundo Monacho Cantuarienſi, tractatum de diſſidio inter S. Anſelmum, & Henricum Regem, nec non commentarium de vita S. Anſelmi, diſtinctum ab eo quem conſcripſit Edineus, adſcribunt Card. Baronius *ad Martyrol. Rom.* 21. *April.* & Ioannes Pitſæus *tomo* 2. *relationum, ad annos* 1120. *&* 1121. *n.* 185. *&* 186. Sed has ſcriptiones perperam ſupponi cuipiam Edmundo, eſſe autem vnius, & eiuſdem Edineri, liquere poteſt ex eius præfatione ad conſcriptam à ſe vitam S. Anſelmi.

217. Euſebio Emiſſeno, per magnam hallucinationem ſuppoſiti ſunt ſermones *de tempore, & Sanctis*, qui primo loco habentur in opere quod Euſebio adſcribitur, cùm ſint S. Brunonis ſignienſis, magni in Berengarium concertatoris, ſub Gregorio VII. Ita enim habetur ex Indicibus Caſſinenſibus, ac Vaticanis, & ex Petro Diacono, Caſſinenſi Bibliothecario, qui omnes illos ſermones ex nomine notatos, adſcribit S. Brunoni Signienſi, cuius ætate vixit. Eidem Euſebio Emiſſeno, perperam ſuppoſitas eſſe homilias Larini ſcriptoris, pridem notatum eſt. Euſebius enim Emiſſenus quem S. Hieronymus *in Chronico ann.* 10. *Conſtantij, Arrianæ factionis ſigniferum* nominauit; non vixit Lugduni, vbi conſtat habitas aliquas homiliarum illarum; nec ſcripſit latinè, quod pereleganter facit, qui eam homiliarum paulò pluſquam quinquagenam Euſebio adſcriptam exarauit, ſiue Eucherius ſenior, ſiue Fauſtus: aut, quod verius videtur, varij æui illius Patres. Suppoſitio tamen earum homiliarum facta Euſebio Emiſſeno, non eſt nupera. Nam Guitmundus *lib.* 3. *contra Berengarium, ſub finem*, locum ex illis homiliis nomine Euſebij Emiſſeni allegauit. Id quod etiam factum eſt à Gratiano *c. quia corpus, de conſecr. diſt.* 2.

218. Euſebij Cæſarienſis nomine edidit nuper Meurſius expoſitionem in Cantica, quæ reuera eſt catena variorum Doctorum in eum ſacrum librum; & quidem Euſebio poſteriorum, vt Gregorij Nyſſeni, Didymi, Theophylacti, Philonis Carpathij, qui ſub Arcadio floruit. Itaque quamuis aliqua fragmenta ex commentario Euſebij in Cantica, ſint intexta operi nomine Euſebij edito, & ipſa præfatio eius, ex Euſebio ſit decerpta, tamen opus perperam Euſebio eſt ſuppoſitum, & ob eandem cauſam, non rectè Gregorio Nyſſeno tribuitur à Vincentio Ricardo *in notis ad c.* 4. *Cantacuſeni in Cant.*

Euſtathio,

Euſtathio quidam ſuppoſuere *regulas apud S. Baſilium fuſius diſputatas.* Ita conſtanter aſſeruiſſe aliquos, teſtatur Sozomenus *lib.* 3. *hiſtor. cap.*13. & Nicephorus *lib.*9.*cap.*16.*ac lib.*13.*cap.*29. Fuit hic Euſtathius, Epiſcopus Sebaſtenus, Arrianorum gregalis,& plenus nequitiæ homo, vt intelligitur ex iis quæ de eo tradit S. Baſilius binis epiſtolis, altera ad Occidentales Epiſcopos, ad Patrophilum altera. Itaque minùs veriſimile eſt, tantæ perfectionis lucubrationem, ad perditum Arrianum eſſe referendam: ac proinde S. Baſilio eam adiudicant Iuſtinianus Imperator *tract pro V. Synodo OEcumenica;tom.*2.*Conciliorum editionis Romanæ pag.*267. & Photius *cod.* 144 *ac codice* 191. 219.

S. Brunoni Carthuſiano, ſuppoſita eſſe omnia opuſcula tomi tertij, quæ in indicibus Caſſinenſibus à primo illorum opuſculorum denominantur, *Liber de luminaribus Eccleſiæ*, eſſéque omnia S. Brunonis Signienſis; contendit Autor diſquiſitionis hiſtoricæ ad opera S. Brunonis Signienſis, recèns euulgata. Qui ſi exiſtimaret, S. Brunonem Carthuſianum non fuiſſe ſatis à doctrina benè conſtitutum, vt poſſet dici ea opuſcula conſcripſiſſe, aberraret omninò; cùm S. Bruno Carthuſianus fuerit Doctor ſuo tempore eximius. Suppoſita tamen vtriuſque Brunonis idoneitate ad eas ſcriptiones conficiendas, quorum alterutri tribuenda ſint ea opuſcula, non definio.

F.

Flauij Dextri Chronicon nuper vulgatum, ſuppoſitum fuiſſe Dextro, latè contendit Gabriel Pennotus *in Canonicorum Regularium hiſtoria.* Quamuis enim, ipſo S. Hieronymo teſte, ratum ſit, Flauium Dextrum ſcripſiſſe Chronicon quod eidem D. Hieronymo inſcripſerit; tamen hoc Chronicon nuper vulgatum, illud ipſum eſſe genuinum, cuius S. Hieronymus meminit, multa ſunt quæ diſſuadent. Nec quæ aduersùs libri illius ſuppoſitionem, proferunt Biuarius commentator ac defenſor, & Melchior Incofer *lib. pro epiſtola Deiparæ ad Meſſanenſes à cap.* 42. *ad* 46. explent reuera legentis animum. 220.

S. Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo ſuppoſiti ſunt tres Mythologiarum libri ad Carum Carthaginenſem Presbyterum. Quanquam Sigebertus anceps hæret; nec planè audet eos libros quos ab ingenij acumine valdè commendat, S. Fulgentio adſcribere. Probatior ſententia videtur, eos libros eſſe S. Fulgentij Aſtigitani primùm, poſtea Carthaginenſis in Hiſpania Epiſcopi, fratris SS. Leandri, & Iſidori. Paſſim ſanè is ſcriptor, quem Fabium Furium Fulgentium Placiadem nominant, Chriſtianum ſe prodit, deridens Ethnicorum nugamenta, vt *ſub finem Proœmij ad lib.* 1. *& in fabula Mercurij* 1. Teſtimonia item à ſacris libris producit in Herculis,& Omphales fabula: & in fabula *de iudicio Paridis*, vbi Epiſcopos, Sacerdotes,& Monachos, addit, apud nos vitam agere contemplatiuam, qualem apud Ethnicos egere Philoſophi. Eſt ergo perſpicuè autor Chriſtianus. Et cùm nihil ſit apud eum quod S. Fulgentio Ruſpenſi quadret, nec alius occurrat S. Fulgentius, cui opus illud tribui poſſit, præter Aſtigitanum, ſiue Carthaginenſem, haud grauatè eius eſſe libros illos admiſerim.

G.

Gabrieli Biel ſuppoſita eſt expoſitio Canonis Miſſæ, quæ reuera eſt Eggelin-

Digitized by Google

gi Brunſvvicenſis, paucis à Gabriele omiſſis, nonnullis additis, aut mutatis, vt ipſe Gabriel ingenuè fatetur ad calcem operis.

221. S. Gelaſio Romano Pontifici ſuppoſitus iam olim, eſt liber *de duabus naturis.* Et eius nomine illum citat, ac locum ex eo deſcribit S. Fulgentius *ad q. 2. Ferrandi.* Sed eſſe potiùs Gelaſij Cyziceni, demonſtrauere pleriqùe.

Gennadio, (olim Georgio,) Scholario Patriarchæ Conſtantinopolitano, ſuppoſita eſt *defenſio quinque capitum Concilij Florentini*, quæ verè eſt Gregorij Protoſyncelli, qui ex Cōfeſſario Ioannis Palæologi Imperatoris, & Vicario Patriarchæ Alexādrini in Concilio Florentino, tandem euectus eſt ad Patriarchatum, Conſtantinopolitanum. Ipſemet alibi ſe defenſionis prædictæ autorem prodit, ſcribens aduersùs Marcum Epheſium. Nam nominatim allegat ſuum illud opus pro capitibus controuerſis in Concilio Florentino. Ac ne quis opponat, varios Græcos poſt Concilium Florentinum, cui affuerant, ſcripſiſſe defenſionem eorumdem capitum; in contrarium eſt, quòd ipſe verbatim alibi non pauca è ſuo illo opere deſcribit, quod ex alieno opere non faceret.

222. S. Gregorio Magno ſuppoſitum eſſe *decretū* quod *lib. 2. poſt epiſt. 31. indict. 11.* habetur, continens priuilegium à S. Greg. conceſſum Monaſterio S. Medardi; cōtendit Bernardus Vindingus Auguſtinianus *in Critico Auguſtiniano caſtigato*, § 8. *Prologomenorum*; additque multa eſſe argumenta quibus ea ſuppoſitio conuincitur: & in primis vrget inſcriptionem, quæ videtur cum S. Gregorij ſolemni ſimplicitate non cohærere. Sic enim ibi habetur. *Pretioſiſſimis lapidibus in diademate Chriſti meritò renitētibus, omnibus S. Dei Eccleſiæ membris, quorum vniuerſale caput eſt Chriſtus, Gregorius licèt S. Romanæ Sedis Pontificio ſublimatus, humillimus tamen ſeruorum Dei ſeruus.* Hanc inſcriptionē eſſe ſimplicitati S. Gregorij aduerſiſſimā, affirmat Vindingus; argumentatúrque prætereà ex eo quòd huic decreto apponatur nota annorum Chriſti, quam S. Gregorius alibi non adhibuit. Item vrget, quòd Monaſterium dicatur conſtructum in ciuitate Sueſſorum, & dicatum eſſe B. Mariæ, & SS. Petro, ac Stephano, cùm in Concilio Sueſſionenſi habeatur id Monaſterium eſſe dicatum BB. Medardo ac Sebaſtiano. Ac denique vrget Vindingus, multiplicem in ſubſcriptionibus Epiſcoporum falſitatē, cùm ſubſcripti habeantur duo ſimul Portuenſes Epiſcopi, Gregorius, ac Felix. Item Marinianus Rauennas, qui nondum ea indictione 11. erat Epiſcopus, ſed tantùm Epiſcopus fuit indict. 13. & tamen ſubſcriptus habetur, vt Epiſcopus; quod item vitium cernitur in ſubſcriptione Auguſtini, Epiſcopi Cantuariæ, & Melliti Epiſcopi Lundoniæ, qui multò pòſt inaugurati ſunt Epiſcopi. Hinc ergo concludit Vindingus, decretum illud eſſe ſuppoſititium, nec manaſſe à S. Gregorio Magno.

Reiiciendus tamen eſt Vindingus, qui in re tanti momenti, nihil debuit nouare ob adeò friuolas ratiunculas. Quid enim vetuit, quo minus S. Greg. in decreto quod ad omnes planè fideles exarabat, alium inſcriptionis modum adhibuerit, quàm paſſim ſoleat in priuatis, vel familiaribus epiſtolis, ad perſonas ſingulares? Mendū verò librarij ſcribētis *Sueſſorum*, pro *Sueſſionū*, ridiculè obiicitur aduersùs decreti veritatem. Sanctos quibus dicatum eſt Monaſterium, aliter referri in hoc decreto, aliter in Concilio Sueſſionenſi, parum refert; ſubinde enim mutantur huiuſmodi nuncupationes Domorum ſacrarum. Ad reliqua omnia à Vindingo obiecta ſuppetebat ei reſponſio ex Baronio, qui anno Chriſti 593. admonuerat de ſubſcriptionū illarum interpolatione, & nota anni Chriſti poſtea appoſita.

appoſita ab aliquo exſcriptore Decreti S. Greg. Cæterùm hoc decretũ verè eſſe S. Gregorij Magni, dubitare non licet, cùm S. Gregorius VII. *lib.*8. *ſui regiſtri*, *epiſt.*21. *&* *lib.*4. *epiſt.*2. *&* 23. illud agnoſcat tanquam fœtum S. Gregorij genuinum; id quod etiam facit Thomas Valdenſis *lib.*2. *doctrin. artic.*3. *cap.*75. ac Bellarminus *lib. contra Barclaium cap.*40. Sanè Barclaius quamuis valdè grauaretur eo S. Gregorij decreto, non eſt tamen auſus ſuppoſitionem eius cauſari: ſed ad ineptam interpretationem confugit, quam benè ibi repellit Bellarminus. Nec eo duntaxat decreto, (vt Baronius loco citato rectè monuit,)ſed in aliis quoque priuilegiis idẽ munimentũ appoſuit S.Greg. quod in decreto de quo agimus; & nominatim in priuilegio cuiuſdam Xenodochij erecti Auguſtoduni, vt videre eſt *lib.*11. *indict.*6. *epiſt.*10. Itaque extra dubium eſt, decretum illud pro Monaſterio Sueſſionenſi, non eſſe ſuppoſitum S. Gregorio.

223. Gregorio Nazianzeno ſuppoſita eſt Tragœdia *Christus patiens*, quam eſſe Apollinaris Laodiceni, benè monuit Baron. anno Chriſti 34.

Gregorio Nyſſeno tributus liber *de differentia eſſentia, & hypoſtaſeos*, idem eſt cum *epiſt.* 43. S. Baſilij eidem Nyſſeno adſcripta. *Oratio de Reſur.* quæ incipit, *Quanquam*, eſt Heſychij, vt habet Grœcus *Codex Bibliotheca Regia.*

Gulielmi Baldeſani nomen præfert liber perutilis, cui titulus eſt, *Stimuli virtutum adoleſcentiæ Chriſtianæ*, quem conſcriptum eſſe à Bernardino Roſſignolio, Rectore tunc Taurinenſi, compertum habeo teſtimonio eius cui ipſe Roſſignolius rem aperuit, & quo conſilio ſub alieno nomine vulgaſſet, expoſuit. Eiuſdem Roſſignolij eſt hiſtoria SS. Martyrum Thebæorum, eidem Baldeſano ſuppoſita.

Gulielmo Pariſienſi Epiſcopo, qui propriè cognominatur *Aruernus*, ſuppoſitus eſt *Dialogus de Sacramentis*, qui eſt Gulielmi Pariſienſis, Ordinis Prædicatorum, cuius Poſſeuinus meminit. Eum Claudius Spineus eiudem Ordinis, ante annos ducentos ſcripſiſſe referebar ſuperiore ſeculo ſub annum 1550. Ipſe auctor in calce, ex S. Thoma, & Petro de Tarentaſia Dominicanis, profeciſſe ſe profitetur. Stylus longè abhorret à Stylo Gulielmi Aruerni, multis rationibus redundante, & ampulloſo.

H.

Suppoſitis S. Hieronymo lucubrationibus, Marianus Victorius, Tomum nonum Operum eiuſdem S. Patris impleuit. Neque adhuc perfecta cribratio videtur adhibita. Siquidem ſuperſunt in aliis voluminibus nonnulla eidem Patri abiudicanda, vt liquet ex iis, quæ à Cornelio Schultingio in prædudiis ad Confeſſionem Hieronymianam proferuntur, in Criſi operum S. Hieronymi. 224

Commentarius in omnes Pſalmos, (quidquid Victorius, & Schultingius contendant), multa continet S. Hieronymo ſuppoſita, vt Canus, Lindanus, Hutterus, & alij pronunciarunt.

Hieronymo item ſuppoſita eſt epiſtola *de ſcientia diuina legis*; quæ eſt ſceleſti Cœleſtij, ſocij Pelagij, vt notauit Ioannes Montinienſis præfatione ad Proſperum. Suppoſitam item S. Hieronymo eſſe epiſtolam 51. tomi noni, cenſuit

Digitized by Google

Victorius. Sed quæ opponi poſſunt, quo minùs ea epiſtola ſit D. Hieronymi, debilia eſſe monſtrat Baronius *in Notis ad Martyrol.23.Septembris*, & Thomas Maſſutius *lib.4. de vita S. Pauli cap.9.*

225. S. Hilario ſuppoſitum eſſe *hymnum ad Apram*, (corruptè *Aſpram*,) affirmat his verbis Georgius Fabricius *commentario ad Poëtas Chriſtianos.* [Hilarij hymnos tres, inuenimus nos. Nam qui Aſpræ ſorori ipſius inſcriptus eſt, nihil planè habet aut ſanctitate, aut eruditione Hilarij dignum.] Veriſimile eſt, hunc cenſorem, hymnum illum ne legiſſe quidem; ſed in Eraſmi ſententiam iuiſſe pedibus. At Eraſmus in editione operum S. Hilarij, epiſtolam adductus cui hymnus ille ſubiunctus eſt, hoc adſcripſit elogium. [Hæc epiſtola, merum eſt nugamentum, hominis otioſè indocti. Hymnus, eiuſdem eſt farinæ. Sed benè habet, quod non plures nænias affinxerint S. Hilario.] Ad hymni verò oram hæc illiuit: [Hymnus epiſtolæ reſpondens, hoc eſt dignum patella operculum.] Hæſit in hoc Eraſmi iudicio Fabricius. Et quia cœcus cœcum duxit, ambo in foueam ceciderunt. Dixi autem Fabricium non videri legiſſe hymnum S. Hilarij, non modò quia Aſpram vocat, quæ ibi Apra nominatur; ſed etiàm, quia ſororem S. Hilarij ſtatuit, quam exploratum eſt, eius ex anteriore legitimo connubio, filiam fuiſſe. Item, quia deſpuit hymnum verè pium, verè S. Hilario dignum, quem ei adſcribendum eſſe, habetur ſatis apertè ex Venantio Fortunato, *ſub finem lib.1. de vita S. Hilarij*, cùm de eius allocutione ad Apram filiam, pro ſponſo, cui eam bonus Pater deſponderat. Itaque valeat cum ſuó Eraſmo Fabricius, dignum patellâ operculum; vt hîc aptiùs vſurpem Eraſmi verbá. Non eſt in hymno, & epiſtola S. Hilarij, locus ſuppoſitioni inuehendæ.

226. Explicatio Pſal.127. quæ apud S. Hilarium legitur, Zenoni Veronenſi ab aliis adſcribitur.

Holkoto opellam *Pro inſipiente*, quæ Sancti Anſelmi opuſculo contra inſipientem annectitur, adſcribit Franciſcus Picus *theoremate 1. de fide.* Sed eſſe manifeſtam hallucinationem, dixi in Syntaxi operum S. Anſelmi, cùm Autor illius opellæ, vixerit tempore S. Anſelmi: at Holkot, ducentis minimùm annis S. Anſelmum ſit ſubſecutus.

227. Hugoni de S. Victore, ſuppoſitus eſt tractatus *de clauſtro animæ*, Hugonis de Folieto; cuius nomine, & ſeorſim editus habetur, & ſæpè allegatur à Ioanne Nider *in opere de reformat. Religioſ.*

Hugoni de Balma Carthuſiano, (quem alij *de Baldea*, alij *de Palma* nominant,) adſcribit Theodorus Petreius *in Bibliotheca Carthuſiana*, opus *de Myſtica Theologia* adſcriptum Gerſoni, allegans Thomam Boſium *lib.9. de ſignis cap.12. ſub finem.* Quanquam Boſius non tribuit Hugoni de Balma prædictum opus, ſed tantùm ait, tribui vni Carthuſiano. Verius tamen eſt, non eſſe hominis Carthuſiani, nec Hugonis à Balma. Nam Autor profitetur ſe lectionibus publicis dediſſe operam, quod in Carthuſianum non quadrat. Adhæc initio tractatus *de elucidatione ſcholaſtica Myſticæ Theologiæ*, teſtatur, ſe duos tractatus de Myſtica Theologia ſcripſiſſe, poſt alios eius argumenti tractatores, quos adducit, quibus non annumerat Hugonem de Balma, quamuis aliud eius opus de triplici via alleget. Si opus illud de Myſtica Theologia eſſet Gerſoni abiudicandum, & tribuendum alicui Carthuſiano, videretur

videretur potiùs tribuendum vni ex illis duobus Carthuſianis, quos Carolus VI. Rex Francorum, comites addidit duobus Carthuſianis Italis, à Bonifacio ad pacem Eccleſiæ componendam ſubmiſſis, cùm Romam regrederentur. Nam Autor operis *de Myſtica Theologia*, quod apud Gerſonem legitur, Legatus Romam in ea cauſa fuit, vt ipſe initio ſecundæ partis profitetur, affirmans ſe in reditu, cum Maſſiliæ expectaret pactorum conuentorum expletionem, vt tempus piè impenderet, in eam ſcriptionem incubuiſſe. Quæ poſſet eſſe coniectura ad abiudicandos Gerſoni omnes illos tractatus *de Myſtica Theologia*, cùm peregrinationis Romanæ, & legationis Gerſonis ad ſchiſma tollendum, non meminerint, qui Gerſonis Acta deſcripſerunt.

I.

S. Ildefonſo ſuppoſita eſſe omnia opera, quæ circumferuntur illius nomine, dempto libro *de perpetua B. Mariæ virginitate*, multis prolatis coniecturis, contenditur *in Elucidario Deiparæ lib.4. tract.4. cap.6.* 228.

Ioanni Hieroſolymitano ſuppoſitas voluit quas S.Cyrillo item Hieroſolymitano abiudicauit Catecheſes, ſectatius nuperus Anglicanus; argumentum petens ex Bibliothecæ Auguſtanæ indiculo, in quo ait eas Catecheſes inſcribi Ioanni, ipſius Cyrilli immediato ſucceſſori. Sed hoc eſt lubentem volentem errare. Nam antiquis omnibus extra dubium fuit, eas Catecheſes opus eſſe S. Cyrilli. S. Damaſcenus *orat. 3. de imag.* locum citat ex *Catech.12.* ſub nomine S. Cyrili. Similitérque Ioannes Cypariſſiota, quædam ex *Catecheſi 10.* tanquam S. Cyrilli, adducit. Item Theodoretus *dialog.2.* agens contra Eutychianos, inficiantes veram Chriſti in carne noſtra reſurrectionem, locum, ex his Catecheſibus nomine Cyrilli Hieroſolymitani adducit. Cùm è contrario, teſtimonia ſuppetant S. Hieronymi *epiſtol. 61.* quæ eſt de Ioannis Hieroſolymitani erroribus, necnon S. Epiphanij, quem idem B. Hieronymus *epiſt.60.* adducit, quibus habetur, Ioannem Hieroſolymitanum non benè de noſtrorum corporum reſurrectione ſenſiſſe; ſed Origeni, hac nominatim in parte, adhæſiſſe. At autor Catecheſeon, de reſurrectione corporum catholiciſſimè loquitur, exponens Symboli de ea articulum. Idem *Catech.6.* affirmat à Probi Imperio, & exortu Manichæorum, effluxiſſe ſeptuageſimum annum, quæ periodus bellè cadit in ætatem S. Cyrilli; quem S. Hieronymus *lib. de ſcriptoribus, in Cyrillo*, teſtatur adhuc iuuenem eas Catecheſos exaraſſe. Hæc argumenta præter S. Cyrilli pacificam ad hæc vſque tempora poſſeſſionem, omnino ſuadent, perperam hoc opus ſupponi Ioanni Hieroſolymitano, pro quo vnica dumtaxat probatio militat, ducta ex Bibliotheca Auguſtana, vt initio memoraui. Sed eſt valde friuolum argumentum. In primis, quia nihil tale re vera habetur in ea Bibliotheca, quamuis apud Geſnerum legatur, quod hallucinationi cauſam præbuit: nempè quòd habeatur in Auguſtana Bibliotheca indiculus librorum, inter quos vnus refertur continere octodecim Catecheſes illuminatorum, & quinque Myſtagogicas, Ioanne Hieroſolymitano Autore. Quid ſi verò amanuenſis Indiculi ſcriptor, per oſcitantiam *Ioannem* pro *Cyrillo* ſcripſit? Quid ſi tenera totidem quot ſunt Cyrilli Catecheſes, de iiſdem argumentis à Ioanne ſint exaratæ? Sicut totidem de iiſdem argumentis homiliæ, aut ſermones ad Populum leguntur apud autores varios. Cauſatur præterea

ſectatius

ſectarius, ſtylum quem negat redolere antiquitatem. At hoc æquè probaret catecheſes Cyrillo attributas, non eſſe Ioannis Hieroſolymitani, qui immediatè ſucceſſit S. Cyrillo. Nec poſſunt attribui alteri Ioanni item Hieroſolymitano Antiſtiti, qui librum ſcripſit *de inſtitutione Monachorum*; ſiquidem in huius Ioannis ætatem non quadrat numerus ſeptuagenarius annorum à Probi Imperio, & exortu Manichæorum. Fuit enim multo poſterior, & Ioannem illum quadrageſimum quartum, (melius fortaſſis quinquageſimum ſecundum,) S. Hieronymi æqualem, multò pòſt eſt ſubſecutus. Itaque S. Cyrillus catecheſes quas hactenus tenuit, teneat, poſſeſſio valet.

229. Eidem Ioanni Hieroſolymitano Epiſcopo quadrageſimo quarto, ſuppoſitus eſt liber *de Inſtitutione Monachi*, ad Captaſium. Pugnat latiſſimè pro eo libro adſcribendo huic Ioanni Autor Paradiſi Carmelitarum, & Michael Munos *lib.2. propugnac. Eliæ tit.2. cap.2. art.5.* quo non nemo refert quod Gennadius ſcripſit, exſcripſitque Honorius Auguſtod. *cap.30. Catalogi*, ſcriptum ſcilicet ab hoc Ioanne eſſe librum *contra obtrectatores ſtudij ſui*. Id quippe dictum putant de laude religioſi inſtituti, quod inter Carmelitanos profeſſus erat, in quorum laudes eo commentario effunditur. Mihi neque hic Ioannes æqualis S. Hieronymi, neque vllus Græcorum veterum, libri illius Autor videtur; ſtilus enim clamat, autorem eſſe Latinum, nec adeò antiquum, vt S. Hieronymi dici poſſit æqualis. Sed idem circa hunc librum de inſtitutione Monachi, aſſerendum Ioanni Hieroſolymitano Hieronymi æquali, apud ſcriptores Carmelitas obrigiſſe videtur, quod apud Auguſtinianos circa ſermones in Eremo, quos vnanimiter FF. Eremitæ S. Auguſtino adſcribunt, ſicut vnanimiter FF. Carmelitæ tribuunt prædicto Ioanni, plaudente extra vtrorumque cœtum nemine. Qui eidem Ioanni Hieroſolymitano adſcribunt opus imperfectum in Matthæum Chryſoſtomo conſertum, non probant quod dicunt.

Ioannes Germanus, Epiſcopus Cabilonenſis, Autor verus eſt *Mappæ ſacræ*; quod opus per errorem adſcriptum eſt Primo Epiſcopo Cabilonenſi, cùm nullus vnquam fuerit illius nominis Cabilone Epiſcopus, vt videre eſt apud Robertum. Erroris occaſio ducta eſt ex eo, quòd aliqui vnica *Litera I.* expreſſum reperiſſent, nomen huius Ioannis, quod transformarunt *in Primum*, ſicut alij A, initiale nominis *Anſelmus*, transformarunt in *Auguſtinum*, vel *Ambroſium*, vt ſuprà admonui.

Ioanni Charlierio, à patria cognomento *Gerſoni*, ſuppoſitus eſt tractatus Bonifacij Ferrerij Carthuſiani, Fratris S. Vincentij Ord. Prædicatorum, *Cur in Ordine Carthuſienſi, pauci ſint Sancti Canonizati*; &, *Cur pauca referantur miracula Carthuſianorum*; &, *De Ordinis Carthuſienſis approbatione*, quæ omnia ab eo, quem nominaui Ferrerio conſcripta, Gerſoni gratis ſunt attributa; tantùm, quia aliæ quædam extabant Gerſonis lucubrationes, ſpectantes ad Carthuſianos. Vero autem parenti quem dixi, ea meritò adſcribunt, Trithemius *lib. de ſcriptor. Eccleſ.* & Theodorus Petreius *in Bibliotheca Carthuſiana*, vt notaui in Opere *de S. Brunone Stylita myſtico*.

Eidem Ioanni Charlierio, cognomento *Gerſoni*, ſuppoſitus aliquando eſt liber *de Imitatione Chriſti*. Supponendi cauſa fuiſſe videtur, quòd liber ſit piiſſimus, & aliquando abſque Autoris nomine emiſſus, vt etiamnum cernitur in pleriſque,

pleriſque manu exaratis Codicibus. Hoc conſpicatus quiſpiam; vel bona fide, argumentatus à pietate per id opus inhalata quæ piiſſimum Autorem deceret; vel ex oſcitantia, aut etiam ex malitia, vt liber prodiret vendibilior, illum Cancellario Pariſienſi adſcripſit, cuius doctrina & pietas, & copioſa ſcriptorum multitudo; omnium ſermonibus celebrabatur, & meritò quidem. Quod enim in Sanctorum Lugdunenſium Indiculo monſtrare memini, Gerſonis pietas atque doctrina, micant in eius ſcriptis inſigniter; & in factis dum ſuperſtes eſſet, micuerunt omnino excellenter. Cæterùm, vt Gerſo operis *de Imitatione Chriſti*, Autor haberetur, nullum fuit idoneum fundamentum; & omnes ferè circumſtantiæ aduerſantur. Ideóque è tot operum Gerſonis editionibus, alio licet aliquo extraneo opere infartis, nulla fuit quæ Gerſoni patenti, hunc librum inſcriberet.

Ioannes Geſſen, Ord. S. Benedicti, Autor libri de quo proximè, à nonnullis habetur. Primus hanc cogitationem immiſit aliquibus, Card. Bellarminus, annotata Epigraphe Codicis Aronenſis apud Inſubres, quæ libri autorem præferebat Ioannem Gerſen Abbatem, vtique Ordinis S. Benedicti, cuius ea domus Aronenſis fuerat, priuſquam Societati I e s v transcriberetur. Mutauit poſtea mentem Bellarminus; auditis quæ in contrarium poſtea protulerunt Henricus Sommalius, & Heribertus Roſvvedius. Sed ſtetit in ſententia ex Bellarmini ſuſpicione vel dubio concepta, Conſtantinus Caetanus Benedictinus, homo adeò flagrantis zeli pro ſui Ordinis honore, vt omnia ad ipſum traheret; nec ſcriptores tantùm, ſed etiam cœlites ipſos, vt SS. Franciſcum, Thomam Aquinatem, Ignatium Loyolam, & alios: ita vt Scipio Cobellutius Card. S. Suſannæ, genium hominis habens perſpectiſſimum, vereri ſe diceret, ne propediem, arte Caetani, S. Petrus Apoſtolorum Princeps, inter Benedictinos numeraretur. Hic ergo Fabulinus, ſæpiſſimè vocans ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt; &, (quod Leo Allatius, ipſo ſuperſtite ac Romæ præſente Caetano, ſcriptis, ſecutus veritatis, commiſit atque vulgauit,) nemini de fingendi arte concedens, vndecunque amplificandæ Ordinis gloriæ, ſpes aliqua affulgeret; Bellarmini ſuſpicionem primam, pro certa veritate arripiens, autorem libri *de Imitatione Chriſti*, eſſe Ioannem Gerſen Benedictinum, mordicus & præfractè aſſeueranit, non parcens labori in conquirendis ſuffragationibus; & quod audiente me, confirmabat Romæ Gabriel Naudæus, à Codicum quoque adulteratione, & eraſo *Thomæ*, ſubſtituto autem *Ioannis* nomine, petens ſubſidium. Eandem molem verſauit poſt Caetanum, præter cæteros, vnus quidam adeò ſcabioſi ingenij homo, vt etiam Sanctos cœlites fidenter exauctorauerit; alios Gallia vniuerſa proſcripſerit; nec ita pridem, quadragintadialem à carnibus abſtinentiam, nouitium propè vſum, ab Epiſcopis è cœnobio aſſumptis in Eccleſiam inuectum, ignorante antiquitate appellans, exigere ex communi vſu fidelium ac in cœnobia retrudere, per cuniculos tentauerit. Hic ipſe, pro Ioanne Gerſon autore *libri de Imitatione Chriſti*, abacto Thoma de Kempis, cui ab aliis ſupponi expoſtulat, omnem lapidem mouit; ſed adeò infeliciter, vt non poſſet infeliciùs; præſertim cùm ab autoritate Nicolai de Clemengis, inſignis, (vt vult,) Scriptoris, per illud ipſum tempus quo Thomas viuebat, florentis, argumentum petit; Nicolaus enim, vt iſte argumentatur, ſuo tempore Gallicana virorum cœnobia in Ganeas, Parthenones

T

nes in proſtibula fuiſſe transformata expoſtulat; cùm è contrario Autor operis *de imitatione Chriſti*, prouocet ad alacriter ſeruiendum Deo, & vitam religiosè componendam, exemplo Monachorum Carthuſianorum, & Ciſtercienſium, ac ſacrarum Virginum, quæ in ea ora, in qua ipſe degebat & ſcribebat, ſobriè ac iuſtè & piè famulabantur Domino. Subſumit inde patronus Gerſenis. Igitur autor operis *de imitatione Chriſti*, non ſcribebat in Belgio, vbi Thomas degebat, ſed in Italia, vbi vigebat regularis diſciplina: ac proinde libri illius Autor non fuit Thomas de Kempis, ſed Ioannes Gerſen. Hæc ratiocinatio mouet commiſerationem. Nam quæ Nicolaus de Clemengis, per auxeſim non ferendam, in ſuis illorum ſcriptorum ſenticetis, de Gallicanis Monachis & Monialibus dixit, non fuerunt extendenda ad prouincias inferioris Germaniæ, quas Thomas incolebat, in quibus tunc non minùs vigebat Regularis diſciplina omnino multis locis, quàm in Italia, aut alibi vſpiam. Vt proinde Autor libri de quo agitur, potuerit prouocare ad exemplum illorum Monachorum & Monialium imitatione exprimendum. Ineptire videbor iſta vel nudè referens, nedum refellens. Sed quia patronus Gerſenis hoc argumentum iactat vt palmare, arripiendum ſaltem fuit, vt non lateret æquos æſtimatores, quibus argumentorum furfuribus, hic inſulſus Gerſenis fautor, Thomam de poſſeſſione antiqua tentet deiicere.

Has igitur gerras non perſequor accuratiùs, nec in calamum quaſſatum connitor validiùs. Sed vno verbo dico, perperam opus *de imitatione Chriſti* ſupponi Ioanni Gerſen, quiſquis ille demum fuerit, de quo altercari non vacat; ſed omnino opus illud autorem habere *Thomam Hemerchenum*, à patria dictum *de Kempis*, dicendum potiùs *de Campis*, vt monuit ciuis eius Theodorus Petreius *in Notis ad vitam S. Brunonis*, Chronico Carthuſienſi inſertam §.7. Eſſe Thomam, operis huius verum parentem, optimè probarunt Sommalius, Roſvvedius, atque Heſerus in Dioptra Kempenſi, & in Proloquio longiuſculo ad hoc opus, & ad nuper refoſſum perantiquum Thomæ operum Indicem. Hi aliique non pauci, antiquam Thomæ poſſeſſionem adductis tot teſtimoniis eiuſdem cum Thoma æui Autorum; prolata tot incorruptorum veterum codicum fide, & tam multiplici alio argumento firmarunt; cauillos verò quibus Thomæ ius impetebatur, adeò validè retuderunt, vt quæ mihi pridem in hanc rem apparaueram, lubens volens abiecerim, ne actum agerem, & regeſta crambe recocta, faſtidium lectori ingenerarem. Illud duntaxat obiter moneo, non qui à Caëtani ineptiis hac in parte abhorrent, de Ordinis S. Benedicti ſplendore quicquam minuere. Ordo quippè per ſe in omni genere illuſtriſſimus, non poſtulat emendicatam lucem, & qui ſuis ornamentis exquiſitè nitet, non eget furtiuis decoribus, quæ potiùs ad effundendam contemptionem faciunt, cùm ſcriptio reuincitur aliena eſſe, & abſque fundamento arrogata, vt hîc ſanè reuincitur.

231. S. Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo, paſſim ſupponuntur commentarij in quatuor libros Regum, quos vera ſententia eſt, conſcriptos eſſe ab Iſidoro illo ſeniore, item in Hiſpania Epiſcopo, ſiue Cordubenſi, ſiue Pacenſi, nec deſunt etiam qui Cæſarauguſtanum ſtatuant.

Iuliano Pomerio, ſuppoſitum eſt opus *contra Iudæos*, quod eſſe à Iuliano Toletano conſcriptum, conſtat ex eo quòd autor *in fine*, notat ſe ſcribere annis à Chriſto ſexcentis octoginta ſex; quam ætatem Iulianus Pomerius annis circiter ducentis anteceſſit. Videſis Baronium *in notis ad 8. Martij in Rom. Martyr.*

Iuliano

Digitized by Google

Iuliano Pelagiano, librum *de bono viduitatis*, qui inter D. Auguſtini opera legitur, ſupponit Cardinalis Hoſius *in confeſſione fidei cap.* 56. & eum librum non eſſe D. Auguſtini, contendit Eraſmus, annuitque Ioannes Copetius *lib. de perpetua caſtitate Sacerdotum, cap.* 24. *pag. mihi* 119. cuius argumentum eſt; quòd libri autor improbet nuptias votarum mulierum, quibus nuptiis indubitatus Auguſtinus ſubſcribit. Verùm liber ille non poteſt D. Auguſtino abiudicari, & ſupponi Iuliano, cùm à Poſſidio recenſeatur inter genuina D. Auguſtini opera, & ſub eius nomine aliquoties à Beda allegetur. Nec ſi improbat vt illicita, earum coniugia, quæ ſimplici voto caſtitatem vouerant, contrarius eſt iis, quæ alibi tradit circa validitatem eorumdem coniugiorum; prius quàm appoſito per Eccleſiam impedimento dirimente irritarentur. Quod autem Fernandus Mendoça *lib.* 2. *pro Concil. Eliber. cap.* 24. contendit, eo libro D. Auguſtinum concedere viduarum continentium coniugia, quia non agit de viduis continentiam ex voto profeſſis, ægrè defendi poteſt; & fruſtrà id adduci, cùm aliis locis D. Auguſtinus clarè agat de iis, quæ votum emiſerunt, monſtratum eſt in tractatione *de Apoſtatis cap.* 3.

Iunilio Africano perperam ſuppoſitus eſt liber *in Hexaëmeron*, qui indubiè 232
eſt venerabilis Bedæ, vt rectè vidit Benedictus Peretius *lib.* 1. *in Geneſ. ad cap.* 1. *v.* 1. *num.* 49. Non eſſe ſanè Iunilij, liquet, quia in eo libro allegatur S. Gregorius, qui fuit Iunilio poſterior.

S. Iuſtini eſſe non poſſunt *qq. ad Orthodoxos*, cum autor *q.* 115. citet S. Irenæum, qui Iuſtino poſterior fuit; cúmque allegat ipſe S. Irenæus *lib.* 5. *c.* 27. Idem autor quæſtionum, in 82. citat Origenem, Irenæo quoque poſteriorem. Notauit id *Conar.* 4. *variar. cap.* 19. *num.* 6. Itaque liber ille S. Iuſtino eſt ſuppoſitus. Epiſtolam ad Zenum & Serenam, probabile eſt S. Iuſtino Philoſopho eſſe ſuppoſitam: reuera autem ſpectare ad S. Iuſtinum Abbatem Hieroſolymitanum, cuius eſt mentio in Actis S. Anaſtaſij Perſæ.

Quid autem Martino Polono facias, qui ad annum 1. Antonini Pij, S. Iuſtino Martyri ſuppoſuit abbreuiationem Trogi Pompeij? Impegit ea in parte Martinus, quia non diſcreuit, ſed in vnum confudit duos Iuſtinos; quos admitto eadem ætate vixiſſe, vt notauit Vaſæus *in chron. Hiſpan. anno Chriſti* 140. Fuere tamen quo ad omnes alias circumſtantias, ſatis diſiuncti. Itaque perperam *Epitome Trogi*, S. Iuſtino Martyri adſcribitur.

L.

Lactantio, ſuppoſitum *eſt carmen de Phœnice*, quod Iacobus Sirmondus Theo- 233
dulfo Aurelianenſi adſcribit, ad librum 5. carminum eius. At Ethnici hominis eſſe notauit Thomaſius ad Lactantium, & ſubſcribit Iacobus Pamelius *ad lib. de reſurrect. carnis*, Tertulliani *cap.* 13. *num.* 105. Carmē item *de reſurrectione Domini*, non eſſe Lactantij, ſed Fortunati, monuit Giſelinus *ad carmen* 8. *Prudentij*, *περὶ στεφάνων*. Eidem Lactantio à nonnullis abſurdiſſimè ſuppoſitus eſt Luctatij commentarius *in Statium*. Atqui Lactantius ſæculo Conſtantini vixit, vt notum eſt. In eo autem Commentario Boëtius, Seduliuſque allegantur. Videſis hoc commentum explodentem, Lilium Gyraldum *dialog.* 5. *ſua Poëtarum hiſtoriæ*, & Tiliobrogam *præfatione ad Statium*.

T 2 S. Leoni

Digitized by Google

234. S. Leoni ſuppoſitas eſſe epiſtolas quæ nomine eius circumferuntur contra Eurychen,& eſſe Proſperi Aquitanici,quidã dixerunt.A Proſpero certè,eſſe dictatas,ait Marcellinus *in Chronico.*Sed nõ res modò, (de quo vix dubitare licet,) ſed ſtylum quoque & ſcriptionem, eſſe S. Leonis ; certum videtur ; collatione facta earum epiſtolarum,& aliorum indubitatorum S. Leonis operum, vt proinde nulla hîc ſuppoſitio locum habeat.

Sancto tamen Leoni , ſuppoſitos eſſe aliquos ſermones , & viciſſim aliquos eius ſermones , aliis ſuppoſitos fuiſſe, dubitare non licet. Certè ſermo de Abſalone,qui antehac in variis codicibus S. Leonis nomine legebatur, & in Manuſcriptis Vaticanis, ac Mediceæ Bibliothecæ,ei adſcribebatur,ab aliis attribuitur S.Auguſtino;cùm tamen neutrius ſit,ſed S.Chryſoſtomi,apud quem extat Græcè & Latinè. Sermo autem octauus S. Leonis *de Epiphania* , legitur apud Auguſtinum inter ſermones *de tempore*; eſtque *num.*33.& qui ibi eſt *num.*63 legitur apud S. Leonem *titulo ſerm.*5. *de Quadrageſima.* Vterque autem eſt genuanus fœtus S. Leonis, perperam ſuppoſitus D. Auguſtino.

M.

235. Mariæ Deiparæ epiſtola ad S. Ignatium,ſuppoſititia iure cenſetur à Meſtræo, præfatione ad S. Ignatij epiſtolas,cui præiuit Cardinalis Baronius anno Chriſti 48. Tametſi S. Bernardus *concione 7. in Pſal.*90. eatenus inſinuare videtur eam epiſtolam eſſe genuinum Deiparæ partum , quatenus S. Ignatij ad Deiparam epiſtolas , ad quas reſpondet Deipara , verè eſſe S. Ignatij pronunciat. Et eam illam, quæ Deiparæ adſcribitur, epiſtolam, quam Ignatianas,recte & Deiparæ, & Ignatio tribui , contendit Melchior Incofer *lib. pro epiſtola Deipara ad Meſſanenſes c.*25.Verùm omnes antiquiores, tantas diuitias ignorarunt,& eam Mariam Chriſtiferam , ad quam eſt S Ignatij epiſtola , à S. Bernardo memoratã, non poſſe eſſe ſanctiſſimam Deiparam , clamat titulus, ſiue inſcriptio epiſtolæ. Vocat enim eam S. Ignatius *filiam*: quod non puto auſurum, ſi ad Dei matrem ſcripſiſſet. Qui tamen eam epiſtolam S. Ignatio vendicant , quod non carere probabilitate pronunciat Petrus d'Alloix *in Apologia pro S. Ignatij epiſtolis, ſub finem*, eam *filiæ* denominationem in epiſtolæ titulo, non agnoſcunt. Epiſtolam tamen ad Mariam Caſſoboliten , eſſe S. Ignatij fœtum genuinum , extra controuerſiam pono, quicquid contrarium , pauci quidam Sectarij effutiuerint.

236. Metaphraſti multa ſuppoſita ſunt, quæ aliorum,& quidem poſteriorum Autorum fuere,vt notauit Card. Baronius anno 859.& Gretſerus *lib. de imaginibus non manufactis cap.*19. Vbi de Metaphraſte pluſcula aduersùs ſpurcos ſectarios , qui virum magnum , in Ludimagiſtrum triobolarem transformarunt, & *Metaphraſtem* dictum voluere , quia conſcripſit Sanctorum vitas ; ridiculi æquè ac ignari. Vtrumque enim hoc cognomen,*Metaphraſtæ*,& *Magiſtri*,quod huic Autori adhæſit, aliunde appoſitum eſt, quàm hi parum accurati Doctores ſunt arbitrati. *Metaphraſtes* quidem eſt appellatus,non quia ſcripſit Sanctorum vitas , quas ipſi ignoranter vocant *Metaphraſtas* , ſed quia cùm *Metaphraſtes* propriè is dicatur, qui ex vno idiomate in aliud , aliquid vertit, aut qui ſeruato eodem idiomate ; nouum colorem inducit orationi , exornans ſcilicet , expoliens, addenda attexens,vel detrahens detrahenda,iſte in vitas Sanctorum,hanc

vniuerſam

vniuerſam contulit operam. Hoc autem præſtitit hic Autor circa Sanctorum acta,quæ ſua &adhibitorũ ad id multorum librariorum,Scribarum,Interpretum, Notariorũ opera,grãdibus expẽſis in eam rẽ factis,partim è peregrino idiomate traducta, partim expolita, & concinnata, publico dedit,Michaele Pſello teſte, qui de magni huius viri inſigni hac ex parte in rem Chriſtianam ſtudio,copioſè diſſeruit,eo encomio quod illi panxit, quiſquis demum fuerit Michael iſte Metaphraſtis laudator, de quo non liquet inter recentiores. Nomen verò, ſeu potiùs agnomen *Magiſtri*, retulit hic autor, ex munere Magiſtri officiorum, quod in aula Conſtantinopolitana geſſit. Quod enim Pſellus in Encomio eius tradit,homo Illuſtri familia natus,& abundans opibus, primùm quidem Imperatori fuit à Secretis & Conſiliis intimis. Tum illud quoque munus longè ampliſſimum obiit, cuius eſt referre ad Imperatorem externorum poſtulata, & viciſſim reſponſa Imperatoris ac iuſſa: tantóque ſplendore refulſit, vt non Conſtantinopolim duntaxat, viciniámque, ſed Orbem etiam vniuerſum illuſtrauerit. Ex quo vides, quàm imperitè ſectarij eximium hunc virum, in Ludimagiſtrum vulgarem transformarint.

Ex titulo porrò *Magiſtri*, erui videtur, Collectanea illa orationum de variis argumentis moralibus, ex Baſilij operibus hinc inde libata, & nomine Simeonis Magiſtri edita,ad hunc Simeonem eſſe referenda. Erat Simeon,vir valdè pius, & ſanctus, eóque nomine non ſemel celebratur in Concilio Florentino; cùm Græcis, tum Latinis allegantibus,vt videre eſt *ſeſſ.* 7. & in Gennadij diſputatione pro eodem Concilio,necnon apud Beſſarionem,& Ioſephum Methonenſem. Noſtra tamen nunc non refert, eius decora ſtabilire, ſed quæ ei ſuppoſita ſunt veſtigare; qualia dixi complura eſſe poſt eum addita. Nec ea ipſa quæ edidit ſuperſtes, magnam partem, ſunt eius fœtus, quicquid multi ſint arbitrati, ſupponentes ei tanquam Autori omnia nomine eius vulgata. Maxima enim pars eum non agnoſcit Autorem,ſed collectorem duntaxat,vel concinnatorem, per ſe, aut eos quos adhibebat. Gretſerus *cap. illo* 19. adſcribit Metaphraſti orationes triginta tres de moribus Chriſtianis, atque Monaſticis à Iacobo Pontano latinè factas, cenſétque eundem eſſe Metaphraſtem cum Simeone cognomento *Theologo iuniore*, ad differentiam antiqui inter Græcos Theologi, nimirum Nazianzeni. Sed cùm hic Simeon iunior, eſſet Abbas S. Mamantis, ad Xylocercum; Metaphraſtis autem Monachiſmus non Pſellum modò, ſed & omnes antiquos latuerit, veriſimilius eſt ſupponi Metaphraſti eas lucubrationes abſque idonea cauſa. 237.

N.

Nazianzeno ſuppoſita eſt à nonnullis *Metaphraſis in Eccleſiaſten.* quæ cauſa fuit cur à Billio, Nazianzeni operibus intexeretur,quòd Nazianzeno inſcriptam repeteriſſet in Regia Bibliotheca. Vix tamen neceſſe eſt admonere, eam Metaphraſim malè ſupponi Nazianzeno, cùm ſit manifeſtiſſimum eſſe S. Gregorij Neocæſarienſis, vt benè notauit Aymo *l.b.* 7. *de Chriſtianarum rerum memor. cap* 8. & diſertè S. Hieronymus tractans illud Eccleſiaſtis 4. *Melior eſt puer pauper.* citat enim nominatim S. Gregorium Neocæſarienſem, tanquam huius Metaphraſis germanum patrem. De hallucinatione illius, qui agens de Patribus 238.

qui in Eccleſiaſten ſcripſerunt, diſtraxit Gregorium Neocæſarienſem à Gregorio Thaumaturgo, numerans eos tanquam diuerſos Eccleſiaſtis Interpretes, videndus Pineda *in Prolegomenis ad Eccleſiaſten.*

Nemeſio Epiſcopo Emeſeno, ſuppoſitum eſſe librum *de homine*, qui verè ſit
239. Nyſſeni, contendit Pamelius ad librum Tertulliani *de anima, cap. 5. num. 60.* qui ex eo argumentatur, quòd Trithemius eum librum S. Gregorio Nyſſeno adſcribat, ſe quoque eum librum, titulo D. Gregorij Nyſſeni, multis in locis repeuiſſe confirmat. Et à S. Thoma allegari ait, nomine eiuſdem Nyſſeni, necnon ab Alberto Magno in libris *de mirabili ſcientia Dei, & de homine.* Addit, multa ad verbum ex hoc opere deſumpſiſſe S. Baſilium *in Hexaëmero*, necnon Eliam Cretenſem, ac Ioannem Damaſcenum. Verùm hæc poſtrema argumentatio, eſt admodùm imbecilla; facilè enim reſponderi poſſet, non tam ex hac lucubratione profeciſſe S. Baſilium, quàm eius Autorem profeciſſe ex S. Baſilio. Durius eſt quod alij opponunt, hoc opus redolere Pelagianiſmum, & tradere errorem Origenis circa præexiſtentiam animarum ante corpora; quæ omnia à S. Gregorio Nyſſeno, ſcriptore Catholiciſſimo, abhorrent. Quanquam Pelagianiſmus Autori huius operis impactus, haud ægrè depelli poteſt. Non enim, ſi ait, in noſtra libertate poſitam eſſe beatitudinem noſtram, (quod item aſſerebat Pelagius,) cenſendus eſt eodem ſpiritu cum Pelagio locutus, quippè qui cenſeri poteſt non excluſiſſe gratiam præuenientem; qua ratione varia loca S. Chryſoſtomi, & aliorùm multorum Patrum, ſimiliter locutorum, purgantur ab errore. Nec aliter de antiquis plerïſque Patribus, Petrus Lanſſelius *in diſpunctione calumn. Caſauboni ad Iuſtinum, cap.* 1. Præexiſtentiam verò animarum, in hoc opere ab Autore traditam, ſi nulla alia excuſatio ſuppetat, eodem modo purgare licebit, quo S. Germanus Conſtantinopolitanus *codice apud Photium* 233. immunem hunc ipſum S. Gregorium præſtitit, ab alio Origenis errore, ipſi perperam impacto, ob interpoſitas ab Origeniſtis adulterationes, atque mixturas. Itaque coniecturæ Pamelij, de ſuppoſitione libri S. Gregorij Nyſſeni facta Nemeſio, tametſi non ſunt vſquequaque inuetiſimiles, mihi tamen non arrident. Et video Moſem Barcepham *parte* 1. *operis de Paradiſo cap.* 20. hunc librum Nemeſio adſcribere, ſuffragantibus variis antiquis Codicibus, ac *Mercuriali 4 var. cap.4.* qui Nemeſium vixiſſe notat imperantibus Gratiano & Theodoſio, & SS. Baſilij ac Nyſſeni fuiſſe æqualem.

240. Nicolao Cabæſilæ adſcribitur à nonnullis *Oratio in Trinitatem Theologorum,* quæ verè eſt Philothei Patriarchæ Conſtantinopolitani, eiúſque nomine nuper, Græcè ac Latinè vulgata eſt.

O.

S. Odoni ſuppoſitus perperam eſt ſermo *de Cathedra S. Petri*, qui ferè totus legitur apud S. Leonem *ſerm.* 3. *in anniuerſario ſuæ aſſumptionis*, addita ſub finem plagula ex *ſermone* 1. eiuſdem S. Leonis in natali SS. Petri & Pauli. Vix vna, & altera periodus, ſub ſermonis medium, aſſuta eſt ab eo, qui alienum hunc fœtum S. Odoni ſuppoſuit; nempe ab illis verbis, *O inæſtimabilis, & immenſa,* vſque ad illud, *exiſtimaret aſcenſum.* quem non eſſe purpuræ clauum maſtrucæ inoculandæ, prudens Lector facilè deprehendet, ſed viceuerſa.

Origeni ſuppoſiti ſunt *commentarij in Iobum*, ſiue, libri illi, quos Perionius edidit, ſiue alij, qui anteriùs prodierunt; in vtriſque enim citatur S. Lucianus, qui longè poſterior fuit Origene, vt benè monuit Baronius *anno* 311. & notatio nominis *Luciani* à luce *ibidem* tradita, monſtrat Latinum, non Græcum autorem. 241.

Homiliæ in Ioannem, non poſſunt eſſe Origenis, cùm in eis mentio fiat Arianorum & Manichæorum, quos conſtat poſt Origenem eſſe exortos.

Commentarij in Cantica, quorum initium eſt, *Epithalamium libellus*, non poſſunt eſſe Origenis, ſed ſunt Latini autoris, qualem ſe autor ipſe bis profitetur, agens de Logica in Philoſophiæ diuiſione.

Ogerij Abbatis Cucedij Ordinis Ciſtercienſis ſermones *de Cœna Domini* abſurdè ſuppoſiti B. Bernardo, leguntur in MS. Codice, qui eſt in Bibliotheca Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis, titulo ipſius Ogerij, vnà cum eiuſdem Ogerij tractatu *de laudibus Deiparæ*. Habuerat eum MS. Codicem, ex Ciſtercienſi oræ Saluciarum Abbatia, cui nomen *Stafarda*, Carolus Emmanuel magnanimorum Principum idea. Codicem notauit, nauus genuinorum S. Bernardi operum à ſpuriis diſcretor R. P. Ioannes Bona, Ordinis Ciſtercienſis, ſtrictioris inſtituti, cui pro cribratione illa totius furfuris, S. Bernardi farinæ oſcitanter antehac inſperſi, quam molitur, qui S. Bernardum amant, (& amare debent omnes,) obſtrictos ſe ac obæratos agnoſcent. 242.

P.

Paſchaſio Rathberto, perperam ſuppoſitus eſt liber *de vita S. Adelhardi Abbatis*; vt perſpicuè intelligitur ex præfatione libro præfixa ab ipſomet Autore, qui Paſchaſium veluti Sanctum celebrat, & eius reliquias Corbeiæ aſſeruari teſtatur. Accedit ſtyli à Paſchaſiano diuerſitas, obſeruata in notatione adiuncta Molano *in natalibus SS. Belgij*, 2. *Ianuarij*. 243.

Paſchali Papæ ſuppoſitus eſt liber Guidonis Aretini, quem Bernoldus *tract. de ſacramentis excommunicatorum*, vocat Muſicum Widonem. Eo tractatu tradebatur, Simoniacorum Sacramenta nulla eſſe declaranda. Quod tantum abeſt vt Paſchalis Papa tradiderit, vt potiùs fortiſſimè ſteterit pro contraria ſententia: quam etiam à Petro Damiani eius æquali, explicatè eſſe confirmatam in libro cui nomen *Gratiſſimus*, rectè admonuit Bernoldus. Itaque perperam ea ſcriptio Paſchali Papæ eſt ſuppoſita.

Paulino Aquileienſi ſuppoſiti ſunt ſeptem libri contra Felicem Vrgelitanum, quos reuera eſſe Alcuini, probatior eſt ſententia.

Petro Bleſenſi, ſuppoſitus videtur liber *de Amicitia*, qui item apud Caſſiodorum legitur; conferendus cum eiuſdem argumenti libro, nomine Aelredi Ciſtercienſis edito; *tomo* 13. *bibl. Colon.* 244.

Petro Damiani ſuppoſitus eſt ſermo *de S. Martino*, qui manifeſtè eſt hominis Galli; ait enim, *prouidit Deus Regibus & Regno noſtro Martinum*. Ex duplici ſententia, Tullij, (vt vocat,) ſuorum temporum, quam Autor eo ſermone *pag.* 282. *col.* 2. *ad finem*, & *pag.* 283. *col.* 1. *ad finem* profert, conſtare poterit de æuo illius, Tullius quippe ille, eſt Fulbertus Carnotenſis, qui floruit ſub ſeculi

ſeculi vndecimi initium, & obiit anno 1028, cùm Petrus Damiani ſub annum 1050. florere cœperit.

Sermo *de Riuis fluminis*, in vigil. Natiu. eſt item manifeſtè Petro Damiani ſuppoſitus, veréque eſt D. Bernardi, & apud eum habetur inter ſermones additos *pag.* 1270.

Ibidem conſequenter, habetur ſermo *de S. Stephano*, qui eſt apud eundem Petrum Damiani.

Sermo 2. Petri Dam. *de S. Andrea*, eſt apud Bernardum, tertius in eodem feſto.

Sermo item Petri Damiani *de S. Nicolao*, eſt apud S. Bernardum.

245. S. Petronio Epiſcopo Bononienſi, viro ſanctiſſimo, cui inſigne elogium panxit S. Eucherius in elegantiſſima ad Valerianum paræneſi, ſuppoſitum eſt *Satyricon* ſpurciſſimi inter ſcriptores *Petronij Arbitri*. Ita ſuppoſuit Vincentius Bellouacenſis *lib.* 20. *ſpec. hiſtor.* (*aliàs* 21.) *cap.* 25. qui induxit in errorem S. Antoninum *in ſumma hiſtor.* Dolet id vtrique excidiſſe, M. Antonius Delrio ad Medæam Senecæ *act.* 1. *v.* 14. Reuera enim ſiue ætatem vtriuſque ſcriptoris, ſiue vitæ inſtitutum, & mores ſpectes, non magis conueniunt Petronius Satyrici Autor, & Petronius Bononienſis, quàm nox & dies. Vixit Petronius prior ſub Nerone, cuius turpitudines ab hoc Petronio notatas volunt, ſed profectò, monſtroſè turpi ſcriptione. Petronius verò Bononienſis, multis ſeculis fuit poſterior; vixit enim temporibus S. Eucherij Lugdunenſis, ſub annum Chriſti 440. Videndus Baronius *ad Rom. Martyrol.* 4. *Octobris.* Nitor autem vitæ S Petronij, ſatis ſuperque monſtrat, quàm à ſpurciloquio prioris Petronij, abfuerit. Nam vitæ ſpeculum, (de S. Paulini ſententia,) eſt locutio, ſiue prolata, ſiue commiſſa literis.

Proſpero Aquitanico ſuppoſiti ſunt libri *de vita contemplatiua*, quos eſſe Iuliani Pomœrij, habetur ex Iſidoro *lib. de ſcriptoribus cap.* 12. Videſis Iacobum Sirmondum *in Notis ad Concilium Aquiſgran. tom.* 2. *Concil. Galliæ pag.* 683.

R.

246. Rabano Mauro ſuppoſita eſt in editione nupera Colonienſi, *expoſitio in Regulam S. Benedicti.* An ex fide veterum codicum, me latet; nullus tamen proditur. Et è contrario, benè multi, qui operum Rabani Indices texuerunt, & referuntur in fronte tomi primi eiuſdem Rabani, nullum agnoſcunt Commentarium Rabani in Regulam S. Benedicti. Diſertè verò Aimonnius ſerm. *de S. Benedicto*, expoſitionem, quæ recèns tribuitur Rabano, ait eſſe Smaragdi, verbis illis; [Smaragdus quoque, expoſitionem in ipſius regulam commentatus, hos præmiſit verſiculos,

[*Quiſquis ad æternum mauult concedere regnum.*]

Quod eſt initium carminis præfixi huic expoſitioni recèns Rabano ſuppoſitæ. Interuenit & alia circa eam expoſitionem ſuppoſitio, de qua infrà in *verb. Smaragdus.*

Raymundo Lullo ſeniori, apud Maioricenſes Sanctimoniæ laude claro,

ſuppo

ſuppoſiti ſunt quidam reprobi, alterius Raymundi Lulli ſexaginta circiter annis poſterioris, dicti Raymundi Lulli *de Tarraga.* Alij vocant Raymundum Lullum *Neophytum*, eo quòd è Iudæo conuerſus eſſet ad fidem Chriſti. Poſtea autem in Ordinem Prædicatorum cooptatus, errores de quibus pridem inſimulatus erat, non abiecit. Itaque iuſſu Gregorij XI. anno Chriſti 1372. examinatus, & grauium errorum compertus, damnationi patuit, & libri eius igne ſunt combuſti. Secernit hos duos Raymundos Lullos, Franciſcus Penna *in Notis ad Directorium Eymerici, parte 2. ad quæſt.20. & 27.* Quare abſurdè Abrahamus Bzouius ad Chriſti annum 1372. in Lullum apud Maioricenſes ſanctitatis gloria clarum, conclamat, tribuens illi errores ac libros Raymundi Lulli Neophyti. Quos inter libros, ille paſſim tribuitur Lullo ſenioti, qui inſcribitur, *de Inuocatione Dæmonum*; cùm tamen, vt Eymericus ipſe tradit, ſit Lulli iunioris. Et certum eſt, Eymericum non eſſe ab-auditum ſeniori Lullo, quem grauauit variis, (vt alij contendunt,) falſis notis. Videndus Vaſquez 1. *p. d.*133. *cap.*4. Dermicius Thadæus *in Nitela Franciſcanorum*, circa annum 1372. & Lucas Wadinghus *ad annum* 1315. Hæc in præſentia dimitto, contentus notaſſe, pleroſque doctrinæ reprobæ libros, videri ſuppoſitos Lullo ſeniori, æquè ac conſtat ſuppoſitum ei eſſe nefarium illum librum *de Inuocatione Dæmonum.*

Raymundi Iordani cognomento *Idiota*, Oculus myſticus, Scriptori Franciſcano ſuppoſitus in Bibliotheca Franciſco, me, (vt volunt,) manus dante quamuis nihil tale cogitauerim; eidem Iordani, Canonico Regulari, plenè aſſeritur, in mox proditura omnium eius operum adunatione; quam in ſe recepit, ſacri cœtus Canonicorum Regularium Aſſiſtens ſapientiſſimus & eo loco digniſſimus P. Boulartius; meritò indignum ratus, tantum ſui Ordinis lumen, diutiùs latere ſub modio; & humilitatem præ qua vir doctiſſimus ſe *Idiotam* dixit, tandiu cum ingenti Reipublicæ Chriſtianæ diſpendio, fraudi eſſe ſcriptori optimo, & luce digniſſimo: de quo iure dixeris, quod de S. Ephremo eiuſdem genij autore, Photius, mirum eſſe quanta vis ſpiritus lateat in tanta humilitate ſermonis, & quantam ſapientiam, ſordidum hoc pallium ſimplicitatis verborum, vilia omnia præferentium occular.

S. Remigio Remenſi ſuppoſuit Villalpandus *commentarios in epiſtolas Pauli,* 247
qui verè ſunt vel S. Remigij Lugdunenſis Epiſcopi, vt dicere memini in indiculo auctiore, vel certè Haymonis Alberſtadienſis, cuius nomine, & in antiqua Corbeienſi Bibliotheca manuſcripti extant hi commentarij, & iam pridem quoque, anno ſcilicet 1550. prodiere Pariſiis: Et apud Trithemium inter Haymonis lucubrationes recenſentur. Non poſſe certè tribui S. Remigio, inde perſpicuum eſt, quod *in cap.3. ad Philipp.* Autor huius commentarij, allegat Bedam, addito *Beati* prænomine. At Bedam eſſe S. Remigio Remenſi Antiſtite poſteriorem, nemo ignorat. Nec cauſari licet errorem librarij; quaſi locus allegetur tanquam ex B. Beda, cùm allegari oportuerit B. Benedictum, quæ eſt Villalpandi coniectura, eo quòd locus ille, (vt ait,) apud Bedam non compareat. Sed multo minùs comparet apud B. Benedictum, è quo reuera depromptus non eſt locus ille, ſed ex Beda *quæſt.5.* ex varjis. Æquè Bedam allegat Autor 2. *Corinth.*11.& locus apud Bedam extat citato opere *quæſt.*2. Citatur quoque ab Autore commentarij *ad Rom.*8. ac 1. *Timoth.*2. S. Gregorius

Digitized by Google

Papa, poſterior S. Remigio. Fuit quoque poſt S. Remigium Cæſarius Arelatenſis; vt ex ſubductione annorum S. Remigij apud Flodoardum *lib.2. hiſtor. Rem. cap.1.* & annorum S. Cæſarij ex Cæſarij vitæ ſcriptore Cypriano, perſpicuum eſt. Et tamen ea ipſa Acta per Cyprianum conſcripta, allegantur ab Autore commentarij 1. *Cor.*14. Quare quod in Baſilica S. Mariæ ad Martyres, extet Codex MS. in quo titulus præfert horum commentariorum Autorem S. Remigium, hallucinatio fuit librarij, quæ non vendicat hos commentarios S. Remigio Remenſi, nec abiudicat Haymoni, cuius ſtylum redolent. Nam ſi commentarij iſti in Paulum, cum indubitatis Haymonis lucubrationibus conferantur, præſertim cum commentario in Iſaiam, non eſt gutta guttæ ſimilior. In MS. Codice Caſſinenſi, Autor his commentariis præſcribitur Remigius, & Raimo Epiſcopus, manifeſto indicio deprauationis nominis *Haymonis.* Si tamen alicui Remigio tribuendi eſſent, abiudicati Haymoni, non Remenſi Remigio, vt volebat Villalpandus, ex deprauato titulo, nec Remigio Antiſſiodorenſi; vt cenſuit Senenſis *lib.4. Bibliothecæ*, ſed alteri Remigio, nempe Lugdunenſi aptiùs adſcriberentur, ob ea, quæ in indiculo auctiore SS. Lugdunenſium diximus.

248. Ruffino aliqui ſuppoſuere librum *de ſingularitate clericorum*, quem alij S. Cypriano, alij Origeni, adſcripſerunt; &c. Veriſimilius eſt nullius eorum eſſe, nam ſtylus eſt hominis Latini: atque adeò non eſt Origenis, cuius etiam nullo modo redolet genium allegoricum. Sancto autem Cypriano rectè abiudicatus eſt à Pamelio; nec ei re vera quadrat, vt neque Ruffino. Eſt autem epiſtola prolixa alicuius Epiſcopi dehortantis ſuos Clericos à contuberniо fœminarum, de quo argumento S. Chryſoſtomi lucubrationes habemus duas. Quòd dico eſſe epiſtolam Epiſcopi, patet ex principio libelli, vbi ſic legitur. *Licet hæc admonitio, ſola litterarum morum autoritate ſufficeret*; & ſub finem. *Vos autem filij chariſſimi, non tantùm perſuaſione, ſed poteſtate conuenio.* Quæ hominis cum Clericis agentis, perſonam priuatam non ſapiunt, ſed Antiſtitis, ſiue Epiſcopi, cuiuſmodi neque Origenes, neque Ruffinus fuit.

Ruffino item ſuppoſitus eſt commentarius in Pſalmos quinque ac ſeptuaginta; eùm tamen, vt Lorinus præfatione in Pſalmos cap.16. rectè vidit, vſurpatæ ab hoc Autore D. Auguſtini, & D. Gregorij ſententiæ iiſdem planè verbis, & altum veterum omnium Gennadij, Honorij, Trithenij, de hoc Ruffini fœtu ſilentium, non obſcurè demonſtrent, Ruffinum commentarij prædicti parentem, alium eſſe ab Aquileienſi. De commentario eidem adſcripto in Oſeam, Ioël, & Amos, idem ſuſpicatus eſt Ribera in *cap.2. Oſeæ num.78.* Et poteſt argumentum duci ex elegantia & concinnitate quæ in his commentariis efflorеſcit, cùm tamen Ruffinum antagoniſtem ſuum optimus cenſor S. Hieronymus in Apologia, impolitum & penè barbarum vixque conſtantis Grammaticæ, Magiſtri adhuc ferulæ ſubdendum pronuntiarit. Quo argumento, (ſi approbetur,) abroganda item erit Ruffino Aquileienſi explicatio Symboli Apoſtolorum, quæ ſua concinnitate & elegantia ſe commendat. Itaque hoc argumentum ad deiiciendum poſſeſſione commentariorum illorum Ruffinum Aquileienſem, fortaſſis non eſt adeò validum. Nam eam Symboli explicationem plerique omnes tanquam Ruffini Aquileienſis agnoſcunt, Gennadius in

catalogo,

Google

catalogo Vincentius Bellouacenſis, Antoninus, Trithemius atque Pamelius, qui à S. Cypriani genuinis operibus,& Marianus qui à probatis S. Hieronymi ſcriptionibus opus illud ſecernentes, adſcribunt Ruffino Aquileienſi. Quod autem fortiùs vrget ad Propheticos illos commentarios, Ruffino Aquileienſi abrogandos, eſſe poteſt quod in præfatione, & poſtea in operis corpore S. Hieronymum carpat, quod friuolis Origenis allegoriis in Prophetarum expoſitione inſiſtat. At hoc non videretur facturus Ruffinus Aquileienſis, indefeſſus Origenis decorum buccinator.

S.

Salomoni ſuppoſitos eſſe libros magicos, qui eius nomine prænotantur, dico in opere *de calumnia ſect.* 2. *cap.* 13. diſſolutis iis, quæ Pineda, & alij proferunt, vt Salomonem panurgicæ Magicæ dediſſe operam, doceant. 149.

Sergio Conſtantinopolitano adſcripta eſt Synodica ad Honorium Papam, quæ verè eſt Sophronij Hieroſolymitani, vt ex variis coniecturis benè confirmat Turrianus *lib.* 1. *contra Sadeelem, de Eccleſia, & eius Paſtore cap.* 10. addens, ab eo ipſo, qui epiſtolam Sergio ſuppoſuit, nomen Romani Pontificis, transformatum eſſe in nomen Antiſtitis Byzantini in extrema pagina.

Smaragdo Abbati S. Michaëlis, ſuppoſuit Trithemius, commentarium in Regulam S. Benedicti, Smaragdo autore. Sed falſus eſt ob vocabuli communitatem. Nam Smaragdus Autor prædicti commentarij, non eſt Smaragdus Abbas S. Michaëlis, ſed Ardo Smaragdus, Monachus Monaſterij Anianenſis, qui *Beati* titulo honeſtatur in eo Monaſterio, & feſto peculiari colitur; nec dicitur *Abbas*, in lectionibus Officij, ſed tantùm *Presbyter Monachus.* Cùm ergo vetuſti Codices commentarij prædicti, eum tribuant Smaragdo Monacho, abiudicandus eſt Smaragdo Abbati.

Sophronio adſcriptus *Sermo de Aſſumptione Deiparæ*, eſt ſuppoſititius. Nam multa in eo verbatim habentur ex epiſtola S. Leonis ad Flauianum. Cùm ergo Sophronius fuerit æqualis S. Hieronymi, non poteſt ea opella eſſe Sophronij. Accedit quòd, vt notauit Baron. *in notis ad Roman. Martyrol.* 15. *Auguſt.* in eo ſermone; multa diſputantur contra Neſtorij, & Eutychetis hæreſes, quas conſtat poſt S. Hieronymum, & Sophonium erupiſſe. 150.

Suidæ tribuitur *Lexicon*; quod tamen multis auctariis à variis poſterioribus eſt cumulatum, felicitate Lexicographis perpetua. Nam etiam Ambroſij Calepini Dictionarium, quod ab autore editum erat valdè ieiunum, & aridum; nunc acceſſionibus ſubinde factis, & Calepino ſemper tributis, clarum reddit autorem, labore ſuo futurum inglorium, vt notauit Magius *lib. de equuleo, cap.*6.

T.

Tertulliano affícti ſunt *lib.*4. *carminum contra Marcionem.* Obſeruauit hoc 151.

Digitized by Google

hoc Petrus Halloix *in vita Sancti Dionyſij* , *in Notis ad cap. 9. littera V.*

Theodulpho Aurelianenſi Epiſcopo , ſuppoſitum eſt carmen quod in Ramis palmatum in Eccleſia concinitur. Hoc carmen Sigebertus *in Chron. anno* 841. & Hugo Floriac. *lib. 6. Chron.* (ac ex eis Iacobus Eueillon *lib. de proceſſ. cap.* 9.) volunt in carcere Andegauenſi ab eodem Theodulpho , ipſa die Palmarum decantatum audiente Ludouico Pio , qui eum idcirco exoluerit vinculis. Id quod Anonymus *in Bibliotheca Floriac. cap. 3. libri de tranſlat. reliq.* S. Mamanris , affirmat de Renaldo Epiſcopo Lingonenſi , in Nouiomenſi Vrbe concluſo. Reuera tamen , neque Theodulphus , neque Renaldus , autores videntur prædicti carminis ; quod apud Alcuinum vtroque anteriorem , legitur *lib. de diu. offic. cap.* 14. Et Renaldum quidem eſſe Alcuino poſteriorem , in confeſſo eſt. De Theodulpho inde conſtat , quòd certum ſit , Alcuinum obiiſſe anno 804. vt notauit Oderannus Monachus S. Petri Viui , *in Chronico.* & tamen Imperator non multauit deſertores ſuos , & in his Theodulphum , niſi anno 818. poſt Paſcha , vt ſcribunt eo anno Eginhartus atque Theganus. Ex quibus etiam habetur , Epiſcopos noxios , vel Monaſteriis mancipatos eſſe , vel exilio multatos ; quam ſecundam pœnam ſe perpeſſum ſcribit ipſe Theodulphus *epiſtola metrica ad Modoinum* , & alia ad Aigulphum , quæ leguntur apud Henricum Caniſium *parte 2. tomi 5. antiq. lection.* Quomodo ergo in carcere Andegauenſi ante Paſcha concluſus Theodulphus , exoraſſe veniam dicitur , beneficio carminis de quo agimus ? Itaque ſuppoſitum Theodulpho fuiſſe illud carmen , vix dubito ; potuitque hallucinari Lupus Ferrarienſis *epiſt.* 20. cum hos verſus Theodulpho adſcribit. Vel ſi omninò quis obfirmetur , vt ſint Theodulphi , at ſaltem editi ab eo non ſunt cum propoſitis circunſtantiis.

252. Theodoro Metochitæ , ſuppoſita eſt à Meurſio interprete , aliena lucubratio , nempe *Hiſtoria Romana* ; Neque enim liber ille eſt Theodori partus , ſed eſt liber tertius Annalium Glycæ , id quod benè vidit Vincentius Richardius *in notis ad ſuam interpretationem Cantacuſeni* , *in Cant. pag.* 130. Et facile eſt deprehendere collatis locis Glycæ eo lib. 3. & Metochitæ in hac hiſtoria. Glycæ initium eo loco eſt huiuſmodi. [*Res Romana à conſulibus adminiſtrata ſunt* 364. *annis vſque ad Iulium Cæſarem.*] Metochitæ verò id eſt principium ex Meurſij interpretatione. [*Res Romana antea per conſules adminiſtrabantur annos* 364. *ad tempora vſque Iulij Cæſaris* , &c.] Concludit Glycas tertiam illam Annalium partem, narratione infelicis obitus Galetij Maximiani. Eadem quoque eſt apud Metochitam clauſula hiſtoriæ , iiſdémque Græcis verbis vtrobique exarata. Itaque idem , (vt dixi ,) Glycæ opus eſt , quod recens eſt Metochitæ attributum à Meurſio interprete ; qui , quod magis mirum eſt , Glycam frequenter allegat , in notis ad eam Metochitæ nomine editam , & abs ſe verſam hiſtoriam ; vt proinde non potuerit Meurſius non deprehendere , illam ipſam lucubrationem , totidem verbis haberi apud Glycam , nec recens vulgari, quæ pridem apud alium Autorem proſtabat. Sed homini ex Caluini caula , leue eſt ita ludere , & illudere.

S. Thomæ ,

S. Thomæ, ſuppoſitum eſt *Opuſculum* 58. *de Euchariſtia*, capitibus 32. diſtinctum, quod reuera eſt Alberti Magni, cui etiam tribuitur à Trithemio, memorante hoc eius initium, *De Sacroſancto Corporis Domini*, &c. Is Prologus habetur in Alberti ſermonibus de Euchariſtia, in quos illud opuſculum ſectum eſt, in libro antiquo Collegij Lugd. Quod S. Antoninum, opus illud S. Thomæ adſcripſiſſe, habet Romana Opuſculorum S. Thomæ editio, non reperio apud S. Antoninum. 253.

Compendium Theologiæ, (ex cuius *lib.* 5. *cap.* 68. ſub nomine S. Thomæ aliqua produxerat Armachanus,) non eſſe S. Thomæ, ſed credi eſſe Vlrici de Argentina, affirmat Henricus Kalteiſen, in replica ad Vlricum Huſſitam, *in Conc. Baſileenſi* §. *reſtat nunc.*

Expoſitio in Matthæum Diuo Thomæ adſcripta, ſuppoſititia eſt. Hieronymus Vielmius *lib.* 2. *de ſcriptis & doctrina D. Thomæ*, tribuit illud opus Petro Scaligero Ord. Prædicatorum, Epiſcopo Veronenſi, cuius nomine proſtabat Veronæ in Bibliotheca Cœnobij S. Anaſtaſiæ, cùm ibi idem Vielmius, ex Ordine Prædicatorum aſſumptus, tyrocinium poneret, & literatum, & Religionis; qui addit, ſe cùm Bartholomæo Spina expoſtulaſſe, quod dictum opus nomine S. Thomæ primus vulgaſſet: nec lectores admonuiſſet, cui autori tribueretur in publica Cœnobij Bibliotheca. Sed quod editio ſub D. Thomæ nomine, eſſet futura vendibilior, neglexit Spina ſuggeſtionem diſcipuli ac tyronis ſui. Admonet mox *ibidem* Vielmius, *Commentarios in Boëtium, de Conſolatione Philoſophiæ*, eſſe ſuppoſitos ſancto Thomæ, ſéque verum Autoris nomen, legiſſe in vetuſto Codice Cœnobij Cydonienſis Ord. Prædicatorum, ſed ſibi excidiſſe. 254.

Commentarius in Epiſtolas Canonicas, ſuppoſitus eſt Sancto Thomæ, nam Autor 1. *Petri* 2. ad illud, *quaſi liberi*, citat Lyranum, tanto poſteriorem Sancto Thoma. Quòd verò non editorum inter S. Thomæ opera, horum commentariorum, in editione facta iuſſu Pij V. cauſam retulit Bellarminus, quòd is commentarius primùm prodierit Antuerpiæ, anno 1592. approbare non poſſum. Extat enim editio Pariſienſis anni 1550. & Lugdunenſis anni 1556. Fuit igitur illius commentarij Autor, Thomas Anglicus, quem luſcioſus aliquis, pro *Angelico* accepit.

V.

Valeramo Epiſcopo Nemburgenſi, ad quem extat S. Anſelmi ſcriptio de azymo, & de Sacramentorum diuerſitate, *Opus de diuinis Officiis*, cuius initium eſt, *Ea quæ per anni circulum*, ſupponit Thomas Waldenſis, in cuius ſententiam planè concedit Gabriel Vaſquez 3. *p. d.* 180. *c.* 1. ſed eſt aperta hallucinatio. Nam opus illud *de Officiis*, habere Rupertum Autorem, rectè alij ſtatuunt, quibus ſubſcripſimus in Syntaxi operũ S. Anſelmi, parte prima, cùm de libro *de ſacr. Altaris*. Quin etiã ipſe Rupert. opus illud agnoſcit ſuum *lib.* 1. *in regulam S. Benedicti, ſub finem*, & in ſua ad Pontificem Romanum inſcriptione, operis *de Glorificatione Trinitatis, & proceſſione Spiritus ſancti*. 255.

Vigilio Tridentino Epiſcopo, & Martyri perperam ſuppoſiti ſunt libri quinque contra Eutychem, exortum tanto poſt S. Vigilium, qui S. Ambroſij lite-

Digitized by Google

ris frequentatus reperitur. Sunt ergo libri illi Vigilij Africani. Nam Theodulphus Aurelianenſis *in Eclogis de Spiritu ſancto* locum ex libro 1. Vigilij contra Eutychem adducens, ſic dicti libri Autorem allegat. [*Vigilius Africanus Epiſcopus, in libris quos ſcripſit Conſtantinopoli in defenſionem Leonis Papæ, contra Euthychianiſtas.*] In Codice S. Eugendi, dicitur fuiſſe Epiſcopus Thaphenſis, quæ ciuitas erat Byzacenæ Prouinciæ in Africa. Et ſanè inter Epiſcopos ad Hunericum fidei cauſa profectos, recenſetur Vigilius Thaphitanus in Prouincia Byzacena Epiſcopus.

Z.

256. Zenoni Veronenſi, ſuppoſitus eſt ſermo in illud, *Attende tibi*, quem eſſe S. Baſilij, in confeſſo eſt; & nominatim patet ex Damaſceno, qui in opere Parallelorum, ſermonem illum aliquoties deflorauit.

Specimen dedi ſuppoſitatum aliquibus ſcriptionum ſacrarum. Et poteram de ſuppoſitionibus ſcriptionum profanarum referre non pauca. Hadrianus Iunius *lib. 6. Animaduerſorum cap.* 1. exempla ſignat, Iornandis, cui compendium hiſtoriæ Flori ſuppoſitum eſt. Caſſiani Baſſi, cuius opus Geoponicorum Conſtantino eſt ſuppoſitum, ſicut opus Medicum L. Cœlij Arriani de celeribus & tardis paſſionibus, Aureliano eſt adſcriptum: & Lucani poëma ad Calpurnium Piſonem, Naſoni eſt ſuppoſitum. Donati, quem S. Hieronymus præceptorem agnoſcit, commentarius in Virgilium, ſuppoſititius eſt, cùm ſit Aſinij Pollionis, vt conſtat ex Seruio ad illud 2. Æneid. *duri miles Vlyſſi*, vbi refert ex Aſinij Pollionis commentario locum, qui in vulgato Donati nomine, commentario legitur. Alias in eam rem coniecturas adducit Prolomæus Flauius *cap. 95. Coniectaneorum.* Non poteſt negari, quin Donatus ſcripſerit commentarium in Virgilium; id enim diſertè habet S. Hieronymus *lib.* 1. *Apologiæ aduerſus Ruffinum* Tantum itaque negatur, eius eſſe commentarium qui Donati nomen præfert, cùm ſit Aſinij Pollionis, Flacco, & ipſi Virgilio laudari, atque adeò tanto anteriotis Donato, qui Chriſtianus fuit & Sacerdos, vt ſcribit Ruffinus Antiochenſis *in opere De metris Comicis*, teſtatus nomen Donato fuiſſe *Euanthus.* Quanquam S. Hieronymus, qui aliquoties Donatum memorat, & Præceptorem ſuum fuiſſe agnoſcit, vt *loco proximè ſignato, & in cap.* 1. *Eccleſiaſtis*, ad illud, *nihil ſub Sole nouum*, eius Sacerdotium reticet. Angelus Decembrius, operis *de politia literaria lib.* 1. *parte* 10. alia adducit ſuppoſitorum librorum, Tullio, Ouidio, Iuuenali, aliiſque exempla, quæ apud eum legenda dimitto, contentus notaſſe; quam ſortem Chriſtianis & ſacris pleriſque ſcriptoribus obtigiſſe monſtraui, vt ſcilicet eorum lucubrationes aliis per hallucinationem ſupponerentur, eandem profanis quoque Scriptoribus obrigiſſe, pro facili & nimiùm quantum frequenti in rebus humanis hallucinatione. Ita enim factam arbitrari placet hanc in his libris ſuppoſitionem, cùm de dolo non conſtet, vel per coniecturam.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

De ſuppoſitione facta per tertium, meditatò, & cum dolo.

SPectant ad hunc ordinem librorum ſuppoſitorum, libri plerique apocryphi; 257
intelligendo hoc nomine libros nomine magnorum virorum confictos, ad ſtabiliendum aliquem errorem. Scio aliter quoque vſurpari *libros apocryphos*, vt videre eſt apud Couarr. *lib.* 4. *var. cap.* 17. *num.* 2. & Serarium *in prolegom. bibl. cap.* 8. *q.* 12. Sed nunc reſtringo notionem illius vocis, ad libros per veteratoriam hæreticorum malignitatem, viris grauibus, præſertímque primoribus alterutrius Teſtamenti, vel Scriptoribus Canonicis, ac ipſi etiam Deo afflictos. Cuiuſmodi librorum fuit olim ingens ſupellex. Non me latet, pleroſque libros ex iis quos nunc referam, potuiſſe per ipſoſmet autores ſupponi aliis, atquè adeò videri poſſe reuocandos ad §. primum. Tamen quia Synagoga quoque malignantium, eos ſuppoſuit, & ex conſenſione multorum in id conſpirantium, facta eſſe videtur obtruſio talium librorum, viris magnis, placuit eos huc referre. Vtinam verò eſſet ad manum liber S. Amphilochij, Epiſcopi Iconij, de falsò inſcriptis ab hæreticis, libris, qui citatur in VII. Synodo *actione* 6. Exoneremur onere, multa in hanc rem colligendi, quæ hinc inde in hoc negotium ſuppetunt.

Scriptiones meditatò, magnis perantiquis viris ſuppoſitæ.

Sethianos memorat S. Epiph. *hær.* 39. nauos artifices in hoc genere fuiſſe. 258.
[Libros quoſdam, (inquit,) ex magnorum virorum nominibus conſcribunt: ex nomine quidem *Seth*, ſeptem libros eſſe dicentes, alios verò libros alienigenas, ſic enim vocant. Alium autem ex nomine *Abraham*, quem & reuelationem eſſe dicunt, omni malitia refertum: alios item ex nomine *Moſis*, & alios aliorum.] Ante hos quoque, alij in eadem nequitia, ſtrenui fuerant, vt memorat Clemens Rom. 6. *conſtit. cap.* 16. verbis illis. [Priſcis temporibus, quidam libros apocryphos ſcripſerunt, Moſis, Enoch, Adam, Eſaiæ, Dauid, Eliæ, & trium Patriarcharum; libros, dico, peſtiferos veritatis inimicos.] De confictis per quoſdam, libris, nomine Prophetarum; teſtis eſt D. Auguſt. 15. *Ciuit. cap.* 23. *&. lib.* 18. *cap.* 38. Apud Sanctum quoque Hieronymum *lib. contra Vigilantium, ante medium*, refertur confictas eſſe reuelationes omnium Patriarcharum, & Prophetarum. Ciniflones Chymiſtas, libros de ſua Chryſopœia iactare ab Adamo conſcriptos, irémque à Moſe, & Maria eius ſorore, necnon à Salomone, prodit Delrio *lib.* 1. *mag. cap.* 5. *q.* 1. *ſect.* 1. Aſtrologi in ſupponendis operibus nugamentorum refertiſſimis, magnis viris, & ſanctis, quàm ſint naui, ſubiectis pleriſque exemplis demonſtrat Franc. Picus *lib.* 5. *de prænotione cap.* 6. Ipſius Chriſti, etiamnum viatoris, nomine, librum de Magia, ad eius familiariſſimos Petrum, & Paulum fuiſſe confictum, refert, ac ridet S. Auguſtinus *lib.* 1. *de conſenſu Euang. cap.* 9. Simonem Magum, ac Leobium, libros

Digitized by Google

libros ſub Chriſti nomine euulgaſſe, plenos impietatis, ac errorum, autor eſt Clemens Rom. *6. conſtit. cap. 16.*

Fictitiæ de cœlo epiſtolæ.

259. Eodem pertinent epiſtolæ confictæ, tanquam de cœlo miſſæ à Chriſto: cuiuſmodi illa eſt, de qua ab Adelberto conficta, mentio his verbis eſt in Conc. Romano ſub Zacharia. [In Dei nomine, &c. Incipit epiſtola Domini noſtri Ieſu Chriſti, Filij Dei, quæ in Hieroſolyma, cecidit, & per Michael Archangelum, ipſa epiſtola inuenta eſt ad portam Effrem, & per manus Sacerdotis, nomine *Icore*, epiſtola iſta eſt relecta, ipſa exemplata; & tranſmiſit epiſtolam ad Hieremiam ciuitatem alio Sacerdoti Talaſio, & ipſe Talaſius tranſmiſit ipſam epiſtolam ad Arabiam ciuitatem, alio Sacerdoti Leoban. Et ipſe Leobanus tranſmiſit epiſtolam iſtam ad Vetſaniam ciuitatem, & recepit epiſtolam iſtam Macrius Sacerdos Dei, & tranſmiſit epiſtolam iſtam in Monte ſancto Archangelo Michael: & ipſa epiſtola per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem, ad locum Sepulchri ſancti Petri, vbi claues regni Cælorum conſtitutæ ſunt, & duodecim Papati, qui ſunt in Romana ciuitate triduanas fecerunt vigilias, in ieiuniis, & orationibus, per dies, ac noctes.]

Quid ſonet hæc vox *Papati*, intelligi poteſt ex dictis in Corona antea ſuper Mithram *verb. Papa.* Nunc hæreo in fictitiis epiſtolis, quas tanquam è cœlo ſubmiſſas venditarunt plani improbiſſimi. An imitatione literarum illarum, quas ad Ioram Regem datas ab Elia, legitur 2. *Paral.* 21. *v.* 12? Eas quippè literas, Seder Olam *cap.* 17. habet ſeptennio poſt tranſlationem ſuam, miſſas eſſe ab Elia ad Ioram Regem. Et dimiſſa temporis nota, datas eſſe ab Elia iam in Paradiſum euecto, & inde Angelorum Miniſterio eſſe ad Ioramum perlatas, affirmat Thomas Maluenda *lib.* 9. *de Antichriſto cap.* 5. & probabile cenſet Sancius 4. *Reg.* 2. *num.* 25. Tales de cœlo miſſæ epiſtolæ, memorantur apud Sigebertum *anno* 1032. & apud Dodechinum *anno* 1096. & in capitularibus Caroli.

Suppoſita Apoſtolis & Apoſtolicis viris ſcripta.

260. Nomine Apoſtolorum, multa olim ſunt conficta, & iactata. S. Petri nomine, circumferebantur olim libri quinque, referentibus Euſebio 3. *hiſtor. cap.* 3. & S. Hieronymo *lib. de ſcriptor. in Petro.* Nimirum *Euangelium, Actus, Prædicationes, Apocalypſis* ac *Iudicium.* Prædicationum fragmentum legitur apud Clementem Alex. *6. Strom. ſub initium*, & apud Origenem *tomo* 13. *in Ioan.* Qui præterea aliud quoddam opus memorat *lib.* 1. *Periarch.* inſcriptum, *Petri doctrina*; niſi eſt idemmet opus, cum Prædicationibus Petri.

Confictas item nomine S. Pauli epiſtolas, ipſemet ſignificat 2. *Theſſal.* 2. monens fideles, ne terrerentur per epiſtolam, *tanquam,* (inquit) *per nos miſſam.* Eiuſdem nomine, confictum eſſe *Euangelium*, & *Apocalypſin*, reſtatur S. Gelaſius Papa. Caiani ei ſuppoſuerunt librum, cui titulum fecerant *Aſcenſus Pauli*, vt refert S. Epiph. *hær.* 38. Obtruſa itidem *Acta Pauli*, ſcribit Orig. *hom.* 27. *in Ioan.* De confictis Pauli *reuelationibus*, (qui fortaſſis idem liber erat cum

cum Pauli Apocalypſi,) teſtis eſt Sozomenus *lib.7. cap.* 19. De his aliiſque D. Paulo ſuppoſitis ſcriptis, multa notauit Iuſtinianus *diſp.3. proœmiali ad epiſtolas Pauli cap.6.*

Conſcripta prætento falſo nomine variorum Apoſtolorum, *Euangelia*, ab hæreticis obtruſa, à variis antiquis referuntur, vt nomine *Thomæ*, & *Matthæi* apud S. Ambroſium initio expoſitionis proœmij in Lucam, nec non quoad Euangelium S. Matthæi apud Clementum 2. *ſtrom.* & apud Euſebium 3. *hiſt. cap.25*. Apud Gelaſium autem *cap.S. Romana*, nomine *Andreæ*, *Bartholomæi*, *Thadæi*, *Thomæ*, *Philippi*, *ac Barnabæ*. Illud *Thomæ Euangelium*, Cyrillus Hieroſol. *catech.6.* docet fuiſſe vnius è tribus primariis diſcipulis Manetis. *Euangelium Ægyptiorum* S. Marco adſcriptum, & S. Stephano *Apocalypſim*, memorat *vbi ſuprà* Gelaſius: qui librum de infantia Saluatoris, S. Matthæo tributum, æquè reiicit. Hic liber idem videtur eſſe cum eo, qui editus à Poſtello eſt ſuperiore ſeculo, hoc titulo, *Proteuangelium*, ſiue *de natalibus Ieſu Chriſti, & ipſius Matris Virginis Mariæ, ſermo hiſtoricus Diui Iacobi minoris, conſobrini, & fratris D. Ieſu, Apoſtoli primarij, & Epiſcopi Chriſtianorum primi*. *Hieroſolymis*, habetur *in Orthodoxographia*. Hic, inquam, liber, ſi conſiderentur ea quæ continet, planè is ipſe videtur, quem Gelaſius *cap. ſancta Romana*, his verbis improbauit. [*Liber de Natiuitate Saluatoris, & de Sancta Maria, & de obſtetrice Saluatoris, apocryphus*,] S. Irenæus *lib.1. cap.17.* eum à Gnoſticis confictum admonet. 261.

Nomine *Apoſtolorum omnium*, conſcriptum olim fuiſſe quoddam *Euangelium*, S. Ambroſius loco allegato ſcribit: libri item alij, eorundem omnium nomine, referuntur apud Gelaſium; nimirum *ſortes Apoſtolorum*, & *doctrina Apoſtolorum*. Gnoſticos, innumerabilem multitudinem Scripturarum, nominatimque Apoſtolicarum, confinxiſſe, ſcribit S. Iren. *lib.1. cap.17.* Idque æmulatos Manichæos, docet S Leo *ſerm. 4. de Epiph.* [confingentes, (inquit,) ſibi ſub Apoſtolorum nominibus, & ſub verbis ipſius Saluatoris, multa volumina falſitatis, quibus erroris ſui commenta munirent, & decipiendorum mentibus, mortiferum virus infunderent.] 262.

Simili arte, Apoſtolicis viris, & Apoſtolorum diſcipulis, ſuppoſita fuiſſe pleraque ſcripta, varij teſtantur. *Acta Andreæ*, *Thomæ*, *Philippi*, ſuccidit Gelaſius, necnon *Pauli*, *ac Theclæ periodes*, quarum meminit Tertullianus *lib. de Bapt.* & Hieron. *lib. de ſcriptor. in Luca.* Huiuſmodi acta, hæreticorum partus fuiſſe, Apoſtolorum diſcipulis ſuppoſitos, monent Philaſtrius *lib. de hæreſ. cap.89.* & Epiph. *hær.47.* Autores præcipuos talium figmentorum Innoc.I. *epiſt.3.* nominat Leucium, Nexocharidem, & Leonidem. Quem *Leucium* vocauit Innocentius, libellus *de natiuit. S. Mariæ*, inſertus tom.9. Hieronymi, perperam vocat *Seleucum*. Alij *Leontium* vocarunt. Manichæis eum annumerat S. Auguſt. *lib. de fide contra Manich. cap.4. & 38.* ac S. Turibius epiſtola ad Idacium, & Ceponem, quam exhibet Ambroſius Morales *lib.11. hiſt. Hiſp. cap.26.* & Baron. *anno 447. num.3.* Ibi S. Turibius, de ſimili Priſcillianiſtarum in fictitiis libris ſupponendis indefeſſo ſtudio, præclarè differit, notauitque idipſum de eis Paulus Oroſius *epiſt. ad Auguſtinum*; *Acta Pilati*, de rebus in Chriſti cauſa geſtis, conſcripta eſſe, Iuſtinus Martyr *in Apologia*, locuples teſtis eſt: ſed alia poſtmodum fuiſſe ab his nugiuendis con- 263.

ficta, & variis farta mendaciis, teſtantur S. Epiphan. *hæreſ.* 50. & Euſeb. 9. *hiſtor. cap.*2. & *lib.*1. *cap.*9. vbi Maximinum Tyrannum in eam confictionem incubuiſſe, & vt euulgarentur, ac pueris prælegerentur dediſſe operam tradit.

Doloſè ſuppoſita variis Patribus.

264. Non ſtetit intra Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum tempora, fraus de qua agimus. Sanctorum plurimorum nomine, confictos libros, vel eis ex aliorum partubus, malè ſuppoſitos, ſæpè legimus. Epiſtolam Ibæ, impoſitam S. Epiphanio, expoſtulat Epiph. Diaconus in II. Concilio Nicæno *act.*6. *tom.*5. Theodoreto multa ſunt à Neſtorianis ſuppoſita, teſte Leontio *de ſectis act.*5. Ruffinum, reum hac in parte ſtatuit S. Hieron. *in cap.*18. *Ezech.* & *in cap.*22. *Hierem.* & *Epiſt. ad Cteſiph.* quod librum, Sexti Pythagoræi, hominis Gentiliſſimi, ſuppoſuiſſet S. Sixto Papæ & Martyri, infartis ad dolum celandum Chriſtianis ſententiis. Qua ratione, pleriſque, & ipſi etiam S. Auguſtino, aliquandiu impoſuit. Alteri Sixto, Romano item Pontifici eo nomine tertio, Trias Pelagianorum voluminum *de diuitiis*, *caſtitate*, & *malis Doctoribus*, ſuppoſita eſt; ab alio tamen quàm à Ruffino. Nec S.Hieronymus id aſſerit; vt per memoriæ lapſum excidit accuratiſſimo cæteroqui ſcriptori, *anno Chriſti* 410.

265. Quoſdam hæreticos, vt glorioſi nominis auctoritate defenderent vitioſa, ſuppoſuiſſe Gelaſio Papæ commentarios Pelagianos in Paulum, teſtatur Caſſiod. *lib.*8. *diuin. lect.* Iulio Romano Pontifici epiſtolam *de Incarnatione*, quæ ab Apollinari hæretico conſcripta erat, fuiſſe ſuppoſitam ab hæreticis, prodit Leontius *lib. de ſectis actio.*8. & S. Eulogius *orat.*3. apud Photium *cod.* 230. ac Monachi Palæſtini iis literis ad Alciſonem, quas deſcripſit Euagrius *lib.*3. *hiſt. cap.*31. vbi addunt, non Iulio tantùm, ſed etiam Gregorio Thaumaturgo, & S. Athanaſio, multa ſcripta hæretica fuiſſe à Neſtorianis ſuppoſita. Eorundem trium Patrum nomine, venditata fuiſſe à Monothelitis, ſcripta Apollinaris hæretici, teſtatur S. Maximus *in Collatione cum Theodoro Epiſcopo Cæſareæ, ſub medium pag.* 163. vbi item de nonnullis Neſtorij ſcriptis S. Chryſoſtomo ſuppoſitis, admonet. De hoc ſupponendorum SS. Pontificibus, & Patribus librorum per Monothelitas labore, mentio eſt *in VI. Synodo act.*14.

266. Nec minùs ſtrenuos ea in parte fuiſſe Neſtorianos, habetur ex *tom.*3. *Concilij Epheſini cap.*7. & 8. & *tom* 6. *cap.*17. quibus locis, adornatæ per eos S. Cyrilli palinodiæ, & ſcripti ad Epheſinam Synodum, Philippo Romani Pontificis Legato ſuppoſiti, eſt mentio. Locus ex Leontio, *lib. de ſuppoſitis pro Apollinario ſcriptis Patrum*, eſt ad rem præſentem valdè idoneus. Ita habet in ipſo libri aditu. [Quidam ex hæreſi Apollinarij, vel Euthychis, vel Dioſcori, cùm vellent ſuam hæreſim confirmare, quaſdam orationes Apollinarij, Gregorio Thaumaturgo, aut Athanaſio, aut Iulio, inſcripſerunt, vt ſimpliciores fallerent; quod quidem perfecerunt, authoritate enim huiuſmodi perſonarum fide digna, multos Eccleſiæ Catholicæ capere potuerunt. Et apud multos ex rectè credentibus, reperire poteris librum Apollinarij, cui titulus ἡ κατὰ μέρος πίστις, *fides particularis*, inſcriptum Gregorio, & quaſdam

eius epiſtolas, inſcriptas Iulio, & alias eius de Incarnatione orationes, vel expoſitiones, Athanaſio inſcriptas. Cuiuſmodi eſt, quæ inſcripta eſt, expoſitio conſentiens cum expoſitione trecentorum decem & octo. Neque ſolùm has, ſed alias huiuſmodi. Fiet autem tibi hoc manifeſtum, & cuiuis veritatis ſtudioſo, ex iis quæ in medium afferemus, tum ipſius Apollinarij, tum diſcipulorum eius, ex quibus eſt cum aliis Valentinus.]

Recentiora exempla ſimilium ſuppoſitionum.

Nuperi hæretici, quàm his auis ſuis hac in parte adhæſerint, docet epiſtola ab eis ſuppoſita S. Vdalrico. Eam alij Voluſiano Carthaginenſi adſcripſerunt, eóque nomine edita eſt ea epiſtola in Orthodoxographia Lugduni cuſa, ſub titulo, *De cælibatu Cleri*, vt Cuiacius admonuit *in 4. Decret. tit. ne Cler. vel Mon. ad cap. 2. & 3.* ſed eſt figmentum merum, & vtrique ſuppoſitum; damnatum verò iam olim à Gregorio VII. in Synodo Romana, teſte Bertholdo Conſtantienſi *in Append. ad Hermannum contractum*, renouatum verò à nuperis ſectariis: à quibus æquè conficta eſt *epiſtola* nomine vniuerſitatis Oxonienſis *in laudem VViclefſi*, quam refert, & exſibilat Conc. Conſtantienſe *ſeſſ. 15.* Opus *Ioannis Caluini*, Alcuino Caroli Magni præceptori ſuppoſitum, Index Romanus confixit. Liber Henrici Bullingeri contra viſibilem Eccleſiam, S. Athanaſio ſuppoſitus eſt, ſub nomine libri *de vera, & pura Eccleſia.* Thomæ Iuſtinopolitano Catholiciſſimo Præſuli, ſuppoſitæ ſunt *conciones Bernardini Ochini*. Sanctiſſimo apud Deum Martyri Ioanni Fiſchero, Cardinali Roffenſi, ſuppoſitum eſt opus Buceri *de miſericordia Dei*, fartum blaſphemiis. Opus Caroloſtadij *aduerſus imagines*, vel, vt mauult Steph. Durantus *lib. 1. de rit. cap. 5. num. 12.* alicuius Iconomachi antiqui, Carolo Magno eſt ſuppoſitum. Vide Bellarminum *lib. de imag. cap. 15.* Quanquam non nego, aliud quoque fuiſſe opus, à Carolo Magno ad Adrianum Papam tranſmiſſum, ſed hominis hæretici partum, non ipſius Caroli. Adeundus Baronius *anno* 794. Neque tamen diſſimulo ex *lib. 1. Caroli Magni de imag. cap. 6. in Codice Vaticano cap. 6.* vetuſtiſſimis characteribus Longobardicis exarato, Eugubinum *lib. 2. de donat. Conſtantini pag.* 272. Catholiciſſimum proferre teſtimonium pro primatu Pontificis, hæreſum planè omnium iugulatiuum. Bertramo item Presbytero antiquo, liber OEcolampadij *contra veritatem Euchariſtiæ*, eſt attributus, iuxta pleroſque, quod ſuprà diſcuſſi. Affine eſt, quòd editionem Hebraicam Euangelij S. Matthæi, tanquam primigeniam, ſuppoſuit Sebaſtianus Munſterus: & quod Paulus Fagius ex Iudæo hæreticus, Tobiam Hebraicum, figmentum re vera ſuum, exhibuit. Videſis Cornelium *in prælud. epiſt. ad Hebr. num.* 8. 267.

Sed & apud Catholicos, quandoque auerſus ab vno autore affectus, erga alium verò propenſio, ſimilibus ſtrophis & ſuppoſitionibus locum dedit. *Commentarios* Adami Sasbout *in Paulum, & Eſaiam*, eſſe Ioannis Heſſelij, quem magiſtrum habuerat Adamus, lego apud Franciſcum Laue, Heſſelij quondam cum Adamo Auditorem: qui ad ſit, non Adamum Magiſtri opus ſibi ſuppoſuiſſe, ſed alios de Adamo ſic benè mereri voluiſſe. Ita ille in præfatione ad 268.

iudicium Heſſelij, de facto Nectatij, cuſum à Plantino *anno* 1564. Hoc tamen alij pernegant, vt Michaël Voſmerus *in Apologia pro Adamo Saſbout*, & Henricus Sedulius *in notis ad cap.* 2. *hiſtoria martyrij ſex fratrum Alemarienſium*, quam ſuæ hiſtoriæ Seraphicæ intexuit.

Ambigua exempla ſimilium ſuppoſitionum.

269. In exemplis, quæ nunc ſubiiciam, ſuppoſitorum à quibuſdam Catholicis librorum, non me præſto vadem: Tantùm quæ alij tradiderunt, annoto. Multi, in Ioannem Annium ob ſuppoſita Beroſo, Philoni, aliiſque antiquis, illa opera, quæ adulterina, & falſitatibus innumeris contra Scripturas redundantia eſſe, non licet ambigere, conclamarunt iam pridem, tanquam in mendaciorum & impoſturarum compoſitorem eximium. Videſis Viuem, Genebrardum, Maldonatum, Canum, Salmeronem, Ianſenium, Beroaldum, Poſſeuinum, Barradium, Reynerum, Pererium, Barrerium, Goropium, Vergaram, Riberam, Suarem, quos refert, & ſequitur Pineda *lib.* 7. *de Salomo. cap.* 27. *num.* 4. Antonius item Auguſtinus *Dialog.* 11. *Antiq.* qui totus eſt *de falſis inſcriptionibus*, Annium incuſat. Multa in hanc rem petere licet ex Appendice ad tomum 2. Bibliothecæ Scriptorum Hiſpanorum, tit. *de Hiſtoricis*. Fortaſſis tamen ab alio quopiam impoſitum eſt ipſi Annio, quem doli expertem fuiſſe, malo exiſtimare, cùm Religioſum inſtitutum Prædicatorum ſit profeſſus. Nicolai Eymetici, an falſum diploma Gregorio XI. Pontifici ſuppoſuerit, anceps cauſa eſt. Eam certè ob cauſam, infamia, & exilio multatum prodit Thadæus Dermitius in Nitela Franciſcan. cum de cauſa Lulli *pag.* 122. Alij tamen pro Eymerico pugnant. In cauſa de ſanguine Chriſti in terris reſiduo, (vt in eodem Dermitij opere legitur *à pag.* 443.) ferunt ab iis quorum intererat, confictam fuiſſe Bullam Clementis VI. & falsò ſuppoſitam in illius Pontificis Regiſtro. Flauij Dextri Chronicon quod nuper prodiit, magna excitauit diſſidia. Aliquod Chronicon verè fuiſſe à Dextro conſcriptum, conſtat, cùm S. Hieronymus eius ſibi à Dextro inſcripti meminerit; ſed an id quod nuper prodiit, ſit verum illud Dextri Chronicon, controuerſia eſt. Multi hoc Chronicon eſſe ſuppoſitum ab aliquo, cui honor gentis ſuæ cordi eſſet, contendunt, & acriter Pennotus *in Canonicorum Regularium hiſtoria.*

Aliquæ huiuſmodi ſuppoſitiones, à quæſtu.

270. Quod apud hæreticos zelus Religionis præpoſterus, apud alios autem contentio, & inſanus honoris proprij amor effecit, vt ſcilicet viris magnis ſupponerent opera quæ ad eos non attinebant, hoc cupiditatē quæſtus, ad emungendas eorū crumenas, qui talium librorum eſſent auidi, apud alios valuiſſe, notatū eſt. Sic cùm Ariſtotelis libri magno pretio conquirerentur, ſuppoſitos ei libros permultos fuiſſe à captantibus lucrum, prodit Laërtius. Galenus item in librum Hippocratis *de natura humana*, *commentario* 1. ſcribit, inter Alexandriæ & Pergami Reges, certatum valdè eſſe, vtri plures veteres libros conquirerent magno pretio: & exinde ortos multorum librorum falſos titulos, dum doloſi venditores lucro inhiant. Ante non multos annos, Auguſtiſſimo cuidam Principi,

cipi, librorum veterum conquirendorum ſtudioſo, pari arte impoſitum eſſe, iactatum fuit. Condita enim per aliquod tempus leguminibus, vt vetuſtatem redolerent, ſcripta recentia, vel iam pridem edita, vel antiquis Doctoribus, & Patribus ſuppoſita, exhibebantur ingenti pretio comparanda.

§. IV.

De ſuppoſitione per plagium.

PLagium propriè vocant, clancularium abductionem hominis vt diuendatur. Ita enim rectè Alciatus *lib.* 1. *parerg. cap.* 47. Lælius *lib.* 1. *hor. ſubſec. cap.* 13. Cuiac. & alij, quos ſequitur Raderus *ad lib.* 1. *Martialis*, *Epigr.* 20. circa illud, *imponens plagiario pudorem.* Inde tranſlata eſt vox, ad deſignandum furem libri alieni. 271.

Frequentia plagij, exempla antiqua, & recentiora.

Hæc ſuppoſitio, ab omni æuo locum habuit, quod Euſebius *lib.* 10. *præp. c.* 1. *&* 3. *& lib.* 13. *cap.* 7. fusè perſequitur, indicatis multis Ethnicis, qui libros aliorum ſibi ſuppoſuerunt, & profecit ex Clemente Alex. *lib.* 6. *ſtrom. ſub initium.* Reprehendit quidem hac in parte Clementem Henricus Stephanus ſectarius *lib.* 5. *ſchediaſmatum cap.* 13. Sed planè immeritò, cùm Clemens oculis ſubiecerit quod aſſeruit. Poſteriora pleraque exempla plagij, collegit Creſolius *lib.* 5. *Theatri Rhetorum cap.* 9. Quod enim Ethnici, (vt Celſus apud Origenem, & poſtea Iulianus apud S. Cyrillum, paſſimque cæteri,) ſcriptores librorum ſacrorum plagij inſimularent, & præclarè dicta permulta, ab eis ex Platone, aliiſque Ethnicis expilata dicerent, ſolliciti meritò fuerunt noſtri, vt docerent, Ethnicos fuiſſe infames plagiarios, viciſſim ſibi ſuffurantes, & libros, & plagulas librorum: nominatímque vt noſtras ſcripturas quæ longè antiquiores erant, lectas, & ſublectas ab eis, demonſtrarent. Hoc præter Euſebium, & Clementem, qui in hoc ſunt copioſiſſimi, & frequentiſſimi, latè quoque tradunt Iuſtinus *in paræn. ad gentes*, Tatianus *oratione contra Græcos*. Theophilus Antioch. *in opere ad Autol.* Theodoretus *lib.* 1. *contra Græcos*, & Engubinus *lib.* 10. *de peren. Philoſophia.* Malè ergo, noſtros, de expilatis libris Gentilium, calumniabantur poſteriores Ethnici; quibus affines calumniatores eſſe, Briſſonium, & alios, qui pleroſque Chriſtianos ritus ab Ethnicis hauſtos, ſunt commenti, Genebrardus affirmat *in Liturgiæ explicatione Gallica cap.* 18. Sed hæreamus in plagio librorum, cuius antiqua exempla dedimus iam ſatis multa.

Exempla quoque recentiora non deſunt. Tetzes *chiliade* 8. in furem ſcriptorum ſuorum, fusè conclamat. Petrus ne Lombardus, an Banduinus, fuerit cuculus, & ſibi *librum ſententiarum* ſuppoſuerit, ignorari ait Genebr. *in Chronol. anno* 1175. Idem *de opere Guidonis Fabricij* per Tremelium ſubducto, latè agit anno 1555. Gulielmum Manderſtonum Scotum, Hieronymus Angeſtus, editi ſuo ipſiuſmet Gulielmi nomine operis *de virtutibus*, ab Angeſto ipſo conſcri- 272.

 pti,

pti, reum egit in illius operis iterata editione. Nec aliud excuſare potuit Manderſtonus, quàm amicitiam, quæ omnia facit communia. Promptuarium impudentiæ, (ſic enim cum Iſidoro Peluſiota agente de Zoſimo loqui poſſum,) libro Germanico *de Eucharistia*, auulſa prima pagina, nouam appinxit, in qua ſe tanquam Autorem venditauit. Ioannes Gaſtius *milleloquium* Bartholomæi Vrbinatis, ſibi ſuppoſuit, paucis interuerſis, vt notat Sixtus *lib.* 4. *Bibl. verb. Bartholomæus.* Quid hoc nomine in furem quendam ſui in Apocalypſin commentarij Franciſcus Ribera, præfatione ad eam expoſtulet, apud illum legitur. Quid in Galatinum, ob editum ſuo nomine opus *Martini Raymundi*, Michael Beroaldus iactarit, legere apud eum licet *lib.* 2. *Chronol. cap.* 3. *Fortalitium fidei* Alphonſi Spinæ, Bartholomæus Spina ſuo nomine prænotatum emiſit. Nomenclatur meus Marianus, prædæ patuit: quod hactenus à me diſſimulatum, alij notauerunt. Sed retego abigeum *in ſyntagmate de libris propriis* §. 33. Opus Antonij Santarelli *de Iubilæo*, quidam (Proh audaciam!) in conſpectu Solis huius, latinè factum, ſibi inſcripſit. Quid in Petrum Toletanum, ob opus *de reſtitutione* Gabrieli Vaſquez ſublectum, editores opuſculorum Gabrielis Vaſquez, vel queſti ſint, vel indirectè intorſerint, eorum præfatio docebit. Aduersùs Chriſtophorum Auendanium, pro Hieronymo à Florentia, expoſtulat Salazarius, vt apud eum videre eſt *in cap.* 8. *Prouerb. num.* 307. Nec obſcurum eſt quantoperè hac ex cauſa in Chaſſanæum ſit inuectus Tiraquellus. Non diſſimulauit in Iuſtum Lipſium, ſimili ex cauſa dolorem ſuum Petrus Faber, vt apud Bulengerium Fabro addictiſſimum videre eſt *lib.* 12. *hiſtor.* & apud ipſum Lipſium *centur.* 1. *epiſt. ad Belgas. epiſt.* 10. Sauato de ſuis in Sidonium commentariis piceata manu contactis, litem mouit. Duarenus *diſſertatione epiſtolari ad Balduinum* in plagiarios, multus eſt in hiſce querelis. Gabriel item Vaſquez, perpetuus eſt in expoſtulationibus aduersùs plagiarios; quos tantùm non deſignat digito, ob expilatos labores ſuos; de quibus querelis, ſenſum meum infrà aperiam.

Plagium palliatum, frequentius aperto.

273. Vides ex his plagiorum exemplis, dupliciter poſſe accidere hanc ſuppoſitionem, vt ſuprà etiam monui. Nimirum primò apertè; ſecundò cum palliatione aliqua. Primum illud, cùm ſit protriti pudoris, non eſt adeò frequens. Vt autem quis opus alienum ſibi ſupponat cum mutatione aliqua & interpolatione, quotidianum propè eſt iis, qui conciones factas, aut in ſacra Biblia commentarios, edunt. Nam conciones, conſtat ex alieno idiomate quo primùm fuerint conſcriptæ, in aliud verſas, v. g. ex Hiſpanico Gallicè factas, non recitari modò, quod ferendum eſſet, ſed & typis mandari, tantiſper interpolatas, eraſo veri parentis nomine, & adſcripto proprio ipſius plagiarij. Hoc factum iam olim, furtiúque eſſe notatum, intelligitur ex illis S. Chryſoſtomi verbis, *initio libri* 5. *de Sacerd.* [Si quem forte ex concionatoribus contigerit partem aliquam eorum quæ ab aliis elaborata fuerint, ſuis ipſius concionibus intertexere, certè pluribus opprobriis obnoxium ſe reddit, quàm qui alienas opes ſuffurantur: cùm alioqui etiam ſæpè fiat, vt concionator ne aliunde quidem mutuatus quicquam, ſed ea de

de re tantùm ſuſpectus, inſtar furis alicuius in illo furto deprehenſi, habeatur.]

Inter ſacros Interpretes, nihil hodie frequentius, quàm vt vnus alium expilet. Inde tot recantationes, tot ſub variis titulis, & non nihil varia diſpoſitione, planè iidem libri. Quæ prior quiſpiam in Geneſim dixerat, alius propè verbatim carpta, ne nominato quidem autore, transfert in ſuos Pſalmorum, vel Epiſtolarum Paulinarum commentarios. Feſtiuè Gerſo 1. *p. epiſtola ad ſtudentes Collegij Nauarræ*, tales interpolatores veterum ſcriptorum, confert cum iis qui foſſata vetera, non tam reparant, quàm demoliuntur, verſando, & reuerſando. Tales libri non ſunt plures, ſed vnus, vt in ſimili dixit S. Hieron. *in c. vlt. Eccleſ.* quia eadem cantant & recantant. 274.

SS. Iſidorus, & Ambroſius, necnon Theophilactus & OEcumenius à plagij labe immunes.

Hac in parte, in demonſtrandis S. Gregorij & S. Iſidori ſcriptis, ob ſummam & ſententiarum, & plerumque verborum conſenſionem extra ordinaria Spiritus ſancti opera concordibus, non ex S. Iſidori plagio, laborat Lucas Tudenſis *lib.* 2. *contrà Albigenſes cap.* 4. Sed ægrè perſuadetur tantum miraculum, quale in LXX. Interpretibus præceſſiſſe, etiam ait. S. Ambroſium, notare quandoque in hoc negotio niſus eſt S. Hieronymus, vt idcirco Ruffinus *lib.* 2. *inuectiuæ*, S. Hieronymo id impingere non prætermiſerit. Negari ſanè non poteſt, quin S. Ambroſius, Origenis latices plerumque in areolas ſuas deriuet, vſque adeò, vt S. Hieronymus *in epiſt. ad Pammachium, & Marcellum*, teſtetur, Ambroſium Origenis ſermonibus plenum eſſe. Philonem item in veteris Teſtamenti libris aſſectatur aſſiduè, ita vt etiam, eam poſtici oſtij arcæ interpretationem, quam S Auguſtinus 12. *contra Fauſt. cap.* 39. in Philone deriſit, vſurpatam à S. Ambroſio videamus, *lib. de Noë, & arca, cap.* 8. In Hexaëmero autem ita D. Baſilium expreſſit, vt etiam lapſum memoriæ, quem S. Baſilius ſimularat *hom.* 8. reddiderit S. Ambroſius *lib.* 5. *cap.* 12. cuius initium inſulsè è margine in textum irrepſit, vt liquebit facta loci S. Baſilij contentione, cum loco S. Ambroſij. Illa ſiquidem verba, *& cùm paululum conticuiſſem, iterum ſermonem adorſus aio*, quæ meliùs anteriores editiones in tertia perſona efferebant, hoc ſcilicet modo. *Et cùm paulum conticuiſſet, iterum ſermonem adorſus, ait*, hæc inquam verba, non Ambroſij, ſed Notarij verba ſunt, qui ſermonem S. Ambroſij exſcribens, admonuerat ad oram ſcripti, ibi hæſiſſe S. Ambroſium, vt antea *ibidem* fecerat S. Baſilius: id quod etiam conſequens Ambroſij oratio demonſtrat. Nam ait euolaſſe à ſe ſermonem de alitibus, & fugiſſe à ſe diſputationem de auibus. 275.

Quamuis autem hæc ita ſint, non eſt tamen plagiariis annumerandus S. Ambroſius, qui in aliis libris, ita Philonis, aut Origenis, aut Hippolyti, vel Baſilij ſententias ſequitur, vt ornamenta quoque ſua conferat. Eſtque id in eo multo magis veniabile, quòd opera illa in quibus aliorum labores vſurpaſſe videri poteſt, non ſunt niſi conciones ad populum, vt benè monuit Sixtus Senenſis *lib.* 4. *Bibl. in Ambroſio*, 276.

ex

Digitized by Google

ex vetuſtiſſimis codicibus; & expenſa forma præfatiuncularum, quæ ad præparandum auditorem apertè diriguntur: nec non forma perorationum, quæ deſinunt in doxologias, præter morem S. Ambroſij, iis in libris, qui verè libri ſunt, non conciones. In his ergo concionibus, de quibus edendis fortaſſis non cogitabat, auditorum autem, & Notariorum diligentia ſunt conſeruatæ; homo grauiſſimis negotiis Eccleſiæ perpetuò diſtentus, & ſerò ad regimen Eccleſiæ vocatus,potuit indulgentiùs ac liberiùs aliorum vti præclarè dictis, ad ædificationem facientibus, quàm licuiſſet ſi commentatium ſcripſiſſet.

277. Ex antiquis autem Commentariorum concinnatoribus, non eſt quòd quis Theophylactum, Euthymium, OEcumenium, annumeret plagiariis; quia duo priores ferè ſequuntur S. Chryſoſtomum; tertius, hos, & illos deflorat, pauca quædam addens de ſuo. Eſt, inquam, horum Scriptorum, longè alia quàm plagiariorum ratio. Nam Theophylactus, Chryſoſtomi abbreuiatorem ex profeſſo agit. Qui autem Epitomen conficit, vſurpat abſque noxa, quod habetur in opere quod redigit in compendium. Neque tamen Theophylactus allegorias, & alia quædam ornamenta à Chryſoſtomo prætermiſſa, adhibere inſuper omiſit, vt propterea non ſit eius commentarius merum Chyſoſtomi compendium. Id quod multo magis de Euthymio, qui ex aliis quoque multis profecit, dicere licet. OEcumenium verò, qui catenam, (vt vocant,) conficere profitebatur, manifeſtiſſimum eſt non poſſe plagiariis accenſeri, cùm eos ſemper laudet per quos profecit.

Vincentius Bellouacenſis, an plagiarius.

278. Non diſſimili ratione, plagiarij notam amoliri poſſumus à Vincentio Bellouacenſi, cuius *ſpeculum morale*, vix aliud eſt, quàm prima ſecundæ, & ſecunda ſecundæ S. Thomæ. Vnde cùm in ſpeculo naturali, *lib.26. cap.74.* citet S. Thomam ex nomine, proferens quædam ex eo quæ habentur *quæſt.11. de verit. artic. 3. in corpore*; mirum non eſt, quòd *ſpeculum morale* à Vincentio ex D. Thoma acceptum velimus, potius quàm è contrario S. Thomam ex Vincentio accepiſſe: quod ſecundum tradidit F. Franciſcus Garcia, inde ducto argumento, quòd conſtet Vincentium Bellouacenſem annis aliquot obiiſſe ante S. Thomam. Nam Vincentij obitus conſignatur anno 1256. at S. Thomas obiit anno 1274. Ita mortem Vincentij conſignat Claudius Robertus *in Catalogo Epiſcoporum*, & Bellarminus *lib. de Scriptor.* ſecutus Antonium Senenſem *in Bibliotheca Dominicana.* Errauit porrò qui hìc mendum in Bellarmino eſſe notat allegato Antonio Senenſi pro Sixto Senenſi: non enim Sixtus qui nihil de anno obitus Vincentij habet, ſed Antonius allegatus eſt; ille ipſe qui cùm *Antonius à Conceptione immaculata* diceretur, mutato nomine, quaſi ex affectu erga D. Catharinam Senenſem, dici voluit Anton. Senenſis, & ſcripſit Bibliothecam Dominicanam, non autem Sixtus. In ea ergo Bibliotheca, Vincentius D. Thomæ præmortuus notatur, eo quo præmiſi anno, reiecta conſignatione adhibita per Poſſeuinum; qui longè poſt D. Thomam, obiiſſe Vincentium ſtatuit. Alia tamen nota obitus Vincentij eſt probabilior, & iuxta eam pungit difficultas propoſita, quomodo Vincentius è D. Thoma

potuerit

potuerit proficere. Verùm potuit Vincentius nihilominus, eam D. Thomæ lucubrationem, ante extremam D. Thomæ ætatem delineatam, etiamſi non perfectam, legiſſe, vt ſentiunt DD. qui operibus Vincentij Duaci editis, prolegomena præfixerunt. Et tunc Vincentius liberatur plagiarij nota; quod non ſecus ac ij de quibus egimus, profiteatur ſe defloratorem, & abbreuiatorem multorum librorum, vt videre apud eum eſt *in prologo ſpeculi naturalis cap.* 1. 2. 3. 4. 8. 10. 20. *& in prologo tomi ſecundi*, quo continetur ſpeculum doctrinale.

Quanquam non videtur improbanda alia ratio purgandi Vincentium, crimine plagij. Nempè quòd quamuis delineaſſet, & ſcribere ſtatuiſſet quatuor ſpecula, *naturale*, *doctrinale*, *hiſtoriale*, *morale*, vt habetur ex prologo *tom.*1. ſiue ſpeculi naturalis; morte tamen præoccupatus, ſola tria priora conſcripſerit. Quartum autem, ſiue *morale*, vt ex D. Antonino coniectat vir Clariſſ. Andreas Sauſſayus *lib. de myſticis Galliæ ſcriptor. ſeculo* 3. *quæſt.*6. fuerit conſcriptum poſt eius mortem, ab aliquo, qui D. Thomam expilarit, ratus ſe nota plagiàrij liberum fore, ob præmiſſam toties à Vincentio, cuius nomine edendum erat ſpeculum morale, conteſtationem prædictæ maculæ abſterſiuam, quòd ſcilicet apem ageret, & compilatorem.

Qui potiùs plagiariis accenſendi.

Non eſt ergo quòd ad proferenda plagiariorum exempla, hi proferantur, præſertim in tanta vbertate aliorum quos exploratum eſt fuiſſe huiuſmodi, in omni ſcriptionis genere. Hoc enim fecere Ethnici, fecere Chriſtiani, fecere Theologi, Philoſophi, Poëtæ, Hiſtorici, Oratores. Homeri furta, latè, ſignatis pleriſque locis notauit Theodorus Canterus *lib.*2. *var. cap.*3. Platonem apud Athenæum *lib.*11. plagij inſimulatum lego; itémque apud Tretzem *Chiliade* 11. *Martialis* ſæpè in quendam carminum ſuorum furem, (*Fidentinum* appellare ſolet,) ſtylum ſtringit. Seneca *in præfatione libri primi controuerſiarum*, laborantes hoc morbo Oratores, bellè deſcribit. Et de ſui temporis Oratoribus, idem habet Ariſtides *tom.*3 *orat.*1. Idipſum fecere etiam literatorum gerræ, Grammatici. Propterea enim Priſcianus adactum ſe fatetur citiùs edere opus ſuum de re Grammatica, vt huiuſmodi harpyiarum, alienis laboribus inſidiantium, vngues effugeret. Eunomium, manifeſti plagij ob expilatam Philonis lucubrationem, inſimulat Nyſſenus *orat. in eum octaua.* Ioanni Philopono æquè hæretico, vſurpationem alienorum librorum obiicit Photius *cod.*75. agens de eius Opere contra Ioannem Scholaſticum, Patriarcham Conſtantinopolitanum. Hierocli idem vitio vertit Euſebius, *lib. contra eum.* Macrobio Muretus *ad librum tertium Senecæ de beneficiis.* Ad extremum, Famianus Strada *in Momo*, genium horum obnoxiorum, & ingeniorum, quæ deprehendi in furto, & notari malunt, quàm mutuum reddere, (vt Plinius *in hiſtoriæ præfatione* rectè dixit,) perpulchrè depinxit. Vt verò priſci Sophiſtæ næuis omnibus ſordebant ad hanc infelicem prolem edendam accomodatis, ita eos maximè repræſentat illa pictura. Videſis de eorum furtis, ac plagiis Creſolium *in Theatro veterum ſophiſtarum lib.*5. *cap.*9. 179

Google

§. V.

De ſuppoſitione partiali, ſiue de adulteratione.

280. HÆc ſuppoſitio, & in ſacris literis, & in libris Patrum vſurpata ſæpiſſimè eſt, imò & in libris Ethnicorū. Nam Hierocl. *lib 6. de prouid.* vt refert Photius *cod.* 214. de adulteratis Platonis, & Ariſtotelis libris expoſtulat. Ex ſenſu, & vſu ſuo, cæterorúmque Ethnicorum, Celſus apud Origenem *lib.* 7. *ſub finem*, quòd Chriſtiani Sibyllarum libris Ethnicos vrgerent, cauillatus eſt, multa à Chriſtianis in Sibyllarum libros eſſe infarta, atque ſuppoſita.

De Scripturæ diuinæ adulteratione.

Sed dimiſſis externis, ſacrarum Scripturarum adulteratio per antiquos hæreticos, teſtatiſſima eſt apud antiquos Patres, non modò quoad adulterationem per truncationem, quæ Marcioni erat familiariſſima, vt Tertullianus ſæpè expoſtulat; ſed etiam quoad adulterationem per ſuppoſitionem doctrinæ reprobæ. Quarum adulterationum primos autores, Armenios ſtatuit Collius *lib.* 3. *de ſanguine Chriſti, diſp.* 3. *cap.* 2. Seriùs etiam earum originem, & autores primos aſſignat Medina 3. *part. q.* 12. *art.* 4. Anabaptiſtis id tribuens, tanquam primis autoribus. Hoc tamen hi autores minùs conſideratè tradiderunt, cùm toties antiqui Patres, cum antiquiſſimis hæreticis, hanc ob cauſam digladientur. Vt enim in re protrita, fruſtrà non ſim ſollicitus de multis exemplis, Marcionis præcidendas manus, quibus Scripturas pro libito truncabat, interpolabat, adulterabat, frequenter memorat Tertullianus. Sic *libro de præſcript. cap.* 38. [Marcion exertè, & palàm, machæra, non ſtylo, vſus eſt; quoniam ad materiam ſuam, cædem Scripturarum confecit.] Addit de ſubtiliore nequitia in eo genere adhibita à Valentino, qui ſtylo vſus eſt, non machæra in expungendis Scripturis: & tamen omnia ſubdolè deprauans plus nocuit. Idem *lib.* 4. *in Marcio. c.* 6. [Marcion contraria quæque ſententiæ ſuæ eraſit; conſpirantia cum Creatore, quaſi ab aſſertoribus eius intexta, competentia autem ſententiæ ſuæ reſeruauit.] Eam peruerſitatem, omnibus Hæreticis, & nominatim ſuperioris ſeculi, perpetuam ſemper fuiſſe, admonet ibi Pamelius *n.* 54.

281. Lutherus hoc maiorum ſuorum exemplum æmulatus, in his Scripturæ adulterationibus fuit infruniti ſſimæ audaciæ, vſque adeò, vt referenti cuidam, queri Catholicos quòd locum illum Apoſtoli, *fides ſine operibus mortua eſt*, abraſa præpoſitione *ſine*, & loco eius adhibita contraria, fœdiſſimè adulteraſſet, ſic legendo, *fides cum operibus mortua eſt*, repoſuerit illud, velut ex tripode, *non differunt eſſe catholicum, & eſſe aſinum. Ego Martinus, Sanctus Dei Euangeliſta, ſic legi volo.* Quid ea beſtia facias? Non enim rationale animal dicam, adeò petulcum, adeò rationis, ac mentis impos, adeò exlex. Didicerat hoc à Magiſtro ſuo, (ita enim profitetur,) à Satana, inquam, Lutherus. Nam eum, (vt vocat.) *vitÿ Sophiſtam*, in Scripturis interpolandis, truncandiſque iam olim laboraſſe, Naz. *orat.* 40. pulchrè admonuit.

282. Librum Enoch, aliàs Canonicum, ob adulterationes huiuſmodi, excidiſſe gradu, contendit. Philippus Abbas *lib. de ſilentio Clericorum, cap.* 45. [Multò ante

ante Moyſem, (inquit,) ſicut Iudas refert Apoſtolus, Enoch ſeptimus ab Adam, prophetauit : qui prophetiam ſuam diligenter literis commendauit, volens vt ad poſteros litterarum illa vehiculo transferretur ; quæ ſcripta, in præſenti, vel nuſquam, vel in canone non habetur. Etſi enim tanti viri non contemnēda fuit auctoritas, eius tamen ſcriptum tam priſca fecit ſuſpectum antiquitas, dubitantibus rectæ fidei viris, vtrùm ab illo omnia eſſent ſcripta, quibus erat eius nominis titulatio ſuperſcripta. Multi quippe multa ſcripto, & litteris commiſerunt, quibus non ſua, ſed aliorum nomina præmiſerunt, vt vel ſcripta ſua meliorum titulis confirmarent, vel maiorum titulos ſcriptos reprehenſibilibus infirmarent : multi etiam cùm ſcripta maiorum digna laudibus inuenerunt, tabeſcentes inuidia, de ſuo aliquid immiſerunt, iniectáque fœce turbauerunt inuentam puritatem, & ſuperſeminantes zizania, obſcurarunt tritici veritatem. Quia verò ſcriptura Enoch, ab huiuſmodi libera ſuſpicionibus ad poſteros non peruenit, profectò apud eos auctoritatem canonicam non inuenit; quia etſi ille non niſi ſcriptor extitit veritatis, tamen poſteritas ſuſpectas habuit tam multæ litteras vetuſtatis. Siue igitur hac de cauſa, ſiue qualibet alia, ſcriptura illius in Canone non ponatur, cum tamen ſcripſiſſe nequaquam dubitatur, quia, vt dictum eſt, Iudas Apoſtolus hoc in ſua epiſtola proteſtatur, qui in diuinarum catalogo Scripturarum auctoritate canonica confirmatur.] Itaque agnoſcit Philippus, librum Enoch, verè à S. Enoch ex Spiritus ſancti afflatu fuiſſe conſcriptum; in quam rem latè diſſerit Hieronymus à Rua *controu. 5. expoſitiua*, apertè aſtipulante D. Auguſtino 18. *Ciuit. cap.* 33. Poſtea tamen interpoſitis adulterationibus, liber ille gradu excidit, & apocryphis eſt annumeratus. Videſis de illius libri mixturis, & adulterationibus, Serarium *in epiſtolam Iudæ ad v.* 14. & Pamelium *ad librum Tertulliani de habitu muliebri cap.* 3.

Patrum ſcripta, adulterationibus frequentiùs obnoxia.

Multo tamen faciliùs, & frequentiùs, adulterinis admiſtionibus, & ſuppoſitionibus vitiatos fuiſſe Patrum libros, quàm ſacras litteras, rectè notauit S. 183.
Anaſtaſius Sinaita *cap.* 22. *ὁδηγῷ pag.* 339. & rationem inde petiit, quòd ſacræ literæ omnium gentium linguis ſint vulgatæ : vnde faciliùs deprehenſa, & exploſa eſt ſuppoſitio, qua aliquando hæretica malignitas tentauit eas infercire. At ſcripta Patrum, quòd ea tutela carerent, frequenter, ex variis modis, per infartas ſuppoſitiones ſunt vitiata. Sanctus quidem Hieronymus, dum totus eſt, vt oſtendat, non benè Origenem tegi ab iis, qui obtendebant corrupta eſſe eius opera, & hæreticis ſuppoſitionibus eſſe deprauata, videtur aſſerere fabulas eſſe, quæ de adulteratis antiquorum ſcriptis per hæreticos circumferuntur, vt videre apud eum eſt *lib.* 2. *in Ruffinum.* Tamen intelligendus fortaſſis eſt de illis dumtaxat ſcriptis certorum Doctorum, de quibus ibi diſſerit; nimirum Clementis Romani, & Alexandrini. Quanquam & hos quoque, vix negare poſſumus, admiſto fermento, & peruerſè ſuppoſitis locis morboſis ſcatere. Nam ipſum S. Clementem Romanum, de talibus vitioſis mixturis, quibus hæretici eius ſcripta corruperant, expoſtulaſſe, autor eſt S. Epiph. *hæreſ.* 30. Agnoſcit etiam eas S. Clementis librorum vitiationes per impia

Digitized by Google

aſſumenta, ac locorum ſuppoſitiones, Photius *cod.* 112. Nec diſſimilia de Clementis Alexandrini librorum fœda deformatione per ſuppoſitiones hæreticas, & blaſphemas, præmiſerat *cod.* 109. aſtipulante Ruffino *in Apologia pro Origene*, quæ habetur *tom.*1. *Origenis*, & *tom.*9. *Hieronymi.* Origenem tamen fuiſſe hoc modo adulteratum, & inde manaſſe errores, quibus ſordet, non auſim affirmare, quia iam conſtanter id diffitetur S. Hieronymus Gelaſio Papæ probatus, vt conſtantiùs non poſſit. Sequitur latè Ribera *prologo in Malachiam.* Non ſapit autem Iacobus Merlinus *in Apologia pro Origene*, in probatione ſecundæ propoſitionis *art.*1. *ſub finem*, cum in S. Hieronymum, & ei ſuffragatum Gelaſium Papam, licentiſſimè hac ex cauſa bacchatur, eáſque Origenis per æmulos adulterationes, agnoſci debere contendit.

284. De aliorum multorum Patrum ſcriptis, per ſimilia aſſumenta ſuppoſitionéſque adulteratis, ſuppetunt exempla innumera; vt præter Ruffinum hac in parte copioſum, nonnulli Epiſcopi, Origenis quoque partiarij, apud Seuerum *dialog.*1. annotarunt. Hanc ſortem ſcriptis ſuis obtigiſſe, queritur Dionyſius Corinthius apud *Euſeb.*4. *hiſt.cap.*22. Corruptam ad hunc modum à Neſtorianis fuiſſe S. Athanaſij epiſtolam ad Epictetum, expoſtulat S. Cyrillus *priore ad Succeſſum epiſtola.* Iconoclaſtas S. Epiphanij ſcripta erroribus infartis corrupiſſe, multis demonſtrat alter Epiphanius *in II. Concilio Niceno, actio.*6. *tom.*5. Varia opera Gregorij Nyſſeni, nimirum dialogum cum Macrina, orationem catecheticam, & librum de vita perfecta, ab Origeniſtis per admiſtas corruptelas deprauata fuiſſe, euicit Germanus Conſtantinopol. apud Photium *cod.*233. Qualem ſe non interpretem, ſed verè interpolatorem hiſtoriæ Euſebij præbuerit Ruffinus, multis paſſim additis, aliis detractis, docuit præfatione ad ſuam eiuſdem hiſtoriæ verſionem Chriſtophorſonus. Nec minora de Ruffino expoſtulare licet, quoad Origenem, & Clementis Romani Recognitiones.

Huic malo occurſuri veterum plerique, metiebantur antiquiorum ſcripta, annotantes numerum linearum. Quò pertinet illud Suidæ v. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. [Hic ſcripſit ſoluta oratione, multa: quippè in tres myriades linearum ſua opera compoſuit.] & inferiùs addit, eius opera Poëtica, diffundi in tres myriades linearum. [Annotauit hoc Petrus Arcudius *lib. de Sacram. cap.*39. accipiens in hunc ſenſum, locum ex epiſtola S. Baſilij ad Gregorium Presbyterum, quem ſuſpenderat à munere ob contubernium ſuſpectum. Ait enim ad eum S. Baſilius, myriades, (ſupple linearum,) quas ſcribebat per epiſtolas, nihil apud ſe effecturas niſi mulierculam ſubmoueret: alludens ad modum tunc vigentem menſurandi ſcripta per lineas, ne eſſet locus interpolandi & addendi aliquid. Sinas in eundem finem, numerum quoque characterum annotaſſe, ex codice Vaticano tradit *ibidem* Arcudius. Non obſtante tamen eo artificio, quod etiam fortaſſis non vſurpabatur à multis, habebant locum adulterationes, & interpolationes Scriptorum.

Similium adulterationum exempla recentiora.

285. Recentiore memoria, cùm inter duos Religioſorum Ordines ferueret contentio de reſiduo in terris aliquo Chriſti ſanguine; & affirmarent Minoritæ, negarent

negarent autem Dominicani, aſſerentes ſanguinem qui alicubi viſitur, ex eo ſanguine eſſe, qui ex imaginibus tranſfixis, miraculo interdum profluxit, vt videre eſt apud Baronium ad 9. Nouembris in Rom. Martyr. & anno Chriſti 446. & 560. & 765. inuenta eſt manus interpolatrix, quæ libro Athanaſij *de paſſione imaginis Saluatoris cap.7.* adiunxit aſſumentum, quo affirmabatur, nullum ſupereſſe in terris verum Chriſti ſanguinem, ſed omnem ſanguinem, qui alicubi tanquam ſangnis Chriſti ſeruatur, eſſe ex eo, qui è talibus imaginibus hauſtus, & aceruatus eſt. Sed fruſtrà iacitur rete ante oculos pennatorum; duo enim ſagaciſſimi Scriptores, Bellarminus *lib. de ſcriptor. in Athanaſio*, & Baronius anno illo 765. rectè monuerunt, eam plagulam eſſe aſſumentum alicuius, ex prætenſa ſuffragatione Magni Athanaſij, (qui tamen libri illius vetus parens non eſt, vt Baronius *ad Rom. Martyrol. 9. Nou.* rectè cenſuit, nequicquam reclamante F. Franciſco Combefis *in Notis ad Orationem de Imagine in puteum deiecta*,) cauſam ſuam munire quærentis. Apertè autem impoſturam illam reuincit, quòd Græcus illius libri contextus, qui in Concilio II. Niceno legitur, & Latina antiqua eiuſdem libri verſio, facta per Anaſtaſium Bibliothecarium, deſtituuntur eo aſſumento.

De locupletatis quoque S. Catharinæ Senenſis epiſtolis per additamenta ſuppoſita, quæ redolerent reuelationem Sanctæ illi Virgini factam, de conceptione Deiparæ maculata, expoſtulationem lego apud Catharinum *lib. contra Caietanum. §. ſecundam probabilitatis, pag. 355.* Videſis Martinum Delrium *lib. 4. Magic. cap. 1. quæſt. 3. ſectione 4.* hoc vlcus prementem, non abſque plurimæ ſaniei expreſſione. Nec abludunt quæ anno 1509. ſub Iulij II. Pontificatu, Bernæ apud Heluetios de ſuppoſitis confictis reuelationibus, ad probandam conceptionem Deiparæ peccato originis ſordentem, prodit F. Nicolaus Baſelius, qui ad Naucleri Chronicon adiunxit ſupplementum. In eadem cauſa, falſatum ſuppoſitionibus indebitis opus Holcoti, expoſtularunt alij. Videſis Catharinum *p. 1. operis pro immacul. concept. §. rationes aliquot, pag. 65.* Talem aliquam, vel oppoſitam adulterationem paſſum S. Thomam in eadem cauſa, neceſſarium eſt concedere. Nam cùm extent apud eum in variis editionibus, loca quædam, in quibus manifeſtè aſtruit Deiparæ conceptionem nitentem, ac puram, quæ loca ſignant Pineda *in c. 7. Eccleſ. digreſſ. ad verſ. 19.* & Salazarius *de Concept. c. 42. ſeculo 13.* (cùm de S. Thoma.) vel fatendum eſt loca quibus pia ſententia aſſeritur, fuiſſe à nonnullis intruſa, & ſuppoſita; vel certè oppoſita, ſed non minore corruptela fuiſſe eraſa. 286.

In Patrum adulteratione flagrans ſtudium ſectariorum.

Piget de Catholicis talia audire, quæ hæreticum potiùs, vel ſchiſmaticum genium ſapiunt. Huiuſmodi certè aſſumentorum in Patrum ſcripta ingeſtionem, propriam quatto modo fuiſſe hæreticorum, iam monſtrauimus variis exemplis; addendúmque eſt quod Anaſtaſius Sinaita *cap. 10. ὁδηγοῦ pag 199.* ſcribit de Præfecto Auguſtali hætetico, qui expenſis ſuis quatuordecim librarios alebat, ad fermentanda blaſphemiis, vel erroribus ſcripta Patrum. Arnaldum hæreticum è Gallorum confiniis, (non illum Petri Abailardi armigerum dictum de Brixia, falsò cenſendum Sebuſianum, vulgò *de Breſſe*; diſertè enim à 287.

Digitized by Google

S. Bernardo ſtatuitur Italus, in adulterandis, & per reprobas ſuppoſitiones deprauandis ſcriptis Patrum, fuiſſe aſſiduum, & indefeſſum, ſcribit Lucas Tudenſis *lib.* 3. *contra Albigenſes cap.* 17. Græcis ex quo ſchiſmate ſunt contaminati, fuiſſe id familiariſſimum, docet Nicolaus I. *epiſtola* 8. quæ eſt ad Michaelem Imper. & multis exemplis idem aſtruunt Ioannes Turrecrem. agens cum Marco Epheſino *ſeſſ.*20. *Concilij Florent.* ac Bellarm. *lib.*4. *de Pontif.cap.*11. Quàm miſerè, infartis additionibus deprauatus ab hæreticis ſit Matthæus Paris, (ſic vocandus eſt à familia, non *Pariſienſis*, quaſi à patria, qui reuera erat Anglicanus,) docet Eudemon Ioan. *lib. contra Caſaub. cap.* 6. *pag.* 132. De Martino Polono idem notauit Suffridus Petri, & Binius ante vitam Benedicti tertij, in excurſione de fabula Ioannæ Papiſſæ.

§. VI.

De ſuppoſitione ſententiarum.

288. HÆc eſt illa ſuppoſitio, qua aliqui non quidem contaminant antiquorum libros, (quales ſunt illæ, de quibus hactenus,) ſed tamen ſuam infidelitatem produnt, citantes aliquam præclaram ſententiam, tanquam alicuius grauis autoris, à quo tamen non manauit. Faciunt id plerumque Concionatores, qui eruditi audire geſtiunt, & cùm SS. Patres non legerint, aliquod inſigne dictum, tanquam ab eis prolatum, intexunt ſermoni. Noui quibus id erat non infrequens. Inter eos vnus quidam, quem poſtea infulæ clarum fecerunt, cùm inſignem planè, & quo illuſtrior optari non poſſet, D. Auguſtini locum in rem ſuam produxiſſet; rogatus à viro docto, qui ſtropham agnoſcebat, ecquo in volumine D. Auguſtini extaret ea ſententia; ludicro reſponſo hominem eluſit, dicens, tam pulchram, támque concinnam fuiſſe eam cogitationem, vt digna fuerit, quæ nomine S. Auguſtini proderetur, eo quòd ſi apud eum non haberetur, at haberi digna eſſet.

289. Inter Scriptores, & Scholaſticos, ſunt quibus hæ ſuppoſitiones non diſplic eant. Quoties enim de confictis Patrum locis, hæreticos carpimus? Agens cum Berengario Lanfrancus, eum redarguit, quod ex D. Auguſtini opere de doctrina Chriſtiana, confinxiſſet teſtimonium. [In qua re, (inquit Lanfrancus,) vehementer miror, ſiue errorem, ſiue ſtultitiam tuam. Errorem quidem, ſi prolata teſtimonia in ſacris codicibus, aut aliter eſſe, aut penitus non eſſe ignoras. Stultitiam verò, ſi ita cæteros vecordes æſtimas, vt dictis tuis contra antiquam Eccleſiæ fidem protinus credant, eaque velut ſacroſancta, indiſcuſſa prætereant.] Quoties qui de aliqua quæſtione litigant, de ſuppoſitis teſtimoniis pro altetutra parte litem aduerſariis intentant? In negotio Conceptionis Deiparæ, eſt id crebrum ſatis, ac ptorritum. Nec diſſimulandum videtur, vnum ſpeciale exemplum quod occurrit. Feuardentius *ad lib.*3. *S.Irenæi cap.*23. intentus in aſtruendum nitorem conceptionis prædictæ, allegauit locum pro ea, ipſis Solis radiis ſcriptum, ex *lib.* 6. S. Cyrilli *in Ioannem cap.*15. At non eſſe eum librum S. Cyrilli, ſed Clichtouei, qui lacunam quatuor intermediorum librorum in eo Cyrilli opere ſupplere voluit, in confeſſo eſt. Neque id ignoraſſe

Digitized by Google

ignoraſſe Feuardentium, comperta eius eruditio dubitare non ſinit. Sed (vt dixi,) ſeruiens cauſæ quam tractabat, locum ex lucubratione nuperi ſcriptoris, operi S. Cyrilli intexia, meditatò ſuppoſuit S. Cyrillo, & tanquam tanti Patris dictum, protulit. Monuit de hoc loco per Feuardentium minùs aptè citato, & ad Clichtoueum, non ad S. Cyrillum referendo, Suarez *tom. 2. 3. part. d. 3. ſ. 5.* qui eam à Feuardentio gratiam retulit in poſteriore editione commentariorum in Irenæum, vt quotquot congerere potuit menda, in numeros typographicos illapſa in Suaris operibus, ad eum ſimilis lapſus inſimulandum intorſerit. Sed eſt profectò ſumma diſparitas. Nam autorum allegationes quo ad numerum arithmeticum, quo à typographo exhibentur, nullus autor præſtare queat indemnes à multis mendis, in tanta operarum oſcitantia, & emaculatorum indiligentia. At plagulæ Clichtouei prolatio nomine S. Cyrilli, ad conciliandam maiorem fidem placito pro quo pugnes, non eſt erratum, vel mendum typographicum, quod in oſcitantes operas, vel in dormitantem emaculatorem poſſit referri.

Non habeo pro ſuppoſitione ſententiæ, ideóque huc non retuli, adulterationem, quam malignè æquè ac vafrè in S. Athanaſium, nequam corruptor immiſit, eraſa primùm vera S. Athanaſij ſententia, tum eadem reſtituta, ſed alia manu, vt videretur interueniſſe falſatio, nec ea ſententia haberetur S. Athanaſij genuina. Hoc eſt, Diabolum dolis, & nequitia ſuperare, vt alia occaſione dixit S. Iſidorus Peluſ. *lib. 1. epiſtol.* 413. 290.

§. VII.

Iudicium de confixione recenſitarum ſuppoſitionum.

QVæ de variis fœtuum mentalium ſuppoſitionibus præmiſimus, eò vniuerſa ſpectarunt, vt conſtaret, qui libri ſuppoſiti, confixionem mereantur, qui ſecus. Nunc ergo ob quas ſuppoſitiones ſtringi iuſtè poſſit cenſura, ſigillatim videndum eſt, recurrendo per ſuppoſitiones prædictas.

Quatenus liber alteri ab Autore ſuppoſitus, damnari poſſit.

Prima ſuppoſitio, qua Autor opus ſuum tradit alteri, aut ſupponit, plerumque vitio vacat; vt docent exempla SS. Patrum, quos eo modo ſe geſſiſſe, ſuprà vidimus. Et poteſt id plerumque ad maiorem operis dignitatem & vberiorem ex eo fructum conferre, cùm vulgus plerumque ex autoris potiùs fama, aut conditione, quàm ex doctrina operi conſerta, & modo tractandi, lucubrationes metiatur. Simili ex cauſa, nec illaudabiliter, Stephanus III. vt Pipinum Francorum Regem exoraret ad quantò citiùs opitulandum Romanis contra Longobardos, exarauit ad Pipinum literas nomine S. Petri, quæ leguntur apud Baronium anno 755. num. 17. Itaque dummodò ſcopus, & materiæ, cæteræque circumſtantiæ vitio vacent, poteſt hæc ſuppoſitio eſſe innoxia. 291.

Poſſe verò etiam, per huiuſmodi ſuppoſitionem admitti ingens flagitium, quod opus reddat ſuffixione dignum, monſtrant exempla eorum, qui ſua figmenta 292.

figmenta ſuppoſuerunt SS. Patribus. Nec eſt ſanè id crimen minus, quàm falſæ monetæ, ob reprobam materiam, cui imago Principis, & publicæ autoritatis, teſſera inſculpitur. Similiter enim in hoc negotio, vilis ingenij ſenſa venditantur tanquam iuſtæ conflaturæ opus; liceat etiam id ſcelus conferre cũ eo, quo magnati cuipiam, aut etiam Regi, alienus Pater ſuam ſupponit ſobolem, ſæpè ex infima proletariorum fæce petitam. Eodémque recidit, quod aliqui ſimilitudine vultus & notarum confiſi, ſe ementiti ſunt eſſe quod non erant, vt ex Balduini Hannonij hiſtoria, & aliis quas Fulgoſius *lib. 9. cap. 16.* addenſat, perſpicuum eſt. Hi etenim cogitabant in opimam hæreditatem, aut etiam principatum, ſe ſuóſque intrudere, aſſumpto alieno nomine. At longè pretioſior poſſeſſio eſt liber bonus, quàm quæuis terrena hæreditas. Et proles eſt longè homini coniunctior, quæ fœtus eſt animi, quàm quæ de muliere ſuſcipitur. Igitur librum indignum alicui ſupponere, (& indigni habendi ſunt, quotquot reprobam doctrinam continent,) ſcelus eſt ſceleratis illis ſuppoſitionibus ſuppar: & gloria, ſi quam inde capit autor latens, cùm opus ſuum magni viri nomine vænire videt, vana eſt, ac ſtuporata.

De ſuppoſitione ab alio per hallucinationem, quid ſtatuendum quoad confixionem.

293. Secunda ſuppoſitio, quæ erat per hallucinationem, præciſè loquendo, non infert libri ſuppoſiti ſuffixionem; quia ſi liber, cæteroqui eſt bonus, vel non malus, nequaquam dignus eſt nota, ex eo quòd ſciolus quiſpiam oſcitanter eum ſuppoſuerit tertio. Intereſt tamen ſcribæ docti, non modò habere in theſauro ſuo noua & vetera, eáque proferre in tempore; ſed etiam ita proferre, vt noua à veteribus aptè ſecernat, & è contrario quid cuilibet ſit proprium, maturè, & cum iudicio ſtatuere; maturè, inquam. Non enim ferendum eſt audaculorum quorumdam ſupercilium, qui vt prima aliqua de vero operis cuiuſpiam autore cogitatione præuenti fuerint, mox illud poſſeſſori abrogatum, transferunt ad alium. Verticem temeritatis in hac parte, occupauit Eraſmus, qui, vt in SS. pleroſque Patres laborem impendit, ita præcipiti iudicio, ex neſcio qua ſtyli ſaliua qua volebat præ omnibus imbutus videri, varia indubitata opera, quibuſdam Patribus per anteriorem hallucinationem fuiſſe ſuppoſita, commentus eſt; magna, & lectorum fraude, & Eccleſiæ diſpendio non leui. In Auguſtino quàm fœdè, & oſcitanter ſæpè impegerit, monſtrat planè euidenter Hieronymus Torrenſis in præfatione ad confeſſionem Auguſtinianam, referens varias S. Patris lucubrationes, quas vel ipſe in Retractationibus ſuas agnoſcit, vel Poſſidius eiuſdem æqualis & collega familiariſſimus, aut Beda in Auguſtino verſatiſſimus, ei tribuunt; ridiculè ab Eraſmo ex albo operum D. Auguſtini fuiſſe expunctas, eo prætextu quòd phraſis Auguſtinum non redoleret, vel quòd tractatio, maieſtatem, & grauitatem Auguſtini, palato Eraſmi non ſaperet. Hæc quis non videat audaciæ eſſe non ferendæ? Quare quiſquis dedocere aggreſſus fuerit errorem, vel hallucinationem, qua exiſtimat opus aliquod, alteri quàm vero parenti eſſe ſuppoſitum, maturè, imò maturrimè, ac plumbeo greſſu incedat; nec guſtum duntaxat ſuum conſultet, vel omnimodam ſemper ſtyli cum cæteris eiuſdem autoris

Digitized by Google

Autoris lucubrationibus, conformitatem depoſcat. Conſtat enim, eam rubricam eſſe admodùm fallacem, & eundem Autorem non ſemper eodem ſtylo vbiuis, ac ne in eodem quidem opere vti.

Quid de eadem ſuppoſitione facta malignè.

Suppoſitio tertia, qua per dolum & nequitiam, opus vnius Autoris ſupponitur, & affingitur alteri, vt vel error ſecuriùs hauriatur, vel aliqua alia fraus adornetur, ſuam damnationem ſecum infert. Eòque nomine Patres improbant libros, quos vocarunt *Apocryphos*, quòd ſcirent eos eſſe ſuppoſitos grauibus viris, quorum nomina falsò præferebant, vt error tali munitus patrocinio, faciliùs influeret in pectora fidelium. S. Hieron. *in cap.* 64. *Eſaiæ*, ait, Diabolum in his apocryphorum inſidiis ſedere, vt interficiat innocentes, inſidiariſque, vt leonem in ſpelunca ſua. Idem *epiſtola ad Lætam*, de filiæ educatione, (eſt ordine 7.) ita mandat. [Caueat omnia apocrypha, & ſi quando ea non ad dogmatum veritatem, ſed ad ſignorum reuerentiam legere voluerit, ſciat non eorum eſſe, quorum titulis prænotantur, multáque his admiſta vitioſa: & grandis eſſe prudentiæ, aurum in luto quærere.] Theophilus Alex. *epiſt.* 2. *Paſch. ferè in fine*, ſic ſcribit de iiſdem libris. [Scripturarum quæ vocantur *apocryphæ*, id eſt, *abſconditæ*, diſcipulas prætermitte. Non enim in abſcondito locutus ſum, ait Dominus.] 294.

S. Ambroſius *in explanatione proœmij in Lucam, initio*, egregiè idem tradit. [Sicut multi, (inquit,) in illo populo, diuino infuſi Spiritu prophetarunt; alij autem prophetare ſe pollicebantur, & profeſſionem deſtituebant mendacio; (erant enim pſeudoprophetæ potiùs, quàm Prophetæ: ſicut Ananias filius Azot.) erat autem populi gratia, diſcernere ſpiritus, vt cognoſceret quos referre deberet in numerum Prophetarum, quóſve quaſi bonus nummularius improbaret, in quibus materia magis corrupta ſorderet, quàm veri ſplendor luminis reſultaret. Sic & nunc in nouo Teſtamento, multi Euangelia ſcribere conati ſunt, quæ boni nummularij non probarunt: vnum autem tantummodò, in quatuor libros digeſtum ex omnibus arbitrati ſunt eligendum. Et aliud quidem fertur Euangelium, quod duodecim Apoſtoli ſcripſiſſe dicuntur. Auſus eſt etiam Baſilides, Euangelium ſcribere, quod dicitur *ſecundùm Baſilidem*. Fertur etiam aliud Euangelium, quod ſcribitur *ſecundùm Thomam*. Noui aliud ſcriptum *ſecundùm Matthiam*; legimus aliqua, ne legantur; legimus, ne ignoremus; legimus non vt teneamus, ſed vt repudiemus, & vt ſciamus, qualia ſint in quibus magnificè iſti exaltant cor ſuum.] 295.

A ſcribo etiam S. Auguſtinum 15. *Ciuit. cap.* 23. verbis illis. [Omittamus earum ſcripturarum fabulas, quæ *apocryphæ* nuncupantur, eò quòd earum occulta origo non claruit Patribus, à quibus vſque ad nos autoritas veracium Scripturarum, certiſſima, & notiſſima ſucceſſione peruênit. In his autem apocryphis, etſi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falſa, nulla eſt canonica autoritas. Scripſiſſe quidem nonnulla diuina, Enoch illum ſeptimum ab Adam, negare non poſſumus, cùm hoc in epiſtola canonica Iudas Apoſtolus dicat. Sed non fruſtrà non ſunt in eo canone Scripturarum, qui ſeruabatur in templo Hebræi populi, ſuccedentium diligentia Sacerdotum. 296.

Cur autem hoc, niſi quia ob antiquitatem ſuſpectæ fidei iudicata ſunt? nec vtrùm hæc eſſent, quæ ille ſcripſiſſet, poterat inueniri, non talibus proferentibus, qui ea per ſeriem ſucceſſionis reperirentur ritè ſeruaſſe. Vnde illa quæ ſub eius nomine proferuntur, & continent iſtas de Gigantibus fabulas, quòd non habuerint homines Patres, rectè à prudentibus iudicantur non ipſius credenda: ſicut multa ſub nominibus, & aliorum Prophetarum, & recentiora ſub nominibus Apoſtolorum, ab hæreticis proferuntur, quæ omnia ſub nomine *apocryphorum*, ab auctoritate canonica diligenti examinatione, remota ſunt.]

297. Claudo cum S. Leone *epiſtola 93. cap. 15.* [Quomodo decipere ſimplices poſſent, niſi venenata pocula quodam melle prælinirent, ne vſquequaque ſentirentur inſuauia, quæ eſſent futura mortifera? Curandum ergo eſt, & Sacerdotali diligentia maximè prouidendum, vt falſati codices, & à ſyncera veritate diſcordes, in nullo vſu lectionis habeantur: apocryphæ autem ſcripturæ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum, multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolùm interdicendæ, ſed etiam penitùs auferendæ ſunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim ſint in illis quædam, quæ videantur habere ſpeciem pietatis, nunquam tamen vacuæ ſunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione ſeductos, laqueis cuiuſcumque erroris inuoluant. Vnde ſi quis Epiſcoporum, vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub canonicorum nomine eos codices in Eccleſia permiſerit legi, qui Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe nouerit iudicandum: quoniam qui alium ab errore non reuocat, ſeipſum errare demonſtrat.]

298. Anathema quod *can. 63. Trullano*, ſtringitur in eos, qui ſanctorum Martyrum hiſtorias apocryphas ab hæreticis confictas lectitant, apertè monſtrat quantum damnum ex iſtiuſmodi gerrarum volutatione exiſtere agnouerit ea Synodus, Qui ni ſexta; eſto non ſit eius autoritas ſumma & ineluctabilis. Quod autem inter ea apocrypha, de quibus agimus, numeretur ſcripturæ quædam priſcæ, ex quibus ſcriptores Canonici interdum vſurparunt teſtimonia, non eſt argumento, abſtinendum eſſe ſuffixione talium librorum. Reſpondet enim benè Origenes, *in calce prologi ad homilias in Cantica.* [Quòd eſſent de ſcripturis his quæ appellantur *apocryphæ*, pro eo quòd multa in eis corrupta, & contra fidem veram inueniuntur à maioribus tradita, non placuit eis dari locum, nec admitti ad autoritatem, ſupra nos eſt pronunciare de talibus. Illud tamen palàm eſt, multa vel ab Apoſtolis, vel ab Euangeliſtis exempla eſſe prolata, & nouo Teſtamento inſerta, quæ in his Scripturis quas Canonicas habemus, nunquam legimus, in apocryphis tamen inueniuntur & euidenter ex ipſis oſtenduntur aſſumpta. Sed ne ſic quidem locus apocryphis dandus eſt. Non enim tranſeundi ſunt termini, quos ſtatuerunt patres noſtri; potuit enim fieri, vt Apoſtoli, vel Euangeliſtæ ſancto Spiritu repleti, ſciuerint quid aſſumendum ex illis eſſet ſcripturis, quidve refutandum. Nobis autem non eſt abſque periculo aliquid tale præſumere, quibus non eſt tanta ſpiritus abundantia.]

Neque tamen affirmat Origenes, aut ego affirmare intendo, omnes libros quorum fragmenta aliqua, aut plagulæ extant apud Canonicos ſcriptores, eſſe

apocryphos.

apocryphos. Nam extra dubium videtur, aliquos verè Canonicos libros, quorum mentio eſt in libris Canonicis, qui nunc ſunt ad manum, vix pauculis locis, quæ obiter allegantur, reſiduis, intercidiſſe, & inter eos numerandum eſſe librum Enoch, de quo S. Iudas, multis aſtruit Hieron. à Rua *controu. v. expoſitiua.* Itaque tantùm intendit Origenes, aliquos ex libris, qui in ſcriptutis Canonicis allegantur, eſſe apocryphos, & configendos, nec eſſe verè eorum, quorum præferunt nomina.

Suppoſitio per plagium, probroſa, & confixioni meritò patens.

Quarta ſuppoſitio quæ plagiariorum erat, indigniſſima, & iniuſtitiæ pleniſſima eſt, omniúmque auerſatione proſequenda, tametſi reuera latiſſimè patet, & in omni ſcriptionis genere locum habuit, & habet. Optabat ſuo æuo, (medio anteriore ſeculo,) Ludouicus Viues *lib. 5. de tradendis diſciplinis, ſub finem,* aliquid de hoc crimine ſtatutum eſſe lege Fannia: quod ſeruile admodum ſit magnarúmque ſimultatum origo, ſubtrahere aliena. [Cui enim, (inquit,) non ſit graue, ſeruos ſibi ſuos abduci, nec dum filios?] At hos mentales fœtus filiorum loco eſſe autoribus, ſuprà notabam ex Syneſio, & Ambroſio. Sed vel ſilentibus legibus omnibus, indigniſſimi criminis labes, eſt per ſe manifeſta, & ab ipſis quoque Ethnicis, valdè exagitata. Plinius quidem *in præfatione natur. hiſtor.* [Autorum, (inquit,) nomina prætexui; eſt enim benignum, (vt arbitror,) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris; non vt plerique ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem me autores, deprehendiſſe à iuratiſſimis, & proximis, veteres transſcriptos ad verbum, neque nominatos, non illa Virgiliana virtute, vt certarent, non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Republica, Platonis ſe comitem profitetur. In conſolatione filiæ, Crantorem, (inquit,) ſequor. Item Panætium *de officiis*, quæ volumina eius ediſcenda; non modò in manibus habenda quotidie, noſti; obnoxij profectò animi, & infelicis ingenij eſt, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cùm præſertim ſors fiat ex vſura.] 299.

Vitruuius non diſſimiliter *in libri 7. proœmio* poſt collaudatam ſcriptorum diligentiam, vindicandis ab interitu iis, quæ præclarè geſta, aut cogitata, vel adinuenta eſſent, ſubdit. [Itaque quemadmodum his gratiæ ſunt agendæ; ſic contrà, qui eorum ſcripta furantes pro ſuis prædicant, ſunt vituperandi: quíque non propriis cogitationibus nituntur ſcriptorum, ſed inuidis moribus aliena violantes gloriantur; non modò ſunt reprehendendi, ſed etiam, quia impio more vixerunt, pœna condemnandi.] Subiicit narrationem iudicij, quo Ptolemæus Rex, deprehenſos Ariſtophanis cuiuſdam diligentia plagiarios, iuſſit agi furti reos, & damnatos cum ignominia dimiſit.

Omne genus probri in huiuſmodi factum concurrere, facilè eſt demonſtratu; eſt enim in plagio, aperta violatio iuſtitiæ, & tetrior quàm ſi diuitiæ ſublegerentur: eſt conculcatio humilitatis, ac temperantiæ, quandoquidem honor per dedecus, & cum alieno damno captatur. Eſt ignauia, & puſillitas animi, cum fortitudinis deiectione. Nemo enim excelſi, ac nobilis animi, eo vſque ſe deiiciat. Sed prudentia maximè hîc vulneratur. Nam quis non videt, 300.

inſignem ſtuporem eius, qui alienum ſibi partum ſupponens, ſetiùs ocyùs eo ſpoliabitur, non ſine auctiore dedecore? Quid iuuit meretriculam illam, quæ coram Salomone pro alieno fœtu tanquam pro ſuo auſa eſt contendere, & per Regis ſolertiam cauſa cecidit? Idem plagiariis tandem accidit, non abſque eorum auctiore infamia. Filia Pharaonis iuxta Philonem *lib.* 1. *de vita Moſis*, mulìebri arte, finxit ſe grauidam, vt Moſes natiuus putaretur, non aſcititius. Is tamen commentitiam matrem, grandis factus abiecit: nec aliter contingit, librum bonum, tanquam fictum, prodere autorem malum. Perdicem omnes ſtupiditatis notant, quòd fraudis ſuæ pretio mulctetur, in caſſum proprios fundens labores, ſuppoſito ſibi partu alieno, iuxta illud Hierem. 17. *clamauit perdix, & congregauit, quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio,* id eſt, ait S. Ambroſ. 6. *Hexaëm. cap.* 3. [Oua congregauit, & clamauit quaſi ouans, ſuæ fraudis effectu. Sed ludit operam, quia impenſo labore alij educat, quos ipſa diuturno fotu ſedulitatis animauerit.] Subdit *ibidem* S. Ambroſius, & rurſus *epiſt.* 48. quæ eſt ad Irenæum, & optimè Eucher. *hom.* 11. *de Paſch.* ea ex cauſa, Satanæ ſcelus quo ſibi filios Dei ſuppoſuit ſine iudicio, exprimi in Scriptura per eum perdicis ſtuporem. At idem omninò eſt plagiarij factum: quod proinde non imprudentiæ qualiſcumque, ſed immanis ſtuporis, meritò arguitur; nam poſtmodum retecto plagio, ab omnibus exploditur. Scitè S. Chryſoſt. *lib.* 5. *de Sacerdot. ferè initio*; [ſi quem fortè ex Concionatoribus contigerit partem aliquam eorum, quæ ab aliis elaborata fuerint, ſuis ipſius concionibus intertexere, certè pluribus opprobriis obnoxium ſe reddit, quàm qui alienas opes ſuffurantur: quum alioqui etiam ſæpè fiat, vt Concionator ne aliunde quidem mutuatus quicquam, ſed ea de re tantùm ſuſpectus, inſtar furis alienius, in ipſo furto deprehenſi, habeatur.] Dixi præterea aduersùs hoc propudium, nonnulla in tractatione *de. Virtut. lib.* 3. *num.* 203.

Plagium paſſo, lenimen, & monita.

301. Is tamen cui plagium eſt illatum, præſertim palliatum, admonendus eſt, ne ſuſpicionibus facilè agatur. Sunt enim aliqui qui ſe ac ingenium ſuum tanti æſtimant, vt quidquid ab ipſis traditum fuerit, ſi alibi legatur apud aliquem qui poſteriùs ſcripſerit, ſibi ſurreptum expoſtulent. Illiberale verò eſt, & planè putens, (ne quid addam,) exiſtimare nihil in alieno ſolo, ac fundo poſſe creſcere, niſi è noſtris areolis tranſplantatum: & cùm primum aliquid apud alium occurrerit, quod prior ipſe notaueris, criminari furti, ac plagij eum, apud quem id notaueris. Eſt & aliis ingenium, quo eaſdem excogitare rationes poſſint. Nec aliis deeſt ſtudium in peruolutandis antiquis Patribus, & Doctoribus: ac proinde quæ eorum loca ipſe tibi annotaras, potuit & alius, non ex tuo opere, ſed ex ipſo fonte hauriens annotare. Et hinc affundi frigida poteſt, reſtinguendo, vel temperando æſtui nonnullorum recentiorum, qui magnos viros, (vt ſuprà annotabam, plagij inſimularunt, eo quòd apud eos legantur aliquæ, ſiue rationes, ſiue allegationes, quibus ipſi paulo anteriùs vſi fuerant. Quod nimium premere, putidius profectò eſt, & magno animo indignum. An non verò alij quoque, (vt præmiſi,) auctores annotare, aut proprio Marte

talia.

Digitized by Google

talia excogitare potuerunt, vt benè pro Alciato dixit Ferrandus Addüenſis *lib.* 1. *explicationum iuris*, *initio*; cùm retuliſſet Cælium Rhodiginum *lib.* 15. *lect. antiq. cap.* 20. vehementer queri de Alciato, tanquam ipſum Cælium illaudatum expilaſſet. Tollantur ergo ſuſpiciones caſſæ, & fundatæ in eis expoſtulationes, quas Terentij, Tullij, atque Maronis exemplo, calumnioſas plerunque eſſe, monſtrat S. Hieronymus *in prologo qq. ſiue traditionum Hebraicarum*.

Cùm verò plagium eſt manifeſtum, ac extra controuerſiam, non deſunt verba, & voces quibus ſe ſolari poſſit, qui expilatus eſt. Vulgatiſſimi ſunt verſus ſummi Poëtæ, cùm eius quædam carmina, Bathyllus ſibi vſurpaſſet, & honores inde tuliſſet; ſic enim ſe ſolatus eſt. 302.

Sic vos non vobis, nidificatis aues,
Sic vos non vobis, vellera fertis oues.
Sic vos non vobis, mellificatis apes,
Sic vos non vobis, fertis aratra boues.

Multa ſimilia excogitari poſſunt, quibus doceamur, laborem vnius, plerumque alteri cedere: vnde fiet vt minùs grauatè ferat diſpendium, qui violatus plagio fuerit, cùm perſpexerit eadem ſe forte fuiſſe, qua ſunt alij tam multi. Addendum verò eſt, Chriſtianum lenimen ex eo ductum, quod autor laborando ea mente, qua par fuit, meruerit apud Deum; quæ illi merces ſcelere plagiarij non potuit intercipi. Et quod non debet leue videri, ita ei ſaluum eſt operis præmium apud Deum, vt non periclitetur de diſpendio à vanitate, per plauſum eorum, ad quos liber peruenit, & cum laude exceptus eſt.

Operum adulteratio, digna configi.

Suppoſitio quinta, illa erat qua per adulterationem operum, ſupponuntur autoribus ea, de quibus non cogitarunt: quæ eſt infidelitas, & iniuria in verum autorem, digniſſima, in quam cenſoria ſeueritas exeratur. Nam ſi falſarius monetæ comburendus eſt, multò magis falſarius librorum, præſertim ſacrorum, vt argumentantur Henricus Kalteiſen *in Concilio Baſileenſi*, in replica contra Vlricum Huſſitam §. *ſecundò ſic arguit*. Damnanda ergo eſt talis ſuppoſitio, vt factum à S. Gelaſio videmus, circa multos libros proborum cæteroqui, & doctorum Scriptorum; quos ob infarta additamenta reproba, dignum viſum eſt improbari. Nec ea ſuffixio cedit reuera in autoris dedecus, cùm non maſſa ab eo confecta, (vt ſic dicam,) ſed fermentatio poſtea addita diſpliceat, pateátque ſuffixioni. Vel ſi additamenta poſtea infarta, non ſunt digna, quæ ſeorſim ſuffigantur, & nomine ſuorum autorum edita, eſſent innoxia, tunc locum ſuffixionis tenere debet admonitio, quæ interpolationem factam doceat, monſtrétque opus non eſſe ſyncerum, quale ab auctore prodiit. 303.

Suppoſitio ſententiarum, iure caſtiganda.

Poſtrema ſuppoſitio quæ erat ſententiarum, non probro tantùm, ſed & caſtigatione digna eſt. Nam & mendacio ſordet, quod ſemper, & vbique damnatur, & hominem redolet gloriæ eſcam adeò captantem, vt ad eam vel per fraudem & commentum non refugiat irrepere. Non eſt hæc ſuppoſitio abſi- 304.

milis ei fraudi ſacrilegæ, quæ in quibuſdam antonomaſticè impiis notata eſt à Glabro *lib.4. hiſtor. cap.2.* ac etiam anteriùs à S. Iſidoro *lib. 2. de offic. Eccleſ. cap.15.* qui ex S. Auguſtino *lib. de opere Monach. cap.28.* profecit. Habetur ex his DD fuiſſe qui oſſa vulgaria, aliáve profana, venditarent pro ſacris reliquiis, quæſtum æſtimantes pietatem. Quia ergo, vt huius operis principio ex Themiſtio obſeruabam, ſcripta Sanctorum, ſunt veluti reliquiæ intellectus, ac animæ eorum; quiſquis alias cogitationes, ſiue ſuas, ſiue alterius extra ſortem Patrum conſtituti, ſententias, aut plagulas, profert quaſi ſententias SS. Patrum, rem facit quæ non multum abeſt ab eo, quod dixi, ſacrilegio: niſi quod ab illis reliquiæ corporum proponuntur, quæ reuera non ſunt corporum ſanctorum reliquiæ: ab iſtis verò obtruduntur tanquam reliquiæ animarum ſanctarum, quæ ad eas reuera non pertinent. Poſſumus etiam alio exemplo eam indignitatem patefacere. Sunt ſcripta Patrum, & Sanctorum veluti inſtructiſſima optimis cibis conuiuia, in quibus ſiligineus panis, vt de S. Auguſtini ſcriptis aiebat S. Gregorius, & optimi quique cibi, ad animarum refectionem apponuntur. Qui ergo ementitur alicuius Patris ſententiam, & pro eſca probata maximéque eduli, ſubſtituit ſenſa ſua, perinde facit ac perfidi Græci, qui Latinos ad bellum Saracenis inferendum proficiſcentes, corrupta farina, & calcis admiſtione malignè vitiata, eos paſcebant, vt videre eſt apud Baronium *anno* 1101. *& anno* 1147. nec non apud Gretſerum *in Apologia* pro expeditionibus cruciatis, cùm depellit obiectionem ex malo expeditionum exitu. Aio idem proportione facere, qui pro lecto animarum pane, furfuraceum, vel potiùs piſtum è lolio, quod Plinius *lib.8. cap.17.* frugum morbis annumerat, exhiberet famelico.

SERIES II.

Libri in ſe mali, ſed non nociui.

305. ERit cui videatur, non eſſe cur libri in hanc ſeriem referendi configi, ac proſcribi debeant, cùm omnium conſenſione prudentum, tota confixionis neceſſitas ducatur ex eo, quod auertendum ſit damnum, quod improuidis, vel infirmis lectoribus, à lectione libri oriri poteſt. Vnde ſi nullum à libro nocumentum timeri cuiquam poteſt, fruſtrà ſtringenda videri poteſt cenſura. Nihilominus meritò in particulari excutiendum eſt, num libri in ſe mali, nec tamen nociui, configendi ſint, attendendo aliud nocumentum, quàm iacturam temporis, ob quam vnam, non eſt facienda libri confixio. Hoc video de quadruplici potiſſimum librorum genere quæri poſſe. Nempe primò, de libris Gentilium, præſertim quibus Deorum ortus, ac geſta & religio Ethnica continentur. Secundò de libris Turciſmi, Ethniciſmo continentis, nominatimque de Alcorano. Tertiò de libris Rabbinorum Chriſto poſteriorum, præſertimque de Talmudicis, & de Cabaliſticis. Quartò de libris priſcorum hæreticorum, quorum hæreſes prorſus exoleuerint. Attingamus ſingulos, nec quid re ipſa ſeruandum, ſiue qui re ipſa libri confixi haberi, vel non haberi debeant, ſpectemus; (quod aliorum eſt ſtatuere;) ſed quid ferat natura rei, ſeu quid attendere poſſint quorum iuris eſt confixio, (ſi eis videatur attendendum.) Nos enim ſuggerimus, quod occurrit. Ipſorum eſt, quid facto opus, videre.

EROTEMA

EROTEMA XI.

Num libri Gentilium, etiam Polytheiſmum ſpectantes, improbandi.

HViuſmodi libros, in ſe malos eſſe, quippè mendaciſſima fabuloſitate, & nefandiſſimis narrationibus, ac impietatibus fœtos, dubitare non licet. 306.
Non eſſe tamen lectoribus noxios, ſed omnes penè omnium Ethnicorum libros, exceptis iis, qui cum Epicuro literas non didicerunt, eruditionis doctrinæque pleniſſimos eſſe, (verba ſunt S. Hieronymi *epiſt.* 84. *in fine,*) patet iugi tot ſeculorum experimento; quo impunè, & ipſis quoque Patribus autoribus, & hortatoribus, leguntur.

Patrum ſuffragium, de fructuoſa Chriſtianis Ethnica literatura.

Baſilius præclarè in hanc rem differit initio orationis de modo proficiendi ex libris Gentilium. [Poëtis, (inquit,) & Oratoribus, eſt omnibus hominibus vtendum, vnde futura ſit aliqua vtilitas, quæ ad animæ faciat ædificationem. Velut enim fullones, & tinctores, qui medicamentis quibuſdam rem tingendam præparant, atque ita demum colorem quem cupiunt, ſiue purpureum, ſiue aliquem alium inducunt: ſic & nos ſi gloria pulchritudinis vitæ huius, quam tantoperè laudamus, illata nobis manſura ſit, niſi priùs purgati, ſacras & arcanas Scripturæ diſciplinas, non facilè attingemus, aut percipiemus; & quaſi ſolem in aqua videre, aſſuefacti, ſic illi lumini oculos iniiciemus. Quamobrem ſi noſtrorum ſermonum, ac Gentilium vlla eſt conuenientia, nobis illorum valdè conferet notitia: ſin minùs, eos ſaltem ſimul conferendo, differentiam diſcere licebit, cùm ad melioris optionem, atque delectum non parum comparatio fiat; & inferiora ſæpè collata ſint potioribus ornamento: veluti plantis quibus propria virtus eſt fructu pulcherrimo ſcatere, folia nihilominùs ramis coniuncta, quendam ferunt ornatum. Sic & animæ, cui præcellens quidem veritas fructus eſt, non abs re tamen, exteriore ſapientia circundatur, ſicuti foliis quibuſdam vmbram fructui, ac affectum non intempeſtiuum præbentibus.

Nazianzenus grauiter omninò, in S. Baſilij laudatione, commendat horum librorum peruolutationem, verbis illis, [Illud inter omnes ſanæ mentis homines conſtare arbitror, eruditionem inter humana bona principem locum tenere. Non de hac noſtra ſolùm, ac nobiliore loquor, quæ contempto omni ſermonis lepore, atque ornatu, ſaluti vni, atque earum rerum quæ ratione, atque animo intelliguntur, pulchritudini arctiſſimè hæret: ſed etiam de externa, quam plerique Chriſtiani, prauo quodam iudicio, vt inſidioſam, & periculoſam, ac procul à Deo auertentem, aſpernantur. Quemadmodum enim cœlum, terram, aërem, quæque eorum complexu coërcentur, non ideò contem- 307.

nere

Digitized by Google

nere debemus, quia nonnulli ea ſceleratè accipiunt; pro Deo, ea quæ Dei ſunt, venerantes: quin potiùs quidquid tum ad vitam, tum ad animi oblectationem vſui eſt, decerpentes, quidquid periculoſum eſt, fugimus; non res creatas aduersùs Creatorem, vt ſtulti faciunt, concitantes, ſed ex rebus conditis conditorem agnoſcentes, atque omnem intellectum, vt Apoſtoli verbis vtar, Chriſto captiuum ſubmittentes: quemadmodùm inſuper, nec ignis, nec cibus, nec ferrum, nec res vlla alia ſuaptè natura vel maximè vtilis eſt, vel maximè noxia; verùm vtiis qui vtuntur, placet; atque adeò ex ſerpentibus beſtiis quaſdam interdum ſalutaribus medicamentis admiſcemus; eodem nos quoque modo, ex litteris illis, & diſciplinis, quod in inquirenda rerum natura & contemplatione verſatur, ſuſcepimus: quidquid autem ad Dæmones, & errorem, & exitij voraginem ducit, reſpuimus. Imò etiam ab eo ad Dei cultum adiuti ſumus; nimirum ex deteriori, id quod præſtantius eſt, cognoſcentes, atque illorum imbecillitate doctrinam noſtram fulcientes. Quamobrem non idcirco eruditio contemnenda eſt, quòd ita quibuſdam videatur: quin potiùs ſtulti, atque imperiti habendi ſunt, qui hoc exiſtimant: qui omnes ſui ſimiles eſſe cupiunt, vt priuata eorum inſcitia, ſub communi deliteat, nec quiſquam ipſorum imperitiam prodat, & coarguat.]

Mox etiam ſubdit, qui liberalium diſciplinarum cognitione, (quæ certè in Ethnicorum libris proſtat haurienda,) non ſunt imbuti; eos ſibi etiamſi probitate non deſtituantur, luſcos videri. At qui probitati eruditionem nexuerint, & quibus velut ambidextris eſſe contigerit, eos verò eſſe perbeatos.

308. Affectatus Theologum Damaſcenus 4. *fidei c.* 18. autor quidem eſt, vt efficiamur boni Trapezitæ in lectione horum librorum, prudenterque diiudicemus aurum à ſcoria, approbantes quæ in illis vtilia ſunt; cætera verò ita legentes, vt repudiemus: quamuis ex his quoque, non parum lucri ad ſanctitatem Chriſtianæ doctrinæ, & errorum auerſionem, contentione facta vtriuſque doctrinæ, erui poſſe confirmet. Quod monſtrant impugnationes Ethniciſmi per Patres, ex libris Ethnicorum. Ita enim frequentiſſimè Ethnicos reuincunt, Arnobius, Tertullianus, Iuſtinus, Origenes, Euſebius, Theodoretus, Clemens Alexandrinus.

Præterea S. Auguſtinus 2. *doctr. Chriſt. cap.* 18. 29. & 40. egregiè diſputat pro vſu profanarum literarum, (atque adeò etiam librorum quibus eæ continētur,) ad Chriſtianam doctrinam. Multus item in hac parte eſt S. Cyrillus 6. *in Iulianum ad textum quartum*, refellens Apoſtatam, Chriſtianos criminantem, quod vellent, (vt aiebat,) participes eſſe doctrinæ Græcanicæ, arcerent autem ſuos ab idolothytorum vſu, quaſi corporum pabulum nocentius eſſet Ethnica eſca animorum. Hoc S. Cyrillus multipliciter refellit, & quanto iure Chriſtiani, Ethnicorum libros peruolutarent, quantúmque inde fructus ad veritatis Chriſtianæ confirmationem haurirent, rectè demonſtrat. Sed & Bleſenſis *epiſt.* 8. multis confirmat, fas eſſe de libris Gentilium haurire, quæ prodeſſe poſſunt. Et rationem reddit. [Nam nec de herbis quæritur, in qua terra, vel cuius hortulani cura, vel cultura adoleuerint, dummodò vim habeant ſanatiuam.] Idem *epiſt.* 91. [Quia ægrè audis hiſtorias, fabuloſa interſero. Sed de fabularum Gentilium moralitate, quandoque forma eruditionis elicitur; quoniam fas eſt, & ab hoſte doceri]

Innumera

Innumera in hanc rem ex variis Patribus, proſtant apud Claudium Eſpen- 309.
cæum, tractatione *de profectu ex libris Gentilium*, & apud Martinum à Roa *lib.5. ſingul. à cap. 4.* necnon apud Antonium Peres *certamine 2. expoſitiuo*, & apud Zamoram *initio Monarchiæ myſticæ.* Quæcunque enim proferunt, quibus diſciplinæ ab Ethnicis traditæ commendantur, eo ipſo, Ethnicorum libros non eſſe configendos, ſed poſſe ſine noxa legi, haberíque confirmant. Eodem modo huc pertinet tota diſputatio de impunè citandis à Concionatore legibus ciuilibus, quam conſcripſit ante annos 150. Geneuæ F. Ioannes de Marchepallio; in calce enim libelli, declarat ſe per *leges ciuiles*, intellexiſſe *Paganicas litteras*, eóque collimat vniuerſa diſputatio.

Quibus argumentis, lectio librorum Gentilium, improbari in Chriſtianis videatur.

Videntur adduci in contrarium poſſe, quæ ab Apoſtolis decreta contra hu- 310.
iuſmodi libros, refert S. Clemens *1. conſtit. c. 6. aliàs 7.* verbis illis. [Abſtine ab omnibus libris Gentilium. Quid enim tibi cum alienis ſermonibus, aut legibus, aut falſis Propheriis, quæ quidem homines leues à fide recta, detorquent? Nam quid in lege Dei deſideras, vt ad illa Gentilium ſcripta animum velis appellere? ſiue enim hiſtorias legere cupis, habes libros de Regibus: ſiue Sophiſtica, id eſt, quæ argutè ad ſapientiam referuntur, & poëtica, habes Prophetas, Iob, Prouerbia, in quibus plus acuminis, quàm in omni poëſi, & ſapientia Sophiſtarum reperies, quòd is, qui ſolus ſapiens eſt, illa effatus eſt; ſiue cantilenas expetas, habes Pſalmos; ſiue vetuſtas rerum origines, habes Geneſim; ſiue leges, & præcepta, habes legem Domini celebrem. Ab omnibus itaque alienis, & à Diabolo excogitatis, fortiter abſtine.] *Et lib. 2. c. 61.* [Quid verò vis communicari tecum libros Gentilium, qui ſunt hominum mortuorum, qui Diaboli inſtinctu ea ediderunt; quæ ad inficiendum, & euertendum fidem valent, quæque eos qui ſtudium in ipſis collocant, ad ponendam multitudinem Deorum deferunt?]

Similiter in Concilio Carthag. IV. *cap. 16.* (& refertur *diſt. 37.*) interdicitur Epiſcopis, (quanto magis aliis?) lectione librorum Gentilium. Quod confir- 311.
mat obiurgatio illa acris, qua Sanctus Gregorius *lib 9. Regiſtri epiſt. 47. indict. 4.* S. Deſiderium Viennenſem Epiſcopum corripuit, cùm accepiſſet; (vtique per falſos rumores, opera Brunichildis Reginæ, eiúſque partiariorum ſancto Præſuli infenſiſſimorum, diſſeminatos, vt notaui *in Sanctorum Lugdunenſium Indiculo*:) accepiſſet, inquam, ſanctum virum, tradendis literis humanioribus ex libris Gentilium, diſtineri. Quod Sanctus Gregorius negat memorari abs ſe abſque verecundia poſſe, quia in vno ſe ore, cum Iouis laudibus, Chriſti laudes non capiunt: & quàm graue nefandúmque ſit, Epiſcopis canere quod nec laico religioſo conueniat, conſiderari etiam atque etiam mandat. Sanctus Pacianus quod ſibi incogitanti, excidiſſet Maronis hemiſthichium, notatus eſt, vt rei inſolitæ & indecentiſſimæ, vt ipſe refert *epiſtola ad Sympronianum 2.*

Sanctus Odo, adoleſcens, iam tamen Clericus, cùm Virgilio daret operam, conſpexit per viſum, vas extrinſecùs pulcherrimum, reipſa autem plenum ſerpentibus; à quibus ſe citra morſum vallari ſenſit; agnouitque vas illud

A a   eſſe

Digitized by Google

eſſe Virgilij opus. Itaque eius lectione abſtitit, vt narrat in Sancti viri vita *c. 3.* Ioannes eius diſcipulus. Quæ Sanctus Hieronymus *epiſt. 22.* de diuinitus caſtigato ſuo in Ciceronem ſtudio refert, vulgatiſſima ſunt; nec eſt, quòd hîc cum nauſea repetantur. Valent hîc etiam illa à Theophilo Antiocheno *lib. 2. ad Autol. ante medium*, in quaſcunque Ethnicorum diſciplinas intorta; quanto magis in admiſtas polytheiſmo? [horum ſermo, (inquit,) ne vel ſcintillam quidem veritatis complectitur. Ea quæ hiſtorici, Philoſophi, aut Poëtæ tradidere, nonnihil probabilia videntur. At verborum lenocinium tolle, ſtulta, & vana eorum ſcripta apparebunt. Siquidem ſcripta eorum, quid aliud, quàm infinitas nugas continent? Nec in iis vel particulam veritatis quis cernere poteſt. Præterea ſi quando credis aliquid quod veritate nititur ab ipſis prolatum, tamen ſemper errore & mendacio corruptum eſt. Quemadmodum pharmacum aliquod mortiferum, ſi melle, vino, aut alio quodam liquore amabili temperetur, totum inutile, & noxium redditur: ſic & loquacitatis ſcriptorum prædictorum.]

2. Habent quoque hîc locum argumenta quibus Alphonſus à Caſtro *lib. 1. aduersùs hæreſes c. 12. & lib. 3. de iuſta hæretic. punit. c. 8. & 9.* demonſtrat patentiſſimam portam qua hæreſes in Eccleſiam irruperunt, eſſe lectionem librorum à Gentilibus conſcriptorum. Vrget verò, quòd in huiuſmodi libris multa reperiantur, quæ cum fide Catholica pugnant è diametro: plurima, vt Franc. Picus *lib. 1. de ſtudio diu. & hum. Philoſophiæ c. 8.* docet, quæ à virtute reuocant, innumera quæ ad vitia pelliciant. Ibi proponi fratrum implacabiles iras, parentum in liberos exaſperationes inconciliabiles, & iuſto acerbiores indignationes, imò efferationes: liberorum vicissim monſtroſa erga parentes odia, & offenſiones; Deorum multitudinem; eorumdem obſcœniſſimos amores.

313. Hoc argumentum Ludouico Viues *lib. 1. de tradendis diſciplinis, in fine*, cùm hanc rem agitaret, ferè perſuaſit, libros Ethnicorum eſſe abiiciendos. [Non laudamus Poëtas, (ait Baſilius *orat. de leg. lib. Gentil.*) qui de Diis diſſerunt, præſertim ſi plures, aut diuerſos ponunt, minimè inter ſe concordes. Frater enim apud illos cum fratre contendit, & pater aduersùs filios, & filius aduersùs patrem inſurgit. Bellum eſt ſine præcone, adulteria præſertim, ſtupráque, & amores Deorum obſcœnos, & hos maximè Principis omnium, & Dominatoris Iouis, vt aiunt. Quæ ſanè ſcelera ſi quis de feris dixerit, erubeſceret. Nos illa ſcenæ relinquemus.] Idem *in c. 3. Iſaiæ*, ad illud, *& inaures, & annulos*, ait has eſſe inaures reprobatas in Scriptura; cùm familia Iacob abiecit inaures, & Aaron fecit conflatile, ac Gedeon ſtruxit idolum, vterque ex inauribus.

314. Ob hæc, peſtem bonorum morum, è libris Gentilium afflari, non dubitat Caſtro, nec contentus hinc appetiiſſe eos libros: vrget præterea, errores Gentilium cum Chriſtianis dogmatibus pugnantes. Vt inficiationem productionis rerum ex nihillo, excluſionem prouidentiæ, mortalitatẽ animæ, mundi æternitatem, aliáque ſexcenta, ob quæ ſubornari hæreſes à Philoſophia, dixit Tertullianus *lib. de præſcript. c. 6.* qui item in hac re mirè philoſophatur *eodem lib. de præſcript. cap. 7.* & perpulchè Etherius, ac Beatus *lib. 1. contra Elipandum*, verbis illis. [Achan de Iericho linguam auream concupiſcens, pro quo iraſcente Domino, multi perierunt manu hoſtili ex populo. Atque poſtea ille, pro furto

furto, anathemate ab omni populo lapidati meruit, & à Domino æterna morte damnari, hoc ſignificauit, qui in Eccleſia hæreticorum inferrent dogma, vel ſuperſtitioſa ſæcularium literarum ſtudia. Hæc eſt enim lingua aurea, in luculento ſermone aptata. Hanc furati ſunt Arius, Sabellius, Bonoſus, Marcio, Baſilides, Elipandus Toletanæ Sedis Archiepiſcopus. Furati ſunt enim iſti regulas aureas de Hierico, id eſt, de ſchola ſeculari; & Philoſophorum ſectam non rectam, in Eccleſiam conati ſunt introducere, & maculare omnem Eccleſiam Domini, ita vt diſperderentur multi per eos. Ideóque abiecti, anathemate, quaſi aceruo lapidum, id eſt, multitudine peccatorum oppreſſi, atque extincti ſunt, ſicut Achan aceruo lapidum oppreſſus ab Iſraël extinctus eſt. Cuius errore perempto, Rex Hai, hoc eſt, Diabolus, qui per illorum impietatem, fidelium quoſdam abiecerat, iterum ſuperatus deuincitur, atque à Populo Dei ſuſpenſus, ligni Crucis virtute occiditur.] Expreſſerunt Origenem *hom. 7. in Ioſue.*

305. Quid quòd Gentiles Scriptores, non modò pleraque à Chriſtianis dogmatibus aliena tradunt, ſed etiam directè impetunt Chriſtianam fidem, (non enim ſemper Abimelech pacatus eſt Iſaaco, vt in hanc rem diſſerit Orig. *hom.* 14. *in Geneſ.*) eam vel ſubſannando, vel impugnando, & de omnibus demonſtrationes exquirendo. Quod conſtat in exitium Chriſtianæ ſimplicitatis verti, cùm myſteria noſtra non poſſint luce demonſtrationum perfundi, ſed ſub fidei nube lucida, (vt Damaſcenus *orat. de Transfig.* appellat,) perſpici debeant.

Et hac ex cauſa, S. Diadochus *cap.* 22. profundum fidei, vocauit *aquam obliuionis*, quia facit obliuiſci ſecularem ſapientiam, vt ibi interpretatur Turrianus. Gregorius Nyſſ. *lib. de vita Moſis, ſub initium Tropologicæ expoſitionis, pag.* 22. hanc eſſe ait filiam Pharaonis, cuius Moſes grandis factus, ſe negare filium debet, cùm ſit ſterilis. S. item Auguſtinus *epiſt.* 131. (quæ eſt ad Memorium Epiſcopum, Iuliani poſtea Pelagianorum ſigniferi patrem, cùm inaudiſſet filium eius, tunc Diaconum, erudiri literis ſecularibus, ſic conclamat in eas diſciplinas, quas variarum, vt ait, ſerui libidinum, liberales vocant. [Quid aliud dicendum eſt eis, qui cùm ſint iniqui, & impij, liberaliter ſibi videntur eruditi, niſi quod in litteris verè liberalibus legimus, *ſi vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Per eum namque præſtatur, vt ipſæ etiam quæ liberales diſciplinæ, ab eis, qui in libertatem vocati non ſunt, appellantur, quid in ſe liberale habeant, noſcatur. Neque enim habent congruum libertati, niſi quòd habent congruum veritati. Vnde ille ipſe filius, *& veritas,* (inquit,) *liberabit vos.* Non ergo illæ innumerabiles, & impiæ fabulæ, quibus vanorum plena ſunt carmina Poëtarum, vllo modo noſtræ conſonant libertati, non oratorum inflata, & expoſita mendacia; non denique ipſorum Philoſophorum garrulæ argutiæ, qui vel Deum protſus non cognouerunt, vel cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt cor eorum inſipiens, & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, & immutauerunt gloriam incorrupti Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, atque quadrupedum, & ſerpentium; vel qui iſtis ſimulacris non dediti, aut non nimis dediti, coluerunt tamen, & ſeruierunt creaturæ potius, quàm Creatori. Abſit omninò, vt ipſorum vanitates, & inſaniæ mendaces, ventoſæ nugæ, ac ſuperbus error,

Digitized by Google

rectè *liberales litteræ* nominentur; hominum ſcilicet infelicium, qui Dei gratiam per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qua ſola liberamur de corpore mortis huius, non cognouerunt, nec in eis ipſis, quæ vera ſunt ſenſerunt.]

316. Apud Origenem, extrema *homilia* 1. *in Geneſim*, negatur bibliothecam Chriſtianam ex libris ſecularibus conflandam eſſe. Idem Origenes *hom*. 4. *in Exod.* huc accommodat ſecundam, & tertiam Ægypti plagam, S. etiam Paulinus *epiſt.* 38. quæ eſt ad Iouium, latè idem confirmat. Præmiſerat ille quidem Iouium alloquens, omnium Poëtarum floribus ſpiras, omnium Oratorum fluminibus exundas, Philoſophiæ quoque fontibus irrigatis, peregrinis etiam diues literis, Romanum os Atticis fauis imples; ſed mox addit. [Eſto Peripateticus Deo, Pythagoræus mundo, veræ in Chriſto ſapientiæ prædicator, & tandem tacitus vanitati pernicioſam iſtam inanium dulcedinem literarum, quaſi illos patriæ obliteratores de baccarum ſuauitate Lotophagos, vt Sirenarum carmina, blandimentorum nocentium cantus euita. Et quia licèt quædam plerumque de inanibus fabulis, vt de vulgaribus aliqua prouerbiis, in vſum veri, ac ſerij Sermonis aſſumere, dicam non literas tantùm, ſed & omnes rerum temporalium ſpecies, nobis eſſe Lothophagos, vel Sirenas. Nam & voluptatum peſtifera dulcedo, patriæ nobis obliuionem facit, cùm homini Deum, (qui eſt Patria omnium communis,) obliterat, & illecebræ cupiditatum, illam Sirenarum fabulam veritate cladis imitantur. Nam quod ille Sirenæ fuiſſe finguntur, id verè ſunt illecebræ cupiditatum, & blandimenta vitiorum. Habent enim in ſpecie lenocinium, in guſtu venenum; quorum vſus in crimine, pretium in morte numeratur. Has oportet vltra Vlyſſis aſtutiam cauti, non auribus tantùm, ſed & oculis obſeratis, & animo quaſi nauigio præteruolante fugiamus, ne ſollicitati delectatione lethifera, in criminum ſaxa rapiamur; & ſcopulo mortis affixi, naufragium ſalutis obeamus.]

Argumenta propoſita excinduntur; nec niſi per accidens vrgere demonſtrantur.

317. Non alia occurrunt, quibus libri Ethnicorum polytheiſmum ſpectantes, aliáve huiuſmodi dogmata fidei noſtræ aduerſantia continentes, patere debere ſuffixioni, probare liceat. Verè tamen hæc omnia non aliud probant, quàm quod initio inſinuaui; (pleniúſque proſequitur Conradus Brunus *lib*. 1. *de hæreticis cap*. 5.) cùm dixi, per ſe loquendo, libros Gentilium, etiam qui Polytheiſmum ſpectant, non eſſe configendos: quo ipſo inſinuo, per accidens attentis temporum, ac perſonarum, & ſtatuum circunſtantiis, aliud interdum eſſe ſtatuendum, v. gr. initio naſcentis Eccleſiæ, cùm adhuc Chriſtiani teneri erant, & recens ab Ethniciſmo, & doctis fabulis abducti, conſultiſſimum fuit, illis interdicere lectione huiuſmodi librorum, vt memoria Ethniciſmi ſenſim ex eorum mentibus obliteraretur, ſalrémque non infigeretur penitiùs, ſicque declinaretur periculum, vacillationis in fide, aut regreſſionis ad vomitum. Et id vnum ſpectauit, quod ſanxiſſe Apoſtolos relatum eſt ex Clemente Romano, vt ibi benè obſeruauit Carolus Bouius; ſed quia nunc omne illud periculum ceſſauit, euiguiſſe quoque decretum illud, cenſere licet. Mutata quippè

quippè ſunt tempora, & alia nunc eſt legentium conditio, quàm tunc eſſet, Et nihilominus nunc quoque, quibuſdam perſonis indecorum planè eſſet, tempus conſumere in huiuſmodi libris peruolutandis, neglecto ſtudio congruentiore ſacrarum literarum. Quod fuit Philoni argumentum, ad exagitandam horum ſtudiorum curam in iam prouectis, eodémque ex capite Petrus Bleſenſis *epiſt.* 76. Clericum ſenem iure redarguit.

Nec aliud ſpectauit Concilium Carthag. cùm interdixit Epiſcopis lectione librorum Gentilium, nempè iugi, & aſſidua, quæ ſine detrimento paſtoralis ſollicitudinis, & pabuli per ſacras literas ouibus ſubminiſtrandi, eſſe non poſſet, & eodem modo accipienda ſunt quæ habet Theophilactus *epiſt.* 18. ſcribens ad Epiſcopum Mermentlarum, (id loco nomen,) de abiiciendis Epiſcopo huiuſmodi ſtudiis. Id quod etiam habetur ex D. Auguſtino *epiſt.* 56. quæ eſt ad Dioſcorum. Sanctus autem Gregorius non tam lectionem librorum Ethnicorum in Epiſcopo improbat, quàm magiſterium, & tradendarum aliis profanarum literarum occupationem. Nimium quoque ſtudium in has literas, ex Haymone *lib.* 1. *de Chriſtianarum rerum memoria*, damnat Choppinus *lib.* 1. *ſacra politiæ tit.* 5. *n.* 4. 318.

Eſt in eam rem locus inſignis apud Hieronymum *epiſt.* 146. poſt commendatum ſtudium librorum ab Ethnicis conſcriptorum, præuia ſuperfluorum abraſione; ſubdit enim in rem præſentem, [Apoſtolus prohibet, ne in idolio quis recumbat, dicens: *Videte autem ne hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis, ſi enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolio recumbentem, nónne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta, & peribit qui infirmus eſt in tua ſcientia, frater propter quem Chriſtus mortuus eſt?* Nónne tibi videtur ſub aliis verbis dicere, ne legas Philoſophos, Oratores, Poëtas, nec in eorum lectione requieſcas? Nec nobis blandiamur, ſi in eis, quæ ſunt ſcripta, non credimus, cùm aliorum conſcientia vulneretur, & putemur probare, quæ dum legimus, non reprobamus. Alioqui quale erit, vt exiſtimemus, Apoſtolum, eius qui veſcebatur in idolio, conſcientiam comprobaſſe, & eum dixiſſe perfectum, quem ſciret de idolothytis manducare? Abſit, vt de ore Chriſtiano ſonet, *Iupiter omnipotens*, & *me Hercule*, & *me Caſtor*, & cætera magis portenta, quàm numina. At nunc, etiam Sacerdotes Dei, omiſſis Euangeliis, & Prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum verſuum verba canere, tenere Virgilium, & id quod in pueris neceſſitas eſt, crimen in ſe facere voluptatis.]

Habet hîc locum prouerbium apud Hebræos receptum quod memorat Druſius *de curia* 1. *adagio* 5. *Adhuc Aben Zoma, foris eſt*; idſenim prouerbium, 319.
Moſes Ægyptius *in More Nebuchim lib.* 3. *c.* 52 à ſapientibus vſurpatum docet, de circumeuntibus domum Regis, quærentibus portam ipſius. ideſt, hærentibus in ſtudiis dedecentibus ætatem, vel conditionem ipſorum: puta cùm vir Eccleſiaſticus, qui per ætatem Magiſter eſſe iam deberet, diſtinetur ſtudiis puerilibus, & humanis. Eodem pertinet totum carmen Claudiani Viennenſis Presbyteri, quod ſubnecti ſolet eius libris de ſtatu animæ, éſtque ab eo exaratum contra vanos Poëtas, ad collegam annoſum. Scripſerat in gratiam ſororis Fuſcinæ Alcimus Auitus iam Deo addictus, metricum opus de caſtitate. Conteſtatus autem ſe deinceps à iungendis pedibus & ſcribendis verſibus, pedem

Digitized by Google

relaturum; rationem reddit. [Decet enim dudum profeſſionem, nunc etiam ætatem noſtram, ſi quid ſcriptitandum eſt, grauiori potiùs ſtylo operam, ac tempus inſumere, nec in eo immorari quod paucis intelligentibus menſuram ſyllabarum ſeruando canat; ſed quod legentibus multis, menſurata fidei aſtructione deſeruiat.] Quod ille de ſcriptione ait, æquè impetit lectionem, ſine qua ſcriptio ægrè vigeret.

320. In Monacho eandem lectionem ſimili ex cauſa improbat Petrus Damiani *opuſc.* 13. *c.* 11. & ex recentioribus latè Choppinus *lib.* 1. *Monaſt. tit.* 3. *num.* 13. Benè Iſidor. Peluſ. *lib.* 1. *epiſt.* 63. verbis illis. [Quis te Comicis ſalibus non perſtringat? Quis te non commiſereatur, qui cùm in Philoſophiæ diſcipulorum Domini tranquillitate ſedeas, Gentilium Hiſtoricorum, & Poëtarum tumultum atque æſtum tecum trahas? Quid enim, (dic quæſo,) apud illos eſt, quod religioni noſtræ ſit præferendum? Quid non mendacio, ac riſu ſcatet, ex iis quæ magno ſtudio conſectantur? An non diuinitates ex vitioſis affectionibus? An non fortia facinora pro vitioſis affectionibus? Quamobrem, ipſam quoque fœditatis & obſcœnitatis lectionem fuge; (nam ea miram, ad aperienda vulnera iam cicatrice obducta, vim habet;) ne alioqui vehementiore cum impetu ſpiritus improbus reuertatur, ac deteriorem, & perinicioſiorem tibi priore ignorantia, aut negligentia cladem inferat.] Ad hunc locum, Conradus Ritershuſius, rem problematicè agitans, prolato præter cæteros Iacobo Billio *lib.* 1. *obſeruat. ſacrarum, cap.* 13. idipſum agitante, eò denique reuoluitur, vt ſtatuat quod hîc intendimus: & aſtipulatur Ludouicus Viues *lib.* 1. *de tradendis diſciplinis*, nec non Laurentius Landtmeter *lib.* 2. *de vetere Clerico & Monacho, parte* 1. *c.* 19.

321. Huc item ſpectant illa Paulini iam à ſeculo transfugæ, ad Auſonium *epiſt.* 1. *metrica.*

Quid abdicatas in meam curam, pater,
Redire Muſas præcipis?
Negant Camœnis, nec patent Apollini
Dicata Chriſto pectora.
Fuit iſta quondam non ope, ſed ſtudio pari
Tecum mihi concordia,
Ciere ſurdum Delphica Phœbum ſpecu,
Vocare Muſas numina;
Fandíque munus, munere Indultum Dei,
Petere Fonte, Nemoribus, Iugis.
Nunc alia mentem vis agit, maior Deus;
Aliôſque mores poſtulat,
Sibi repoſcens ab homine munus ſuum,
Viuamus vt vita patri.
Vacare vanis, otio, aut negotio,
Et fabuloſis literis
Vetat; ſuis vt pareamus legibus,
Lucémque cernamus ſuam.
Quamuis Sophorum callida, árſque Rhetorum, &
Figmenta vatum nubilent.

Qu

Qui corda falſis atque vanis imbuunt;
Tantúmque linguas inſtruunt,]

Sapientiſſimè denique Sidonius *lib.8.epiſt.4.ad Conſentium.* [Quoties mihi tui verſus à meditationis incude tanquam adhuc calidi deferebantur, ſic videbatur, qui etſi non benè ſcribo, benè iudico. Sed quod fatendum eſt, talibus ſtudiis anterior ætas iuſtè vacabat, ſeu, (quod eſt verius,) occupabatur : modò tempus eſt ſeria legi, ſeria ſcribi, déque perpetua vita potius, quàm memoria cogitari, nimiúmque meminiſſe, noſtra poſt mortem non opuſcula, ſed opera penſanda. Quæ quidem ad præſens non ita loquor, quaſi tu non vtraque laudanda conſcias: aut ſi adhuc in ſermone lætitia, non cuſtodiatur in actione cenſura; ſed vt qui Chriſto fauente clam ſanctus es, iam palàm religioſa venerandus iugo ſalubri colla pariter, & corda ſubdare : inuigiléſque cæleſtibus linguæ præconiis, anima ſententiis, dextera donatiis; præcipuè tamen dextera donariis, quia quicquid Eccleſiis ſpargis,tibi colligis.] 322.

Ad idem reuocat Gerſo 4.*p.collatione de Angelis*, verbera S.Hieronymo per ſomnum inflicta, de quibus in tractatione *de ſtigmatiſmo cap.9.* Monet enim Gerſo, eam narrationem non eſſe referendam ad improbationem ſtudij moderati; & perſonam lectoris eiúſve conditionem, aut ætatem, non dedecentis: id quod non dubitat inſimulare temeritatis, cùm conſtet viros ſanctiſſimos contrarium vſum tenuiſſe, & libros Ethnicorum qua par erat moderatione verſaſſe. Quod ergo in Hieronymo reprehenſum eſt, (vt Gerſo obſeruat,) aliud non fuit, quàm nimium ſtudium euoluendi Tullium, ſupra quàm ferebat conditio, & ætas, ac vitæ inſtitutum S.Hieronymi. Qua ratione æquè in quocumque alio, nimius affectus erga libros de quibus agimus, meritò reprehenderetur, eſſétque mulctâ cœlitùs inferendâ dignus. In eandem ſententiam accipiendus eſt, meritò hîc videndus, Philippus Abbas *lib... de iuſtitia Clericorum c.27. & tota epiſt. 3.* Hæc verò, (vt conſtat,) per accidens ſe habent, ad id quod generatim, & vniuersè de his libris ſtabilire ſatagimus: nempè quòd cùm legentium ſtatus, aut temporum conditio aliud non fert, legi citra noxam queant.

Nec aliter occurrendum eſt iis, quæ ex Alphonſo de Caſtro ſunt adducta, quantum ad hunc locum ſpectant. Quod addo, quia quæ habet de obſcœnitaribus, quibus ſcatent plerique Ethnicorum libri, rectè omninò probant, eiuſmodi libros eſſe confixione digniſſimos. Sed iam tranſgredimur limites huius puncti, quo de librorum à Gentilibus conſcriptorum lectione agimus; tantùm quia à Gentilibus ſunt editi, aut quia res Gentilium proſequuntur. De illis verò qui fœda continent, indubitatum eſt, exterminandos eſſe, ſed alio ex capite quàm Ethniciſmi, à quo nunc adulta iam luce Chriſtianitatis, nullum impendet periculum puritati fidei, vel bonorum morum; ſicut impendet à libris ſpurcis cuiuſcumque ſint autoris, ſiue Ethnici, ſiue Chriſtiani. 323.

Eandémque ob cauſam, quamuis libri hæreticorum ob impendens ab eis periculum prohibeantur, non tamen libri Ethnicorum, de quibus agimus. Quò ſpectat pronunciatum Iſidori *lib.3.de ſummo bono,cap.13. num.12.* [meliores eſſe Grammaticos, quàm hæreticos; hæretici enim hauſtum lethiferi ſucci, hominibus perſuadendo propinant. Grammaticorum autem doctrina, poteſt 324.

poteſt etiam proficere ad vitam, dum fuerit ad meliores vſus aſſumpta.] Sumit *Grammaticos*, pro tractatoribus rerum Gentilium. Quo pacto etiam S. Gregorius S. Deſiderium Viennenſem, ob traditam *Grammaticam*, id eſt, literas humaniores increpauit. Qua ratione Seneca *Epiſtola* 88. Grammaticum circa ſermonem, hiſtorias, & carmina, diſtineri affirmat. Similique modo Nazianz. *orat.* 29: *num.* 40. commendans S. Baſilium, ait: [Quis in Grammatica quæ linguam ad Græciſmum format, hiſtorias colligit, metris præeſt, carminibus leges præſcribit, cum eo comparandus?] Secernitque ibi diſertè, Grammaticam à Rhetorica, & Philoſophia: vt & Iſidor. Peluſ. *lib.* 3. *epiſt.* 65. quod alij plerunque non ſ ruarunt. Nam Petrus Damiani *lib.* 8 *epiſt.* 8. *initio*, Chriſtum eſſe ait ſuam Grammaticam; id eſt, ſuam facundiam. Et latè *opuſc.* 13. *c.* 11. cùm diſſerit aduersùs Monachos ſtudentes Grammaticæ, hoc eſt, literis humanioribus. Thomas verò Cantiprat. *lib.* 1. *Apum c.* 8. *Grammaticam* vſurpat pro doctrina. [Antiquam, (inquit,) nota lector Grammaticam.] Ad quem locum Coluenerius adducit quoque Godeſcalum Hollen. *ſerm.* 1. *in* 3. *Decalog. preceptum*, ſimiliter vſurpantem nomen *Grammaticæ*. Imperitia librariorum, pro *Grommatica* menſurationes ſpectante, legitur plerunque *Grammatica*, vt notauit Pithœus *lib.* 2. *aduerſar. c.* 14. In epiſtola Pauli Papæ ad Pipinum Regem, (quæ in epiſtolarum Pontificiarum collectaneis à Gretſero editis eſt vigeſimaquinta,) ait Pontifex, ſe inter cætera quæ rogabatur, mittere Grammaticam Ariſtotelis, quod Gretſerus ibi, accipit pro Dialectica. Protrita notio eſt, qua ad infima ſtudia id nomen aptatur. In qua notione pulchrè iocatur Bleſenſis *epiſt.* 171. & 172. lugens vita functum Grammaticum. Quanquam libros quoque Poëtarum, quos à Nazianzeno & Iſidoro, Grammaticis adſcriptos vidimus, ideirco dictos *Grammaticos* cenſet Abailardus *lib.* 2. *introd. c.* 2. quòd pueris prælegerentur, & in iis literatiam veluti infantiam ponerent. Quamuis igitur libri hæreticorum prohibeantur; non tamen horum Grammaticorum, quia ipſi nunc nocere non poſſunt.

325. Denique autoritas Patrum, qua libri de quibus agimus, impetebantur, tantùm ſpectat adiuncta illa per accidens, à quibus hactenus vidimus poſſe meritò interdum improbari horum librorum vſum. Nominatim verò S. Paulinus, non tam Ethnicorum libros damnat, quàm errores quos Iouius inde hauriebat, de fato, & negatione prouidentiæ. Vnde *in epiſtola fine*, ſic Iouium affatur. [Parior ex copia tibi in noſtris quoque ſtudiis poſſidendæ Philoſophorum facundiæ, dum aduerſam veris deſinas amare ſapientiam. Melius enim tenere te potiùs quærentem diuina, quàm quærere diſputantem. Mitte illos ſemper in tenebris ignorantiæ volutatos, in contemptionibus eruditæ loquacitatis abſumptos, & altercatione veſana cum ſuis phantaſmatis famulatos, ſemper quærentes ſapientiam, & nunquam inuenientes, quia quem nolunt credere Deum, intelligere non merentur. Tibi ſatis ſit ab illis linguæ copiam, & oris ornatum, quaſi quædam de hoſtilibus armis ſpolia cœpiſſe; vt eorum nudus erroribus, & veſtitus eloquiis, fucum illum facundiæ, quo decipit vana ſapientia, plenis rebus accommodes: ne vacuum figmentorum, ſed medullatum veritatis corpus exornans, non ſolis placitura auribus, ſed & mentibus hominum, profutura mediteris.]

Quare

Quare non damnat Paulinus abſolutè lectionem librorum Gentilium, ſiue ad humaniores literas, ſiue ad Philoſophiam ſpectantium, ſed abuſum. Nominatim quoque Philoſophicos libros, etiam Ethnicorum, non eſſe Theologo accerſandos, fusè proſequitur Iulius Rugerius *lib. de auditore Theologiæ c. 5.* Non plura de libris Ethnicorum ſpectantium Polytheiſmum, vel aliqua tradentium religioni Chriſtianæ aduerſantia, nulla facta mentione ipſius Chriſtianæ religionis, eiuſque dogmatum.

Vtilitas è libris quorumdam Gentilium mordentium res Chriſtianas.

Minus timendum eſt à libris Ethnicorum, quibus res noſtræ deridentur, aut impugnantur. Quis enim cùm apud Lucianum, Eunapium, Iulianum, Simplicium, Epictetum, ſcommata in religionem noſtram intorta legit, vel alicuius Chriſtianæ veritatis impetitionem, præ Ethnica aliqua fabuloſitate; labaſcit in ea fide, quam Chriſtianis myſteriis adhibebat, cùm ad legendum acceſſit? Imò inde non exigua rerum noſtratum confirmatio haberi poteſt, non tantùm quia facta contentione nugarum & ſpurcitiarum Ethnicarum, Chriſtiana doctrina ſanctior occurrit; quo ex capite res noſtras maximè confirmare ſolent, qui pro fide noſtra egerunt, præſertim Clemens Alexandr. atque Arnobius: ſed etiam, quia eo ipſo quòd ea, quæ nunc credimus, à Gentilibus ridentur, aut refelluntur, argumentum idoneum eſt ac certum, fidem Chriſtianarum priſcorum, idem habuiſſe, quod noſtra nunc habet. 326.

Locus Eunapij.

Sic ex cœnoſiſſimo apud Eunapium loco, in Edeſio, quem placet veluti ſpecimen proferre, multa colligimus ad veritatem Catholicam ſpectantia. Ita habet. 327.
[In ſacra loca inuexerunt *Monachos*, ſic dictos; homines quidem ſpecie, ſed vitam turpem porcorum more exigentes; qui in propatulo infinita atque nefanda ſcelera committebant; quibus tamen pietatis pars videbatur ſacri loci reuerentiam conculcare. Nam ea tempeſtate, quiuis atram veſtem indutus, quíque in publico, ſordido habitu ſpectari non abnuebat, is tyrannicam obtinebat auctoritatem: in eam virtutis opinionem venerat id genus hominum. Illi ipſi, Monachos, Canopi quoque collocarunt, vt pro Diis qui animo cernuntur, ſeruos, & quidem flagitioſos, diuinis honoribus percolerent, hominum mentibus ad cultum ceremoniáſque obligatis. Hi namque ſalita, & condita eorum capita, qui ob ſcelerum multitudinem à iudicibus extremo ſupplicio erant affecti, pro diuis oſtentabant; iis genua ſubmittebant; eos in Deorum numerum receptabant, ad eorum ſepulchra ſordibus, & puluere conſpurcati. In his nonnulli *Martyres*, nonnulli *Diaconi*, & *Legati, arbitríque precum apud Deo*, nominabantur, cùm fuerint ſeruitia infida, & flagris peſſimè ſubacta, & quæ cicatrices ſcelerum, & nequitiæ veſtigia, corporibus circumferrent.] En quàm multa in rem Catholicam eximia, in hominis Ethniciſſimi bacchatione in Chriſtianos: quem recens tunc facta templi Serapidis ſub Theodoſio euerſio, peſſimè habebat. Habemus inde profeſſionem Monaſticam, & veſtem Religioſam pullam, atque abiectam, honorem SS. Martyribus exhibitum, cul-

tum reliquiarum, interceſſionem Sanctorum, pro nobis. Vah! quantus theſaurus è fauiſſa illa, imò ſcrobe lutulentiſſima hauritur; vt gaudendum propè videatur, rabioſum illum ſic inſaniuiſſe.

Ex Zozimo, Rutilio, varia.

328. Similiter ex Zozimi in Monachos furore, quem *lib. 5. hiſtoriæ* prodidit, illuſtre teſtimonium habemus pro veterum cœnobiorum redditibus. Ait enim. [*Monachi* qui vocantur, hi legitimis nuptiis abſtinent, & tam in vrbibus, quàm in vicis, populoſa collegia complent hominibus non maritatis, nec ad bellum, nec ad alium Reip. vſum neceſſarium idoneis; niſi quòd via *aſtutia* quadam progreſſi, ab eo tempore in hunc vſque diem, magnam agrorum partem ad ſe tranſtulerunt, & ſub prætextu quaſi pauperibus omnia communicent, omnes, (propè dixerim,) ad inopiam redegerunt.] Eadem eſt Iuliani Apoſtatæ calumnia *oratione* 7. Nec mitiùs de Monachis ſtatuit *in ſuo Itinerario* Rutilius, ſimili fructu legendus. Sic enim habet *lib.* 1.

Proceſſu pelagi iam ſe Capraria tollit.
Squalet lucifugis, inſula plena viris.
Ipſi ſe Monachos, Graio cognomine dicunt,
Quòd ſoli nullo vincere teſte volunt.
Munera fortunæ metuunt, dum damna verentur,
Quiſnam ſponte miſer, ne miſer eſſe queat?
Quænam peruerſi rabies tam ſtulta cerebri,
Dum mala formides, nec bona poſſe pati?
Siue ſuas repetunt ex fato ergaſtula pœnas
Triſtia, ſeu nigro viſcera felle tument.
Sic nimiæ bilis morbum aſſignauit Homerus,
Bellerophonthaïs ſollicitudinibus.
Nam iuueni offenſo, ſæui poſt tela doloris,
Dicitur humanum diſplicuiſſe genus.

Hoc inferiùs, de vno quodam ciue ſuo, in alia inſula Monacho ſpecialiter queritur, ſic canens.

Aſſurgit ponti medio circumflua Gorgon,
Inter Piſanum Cyrniacumque latus.
Aduerſus ſcopulos damni monumenta recentis,
Perditus hic viuo funere ciuis erat.
Noſter enim nuper iuuenis, maioribus amplis,
Nec cenſu inferior, coniugióve minor.
Impulſus furiis, homines diuóſque reliquit,
Et turpem latebram, credulus exul agit.
Infelix putat illuuie cœleſtia paſci;
Séque premit, læſis ſæuior ille Deis.
Num rogo deterior Circæis ſecta venenis?
Tum mutabantur corpora, nunc animi.

329. Tolle hoc Rutilij opus quo paſſim mordentur Chriſtiani; vnáque inſignem ſanctitatis ac profeſſionis monaſticæ expreſſionem excinde. Quinetiam eadem

opera,

opera, Confeſſionem luculentam victoriæ crucis ab hoſte expreſſam vi veritatis, erades. Sic enim canit de Iudæis, hoc eſt, de Chriſtianis; quia ſalus ex Iudæis, commiſcens, & candidè profitens diſſeminatione Chriſtianiſmi per orbem, perditum Ethniciſmum.

Atquè vtinam nunquam Iudæa ſubacta fuiſſet,
Pompei bellis, imperióque Titi
Latiùs exciſæ peſtis contagia ſerpunt;
Victoréſque ſuos, natio victa premit.

Non auſus Chriſtianis Imperatoribus orbem regentibus, mutire in Chriſtianos, ſub Chriſtiano nomine, *Iudæos* vocat: quod æquè, (alia licèt ex cauſa,) ab Epicteto factum, apud Arianum *lib.2. diſſert.9.* & ab aliis eiuſdem æui Ethnicis non ſemel.

Item ex Vlpiano, & Aurelio Victore, ac Luciano. 330.

Domitius Vlpianus *de officio proconſulis lib.7.* reſcripta Principum nefaria aduerſus Chriſtianos collegit, Lactantio teſte *5.inſtit.c.11.* nec plenè interciderunt eæ leges; ſed quamuis ad declinandam Chriſtianorum temporum inuidiam, Tribonianus ex eis Chriſtianorum nomen expunxerit, ſuperſunt tamen plurimæ paſſim in Pandectis, vt *l.6.ff.ad l.Iuliam peculat.l.8.ff.ad l.Cornel.de falſis l.5.ff.de pœnis.l.4.ad l. Cornel. de ſicariis, l.6.ff.ad l.Iuliam de vi publ.l.1.ff. ad l. Iuliam maieſt. l. 7. ff. de accuſatio.* Has hominis in Chriſtianos truculentiſſimi operum reliquias, tolle; vnáque inſigne trophæum religionis Chriſtianæ, quod toties PP. ſtatuunt, aboleueris; Indicem, inquam, exhauſtæ in Chriſtianos pharetræ Satanæ. Aurelius Victor, vt teſtatur Sanctus Hieronymus *epiſt. ad Paulum Concordienſem*, etiamſi Chriſtianis infenſus, tamen ad notitiam perſecutionum Chriſtianis illatarum, commodus lectu eſt; eáque ex cauſa, lectum à ſe teſtatur ea epiſtola S. Hieronymus.

Similiter, quia apud Lucianum legimus ſannas Momi illius *in Vnum tria, & Tria vnum*, vt videre eſt *in Philopatride*. Itémque legimus iuramentum quod 331.
ibi concipit, [*per Deum altè regnantem, magnum, ætherium, atque æternum, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, vnum ex tribus, & ex vno tria. Hæc tu Iouem puta, hunc exiſtima Deum.*] Quia, inquam, hæc apud illum Chriſtianorum ſubſannatorem legimus, optimè inferimus, priſcos illos Chriſtianos eadem nobiſcum de auguſtiſſima Triade ſenſiſſe. Ibidem paulo pòſt ex verbis illis. [Quando me Galilæus ille conuênit, recaluaſter, naſo iuſto præditus, qui in tertium vſque cœlum per aërem ingreſſus eſt, quæque optima, & pulcherrima ſunt, inde didicit, per aquam nos renouauit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos redemit.] Ex illis, inquam, verbis, vel potiùs ſannis per ſcurram illum, in Gentium Doctorem Sanctum Paulum intortis, apertè habemus, imagines Sanctorum, in Eccleſia antiqua fuiſſe in vſu. Inde namque ſcurra ille, cùm inter Chriſtianos verſaretur, effigiem Apoſtoli, animo expreſſam retulerat. Docétque præterea locus ille, ſenſum veteris Eccleſiæ, de renouatione hominis, & ſanctificatione, per Baptiſmi Sacramentum, In Dialogo de morte Peregrini, locus eſt illuſtris, ad perſpiciendum, quanta cura Chriſtiani operibus miſericordiæ, præſertim circa Martyres deſignatos, inſiſterent. Quam ſummam curam, vix alibi vſpiam, apud

Digitized by Google

noſtros, habemus magis expreſſam, quàm apud hunc nebulonem, à quo effusè ridetur, ſed hoc nobis ioci eius, & ſales profuerunt, vt à ridente, praxim Eccleſiæ antiquæ, ſanctiſſimam, & omni ſtudio imitatione exprimendam diſceremus. Tametſi admitto, vt Lucianus legatur, quoad aliquos Dialogos, autoritatem maiorum interuenire oportere.

Probra in nos Gentilium, magno vſui in rem Chriſtianam.

332. Apud Tertullianum *c.7.& 9. Apolog.* & Minutium *n. 11.* ac Euſebium *5. hiſtor. c.1.* appoſitio infantis farre contecti, & cibario ex eo Chriſtianorum, toties ab Ethnicis obiecti Chriſtianis; item adorario Cereris, & Liberi per Chriſtianos, teſte Auguſtino *lib.20. contra Fauſtum c. 13.* argumentum eſt veritatis myſterij Euchariſtiæ, de quo per vmbram aliquid perſpexerant Gentiles, ſiue ex lectione librorum noſtrorum, ſiue ex fide alicuius transfugæ, ſiue ex incompoſita per aliquem fidelem, profuſione ſermonis. Cultus virilium Sacerdotis, ab Ethnicis exprobratus noſtris, vt refert Minutius, ſpectat haud dubiè ad Sacramentum pœnitentiæ à Chriſtianis frequentatum, accidendo ad Sacerdotum genua. Peruicaciam, & inflexibilem obſtinationem, exprobrant Chriſtianis, Plinius *lib.10. epiſt.97.* & Epictetus apud Arianum *lib.4. cap.7.* ac Galenus *lib.3. de differ. pulſuum*; quòd cùm poſſent, externa ſaltem ſpecie, fidem abnegare; perſtarent tamen, nec cogi poſſent ad eiurandam fidem, vel in ſpeciem. Docemur ex ea firmitate, quam hi *obſtinationem* vocant, quàm ſit durandum in ſyncera fidei confeſſione, Chriſtianorum vſum de horis Canonicis publicè recitandis, exprimi imitatione à ſuis, voluit Iulianus Apoſtata, vt refert Sozomenus *lib.5. c.15.* idque ex eius Epiſtola. In eam qui incurrerit, habebit argumentum pro horis Canonicis ex vetere vſu.

333. Ammianus Marcellinus, (& ipſe Scriptor Ethnicus.) in Romanorum Pontificum maieſtatem, genuinum infixit *lib.27. num.2. in fine*, verbis illis, poſt deſcriptas S. Damaſi & Vrſicini ſchiſmatici de Romano Epiſcopatu, contentiones. [Neque ego abnuo, oſtentationem rerum conſiderans vrbanarum, huius rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere: quum id adepti, futuri ſint ita ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, procedántque vehiculis inſidentes circumſpectè, epulas curantes profuſas, adeò vt eorum conuiuia Regales ſuperent menſas: qui eſſe poterant beati reuera, ſi magnitudine vrbis deſpecta quam vitiis opponunt, ad imitationem Antiſtitum quorundam Prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi potandíque parciſſimè, vilitas etiam indumentorum, & ſupercilia humum ſpectantia perpetuò, numini, veríſque eius cultoribus, vt puros commendant, & verecundos.] Iungendus eſt locus ex *lib.15. num.6.* vbi de ſumma æternæ vrbis Epiſcoporum autoritate. Inde diſcimus, quis iam olim ſenſus fuerit Chriſtianorum de ſuprema Romani Pontificis autoritate in Eccleſia Dei, nec dedecere Eccleſiaſticum Principem, opes, & externum apparatum, dignitati illi commenſum habere. Sicut etiam ex eo quod varij Ethnici, ſed maximè Zozimus, Conſtantinum ob rem Chriſtianam ab eo amplificatam, ditata templa, paſſim mordent, docemur quo

loco

Digitized by Google

loco apud Chriſtianos tunc fuerit locupletatio Eccleſiarum, in quam nunc adeò fremunt ſectarij. Quanti porrò facienda ſint, hæc pro veritate teſtimonia ex fidei hoſtibus petita, quámque glorioſum ſit, eo te lotum genere hoſtes confodere, tradit pulcherrimè Eucherius *hom.* 1. *de Paſch.*

Mendacium ea ratione proficit veritati.

334. Liquet igitur, tantum abeſſe, vt Gentilium libri, de quibus egimus, cum damno legantur, vt potiùs prodeſſe non parùm poſſint. Et quod feciſſe è libris noſtris Porphyrium iure deteſtatur Piſidas, quum dixit, eum prata nactum, aſperos meſſuiſſe rubos; nos è contrario cum Theodoreto *lib.* 3. *contra Græcos*, è libris huiuſmodi fidei hoſtium, cum laude faciamus, carpentes de tribulis ficus,& cibum de comedente, ac de cadauere Leonis proſtrati fauos, & mella. Neque verò qui ad hunc modum noſtra confirmaret, in eam reprehenſionem incurreret, quam aliquos ſubiiſſe ſcimus, teſtimonia pro Chriſto, & rebus Chriſtianis, petendo è Gentibus: cuiuſmodi ille fuit, quem Photius eam ob cauſam arguit *cod.* 179. Qua etiam ratione, Marcellum Ancyranum, (iure, an iniuriâ nunc non quæro,) valdè reprehendit Euſebius *lib.* 6. *aduerſus eum cap.* 2. *in fine*, & rurſus *cap.* 3. quòd res Chriſtianas petitis è profana literatura obſeruationibus, illuſtraret. Sanctus item Auguſtinus 13. *contra Fauſtum c.* 15. infirmam eſſe rerum noſtrarum probationem quæ ex Gentilium autoritate petitur, diſertè prodit. In Martino Kemnitio inter Lutheri combibones ſtrenuiſſimo, idipſum carpit Stapletonus *lib.* 12. *de princ. fidei cap.* 14. Et in Eugubino Pererius *lib.* 1. *in Geneſ. cap.* 1. *verſu* 1. *num.* 23. Videndi item quos præterea profert Sandæus *in Theologia varia lib.* 2. *commentat.* 10. *exercitatione* 11. Non eſt, inquam, ſimilis, ea pro Chriſtianis rebus ex Ethnicorum ſcriptis argumentatio, illi alteri, quam à Photio & cæteris improbatam diximus. Quin potiùs hanc, quam commendamus, vſurpantes, monſtramus, (quod S. Hieronymus *epiſt. ad Magnum*, de Iuliano Chriſtianam religionem impugnante, ſcitè dixit,) eos iuxta fabulas Poëtarum, ſuo ſe enſe lacerare. Quare non eſſe libros Gentilium, de quibus egimus, configendos, ratum eſto. Imò ad hunc modum ex infœcundis lignis ſuccifis, machinas in aduerſarios ipſos ſtruimus, vt benè philoſophatur Giſelbertus *in Altercat. Synag. & Eccleſ. cap.* 12. *pag* 67.

Si tamen aliquem Ethnicum librum refodi contingeret, à quo nulla rebus noſtris vtilitas ſperari poſſet, ſed iure timeri deberet merum damnum, tunc locus eſſet iuſtæ ſuffixioni: nec tam nouaculam radendis eius ſuperfluis, quàm ſecurim ad cædendum eius caudicem adhiberi oporteret. Sed profectò, ſi in quem Ethnici Chriſtiana ſugillantis librum cenſura rectè caderet, in ſcriptiones Symmachi & Themiſtij de Religionis cuiuſuis indifferentia aptiùs caderet, quàm in alias pleraſque in ſpeciem nocentiores. Nunc enim error quem illi adulta iam Chriſtianitatis luce Ethniciſmo indormientes ſtabiliebant, perniciosiſſimè ſerpit. In cæteris, ſufficit nouacula, radens ſuperflua.

Digitized by Google

Patrum allegoriæ in rem propoſitam.

335. Quod enim ex S. Hieronymo *epiſtola* 84. *ad Magnum*, poſt Origenem *homil.*7. *in Leuit.* vulgatiſſimum eſt, libri Ethnicorum, eraſo quicquid in eis emortuum eſt, idololatriæ, voluptatis, erroris; id eſt, firmato aduersùs ea omnia mentis aſſenſu, vtiliter contrectantur. Quo Patres prædicti, necnon Bleſenſis *epiſt.*8. & Petrus Damiani *opuſc.*13.*c.*11. accommodant quod *Deuter.*21. præcipitur, de capite, ac ſuperciliis captiuæ mulieris radendis, omnibúſque toto corpore pilis, & vnguibus amputandis, priuſquam in coniugem aſſumatur. Similiter enim, reſecto ab Ethnica literatura, ad modum prædictum quouis emortuo, fas eſt Chriſtiano, copulari eidem captiuæ doctrinæ, (quam in iniuſtitia detinent aduerſarij;) & vernaculos ex ea Domino Sabaoth procreare. Huius ſapientiæ typus, ait alio loco Hieronymus, (nempe *epiſtola* 146. quæ eſt ad Damaſum, agens de ſiliquis porcorum, quas ſignare ait libros, & doctrinas Ethnicorum,) & in Deuteronomio ſub mulieris captiuæ figura deſcribitur; de qua vox diuina præcipit, vt ſi Iſraëlites eam habere voluerit vxorem, caluitium ei faciat, vngues præſecet, & pilos auferat; & cùm munda fuerit effecta, tunc tranſeat in victoris amplexus. Hæc ſi ſecundùm literam intelligimus, nónne ridicula ſunt? Itáque & nos facere ſolemus, quando Philoſophos legimus, quando in manus noſtras libri veniunt ſapientiæ ſecularis. Si quid in eis vtile reperimus, ad noſtrum dogma conuertimus: ſi quid verò ſuperfluum, de idolis, de amore, de cura ſecularium rerum; hæc radimus, his caluitiem inducimus, hæc in vnguium morem, ferro acutiſſimo deſecamus.]

336. Exitum filiorum Iſraël expilatis Ægyptiis, in hanc rem interpretatur S. Aug. 2.*doct.Chriſt.cap.*18. & 40. ac Bleſenſis *epiſt.*91. & optimè S. Cyrillus *lib.*1. *de ador. ferè in fine*, cùm de ſtructo, & ornato è ſpoliis Ægyptiorum, tabernaculo Hebræo. Qui item in hanc ipſam rem præclarè diſſerit *lib.*7. *de Adorat. ad finem libri.* Ad hoc item negotium, Gregorius Niſſenus *lib.de vita Moſis*, accommodat allegoricè circumciſionem filij Sephoræ, docens id pertinuiſſe ad monſtrandum, faciendam eſſe Chriſtiano circumciſionem Ethnicæ literaturæ. Orig *hom.*5.*in Leuit.* hanc eſſe, ait, oblationem ſuper fermentato.

337. Nec caremus vſu & praxi Sanctorum, hac in parte. Ipſum Apoſtolum, librorum Ethnicorum plagulas protuliſſe conſtat: vſurpaſſe, inquam, Epimenidis, Callimachi, Menandri, ac Arati loca; & vſurpando, ea ſanctificaſſe, vt dixit Orig. *hom.*39. *in Lucam.* [Secularem verſum aſſumens, (ait S. Hieronymus *epiſtola* 8. de verſu allegato 1. *Cor.* 15.) fecit Eccleſiaſticum. Sanctos item Patres & Doctores in Eccleſia Chriſtiana celeberrimos, prodere ſe in eorumdem Ethnicorum libris verſatiſſimos, monſtrat diligenter ac ſigillatim S. Hieronymus *dicta epiſt* 84.cùm ei Calpurnius cognomento *Lanarius*, id eſt, æmulus Ruffinus, per Magnum obieciſſet, cur Ethnicorum ſordibus candorem Eccleſiæ pollueret, & de Poëtarum ac Oratorum & Philoſophorum Ethnicorum ſcriptis, diteſceret. Nominatim verò Origenem, ſuis autorem fuiſſe, vt demptis Atheorum libris, omnes omnium, & Poëtarum & Philoſophorū libros peruolutarét, Greg Thaumaturgus autor eſt, in Chariſteria: qui id ab eo ſapienter eſſe factū agnoſcit. Id in veteri lege ſeruaſſe Danielem, & ante legem, Moſem, notat S. Baſil. *orat. de. legendis*

Digitized by Google

legendis fructuosè libris Gentilium, & Beda *in allegoricis expoſitionibus Samuëlis.* De Moſe rurſus, ac Iſaia, & Paulo, S. Gregorius *lib.5. in 1.Reg. cap.3. in fine.* De Iſaia, Hieremia, & Paulo, idem habet S. Ambroſius *lib.3. de fide c.1.* In hanc rem luculenta extat diſputatio apud Rupertum, bona parte *libri 7. de operibus Spir. ſancti à cap.10.* & apud Socratem *lib.3. hiſtor.c.14.* occaſione edicti Iuliani, quo veritus Ethnicam fabuloſitatem deprehenſum, & conuictum facilè iri à Chriſtianis, ſi libros Ethnicorum euoluerent, interdixit illis lectione librorum Gentilium: quod edictum extincto mox Iuliano euanuiſſe, meritóque non vulgarium modò maiorum, ſed etiam ipſius Apoſtoli exemplo & vſu, Chriſtianos reſumpſiſſe libros Gentilium demonſtrat *ibidem* Socrates.

Sic nimirum inſitio fit Ethnicarum literarum cum Chriſtianis, quod Clemens *6. ſtrom.* omninò egregiè, faciendum monſtrat verbis illis poſt diſciplinarum humanarum collationem cum oleaſtro, Chriſtianarum verò cum olea ſatiua. [Plus, (inquit,) nutrimenti accipit inſerta olea, propterea quòd ſit plantata in agreſti. Aſſueſit autem veluti concoquere nutrimentum, dum aſſimilatur pinguedini ſatiuæ. Sic etiam Philoſophus, qui agreſti oleæ aſſimilatur, cùm multa habeat non cocta, propterea quòd & lubenter inquirat, & facilè aſſequatur, & pinguedinem appetat veritatis; ſi per fidem, diuinam acceperit virtutem, in bonam & mitem inſertus cognitionem, tanquam oleaſter inſitus in ſermonem verè pulchrum, & miſericordem, & quod traditur nutrimentum concoquit, & fit bona, & ſatiua olea. Inſitio enim eas quæ erant ſteriles, cogit eſſe fertiles, arte agriculturæ; & ſcientia quæ eſt ex cognitione.] 338.

Pulchrè denique Petrus Bleſ. *epiſtola* 1. [Si cauſa publicæ eruditionis, aliqua de libris Gentilium fuerint interſerta, vobis in faſtidium non vertatur. Nam & Dauid de diademate Melchom, idoli Ammonitarum, ſibi diadema compoſuit. Et Paulus Apoſtolus ad improperium Galatarum, quandoque verſus Homericos eleganter aptauit] Plenius etiam *epiſt.* 8.

EROTEMA XII.

Saracenorum libri an ferendi, præcipuéque Alcoranus.

GEntilium libris ſubnecto libros Saracenorum atque Turcarum. Quod enim Petrus Cluniac. *in ſumma contra ſectam Iſmaëlitarum* rectè aduertit, annuúntque Vgolinus *de caſibus Papæ reſeru. 2.p. c.1. §. 1. num.* 3. Simancas *in Inſtit. tit.39. n.4.* & Sanchez *in Decalogum lib.2.c.10. num.22.* quamuis Saraceni, ſeu Turcæ, interdum vocentur hæretici, quia aliqua nobiſcum credunt; alia reſpuunt, rectiùs tamen Ethnici cenſentur, quia neque Baptiſmum quem Chriſtus Eccleſiæ ſuæ ianuam conſtituit, neque vllum prorſus Chriſtianum Sacramentum vſurpant; quod nullus vnquam fecit hæreticus. 339.

Non

Non interdicitur libris, idcirco tantùm quòd à Saracenis ſint conſcripti.

Saracenorum ergo libros, de quibus hoc loco quærimus, cùm in ſe eſſe malos oporteat, non eos intelligimus qui ab Saracenis Mahumetem ſectantibus de argumento quocunque ſint editi, ſed qui Saracenica dogmata ritúſque complectuntur; nam Auicennæ, Auerrois, multorúmque aliorum Arabum Mahumeti addictorum Philoſophicos, & Medicos, vel Aſtrologicos libros, nemo damnat, idcirco tantùm, quòd ab hominibus Saracenicæ ſuperſtitionis ſint conſcripti. Imò quamuis interdum in horum Scriptorum libris, aduersùs Chriſtianos, obiter aliquid intorqueatur, (quale eſt quod Auerroes Chriſtianis obiicit, quòd comedant Deum ſuum,) non eſt quòd interdictum librorum illorum lectione quis credat, cùm nullum periculum ſit ab iſtiuſmodi iaculis in fidem noſtram intortis; ſed potiùs quòd circa libros Gentilium ſuprà notauimus, confirmet ea inſectatio, veritatem Catholicam, præbeátque manifeſtum argumentum ſenſus Catholicorum, quem ſic allatrarint hæc à vero auerſa pectora.

340. Raymundum Lullum, ſcribit in eius vita Carolus Bouillus, à Summo Pontifice Clemente V. tentata etiam interpoſitione Philippi Pulchri Francorum Regis expetiiſſe, vt Auerrois in Ariſtotelem commentarios proſcriberet, ignique addiceret; eo quòd commentarij illi aduerſentur Catholicæ veritati, & ſcateant erroribus, qui iuuenum mentes facilè peruertunt, & à ſynceritate ac puritate fidei abductos, ſenſim ad impietatem diſponunt. Hoc cum precibus, & porrectis ſupplicibus libellis, ac etiam conſcripto ea de re libro expetiiſſet Raymundus, negat Bouillus fuiſſe auditum, ſiue à Pontifice, ſiue à Rege. Congruentior & exauditu facilior fuiſſet petitio, pro qua nunc, (quæ Dei benignitas eſt,) non eſt ſatagendum. Nimirum ne Auerroes oraculi loco eſſet in ſcholis: quod cùm ſuperiore ſeculo, & paucis anterioribus, inualuiſſet, præſertim in Italia, vt Canus *lib.* 10. *de locis c.* 5. notauit; occaſio fuit magnorum in oris illis errorum, & inutilis diligentiæ, qua aliqui non minùs in peruoluťando Auerroë collocabant operæ, quàm in ſacris literis ponant, qui iis maximè delectantur: nec fidei minùs Auerroi tribuerunt, quàm optimi quique fideles Canonicis ſcriptoribus: quod indigniſſimum fuiſſe, nemo non videt. Nunc Auerroes in ſcholis depontanus euaſit.

Quid de Saracenorum libris dogmaticis ſtatuendum.

341. Sed ſi de libris Saracenorum, (vt ita dicam,) dogmaticis, eorúmve ritus, ac fabuloſitatem prodentibus, præſertímque de Alcorano ſit ſermo, videri poteſt configendos eſſe, quia cùm Mahumetiſmus in magna Orbis parte altiſſimas radices egerit, ac etiamnum vigeat plurimùm, & illices habeat quibus facilè capiantur improuidi, & carnei homines; nempe effuſam libidinandi, & quidlibet impiè agendi licentiam: meritò timeri poteſt, ne lectio huiuſmodi librorum, fraudi ſit ſimplicibus, aut iis qui in ſe flammam intelligentiæ peruerſitate morum extinguunt, (vt D. Auguſtinus *tractat.* 8. *in Epiſtolam Ioannis*, de iis ſcitè dixit,

Digitized by Google

dixit,) qui in ſe malè viuendo fidei lumen effoderunt. Quo ex genere quam plurimos, à tempore defectionis Lutheri, ad Turcas deſerto Chriſto abiiſſe, Lindanus in Dubitantio *dialog.* 2. Gulielmus Reginaldus in Caluito Turciſmo deſcribentes Nouatorum, & Turcarum affinitatem, aliique meminerunt. Ex altera verò parte, videri poſſunt hi libri confixioni non patere, quia eadem illorum videtur eſſe ratio, quæ librorum ritus Ethnicos, & impia ſacra complectentium, quæ conſtat impunè proſtare.

Tractans hoc punctum Antonius Sanctarellus *tract. de hereſi c.*14. *dub. vnico, propoſitione* 7. ait, Alcoranum per ſe non prohiberi, ſed ratione ſcholiorum impiorum, notatúmque ac præfationum Lutheri ac Melanchtonis, quibus Baſilienſis editio Alchorani, per Theodorum Bibliandrum damnatæ memoriæ ſcriptorum adornata, contaminatur. Hoc verè & rectè autor ille. Et addere æquè poterat, ipſius Bibliandri Apologiam, qua Alcorano patrocinatus eſt, digniſſimam fuiſſe quæ configeretur. Omnium quippè librorum prohibitorum indemnitati, ſtudet meribibulus ille, vſque adeò, vt non erubuerit contra Theodoſij & Valentiniani Imperatorum legem de comburendis Neſtorij libris, grunnire. Hæc igitur concedo Sanctarello. Sed addit quo euerti videantur quæ ſic ſunt conſtituta; addit enim rationem, cur Alcoranus prohibeatur eſſe, quia in eo agitur de Religione nationis, hoc tempore maximè potentis, & ad corporum voluptates patentiſſimum oſtium aperientis; quæ ſunt valida corruptelæ illectamenta. Hæc, inquam, ratio monſtrare videtur, Alcoranum non vetari tantùm ratione impiarum Bibliandri annotationum, vel ratione præfationum Lutheri ac Melanchtonis, ſed per ſe ac ratione contextus ipſiuſmet Alcorani, quo Apoſtaſiæ hami, quos diximus, apponuntur. 342.

Per ſe loquendo, libri prædicti à confixione immunes.

Quare dicendum videtur, ſepoſitis Lutheraniſmi fæcibus per ſummam nequitiam illis, quas conſtat iure damnari; item niſi obſtarent ſpurcitiæ perpetuæ, queis Ricoldus *c.*8. Alcoranum fartum monſtrat; his, inquam, ſepoſitis, & ſpectato ſolo periculo inducendi ad Turciſmum, Alcoranum, vniuersè loquendo, non videri configendum, ſecluſis peculiaribus perſonarum circumſtantiis, cuiuſmodi frequentiores, & perieuloſiores eſſe poſſunt degentibus inter Saracenos, vel Mahumetanos, aut non procul ab eis, vbi commercium, & frequentia Saracenorum alloquia peruerſionem ſimplicium, aut in fide minùs firmorum, faciliùs promoueret. Quod ſpectaſſe crediderim Nicolaum I. cùm de libris à Saracenis per Bulgatos ereptis, (vtique Saracenicis,) ita Bulgaris reſpondet *c.*103. [De libris profanis, quos à Saracenis vos abſtuliſſe, & apud vos habere perhibetis, quid faciendum ſit inquiritis, qui nimirum non ſunt reſeruandi; corrumpunt enim, ſicut ſcriptum eſt, mores bonos, colloquia mala; ſed vtpotè noxij, & blaſphemi, igni tradendi.] Nimirum Bulgari erant Saracenis ferè propinqui, ideóque illis timebat Pontifex. Qua ratione videmus, ex quo in his regionibus cuilibet quidlibet credendi poteſtas publicè facta eſt, Catholicos ex vſu aſſiduo, atque conuictu cum hæreticis, dedidiciſſe horrorem hæreſeos; & cum amore perſonarum hæreſim profitentium, quem variæ neceſſitudi- 343.

Digitized by Google

nes conciliant, ad combibendum errorem ſenſim ſine ſenſu diſponi ac condocefieri. Non enim ægrè contingit, vt illius ex parte aliqua religionem probes, qui in conuictu politico, & humanis negotiis arrideat; & boni viri, non perfidi, non ceruicoſi, non rapacis, non crapulæ aut Veneri dediti, opinionem collegerit. Ex quo autem nefarij dogmatis particula quæpiam contra Eccleſiæ ſcita arriſerit; vniuerſum nequitiæ corpus extructa vera fide animum ſubit; quia, vt rectè dixit Phœbadius *lib. contra Arrianos.* [Si quid receptum fuerit contra fidem veniens, totius fidei damnum eſt.] Idem perpulchrè tradit Arnobius iunior, ferè initio libri primi conflictus cum Serapione. Idemmet ergo periculum, Catholicis inter Saracenos ac Turcas, vel non procul ab eorum ſede degentibus impendet, ratione cuius, configendus meritò eſt Alcoranus.

344. His verò circumſtantiis ſepoſitis, (ſicut reuera in his regionibus non habent locum,) & reſectis, (quod iam præmiſi,) impiis acceſſionibus per Mahumeti affines, Lutheranos & Caluiniſtas factis, nullum videtur periculum, à Latina cuiuſcunque Saracenici libri, ac nominatim Alcorani, lectione imminere. Itaque ſecluſa ſuperiorum prohibitione, legi poſſet latinè. Imò intereſſe videtur, non ignorari, quantus ſit Chriſtianæ religionis ſplendor, præ Mahumetana ſuperſtitione: quod præſertim deprehenditur ex nitore & ſanctitate codicum noſtrorum, præ illuuie & ſordibus; quibus, cùm alij Mahumetanorum libri perpetuò conſpurcantur, tum maximè Alcoranus. Nam, & obſcœnitatibus ſcatet, & iugibus contradictionibus refertus eſt; tótque & tam portentoſis mendaciis, & fabuloſitatibus incredibilibus refertus, vt ne fingere quidem aliquid monſtroſius liceat libro illo: quod præſertim verſat Ricoldus *in confutatione c.9.* Ideóque Chriſtianam legem apud lectores Alchorani ſtabiliri ait Armach. *lib.18.qq. Arm.c.9.* Præterea adeò inſulsè & confusè conſcriptum eſſe illud opus, rectè aduertit Hieron. Sauonarola *lib. 4. de veritate fidei, cap. 7.* vt à nemine ordinem vllum in eo notari poſſe, rectè confirmet; quod præcipuum eſt ignorantiæ, ac ſocordiæ ſignum.

345. Et inde eſt, quòd Saraceni, vulgari Alcoranum, vel in alias linguas verti, nulla ratione adducantur, vt ſinant. Audi Ricoldum *c.9.* [Ego firmiter ſenſi, quòd Saracenorum maximè ſapientes, & qui literarum peritiam habent, verbis Alcorani nullam adhibent fidem, ſed fictionem doctrinæ eius aduertunt. Signum autem huius, quod cum aliis ſapientibus hi publicè diſputare recuſant, ſicut ego per experientiam ipſam cognoui; & ipſum Alcoranum in medium afferri nolunt; vehementiſſimè enim triſtantur, cùm ab aliis legitur, & nequaquam volunt in alias linguas ipſum transferri. Scimus autem, quòd purum aurum, neque aquam timet, neque ignem, neque indicem. Propter hoc Chriſtiani veritati veri Dei confidentes, quæ fortiſſima eſt, & manet in æternum, libenter de Euangelio cum aliis nationibus diſputant; & gaudent cùm ab aliis nationibus legitur, deſiderántque ipſum omnibus publicari, & in alias linguas transferri. Et non literis ſolùm, ſed etiam ſcripturis publicis Chriſti paſſionem oſtendunt, quod aliis gentibus ludibrium, & ignominia videtur] Vide *ibidem cap.16. initio.*

346. Eum librum primus latinè fecit Ioannes Hiſpanus in Concilio Conſtantienſi ſub Martino V. confutauítque diligenter. Quod præſtitum item eſt ab

alijs.

Digitized by Google

aliis compluribus, nominatim à Ricardo, quem Demetrius Cydonius referente Volaterrano, in Græcum conuertit. Eum Nicolaus Cuſanus vocat *Ricoldum*, & plus cæteris ſibi placuiſſe ait, *in prologo ſua*, (vt inſcribit,) *cribrationis Alcorani:* quo etiam profitetur, autorem ſe fuiſſe Dionyſio Richelio Carthuſiano, vt opus quod de eo argumento edidit, elucubraret. Memorat præterea Cuſanus, viſum abs ſe opuſculum Sancti Thomæ de rationibus fidei, ad Cantorem Antiochenum, & alium Cardinalis Sancti Sixti, Ioannis de Turrecrematæ. Ex recentioribus, Ludouicus Viues ſplendidè & diligenter vniuerſum hoc argumentum verſauit *toto lib.4. de verit. fidei*; vbi *c.* 15. bene examinat turpitudinem, & infamiam paradiſi, in Alcorano propoſiti, de quo puncto diſſeruit etiam prolixè, & egregiè Gulielmus Pariſienſis *lib. de legibus c.*19. multa de autoris nequitia, & turpitudinibus prælocutus *toto c.*18. Plurima item, & de autore, & de ſecta, Cantacuzenus *in orationibus & apologiis*, necnon Euthimius *tit.*24. *panopliæ.* item Ioannes Galenſis & Albertus VVidmeſtadius contra Mahumetem.

Erotema XIII.

An Rabbinici, Thalmudici, Cabaliſtici libri, ſint cenſura percellendi

Rabbinicos libros in hoc ordine collocandos eſſe, perſuadeor ex eo, quòd tametſi libri mali ſunt, tamen vix noxij eſſe poſſunt, ſi lectori mens ſit non læua, & ex præiudicata de eorum inanitate, & fabuloſitatibus crebris ſententia, aduertat, vbi pedem, (vt ſic dixerim,) figat. 347.

Naui in ſcriptis Rabbinorum, Chriſto poſteriorum.

Quod Rabbinorum libros in ſe malos pronuncio, non de illis Rabbinis, qui Chriſtum anteceſſerunt, accipio; ſed de iis, quorum extant libri. Omnes enim huiuſmodi Rabbinos, quorum extant opera, fuiſſe Chriſto poſteriores; cùm ſæpè illatę populo Hebræo per Romanos cladis meminerint, cenſuit Bellarmin. *in opere de Scriptoribus, in calce tractationis de Scriptoribus veteris Teſtamenti.* Quanta verò peccent hi Rabbini, ſiue Scripturam interpretentur, ſiue ſomnia procudant narrationum, aut quicquid tandem ſcriptis committant, neminem latere exiſtimo. Scripturas certè adeò craſſe interpolant, verius, quàm interpretentur; adeò in ſenſus à plano alienos detorquent, vt nihil poſſit proferri indignius. Nec mirum. Habentes enim cor obcæcatum, & velamen ſuper oculos oppaſſum, vt Apoſtolus monuit; ſtudiosè quoque cauentes ne in Chriſtum quem Scriptura vniuerſa incluſum continet, quoquomodo incurrant; auertunt quanta poſſunt malignitate mentis oculos à ſenſu eius genuino, & vel in occidente litera ſiſtunt, vel ad inconditas allegorias eam transferunt.

Digitized by Google

348. Quòd ſi ante horrendum illud ſcelus, quo Iudæi dimitti à Deo, & in ſenſum reprobum tradi meruerunt, Philo vir ingenij perſpicaciſſimi, & amœniſſimi vſque eo tamen incondita interdum propoſuit in Scripturæ interpretatione, vt iure D. Auguſtinus 12. *contra Fauſtum cap.* 39. prodiderit, inde apparere quantum interſit, vtrùm ad Chriſtum referas omnia, an præter illum, quaſlibet coniecturas quolibet mentis acumine perſequaris; quanto minùs videri debet mirum, fœdè obtorſiſſe Scripturam, & circa eam ineptiiſſe, nepotes generationis peſſimæ, abiectæ à Deo, nec relictos, niſi vt ſint capſarij noſtri, ac librarij, quod idem S. P. ſæpè annotat? *Capſarios* dico, non interpretes; & *librarios*, non Doctores. Taceo mendacia atque figmenta perpetua; eſt enim Rabbinis proprium quarto modo, fabulari, & quæ nunquam fuerunt, eruntve vnquam, tanquam vera proponere, adeò craſsè ac ſtolidè, vt ne ingenij quidem mica prodatur in commin ſcendo dextrè, & appoſitè, ſingendóque probabiliter, & aptè ad perſuadendum.

Quatenus ferenda, aut non ferenda.

349. Sunt igitur Rabbinorum libri in ſe mali, non tamen noxij, quia nemo eſt adeò bardus Chriſtianorum, vt in tanta ab urdiſſimarum inſulſitatum luce impingat, & ſtupiditati Rabbinicæ aſtipulari velit, cùm Rabbinum à Chriſtianis ſcitis deflectere deprehendit. Quòd ſi qui interdum Rabbini, in Chriſtianum nomen calamos ſtrinxerunt, qua ſunt in filios deſertæ malè animata voluntate, *ſagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos, linguæ eorum.* Frigent, inquam, eorum calumniæ, & tam retuſis telis, vulnus altè adigi non poteſt: vel ſi alicubi impotentia mentis, fines veniabilis concitationis, in homine obcœcato eſt prætergreſſa, tunc ſpongiam adhibendam eſſe, quæ, ſaluis cæteris, eam partem abſtergat, nemo inficias iuerit. Quod item dicendum eſt de execrationibus, aut blaſphemiis in Chriſtum, quibus nebulones perditiſſimi, impiè proſcindunt quem parentes eorum confixerunt. Et hoc tantùm probant, quæ pro extirpandis libris Iudæorum tradit Alphonſus de Caſtro *lib.* 2. *de iuſta hæreticorum punitione c.* 15. *in fine.*

350. Quoad cætera quantumuis inſulſa, & inania, eatenus commodare Chriſtianis poſſunt Rabbinorum ſcripta, ideóque videntur non configenda, quatenus cùm ſint perſperſa variis antiquis moribus per manus à Iudæis antiquioribus ad iſtos deriuatis, & explicationem contineant rituum multorum, aut prouerbiorum ac formularum iam olim vigentium in ea gente, lux inde non exigua affundi poteſt variis Scripturæ locis, in quibus ritus illi, aut mores inſinuantur, vel parœmiæ, aut formulæ vſurpantur. Qua ex cauſa Sanctus Hieronymus *Apol.* 1. *aduersùs Ruffinum*, ait Origenem, Clementem, & Euſebium, Rabbinos lectitaſſe, & eorum interpretationes non ſemper eſſe aſpernatos. Quod de ſeipſo quoque prodit *in cap.* 2. *Nahum.* Idem à poſteris factitatum. Sic enim Caninius, ex Iudæorum vſu, pleraque noui Teſtamenti loca, eſt cum laude interpretatus. Lyranus ex iiſdem profecit perſæpè, necnon Burgenſis, Eugubinus, Oleaſter, & alij Hebraizantes, itémque Galatinus in opere de arcanis Catholicæ veritatis.

Et

Digitized by Google

Et vt omnis alia abeſſet vtilitas, illa tamen ſemper ſuppetet non exigua, quod cum Rabbinorum ineptiis temporis partem aliquam iuuat concedere, ſumma ſtupiditate eorum perſpecta, & cauſa tantæ ruditatis quæ neminem latere poteſt, annotata, afficimur multo magis ad noſtra, & in Chriſtum lucem, & ſapientiam noſtram, ac debemus, animamur.

Tandem quod aiebam, Rabbinos eſſe capſarios, & librarios noſtros, vſum non modicum, vel ab inuitis in rem noſtram, extare ex eorum libris, demonſtrat. Atteſtantur enim veritati Euangelicæ, iis libris vtcunque interpretandis, in quibus res Chriſtianæ tanto antè ſunt prænunciatæ. Ita ſæpè S. Aug. ac nominatim *lib. 1. de conſenſu Euang. cap.* 14. *& ſerm.* 32. *de temp. & 67. de diuerſ. & in Pſalm.* 40. & ruſus *in* 56. *ad. verſ.* 4. *& epiſtola* 59. *ad q.* 2. *ac.* 18. *ciu. c.* 46. Eſſeque in hunc finem per totum orbem diſperſos Iudæos, ſic ſcribit *ferm.* 1. *ex* 40. *nouis.* [Iuſſit Imperator Romanus, iam Chriſtianus, vt ad ipſam Ieruſalem non accederent Iudæi. Et ſparſi per orbem terrarum, facti ſunt quaſi cuſtodes librorum noſtrorum; quomodo ſerui, quando eunt in Auditorium domini ipſorum, portant poſt illos codices, & foris ſedent; ſic ſeruus factus eſt filius maior, filio minori. Nam aliquando mouent nos aliqua in Scripturis, & de Iudæorum codicibus, certi aliquid cognoſcitur. Ideò ergo ſparſi ſunt, vt nobis libros ſeruent. Maior ergo minori ſeruit.] Iuſſum Imperatoris Romani iam Chriſtiani, eſt edictum Conſtantini Magni, memoratum à Chryſoſtomo *homil.* 3. *contra Iudæos*, quo miſeri Iudæi vrbem Hieruſalem contra interdictum inſtaurare aggreſſi, amputatis auribus multati, & in varias oras ſparſi ad cæterorum terrorem, nobis inſuper in librarios atque capſarios ſunt facti. 351.

Nec diſſimiliter de Iudæis ſtatuunt, S. Iuſtinus *in paraneſi, circa medium*, S. Chryſoſt. *in Pſalm.* 44. *initio*, *& in Pſalm.* 8. *& hom. de Cruce, media Quadrageſima, ſub finem.* Non ſunt ergo omnes Iudæorum, & Rabbinorum libri per omnia explodendi. In quam rem legendus Mariana *opuſc. pro edit. vulg. cap.* 27.

Quid de Thalmudicis libris ſtatuendum.

Thalmudicorum librorum eadem eſſe ratio poſſet quoad Chriſtianos, ſi per maiores liceret. Sunt enim Thalmudici libri, quaſi Pandectæ iuris Iudaici, cùm Ciuilis, tum Pontificij, & ſacri. Itaque Iudæorum inſtituta, ritus, & leges, his libris continentur; poſſúntque proinde non modicè ad Scripturæ intelligentiam commodare. Differunt de horum librorum varietate, & partitione, initiiſque, ac progreſſione, (non enim omnes vno tempore ſunt conſcripti,) de autoribus inſuper, & argumentis, quæ quiſque eorum proſecutus eſt; varij Recentiores, nominatim Genebr. *lib.* 3. *Chronol.* Serarius *lib.* 1. *de Rabbinis, cap.* 14. Sixtus *lib.* 2. *Bibl. v. Traditiones ſeniorum.* Petrus Gregorius *lib.* 12. *de Rep. cap.* 5. Galatinus *lib.* 1. *de arcanis cap.* 5. Hos libros, ſanè in ſe malos, ob multam mendacitatem, & fabuloſitatem, multa legi naturæ, & morum honeſtati contraria, quorum indiculum confecit Sixtus Senenſis *lib.* 2. *Bibl. v. Traditiones ſeniorum*, Petrus Alphonſus *in Dialogis*, (hunc lectione Thalmudis, tot in eo notatis abſurdiſſimis impietatibus, factum Chriſtianum, 352.

notat Turrianus *lib. de permittenda Iudæis ſola lectione legis & Prophetarum*,) ac Hieronymus à S. Fide *toto lib. 2. contra Iudæos*, & Finus *lib. 9. flagelli à cap. 5. ad 21.* Ob eas tamen quos dixi commoditates, & quia vix Chriſtianis nocere poſſunt, referendos dixi in hunc ordinem; dummodò quod circa Rabbinos notabam, reſecentur quæ æſtus inuidiæ ac furoris, pecoribus maledicentiſſimis in Chriſtum, ac Deiparam, nomenque Chriſtianum blaſphema, & execranda extorſit. Ea verò maximam partem non primis librorum Thalmudicorum autoribus excidiſſe, ſed à progenie vitioſiore per malignitatem in dies auctiorem infarta eſſe, argumento eſt, quod nouæ horum librorum editiones, locupletatæ huiuſcemodi acceſſionibus, ſemper prodierint. Sic ergo emaculatos, & ad primum ſtatum reuocatos libros Thalmudicos, ſpectata ſolùm rei natura, cenſuerim poſſe ſubduci damnationi.

Seuera de Thalmudicis ſcriptis iudicia.

353. Aduerſati non paucis Pontificum decretis videbimur, niſi attentum lectorem, & eorum, quæ præmiſimus, memorem, nanciſcamur. Gregorius namque IX. referente Bernardo de Luxemburgo, libros Thalmudicos igni addixit anno 1230. S. Ludouicus Rex Galliæ, idem fieri iuſſit anno 1239. vt ſcribit Thomas Cantiprat. *lib. 1. de Apibus cap. 7.* addita narratione inſignis diuinæ vindictæ in Archiepiſcopum, qui pecuniis corruptus, vt libri Thalmudici Regio edicto ignibus adiudicati, ſubducerentur exitio, & Iudæis redderentur, autor fuerat. Sed flagellato peſtilente, eſſe innouatum edictum, & magno numero combuſtos fuiſſe libros Thalmudicos, addit Cantipratanus: qui libros Thalmudicos Iudæis Orientalibus abominationi fuiſſe prodit, vſque adeò, vt hæreticos & excommunicatos reputarent Iudæos Occidentales, qui contra legem Moſis ac Prophetas, Thalmudicos libros recipiunt & exſcribunt. Hæc Cantipratanus, occaſione Gallicanæ cenſuræ in hos libros. Innocentius item IV. anno 1244. *conſtitut. 41.* libros Thalmudicos in Galliis conquirendos, & comburendos edixit. Id quod antea ſub Gregorio IX. Cancellarius Pariſienſis de ſententia Magiſtrorum curauerat. Gregorij, & Innocentij edictum renouauit Iulius III. *conſtit. 46. anno 1553.* intentatis in retinentes hos libros, grauibus pœnis, & iis ipſis, quæ à fide deficientibus ſunt conſtitutæ. Reuclinum, quod apud Maximilianum Cæſarem egiſſet, vt libri Thalmudici ab igne eximerentur, peſſimè audiſſe, & ægrè nomen indemne ſeruaſſe, teſtatur Conradus Brunus *lib. 6. de hæreticis, cap.* item *6.* Inſiſtens anteriorum Pontificum veſtigiis Paulus IV. anno 1559. ad exuſtionem librorum Thalmudicorum, vt & vetitæ lectionis eſſent, primus adiunxit.

354. Eo anno è Cremonenſi Iudæorum Bibliotheca, duodecim millia Thalmudicorum voluminum ignibus conſumpta eſſe, teſtatur, qui ſe affuiſſe inſinuat, & indicem eorum repræſentat; Sixtus Senenſis *lib. 2. Bibl. v. Traditiones ſeniorum.* vbi etiam exhibet breuiculum blaſphemiarum in Deum, ac Chriſtum, impietatum quoque in Sanctos veteris Teſtamenti, & in legem Moſis, ac legem naturæ; tandémque præcipuarum quarundam ſuperſtitionum, ac fatuitatum, quibus libri Thalmudici perſperſi ſunt. Inde ſtirpitus eradicandos eſſe huiuſmodi libros, contendit Sixtus, grauiter incuſans Galatinum, qui Thalmudicos

libros

Digitized by Google

libros commendat, Chriſtianis *lib.* 1. *de arc. c.* 7. Verùm adhibuerat reſtrictionem Galatinus *in fine capitis*, quæ premenda non fuerat; nempe vt in iis tantùm probarentur Thalmudici libri, quæ in eis ſunt bona, & innoxia. Itaque non commendat impietates, quas in libris illis damnat Sixtus.

Aptantur ad reſolutionem propoſitam.

Hæc non me dimouent de ſententia, qua libros Thalmudicos, quoad Chriſtianos, negaui hoc tempore videri configendos. Sed tantùm deterſa quibuſdam locis blaſphemiarum in Chriſtum, & Chriſtianum nomen tetra admiſtione, purgandos eſſe; in reliquis arbitrio lectorum, qui eſſe vix poſſunt, niſi periti, quibus proinde damni ab hac lectione periculum non impendeat, permittendos videri. At Pontifices, qui hos libros ignibus addixerunt, Iudæos ipſos ſpectarunt, quorum erat tunc temporis numeroſior cœtus: & non pauci Chriſtianiſmum faciliùs cogitaſſent, niſi ea lectione, & præſertim falſis in Chriſtum, ac Chriſtianos criminibus, quæ ibi leguntur, obſirmati fuiſſent in errore. Idque veriſſimum eſſe, fusè confirmat Turrianus *lib. de ſola legis lectione Iudæis permittenda.* Accedit quòd eorumdem librorum lectione, Iudæi ad fœda pleraque, immò immania, contra ius naturæ, & humanæ ſocietatis leges, impelluntur: à quibus malis eos auertere, interfuit Chriſtianæ poteſtatis, præſertim eius, quæ ſuprema eſt in Eccleſia, non modò, quia obnoxij ſunt ei temporaliter plerique Iudæi, ſed etiam, quia vbiuis in Chriſtiano orbe, peccata per ſe, vel per alios intercludere, pars eſt illius ſollicitudinis omnium Eccleſiarum, quam ei ſummam, & plenam credidit Deus. Tandem opprobria in Chriſtum, & blaſphemas in Deum voces, ab iis, qui inter Chriſtianos degunt, impunè fundi, iniuſtiſſimum foret. Itaque meritò in libros Thalmudicos animaduerſum eſt, quoties per audaciam gentis attritæ, ſed non reuerſæ ad cor, ſemina odij, quo in Chriſtum & Chriſtianos flagrant, iis conuitiis & probris augendis, & ad lucem iteratò vocandis repullularunt. Vt autem Chriſtianis horum librorum vſu interdiceretur, non tulit mens Pontificum. Et, vt aliàs fortaſſis tuliſſet, nunc tamen mutatis circumſtantiis, mollitus eſt rigor ille, quod ex Romano Indice expurgatorio Clementis VIII. autoritate edito, anno 1595. liquet, in quo vſus horum librorum per Paulum IV. ſimpliciter damnatorum, ac ferè etiam per ipſum Clementem VIII. in conſtitutione anni 1593. ſeruatis iis, quas adhibuimus, temperationibus, indulgetur. 355.

Libri Cabaliſtici antiqui, puri, & probandi.

Reſtant Cabaliſtici libri, quo nomine intelliguntur propriè libri illi quibus continetur doctrina diuina, non ſcripto primùm, ſed voce duntaxat tradita, & aliquamdiu voce tranſmiſſa ad poſteros. Vt enim Simon Iudæus exponit apud Reuclinum *lib.* 1. *de arte Cabaliſtica*, *Cabala* Hebraicè dicitur *receptio*, & ſubdit. [Eſt enim cabala, diuinæ reuelationis ad ſalutiferam Dei, & formarum ſeparatarum contemplationem traditæ, ſymbolica receptio; quam qui cæleſti 356.

leſti ſortiuntur afflatu, recto nomine *Cabalici* dicuntur; eorum verò diſcipulos, cognomento *Cabalæos*, appellabimus; & qui alioquin eos imitari conantur, *Cabaliſtæ* nominandi ſunt, perinde atque circa editos illorum ſermones quotidiano labore deſudantes.] Habes *Cabaliſtarum* à *Cabaleis*, & *Cabalicis*, diſtinctionem, & *Cabalæ* notionem. Longam ſeriem & ſucceſſionem Cabalicorum primùm, dein Cabalæorum, tandem Cabaliſtarum, texit Reuclinus ſub medium eiuſdem libri primi; vbi etiam ait, nomen *Cabaliſtarum* qui *Mekablim* Hebraicè dicti, primò eſſe donatum latio, à Ioanne Pico Mirandula.

357. Eſt ergo Cabala doctrina per manus recepta, cuiuſmodi apud nos eſt *doctrina ſacrarum traditionum* à Chriſto, & Apoſtolis verbo tenus Eccleſiæ commiſſa. Apud Hebræos autem non eſt dubium, quin Moſes Legiſlator, de plurimis edoctus diuinitùs ſit, quæ ſacris ſcriptis non ſunt conſignata. Et tamen ad poſteros per vocem ſunt tranſmiſſa, vt agnoſcunt Origenes hom. 5. in Numeros, ad illud Rom. 3. credita ſunt illis eloquia Dei; (vbi eloquia ſecernit à Scripturis.) Itemque Anatolius Chriſtianus Doctor perantiquus, apud Euſeb. 7. hiſtor. cap. 28. ac S. Hilar. in Pſalm. 2. verbis illis, [Ex tot iam à Moſe ante quàm is veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet: tamen ſeparatim quædam ex occultis legis ſecretiora myſteria ſeptuaginta ſenioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat. Cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangeliis meminit: *ſuper Cathedram Moyſi*, (inquit) *ſederunt ſcribæ & Phariſæi; omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundùm verò facta eorum, nolite facere.* Doctrina ergo horum in poſterum, quæ ab ipſo ſcriptore legis accepta, in hoc ſeniorum, & numero, & officio conſeruata eſt.]

358. Hæc igitur eſt quàm dicunt *Cabalam*, & libri quibus ea à Moſe non ſcripta continentur, *Cabaliſtici*, vt pleniùs exponit Ioannes Picus *q. 5. Apologiæ*, & Serarius *in cap. 10. Ioſuë quæſt. 2.* Sic accepti libri *Cabaliſtici*, non ſunt confixione digni, vt eſt per ſe perſpicuum. Nihil enim continent aliud, quàm legis ſcriptæ interpretationes puras, & nitentes, itémque maiorum conſuetudines, ritúſque, & vſus in populo Iſraëlitico receptos anterioribus ætatibus. Videntúrque huc ſpectare quæ dicuntur 4. *Eſdræ cap. 14. initio, & verſu 45. & 46. Altiſſimus dedit intellectum quinque viris, & ſcripſerunt, quæ dicebantur exceſſiones noctis, quas non ſciebant. Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti ſunt autem per 40. dies, libri ducenti quatuor, & factum eſt cùm compleuiſſent 40. dies, locutus eſt Altiſſimus, dicens: Priora, quæ ſcripſiſti, in palàm pone, & legant digni, & indigni. Nouiſſimos autem Septuaginta, conſeruabis, vt tradas eos ſapientibus de populo tuo. In his enim eſt vena intellectus, & ſapientiæ fons, & ſcientiæ flumen.*

Infarta in Cabalam à Rabbinis, ſuccîdi digna.

359. At hoc merum, Rabbini variis affuſionibus diluerunt; caupones profectò non boni, vt rectè pronunciauit de hac Cabala Sixtus *lib. 2. Biblioth. v. Eſdras.* Eiuſmodi eſt, quod de lege in igneo globo ſcripta, ciúſque literis variè poſtea permutatis comminiſcuntur. Item quod de 72. Angelis, fingunt. Præterea quod

Digitized by Google

quod de mirabilibus, per certos characteres, ac voces edendis] fabulatur apud Reuclinum *lib.*3. quem Genebrardus *lib.*2.*chronologiæ*, his nugis, & commentis prodendis, ſine confutatione, earum ſe conſtituiſſe patronum; eique aſtipulatos eſſe Paulum Riccium, & Ioannem Picum, demiratur: addens hanc verè eſſe vanam artem circa literarum apices, numeros, tranſpoſitiones, anagrammatiſmos, alluſiones, amphibologias, vocum inuerſiones languentem; à Marco, & Colarbaſo, Valentini diſcipulis, vt eſt apud S. Irenæum *lib.*1. *cap.*9. & 10. & ab aliis Gnoſticis, referente ſæpè S. Epiphanio, vſurpatam ad ſuorum commentorum confirmationem, per Græci Alphabeti literas. Recenſent libros huius furfuris, Petrus Gregor. *lib.*17. *de Rep. cap.*5. *num.*2. Reuclinus *lib.*1. & Andreas Maſius *in calce commentariorum in librum Ioſue*. Quid quòd his nugamentis abuſi ſunt aliqui, ad diuinationes & Prophetiæ famã, cum ſcelere aucupandam? Refert id Scaliger *exercit.*355. *in Cardanum*. Quædam præterea occulta Dei nominæ apud ſe extare mentiuntur, quorum ad præſtigias, & ad ligandos Dæmones, aliáque, de quibus Delrio *lib.*1. *Magicor. cap* 4. *q.*3. vſum eſſe illuſtrem, celebrant; iiſque compertis, Chriſtum patraſſe miracula quæ edidit, ſtultè affirmant, vt ex eis refert Sixtus *lib.*2.*verb. Eſdras*. Prodúntque etiam alij, quos refero *in Natur. Theol. diſt.*5. *num.*199. Hinc ars notoria, interdum legitur vſurpata pro magia. Eſt quidem *notoria*, præciſè ſpectata primigenia impoſitione nominis, ſcientia notatum, ſiue compendiariæ per notas ſcriptionis: vnde *notarios* dictos, obſeruat S. Aug. 2. *doctr. Chriſt. cap.*26. Tamen abuſus notoriæ, (quæ, vt mox dicam, pars eſt Cabaliſticæ inertiæ, ad res Magicas, quales paulo antè propoſui ex Iudæis,) effecit, vt duo illa nomina, confuſa interdum fuerint, & promiſcuè vſurpata.

Triplex Cabaliſtica negotiatio, extra noxam.

Sic igitur in hac re ſtatuendum videtur. Libri *Cabaliſtici* propriè dicti, quos priore loco propoſui, à confixione immunes eſſe debent, & haberi in pretio. 360.
Alij multa expurgatione egent, vt adiunctæ ſuperſtitiones, & magicæ mixturæ amoueantur. Quibus tamen reciſis, cætera ad ingenij exercitationem valere poſſunt, & iam olim ſine noxa ſunt vſurpata. Hoc vt pateſiat, diſtinguenda eſt cum Genebrardo loco allegato, triplex huius *Cabalæ* negotiatio. Primam Cabaliſtæ, per ignorantiam vocant *Geometriam*, cùm dicenda fuiſſet *Arithmetica*; expendit enim literæ numeros. Secunda dicitur *Noteriacon*, à *notis*, ſiue, (vt loquitur Imperator *tit. de verbor. ſign.*) captionibus ſignotum, & compendioſis ænigmatibus, quæ librarij conſectabantur compendij gratia, vt apud Auſonium *Epigr.* 137. & apud Martialem *lib.*14. *Epigr.*206. Sed & ſydus Virginis conſiderans Manilius, & natum ſub eo notarium deſcribens, ſic ait *lib.*4. *Aſtronom.*

Hic & ſcriptor erit fœlix, cui litera vorbum eſt,
Quique notis linguam ſuperet, curſũmque loquentis,
Excipiens longas noua per compendia voces,

Tenera ætas docebatur hæc ſcribendi compendia, vt conſtat ex Prudentio deſcribente S. Caſſiani martyrium *hymno* 9. *periſteph.* Ait enim de S. Caſſiano.

Præfuerat ſtudiis puerilibus, & grege multo

Septus, magiſter literarum ſederat.
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimque punctis dicta prapetibus ſequi.

Et mox præfecto pœnas noxiis decernenti, quod genus artis factitaret Caſſianus, interroganti,

Reſpondent, agmen tenerum ac puerile gubernat
Fictis notare verba ſignis imbuens.

361. Inuentas à Tullio huiuſmodi notas, ſunt qui prodant: eóque nomine liber *de notis Ciceronianis*, perperam S. Cypriano adſcriptus, habetur. Seneca *epiſtola* 90. hæc ſigna verborum, (vt vocat Symmachus *lib.* 3. *epiſt.* 17. & S. Hierônym. *epiſt. de ſuſpecto contub.*) quæ *epiſt.* 44. *ad Principiam, ſignorum compendia*, vocat, viliſſimis mancipiis inuentoribus attribuit. Tyronem verò Tullij libertum notas excogitaſſe, quibus non iam vnum verbum, ſed integræ ſententiæ exhiberentur, ſcribit Euſebius *in Chronico*. De variis circa has notas, antiquis artificiis, déque multiplici alia ſignificatione *Notoria*, vel *Notaria*, (vtrumque enim dici poteſt, vt notat Iuretus *infrà*,) videndi qui ad id plurima congerunt, Lælius Biſciola *tom.* 2. *ſubſec. lib.* 2. *cap.* 12. ac Iuretus *ad lib.* 10. *Symma. epiſt.* 38. nec non Lipſius *centur.* 1. *ad Belgas epiſt.* 27. & ex variis præſertim Iuriſperitis, Caluinus *in lexico*. Sed ſupra omnes Blaſius Vigenere, eruditiſſimo opere *de Notis*, præſertim *à pag.* 145. Tertia Cabalæ negotiatio eſt, qua literæ permutantur, & vna pro alia ſubſtituitur. Proferamus triplicis huius negotiationis exempla quædam, planè innoxia, & prorſus vacua ſuſpicione admiſtionis nefarij pacti.

Prima expendentis elementarios numeros, exempla quadam.

362. Primæ negotiationis exemplum, habemus *Apocal.* 13. verbis illis, *Qui habet intellectum, computet numerum beſtia. Numerus enim hominis eſt, & numerus eius* 660. Videſis ibi interpretes, & Bellarminum *lib.* 3. *de Pontif. cap.* 10. ac Feuard. *ad lib.* 5. *S. Irenei*, *cap.* 30. Sed pleniſſimè Florimondum *lib. de Antichr. cap.* 20. *& ſeqq.* Leguntur item pleraque ſimilia apud Epiphanium *hæreſi* 34. Sed & Sibylla quædam, vt habetur *lib.* 1. *Oracul.* prænunciauit, numerum nominis Chriſti venturi, eſſe 888. qui numerus literis Græcis nominis *I E S V*, habetur expreſſus. *Et eorundem Oraculorum lib.* 2. dicitur nomen *Adami* tetragrammaton, quatuor initialibus literis, totidem mundi cardines deſignare: quod refert quoque S. Cypr. *lib. de Sina, & Sion*, nec improbat S. Auguſt. *tract.* 9. *in Ioann.* Rurſus *tract.* 10. *ſub finem*, ſuppeditans alterum exemplum in rem noſtram. Nempe numeri annorum ædificationis Templi, qui expreſſus habetur in numero dierum, quibus Chriſti corpus in vtero Virginis abſolutum eſt, vt exhiberi ait numeris quos ſignant literæ nominis *Adam*.

363. Epitaphium Ioannis Epiſcopi Nepeſini, cuius nota æui per literarum partim Latinarum, partim Græcanicarum, elementa conſignatur; huius artifici ſyſtema continet, quod iuuat adſcribere. Extat Romæ in Monaſterio S. Sabæ incisum marmori.

Digitized by Google

Hoc humata iacent Ioannis membra ſepulchro,
Qui Nepa fuerat Præſul in vrbe quidem.
Ne Nepa ſæua ſibi noceat, ſuccurre Redemptor.
Et quæ contraxit crimina, parce Deus.
Nempe loco ſancto voluit ſepelirier iſto,
Quo per hos ſanctos inueniat requiem.
Extenſum per ϴ. P. Q. E. Δ *quæ nexa.*
Chriſti annum monſtrant, quo tranſiit iſte Sacerdos.

ϴ 9. P 7. Q 500. E 250. Δ 4. ſiunt anni 770.

Ad hoc genus numeri quod in deſuetudinem abiit, dignoſcendum cùm in antiquis ſcriptis occurrit, ponitur hæc tabella.

500. A	300. B	110. C	500 D	-
250. E	40. F	400. G	200. H	100. I
150. K	50. L	1000. M	900. N	11 O
7. P	500. Q	80. R	7. S	160. T
5. V	10. X.	159. Y	2000. Z.	

Eadem ſequentes verſus exprimunt, iuxta Valerium Pobum, Petrum Diaconum, & alios, qui de antiquis Notis ſcripſere. 364.

Poſſidet A *numeros quingentos ordine recto.*
Et B *tercentum per ſe retinere videtur.*
Non plus quàm centum C *litera fertur habere.*
Litera D *velut* A *quingentos ſignificabit.*
E *quoque, ducentos & quinquaginta tenebit.*
Sexta quaterdenos gerit F *quæ diſtat ab alpha.*
G *quadringentenos demonſtratiua tenebit:*
H *quoque ducentos per ſe deſignat habendos.*

I C *compar erit, & centum ſignificabit.*
K *quoque centenos, & quinquaginta tenebit.*
Quinquies L *denos numero deſignat habendos.*
M *caput eſt numeri, quem ſcimus mille tenere.*
N *quoque nongentos numero demonſtrat habendos.*
Vndenos facit O *cognoſcas ſic numerando.*
P *ſimilem cum* S *numerum monſtratur habere.*
Q *velut* A *cum* D *quingentos vult retinere.*
Octoginta dabit R *ſi quis eam numerabit.*
S *verò ſeptenos numeratos ſignificabit.*
T *quoque centenos & ſexaginta tenebit.*
V *verò quinque dabit tibi, ſi rectè numerabis.*
X *duplex denos, numero tibi dat retinendos.*
Y *dat centenos, & quinquaginta nouenos.*
Vltima Z *canens finem, bis mille tenebit.*

Huc item ſpectant verſus ἰσόψηφοι, quorum omnes literæ pro numeris acceptæ, eundem numerum reddunt. Qua item ratione luſum quandoque eſt in nominibus; ſic enim *lib. 2. anthologiæ*, habetur ſalitum Epigramma in quendam Damagoram, cuius nomen cum Græco *peſtis* nomine λοιμὸς ἰσόψηφον, vt Muretus *lib. 14. var. cap.* 13. vtriuſque nominis literis, & ſignatis per literas numeris, expreſſis demonſtrauit. Æquè ἰσόψηφα eſſe apud Hebræos, nomina *Eſther*, & *Suſanna*, notauit Hermannus Hugo *lib. de prima ſcribendi origine cap.* 28.

Exempla ſecundæ negotiationis Cabaliſticæ, Noteriaca.

365. Secundæ negotiationis Cabaliſticæ exemplum profert S. Hieronym. *in traditionibus Hebraicis ad lib. 3. Reg. ferè initio*, vbi docet, maledictionem qua Semei appetiit Dauidem, fuiſſe dictam *peſſimam*, Hebræa voce *Nimretſeh*, quinque literis compacta; quarum quælibet vſurpatur pro integra dictione, ab ea litera initium ducente, & probroſiſſimæ ſignificationis conuitium ferente. Pertinet huc quoque quod de Marco, & Colarbaſo his verbis ſcribit Tertull. *lib. de præſcript. cap.*50. [Non defuerunt, (inquit,) poſt hos, Marcus quidam, & Colarbaſus, nouam hæreſim ex Græcorum alphabeto componentes; negant enim veritatem, ſine iſtis poſſe litteris inueniri: immò totam plenitudinem, & perfectionem veritatis, in iſtis litteris eſſe diſpoſitam. Propter hanc enim cauſam Chriſtum dixiſſe, *Ego ſum, &c.* Denique Chriſtum deſcendiſſe, id eſt, columbam in Ieſum veniſſe, quæ Græco nomine quum περιστερὰ pronuncietur, habere ſecundum numerum, o c c c i. percurrunt iſti ω; π, χ, φ, ο, τ, totum vſque ad alphabeta; & computant, ogdoadas, & decadas, ita vt afferre illorum omnes vanitates ineptum ſit & otioſum; quod tamen non tantùm iam vanum, ſed etiam periculoſum ſit.]

366. Referunt eodem militarem Iudæ teſſeram, ex qua *Machabæus* dictus eſt, Sixtus Senenſis *lib.1. biblioth. ſect. 1.tit.de libris Machabæorum*,& Baron.*in Notis ad Martyrol. Rom.* die 1. Auguſti. Aiunt igitur, Iudam prælio congreſſurum

cum

cum Antiocho, dediſſe militibus ſuis, ceu belli teſſeram, eam Moſis ſenten-
tiam Exodi 15. *Quis ſimilis tui in fortibus Domine?* Quæ Hebraice effertur qua-
tuor nominibus, quorum initiales literæ reſpondet noſtris latinis M. C. B. I.
Hoc certum victoriæ omen, cùm vexillis omnibus ordinum per eas quatuor
literas inſcribi iuſſiſſet Iudas, & vulgus militum breuitatis gratia, ipſas initia-
les quatuor literas in vnam dictionem conflatas pro tota teſſera pronunciare
cœpiſſet, inualuit pedetentim vſus, vt huius teſſeræ autor Iudas, eiúſque
poſteri, *Machabai* cognomine donarentur.

Huc item pertinet Stropha Photij, vt iteratò in thronum Conſtantinopo- 367.
litanum inuolaret. Rem narrat hoc modo Conſtantinus Manaſſes *in annal.*
num. 205. Mortuo S. Ignatio, inhians denuò Bizantinæ cathedræ Photius,
ſolas priores literas nominum Imperatoris, liberorum eius, & Auguſtæ ſumit;
atque inde *Eeclas*, componit. Ex his, inquam, nominibus *Baſilius* ἐλίνα, *Con-*
ſtantinus, *Leo*, *Alexander*, *Stephanus*. Eo nomine per Photium expoſito, vi-
ris illius ætatis eruditione præſtantibus fruſtrà conatis exponere, viſus eſt
Imperatori Photius, magnæ doctrinæ, & eruditionis reconditæ vir: proin-
déque eum denuò in thronum Patriarchicū reſtituit. Sic benè Euirato illi ceſ-
ſit negotiatio hæc literaria, & paucarum vocum, abſciſſis primis elementis
quaſi capitibus, detruncatio. Non diſſimili ſagacitate Theſſalonicenſis Epi-
ſcopus, ter audita voce & Μάρπτον, ſic eam eſt interpretatus, Μιχαὴλ ἄναξ Ῥω-
μαίων Παλαιολόγος ὄξεως ὑμνηθήσεται. *Michael Imperator Romanorum, Palaologus,*
citò celebrabitur, & ità contigit.

Quidni verò formatas quoque, id eſt, obſignatas ſiue ſigillo munitas, &
vt S. Bernardus *epiſt.* 230. loquitur, *bullatas litteras*, ex antiquo, & receptiſſi-
mo olim vſu Nicænæ Synodi, hac arte confectas dicemus? Aſſumebantur
prima Græca elementa, *Patris*, *Filij*, *& Spiritus ſancti*, π.υ.,& α. Petri quo-
que Apoſtoli prima litera π, vt eſſet nota Catholiciſini. Illius qui ſcribebat
Epiſcopi, prima litera. Alterius ad quem ſcribebat, ſecunda; accipientis ter-
tia; vrbis è qua ſcribebatur, quarta; & numerus Indictionis. In fine appo-
nebatur ἀμην. Videſis diligentiùs vniuerſum hoc artificium formatarum ex-
plicantem Sirmundum *ad lib. 6. Sidonij*, *epiſtola* 8. Baronium *anno Chriſti* 142.
& 325. Pamelium *in librum Tertulliani aduerſus Praxeam num.* 10. Hermannum
Hugonem *lib. de literis*, & Franciſcum Bernardinum Ferrarium *tractatione de*
epiſtolis Eccleſiaſticis, quas tribus libris complexus eſt.

Nonnulli literas illas S. P. Q. R. queis Senatus populúſque Romanus, 368.
iam olim expreſſus putatur, ad aliud primò relatas, per hanc artificioſam ab-
breuiationem ferunt. nempè ad factum Sibyllæ, quæ in ærea lamina inſcripſe-
rat eas literas, vt ſignificaret, *Salua populum quem redemiſti.* quod Senatus Po-
pulúſque Romanus ad ſe malè detorſerit, vt ſcribit Cotraſius 5. *miſcell. cap.* 15.
num. 5. Benè varios huius artificij modos ſeiunxit Sancius *in cap.* 5. *Daniel.*
Non egi hoc loco de notis hieroglyphicis, (ſic enim loquitur Ammianus
lib. 17.) neque enim ſunt notæ per literarum compendia, ſed per effigies &
figuras: ſiue animantium, vt videre eſt apud eundem Ammianum *lib.* 22. Ta-
citum *lib.* 11. *Annal.* Apuleium 11. *Metam.* Caſſiodorum 3. *var. epiſt.* 51.
ſiue aliarum rerum, cuiuſmodi figurarum Ægyptiacarum mentio eſt apud So-
cratem *lib.* 5. *cap.* 17. & Suidam *v.* σαῦροι. Similes fuiſſe literas Athiopibus,

Digitized by Google

quos *Regias* vocabant, habetur ex Heliodori *lib.* 4. Græcos quoque in templis ſacros characteres habuiſſe, Theodoretus *quæſt.* 50. *in Geneſ.* obſeruauit.

Tertia negotiationis Cabaliſtica exemplum.

369. Poſtremi Cabaliſtici artificij exemplum innoxium, ſuppeditat S. Hieron. in cap. 25. Hierem. Periluſtre adhibet Picus in Heptaplo, gloſſans verba illa, *in principio.* Eximium item eſt permutationis huius exemplum, quod exhibuit labri Conſtantinopolitani inſcriptio, facta characteribus maiuſculis, vt abeſſet adſcribendorum accentuum neceſſitas. νιψον, ανομηματα, μημονανοψιν. Eam inſcriptionem vndecumque legas, & ſiue recto, ſiue retrogrado ordine decurras, idem ſemper occinitur, in hunc ſenſum, *lauate iniquitates veſtras, & non vultum duntaxat.* Prorſus admirabile eſt eiuſdem formæ encomium, Bohemis hæreticis ante aliquot luſtra depactum, longiuſculum quidem, ſed tamen quod hîc iuuat adſcribere, quia rarum eſt. Sic igitur habet.

Encomia Bohemorum, Hæreticorum.

370. *Bohemi ſemper fideles in facto, & re ſuis Regibus fuerunt; obedientiam vſque præſtant, neque ius violant, reſeruant iuſtitiam omnibus ſuis adminiſtrationibus impugnantes falſa, non vera; Romanum Imperatorem ſequuntur per multas tribulationes, dant aliis, iuramentum ipſi præſtant, nec oderunt Reges ſuos. Omnia agunt amore Patriæ, non perfidiæ; propterea ratas fixas tranſactiones Regum amant, nec crimine læſæ Maieſtatis laborant, fideles in officiis, conſtantes in promiſſis, amabiles in ſermone, temperantes in lingua, firmi in directoratu, docti in Religione, puri in doctrina Euangelica, ordinati in cæremoniis, Orthodoxi in moribus, confeſſione fidei inuariabiles, conſtantes in fide, conſulti in iure, finiti in vltione, tolerabiles in vindicta, ſatiabiles in cupiditate, explebiles in iracundia, moderati in violentia, potentiores in Imperio Romano, ideóque digni potiùs magiſtratu, quàm miniſtratu. Externorum amatores, non exploratores, bello gerendo ſufficientes: in omnibus Patriæ ſunt Protectores, non Tyranni. Tuentur fides per officia; habentur, non tantùm videntur probi, ſatis armati ex potentiis propriis, hauſerunt ex bello bona læta ab hoſtibus, partam labore, non nactam fraude ſpartam ornant, hinc prouidentia diuina, non domeſtica defenduntur. Ideoque minus quàm plus potentes obtinent palmam: hic vtraque non tantùm vna illis cura eſt. Fideles dicas, caue perduelles Bohemos. Hoſtis ſequebatur per caſtra illorum quando ſubmittebant ſeſe Cæſari, non aduerſabantur Bohemi Bouquoy, & Dampirus cœperunt in Bohemos iniuſtum bellum; ſed florentiſſimum eorum regnum voluerunt vaſtare. Cæſaris Conſiliarij nunquam pacem cogitantes, ſæpiùs incurrere Bohemos in Bucquoy, & excurrere Turnum in Dampirum prædas agentes ferunt. Turnus videns in Regibus felicitatem verſis ad Ferdinandum oculis, Regem intuetur; negat ablatum Archiducibus Auſtriacis Regnum Bohemiæ, ſtatum ſequitur in Morauia fortunatum. Vienna viſus in obſidione, ceſſit in honorem Regis, ſequebatur per aulam regiam, quietus in pace, honoratus ex Auſtria, domum ſe recepit Dux Turnus. Ponere in Vngaris voluit, ſpes confœderationis, Diffembacchus. Auſtriaci ibunt per varias Anguſtias,*

Anguſtias, optant Regis hæreditatem, obſeruant, nec detrectant obedientiam Archiducibus ſuis. Supremus Dux exercitus Bohemorum vtilis in Imperio Romano, circumſpectus in profligandis hoſtibus, Mansfeld Comes legitimus nunquam ſpurius, maluit ſtare in bello, quàm turpiter fugam dare Holloës Bohemos cœpit deterrere, ſimulans haud volens noctu cedere Rudolffſtas: hinc prælio inuicti Bohemi non priuatam rem curant; praſtant repromiſſa, nec gerunt pectore aliud; corde ſunt ſynceri nunquam mens illis alia; fidere ſecurum his, non defraudabant patriam, probum, nihilque iniquum eſt quod agunt, & aiunt: ſtudent æqualitatem in omnibus ſeruare Bohemi, Venetur vos directores, non ſpe veſtra fruſtrabimini: defenſiuum, non offenſiuum geritis bellum, ideòque durabit perpetuò factorum veſtrorum memoria; neque præmium famæ vobis denegabitur. Fœlices; directoratus veſter ſemper ſtabit, neque Regis amore priuabimini: conſequemini totius Europæ gratiam, atque nominis immortalitatem, nec incurretis crimen perduellionis, atque rebellionis. Quare cauſa veſtri colendi, non minima vobis eſt data, perſpecta mundo vniuerſo veſtra probitas, non error: integritas, non fucus; hinc æſtimatis pluris bonam conſcientiam, quàm Machiuelliſticam ſcientiam. Imperio Romano, & Imperatori, & Electoribus benè, haud malè proſpicientes. Bilingues, Bicordes, Biuolentes alij, non vos Bohemi. Altaria Deo erigitis, non eruitis. Idcirco mercedem ſimplam non duplam capitis. Omnia iure, non iniuria decernitis. Charius vobis aliena reddere, quàm perdere: dare, quàm fraudare; ſatius eſt iniuriam vobis ferre, quàm inferre; melius vindictam ipſi tuleritis, quàm aliis intuleritis. Ferdinando primo Rege, Bohemi ſteterunt, non corruerunt. Ferdinando ſecundo Rege ſtabunt, non corruent. Dij vos ſaluent, non perdant: rectè feciſtis, non erraviſtis, Bohemi.

Mutatis duntaxat commatis ac punctis, permutatio vocum ſurſum versùs facta, recurrendo à fine totius encomij ad Principiũ, ſenſum omninò contrarium efficit hac ratione. *Bohemi erraviſtis, non feciſtis rectè: perdant, non ſaluent vos Dij*, &c. Apud Petrarcham eſt eiuſdem formæ *epiſtola* 39. & vltima in libro variarum, cuius initium eſt, *Iucunda ipſa*, quæ à ſummo lecta, laudationem continet, ab imo reſumpta, & cancri in morem retrograda, infert vituperationem. 371.

Huc ſpectant verſus *Καρκινοι*, ſiue *retrogradi*, aut *recurrentes*, quorum duplex genus facit Sidonius *lib.* 9. *epiſt.* 14. pro recurſu ſcilicet, vel literarum, vel vocum. Horum qui literis recurrunt, exempla perplura proponuntur in Anthologia *lib.* 6. Ibidémque Brodæus profert illud protritum,

Signa te ſigna, temerè me tangis & angis:
Roma tibi ſubitò motibus ibit amor.

Eiuſdem farinæ eſt retrogradum carmen de Caluis, præfixum poëmatio de laude caluorum, cuius omnium vocum initialis litera, eſt C. 372.

Caluitio tua ſi ridentur tempora nudo,
Carmine do galeam nunc tibi compoſitam.
Hac capiti impoſita, mordaces deſpice linguas.
Spicula contorquens nonniſi conuitij.
Hanc timet Archilocus: (miraris,) ſydera cedant
Æquora, ſerpentes, cum ſtyge carminibus.

Retrò

Digitized by Google

Retrò,

Compoſitam tibi nunc galeam do carmine nudo.
Tempora ridentur ſi tua caluitio.

& ita conſequenter.

Leonem VI. Imperatorem Orientis, his (vt Diomedes *lib.* 3. vocauit,) curioſis otiis dediſſe operam, ſcribit Sirmondus ad dictam epiſtolam 14.

Eorum verò verſuum, qui vocibus recurrunt, & à Diomede, Seruio, ac Victorino *reciproci* vocantur, à Græcis autem dicuntur *ἀντιστρέφοντες*, id eſt, *conuerſibiles*, diſticha octo, in exemplum proponuntur in Anthologia *lib.* 6. ex Nicodemo Heraclecta. Pluraque de iis habent Scaliger *lib.* 2. *Poetices cap.* 30. Sirmondus *ſuprà*; *& ad lib.* 8. *epiſt.* 11. Recurrentes, & retrogrados pro iiſdem habet Ludouicus Viues *ad librum* 17. *Ciuit. cap.* 15. vbi etiam cauſam aperit, cur id genus carminis *ſotadicum* ſit dictum, & à Martiale *Cinedum*. Reperiuntur inſuper aliqui verſus vtroque propoſito modo retrogradi, qualis ille,

Ecce ſeges ſuberis, tot ſi rebus, ſeges ecce.

Confecit operoſum hoc carmen, Andreas Meſtralus, cuius de omnis generis Græcis, & Latinis retrogradis carminibus, accuratam, ſed *peſſimam*, (vt cum Sapiente dicam,) hoc eſt, *operoſiſſimam occupationem*, exhibet eius opus cuſum Auenione anno 1623. Accipe præterea artificij huius exemplum eo verſu comprehenſum.

Omnia reddo meo, qui præbuit omnia Remo.

Qui bis ſupra trigeſies multiplicatur, incipiendo à litera O maiori, quæ primi verſus eſt initium, & prorſum, retrorſum, ſiniſtrorum vſque legendo. Autor Albertus Monaris. Habetur in Amphitheatro Dornauij *tom.* 1. *ſerio-iocoſo.*

373. Aliud pium eóque magis adamandum, quod ad Deiparæ decus eſt confectum, adſcribo, ſuppeditatum ab optimo Patre Alexandro Degletein. Inædificatum verò his vocibus,

MATER

MATER DIVINÆ GRATIÆ.

Ad omnem chartæ differentiam, ducto initio à charactere centrali M.

æ	i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	i	æ
i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	n	æ	n	æ	g	r	a	t	i
t	a	r	g	æ	n	i	u	i	d	i	u	i	n	æ	g	r	a	t
a	r	g	æ	n	i	u	i	d	r	d	i	u	i	n	æ	g	r	a
r	g	æ	n	i	u	i	d	r	e	r	d	i	u	i	n	æ	g	r
g	æ	n	i	u	i	d	r	e	t	e	r	d	i	u	i	n	æ	g
æ	n	i	u	i	d	r	e	t	a	t	e	r	d	i	u	i	n	æ
n	i	u	i	d	r	e	t	a	M	a	t	e	r	d	i	u	i	n
æ	n	i	u	i	d	r	e	t	a	t	e	r	d	i	u	i	n	æ
g	æ	n	i	u	i	d	r	e	t	e	r	d	i	u	i	n	æ	g
r	g	æ	n	i	u	i	d	r	e	r	d	i	u	i	n	æ	g	r
a	r	g	æ	n	i	u	i	d	r	d	i	u	i	n	æ	g	r	a
t	a	r	g	æ	n	i	u	i	d	i	u	i	n	æ	g	r	a	t
i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	i
æ	i	t	a	r	g	æ	n	i	u	i	n	æ	g	r	a	t	i	æ

Similia ſtudia in literis verſuum exquiſitè collocandis, vt exiſtant carmina ex ea collocatione, legere licet inter carmina Optatiani Porphyrij, Latini Poëtæ ad Conſtantinum Imperatorem, quæ habentur in opere veterum Poëtarum, quibus etiam reuocationem ab exilio exorauit: & video S. Abbonem Floriacenſem Abbatem, & Martyrem, hoc ſtudij genus non eſſe auerſatum, ſic enim habent eius acta ab Aymoino Floriacenſi conſcripta c. 13. [Ottoni Imperatori epiſtolam verſibus conſcripſit Hexametris, nullis ſapientum iſtius temporis, comparanda carminibus. Ex Porphyriano vtique ſibi codice exemplar ſumens, hunc verſum, materiam, & quaſi fundamentum totius conſtituit operis. 374.

Otto valens Cæſar, noſtro tu cede Cothurno.

Is nempe verſus, in eadem deſinit litera, qua etiam incipit: ſicque fit, vt ipſe principia verſuum omnium finémque tenens, per medium quoque epiſtolæ erectus, itémque in tranſuerſum in modum Crucis incedat: ipſe nihilominus

Digitized by Google

clauſula carminis fieret. Atque hoc modo contigit, vt & ipſe ſexies diuerſis modis legatur, & quatuor quadrangulos in epiſtola faciat; in quibus quadrangulis, quatuor nomina erectim poſita leguntur; in duobus quidem *Otto*, & *Caſar*; in aliis verò *Abbo*, & *Abba*, quæ minio ſcripta, licèt ſeparatim hoc ſonent, tamen cum aliis verſuum literis in ordine rediguntur.] Subiicitur deinde in actis ipſum carmen ſtylo Porphyriano operosè concinnatum, ſed magna ex parte mutilum. Hæc cùm ita ſint, non video quomodo Lilius Gyraldus *lib. de ſui temporis Poëtis*, autorem verſuum anguineorum primum, ſtatuat Rabanum, & poſt eum Lancium, Curtium. Nam vtroque anterior, fuit Porphyrius.

Hæc ſunt varia artificiorum Cabaliſticorum paradigmata. Manifeſtè igitur monſtratum eſt, negotiationes aliquas Cabaliſticas, poſſe vitio vacare: nec libros quoſuis Cabaliſticos poſſe ſuffixioni patere. Quamuis niſi mixturas, de quibus præmonuimus euitent, iure improbentur. Monſtrat nitorem illum aliquarum Cabaliſticarum negotiationum, Marſilius Columna *ſect. 2. hydragiol. c. 3. à n. 49.*

Erotema XIV.

Librìne aliqui Scriptorum materialiter, aut formaliter hæreticorum, in hoc ordine?

375. Libros quoſcumque hæreſibus inquinatos, malos eſſe habendos, liquet. At ſunt tamen aliqui libri hæreſibus ſordentes, vel etiam ſcatentes, &, (quod non eſt infrequens,) ad hæreſim ſtabiliendam conſcripti, quos non eſſe noxios, atque adeò non eſſe configendos; proindéque ad ordinem in quo verſamur, pertinere, quilibet facilè dederit. Poſſum in hunc ordinem referre libros quorumdam non niſi materialiter hæreticorum; hoc eſt, quorumdam Patrum, in quibus ante definitam ab Eccleſia veritatem aliquam, contigit eos contraria veritati Catholicæ affirmare. de quibus à Hieronymo *ad Furiam* dicitur. [Poſt Scripturas, doctorum hominum tractatus lege, eorum duntaxat, quorum fides nota eſt. Non neceſſe habes, aurum in luto quærere.]

Libri quidam Patrum ſordentes materialibus erroribus, retinendi.

376. Hos ergo libros, nemo eſt qui dubitet retinendos, quamuis cautio ne quis impingat, adhibita iam olim ſit à Gelaſio Pontifice, *cap. ſancta Romana, diſt. 15.* non vt libri ipſi penitùs premerentur ac perderentur, ſed vt imprudens lector fucum ſibi fieri ab autoritate viri ſancti non ſineret. Sic Sancti Irenæi, doctiſſimi planè ſcriptoris operibus, millenarij aſſertio inſperſa legitur; neque tamen Irenæum idcirco quis improbatæ lectionis eſſe velit. Sic ſplendidiſſimum Eccleſiæ iubar S. Cyprianus, impegit materialiter, quoad hæreticorum anabaptiſmum, quem variis locis adeò apertè docet, vt non ſit tergiuerſationi locus. Nemo tamen eius operibus incendium idcirco decernat, ob frequentes illa-

cum puriſſimo tritico, lolij admiſtiones. [Nemo ſapiens, (ait Facundus *lib.*10. *pag.*428.) Eccleſiam credit hæreticam, quia doctrinam B.Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi & Martyris laudat, cùm ille non ſolùm priuatim, vt ei viſum eſt, verùm etiam congregato Concilio, definierit, vt omnis hæreticus ad Eccleſiam rediens, baptizetur: & propter hoc culpatus ab Stephano Antiſtite Romano,reſtiterit; ſuámque ſententiam ſcribens ad Pompeium, quanta potuit humana argumentatione defenderit; iniurioſè tractans eundem B. Stephanum, à quo fuerat iure culpatus] Et mox. [Eccleſia non approbans B.Cypriani, eiúſque prædeceſſoris Agrippini, qui hoc antè ſtatuerat, de baptizandis omnibus hæreticis definitionem, non ſolùm ipſos, ſed & omnes, qui cum illis hoc definierunt, Epiſcopos, Patribus adſcribit, eorúmque fidem, atque doctrinam, & maximè Cypriani toto orbe radiantem,iudicat eſſe laudabilem.]

Caſſianus, & Fauſtus Rhegienſis, viri ſancti, & cœlitum honoribus, ille 377.
Maſſiliæ, hic Rhegij, vbi vixerunt, miraculiſque fulſerunt, hodiéque clari, morboſa opera, (quod fruſtrà aliqui inficiantur,) reliquere. Horum tamen vſum tolerat Eccleſia, nec niſi cum ingenti damno illum negaret, præſertim quoad Caſſianum; cuius opera, fauillam ſpiritus, & Chriſtianæ perfectionis defœcatiſſimæ apothecam, meritò dixeris. Appoſitiſſimè in hanc rem cadit illud Facundi *lib.6. c.5.* [Quælibet meritò nos offendunt in Patribus, quos tanquam luminaria Deus in Eccleſia ſua conſtituit, vt eorum deſuper illuminemur excellenti ſcientia, atque doctrina; ſic habenda mihi videntur, ſicut ipſorum quoque luminarium cœli defectus: quæ licèt nonnunquam ſplendoris ſui detrimenta ſuſtineant, non tamen amittunt luminaria eſſe quod ſunt.]

Etiam quædam Hæreticorum innoxia ſcripta retinenda.

Sunt alij libri, ab autoribus non materialiter tantùm, ſed etiam formaliter 378.
hæreticis conſcripti, qui tamen tolerantur. Eiuſmodi ſunt libri priſcorum hæreticorum, quorum hæreſes prorſus exoleuerunt; ſuntque eiuſmodi, vt non impendeat à libris illis periculum vllum: fructus autem meritò ſperari poteſt non tenuis, eo quòd inter docendum, quæ cum Eccleſiæ ſcitis non conſentiunt, alia tradant, quibus veritates catholicæ ex priſco Eccleſiæ vſu firmari, ac ſtabiliri poſſunt. Tertullianus iis ipſis libris, quos aduersùs Eccleſiam ſcripſit, vt libro *de pudicitia, de ieiunio, de fuga in perſecutione, de monogamia, & exhortatione caſtitatis*, quàm multa ad Chriſtianos vſus, & dogmata, contra ſectarios peropportuna ſuppeditat? Euſebium Cæſarienſem, *Arrianorum ſigniferum* appellat Sanctus Hieronymus, euincitque Epiphan. *in Synodo II. Nicena actione 6.* vt planè Æthiopem lauet Trapezuntius *epiſtola præfixa libris de præparatione* Euſebium ſtatuens purum. Et multo abſurdiùs in cuiuſdam Religioſi Ordinis Martyrologium titulo *Sancti*, ſit illatus, ibique per tempus longiſſimum hæſerit. Magno tamen Eccleſiæ damno, ſcripta eius eriperentur. Et quamuis Billius *lib. 1. obſeru. ſacr. c.* 27. *&* 29. in illis ipſis libris, qui puri putantur, latens fermentum nequitiæ, & malitiæ ſubolfecerit; tamen Eccleſia quòd ab iis libris nihil impendere videat incommodi, fructum verò in dies lu-

culentum experiatur, dimittit eos abſque nota. Tichonius Donatiſta hæreticus fuit, & libro ſuo de Scripturæ regulis, fermentum Donatiſtarum immiſcuit, vt monet Diuus Auguſtinus 3. *de doctr. Chriſt. cap.* 30. qui tamen ad eius libri lectionem inuitat lectorem; nec vult aboleri, ſed legi cautè. De Origenis, & Nouatiani libris, nihil attinet dicere; verſantur enim omnium manibus cum fructu, etiamſi autorum in eis næui, ac maculæ non vno loco ſuperſint, conſtétque Nouatianum fuiſſe apertè hæreticum: & eodem titulo inſigniaturOrigenes *in Conc. Lateranenſ. ſub Sancto Martino conſultat.* 5. *Anathematiſmo* 18. & eodem modo notetur à multis Patribus, vt obſeruauit Caſſiodorus *lib. diui. inſtit. cap.* 1. vbi Origenem denuò à Vigilio Papa damnatum memorat. Nihilominus tamen Sanctus Hieronymus *epiſtola ad Paulum Concordienſem*, Nouatiani librum ad ſe tranſmitti poſtulabat, vt cognitis eius venenis libentiùs Sancti Cypriani antidotum biberet. In Origenis verò lectione quàm frequens eſſet, ex Ruffini in Hieronymum ſcriptis, non ſemel diſcimus.

379. Itaque ſapiens Theodoreti monitum *lib.* 3. *Polymorphi*, hîc iure locum habet, poſt allegatum librum hæretici ſcriptoris Euſebij Emiſſeni. [Imitare ergo apes, (inquit,) ô vir bone, & ſacræ Scripturæ prata, & Sanctorum Patrum pulchros flores mente circumuolans, fidei fauos in te contexe. Quod ſicubi herbam inueneris, nec dulcem, nec eſculentam, cuiuſmodi eſt hic Apollinaris & Euſebius, habet tamen aliquid inutile ad mel conficiendum; non eſt alienum, quod bonum quidem eſt ſumere; quod verò noxium relinquere. Etenim apes ſæpè in venenoſis fructibus inſidentes, quod eſt quidem pernicioſum relinquunt; quod verò eſt ſibi accommodatum, accipiunt. Hæc tibi quidem, ô amice, iure fraternæ amicitiæ conſulo. Tu autem rectè quidem feceris, ſi monitioni parueris: ſin autem non parueris, nos cum Apoſtolo dicemus, *nos mundi.* Diuiſimus enim ſecundùm Prophetam, vt iuſſi ſumus.] Plurima in hanc rem congeſſit Claudius Eſpencæus, *lucubratione de lectione librorum ſuſpectorum*, quam attexuit editioni vltimæ ſuorum Commentariorum *in epiſtolam ad Titum.*

EROTEMA XV.

Libríſne quibuſdam interdicendum, ob ſolam lectoris fragilitatem.

380. Libri quicumque nociui meritò ſunt configendi, etiamſi mali in ſe non eſſent, aut etiam licèt eſſent optimi.

Etiam libri Canonici quibuſdam ſubducti, ob eorum infirmitatem.

Habemus huius rei exemplũ, quod nulla tergiuerſatio eludat, nulla vis aperta deiiciat. Quid ſãctius ſacris Codicibus, ac diuinis Scripturis? An nõ hæ Dei ipſius ad

ad mortales literæ, à S. Auguſtino iure ſunt appellatæ? Ita ille *in Pſalmum* 131. *ad verſum* 14. *& in Pſalmum* 149. *ad verſum ſecundum.* Nónne item iure PP. omnes in cumulatiſſima ſacrorum voluminum elogia effunduntur? Videſis Delrium *in proloquiis in Geneſim*, & Mendoçam *in præludiis ad libros Regum.* Et tamen Hebræos olim, arcuiſſe iuuenes ante annum ætatis trigeſimum à lectione Canticorum Salomonis, & quarumdam aliarum Scripturæ partium, quòd poſſet ea lectio damnoſior illis eſſe, quàm fructuoſior, ſi cortici nimium inhærentes, ad medullam non peruaderent, refert, & approbat Naz. *Apol* 1. & S. Hieron. *epiſt. ad Euſtochium Virginem*, de commentarij in Ezechielem dedicatione. Ad Lætam item *de inſtitutione filiæ*, (haud dubiè veſtigiis Hebræorum inſiſtens.) auctor eſt, vt illa Chriſti tyruncula, [ad vltimum ſine periculo diſcat Canticum Canticorum: ne ſi in exordio legerit, ſub carnalibus verbis, ſpiritualium nuptiarum Epithalamium, non intelligens, vulneretur.] At hæc eſt quædam talium librorum confixio, nempè reſpectu quarundam perſonarum, quibus ea lectio poſſet officere, non libri vitio, ſed legentis imbecillitate.

381. Eadem ex cauſa, optandum eſſet, idque iam pridem anniſa eſt Eccleſia, vt vulgus promiſcuum à lectione librorum ſacrorum abſtineret: quòd experientia doceat, eam lectionem ſimplicibus pleriſque eſſe in ruinam, dum multa ibi obſcura, & intellectu difficilia iuxta S. Petri monitum deprehendunt, quæ dum extricare, & quo par eſt ſenſu accipere nequeunt, abducuntur in errorem. De hoc S. Hieronymus *epiſt. ad Paulinum*, grauiter expoſtulauit. Eſtque id ſeminarium pruriginis illius tractandi de dogmatibus, quam ex Scripturæ peruolutatione aſſidua, puſillo gregi ingenerare, ſatagunt lupi, paſtorum nomina ementientes, veri ouium Chriſti miniſtri; hoc eſt, lanij, ex Virgiliana phraſi, de qua plenè Genebrardus *in expoſitione liturgiæ cap.* 8. *ſub finem.* Iam olim Nicephorus Gregoras ſtomachatus meritiſſimò eſt in eam abſurdiſſimam, & periculi pleniſſimam inſulſitatem, ex Scripturæ per quoſcumque temeraria lectione profectam, qua res ſacræ profanantur, & myſteriorum tractatio ad viliſſima quæque in Republica capita deuoluitur. Locus eſt *lib.* 10. *Rom. hiſtoriæ, ad libri finem*; ex cuius oratione conficitur, Scripturam non niſi adhibito delectu eſſe permittendam, nec eſſe quorumcumque eam verſare, ne in libro vitæ, mortem inueniant, vt pleriſque improuidis accidiſſe compertum habemus. Nota mihi fœmina primaria Caluiniana, quæ cùm inter legendum locum illum Sapientis, *Melior eſt iniquitas viri, quàm mulier benefaciens*, non poſſet ſe eius loci ambagibus expedire, exclamauit *hoc non eſſe verbum Dei, ſed Diaboli*; & locum defixo cultro transfixit. Conſultius illi fuiſſet, tali lectione abſtinere, vt ſanctè ac prouidè edixit Eccleſia, quoad vulgus profanum. Simili ex cauſa olim apud Romanos, ſoli Pontifices legebant libros Sibyllinos, quòd timerent Romani ne libri illi fatidici, tametſi boni, attenta lectorum conditione, noxij euaderent. Videſis Lanſelium *diſſunct. ad Iuſtinum contra Caſaubon. cap.* 6.

Digitized by Google

Proportionali ex cauſa, alij libri, etiamſi optimi, ſubducendi.

382\. Non diſſimiliter ergo ad auertenda mala quæ ex quibuſdam libris in ſe non malis, aut etiam bonis, ſed reſpectiuè malis, atque damnoſis,oriri poſſent, eo quòd legentium imbecillitas inde lædenda, vel ſcandalum paſſiuum ingenerandum eſſet, iuſtum eſt,cùm temporum, locorum,aut perſonarum circumſtantiæ id depoſcunt, configi libros eiuſmodi. Ita enim ferunt leges prudentiæ. Nec obtendenda eſt libri in ſe bonitas, & quòd ſolo legentium vitio futurus ſit damnoſus. Libri namque cùm ad docendum dirigantur, eo ipſo quòd lectorum bono incommodant, mali ſunt habendi, & meritò patent confixioni, etiamſi doctrina quam continent, vitio careat; Scriptor enim ille lacum fodit, nec impoſuit operculum. Vnde lapſi aſini damnum ſuſtinebit, ait S.Cyrillus *lib.7.de ador.pag.*183. Hoc ſi cautum fuiſſet in nonnullis libris ante annos aliquot inopportunè vulgandis, parcitum eſſet operæ ac labori plurimorum. Nec tragœdiis ea occaſione excitatis, locus fuiſſet. Itaque meritò configuntur ac premendi decernuntur eiuſmodi libri, quia ſicut mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo, iuxta Sapientem *Prouerb.* 25. ita nihil incongruentius, ac plerumque nihil deterius & periculoſius,verbo vero, ſed extra rem prolato, ac non in tempore: vt propterea *ſeq.cap.*26. addat Sapiens parabolam, (dictum, inquam,ſapiens, & auream ſententiam,) in ſtulti ore qui eam efferre neſcit in loco, ac tempore, non ſecus nocere, ac ſi ſpina naſcatur in manu temulenti; qui præ rationis interclusione,ac impotentia ſui, improuida ſpinæ contrectatione, manum ſibi fœdè perfodit atque cruentauit.

Commurmuratio de Bellarminiana panoplia.

383\. Dubitatum quandoque à nonnullis ſcio, an opera de rebus controuerſis à Cardinale Bellarmino conſcripta, referenda eſſent in hanc claſſem. Conſtat ſiquidem, hæreticos poſſe his libris abuti, quæ pro ipſis ibi referunrur legentes, dimiſſis cæteris. Nec dubium, pleroque catholicos, ex lectione obiectorum per hæreticos, dum non ſatis capiunt ſubiectas reſponſiones,agi poſſe in errorem. Verùm hîc trepidatur timore, vbi non eſt timor. Hæretici enim ſi pertinaciter volunt perire, habent ſatis librorum per quos pereant, non conſulto Bellarmino: ſi autem virus quod Bellarminus ex ſectariis refert, eligunt malitioſè,antidoro neglecto, culpa ipſorum, & nequitia eſt, cuius reus fieri non debet Bellarminus. Catholicis autem nihil inde timendum, quippè qui ex oppoſita redarguitione, facilè cauebunt errorem. Poſſit ſanè Bellarminus illud S. Cyrilli Hieroſol. *catech.*6. poſt relatas impuriſſimas hæreſes Manichæorum, vſurpare, alloquendo Catholicum lectorem. [Polluimur iſta dicentes: Ne autem aliquis eorum, qui adſunt, ex ignorantia in ſordes eiuſmodi hæreticorum incidat, etiamſi, & os meum,& Auditorum aures polluam, tamen id confert. Multo enim melius eſt, accuſandis, & reprehendendis aliis audire abſurda,

abſurda, quàm ex inſcitia, in eadem incidere. Longè melius eſt, vt ſordes cognoſcas, & oderis, quàm ignorans, in eaſdem incidas.]

Et verò eadem ſecuti qua Panoplia Bellarminiana feritetur, exſcindere ſimul oporteret libros S. Auguſtini contra Fauſtum, & libros contra Iulianum Pelagianum, & alios contra varios Donatiſtas, necnon alios in operibus Polemicis, vbi hæreticorum verba fusè refert, ſubiectis confutationibus. Item perditos oporteret libros complures SS. Gregorij Nyſſeni, & Baſilij contra Eunomium, quibus huius hæretici longa fragmenta intexuntur. Totus S. Epiphanius, (quippè fartus hæreticorum ſermonibus, & argumentis,) dedendus Vulcano eſſet. S. Cyrilli opus contra Iulianum, Apoſtatæ illius longa fragmenta, impia, & igne digniſſima, ſubiectis confutationibus ad nos vſque propagauit: neque tamen illud Cyrilli opus, ſanus quiſquam perditum velit. In ſummâ, ingens ſtrages inferenda eſſet operibus, non modò innumerorum Recentiorum, quorum laus eſt in Euangelij defenſione; ſed etiam grauiſſimorum Patrum, quod nemo pius, aut prudens tentatum velit. Doctiſſimus Card. Perronius cùm hoc ſibi calumnioſum de Bellarmini Controuerſiis iudicium affingi inaudiſſet, copiosè & validè illud deterſit, vt refertur in ipſius Bellarmini vita *lib. 2. cap. 7.* Quare ſubdolè ringatur, quantum volet, inuidia: Opus de rebus controuerſis à Bellarmino conſcriptum, immortalitate digniſſimum eſt, nec iis libris eſt annumerandum, quos ob lectorum ſolam fragilitatem par ſit configi ac premi. In ſua cauſa, latè idem monſtrat Alfonſus de Caſtro *lib. 1. de iuſta heretic. punit. cap.* 20. 384.

Cautio circa ſcandalum puſillorum, hac in parte.

Igitur ij duntaxat libri referendi ſunt in hanc claſſem, qui verè & propriè 385.
continent ſcandaloſam doctrinam, quæ ſcilicet verè occaſionem ruinæ præbeat lectoribus. Quanquam obſeruatum diligenter oportet, monitum Abulenſis *1. p. defenſorij, in fine*, vbi imperitus quòd ſcandaloſè ſcripſiſſet, ſic eluit eam labem. [Poſtremò obiiciebatur, quòd licèt prædicta eſſent vera, & benè dicta, tamen non habebat concluſio poni in talibus terminis, quia erat ſcandaloſa. Dicendum, quòd iſtud ſcandalum, aut erat literatorum, aut ignorantium: ſi literatorum, non ſtat; quia concluſio eſt vera, & in terminis propriiſſimis; ideò nullus vir literatus debet ſcandalizari, ſed potiùs gaudere de veritate poſita in terminis propriis. Si autem ignorantes ſcandalizantur, ego non præſtiti cauſam, quia ego non iui ad prædicandum populo rudi in lingua Italica, vel Hiſpanica; ſed iui ad diſputandum cum viris doctiſſimis, qui de talibus non ſcandalizarentur. Si autem viri rudes, velint legere concluſiones meas, vel audire dicta in diſputatione, & ex hoc propter ignorantiam ſuam ſcandalizentur, ex hoc ipſi ſunt in culpa, quia ſe miſcent illi rei, quæ ad eos non pertinet. Ita etiam ſcandalizarentur, ſi legerent ea, quæ ponit B. Paulus *ad Rom. 9.* de prædeſtinatione, & præſcientia; & quæ habentur in aliis locis Scripturæ. Similiter, ſi audierint myſteria, quæ loquuntur Doctores de Trinitate, & Incarnatione, & Euchariſtia, & in aliis materiis altiſſimis, turbabuntur: & tamen propter hoc

hoc non debent Doctores ceſſare à doctrina, & à Scriptura, ſed potiùs ſimplices arcendi ſunt, ne iſta audiant, quia non oportet eos ſapere, plus quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem, ſecundùm conditionem ſuam.]

EROTEMA XVI.

An Chymici libri configendi?

386. IN hoc ordine librorum in ſe non malorum, ſed noxiorum, recenſendos non iniuria quis dixerit libros Chymicos, quatenus metallorum transmutationem tradunt. An *Chemicos* dictum oportuerit, quod Lælius Biſciola *tom.* 1. *ſubſec. lib.*18. *cap.*1. contendit, mitto quærere.

Alchymicum ſtudium optimum; libros de eo, à confixione immunes eſſe oportere, quæ ſuadere videantur.

Eſſe autem doctrinam Chymicam ex ſe non malam, etiam qua ex parte ſpectat Chryſopœiam, verior ſententia fert, cùm nihil videatur incommodi, admittere in naturæ ordine, vires idoneas ad transmutationem metalli vnius in alterum. Videſis S.Thomam 3.*meteor.lect.*7. Fernelium 2. *de abditis rerum cauſis c.*18. Guillandinum *lib.de papyro.* Delrium *lib.*1.*Mag.cap.*5. *q.*8. *ſect.*2. *&* 3. Monérque Corduba *lib.*1.*quæſt.*17. §.1. *dicto* 2. nihil poſſibili per Chymicos effectioni veri auri, officere, decretum Ioannis XXII. quod negat poſſe facere rem de fide, defectu reuelationis diuinæ de ea re. Nec id re vera intendebat Pontifex; ſed tantùm volebat amouere fideles à vano ſtudio, quod pleraſque familias iam olim ſubuertit; ſiue reipſa longo vſu, pertinaci eius exercitatione poſſit effici aurum, ſiue non poſſit; quod permittitur diſceptationi peritorum.

387. Poſſe autem re vera effici aurum interuentu Alchymiæ, atque adeò libros de Alchymia non debere confixioni patere, probat fuſiſſimè Robertus Vallenſis *cap.*1. *operis de veritate, & antiquitate Artis chymicæ.* Argumentatur autem partim ab authoritate ſacra, partim ab humana omnis generis. Inter ſacra teſtimonia profert primo loco Eſdram *lib.*4. *cap.*8. verbis illis. *Dicam autem coram te ſimilitudinem Eſdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam, magis vnde fiat fictile; paruum autem pulnerem vnde aurum fit.* Quam ille cenſet eſſe explicatiſſimam aſſertionem Alchymiæ. Addit Salomonem *c.*38. (Ieſum Sirach voluit dicere,) Eccleſiaſtici verbis illis. *Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam.* Item illa Dauidis Pſalmo 12. *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum ter, repurgatum ſeptuplum.* quem locum duplici alia lectione illuſtrat. Prior eſt, Eloquia Domini, eloqnia mmnda, argentum igne examinatum in vaſe terreo purgatum ſepties. Poſterior verò eſt, huiuſmodi.

Digitized by Google

modi. Verba Dei, verba pura, argentum in Aludele exuſtum, in terram, ſeu puluerem refuſum ſepties. Eſt *Aludel* vox Arabica, latinè ſonans *Sublimatorium*, aut vas, in quo fit ſublimatio Chymica, de qua Geber. *lib.2. cap.43.* Quòd ergo ſublimatione per ignem lentum facta, ſeptiéſque iterata, argentum quouis auro perfectius reddatur, inde Dauid puritatem, & nitorem diuinæ legis ſupra quoduisvulgare aurum, expreſſit ea comparatione argenti, in Aludele per fuſionem Chymicam repurgati, quo ipſo, artificium Chymicum approbauit. Accedit ſuffragium ſancti Ioannis Euangeliſtæ, quem Auicenna *lib. de Anima, dictione 1. cap. 7. ad finem*, & Vincent. Bellouac. *in ſpeculo naturali*, numerant inter Alchymiſtas, & ſubſcribit Adam de ſancto Victore in Proſa de ſancto hoc Euangeliſta, dicens de eo, *Cùm gemmarum partes fractas ſolidaſſet, has diſtractas tribuit pauperibus: inexhauſtum fert theſaurum, qui de virgis fecit aurum, gemmas de lapidibus.* Vincentius Bellouac. *lib. 5. ſpeculi natur.* Noëmo adſcribit Chymicæ peritiam. In ſumma Autor de quo agimus, Robertus Vallenſis, pro Alchymiæ veritate omnis generis Doctores, exſcriptis eorum locis, ſed non ſemper ſignatis libris, præſertim Theologorum, adducit. E Theologis S. Auguſtinum, Albertum Magnum, S. Thomam, Scotum, Gulielmum Pariſienſem, Adamum Victorinum, Vincentium Bellouacenſem, Gaſparem Contarenum, Chryſogonum Polydorum. Ex Iuriſperitis Ioannem Andream *in addit. ad Specul. rubr. de crimin. falſi.* Oldrad. *conſ.74.* Panormitanum *ad 5. Decretal. tit. de ſacrileg. cap.2.* Ex medicis Hippocratem *lib. 1. prognoſt. cap.1.* Galenum *lib. 9. de ſimpl. c. de Conja*, Auicennam *lib. de mineralibus, & lib. de Anima dict.1. cap.12. & lib.2. tractat.1. cap 4.* Abuhali *epiſt. de re tecta.* Razim. *lib. lumen luminum*, Haly *in lib. Elixyris. Dioſcoridem lib.3. cap.115.* Arnaldum à Villanoua *in ſuo Teſtamento & cap. 3.* Roſarij. Valeſium de Tharanta *lib. 5. pract. cap. de ſtrangul.* Petrum Aponenſem *differentia 59.* littera P. Ex Philoſophis laudatores Alchymiæ adducit Hermetem Triſmegiſtum, à quo Chymia dicta *Hermetica*, Ariſtotelem *lib. de ſecretis ſecretorum cap. 65.* Alexandrum Macedonem *in quadam epiſtola*, Plinium, Geberem *lib. 3. cap. 79.* Suidam, v. χημεῖα, Raymundum Lullum *libro Codicilli cap. 53.* Marſilium Ficinum *de vita cælit. comp. cap. 3.* Ioannem Daſtinum Anglum *lib. 1.* Bernardum Comitem Treuerum *lib. reſponſ. ad Thom. de Bonon.* Ioannem Picum Mirandulanum *lib. de hom. dignit.* Ex Poëtis allegat Virgilium *ecloga 6.* memorantem mala Heſperidum, quem locum VVillicchius *ibi, in poſterioribus ſcholiis*, de Alchymia accipit. Et adiungendus eſt locus ſexti Æneidos de ramo aureo. Magnam item partem figmentorum Poëticorum, Chymiam ſpectaſſe docet. Annectit denique idem Vallenſis, longum ſyllabum Scriptorum, qui de Alchymia Arabicè, Græcè, & Latinè ſcripſerunt. Hinc ille Autor ſatis ſuperque firmatam putat Alchymiæ veritatem, ex quo apertè ſequitur, libros de ea conſcriptos, nequaquam patere confixioni.

Digitized by Google

Reſolutio; Chymica quoad Chryſopœiam, mera inertia.

388. Nihilominus Chymica, prout Chryſopœiam ſpectans, qualem hactenus tradiderunt, qui in eam incubuere ſpagyrici innumeri, & veteres, & recentiores, mera inertia eſt, vt dixit Gregorius *quæſt.5. prologi artic.2.* ad quamdam Aureoli confirmationem; id eſt, non habet rationem veræ artis, certis principiis nixæ, ſed aut eſt mera deceptio, aut ſi quid reuera aliquando efficit, fortuitò tantùm, & caſu efficit. Quod ſenſiſſe puto, qui Chymicam, & Chymicos libros, ſimpliciter improbant: cuiuſmodi eſt S. Thomas *in 2. d.7. quæſt.3. artic.1. ad 3. & quæſt. 6. de potentia artic. 1. ad* 18. vt latè eum expendit Tabiena *v. Alchymia* 2. (refragante tamen Syluestro *v. Alchymia* 3.) Adhæſerunt ei S. Doctoris iudicio, Ægidius *quodlibeto* 3. *quæſt.* 8. Palac. *in 2. diſt.* 7. Agricola *lib.5. de foſſil.* Buccaffer. 4. *meteor. comment.* 43. Scal g. *exerc.*106. & 327. Comitolus 3. *reſponſ. quæſt.* 33. Pineda 4. *de Salom. cap.*21. Val. 2.2. *d.6. quæſt.*13. Pererius 8. *Phyſic. cap.*1. *quæſt.* 7. Quin etiam Cantiprat. *lib.2. apum cap.21. num.* 2. relata narratione de reperto Romæ vaſe marmoreo aqua quadam repleto, quam ex ſanguine, & carnibus Baſilici in modum aquæ roſaceæ æſtuante cucumella expreſſam; caſu cùm effunderetur æri affuſam, pulcherrima auri ſpecie metallum illud imbuiſſe dicebant; ſubiungit, aurum Chymicum, inde exiſtens, ſpecie tenus aurum eſſe, nec niſi adulterinum; ideóque Deum paſſum non eſſe, vt vir bonus marmorei illius vaſis inuentor, aquæ illius vſu inficeretur; cùm primùm enim apparuit, effuſa eſt tanquam aqua communis, & inutilis. Sic ille Chymicam ſophiſticam cenſens, & indignam factu. Eſtque communis prudentum ſenſus, vt proinde meritò Genebrardus *in Pſalmum*11. exſibilet Melanchtonem, qui huic vaniſſimæ vanitati præſidium conciliare tentauit ab illis verbis Pſalmis, *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum*; quaſi argentum igne excoquere, & ſcoriis, ac fæcibus abiectis expurgare, idem ſit, quod Alchymiam facere.

Nec ſapientiùs Roberus Vallenſis *ſuprà* adductus, huc trahit medicinam de terra creatam, iuxta Siracidem, & puluerem vnde fit aurum, qui parutus præ terra vulgari, è qua finguntur vaſa; ac virgas auro commutatas à Sancto Ioanne Euangeliſta, vt eſt in geſtis Abdiæ *lib.*5. Priora illa ineptiſſimè trahuntur ad Alchymiam. Hoc verò poſtremum, ſi re ipſa contigiſſet, miraculo, non Alchymiæ eſſet adſcribendum. Itaque Alchymia caret diuino, & Sanctorum ſuffragio. Nec ſuffragium humanum quod præterea conglobabatur, re vera eam confirmat, prout eſt in vſu recepto, ſed ab omnibus verè ſapientibus exploditur, quorum longum ſyllabum iam dedi.

389. Tot ergo, & aliorum, quos prædicti referunt, ſapientiſſimorum hominum iudicio, Chymica diſciplina, qualem à tanto tempore, à tam multis, multo ſtudio tradi videmus, eſt mera inanitas; nec hactenus niſi ad marſupiorum euacuationem profeciſſe deprehenditur, vt eleganter proſequitur Petrarcha *lib. de remed. cap.*111. & exemplis comprobatur apud Cardanum 10 de

de varietat. cap. 51. & apud Maiolum *tom. 2. colloq.* 5. Et vt aliquid quandoque caſu potius, quàm arte efficeret in auri confectione, tamen vſus eius metalli, illicitus eſt, cùm in medicina, tum in contractibus, tum in monetæ fabricatione, vt Petrus à Nauarra *lib. 3. de reſtit. cap. 2. à num. 66.* rectè ſtatuit, & Alchymiſta aurum ſuum, vt verum venditans, eſt infamis, ac indignus, qui teſtis munere fungatur, vt probat Petrus de Monchada *in additionibus ad Crotum parte 4. de teſtib. num. 197.*

Libri Chymici de Chryſopœia, quatenus configendi.

Hæc cùm ita ſe habeant, omninò videtur affirmandum, libros Chymicos quatenus ad eam quam dixi metallorum confectionem porriguntur, configendos iure eſſe, vt inhibeantur grauia damna, & fortunarum, & ſalutis animæ, quibus obnoxij paſſim ſunt, qui libros huiuſmodi peruolutant, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes, vt ludit S. Antoninus *3. p. tit.* 8. *cap.* 4. *initio.* Multipliciter eoſdem irriſit, & confixit, Raymundus Lullus locis ſignatis à Vadingho *annali* 3. *anno* 1315. *num.* 13. *&* 14. Suffragantur planè, qui curioſos illos libros, quos tanto numero, & pretio incenſos prodituꝛ *Actor.* 19. interpretantur libros Chymicos, vt Mariana ibi, adducens, quod à Diocletiano in Ægypto factum prodit Suidas *v. Diocletianus*, & Oroſ. *lib.* 5. *cap.* 16. ac Paulus Diaconus *in Diocletiani vita.* Quamquam Diocletianus librorum Chymicorum vim ingentem flammis immiſit, non tam quòd nocere lectoribus poſſe crederet, quàm ne prodeſſet; veritus Ægyptios ea lectione peruenturos ad auri veri confectionem, quæ genti ad ſeditiones proniſſimæ, ac factioſiſſimæ, fieret rebellandi illecebra, quum toties exhauſta ægrè quieſceret. 390.

Cæterùm fuerunt ſanè Ægyptij Chymiæ addicti, & eius primi inuentores, quod ſcribit Langius *lib.* 1. *epiſtol. medic. in* 53. At fabuloſum eſt, quod addit, Pythagoram, ac Platonem ad eos adiiſſe, vt, hanc artem addiſcerent. Fabuloſius item, quod ſubdit, Hebræos Ægypto egreſſuros, aurea, & argentea vaſa ſubripuiſſe dictos, quòd magnas opes arte Chymica comparaſſent, degentes in Ægypto. Pauci denique admittent, quod ait, figmentum pictorum de aureo vellere, ad libros Chymicos, exportatos ab Iaſone, eſſe referendum: & δέρας quod Iaſon ſuſtulit, non fuiſſe vellus qualecumque, ſed librum, vt olim vſu receptum erat δέρασι, ideſt, pellibus compactum, quo ars conficiendi auri conſcripta habebatur. Ex nonnullis tamen aliis, eam velleris aurei interpretationem confirmat Hadrianus Iunius *lib.* 5. *Animaduerſorum cap.* 12. & Biſciola *tom.* 1. *ſubſec. lib.* 18. *cap.* 1. qui addit, Ioannem quoque Picum, & Lilium Giraldum, mala aurea Heſperidum ad Chymicam diſciplinam retuliſſe. Non annuet certè Fallopius *in opere de re metallica*, qui Chymicam artem non ante Mahumetanam ſectam, docet exortam, ſed à quodam Mahometis ex filia nepote primùm excogitatam, venerandis profectò natalibus miſeræ diſciplinæ.

391. Hæc dixerim de librorum Chymicorum confixione, iure, (vt ſic dicam,) factibili. Nam hactenus quidem, nullos libros Chymicos iure poſitiuo communi, eſſe vetitæ lectionis, etiam poſt Extrauag. *Spondent*, Ioannis XXII. contra Alchymiſtas, rectè cenſuit Delrio *ſuprà quæſt.* 4. *concluſ.* 1. quamuis iure naturæ aliter fortè ſtatuendum eſſet, ne lectio huiuſmodi librorum, (vti aſſolet,) lectores adeò capiat, vt exhauriat, coniiciátque in morale fortunarum periculum, vnde innumera poſtea peccata progerminant. Quo ex capite, Chymicum ſtudium, atque adeò libros, quoad priuatos, damnant Sanchez 2. *in Decalog. cap.* 40. *num.* 51. Penna 3. *part. directory Inquiſit. ſcholio* 32. & latè à Graffis *p.* 1. *deciſ. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 27. negans Chymicum pertinacem, eſſe ſacramentaliter abſoluendum. Ex quo ſequitur, homini ſic affecto, lectione Chymicorum librorum, quibus voluntas eius operis gliſcat, obfirmeturque, iure naturæ interdici. Suppeteretque aliud caput ad ſimile interdictum, ſi contingeret, librum Chymicum deſinere in Aſtrologiam illicitam, aut Necromantiam, quod frequens eſſe Chymiſtis, affirmat Cardinalis Vigerius *in decachordo*, *chorda* 10. *cap.* 5. Vide etiam Scaligerum *Exerc.* 127.

EROTEMA XVII.

Libri de argumentis inanibus, an damnandi.

392. REfero in hanc ſeriem, libros de inutilibus argumentis conſcriptos, quales ſunt præter cæteros, quibus laudantur quædam illaudabilia, de quibus nos alibi cùm de ſtudioſitate, præter alia, de quibus Seneca *de breuitate vitæ*, *cap.* 13. & non pauca, quæ in eam rem addenſat Iſocrates *in Helena encomio*, *initio*. Huiuſmodi argumenta, Agellius *lib.* 17. *cap.* 12. *infames materias* vocat, & *inopinabiles*. Sic Phauorinus quattanam laudauit, & Therſitem Homericum. Podagram, & ſurditatem, adoleſcens apud Philoſtratum. Pſainas vrticam, vt eſt apud Plinium *lib.* 22. *cap.* 17. Chryſippus braſſicam, apud eundem *lib.* 16. *cap.* 19. Lucianus muſcam, Pſellus, & Calcagninus, pulicem; Iſocrates Buſiridem, Syneſius caluitium, Eraſmus Moriam, ſiue ſtultitiam, Picus Mirandula barbariem, Duſa, vmbram, Agrippa, Aſinum, Turnerus ebrietatem; ſtercus aliqui apud Diuum Auguſtinum *lib. de vera Relig. cap.* 42. Hæc & alia huiuſmodi ματαιοτεχνίας argumenta, (ſic enim appellat Fabius *lib.* 2. *cap.* 21.) addenſantur à Lælio Biſciola *tom.* 2. *horarum ſubſec. lib.* 16. *cap.* 7. nam etiam lectas à ſe opellas memorat de laudibus peſtis, ſcabiei, pediculi, cimicis, & (quod æquè fatuum, ac impium eſt,) excommunicationis. Multa talia opera addenſantem Leonem Allatium *lib. de Pſellis pag.* 75. his pridem annotatis deprehendi. Gaſpar item Dornauius, Theatrum ſuum iocoſerium, aggeſtis huiuſmodi lucubrationibus confecit.

Hos

Hos libros, ſi aliud non allegetur quàm argumenti inanitas, hinc ablego, 393.
quod, vt ſuprà aduerti, alia hîc diſpendia attendamus, quàm temporis: & poſſit in huiuſmodi lucubrationibus plurimùm quandoque prodi ingenij. Quid enim ingenioſius Syneſiana celebratione caluitij? Notauit hunc talium ſcriptionum fructum, Gellius *notato loco*, ex Phauorini ſententia. [Infames, (inquit,) materias, ſiue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci *ἀδόξους κτ' τόπους ὑποθέσεις* appellant, & veteres docti ſunt: non ſophiſtæ ſolùm, ſed Philoſophi quoque, & noſter Phauorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis vſu difficultatibus, ſicuti cum Therſitæ laudes quæſiuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida ſanè multa, & non facilia inuentu in vtramque cauſam dixit.]

Abſolutè tamen loquendo, inane eſt huiuſmodi laborem ſubire, & in ho- 394.
mine aliis diſtento curis, ratione muneris, aut gradus, labor ille poſſet non vacare labe. Quò pertinet diſputatio, quam inſtituit Heruæus *quodlib.* 2 *q.* 16. an viro Theologo, mortale ſit hærere in quæſtionibus curioſis. Admiſſa enim honeſtate ventilationis quæſtionum curioſarum, ad laxandum, vel iucundè exercendum animum, ſicut poteſt honeſtum eſſe, & labe vacans ludere, dimiſſis ad tempus negotiis ſeriis; ſubiungit, poſſe tamen eſſe mortale peccatum in ſtudio talium quæſtionum; vtique nimio, ſi inde diſpendium animarum exoriatur; quatenus qui nugis illis inſiſtit, poſſet vtiliter nauare operam depulſioni errorum alicubi fortè vigentium, in euentu, in quo charitas, aut ſtudium fidei, iniiciat neceſſitatem depellendi errores illos. Non iſta fruſtrà iactari ab Heruæo, ſed experimento firmatum eſſe tricas inutiles Scholaſticorum, inutilibus curioſitatibus, imò meris nugacitatibus plus iuſto inſiſtentium, & languentium circa pugnas verborum, nocuiſſe ſupra modum Eccleſiæ Dei, ſeculo ſuperiore, cùm Lutherana caligo operuit populos, queſtus iampridem eſt Melchior Canus *lib.* 9. *de locis cap.* 1. agens de Theologis arundines longas argumentorum, & gerrarum Sophiſticarum proferentibus, cùm deberent tela non imbellia vibrare.

SERIES IV.

Libri nec in ſe mali, nec nociui.

Actum hactenus de libris & in ſe malis, & noxiis, ideóque configendis. 395.
Item de libris in ſe malis, ſed non noxiis, ideóque ſine cuiuſquam periculo, immunibus à confixione. Nunc agendum ſequitur de libris in ſe malis, imò bonis; itémquè non noxiis, ſíntne eorum aliqui configendi. Hoc proponens, videbor ad rem ſuperuacaneam aggredi; confixio enim, damnum à libro imminens ſpectat, eiúſque vitium ſupponit. Vbi ergo vitium non interuenit, & damni periculum abeſt, fruſtrà, imò cum iniuria, videtur præbendus confixioni locus. Meritò tamen id à nobis agitari, ſequentia monſtrabunt.

Digitized by Google

EROTEMA XVIII.

An libri quidam idcircò configendi, quòd eorum argumentum deinceps premi, nec vlterius agitari placeat.

DE hac re egeram plenè hoc loco, diſcuſſis latè & accuratè rationibus, quibus conſtaret, eam praxim premendi quaſdam materias, prætextu duntaxat pacis conſeruandæ, non videri admodum commodam Eccleſiæ, neque eſſe conſentaneam vſui maiorum. Nonnullæ quidem ſunt quæſtiones, quarum agitatio inducere poſſet diſſidia, atque tumultus in populis, ac proinde quas premere præſtet; (quidam namque errores nequaquam tam latè ſe potuiſſent effundere, niſi contentione creuiſſent, vt dixit Seuerus Sulpitius *dial.* 1. agens de Origenis dogmatibus, & libris.) Ex altera tamen parte, periculum imminere videtur, ne inhibita plurimarum materiarum diſcuſſione ac vulgatione, occluſas breui videamus Theologiæ ſcholaſticæ conclauium fores; quandoquidem à paucis annis tam multarum quæſtionum Theologicarum, & propè omnium, in quas incurrere concertationem aliquam contingit, diſcuſſione, ſaltem, quæ libris editis euulgetur, eſt interdictum. Inferbuit de ſummo nitore, ac terſiſſima puritate Conceptionis Beatæ Mariæ, de eluctabilitate efficacium gratiæ auxiliorum, de indirecta ſummi Pontificis poteſtate in temporalia, de hierarchiæ finibus, de neceſſitate & materia proxima Confirmationis, aliiſque hypermiſticæ Theologiæ capitibus contentio, quam non more maiorum, Pontificia, aut conciliaris definitio diremit; ſed indictum iuſtitium, obſtructo ore, & confractis calamis, vetita eius agitatione ſuppreſſit, ac ſilentij ſipario obduxit. Standum eſſe iuſſis maiorum, nemo in dubium reuocat ſanus. Suggerere tamen debita cùm humilitate maioribus, quid incommodi prohibitiones illæ inferre queant, nemo iure reprehendat, cùm Moyſes ſpiritu Dei plenus, Ethnici hominis ſuggeſtionem non ſit auerſatus. Hoc itaque eſt, quod hoc loco præſtiteram. Poſtea tamen, cùm ante quinquennium mihi Româ in Gallias regredienti, ſummus Pontifex imperaſſet, vt rationes quas ad laxandam prohibitionem à me conquiſitas & diſcuſſas dixeram, Romam examinandas tranſmitterem, auulſam ab hoc opere rationum illarum tractationem, retuli in peculiarem diſſertationem, cui hunc præfixi titulum, *Theologia ſupplex, inſtructa libello, pro libera quæſtionum ſcholaſticarum inter Doctores diſcuſſione, cum charitate atque modeſtia.* Hæc cauſa eſt, cur diſputatio de re propoſita, hic hoc loco, nec ad Erotema præfixum, detur reſponſio,

EROTEMA

Erotema XIX.

An libri, nullo, vel gratis confiɛto Autoris nomine editi, ſint configendi.

Videri poteſt perinde eſſe, ſuppreſſo prorſus parentis nomine librum edere; ac adhibito quidem nomine aliquo, ſed ementito. Et ſunt ſanè duo illa valdè affinia. Nihilominus hoc ſecundum, præter nominis ſuppreſſionem, fucum continet, qui niſi interpolatio ſit modica, & quam omnes non luſcioſi facilè deprehendant, vt cum *Theodorus* pro *Dorotheo*, *Philotheus* pro *Theophilo*, *Alcuinus* pro *Caluino* ponitur; quibuſdam, ac nominatim Maldero, opuſculo *de reſtrictionibus*, non videtur abeſſe à mendacio, quod liquet prorſus exulare, cùm nomen omninò reticetur. Itaque eſt aliquod inter duo illa diſcrimen; ſed quod in re præſenti, nullum eſſe videri iure poteſt. Nam qui nomen ementitur, verè premit nomen ſuum. Meritò igitur duo hæc coniungimus. 396.

Librorum anepigraphorum, vel pſeudepigraphorum, iuſta damnatio.

Synodus Tridentina *ſeſſ.* 4. *in decreto de vſu, & editione ſacrorum librorum*, vetat quoſuis libros de rebus ſacris, ſine nomine Autoris imprimere, vel imprimi facere, illóſve in futurum vendere, aut apud ſe retinere, niſi primùm examinati, probatique fuerint ab Ordinario, acceſſerítque etiam Superiorum facultas, ſi autores fuerint Regulares. In euulgatores item, codicum illorum manu duntaxat exaratorum, eandem ſtringit ſecutim cenſuræ, ſi librorum diſcuſſionem, & approbationem prædictam non adhibuerint priùs quàm euulgentur. Mulcta tranſgreſſoribus conſtituitur, cum anathematis, tum pecuniaria: quam priùs Concil. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.* 50. iis conſtituerat Typographis, qui librum idonea approbatione non communitum feciſſent publici iuris. Et quamquam amiſſio librorum ſic editorum, & publica eorum combuſtio, quam Concilium Lateranenſe inflixerat, librum non approbatum edentibus, non intorqueatur à Tridentino, in eos, qui abſque nomine autoris excudunt libros de rebus ſacris: tamen ſufficienter libros configit, & autores damnat, cùm libros eiuſmodi diſtrahi, aut retineri vetat. Cæterùm hoc Concilij interdictum, quod ad libros de rebus ſacris arctabatur, inſtructio ſub Pio IV. edita *tit. de impreſſione librorum*, §. 1. ad omnes planè libros extendit. [Nullus liber, (inquit,) in poſterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, & patriam præferat autoris.] Subeſſe tamen aliquando poſſe iuſtam cauſam reticendi nominis, iudicio Præſidum probandam, ibidem ſubditur. Sed hoc rarum admodùm, & infrequens eſt. Vt plurimùm autem, ac ferè ſemper exprimendum eſt autoris nomen, vel quod perinde ferè ſtatuit Io. Azorius *p.* 1. *lib.* 18. *c.* 17. *q.* 3. nomen certi Collegij, aut Cœnobij, vel Vniuerſitatis.

Rationes

397. Rationes huius edicti, & cur meritò configantur libri incerto parente prodeuntes, non ſunt obſcuræ: ſed illa primaria eſt, quod faciliùs ea ratione propinetur incautis, venenum, à quo cauiſſent, ſi adhibito legitimo titulo, fucus factus non fuiſſet. Eáque ex cauſa, iam olim in Eccleſii, libri abſque autoris nomine fuere ſuſpecti, vt docent illa Tertulliani *lib.4.contra Marcio.c.2.* [Et poſſem iam hîc gradum figere, non agnoſcendum contendens opus, quod non erigat frontem, quod nullam conſtantiam præfetat, nullam fidem repromittat de plenitudine tituli, & profeſſione debita autoris.] Nimirum iam ea ætate locum habebat corruptela libros abſque autoris nomine, vel appicto falſo autore euulgandi, quod fuiſſe Caluino, & poſteris ſolemniſſimum, exemplis omnino multis, demonſtrat Feuardentius ad inſcriptionem Epiſtolæ Catholicæ S. Iacobi. Idque cordatioribus pleriſque ſectariis improbatum docet.

Addenda eſt ratio, ex debito auctoribus laborum præmio, & honore ſeruando. Sanè *titulos* librorum idcircò dictos, quòd ob appoſitum autoris nomen, famam eius tuerentur, ſcripſit Alciatus *ad tit.ff de rebus creditis.ſi certum petatur.* Et quamquam à comptis potiùs librorum capitibus ad modum ornamentorum capitis Flaminicarum, nomen *tituli* mauult deriuari Magius *lib.1.miſcell.c.14.* Tamen Alciato ſuffragatus videtur Varro *lib.6.de ling.lat.* Accedit non contemnenda ratio ex impedienda permiſtione librorum. Cautum enim præterea ea ratione eſt, ne ſpuriæ ſoboles in alienam quandoque familiam, magna cum confuſione, & lectorum diſpendio irrepant. Quid enim optandum magis, quàm vt grauium Scriptorum panes ſiliginei, (vt ſic dicam cum Sancto Gregorio, humillimè de ſuis, præ Sancti Auguſtini ſcriptis loquente,) admiſto ſurfure minutorum operum non contaminentur? Dolemus id non rarò, cum SS. Auguſtini, Hieronymi, Bernardi, aliorúmque lucubrationibus infartas, alias vix legi dignas, certè tantorum virorum legitimis ſcriptionibus longè impares, deprehendimus. At cur irrepſerint in alienum nomen ſpurij partus, non poſtrema ratio fuit, quod ſine autorum nomine prodiiſſent. Succurrit animo, quod de Gulielmo Couentrienſi in tabulis Britannicorum Scriptorum tradit Pitſæus, in more illi fuiſſe, libros fundere ſine patre, ſine matre, ſine genealogia. Vnde manauit error, quo nonnullæ eius ſcriptiones aliis fortaſsè quibuſdam, vna Sancto Anſelmo eſt adſcripta, nempe *Elucidarium*; quam fœdam hallucinationem nuper deteximus. Tantum ſanè à legitimis Anſelmi fœtibus diſtat ea lucubratio, quantum propè ab homine ſimia.

398. Quare vt rationes cæteræ deeſſent, ingenti rei literariæ bono conſultum eſt, ea proprij autorum nominis adhibendi indictione, quæ ne ſupponantur viris magnis gertæ ſcriptionum, confert permultùm. Idque ſpectaſſe præter cætera, qui operibus quæ edebant, nomina ſua inſcribebant, docet in hunc modum Autor libri *de oper. Chriſti Card. in prologo ferè initio.* [Sic & Philoſophi, & Doctores antiqui, tractatibus ſuis nomina prætexuere, breui titulo grandis materiæ latitudinem prælibantes, & propriæ gloriæ, præpoſito nomine ſuo prouidentes, vt integritatem operis, & laboris auctoris, tam ſtyli, quàm perſonæ in poſterum auctoritas conſeruaret, & facilè ſcripturæ ſubtilitas indicaret, ſi aliqua manus inuida elegantiæ tractatuum elimatorum, pannum rudem inſueret: vel nugis ſuis, quaſi ſua eſſent, quæ alius laudabiliter dictaſſet, furtiua tranſlatione insereret.]

Digitized by Google

Audi etiam Claudianum Mamertum *lib. 1. de ſtatu Animæ cap. 2.* [Primùm quærere cordi eſt, quidnam rationis extiterit, vt tantas initurus cauſas de támque ſublimibus loquuturus ſciri vitauerit. Si benè conſcius diſputas, cur nomen occultas? Si agnoſci metuis, cur opus prodis? nec dicam, cur ita conſcribis? An maiorum ſuper hoc forſitan exempla ſectaris? Sed video Prophetas, Euangeliſtas, Apoſtolos, poſt etiam authenticorum plurimos tractatores, ſua propriis voluminibus nomina prænotaſſe: alios etiam operum ſuorum in propriis vocabulis inchoaſſe principia, vt eſt illud, *Petrus Apoſtolus Chriſti*; & Paulus, nec non alij, atque alij fundatores Eccleſiæ, atque eruditores. Videlicet præcauenda fore nouerant Apocryphorum vana, vel noxia. Sed nec ſic quidem fallacium temerariorum vitari figmenta potuerunt. Hinc eſt, quòd pleraque Pauli, multorúmque Sanctorum vocabulis prænotata, ſanitas fidei noſtræ Catholicæ non recipit, quia non lenocinio nominis, operis meritum penſat, ſed autorem ſibi, ſtyli veritate conciliat. Enimuerò illud, quod iſta pagina propalatur, eiuſdémque autor occultatur, euidens facit indicium, eundem ſcilicet, à quo ſit compoſita, fuiſſe damnatum. Nemo enim ſtudet occultari, niſi qui formidat agnoſci. Ego tamen ſatis mirari nequeo, cur in eodem vitandæ noxæ non fuerit ſtudium, in quo ſupprimendi nominis potuit eſſe iudicium.] 399.

Non omitto Petrum Pictauienſem, qui epiſtola ad Petrum Cluniacenſem, excuſans, quòd nomen ſuum breui lucubrationi præfixiſſet, ait in primis ſe id feciſſe iuſſum ab ipſo Petro Cluniacenſi, Superiore ſuo. Deinde [quòd ſciret, multos probatæ Religionis,& humilitatis viros, hoc idem de quibuſlibet ſcriptis ſuis olim ſtudioſè feciſſe. [Quos certè magis,(inquit,) in hoc quantulocunque opuſculo noſtro imitari affecto, quàm quoſdam noſtri temporis ſcriptores, qui neſcio qua vel cautela, vel imperitia, vbique nomina ſua ſupprimunt, incurrentes apocryphorum ſcriptorum vecordiam, qui ſiue de falſitate, ſiue de hæreſi,quibus,(vt fertur,) ſua omnia fermentabant, redargui fugientes, nuſquam propria vocabula prætulerunt. Non ergo me hîc aliquis ante tempus iudicare feſtinet, ſed Deo,& conſcientiæ meæ,me dimittat, & ipſe,ſi voluerit, Ouidium ſine titulo ſcribat.].

Quid in contrarium ex vſu Scriptorum Canonicorum, & SS. Patrum, opponi poſsit.

Video opponi in contrarium poſſe, vſum cui ægrè inuratur nota. Bona quippè pars librorum veteris Teſtamenti, non præfixo autoris nomine, incertum eſt à quo ſit conſcripta. Nominatímque plerique Pſalmi, anonymis parentibus ſunt editi. In nouo item Teſtamento, Apoſtolus ad Hebræos ſcribens, nomen ſuum non præfixit ei ſcriptioni; improbant enim graues Autores meritiſſimò, quòd aliqui præfixum ibi quoque Pauli nomen, vt ſemper alibi, exiſtimarunt: ab Interprete autem dimiſſum eſſe, ſiue quòd manco exemplari vteretur, ſiue per humanam incogitantiam. Quæ interpretem vulgatum criminandi audacia, eò ſecuriùs eſt repellenda, quòd ea taciti autoris cauſa, nulli veterum in mentem venit; cùm tamen tam multi cauſam preſſi in ea epiſtola autoris, ſcrutati ſint quàm diligenter. Sanctus certè Chryſoſtomus in fronte 400.

Digitized by Google

epiſtolæ ad Romanos diſertè ſupponit, quod dixi, & à SS. Matthæo, Marco, Ioanne, Luca, preſſum nomen ſuum affirmat: tametſi cogitandum relinquit, cur Prophetæ, & Salomon nomina ſua præpoſuerint ſcriptionibus ſuis.

401. Ad hæc Autor antiquus, cuius inſignis liber de operibus Chriſti cardinalibus inter S. Cypriani opera adſcriptus legitur, non modò nomen ſuum reticuit, prudens ac volens, ſed etiam pro eo vſu pugnauit. Adſcribo partem vernantiſſimæ orationis. [Sic in capite libri ſui quiſque auctorem ſe poſuit, vt & ſtylus auctori, & ſtylo auctor famularetur, & auctoritate altrinſeca, communis gloria muniretur. Hoc virorum illuſtrium præclara meruerunt ingenia, & per hæc viuax eorum fama, & gloria indelebilis perſeuerat. Nos verò, qui vix intelligimus quæ ab eis dicta ſunt, ſenſu, & eloquentia omninò eis impares, ſi quid aliquando ſcribimus, indignum titulo iudicamus, ne fortè nobilis materia, cuius explanationi ſtudium adhibemus, decoloratam ſe potius, quàm ornatam noſtra præſumptione queratur.]

Non eſt quidem hic autor, Cyprianus; id enim D. Auguſtinum non latuiſſet, adeò ſollicitum pro liberando S. Cypriano ab errore de caſſo hæreticorum Baptiſmo; qua labe aliquando ſorduerat: & abſtergi nullo negotio potuiſſet ex hoc opere, *initio ſermonis de Baptiſmo Chriſti*, & *ferm. de Paſſ. Dom. ſub finem*; quibus locis, error ille Sancti Cypriani, diſertè, & citra ambages, fortitérque conuellitur. Quamuis igitur non ſit hic auctor S. Cyprianus, eſt tamen auctor grauiſſimus, & lectu digniſſimus, cùm facundiam, qua valet plurimum, Chriſtianæ pietatis ſapore exquiſitè condiuerit; nomen autem ſuum, & ſuppreſſit, & ſupprimi debuiſſe, conatus eſt demonſtrare.

402. In eadem naui eſt Saluianus, qui tametſi egregio operi, quod ad Eccleſiam Catholicam inſcribebat, appinxit nomen *Timothei* appellatiuè acceptum, quòd magno diuini honoris æſtu flagrare ſe profiteatur in eo opere; tamen agnoſci de nomine noluit. At non ſecus facere, qui extraneam appellationem præfigit operi, quam ſi nullam adhiberet, præmiſimus. Porrò non modò conſultò nomen ſuum preſſit in ea ſcriptione Saluianus, ſed pro eo quoque ſilentio poſtea pugnauit, ſcribens ad Salonium Epiſcopum, ſuum aliquando diſcipulum; ſic enim habet ferè initio epiſtolæ eidem operi præfigi ſolitæ. [Sed requirit forſitan aliquis, quis ille auctor ſit, ſi Apoſtolus non eſt, & vtrùm ſuum libellis ipſis, an alienum nomen inſcripſerit. Verum eſt, poteſt hoc quidem quæri, & rectè quæritur, ſi inquiſitio valet ad aliquem fructum peruenire: cæterùm ſi infructuoſa eſt, quid neceſſe eſt vt laboret curioſitas, cùm profectum curioſitatis non ſit habitura cognitio? In omni enim volumine, profectus magis quæritur lectionis, quàm nomen auctoris; & ideo ſi profectus eſt in lectione, & habet quiſquis ille eſt, quod poteſt inſtruere lecturos quid ei cúm vocabulo, quod iuuare non poteſt curioſos? Ita vt digniſſimè huic inquiſitori Angelicum illud reſpondeatur. Patriam quæris, an mercenarium? Cùm enim nullus profectus ſit in nomine, qui profectum ſcriptis inuenit, ſuperfluè nomen ſcriptoris inquirit.]

Rurſus vberiùs ſub epiſtolæ finem, in pleniore tractatione ſecundi quæſiti, cur ſcilicet ſuppreſſum eſſet autoris nomen, ſic diſſerit. [Nunc illud dicimus, quod ſecundum eſt; ſcilicet cur in titulo libellorum non ſit nomen autoris. Cuius rei licèt vna ſit cauſa maxima, multæ tamen, (vt reor,) eſſe potuerunt;

Digitized by Google

ac primùm illa veniens à mandato Dei,quo præcipimur vitare omnibus modis terreſtris gloriæ vanitatem; ne dum humanæ laudis aurulam quærimus, præmium cæleſte perdamus. Ex quo etiam illud eſt, quod & orari Deus,& donari occultè iubens,vult nos fructum boni operis commendare ſecreto, quia nulla ſit maior fidei deuotio, quàm quæ conſcientiam vitat hominum, Deo teſte contenta; *neſciat enim* (inquit Saluator,) *manus ſiniſtra quid faciat dextra tua, & Pater tuus qui videt in abſconſo, reddet tibi*; & ideò ſcriptori illi ad ſubtrahendum ei titulo nomen ſuum, atque celandum, ſufficere hæc tantummodò cauſa potuit, vt quod in honorem Domini ſui fecerat, diuinæ tantùm ſcientiæ reſeruaret, & res commendabilior Deo fieret, quæ famam publicam deuitaſſet. Sed tamen quod confitendum fuit, præcipuum illud fuit, quia ſcriptor ille, vt legimus, humilis eſt in oculis ſuis, ac vilis ſibi exiguum ſe penitus, atque vltimum putans, & hoc, quod maius eſt, mira fide, non officio humilitatis aſſumptæ, ſed iudicij ſimplicis veritate; vnde eſt, quod ime ſe etiam ab aliis habendum putans, qualis à ſemetipſo, rectè libellis ſuis alienum nomen inſeruit; ſcilicet ne authoritatem ſalubribus ſcriptis perſonæ ſuæ paruitas derogaret. Omnia enim admodum dicta tanti exiſtimantur, quantus eſt ille, qui dixit: ſiquidem tam imbecilla ſunt iudicia huius temporis, ac penè tam nulla, vt hi qui legunt, non tam conſiderent quid legant, quàm cuius legant; nec tam dictionis vim, atque virtutem, quàm dictatoris cogitent dignitatem: idcircò igitur ſcriptor ille, abſcondi, & latitare omnibus modis voluit, ne ſcripta, quæ in ſe habent plurimum ſalubritatis, minora forſitan fierent per nomen Autoris. Habet itaque quiſquis ille eſt, qui requirit cur alienum nomen aſſumptum ſit.]

Quod factum à Saluiano videmus, æquè ab aliis Patribus vſurpatum eſt. 403.
Nam Vincentius Lyrinenſis, aureum commonitorium edidit nomine *Peregrini*, vt Autor eſt Gennadius *in Vincentio*, & ex fronte quoque Commonitorij diſcimus. Sulpitius *epiſtola ad Deſiderium*, præfixa libro de vita Sancti Martini, rogat [c] vt is liber ſuppreſſo autoris nomine edatur. [Quòd, (inquit,) & fidei valeat, titulum frontis rade, vt muta ſit pagina; & quod ſufficit loquatur materia, non loquatur Autorem.] Raymundus Iordani, ſub *Idiota* obſcuriſſimo nomine hactenus latuit. Richardus à Sancto Laurentio, *prologo ſecundo* in opus ſuum de Beata Maria, profitetur, ſe conſultò nomem ſuum reticuiſſe. Et inde factum eſt, vt illud opus nomine *Marialis*. *Alberti Magni*, diu ſit vulgatum. Gulielmus Conuentrienſis Carmelita, referente *Piſæo*, benè multos libros edidit ſuppreſſo ſuo nomine. Idem factum à Thoma Moro, liquet ex Stapletono *in Mori vita cap.* 6.Homerum à preſſo vbique ſuo nomine celebrat Dio Chryſoſt. *orat.* 36.

Quid quòd nonnulli Patres, opera ſua vulgarunt nomine anteriorum Patrum grauiſſimorum, quod multo plus eſt, quàm vel nomen reticere, vel nomen nulli proprium apponere? Sic vt nonnulla exempla ſuperiùs diffusè expenſa, hîc compendio repræſentem, Sanctus Anaſtaſius Sinaita, *cap.* 10. ὁδηγῦ *pag.*193.Tomum dogmaticum de Incarnatione à ſe conſcriptum ſub nomine S. Flauiani, vltrò fatetur.Item S. Vigilius *lib.*5. *contra Eutychem*, *non longè à principio*, ait, ſe librum nomine Sancti Athanaſij edidiſſe contra Arrium, 404.

 Sabellium,

Sabellium, & Photinum, qui inter D. Athanaſij opera ſub nomine *diſputationis Laodicea habitæ*, perſeuerat. Inter D. Auguſtini opera circumferuntur ſermones *ad fratres in Eremo*, quos ementito tanti Patris nomine ab alio editos eſſe, videtur debere eſſe extra dubium: non tamen damnantur illi ſermones; imò in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico Pio, allegantur cum laude. Non pauci nomen Flauij Dextri, appictum gratis ei Chronico, quod nuper eius nomine prodiit, cenſuerunt. Liber tamen ille liberè teritur omnium manibus. Primus liber, qui à Societate IESV prodiit, (nempè Caniſij Catechiſmus,) primùm prodiit abſque Authoris nomine, vt ſcribit Raderus in Caniſio *lib.5. cap.6.* Similium exemplorum nullibi eſt parcitas, & in tractatione de multiplici ſuppoſitione librorum, congeſſimus pleraque. Videbimur ergo ſeueriùs agere, ſi libros anepigraphos, vel pſeudepigraphos, eo nomine configendos putemus, quod autoris nomine careant, vel confictum præferant.

Eliſa, quæ ex ſcripturis anepigraphis præferebantur.

405. His argumentis planè euincitur, cauſas ſubeſſe poſſe, cur interdum autoris ſuppreſſio, libro ſit innoxia: id quod etiam in regulis Pij IV. iuſſu editis, ſtatui vidimus, & habemus exemplum librorum ſacrorum plurimorum, quibus ex iuſta cauſa non eſt adſcriptum nomen Authoris. v. g. Moſes Geneſi nomen ſuum non præfixit, vt conſtaret opus illud Dei eſſe, tanquam Autoris; Moſem verò ſcribam duntaxat fuiſſe, vt ratiocinatur Anaſtaſius *lib. 2. in Hexaëm. ſub finem.* Et idem eſt de aliis libris abſque Authoris nomine editis, in ſacrum Canonem relatis. Eadem ratio habere locum poteſt circa authores Pſalmorum, qui carent authoris nomine; ſignificare enim voluit eo de autoribus ſilentio, Spiritus ſanctus, ſe eſſe autorem ſacrarum ſcriptionum. Id quod etiam aliquando in actu ſignato exprimit; ſiue dicendo librum factum eſſe non Matthæi, vel Lucæ, ſed ſecundùm Matthæum, & Lucam; ſiue dicendo librum eſſe conſcriptum inſpirante Deo: vt cùm in pleriſque Pſalmis habetur, *Pſalmus ipſi Dauid*; id eſt, diuinitus inſpiratus, atque concreditus, vt obſeruat Genebr. Quam etiam ob cauſam, vt notat S. Gregor. *hom.2. in Ezech.* ad illud, *& vidi, & ecce ventus*, voluit Spiritus ſanctus, vt ſcriptor Sacer interdum de ſe ipſo, vt de tertia perſona, & extranea loqueretur, ad indicandum germanum libri ſacri autorem, eſſe Spiritum ipſum ſanctum, non autem Canonicum Scriptorem. Et quanquam neque Scriptor ſacer ſemper loquatur in tertia perſona, neque ſemper reticeat nomen ſuum, tamen benè prouiſum eſt aliquando ita accidere, vt is quem propoſui, effectus bonus obtineretur: quanquam, quod attinet ad Pſalmos, quorum autor eſt anonymus, S. Hilarius *in Prologo Pſalmorum*, arbitratur eos eſſe autoris, cuius nomen proximè præceſſit in antecedente quopiam Pſalmo: ſed quia reclamant non pauci, nec vacat id excutere, retineamus ſanè rationem propoſitam.

406. Apoſtolus aliam ob cauſam, nimirum, quòd ſe Iudæis exoſum ſciret, & tanquam Moſaicæ legis infeſtum hoſtem haberi, acturus cum eis, prudenter ſubticuit nomen ſuum: ne odio ſcriptoris, à ſcriptione abhorrerent, & doctrinæ

ſubſidium.

ſubſidium quod illis porrigebat, nauſeantibus & faſtidientibus non prodeſſet. Quod eſt Clementis Alexandrini apud Euſebium 6. *hiſtor. cap.* 18. S. Hieronymi *lib. de Scriptoribus, in Paulo*, Sancti Auguſtini *in expoſitione inchoata epiſtolæ ad Rom.* aliorúmque de ſuppreſſo in ea epiſtola Pauli nomine iudicium, ſanè veriſimile. Ego illud exprimo verbis Chryſoſtomi *tom. 5. Græc. homil. 61.* [Cùm ad alios quidem omnes ſcribit, nomen ſuum epiſtolarum exordio præfigit: ad Hebræos autem mittens literas, nihil tale fecit, ſed ſimpliciter non exprimens quis eſſet, vel ad quos ſcriberet, vt mos illius erat, ita demùm incepit, *Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus noſtris.* Et verò Pauli ſapientiæ hoc fuit. Ne enim in conſortium odij venirent, tanquam larua quadam, nominis ſuppreſſione ſe ipſum occultans, ita clam cohortationis ipſis adhibet medicinam. Cùm enim odio proſequimur quempiam, quamuis aliquid rectum dicat, non propenſo animo, neque cum voluptate, quæ ab eo dicuntur, excipimus. Quod ipſum ne tum quoque accideret, ſuum nomen ex epiſtola ſuſtulit, vt nullum epiſtolæ obiiceretur impedimentum, quo minùs poſſet audiri. Neque enim Iudæi tantùm qui erant increduli, ſed & illi ipſi, qui crediderant, oderant illum & auerſabantur.]

Nec malè addunt aliqui recentiores, cùm ſe Saulus iam Paulus, Saulum dicere nollet, ne reſumpto Iudaico, & abiecto Romano nomine, apud Chriſtianos ex Ethniciſmo conuerſos quaſi Iudaizans, & ad vomitum canis more reuerſus malè audiret: nec expedire etiam cenſeret, vt ſe Paulum apud Hebræos diceret, quòd ea nominis mutatio ingeſta, calcatæ, (vt tulerat calumnia,) legis Moſaicæ memoriam videretur renouatura, & in aliquorum fortaſſis exacerbationem ceſſura, maluiſſe Paulum abſtinere ſui nominis præfixione. Profertúrque etiam alia ratio ex Clemente Alexandrino apud Euſebium 6. *hiſtor. cap.* 11. & ex S. Hieronymo *in cap. primum ad Galat. ferè initio*, circa titulum, nec non etiam ex Theodoreto, qui Paulum, ſolemnem epiſtolam ſuarum Epigraphem in hac prætermiſiſſe cenſuerunt, quod ſcribens ad Hebræos, quorum Apoſtolum, (vt hîc vocat,) vel, (vt alibi loquitur,) miniſtrum Circumciſionis agnoſcebat Chriſtum ipſum, refugerit præ humilitate, dicere ſe, vt alibi ſemper in epiſtolarum titulo, *Paulum Apoſtolum.*

Cur aliqui Patres nomina ſua preſſerint, aut aliena adhibuerint.

Similiter Author operis *de operibus Chriſti cardinalibus*, ne nominis ſui 407.
tenuitate, (vt præ humilitate ſentiebat,) vileſceret tractatio argumenti dignitate nobilis; maluit autoris nomine vacuam prodire. Nec diſſimiliter pro ementita operis ſui inſcriptione diſſeruit Saluianus, addita aculeatæ lucubrationis apud permultos ſubſecutura offenſione, quam æquum erat in authorem non retorqueri; vt proinde ſatius fuerit nomen eius ſubricere. Iiſdem rationibus, ac præſertim ſpe fructus maioris ex ſcriptione hauriendi, permotos eſſe reliquos Patres, qui nomen ſuum diſſimularunt, vel alieno nomine prænotarunt libros ſuos, exploratum eſſe debet. Quòd ſi de Pſeudo-Au-

guſtino ad Eremitas ſermocinante idem ſtatuendum cenſeat æquus lector, cum ſcilicet, vt plus prodeſſet, ex Auguſtini perſona declamitare ſcripto voluiſſe, non abnuam. Idiotæ verò mentem humillimam, appellatio ipſa monſtrat; vt non ſit pro aliis ſuppreſſi per eum nominis cauſis conquirendis laborandum. Chronici Flauij Dextri anceps eſt cauſa, de qua in præſentia pronunciare non placet. Sed ſi victoria eſſet penes eos, qui huiuſmodi Chronicon nouitium eſſe contendunt, & falsò adſcriptum Flauio Dextro, non eſſet laborandum in cauſis ſpecioſi nominis ei Chronico præfixi, cùm id ex vaniſſima vanitate flagitiosè ſuſceptum eſſe, non eſſet futurum dubium.

408. Quare maneat, libros nullo, vel ementito autoris nomine editos, niſi ſubſit idonea ſuppreſſionis illius cauſa maioribus probata, confixioni iure patere, etiamſi boni, & innocui eſſent. Et ſanè ſuppetit ipſius Autoris præiudicium aduersùs librum ſuum, cui nomen veri autoris præfigere non eſt auſus. Expendatur probrum libri quod non erigit frontem. Eo ipſo enim innuitur eſſe reprobum, quia veritas, vt alibi plenè trado, non amat latere, ſed geſtit erumpere, ac manifeſtari. Duntaxat falſitas & malitia, auet celari, vt rectè aſſumit Tertullianus, *cap.* 1. *Apolog.* Iis ipſis, qui enormia patrarunt vt factis, premi ac occultari commeritis, reſpondeat pœna, repenſa ſæpè eſt publico decreto ſuppreſſio nominis, vt illi templi Epheſij magnificentiſſimi incendiario; cùm faſſus eſſet ſe tantum facinus aggreſſum, vt inde nominis immortalitatem aſſequeretur. Decreto enim publico cautum eſt, ne eius nomen vſpiam conſignaretur. Quanquam neſcio vnde innotuit, nomen ei fuiſſe *Heroſtrato.* Tyberij item decreto, artifex, vitri non fragilis inuentor, æterna nominis ſuppreſſione multatus eſt, vt ſcribit Dio *lib.* 57. quia eius inuentum iudicatum eſt pernicioſum; quippè pretia auro & argento, ac quibuſuis metalis detracturum, vt Plinius notauit *lib.* 36. *cap.* 26. Quæ ergo improuidentia eſt, vltrò libro ſuo accerſere, quod pro maxima pœna valdè noxiis decreto plublico irrogatur, nempe vt nomen autoris obliteretur, nec permaneat ad poſteros eius memoria? Qui itaque ſic ſtatuit de ſuo opere, non poteſt ægrè ferre quod ei publica ſententia ſuffragetur, & tenebris damnet librum quem autor ſub ſipario latens, ſibi cenſet probroſum; & eo ipſo, indignum luce publica pronunciat.

EROTEMA XX.

An eo tantùm nomine, quòd liber quiſpiam nouam doctrinam contineat, ſit configendus.

409. Colloco in hac ſerie, libros ex ſola nouitate ſuſpectos, quia ex ſe poſſunt & innoxij, & boni eſſe. Conſiderandum ergo eſt, an ob ſolam nouitatem,

nouitatem, periclitari debeant. Videtur autem adhibenda diſtinctio. Nam vel nouitas ſpectat fidei dogmata, vel modum dumtaxat ea confirmandi, aut illuſtrandi; aut certè cadit in aliquam materiam, cui nihil eſt cum fide diuina commune.

In cauſa fidei, reprobatur nouitas.

Nouitas in rebus fidei, vt notauit Naz. *orat.* 33. *initio*, apud Apoſtolum 1. *Timoth.* 6. idem eſt, quod error, vel doctrina improbanda. Et hac ratione, Fauſtus Epiſcopus Apolloniadis, *ep. ad Petrum Fullonē*, ait. [Scis Apoſtolos non fuiſſe præceptores in nouitate.] id eſt, nouitatum magiſtros non fuiſſe, qui tantùm docebant quæ à Chriſto acceperant. Similiter apud Lyrinenſem in commonitorio nunquam ſatis laudato, fuſiſſimè monſtratur, *nouitates* idipſum eſſe quod *hæreſes*. Nominatimque *cap.* 26. prolato eo Apoſtoli loco quem Nazian. quoque allegauit tanquam ſpirituali quodam gladio, quo ſæpè truncatæ, ſempérque truncandæ ſunt hæreſes, ſubdit. [Et poſthæc inueniuntur aliqui tanta inueteratæ frontis duritia, tanta impudentiæ incude, tanto adamante pertinaciæ, qui tantis eloquiorum cæleſtium molibus non ſuccumbant, tantis ponderibus non fatiſcant, tantis malleis non conquaſſentur, tantis poſtremò fulminibus non conterantur? *Deuita*, (inquit,) *prophanas vocum nouitates*, non dixit *antiquitates*, non dixit *vetuſtates*, imò plane quid è contrario ſequeretur oſtendit. Nam ſi vitanda eſt nouitas, tenenda eſt antiquitas, & ſi prophana eſt nouitas, ſacrata eſt vetuſtas.] S. Baſilius *lib. de Spiritu ſancto cap.* 29. ad eundem lydium lapidem, exigi vult res fidei. [Veneranda ſunt enim vetuſta dógmata, quod ob antiquitatem, ſeu caniciem quandam, habeant quiddam reuerendum.] Idem *epiſt.* 62. *in laudibus Euſebij Neocæſarienſis*, illud fusè recenſet, quod vetera veterum proferret, & nouitates auerſaretur.

Auguſtinus *lib. de vtilit. credendi cap.* 1. per ſtudium nouitatis definit hæreticum. Eámque hæreſeon, & Catholicorum dogmatum, veluti characteriſticam aſſignat Orig. *tractat.* 21. *in Matth.* Pulchrè vera Theophil. Alex. *hom.* 1. *Paſch.* hac ex cauſa confert hæreticos veritatis antiquæ faſtidia ſuſtinentes, prægustantibus cibos, vulgares faſtidientibus, & nouos, ac inſolitos affectantibus. Hæc illi vniuersè.

Sigillatim verò, quibuſuis planè hæreſibus, idipſum à Patribus obiectum 410
eſt. Petrus Chryſologus impugnans Neſtorianos *ſerm.* 145. *in fine.* [Humanæ leges intra triginta annos litigioſas omnes interimunt quæſtiones; & Chriſtus circa quingentos annos natiuitatis ſuæ cauſas præſtat? ortus ſui lites patitur, ſtatus ſui ſuſtinet quæſtiones?]

Hieronymus pulchrè *epiſt.* 65. *num.* 24. de Origenis erroribus cum Pammachio, & Oceano differens. [Quiſquis es, (inquit,) aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtoli voce laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod antè neſciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? Vſque ad hunc diem, ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus

ſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum.] Magiſtrum videtur expreſſiſſe, cuius illa ſunt ſanè illuſtria *orat.* 51. *num.* 14. nouitatem Apollinariſtarum redarguentis. [O ingentem abſurditatem! abſconditam poſt Chriſtum ſapientiam nobis annunciant, id quod ſanè lachrymis dignum eſt. Nam ſi triginta dumtaxat abhinc annis fides initium ſumpſit, cùm quadringenti iam anni ferè fluxerint, ex quo Chriſtus manifeſtatus eſt; inane vtique tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiam fides noſtra; fruſtráque Martyres martyrio perfuncti ſunt, & tales tantíque Antiſtites plebi præfuerunt.] Similia Tertullianus *lib. de præſcript. cap.* 29. S. Athanaſius *de Synodis Arimini, & Seleuciæ initio*, Lyrin. *in commonitorio, cap.* 33. aliàs 34. Pacianus *epiſtol.* 3. *initio.*

411. Apud S. Epiphanium, cùm Aëtius Anomæorum parens, Catholicos nominaſſet *antiquarios*, & qui iamdiu opinionis ſuæ adhæſerunt, (ita enim habet initio ſui libelli, quem S. Epiphanius *hær.* 76. deſcripſit, & initio Syllogiſticorum capitum, quæ S. quoque Epiphanius ex eo ſubiicit;) ad hunc modum ei reponit S. Epiphanius, redarguens quòd ſtultè Catholicos ſic nominaſſet. [Etenim ſancta Dei fides ab initio exiſtens, & ſemper antiqua, & non inueteraſcens, ſemper eſt; & firmatum eſt huius fundamentum, & exiſtit habens ſuum Dominum ſine tempore. Ideò neque ipſa temporalis exiſtit, ſed cum Angelis conuerſatur, & Sanctos per generationem, ac generationem ornat. Tu verò potiùs temporalis es, paſtus, ac deceptus ab errore, & elatus mente, etiam gregem tuum fuſim in pabulum ſpinoſum implicuiſti; nemo enim ex veteribus tecum ſenſit ô Aëti, qui contra Antiquarios ſcribens, ipſe temporalis es, & minimè antiquarius.]

De Manichæis in hunc modum ſcribit S. Auguſtinus *lib.* 15. *contra Fauſt. c.* 3. Quid agunt iſti euangelizantes nobis præter quod accepimus, niſi vt nos à caſtitate corrumpant, quam Chriſto ſeruamus, quando legem Dei culpant nomine vetuſtatis, & errorem ſuum laudant nomine nouitatis; quaſi omnis vetuſtas fugienda ſit, aut omnis nouitas appetenda; cùm & mandatum vetus in laude ponat Apoſt. Ioan. & prophanas verborũ nouitates euitari iubeat Apoſt. Paulus.]

Ex variis Patribus, multa in eandem ſententiam, & nouitatis hac in parte improbationem, collegit Radulphus de Riuo *lib. de Canonum obſeruantia, propoſitione* 6. Et plura etiam Thomas Bozius *lib.* 3. *de ſignis cap.* 9. Denique ex nouitate ſeptimam hæreſeos notam, in hæreticis huius temporis, egregiè monſtratam legere licet *in Codice Fabriano lib.* 1. *tit. de ſumma Trinitat. & fide Catholica*, §. *ſeptima nota.*

Ethnici quoque, & Iudæi in negotio Religionis, antiquitatẽ probarunt.

412. Non diſſimile ſtudium erga vetuſtatem in cauſa Religionis viguiſſe in Ethnicis, diſcimus ex Tertulliano *cap.* 6. *Apolog.* necnon ex Arnobio *lib.* 2. *num.* 60. & ex Iſidoro Peluſiota *lib.* 2. *epiſt.* 46. Itémque ex Hilario Diacono *Epheſ.* 5. ad illud, *Nemo vos ſeducat inanibus verbis*, Lactantio *lib.* 2. *Inſtit. c.* 6. Zacharia Mytilenæo *ſub finem diſputationis de mundo contra Philoſophos.* Vt propterea S. Chryſ. *hom.* 7. *in* 1. *ad Cor.* in illa verba, *Quis cognouit ſenſum Dei*, mundi per Apoſtolos conuerſionẽ ex eo capite admirabiliſſimã eſſe ſtatuat, quòd tãtuli homines, abiecta veteri ſuperſtitione ad nouã doctrinã fidei amplectẽdã, Ethnicos indux erint.

Apud

Digitized by Google

Apud Theophilum Antiochenum *lib. 3. initio*, Autolycus Chriſtianam Religionem repudiat, quia recens tunc, & nupera erat: obfirmatur autem in Ethniciſmo ob eius antiquitatem, quam etiam valdè contra Chriſtianos extollit Aſclepiades Præſes apud Prudentium *hymno 10. Periſteph.* agens cum S. Romano, verbis illis:

O ius priorum, moris ô priſci ſtatus!
Inuenta Regum pro ſalute publica,
Pompiliorum noſtra carpunt ſecula:
Quis hos ſophiſtas error innexit nouus,
Qui non colendos eſſe Diuos diſputent?
Nunc dogma nobis Chriſtianum naſcitur.
Poſt euolutus mille demùm Conſules
Ab vrbe Roma, ne retexam Neſtores.
Quidquid nouellum ſurgit, olim non fuit.
Vis ſumma rerum noſſe? Pyrrham conſule.
Vbi iſte veſter tunc erat ſummus Deus,
Diuûm fauore cùm puer Mauortius,
Fundaret Arcem ſepticollem Romulus?
Quod Roma pollet auſpicato condita,
Ioui Statori debet, & Diis cæteris.
Hoc ſanctum ab æuo eſt, hoc ab atauis traditum.

Quod autem Ethnici, præſidio ſe vetuſtatis ſecuros maximè arbitrarentur, 413.
idcircò aliqui Patres grauiſſimè demonſtratunt, eſſe id planè inturum munimentum in cauſa Religionis, ſi aliud nihil proferatur. Optimè præter cæteros id proſequitur S. Ambroſius initio illius epiſtolæ, qua Symmachi relationem pro Ara victoriæ, confutauit. Et rurſus egregiè ſub finem epiſtolæ. [Sed maiorum, (inquit,) ſeruandus eſt titus. Quid quòd omnia poſtea in melius profecerunt? Mundus ipſe, qui vel primùm coactis elementorum per inane ſeminibus tenero orbe concreuerat, vel confuſo adhuc indigeſti operis caligabat horrore, nónne poſtea diſtincto cœli, maris, terrarúmque diſcrimine, rerum formas, quibus ſpecioſus videtur, accepit? Exutæ humentibus tenebris; nouum rettæ ſtupuere ſolem. Dies in exordio non refulget, ſed in proceſſu temporis, incremento luminis micat, & caloris exæſtuat. Luna ipſa, qua propheticis oraculis ſpecies Eccleſiæ figuratur, cùm primùm reſurgens in menſtruas reparatur ætates, tenebris nobis abſconditur, paulatímque cornua ſua complens, vel è regione Solis abſoluens, cari ſplendore fulgoris irrutilat. Exerceri in fructus, terræ antè neſciebant: pòſt vbi imperare aruis ſollicitus cœpit agricola, & informe ſolum veſtire vineis, ſylueſtres animos domeſticis mollitæ cultibus exuerunt. Anni ipſius, ætas prima, quæ nos vſu parili colorauit, nuda gignentium, ſed in proceſſu lapſuris floribus vernat, poſtremis adoleſcit fructibus. Nos quoque æui rudes, ſenſus habemus infantiæ, ſed mutati in annos, ingenij rudimenta deponimus. Dicant igitur in ſuis, omnia manere debuiſſe principiis, mundum tenebris obductum, quia ſplendore Solis illuxit, diſplicere: Et quanto gratius eſt animi tenebras depuliſſe, quàm corporis, fideique iubar emicuiſſe quàm Solis? Ergo, & mundi, ſicut omnium rerum primæua, viam mutarunt, vt venerabilis canæ fidei ſequeretur ſenectus. Quos hoc mouet, re-

Digitized by Google

prehendant meſſem, quia ſera fœcunditas eſt; reprehendant vindemiam, quia in occaſu anni eſt: reprehendant oliuam, quia poſtremus eſt fructus. Ergo & meſſis noſtra, fides animarum in Eccleſia; gratia meritorum vindemia eſt, quæ ab ortu Mundi virebat in Sanctis; ſed poſtrema ætate ſe diffudit in populos, vt aduerterent omnes, non rudibus animis irrupiſſe fidem Chriſti; nulla enim ſine aduerſario corona eſt victoriæ: ſed exploſa ea opinione, quæ antè cõnualuit, id quod erat verum, iure prælatum.]

Concinnè item Philippus Abbas *lib.* 1. *in Cant.c.*6. [Ad hanc non acceſſit Porphyrius, Ariſtoteles, Socrates, ſiue Plato, non primus non ſecundus, non de cœlo cadens ille tertius Cato, non denique quiſquis abhorruit cæcatus malitia, gratiæ nouitatem, tenens, & retinens ſuæ, vel ſcientiæ, vel ſapientiæ vetuſtatem: quorum ſcientia non ſanare, ſed inflare veraci iudicio, prædicatur. Sapientia verò apud Deum, grauis eſſe ſtultitia iudicatur in qua tamen fixi manent ſenſu neſcio veritatis, ſemetipſos ſeducentes quodam priuilegio vetuſtatis. E quibus vnus,

Qui properant, (inquit,) *noua muſta bibant, mihi fundat auitum,*
Teſta merum.

Non muſtum nouæ gratiæ de ſponſi pectore luculento, ſed fundi ſibi optans vinum erroris vetus, de vaſe lutulento; cuius eum acceptior, eo ſibi perfectior videtur ſuauitas, quod etiam eum vſus confirmauit, & auita ſanxit antiquitas. At verò muſtum nouum, quod à vaſis veteribus non poteſt ſuſtineri, illi bibant, qui properant, qui procedentem è thalamo ſponſum diligunt intueri.] Eſt auaritia, iudice Apoſtolo, idololatria, atque adeò auari, Ethnicis accenſendi. Quòd autem hi quoque myſtici idololatræ, & Ethnici, antiquitate ſuam idololatriam tuerentur, eos refellit Sanctus Ambroſius *lib.de Tobia cap.*22. Ad hæc Iudæos pariter, conſtat, non alia magis ex cauſa obſirmari in errore, quàm quod antiquitatem ſuperſtitionis ſuæ nolunt abiicere. Sic Herbanus Iudæus diſputans ſecunda die cum Gregentio, preſſus argumentis, ait Gregentio: [Sapienter quidem reſpondes. Verùm enim verò, nos auitam illam, & patriam fidem deſerere, & ad nouam accedere ſemper dolemus, & vehementer angimur. Vinum enim vetus, nouo melius eſt.] En quantoperè tenaces ſint antiquitatis, miſeri Apellæ. Itaque apud Chriſtianos, multo magis, nouitas in cauſa Religionis, & fidei, exoſa meritò eſt.

In Scripturæ interpretatione, improbatur nouitas.

416. Quia verò Scripturæ diuinæ, vnum ſunt è reconditoriis, quibus fides continetur; (verbum enim Dei, quo fides Chriſtiana nititur, aut eſt ſcriptum, aut traditum,) propterea inter Catholicos, ſuſpecta ſemper fuit nouitas interpretationum Scripturæ ſacræ, eáque hæreticum conſtitui, paulo latiùs nomen *heretici* vſurpando, tradit S.Hieron. *in cap.*5. *ad Galatas*, adductus *cap. hæreſis* 34. *queſt.* 3. Sed & in Synodo Trullana *actione vltima can.*19. iubetur, [ne quis Scripturam aliter interpretetur, quàm quomodo Eccleſiæ luminaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt.] Quod ratum habetur in Tridentino *ſeſſ.* 4. *decreto de editione, & vſu ſacrorum librorum*, vbi quilibet vetatur contorquere Scripturam ad ſenſus ſuos, contra eum ſenſum, quem tenuit, & tenet Eccleſia; aut etiam contra vnanimem conſenſum Patrum. Grauiter contra Caietanum

tanum id infigit Canus 3. *de locis cap.* 3. *concl.* 5. Eadémque valent contra Eraſmum, qui *lib.*3. *de ratione concionandi*, *ſub finem*, multus eſt in tuenda libertate nouandi circa expoſitionem Scripturarum. Et ſiue malitioſè, ſiue imperitè, ita ſtatuit quæſtionem, vt longè abſit à vero, quod ait hac in parte improbari à Catholicis DD. Videsſis *ibi à pag.*181.

Iam olim Patrum plerique, eam Scripturæ contorſionem ad ſenſus extraneos cum communi Patrum anteriorum mente pugnantes reprehenderunt, vt videre eſt apud Chryſoſtomum *hom.*34. *in* 1. *ad Cor.* in expenſione illorum Aggæi verborum, *meum eſt aurum.* Iſidorum Peluſiotam *lib.* 3. *epiſt.* 292. Origenem *hom.*7. *in Ezech. ferè initio*, qui vtinam quam aliis fixit interpretandæ, non contra antiquorum mentem Scripturæ regulam, ſeruaſſet ipſe. Audi enim quid teſtis omni exceptione maior S. Vincentius Lyrin. *c.* 23. *commonit.* de eo pronunciet [Origines, tantus ac talis, dum gratia Dei inſolentiùs abutitur, dum ingenio ſuo nimiùm indulget, ſibique ſatis credit, dum paruipendit antiquam Chriſtianæ Religionis ſimplicitatem, dum ſe plus cunctis ſapere præſumit, dum Eccleſiaſticas traditiones, & veterum magiſteria contemnens, quædam Scripturarum capitula nouo more interpretatur, meruit, vt de ſe quoque, Eccleſiæ Dei diceretur, *Si ſurrexit in medio tui Propheta.* Et paulo pòſt. *Non audies*, (inquit,) *verba Prophetæ illius.* Et iterum. *Quia*, (inquit,) *tentat vos Dominus Deus veſter, vtrùm diligatis eum, an non.* Verè non ſolùm tentatio, ſed etiam magna tentatio deditam ſibi, atque à ſe pendentem Eccleſiam admiratione ingenij, ſcientiæ, eloquentiæ, conuerſationis, & gratiæ, nihil de ſe ſuſpicantem, nihil verentem, ſubitò à veteri Religione in nouam profanitatem ſenſim, paulatímque traducere.] 417.

Ratum igitur eſto, nouitatem in rebus fidem ſpectantibus, deuitandam eſſe, & libros, qui eam inuehunt, meritò patere cenſuræ, tanquam audaciæ improbandæ fœtus. Inde enim Origeniſtarum nouitates eſſe deriuatas, Theophilus Alex. *lib.* 1. *Paſch. ſub finem*, egregiè aperit; non tacens quo abrupta hæc dementia tandem deducat. [Quamuis, (inquit de libris Origenis,) iuxta vaticinationem Prophetæ, Babylonis Calix, aureus eſſe dicatur, & compoſitione, ac lepore, verborum veritatis pulchritudinem præferat, & transfiguret ſe in Angelum lucis; tamen ſciendum, quòd quicumque bibunt de vino illius, mouentur, & corruunt, & contriti, lamentatione ſunt digni. Nos autem mortiferis perturbationibus reſiſtentes, muro continentiæ vallemus animam, & libertatem illius, quotidiana virtutum exercitatione tueamur. Sicut enim venditi ſerui eorum, qui pro eis dedere pretium, & famuli & verberones vocantur, ita qui animas ſuas variis vendidere deſideriis, horum quibus ſe tradiderunt, famuli nuncupantur; quaſi crudelibus obediunt dominis. Eúmque, & emendatores erroris ſui rigida fronte contemnunt, temeritate ſtultitiam defendentes; ignorant, quòd audacia nihil ſit aliud, (vt mihi quidem videtur,) niſi abſque ſenſu, & cogitatione, ſententia; procul à ſe fugans gubernatorem perturbationum, animum. Cúmque tali fuerit ſpoliata præſidio, præceps in profundum fertur impietatis, & quaſi quodam amariſſimo rheumate, lumen mentis obſcurat, oculúmque eius ſecundùm eloquium Scripturarum, intractabili tenebrarum nocte circumdat. Vnde qui Origenis terroribus delectantur; Feſtiuitatis Dominicæ non ſperent præconia, nec vnguenta, aurum, & margaritas quærant in luto.] 418.

Hh 2 *Noua*

Digitized by Google

Noua fidei illuſtratio, non improbatur.

419. Cæterùm non habetur pro nouitate, illuſtratio noua rerum fidei, proindéque non eſt damnandus ſcriptor eam inferens, ita vt cùm dicat nouè, non dicat noua, vt loquitur Vincentius Lyrin. *in commonit. cap.* 27. Illuſtrans locum Apoſtoli 1. *Timoth.* .6. quo profanæ vocum nouitates exterminandæ decernuntur; affatus in hunc modum, tractatorem ſacrum. [O Timothee, ô Sacerdos, ô tractator, ô Doctor, ſi te idoneum munus fecerit diuinum, ingenio, exercitatione, doctrina, eſto ſpiritalis Tabernaculi Beſeleël, pretioſas diuini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna ſapienter, adiice ſplendorem, gratiam, venuſtatem. Intelligatur te exponente illuſtriùs, quod antea obſcuriùs credebatur; per te poſteritas intellectum gratuletur, quod antè vetuſtas non intellectum venerabatur. Eadem tamen, quæ didiciſti doce, vt cùm dicas nouè, non dicas noua.]

Húncque in ſequentibus, præeunte Sancto Baſilio *epiſt.* 79. *ad Euſtathium*, docet eſſe profectum Religionis, ac fidei, ſalua vetuſtate, & excluſa nouitate. Eruuntur enim pleraque, & euoluuntur priùs latentia, nec niſi velut in ſemine habita; quæ ſic euoluta, non habentur noua. Illuſtratio verò ipſa, ſeu modus confirmandi, aut declarandi dogma fidei, quamuis planè nouus eſſet, dummodò dogmatis vetuſtatem non remoueret, labe careret. Vnde meritò explodendi ſunt, qui modum nouum, (vt ipſi quidem putant,) quamuis ſit reuera perantiquus; modum, inquam, libertatem cum diuina naturali, & ſupernaturali prouidentia conciliandi per ſcientiam mediam, eo tantùm nomine criminari voluerunt, quòd nouus eſſet.

Neque noua illuſtratio Scripturæ.

420. Similitérque quoad Scripturarum interpretationem, in qua vidimus vetari nouitatem, non eſt æſtimandum præcipi, vt tantum liceat repetere quæ anteriores tradiderint; ſed vt non liceat proferre nouas interpretationes, conſenſui vnanimi ſanctorum Patrum, aduerſantes; & quæ ſtare nequeant cum eorum doctrina. Ita Turrianus *in præfatione ad librum primum de Euchariſtia*, Bannes 1. *part. quæſt.* 1. *art.* 10. *dub.* 6. Azorius *tom.* 1. *lib* 8. *cap.* 2. *quæſt.* 3. Canus 8. *de locis cap.* 5. Alcazar *notat.* 19. *proœm.* Caietanus *prologo in Pentateuchum*, Mendoza *quæſt.* 2. *poſit. num.* 2. Baſilius Poncius *quæſt.* 4. *poſitiua cap.* 4. Cætera verò, quæ induſtria poſteriorum excogitare poteſt, non pertinent ad nouitatem damnatam; alioqui ieiunè nimium, imò eo indignè pronunciaremus, de Scripturæ maieſtate, quàm exhauſtam ab anterioribus fateremur. De poſteriorum verò ingeniis iuſto demiſſiùs ſentiremus, qui abirent vacui ex campo, ac vinea, in quibus ſemper licet ſpicilegium, & racemationem facere, vt de Scriptura dixit S Ephrem *ſerm. de Transfiguratione.* Præclarè Orig. *homil. vnica in libros Reg.* cùm protritam explicationem quorumdam pûctorum retuliſſet, ſubdit. [Sed quantum innouari ſemper iubetur, qui ſecundùm Euangelium viuere, & nouum Teſtamentum ſemper debet nouis ſenſibus illuſtrare, & cantare Domino,

iubemur

Digitized by Google

iubemur canticum nouum; & interior homo noſter, non dixit Paulus, quia renouatur, & ſtetit, ſed renouatur de die in diem; oportebat etiam nos, & de orationis modo qualiter ſine intermiſſione orandum ſit, & de eleuatione manuum, quod ſacrificium dicitur veſpertinum, non ſolùm vſitatis, & attritis, ſed & aliquantulum innouatis diſſertionibus explanare.] De hac Scripturæ vbertate, nullis vnquam noſtris ſtudiis plenè exhauſta, videndus Chryſoſtom. *hom.3.in Geneſim, & homil.4. de Lazaro,& tom.5. Græcol. ſerm. 25. ac 50.* & Caſſianus *collat.8. cap.3.*

Quare dicendum cum S. Bernardo *in ipſo fine homiliarum, ſuper Miſſus eſt*; [Lectionem Euangelicam expoſui, ſicut potui; nec ignoro, quòd non omnibus placebit, ſed ſcio ob hanc rem, multorum fore indignationi obnoxium, & aut iudicabor ſuperfluus, aut præſumptor; quòd videlicet poſt Patres qui hunc ipſum locum pleniſſimè expoſuerunt, rurſus in eodem nouus expoſitor auſus fuerim mittere manum; ſed ſi quid dictum eſt poſt Patres, quod non ſit contra Patres, nec Patribus arbitror, nec cuiquam diſplicere debere, vbi dixi quod à Patribus accepi, dum ſic abſit typhus præſumptionis, vt non deſit fructus deuotionis, patienter audiant de ſuperfluitate cauſantes.] Optimè quoque Petrus Cellenſis *lib.3.epiſt.4.* præfatus, vt religioſum ſit, quod adoratur in templo, non noua, non ignota, non ficta debere eſſe numina, iuxta illud Pſalmi 87. *non erit in te Deus recens*; (ſenſum enim peruerſum de ſancta Scriptura, cum ſimulachro abominabili in Eccleſia collocato componit.) Hæc, inquam, præfatus Cellenſis ſubdit. [Delectus tamen & hìc habendus eſt. In his ſiquidem, quæ ad S. Trinitatis, vel Incarnationis fidem, ſeu Sacramentorum Eccleſiæ pertinent, errare periclitari eſt, (nempe ſi noua dicantur.) De multiplici verò ſenſu Scripturarum, vel Iudiciorum Dei, quæ nunc plura fiunt, quaſi diuerſa, non tamen contraria, à fide ſentire, non eſt exorbitare. Hic enim ſonus eſt alarum animalium in Ezechiel ſe ad inuicem percutientium; quia ſanctæ animæ, de theſauro ſcientiæ, & ſapientiæ Dei largiter accipiunt; inde corpus Eccleſiæ in augmentum corporis Chriſti, diuerſarum gratiarum compagine ſatis eleganter componunt.] 421.

Quæ nouitas circa fidem, & Scripturæ expoſitionem damnatur.

Itaque nouitas dumtaxat eſt dogmatum, quæ vetatur: ei autem non ſunt iungendæ nouæ illuſtrationes dogmatum, vel interpretationes Scripturarum, vnanimi Patrum conſenſui non aduerſantes. Quoad cætera, ſiue ad fidem, & Religionem, ſiue ad Scripturas attinentia, nouitas non vertitur vitio. Et profectò ridiculè, omnium pretia, ſicut vini annoſitate metiremur, vt Hieronymus *in Ruffinum* iocatur, imitatus Flaccum *lib. 2. epiſtola* 1. quæ eſt ad Auguſtum. Fateor ſapientiam antiquorum exquirendam eſſe, nec poſſe ſatis commendari ſtudium in ſcrutandis antiquorum opibus collocatum, de quo plenius Hildebertus *epiſt...* Petrus Cellenſis *in epiſtola præfixa libro de Patribus*, Valdenſis *in doctrinali lib.1.c.4.* & alij, quos proferunt Interpretes *in cap.6. epiſt.1. ad Timoth. ferè in fine*, ac Salmeron *tom.8. tractat. 2.* & Gillius *lib.de locis Theolog. cap.11.* Quid quòd in ipſis quoque Scripturis, *vetera* pro *optimis* dicta, nota- 422.

vt Iaſon limitat ad dictam l.*Gallus, initio, num.*51. & Nauarrus *miſcellan.*47. *de orat.* Euoluiſſe porrò intelliguntur, non vt ea nudè tranſcriberent, ſed vt iis ſuas commentationes, & perſcrutationes, ac inuenta inædificarent. Alioqui, vt S. Bonauentura optimè diſſerit *in Prologo ſententiarum quæſt.* 4. Ille ſcriptor non eſſet *author*, ſed *compilator*: & vetuſtas, qua niteretur, faſtidioſa eſſet, & fructus expers. Ille quippè ſolus meretur *autor* audire; iuxta S. Bonauenturam, [qui ſcribit & ſua, & aliena: ſua tanquam principalia, aliena tanquam annexa ad confirmationem.] Quod profectò non præſtat, qui tantùm priùs propoſita recantat, & regerit.

Itaque nouitas, vt S. Iſidorus Peluſ. *lib.* 2. *epiſt.*46. ait, non debet carere laude ſua. [Ne inſpicias cantharum, (aiebat Rabbi Ioſe *in capitulis Patrum Hebr. pag.*81.) ſed potiùs, quod in eo eſt. Aliquando enim cantharus nouus, refertus eſt vino veteri: interdum verò cantharus vetus eſt, in quo nec nouum vinum eſt. Sic nouos Sanctos, pari cum veteribus veneratione proſequendos eſſe, ſi tantum temporis capedo allegetur in contrarium, latè proſequitur Gregorius Niſſenus *orat. in S. Baſilium, initio*: attigitque etiam Sanctus Chryſoſtomus *in fronte orationis in SS. Iuuentinum, & Maximum*, & benè Gauffridus Abbas Altæ Cumbæ *in Prologo vitæ ſancti Petri Tarentaſienſis.* Non omnem nouitatem in imaginibus, etiam ſacris, eſſe improbandam, latè proſequitur Cardinalis Palæotus *lib.*2.*de ſacris, & prophanis imaginibus, cap.*32. 425.

Nouiloquij ſacri non improbati, exempla.

Nouæ in Eccleſia voces, cùm vſus, & neceſſitas tulit, receptæ ſunt cum laude, & antiquis minùs commodantibus antepoſitæ: de quo optimè in hunc modum S. Auguſt. *tractat.*97. *in Ioan. ſub finem.* [Sunt & doctrinæ Religionis congruentes verborum nouitates, ſicut ipſum nomen *Chriſtianorum* quando dici cœperit ſcriptum eſt; in Antiochia enim primùm poſt Aſcenſionem Domini appellati ſunt Diſcipuli, Chriſtiani, ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum; & *Xenodochia*, & *Monaſteria* poſtea ſunt appellata nouis nominibus; res tamen ipſæ, & antè nomina ſua erant; & Religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur. Aduersùs impietatem quoque Arrianorum hæreticorum, nouum nomen Patres *Homoouſion* condiderunt, ſed non rem nouam tali nomine ſignauerunt; hoc enim vocatur *Homoouſion*, quod eſt, *Ego, & Pater vnum ſumus*, vnius videlicet, eiuſdémque ſubſtantiæ, nam ſi omnis nouitas, prophana eſſet, nec à Domino diceretur, *mandatum nouum do vobis*; nec *Teſtamentum* appellaretur *nouum*, nec cantaretur in vniuerſa terra canticum nouum.] 426.

De voce *Homoouſio*, quam Arriani, vt nouam auerſabantur, ſic diſſerit Sanctus Hilarius *lib. contra Conſtantium.* [Dic priùs ſi rectè dici putas: Nolo aduersùm noua venena nouas medicamentorum comparationes; & nolo aduersùm nouos hoſtes, noua bella: nolo aduersùm nouas inſidias, conſilia recentia. Si enim Arriani hæretici, idcircò *homoouſion* hodie euitant, quia priùs negauerunt, nónne tu hodie idcircò refugis, vt hi nunc quoque denegent? Nouitates vocum, ſed prophanas deuitari iubet Apoſtolus. Tu cur pias excludis 427.

cludis? Cùm præſertim ab eo dictum ſit, *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt*; innaſcibilem, ſcriptum nuſquam legis, nunquid & hoc negandum erit, quia nouum eſt?] Exiſtimauit Iacobus Billius *lib.5. obſeruat. ſacra.cap.7.* eam vocem tempore Niceni Concilij planè nouam fuiſſe, primúmque ab Euſebio Nicomedienſi, Arrianorum primicerio ingeſtam tanquam abominandam: quod cùm Patres Niceni cognouiſſent, eámque vocem aptiſſimè veritatem Catholicam aduerſùs Arrianos exprimere animaduertiſſent, hoc verbum in tractatu poſuerunt, ait S. Ambroſius *lib.de fide,cap. vltimo.* Ex horrore autem illius vocis à Catholicis meritò adamatæ, tametſi tunc nouatæ, factum eſt, vt Arriani Catholicos per probrum vocarent *Homoouſiaſtas*, vt ſcribit S. Baſil. *epiſt.73.* & S. Auguſtinus *contra ſermonem Arrianorum cap.36. & In 2.reſponſ.contra Iulianum lib.5. n.73. pag.116.* Fateor adeò infrequenter vocem *Homoouſion* tempore Niceni Concilij fuiſſe vſurpatam in myſterio Catholico exponendo, vt potuerit noua videri. Ex quo rectè confirmatur, nouiloquium aliquod cum antiqua veritate conſentiens, poſſe in Eccleſia ferri. Tamen, ſimpliciter loquendo, ea vox longè ante Nicenum Concilium ad explicandam eandem filij cum Deo Patre eſſentiam, vſurpata eſt à Dionyſio Alexandrino *in epiſt. ad Paulum Samoſatenum*, & à S. Gregorio Thaumaturgo *in Anathematiſmis*, vt ibi obſeruauit Voſſius. In alio negotio eamdem vocem vſurpat Origenes *comment. in Iobum ad cap.37.* vbi Genebrardus margini appoſuit correctionem textui aduerſantem. Cenſet enim textum eſſe corruptum, & legendum eſſe *homoiuſion*. Sed hallucinatur. Rectè enim negat Origenes quicquam eſſe Deo ὁμοούσιον, id eſt, *vnius eſſentiæ*, vel ὁμόσιον, id eſt, *eſſentiæ eiuſdem*, quia intendit pungere Marcionem qui humanas animas eiuſdem cum Deo eſſentiæ ſtatuebat, vt Theodoretus eſt Autor tractans eius hæreſim. Sed ad rem. De noua voce *homuſios* non reſpuenda, inſigniter planè S. Vigilius, (is enim eſt autor,) in diſputatione Laodicena, Athanaſij nomine cum Ario, *aliquot ab initio paginis*. Nec id patrocinatur nouiloquio, verè inaniloquio, quod exagitauimus in opere *de libertate p.1.c.12.* quódque fuiſſe Sophiſtis adamatum, ſignatis exemplis monſtrat Creſolius *lib.3. theatri ſophiſt. c.23. §.5.* Pugnat latè pro hoc vſu nouorum nominum, cùm ita fert neceſſitas, aut vtilias, Sidonius *præfatione ad carmen ſuum* 14. allegato Tullio, quem etiam in hanc rem laudat S. Hieronymus *in c.1. ad Galat.* ad illud, *notum vobis facio Euangelium*; & latè Nicolaus Suſius *lima Ciceroniana c.8.* Plenè item in hanc rem Eſpencæus *in Paralipomenis ad epiſt. 1. ad Timoth. digreſſ.5.* & Carbo *lib.4. introd. ad Theolog. c.14.*

Sententiarum Theologicarum nouitas aliqua, approbanda.

428. Nouas ſententias Theologicas, ex diligenti Scripturarum, & Patrum expenſione fabricatas, nec vlla in re conuellentes doctrinam fidei, quis idcircò improbet tantùm, quia ab anterioribus non ſunt traditæ? Quinimò poſteriores anteriorum laboribus adiuti, poſſunt pertingere, quò anteriores non pertigerunt: idque in ipſorum antiquorum decus cedit, iuxta illud Ægydij *in 2. diſt.37.q.1.art.3.* [Poſteriores exiſtentes ſuper humeros priorum, longiùs vident, quàm priores. Nam ſi nanus eſſet ſuper humerum gigantis, longiùs videret,

Digitized by Google

videret, quam gigas.] Habet profectò in hac re locum, quod Claudius Imperator apud Tacitum *lib.* 11. *cap.* 8. in non abſimili cauſa pronunciauit. [Quæ nunc vetuſtiſſima creduntur, noua fuere; Plebeij magiſtratus poſt Patricios; latini poſt Plebeios; cæterarum Italiæ Gentium poſt latinos. Inueteraſcent hæc quoque, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.]

De ſe, ac ſcriptionibus ſuis, & Poëmatiis ſcitè Iberus Poëta. *lib.* 1. *Epigr.* 55.

Non me, quòd tibi ſim nouus, recuſes.
Omnes hoc veteres ſibi fuerunt.

Ita profectò ſententiis quoque vſu venit. Quæ olim velut in pueritia videri poterant, procedente tempore quaſi caneſcunt.

At nefas eſt, contra quàm maiores, (præſertim Patres,) ſenſerunt, opina- 429.
ri. Audio ignauorum garritum, & prætextum hebetum ingeniorum. Contrà Patres vniuerſos ſentire in re theologica, & ad fidem aliquatenus reducibili, nefas profectò ſit. In aliis verò materiis, ab eis plerumque ſine noxa diſceditur, vt Canus *lib.* 7. *de locis cap.* 3. rectè ſtatuit. Imò in illis ipſis, quas dixi aliquid à Patribus intactum proferre, vel quæ ipſi non niſi in radice, aut in ſemine attigerint, explicate diſtinctiùs, aut educere, eſt laude digniſſimum. Nec niſi per craſſam admodum intelligentiam decretorum Eccleſiæ, quibus antiquæ doctrinæ non aduerſari, & Patribus inhærere iubemur, laceratur à nonnullis ea agendi ratio. Quibus meritò opponamus, quod olim Richardus Victorinus *Prologo in expoſitionem viſionis Ezechielis*, aliquibus idipſum eo tempore effutientibus oppoſuit. [Quidam, (inquit.) quaſi ob reuerentiam Patrum, nolunt ab illis omiſſa attentare, ne videantur aliquid vltra maiores præſumere. Sed inertiæ ſuæ eiuſmodi velamen habentes, ocio torpent, & aliorum induſtriam in veritatis inueſtigatione, & inuentione derident, ſubſannant, & exſufflant. Sed *qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos.* Nos autem à Patribus pertractata cum omni alacritate perquiramus; & ſagaciter inuenta cum omni liberalitate in commune proferamus, vt impleatur, quod ſcriptum eſt, *pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia.*]

Inquirere in iſta paulo accurratiùs placuit, cùm vt veritas perneceſſaria innoteſceret; tum vt occurreretur difficultati, quæ opus quoddam noſtrum aliquando grauauit, ob approbatum in eo opere illud *Martyrium*, quod Euſebius *miſericordiæ* appellauit. Conciratus eſt in id opus quiſpiam, cauſatus nouitatem ſententiæ. At neque ea verè eſt noua ſententia, neque omnis ſententia noua, improbanda, tantùm, quia noua; vt benè ſtatuit Carthuſ. *in procemio ad* 2. *ſent.* Simancas *in Cathol. Inſtitut. cap.* 50. & Corduba *lib.* 2. *q.* 3. Optimè verò, & ſubiectis exemplis id palpabiliter demonſtrantibus, id tradidit Ioannes Sanchez *diſp.* 29. *ſelecta.*

Pruriginoſa, & leuis nouatio, in omni genere improbanda.

Liquet ex dictis, quatenus nouitas, in libris de fide, aut rebus ſacris, toleranda, 430.
quatenus improbanda ſit. Quod verò ad libros attinet de aliis argumentis ad ſeueriores diſciplinas pertinentibus conſcriptos, certum eſt coërcendam

Digitized by Google

omninò eſſe ingeniorum quorundam pruriginem nouandi, à quibus nullà ex cauſa, antiqua doctrina per meram petulantiam conuellitur. Sic meritò ſuperiore ſeculo, & litteratorum iudiciis, & poteſtatis quoque regiæ decreto, quod extat apud Carpentarium *in Alcinoum*, exploſa eſt inſana temeritas Petri Rami ſectarij, qui in Phyſicis nouos ſibi calles terere, & abiecta Ariſtotelicæ doctrinæ ſoliditate, nouis nugis ſcholas implere machinabatur. Medicis *Theſſalus*, & poſtea *Paracelſus* ob nouitates quas adamarunt, in tanto pretio non ſunt. Inter Theologos Scholaſtico minutiloquio dantes operam, Gerſo *in epiſtola ad ſtudentes Collegij Nauarræ*, inſerta tomo primo, hanc librorum nouam doctrinam oſtentantium editionem, valdè improbat, ſiſti volens in antiqua doctrina. Ex hac claſſe, inſignia ingenia duo, Durandus, & Aureolus minùs benè audiunt, quod ingeniis, quibus valebant plurimùm, indulſerint in pleriſque; & nouas cudere, ac comminiſci opiniones, communem tramitem ſine cauſa deſerendo non dubitarint. Eſtque hauddubiè argumentum iùdicij minùs exquiſiti, nec ſatis maturi, vel emuncti, ferri facilè, & abſque vrgenti ratione, extra viam: ita vt quamuis res de qua agitur, ad ſcholæ tricas merè pertineat, nec inde diſpendium vllum doctrinæ fidei, vel ſanis, ac puris moribus ſit timendum, tamen conſultiſſimum ſit, quando manifeſta ratio non vrget, ab anteriorum placitis non diſcedere. Qui autem præcipites circumferuntur omni vento doctrinæ, & quidquid in cerebrum venit, temerè effutiunt, meritò diſplicent, tanquam temerarij; poſſetque ea temeritas, (quippe primus gradus malignitatis doctrinæ,) ſatis eſſe ad libri confixionem, ſi non exigua, & rara eſſet, nec in leuis momenti doctrinam, quam ſanam retineri, & vitij expertem intereſſet. Etiam modus nouus docendi, ſiue res diuinas, ſiue naturales, cùm aduerſatur receptiſſimæ apud omnes retrò antiquos conſuetudini, iure improbatur, vt feciſſe Academiam Pariſienſem quoad Raimundum Lullum, teſtatur Gerſo *tomo primo tract. de examinatione doctrinarum, parte 2. conſid. 1.*

Neque tamen inducenda ſeruitus ingeniorum.

431. Hæc tamen eo non pertinent, vt ſcriptores etiam de argumentis, in quibus verſamur, velimus eſſe ſerua pecora, aut Ixiones eandem ſemper molam verſantes; cuiuſmodi ſunt plerique vmbram ipſi ſuam extimeſcentes, qui niſi totidem verbis, ac ſyllabis apud aliquem, qui dux gregis habeatur, ſententiam aliquam conceptam, & expreſſam reperetint, ab ea velut ab aſpide declinant, cauſantes nouitatem. Rubiginem hanc, imò peſtem bonorum ingeniorum, nemo prudens approbet. Eam Seneca iam olim caſtiganit *epiſt. 33.* [Quouſque, (inquit,) ſub alio moueris & impera, & dic, quod memoriæ tradatur, aliquid de tuo profer. Omnes itaque iſtos nunquam authores ſemper interpretes, ſub aliena vmbra latentes, nihil puto habere generoſi; nunquam auſos aliquando facere, quod diu didicerunt, memoriam in alienis exercuerunt. Aliud eſt, meminiſſe, aliud ſcire. Meminiſſe eſt rem commiſſam memoriæ, cuſtodire: at contrà ſcire eſt, & ſua facere quæque, nec ab exemplari pendere, & toties ad magiſtrum reſpicere. Hoc dicit Zeno, hoc Cleanthes. Aliquid inter ſe

inter

inter te, & librum. Quouſque diſces? Iam, & præcipe? Quid eſt quare audiam, quod legere poſſum? Multum, (inquit,) viua vox facit. Non quidem hæc, quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur. Adiice nunc, quod iſti, qui nunquam tutelæ ſuæ fiunt; primum in ea re ſequuntur priores, in qua nemo non à priore deſciuit, deinde in ea re ſequuntur, quæ adhuc quæritur; nunquam autem inuenietur, ſi contenti fuerimus inuentis. Præterea qui alium ſequitur, nihil inuenit, imò nec quærit. Quid ergo? Non ibo per priorum veſtigia? Ego verò vtar via veteri, ſed ſi propiorem, planiorémque inuenero, hanc muniam. Qui ante nos iſta mouerunt, non domini noſtri, ſed duces ſunt.]

Rectè Durandus *in Prologo*, ait hanc eſſe *inſipientiam beſtialem*, præcludentem viam inquiſitioni veritatis, præſtantem ſciendi impedimentum, & violenter opprimentem lumen rationis. Alphonſus de Caſtro *lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 7.* appellat *miſerrimam ſeruitutem*. Aſperiùs quoque in has, (vt Ioann. Picus Apologiæ initio pronunciat) ingeniorum anguſtias, agit paſſim Catharinus in opere *de immaculata Conceptione Deiparæ*. Nimia hæc eſt depreciatio ingeniorum æui poſterioris. Quod enim de Moſe puero notauit Philo *lib. 1. vitæ eius*, ingenia præclara in rebus difficilibus aliquid ſemper de ſuo comminiſcuntur, & addit. [Nam præclara ingenia, multa nouant circa ſcientias.]

Multa in humanis diſciplinis recèns excogitata, cum laude.

Itaque fas omninò eſſe debet, & verbo, & ſcriptis editis, ſuffragante ratione valida, & ſecluſa omni incommodatione, doctrinæ ſacræ inde inferenda, inire aliquando non ſignatam anterioribus veſtigiis viam, & nouam doctrinam proferre de ingenij penu. Sic quamuis antiquis maiori ex parte placuiſſe videatur cælorum ſoliditas, meritò tamen recentiores, adacti iis phænominis, quæ ex parte veteres notarant, vt Varro, teſte D. Auguſtino *lib 21. ciuit. c. 8.* & ipſi recentiores diligentiùs obſeruarunt, ad fluxam, & liquidam cæli planetarum conſtitutionem inuehendam, ſunt adducti; & qui eos à nouitate ſunt criminati, (quales plerique auditi ante annos aliquot,) ſenilii vitio, cui noua nunquam placent, laborare ſunt viſi. 432.

In moralibus quoque, videmus quàm multa, mutationem cum laude ſuſcipiant in dies. Pleræque ſententiæ, quibus aliquis contractus habebatur illicitus, exploſæ ſunt, inualeſcentibus contrariis. Et quamuis Gerſo *1. p. epiſt. ad ſtudentes Collegij Nauarræ*, laudet Buridanum in proœmio Ethicorum, profitentem ſe pluries deceptum eſſe, adhærendo nouis rationibus, ideóque eas non ſequuturum; tamen id de quauis rationum in moralibus nouitate non rectè dici, experientia docet. Itaque quod de morum ſapientia, & libris de ea editis ſcriptũ eſt à Seneca *epiſt. 64* æquè de omni genere diſciplinarũ, & librorũ valet. [Veneror inuenta ſapientiæ, inuentoréſque adire, tanquam multorũ hæreditatẽ iuuat. Mihi iſta acquiſita, mihi laborata ſunt; ſed agamus bonum patremfamiliæ. Faciamus ampliora, quæ accepimus. Maior iſta hæreditas à me ad poſteros trãſeat. Multũ adhuc reſtat tẽporis, multúmque reſtabit, nec vlli nato poſt mille 433.

ſecula præcludetur occaſio aliquid adhuc adiiciendi.] Et paulo pòſt. [Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt.] Eadem Themiſtius *orat.* 15. latè pro hac nouitate pugnans. Lactantius item pulchrè *lib.* 2. *Inſtit. cap.* 8. [Dedit omnibus Deus pro virili portione ſapientiam, vt & inaudita inueſtigare poſſent, & audita perpendere. Nec quia nos illi temporibus anteceſſerunt, ſapientia quoque anteceſſerunt; quæ ſi omnibus æqualiter datur, occupari ab antecedentibus non poteſt. Illibabilis eſt tanquam lux, & claritas Solis; quia vt Sol oculorum, ſic ſapientia lumen eſt cordis humani. Quare cùm ſapere, id eſt, veritatem quærere, omnibus ſit innatum, ſapientiam ſibi adimunt, qui ſine vllo iudicio, inuenta maiorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur.]

Huiuſmodi ergo nouitas, in materiis de quibus agimus, cùm ratio valida non deeſt, nec inde quicquam rebus theologicis incommodandum timetur; & autori, & libris innoxia eſto; æquè, ac nouitas vocum, pro qua in his materiis admittenda, cùm res fert, pugnat optime Sidonius præfatione ad carmen ſuum 14.

Cauenda obleſio Doctrinæ ſacræ, ex nouatione humana.

434 Volo ex nouitate in re Philoſophica, alteriúſve diſciplinæ naturalis propria, non incommodari doctrinæ ſacræ, ſiue directè, ſiue indirectè; quia tunc locus meritò eſſet confixioni. Sic Copernicus, & alij, qui frigidis quibuſdam ratiunculis ducti, cœlorum immobilitatem, & terræ ſtabilitatem recèns inuexerunt, quia apertè aduerſantur Scripturis, cœli, ac Solis gyrationem; terræ verò in æternum ſtantis firmitatem tradentibus, iure ſunt exploſi, eorumque tractationes confixæ. Nec procul à periculo, proindéque etiam à confixionis debito, viſa mihi ſemper eſt abeſſe, noua ſententia Philoſophica de ſtructura continui ex meris punctis extenſis, & virtualiter diuiſibilibus, tametſi corporeis, & materialibus; inde enim via ſternitur, Angelorum tametſi impartibilium materialitati, & corporeitati, quam ſana Doctrina reprobat. Similiter nouam ſententiam Philoſophicam Petri de Lorca, qui ſimul & ſemel, (tametſi non niſi tranſeunter,) formam, & priuationem eius, duáſque oppoſitas formas ineſſe per momentum eidem ſubiecto exiſtimauit; inde periculoſam ſemper ſum arbitratus, quòd, vt idem auctor faſſus conſequenter eſt, dici poſſe videatur, quòd, gratia ſanctificans, & mortale peccatum, coëxiſtant in eadem anima per momentum; paniſque, & corpus Chriſti, ſub iiſdem accidentibus tranſeunter inueniantur. Præterea noua ſententia Gulielmi Gibieufi, qui libertatem moralitatis fundatricem, negauit eſſe poteſtatem vtrolibet flexilem: cenſuit autem eſſe amplitudinem ex adhæſione cum Deo; ex falſo philoſophico fundamento, multas in rem theologicam ſtribiligines inuehit, plenè ſuo loco diſcuſſas; ob quas ea ſententia probari nullo modo poteſt. Dummodò igitur declinentur ſcopuli, & occaſione Philoſophiæ non patiatur diſpendium vllum ſacra doctrina, non eſt tantoperè circa res philoſophicas vitanda nouitas, quàm circa res ſacras, & Religionem; faciliúſque ferendum eſt, vt in Philoſophicis ſentiat quiſque quod libet, vt Sanctus Auguſtinus rectè monuit 5. *confeſſ.* quem adducit S. Thomas *opuſ.* 10.

Videndum

Videndum tamen eſt, ne incommodatio doctrinæ theologicæ à noua ſententia Philoſophica, inconſideratè, & ſine fundamento prætendatur. Qua ratione nuper aliquis, integro libello, tanquam non ferendam in Theologia, exagitauit ſententiam ab Ægidio Coninck, & Aretio recèns adinuentam, de aquæ in vinum intranſmutabilitate. Cenſuit enim inde ſequi, totum, quod eſt in Calice poſt conſecrationem, non eſſe adorandum, quod illi videtur magnum inconueniens. An rectè, nunc non diſcutio: facilè autem quis dixerit, quod exiſtimo veriſſimum, idcircò totum quod eſt in calice adorari, quia ſiue aqua modico illo tempore, quod ab ea immiſſa intercedit ante conſecrationem, vertatur in vinum; ſiue, quod verius videtur, non vertatur; (non quòd ſit naturaliter intranſmutabilis in vinum, ſed quòd deſit mora ſufficiens;) tamen idcircò vertitur in Chriſti ſanguinem, atque adeò eſt adorabilis ſuprema adoratione, quia materia conſecrationis calicis, eſt vinum vſuale, quod non excludit aliquam aquæ admiſtionem. Itaque ſententia Philoſophica, cui Ægidius Coninck, & Areſius adhæſerunt, inconſideratè, & licenter nimis, exploſa eſt tanquam periculoſa. Quam præcipitem, & inconſideratam de aliorum placitis pronunciandi rationem, aio eſſe declinandam, bono & æquo cenſori, cui non eſt timendum vbi non eſt timor. 435.

Circa mitiora ſtudia, laxior nouandi facultas.

Adhuc multò plus concedi velim, nouitati, in amœnioribus litteris; nec immeritò Flaccus *lib.* 2. *epiſt.* 1. de ea iudicij obrorſione expoſtulat, qua tantùm quæ terris, & temporibus ſuis ſemota quis videt, plauſu digna reputat. Ille contrà. 436.

Si meliora dies, vt vina, poëmata reddit,
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos, veteréſque referri debet? an inter
Viles, atque nouos? Excludat iurgia finis.
Eſt vetus, atque probus centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor vno menſe, vel anno,
Inter quos referendus erit? Veteréſne poëtas.
An quos & præſens, & poſtera reſpuet ætas?
Iſte quidem veteres inter ponetur honeſtè,
Qui vel menſe breui, vel toto eſt iunior anno.
Vtor permiſſo; caudæque pilos, & equinæ
Paulatim vello, & demo vnum, demo etiam vnum.
Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad faſtos, & virtutem æſtimat annis,
Miratúrque nihil, niſi quod Libitina ſacrauit.

Plinius item *lib.* 1. *epiſt.* 16. *& lib.* 6. *epiſtol.* 21. authores nouos, non minus quàm antiquos, probandos docet. Adi & Iuretum ad *lib.* 1. *Symmachi, epiſt.* 3.

Sed hæc ſcriptionis, non rerum nouitas eſt. Quoad ipſam quoque rerum nouitatem, egregiè Fabius *lib.* 10. *Inſtit. c.* 2. *&* 5. in hanc rem diſſerit; & pigri eſſe ingenij tradit, putare nihil ſupereſſe.

Quæ aliquando malè improbata ob nouitatem.

417. In ſumma, non eſt prætermittenda obſeruatio, & in diſciplinis, & in praxi pietatis, digna notatu; pleraque nimirum incuſari nouitatis, quæ reuera ſunt perantiqua, nec niſi iniuria temporum, vel hominum incuria, in deſuetudinem abierant. In ſententiis & Philoſophicis, & Theologicis, hoc in dies experimur, refodi nimirum in dies placita, quæ initio videntur noua, poſtea autem deprehenduntur antiqua. Exemplo ſit in Philoſophicis opinio, quæ raritatem negat eſſe qualitatem ab extenſione, & certa tantæ materiæ connotatione diſtinctam; quam cùm præter receptum vſum ante annos aliquot inuexiſſemus, vix cenſuram erroris effugimus. Et quamquam rationibus noſtris occurrere non poſſent, qui damnationem vrgebant; tamen nouitatis præiudicio grauabamur, donec fuiſſe eam ſententiam innumerorum veterum Scholaſticorum, ac Philoſophorum, apertè demonſtrauimus. In Theologicis eandem aleam ſubiit ſententia noſtra de abſolutione pœnitentis, qui externum doloris ſignum præbuiſſet quidem, non tamen Confeſſarium petiiſſet. Itémque alia ſenteutentia de peccati commiſſionis ratione purè poſitiua. Hæc placita nouitatis in nobis damnata, anteriorum fuiſſe Doctorum clarè monſtrauimus aduersùs præceps nonnullorum iudicium.

438. In negotio pietatis tot encomiis poſtea à viris grauiſſimis exornata ſeceſſio Carthuſianorum, malè initio audiuit, tanquam noua; quam tamen fuiſſe perantiquam, his verbis monſtrauit illius æui ſcriptor Gulielm. Abbas S. Theodorici, ad fratres de Monte Dei, *ferè initio.* [Implete gaudium meum, non meum tantummodò, ſed omnium diligentium nomen Dei, vt in varietate veſtitus deaurari de auro ſapientiæ Dei, Reginæ aſſiſtentis à dextris ſponſi, veſtro ſtudio, veſtra inſtantia, ad Dei gloriam, & magnam coronam veſtram, & gaudium omnium bonorum, hoc ſanctæ nouitatis inſtauretur ornamentum. Nouitatem verò dico, propter linguas nequam; ; (à quarum contradictione abſcondat vos Deus in abſcondito faciei ſuæ,) hominum impiorum, qui cùm manifeſtum lumen veritatis obnubilare non queunt, de ſolo nouitatis nomine cauillantur: veteres ipſi, & in veteri mente neſcientes noua meditari: vtres veteres non capientes vinum nouum; quod ſi eis infunderetur, rumperentur. Sed hæc nouitas non eſt nouella vanitas. Res enim eſt antiquæ Religionis, perfectè fundatæ in Chriſto pietatis; antiqua hæreditas Eccleſiæ à tempore Prophetarum præmonſtrata, iámque nouæ gratiæ ſole exorto, in Ioanne Baptiſta inſtaurata, & innouata; ab ipſo Domino familiariſſimè celebrata.]

439. Reformatio Ordinis Religioſi collapſi, inſimulata aliquando eſt nouitatis, vt refert, & refellit Ioannes Nider *lib.* 1. *de reform. Relig. cap.* 7. vbi monſtrat non omnem nouitatem eſſe improbandam, immò in Scriptura, ſeptem nouitates commendari, *cordis, oris, conuerſationes, bonæ famæ, ſeu nominis, ac vitæ.*

Quid

Quid creber vſus Sacramentorum, cùm per S. Ignatium inſtauratus, & in Eccleſiam reuocatus poſtliminio eſt, quantam à nouitate infamiam apud tepidos, imò frigidos, & à corde mortuos ſuſtinuit? Et tamen nihil fuiſſe in Chriſtiana Eccleſia antiquius, conſtat; & monſtrauit eo ipſo tempore, quo ferebant tam ſancti vſus allatratores, Chriſtophorus Madridius, iuſta lucubratione de eo argumento. In Societatis I E S V inſtituto, quàm multa initio veluti noua damnarunt, plerique antiquarij? Monſtrarunt tamen poſtea non pauci, & in iis accuratè Baſilius Pontius Auguſtinianus, & Petrus Ribadeneira, nihil inter nos nouum eſſe, quod non fuerit in ſeculis, quæ fuerunt ante nos. Non conſtitutionem aliquorum in ſtatu Religioſo per vota ſimplicia, non dominij per Religioſos retentionem, non eruditionem iuuentutis, etiam in mitioribus ſtudiis; non Chori defectum, non vllum denique ex iis, quæ liuentes oculi, & animi in Societatis inſtituto vellicarunt. Vt potuerimus profectò nos quoque vſurpare illud, Carthuſianis de Monte Dei à Gulielmo Abbate dictum. [Sileant ergo, qui in tenebris de luce iudicantes, vos arguunt nouitatis, ex abundantia malæ voluntatis ipſi potiùs arguendi vetuſtatis, & vanitatis.]

PARTITIO II.

De actu confixionis librorum.

AB obiecto progredimur ad actum, cuius dotes, ac næuos 440.
hic non perſequar, quia locus illis erit inter tractandum de poteſtate configentium, eiúſque expromendæ modo. Nunc itaque conſiderabimus circa confixionem, illud duntaxat, debeat ne ſemper totalis eſſe, an partialis aliquando eſſe poſſit, aut etiam debeat, cùm reſpectu habito ad lectores, quorum varia conditio varium configendi modum depoſcat; tum etiam ſimpliciter, ratione habita librorum, qui ſint eiuſmodi, vt quæcumque ſit lectorum conditio, vetari eos ex parte tantùm, & velut caſtrari, aut etiam prorſus aboleri par ſit.

Erotema I.

Quis modus confixionis, quoad libros ipſos, abſolutè.

RES hæc diſtinctionem poſtulat; neque enim de libris omnibus eſt eodem modo ſtatuendum hac in parte. Nonnullis in ſolidum ac reſpectu quorumcumque eſt interdicendum, cuiuſmodi ſunt Magici, & quotquot commercia cum Satana docent. Idem ſtatuendum eſſe de obſcœnis, qui quidem eiuſmodi ſint maxima ex parte, imò de quomodolibet obſcœnis, quà illecebroſi, & impudici ſunt, Catharinus tectè cenſuit *opuſc. de libris Chriſtianorum deteſtandis, & à Chriſtianiſmo penitus eliminandis.* Denique quotquot ſunt libri noxij, è quorum lectione plus damni, & diſpendij, quàm fructus ſit expectandum, in eundem ordinem ſunt referendi. At ſunt libri quidam noxij, in quibus multa bona, aut optima, licèt malis quibuſdam interlita reperiuntur, è quibus citra legentis damnum fructus in legentem, & in alios deriuandi, ſpes affulget. Horum copiam per eos quibus ius eſt, fieri iis qui ſine damno, lectione eorum frui poſſunt, nihil vetat. In hanc rem fusè diſſerit Sariſber. *lib.7.de nugis,c.*10. & benè Hormiſda Papa *epiſt.* 56.

Apes imitandæ in ſecretione malorum, è libris non planè deſperatis.

441. Hoc eſt verè eſſe apem, legere videlicet vtilia, & dulcia, omiſſis noxiis: quod faciendum in lectione librorum humanæ ſapientiæ, tradit latè S. Amphilochius *epiſtola Iambis ſcripta ad Seleucum, à verſu* 38. ac S. Baſil. *de ratione legen. libros Gentil.* & Nyſſ. *hom.* 8. *in Cant.* ad illud, *mel, & lac*, ſic ſcribens. [Conſulit per ea, quæ dicta ſunt, à nulla bona abſtinere diſciplina, ſed ſtantem in prato inſpiratorum à Deo eloquiorum, colligendo aliquid tanquam florem ex vnoquoque eorum ad procreationem ſapientiæ, ſibi fabricare ceram; in corde ſuo tanquam in alueo, reponendo hanc induſtriam, & laborem multiplicium diſciplinarum inconfuſis in memoria loculis, tanquam quibuſdam fauo mellis fiſtulis fabricatis. Et ſic inſtar ſapientis illius apis, cuius fauus quidem eſt dulcis, non pungens autem ſtimulus, perpetuò mereari hanc præclaram virtutum operationem. Verè enim mercatur bona æterna laboribus, qui hîc ſuſcipiuntur, ea permutans, & ſuos labores ad ſanitatem animæ diſtribuens Regibus, & priuatis.] Haud diſſimiliter Theodoretus *lib.* 1. *contra Græcos*, ſic eos affatur, [qui iudicio, & diſcernendi facultate prædiri ſunt, quæ ſibi vſui fore cognoſcunt, inde ſumentes, reliqua miſſa faciunt. Vt qui roſaria demetunt, ſpinas quidem intactas dimittunt, Roſarum verò calices legunt. Ipſis quoque apibus hanc natura legem inſtituit, vt non ſolùm floribus, qui ſunt dulces, inſideant, ſed qui etiam amarulenti, cùm tamen ſolam dulcedinem hauriant,

Digitized by Google

hauriant, amaritiem autem auerſentur : ac ex diuerſis qualitatibus,amaris videlicet, acerbis, auſteris, acutiſque, mel quod hominibus dulciſſimum eſt, conficiant. Harum itaque, & nos exempla ſequuti, è veſtris illis amarulentis pratis dulce nobis, ac perquam vtile mel componimus. Ac veluti corporum curatores, è venenatis feris, atque ſerpentibus ſalutares medicinas conficiunt, déque ipſis viperis,alia quidem reiicientes, alia verò eligentes, multos harum rerum præſidio morbos propellunt,ita & nos veſtrorum Poëtarum,Hiſtoricorum,Philoſophorúmque monumenta verſantes,alia ex his vt noxia,& peſtifera declinamus, alia verò ſparſim noſtræ inferentes doctrinæ, auxiliarem vobis ac ſalubrem curationem afferimus.]

Sanctorum in eam rem praxes.

PRaxim huius prudentiæ, legere licet apud Socratem *lib.6. hiſtor. cap.15.* vbi Theophilus Alexandrinus, qui Origenem damnarat, eum tamen legiſſe refertur,hac ratione reddita,[quòd ex eo bona excerperet,& cætera prateriret. Rectè S.Hieron. *epiſt.65.num.6.* [Et Apoſtolus præcipit; omnia legentes,quæ bona ſunt retinentes. Lactantius *in libris ſuis*, & maximè *in Epoſtolis ad Demetrianum*, Spiritus ſancti omninò negat ſubſtantiam: & errore Iudaico dicit, eum vel ad Patrem referri,vel ad filium,& ſanctificationem vtriuſque perſonæ ſub eius nomine demonſtrari. Quis mihi interdicere poteſt, ne legam inſtitutionum eius libros, quibus contra gentes ſcripſit fortiſſimè, quia ſuperior ſententia deteſtanda eſt? Apollinarius contra Porphyrium egregia ſcripſit volumina. Probo laborem viri, licèt fatuum in pleriſque dogma contemnam. Confitemini & vos in quibuſdam errare Origenem,& vim vltrà non faciam.] Idem habet *epiſt.65.& 76.*& benè *epiſt.152.in fine*,verbis illis. [Si quis contrariæ factionis immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquieſco; ſciat me illud Apoſtoli libenter audire, *Omnia probate,quod bonum eſt tenete*; & Saluatoris verba dicentis, *Eſtote probati nummularij*, vt ſi quis nummus adulterinus eſt,& figuram Cæſaris non habet,nec ſignatus eſt moneta publica, reprobetur:qui autem Chriſti faciem claro præfert lumine,] in cordis noſtri marſupium recondatur. Etenim ſi dialecticam ſcire voluero,aut Philoſophorũ dogmata,&c, (vt ad noſtra redeam,)ſciẽtiam Scripturarum, nequaquam ſimplices Eccleſiæ viros interrogare debeo, quorum alia gratia eſt,& vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundat,præſertim cùm in domo magna patris familiæ, valorum diuerſitas multa dicatur,ſed eos,qui artem didicere ab artifice,& in lege Domini meditantur die,ac nocte,ego & in adoleſcentia.& in extrema ætate profiteor;& Origenem,& Euſebium Cæſarienſem viros eſſe doctiſſimos, ſed erraſſe in dogmatum veritate, quod è contrario de Theodoro, Acacio,Apollinario, poſſumus dicere; & tamen in explanationibus Scripturarum, ſudoris ſui memoriam nobis reliquerunt. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis ſplendens profertur glarea; Pactolúſque ditior eſt cœno, quàm fluento. Cur me lacerant amici mei, & aduerſùm ſientem craſſæ ſues grunniunt? quarum omne ſtudium eſt, (immo ſcientiæ ſupercilium,) aliena carpere,& ſic veterum defendere perfidiam,vt perdant fidem ſuam. Meum propoſitum eſt,antiqua legere,probare ſingula, retinere quæ bona ſunt, & à fide Eccleſiæ Catholicæ non recedere.] 442.

Digitized by Google

Idem S.Hieronymus *epiſt.ad Tranquillinum*, de Origenis ſcriptis, negotióque hoc vniuerſo,ſic ſtatuit. [Quia meæ paruitatis quæris ſententiam, vtrùm ſecundùm fratrem Fauſtinum penitus reſpuendus ſit, an ſecundùm quoſdam, legendus ex parte. Ego Origenem propter eruditionem ſic interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, Nouatum, Arnobium, Apollinarium, & nonnullos Eccleſiaſticos ſcriptores, Græcos pariter, & Latinos, vt bona eorum eligamus, vitemúſque contraria, iuxta Apoſtolum dicentem, *Omnia probate, quod bonum eſt,tenete.* Cæterùm, qui vel in amorem eius nimium, vel in odium ſtomachi ſui prauitate ducũtur,videntur mihi illi maledicto prophetico ſubiacere : *Væ his, qui dicunt bonum malum,& malum bonum, qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum.* Nec enim propter doctrinam eius, praua ſuſcipienda ſunt dogmata, nec propter dogmatum prauitatem, ſi quos commentarios in Scripturas ſanctas vtiles edidit, penitus reſpuendi ſunt. Quòd ſi contentioſum inter ſe amatores eius,& obtrectatores funem duxerint,vt nihil medium appetant,nec ſeruent modum,ſed totum aut probent,aut improbent,libentiùs ruſticitatem,quàm doctrinam blaſphemam, eligam.]

Approbat hoc Sancti Hieronymi iudicium Caſſiod. *lib.diuinar.inſtitut.cap.7.* & addit de Origene. [Eum quidam non immeritò, more aneti habendum eſſe dixerunt, qui dum ſacratum condiet pulmentaria litterarum, ipſe tamen decoctus execratúſque proiicitur, de quo concluſinè dictum eſt, *Vbi benè, nemo melius ; vbi malè, nemo peius.* Et ideò cautè ſapientérque legendus eſt, vt ſic inde ſuccos ſaluberrimos aſſumamus, ne pariter eius venena perfidiæ vitæ noſtræ contraria ſorbeamus ; cui & illud conuenienter aptari poteſt, quod Virgilius dum Ennium legeret, à quodam quid faceret inquiſitus, reſpondit : Aurum in ſtercore quæro.] Et *cap.24.* idem in quibuſuis ſcriptoribus ſeruandum admonet. [Origo enim leuiſſimi erroris eſt,in ſuſpectis auctoribus amare totum,& ſine iudicio defendere velle, quod inuenis ; ſcriptum eſt enim : *Omnia probate, & quod bonum eſt, tenete.*]

Monachi Ægyptij aduersùs Epiſcopos in Synodo Alexandrina congregatos, id fortiter, ſi non etiam pertinaciter fecerunt, vt refert Sulpitius *dialog.1. §. proſperóque.* Contendebant enim Epiſcopi, [reſpuendam eſſe penitus ſectionem, quæ plus eſſet nocitura inſipientibus, quàm profutura ſapientibus.] E contrario autem Monachi, pro Origene pugnantes, repudiari volebant, quæ reproba eſſent, retineri verò, quæ ſana apparerent : à quorum iudicio non abhorret Sulpitius,cùm iuſtũ videatur vbiq; adhibere diſcretionẽ.

445. Audi ipſummet Origenem *hom.9. in Num.* tractantem batillos Core. [Si apud homines hodie iudicaretur hæc cauſa, ſi apud Eccleſiarum Principes haberetur examen de iis, (verbi cauſa,) qui diuerſa ab Eccleſiis docentes, diuinæ, vindictæ pertulerint vltionem,nónne iudicarent,vt ſi quid locuti ſunt, ſi quid docuerunt, ſi quid etiam ſcriptum reliquerunt, vniuerſa pariter cum ipſorum cineribus deperirent ? Sed non ſunt iudicia Dei, ſicut iudicia noſtra. Audi enim quomodo de batillis eorum,qui contra Prophetã Dei inſurrexerant, iubentur fieri laminæ, & in circuitu Altaris affigi. Core figuram tenet eorum, qui contra Eccleſiaſticam fidem, & doctrinam veritatis inſurgunt. Scriptum eſt ergo de Core, & de cœtu eius, quòd in batillis æreis, incenſum obtulerint ignis alieni : & iubetur quidem à Deo ignis alienus diſpergi, & effundi.

effundi. Batilla verò, (inquit,) quia ſanctificata ſunt, facito ea laminas ductiles, & circunda ex eis Altare, quia ſanctificata ſunt. Hoc ergo mihi per hanc figuram videtur oſtendi, quòd batilla iſta, quæ ſcriptura nominat ærea, figurã teneant Scripturæ diuinæ. Cui ſcripturæ hæretici ignẽ alienũ imponẽtes, hoc eſt, ſenſum, & intelligentiã alienam à Deo, & veritati contrariam introducentes, incenſum Domino non ſuaue, ſed execrabile offerũt. Et ideò forma, Eccleſiarum Sacerdotibus datur, vt ſi quando tale aliquid fuerit exortũ, ea quidẽ, quæ à veritate aliena ſunt, ab Eccleſia Dei penitus extrudantur. Si qua autẽ etiam in ipſis hæreticorum verbis, Scripturæ diuinæ ſenſibus inueniuntur inſerta, ne pariter cum illis, quæ fidei & veritati ſunt contraria, reſpuantur. Sanctificata ſunt enim, quia de Scriptura diuina proferuntur, & Domino ſunt oblata.]

Tandẽ Gelaſius initio tomi *de vinculo Anathematis*, docẽs cur Conciliũ Chalcedonenſe in vno puncto reprobatum, teneretur quoad alia, hoc quoq; cõfirmat.

Truncatio librorum admixtis impuris ſordentium, conuenientiſſima.

Quia verò non eſt cuiuſlibet apem agere, & bona ex malis in quæ æquè incurrat, decerpere, præſertim cùm ſunt libri per infirmam ætatem verſandi; meritò præciſio, & truncatio huiuſmodi aurorum, ſi aliàs neceſſarij aliqua ex cauſa videantur, inducta eſt: fremant licèt ſpurcitiarum amatores, vel quibus pluris eſt latinitas, quàm vita bona; qua in parte, infeliciter planè ceſſit Plutarcho, adoleſcentiam informanti, libro de lectione Poëtarum, cùm ſaluos ſinens eiuſmodi libros, putat remedium malo adhiberi poſſe, ſi admoneantur pueri, poëſim eſſe picturam; quaſi verò pictura quoque obſcœna, animos non contaminet, nec in picta quoque incentiua nequitiæ, viri ſapientes conclamarint iam olim? Addit Plutarchus, Poëtas ipſos cùm obſcœna proferunt, ſubſignificare, ea ſe nequaquam probare. Sed nec id verum eſſe, oſtendunt Tibulli, Catulli, Propertij, Ouidij, Martialis, turpitudines, abſque antidoto perſperſæ; nec vt verum eſſet, ſatis eſſe deberet ad turpitudinum illarum propoſitionem labe eximendam; cùm ſatius omninò ſit, venena non promere, præſertim ſaporata, & melle circumlita; quàm aduerſùs eorum præſentiſſimum contagium, ſignare, venena eſſe. Tandem eadem opera ſucciditur, quod ſubdit Plutarchus, ſententiis turpibus opponendas eſſe alias aliorum ſententias. Quid ſi verò non ſuppetant bonæ illæ ſententiæ, velut alexipharmaca inhalati veneni? Quid ſi inefficaciores ſint malis illis ſententiis, præſertim ſuffragante corruptione naturæ, in malum ſemper pronioris? 446.

Itaque meritò, (vt dicebam,) truncatio iſtiuſmodi librorum, neceſſaria viſa eſt, ne pereat paruulus, propter quem Chriſtus mortuus eſt, & ætas infirma illiciatur ad malum. Quam in rem aurea verba Ludouici Viues *lib. 3. de tradendis diſciplinis*, iuuat adſcribere, quòd non à religioſo homine, ſed à ſeculari, & nexibus coniugij implicato, profecta, maius in hac cauſa momentum habitura videantur. [Quoniam quidem, (inquit de Poëtis,) in eis & dulcia, & pulchra, & magna atque admirabilia inſunt multa, non tolli oportere cenſeo, ſed repurgari, non amputari affectum membrum, ſed medicamento adhibito curari. Obſcœna in totum reſcindantur, tanquam emortua, & pertractura in contagium, quæ tetigerint; ſcilicet intolerabilem faciet genus humanũ iacturam, ſi ex 447.

ſpurco Poëta, partem abſcindas noxiam, & id facias in libello, quod in tuo ipſius corpore facere non dubites, ſi res exigat? Detruncauit Iuſtinianus Cæſar tot Iuriſconſultos, & nefas erit ex Ouidio detrahi eos verſus, queis adoleſcens fit nequior? Imò verò amiſſa ſunt tot Philoſophorum, & authorum ſacrorũ monumenta; & graue erit, ac non ferendũ facinus, ſi Tibullus pereat, aut ars amãdi Naſonis? Vtique non præſentibus modò, ac poſteris præclarè merebitur, ſed de Poëtica arte, ac Poëtis ipſis, quiſquis eam repurgationem erit aggreſſus; haud aliter, quàm de hortis, qui venenis illinc eruncatis ſolas reliquerit herbas ſalutares; ita & ignominia erit Poëtis detracta. & malum virus legentibus.]

448. Videant qui de caſtrato, (vt iocantur,) obſcœniſſimo Poëta Martiale, vt à iuuentute tutò perlegi, nec eius acuminibus lædi poſſit, tantoperè expoſtulãt, quid quærantur. Bellulum ex eadem gente Commentatorẽ, de abſciſſo ſuo illo Ary rixantem, quem ſcutica veriùs, quàm refutatione excipere par fuerat, quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo contudit Raderus ſuis ſecundis ad Martialem curis. Iuſtum Lipſium *in Satyra Menippea*, ſi idem ex ſua mente dixit iunior, & non potiùs ex perſona, & ſenſu Criticorum, quos ibi inducit loquentes, non approbarim. Et certè maturiorem fuiſſe puritati teſtãtur, quæ alibi tradit de ſollicitè auerſanda obſcœnitate: ſed Emundum Richerium in obſtetrice animorum *lib.4. n.4.* has euirationes, mutilationes, caſtrationes, (tot appellat nominibus,) improbaſſe; nobis qui Richerium nouimus, mirum non accidit. Sed illud planè ridiculum, quod ſeueriſſimum decretum Synodi Tridentinæ, in horum librorum lectionem, accipi vult de ſola eorum in ſcholis prælectione ad pueros: grandioribus autem liberum vult eſſe, oculos his ſordibus ad ſarietatem paſcere, nulla earum expurgatione præmiſſa. Proh Theologiam dignam, cui homo Caluinianus *cap.2. prolegomenon ad Petronium*, applauderet.

Libri quoque hæreticorum, quibus truncatio poſſit ſufficere, non planè abiiciendi.

449. Hæreticorum quoque truncationem, meritò inſtitui, cùm id pariter tractatio, nec liber eſt planè fartus damnoſitatibus, & concretus ex erroribus, vel ſcriptoris iniquitas tanta non fuit, vt nomen eius putreſcere, & omnia quæ edidit, aboleri par ſit, pronunciauit optimè Rupertus *lib.2. in Leuit. c.23.* poſtea adducẽdus. Theophilus quidem Alexand. *in Concilio Alex.* & Epiph. *in Concilio Cyprio*, edici curauerant, vt omnia indiſcriminatim Origenis ſcripta exterminarentur. Sed id ſexta Synodus nimium cenſuit, contenta expurgari Origenis libros, qui poſſent expurgari reciſis quibuſdam. Videſis Socratem *lib.6. c.15.* & Sozomenum *lib.8. c.14.* Circa libros quidem Hæreſiarcharum, iuſtè exerceretur ea vltio, vt omnia eorum ſcripta funditùs abolerentur, etiamſi innoxia, vt in his ipſorum veluti liberis, parentum memoria flagelletur, ſítque horrori, & maledictioni obnoxium, quicquid ipſos contingit quoquo modo. Qua ratione lex Græcanica, vt eſt apud Ficinum in argumento Cratyli, ex Plutarcho, olim ferebat, vt libri hominum valdè impiorum, in authoris opprobrium abolerentur, etiam ſi boni, & alioqui laudabiles. At circa libros aliorum hæreticorum, cùm poſſunt expurgari, non eſt vtendum rigore illo, ne cæteri diſpendium ſubeant. Sícque faciendum circa librum Regularum Tichonij hæretici Donatiſtæ, monuit S. Auguſtinus *lib.3. de doctrina Chriſt. cap.30.*

Idem

Idem ſeruandum circa libros Catholicorum.

Multo itaque minùs, opus ſcriptoris Catholici, ſi per fragilitatem humanam, vel incogitantiam alicubi ceſpitauerit, prorſus abolendum eſt; ſed duntaxat expurgandum cum charitate, vt optimè monuit Philippus Abbas *epiſt. 5. ſub finem*, agens de libro Sancti Hilarij, quem Ioannes Præpoſitus abolitum volebat, ob aliqua in eo obſcuriùs, &, (vt ipſe Ioannes malè cenſebat,) erroneè prolata. E contrario Philippus, poſt purgatum diligenter S. Hilarium, addit; etiamſi purgari planè non poſſet, tamen non forè prorſus reprobandum librum tàm multis aliis bonis abundantem. [Miror, (inquit,) ſummoperè, quare huius lectionem eſſe inutilem exiſtimaſtis; imò reſpuendam tanquam fidei contrariam iudicaſtis; quod nequaquam, vt æſtimo, tam liberè feciſſetis, ſi ei paulo diligentiorem operam dediſſetis. Etſi enim ibi aliquid inuenitur, quod per ſe conſideratum, debet forſitan accuſari, at ad condemnandum quemuis librum, non eſt prætendenda duarum, vel vnius ſcrupuloſitas dictionis, ſed conſideranda totius ſeriēs lectionis. Nuſquam enim ſimul omnia poſſunt dici: & ſunt nonnulla, quibus ſingularibus poteſt meritò contradici, ſed cùm omnia pariter attenduntur, quæ videbantur reſpuenda, plerumque præſidio circumiacentium muniuntur. Quòd ſi eſt illic aliquam ſententiam inueniri, quæ nullo pacto poſſit veritatis regulæ conuenire, numquid propter illam liber iſte eſt contemnendus, vel potiùs ab his, qui fiſſam habent vngulam, totus, ſicut ſcribitis, reſpuendus? Numquid propter vnam falſitatem, quæ vera ſunt reliqua, debent à lectione prudentium remoueri, cùm Apoſtolus moneat legi omnia, quod bonum eſt teneri? Sed neque ille, vt æſtimo, fiſſam habet vngulam, qui cum falſo, & verum nouit reſpuere. Sed qui vtrúmque legens, ab inuicem nouit prudenter diſcernere.] Idem Philippus *epiſtola 6.* [Cùm Apoſtolus mandet legi omnia, & quæ bona ſunt teneri, vos tamen librum Hilarij in quo multa dici perfectiſſimè non negatis, reſpuendam penitus, hæſitatione poſtpoſita, iudicatis, pro eo quod illum in aliquibus reprehenſibilem æſtimatis. Librum etiam, quem idem Hilarius ſuper Matthæum ſcribit, propter quaſdam ſententias, quæ in eo, (vt dicitis,) vel falſæ, vel ſcrupuloſæ ſunt, non probatis. Ex quo datis intelligi, quia ſicut id quod falſum eſt, ſic illud quod ſcrupuloſum eſt, reſpuatis. Verùm Hieronymus nec ea legi vetat, in quibus eſt aliquid arguendum apertæ falſitatis, ſi tamen ibi pariter inuenitur vtilitas veritatis. Imò libros etiam Origenis, quos in multis eſſe reprehenſibiles, agnoſcebat, & legebat frequentiùs, &. legentes nullatenus arguebat.] Contentus ſcilicet reſecari, ac improbari quæ ſordebant, nolebat reiici, cætera quæ nitebant. En igitur quo modo liber, ob vnum næuum, non eſt totus reſpuendus. 450.

Iudicium Ruperti de hac re *lib. 2. in Leuit. cap. 23.* quod æquè ad libros Catholicorum materialibus aliquibus hæreſibus ſordentes, & ad libros Hæreticorum formalium, in quibus bona ſuperent mala, accommodatur, digniſſimum eſt quod hic adſcribatur. [Veſtis lanea, ſiue linea, quæ lepram habuerit in ſtamine, ſiue ſubtegmine, aut certè pellis, vel quicquid pelle confectum eſt, ſi alba, vel rufa macula fuerit infecta, reputabitur lepra, oſtendetúrque Sacer-

Digitized by Google

doti, qui conſideratam recludet ſeptem diebus, & die ſeptimo ruſus aſpiciens, ſi creuiſſe deprehenderit, lepra perſeuerans eſt; pollutum iudicabit veſtimentum, & omne in quo fuerit inuenta: & idcircò comburetur flammis veſtis lanea, ſiue linea, aut certè pellicea; veſtis, inquam, quælibet leproſa, peruerſa eſt hæretici ſcriptura, arte texta, vel conſuta, ſiue groſſiori vt lanea, ſiue ſubtiliori eloquio vt linea; ſiue de Platone, cæteriſque Philoſophis Deo mortuis ſumpta, vt veſtis pellicea, de mortuis vtique animalibus contexta. Itaque ſi maculam habuerit, ſi ruffam, id eſt, ſi quippiam diſcrepuerit ab vniuerſitate Scripturarum, ſiue humili, ſiue grandiloquo ſermone; lepra, ſcilicet hæretica perfidia reputabitur ab eo qui legerit, vel audiuerit, oſtendetúrque Sacerdoti, viro videlicet verum Scripturarum ſenſum, atque iudicium habenti; cui qui non oſtenderit, tanquam pro conſenſu damnabilis erit. Qui conſideratum recludet ſeptem diebus; id eſt, non temerarium proferet iudicium, ſed conferet cum omni authoritate Scripturarum; & ſi lepram creuiſſe, id eſt, ſi verè hæreſim ineſſe deprehenderit, comburetur flammis; nullo enim modo meliùs, ac citiùs hæretica ſcriptura de memoria perit. Comburetur itaque leproſa veſtis, ſcilicet praua ſcriptura flammis viſibilibus. Nam leproſus ſcriptor, inſanabilis ſcilicet hæreticus impœnitens, cremabitur flammis inextinguibilibus, flammis æternis, flammis gehennalibus. Quo contrà veſtis illa, quam operata eſt mulier ſapiens, (quæſiuit enim lanam, & linum, & operta eſt, conſilio manuum ſuarum,) veſtiet virum illius nobilem, dabitúrque ei de fructu manuum ſuarum, & laudabunt eam in portis opera eius. Quòd ſi eam viderit non creuiſſe, id eſt, putauerit hæreſim non eſſe, & id quod prauum ſonat, bono ſenſu accipi poſſe, præcipiet, & laudabit id in quo lepra eſt, id eſt prædicabit, vel exponet coram omnibus illum verbi ſenſum, qui ſanus, vel vtilis eſt; & cùm viderit faciem priſtinam non reuerſam, id eſt, nihil prodeſſe lectoribus, ſiue auditoribus ſuam interpretationem, igne comburet, vt prædictum eſt. Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ, poſtquam veſtis eſt lota, abrumpet eum, & à ſolido diuidet: id eſt, ſi cùm in vno capitulo error eſt, aut hæreſis, multa fidelia, ſiue vtilia ſunt in toto corpore voluminis; dempto vitio, cætera reſeruabit. Quod facere nonnulli conati ſunt de libris Origenis. Quòd ſi vltrà apparuerit in his locis quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis, & vaga eſt; id eſt, ſi vltrà de illis quoque ſcriptorum locis, quæ priùs videbantur, innoxia, diſſenſiones ortæ, & facta fuerint ſcandala, debent igne comburi: videlicet eo quòd plus ſimplicibus obſint, quàm proſint ſapientibus, & diſcretis, cùm ſufficiant ſcripta probatæ fidei. Si ceſſauerit, id eſt, ſi diſſenſio, vel turbatio legentium ratione ſedari poterit, lauabit ea quæ pura ſunt, ſecundò: id eſt, defendet, vel commendabit ea quæ Catholica ſunt iteratò, & munda erunt, id eſt, authentica permanebunt.]

EROTEMA

EROTEMA II.

Quomodo facienda confixio reſpectu habito ad Lectorum conditionem.

ATtendendam diligenter eſſe in re propoſita, Lectorum conditionem, præmiſimus; nunc addendum eſt penes quæ ſit expendenda. 452.

Lectoris eruditio quomodo penſanda in confixione libri reſpectiua.

Aio ergo non eſſe ſola eruditione metiendam, nec ſpem fructus, ac ruinæ, in legente præcluſionem, debere eſſe qualemcumque duntaxat: verùm ſpem commodi certam moraliter eſſe; damni verò metum pluſquam probabiliter abeſſe oportere, eo quòd ritè penſatis adiunctis omnibus, nihil omninò eiuſmodi perſonæ timendum ex eo capite videatur. V. g. ſi ſermo ſit de lectione libri hæretici, abſtinebitur quoad certam perſonam libri confixione, quia & perſona eſt erudita quæ nouit lepram inter, ac lepram diſcernere, nec eſt genij inconſtantis, aptíque, circumferri omni vento doctrinæ; nullis præterea aut perexiguis, aduerſantium fidei tentationum flabris obnoxia. Hæc enim adiuncta in eo, cui copia legendorum librorum hæreticorum fieri poſſit, attendenda ſunt iuxta Alphonſum de Caſtro *lib. 2. de iuſta hæretic. punit. cap.* 17. In ipſo Concilio Tridentino experientiam docuiſſe, quàm noxium quibuſdam Catholicis Doctoribus fuiſſet, legiſſe libros hæreticorum, ideóque reuocatas eſſe omnes Patribus datas eorum legendorum facultates, ſcribit, qui aderat Veloſillus *in aduertentiis ad tomum 6. Hieronymi, quæſt. 6.*

Addidi verò, eruditionem multo ſolidiorem exigi, ſi quidam hæreticorum libri tractandi ſint, in quibus auror virulentior, & occultiùs, ac non in ſibilo nocet, quàm ſi alius quiſpiam immanes errores apertè proponens. Qua ratione Lutherus, qui vbique ſtercora, & cœnum crepat, ſuámque animi impotentiam vbique prodit, minorem legentis peritiam expoſcit, quàm Caluinus, cuius in ſcribendo vafrities, etiam mediocriter doctis fraudi eſſe queat, vt in Alberto Pighio eſt deprehenſum, quem conſtat ex lectione librorum Caluini impactum non rarò eſſe in ſcopulos: tametſi homo erat non ineruditus, quod edita ab eo volumina teſtatum faciunt. Pro libri ergo legendi malignitate, & authoris nequitia, ac dolo in tegendo errore, & ei lenocinando per fucum verborum, & pigmenta, quorum etſi impietatis artifices nunquam ſunt parci, alij tamen aliis ſunt inſtructiores; neceſſe eſt doctrinæ ſoliditatem, atque præſtantiam, lectori maiorem ſuppetere. 453.

Hæc tamen cautio cenſeri debet comprehenſa in ea generali monitione, qua docetur, cuique ad libros hæreticos legendos accedenti, debere eſſe

eſſe ſatis virium. Quod vnum tulit diuina vox ad ſanctum Dionyſium Alexandrinum, vt ex eius verbis, *in epiſtola* 3. *de Baptiſmate*, ad Philemonem Romanum Preſbyterum exarata; ſic refert Euſebius *lib. 5. hiſtor. cap. 6.* [Ego, & tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum perſcrutor, etiamſi videar ad horam verbis eorum pollui. Sed multùm mihi confert hoc ipſum, quod ex ipſorum verbis arguere eos poſſum. Denique cùm aliquis ex fratribus, & compresbyteris prohiberet me, ne hæretica lectione tanquam cœni alicuius fœtore pollueret, viſio mihi quædam à Deo oſtenditur, quæ me confirmaret; & ſermo ad me factus eſt, hæc mihi euidenter proloquens; lege omnia quæcumque in manus tuas venerint, quia probare ſingula quæque, & diſcernere potes; quandoquidem ex initio hæc tibi cauſa fuit credendi. Amplexus ſum viſionem, quia, & Apoſtolicæ ſententiæ concordabat, dicenti, *Omnia legite, quæ bona ſunt, tenete.*]

Probitas item Lectoris, attendenda; & legendi neceſſitas.

454. Attendendum item eſſe non ad Lectoris doctrinam duntaxat, ſed etiam ad vitæ probitatem, & mores rectè compoſitos, nemo inficias iuerit. Nihil enim frequentius magíſve quotidianum, quàm vt vitæ fœditas, & morum corruptela, etiam in hominibus eruditis, & qui infidelitatis reflatus vllos antea non perſenſiſſent, oblata occaſione aliqua, ad naufragium circa fidem diſponat. Et quamquam vtplurimum, qui eiuſmodi ſunt, iuxta Nicolaum Papam *epiſt. ad Michaëlem Imperatorem*, deſcendunt in Infernum viuentes, & cadentes apertos habent oculos, id eſt, vincente affectu corrupto, tametſi non obnubilato per librum hæreticum intellectu, in præcipitium corruunt: tamen, quia, vt eſt apud S. Auguſtinum *tractat.* 8. *in* 1. *Ioannis epiſtolam*, aliqui vitioſæ vitæ veluti nebulis, aut fumo peccatorum, intelligentiæ in ſe lumen extinguunt; facilè accidere poteſt, vt de difficultatis alicuius, quam eis libri hæretici lectio ingeſſerit, implexitate, vlceri ſuo abblandiantur, pereántque eo lubentiùs, quo per diſcutiendi torporem, atque vecordiam, non omninò ſe deſtitui ratione aliqua, & turpitudinis obtendiculo arbitrantur.

455. Iuuerit etiam non parum, vt homo non ex mera libidine, & curioſitate in hanc lectionem deſcendat, ſed ex cauſa, & neceſſitate aliqua. Veriſimilius enim eſt, Deum ea cauſa ſuppetente, multo vberiùs, ac robuſtiùs affuturum, iiſque cæleſtibus ſuppetitiis munitum pectus legentis, vt nullum ex attactu peſtiferi libri damnum ſentiat. Quo pacto in ſumma neceſſitate, Confeſſarium fragilitatis ſuæ conſcium, meretricis confeſſionem ſine culpa excipere poſſe, Deo fidentem, qui in neceſſitate illa non deërit, & periculum non vltrò aditum auertet, rectè graues DD. aſſeruerunt. Et hac ratione, iis, qui præſunt, & amoliri ſubditorum ruinam ex officio adſtringuntur, congruentiſſimum eſt, ſi dotes reliquæ non deſint, quantum neceſſe eſt ad immunitatem à motali periculo, iis qui idonei ſint, mederi erroribus alicubi occupantibus animos plurimorum, facere poteſtatem libros errorum in ea regione graſſantium euoluendi. Neceſſitas enim errorem à ſuis amoliendi, ſecuritatem ex diuino auxilio ſpondet multo veriſimiliùs. Hucque ſpectat canon 16.

Concilij

Concilij IV. Carthag. quo Epiſcopis lectione librorum Gentilium planè interdicitur; quia ſcilicet eis neceſſaria non erat ad ſuorum ſalutem huiuſmodi lectio. At facultas legendorum librorum hæreticorum, iiſdem conceditur pro neceſſitate tantùm, ac tempore.

Sic munitum Lectorem, hoc eſt, & eruditione ſufficienti, & probis moribus inſtructum, nec ingenio inſtabili, & ad nouitates pruriente præditum, maximè autem neceſſitate aliqua ad legendos libros hæreticorum adactum, Alphonſus de Caſtro *cap. illo* 17. non immeritò adumbratum cenſet per Phinees, qui ingreſſus turpidinis locum, non ad ſcortandum, ſed ad confodiendos ſcortatores, magnificè à Deo laudatus, & inſigni remuneratione donatus eſt. Similiter enim, qui præuia ſuperiorum conceſſione, in volutabrum libri hæretici, aliterve iure vetiti, demittit ſeſe, non ad libidinandum animo, (vt ſic dicam,) id eſt, non ad paſcendam curioſitatem, captandámve indebitam delectationem, ſed vt ex officio, vel charitate, & benè ordinato fidei zelo, pugnet aduersùs eos, qui animas Chriſti ſanguine ablutas in lutum fæcis, & hæreticas aliáſve quaſcumque ſpurcitias reuoluunt; tantum abeſt, vt inquinetur, ſvt potiùs niteſcat magis, & ex cœno educat alios. Et hoc conſilio, lectos à ſe hæreticorum libros, teſtatur S. Irenæus *lib.* 1. *in præfatione operis.* S. Cyrillus Hieroſol. *catech.* 6. idem, & ex eadem cauſa à ſe factum teſtatur, quoad libros Manichæorum. Adſtipulatur Sanctus Hieronymus *epiſt.* 152. *ferè in fine*, & optimè Dionyſius Alexandrinus ſuprà adductus, apud Euſebium *lib.*7.*hiſt.c.*6. Ex recentioribus idem latè proſequitur Pamelius ad librum Nouatiani *de Trinitate, cap.* 58. 456.

PARTITIO III.

De conſigendi poteſtate.

DISTINCTIONE hîc opus eſt. Alia enim eſt confixio *iuridica*, quæ ſcilicet fit ab homine, publica ad id ſuffulto authoritate; alia verò *doctrinalis*, quæ fit ab homine non quidem à legitimo ſuperiore ad munus configendi delecto, ſed tamen erudito atque capaci. Vtriuſque confixionis, & facultatis ad eam inutendam, meminit Gerſo *tractatu de examinat. doctrinarum, parte* 1. *opuſculi*, in prioribus conſiderationibus. Quia huius duplicis ad configendum poteſtatis diuerſa ratio eſt, agemus de vtraque ſigillatim, atque ſeorſim. 457.

Erotema I.

Penes quem ſit librorum configendorum ius priuatum, meréque doctrinale.

Eius confixionis, quam quiſpiam fert ſolo doctrinæ titulo munitus, facultas eſt penes quemuis virum doctum, prudentem, atque conſideratum.

Merè doctrinale de libro iudicium, eſt penes quemcumque eruditum.

458. Huius pronunciati ratio, perſpicua eſt. Cuiuis enim viro erudito, etiamſi priuato, idipſum circa doctrinam, atque adeò etiam circa libros conceditur, quod vnicuique in ſua arte perito; vt ſcilicet ſeruatis prudentiæ regulis, quæ non omnia vera vbiuis efferri concedunt, de alieno opere pronunciare poſſit, & librum, qui malus, vel noxius eſt, poſſit configere ad aliorum inſtructionem, ne circumueniantur, inducantúrque in errorem. Nec ratò idipſum extorquet autoris petitio. Authores enim humiles, ac digni, quorum opera lucem videant, quantumuis eruditi, & graues, aliena de ſuis operibus iudicia lubentes efflagitant: & cùm aliquid mutandum, delendúmve audiunt, ab eo cuius exquiſierint ſententiam, non grauatè acquieſcunt; ſi ratio qua cenſor adducitur, non ſit leuis, ſed ita faciendum, videatur ferre. Hac ratione Iulianus Imperator *epiſt.* 16. Maximum Epheſium librorum ſuorum cenſorem dixit. Plinius iunior *lib.* 2. *epiſt.* 8. & aliis locis quæ ibi ſignat Claudius Minos, cenſores ſcriptionum ſuarum, quàm accuratos, expoſcit.

Ex noſtris S. Eulogius, memoriale Sanctorum, & documentum Martyrij, ad SS. Virgines Floram, & Mariam, ſubiecit Aluari cenſuræ, vt ex eius epiſtolis docemur. Boëtius Symmachum ſocerum ſuum, virum doctiſſimum, arbitrum ſcriptorum ſuorum dixit, tranſmittens ad eum è carcere librum *de Trinitate.* B. Petrus Damiani *lib.* 4. *epiſtol.* 11. Theodoſium Senogallienſem, & Rodulphum Eugubinum Epiſcopos, operum ſuorum cenſores efflagitat magna humilitate, & addit; [Quid enim mirum ſi ego imperitus, & animalis homo, dictatiunculis meis ſanctos viros adhibeam iudices, quandoquidem Lucas, & Marcus in Euangeliis, quæ Spiritu ſancto dictante deſcripſerant, Petrum, & Paulum Apoſtolos habuere cenſores?] Alibi, ſua ſcripta corrigenda exhibuit Gebizo, Theobaldo, & Ioanni Abbatibus. Eſt *epiſt.* 10. *libri ſexti*; Euſebius Cæſar. libros tres poſteriores contra Marcellum Ancyranum Flacillo Epiſcopo recognoſcendos tranſmittit. S. item Baſilius *epiſtola* 167. rogatus à Theodoro Tharſenſi, de eius ſcriptis pronunciauit. Eam quippe epiſtolam, ad Diodorum poſtea Tharſenſem Epiſcopum, tunc Presbyterum Antiochenum directam eſſe, docet Facundus Hermian. *lib.* 4. *pro tribus Capitulis cap.* 2. Ea epiſtola

epiſtola S. Baſilius, liberè, & citra adulationem promit ſententiam, [vt declaretur, (inquit,) quàm non in adulatoris manum, labores tuos miſeris, ſed fratri germaniſſimo communicaueris.

B. Aëlredus Rhieuallenſis emiſſurus plenam editionem expoſitionis ſuæ de oneribus Iſaiæ ad homilias triginta diffuſam, præmiſit eius recognitionem G. Epiſcopo Lundonienſi, viro doctiſſimo & acris in cenſendo iudicij; de quibus eius dotibus multa prælocutus Aëlredus, ſubdit. [Hinc eſt Pater amantiſſime, quod ſtudium meum, ſi quod eſt in literis ſacris, ad tuæ diſcretionis examen credidi referendum, vt vbi ſanum ſapio, tua me confirmet autoritas: vbi hæſito, te docente mihi luceat veritas, vbi erro, corrigat me tua ſancta ſeueritas, &c. Igitur cùm triginta homilias ſtylo tradidiſſem, ne fortè in vacuum currerem, aut cucurriſſem, ſuſpendi calamum, donec de vultu tuo, eorum quæ ſcripſi, prodiret iudicium, viderentque oculi tui, eorum omnium rationem, ſuæque diſcretionis arbitrio, omnia quæ ſcripta ſunt, vel delerentur, vel corrigerentur, vel probarentur.] Excuſans poſtmodum libertatem interpellandi tantum Antiſtitem pro re tantula, concludit. [Licèt igitur magnum ſit ſapienti, vel modicum tempus otio dare, non pigeat, rogo dominum meum, tantillum tempus perdere, quo ex his quæ ſcripſimus, vel reſecare ſuperflua, vel ſupplere hiantia, vel vniuerſa delere poſſitis.]

Sed quod illuſtre huius rei veluti paradigma propoſuerit præter cæteros 459.
Sanctus Ambroſius inter Latinos doctores micantiſſimus, cùm labores ſuos Sabino Laudenſi Præſuli recognoſcẽdos mitteret, vt apud eum legere eſt *ep.* 40. illam ex parte hîc attexendam exiſtimo, vt ſit veluti exemplar, ad quod admetiri liceat, & candidum pectus æqui cenſoris, & æquam ſcriptoris, de cuius libro fertur cenſura, voluntatem, quæ palpari ſe nolit. [Remiſiſti, (inquit,) mihi libellos, quos tuo Iudicio probatiores habeo. Ideò miſi alios non iudicij fauore delectatus, ſed promiſſa à te, & petita à me veritate illectus. Malo enim tuo corrigatur iudicio ſi quid mouet priſquam foras prodeat, vnde iam reuocandi nulla facultas ſit, quàm laudari à te, quod ab aliis reprehendatur. Itaque arbitrum te eorum quæ poſtulas rogaui. Neque enim legi ante mea, quæ nonnunquam tribuo in vulgus, ſed in tuæ calculum venire ſententiæ deſideraui. Non erit longi ſubſellij iſta indicatio, & mora. Vt dictum eſt antiquitus, facile eſt tibi de noſtris iudicare. Ego certè huc inuitatu tuo prodeundum putaui: tuum eſt liquidò decernere, & ſcrutanter diſcutere quæ corrigas, ne ſibi vitio vertant ea quæ nobis potuerunt obrepere; neſcio quo enim modo præter imprudentiæ caliginem, quæ me circumfundit, vnumquemque fallunt ſua ſcripta, & aurem prætereunt, atque filij etiam deformes delectant: ſic etiam ſcriptorem indecores ſermones ſui palpant. Incautiùs plerumque aliquid promitur, aliquid accipitur maleuolentiùs, aliquid erit ambiguum: tum, quia alieno examinandi iudicio non pro noſtra debemus magis, quàm pro aliena opinione trutinare, & diſcutere omnes ſcrupulos maleuolentiæ. Aſſume igitur animo beneuolo aurem verſutiæ, & pertracta omnia; ſermones vellica, ſi in iis non forenſes blanditiæ, & ſuaſoria verba, ſed fidei ſynceritas eſt, & confeſſionis ſobrietas. Notam appone ad verbum dubij ponderis, & fallacis ſtateræ, ne quid pro ſe aduerſarius interpretetur; eſto vt reuincatur ſi congredi cœperint, malè ſe habet liber, qui ſine aſſertore non defẽditur. Ipſe igitur pro ſe loquatur,

Digitized by Google

qui procedit ſine interprete. Noſter hic tamen non egredietur à nobis niſi à te acceperit autoritatem. Itaque cùm eum fide tua prodire iuſſeris, committetur tibi.]

460. Hæc igitur eſſe debet ſcriptoris æquitas animi, erga doctum cenſorem, & ſyncerum, quantumuis in exhibita ſcriptione non parcat confixioni, aut etiam ſuccifioni, ſi res ferat. Barbarum verò, ac tyrannicum Dionyſij Siculi factum æmulari, eius duntaxat eſſet, qui hominem referret moribus, & eadem flagrare vellet infamia. Tragœdiam ſcripſerat Dionyſius ridiculoſiſſimam. Eam cum recognoſcendam dediſſet Philoxeno; iſque autori non eſſet adulatus, in lapidicinam coniectus eſt. Refert Lucianus *dialog. aduersus indoctum congeſtorem librorum.* Cenſoris igitur eruditi, vltrò facta, aut multo magis ab authore expetita cenſura, lubenter excipitor. Eritque hæc confixio commenſa authoritati cenſoris, itavt tantum ab ea immineat libro periculi, aut dedecoris, quantum eſt pondus authoritatis eius, qui confixit, & vel plurimum, vel nihil officiat, prout magna, vel nulla fuerit cenſoris priuati fama, & doctrina quam parauerit.

Diſcuſſus Gerſo circa cenſuræ priuatæ autoritatem.

461. Abſit porrò, vt cuiuſquam eruditioni tantum tribuamus, vt quod Gerſo ſuprà allegatus *conſider.5.* affirmat, poſſit contingere euentus, in quo plus ſit credendum aſſertioni viri docti, quàm declarationi Summi Pontificis. Eum euentum aſſignat Gerſo, ſi contingeret Papam vltrò errare quoad veritatem aliquam, quàm vir ille eruditus doceret contineri in Euangelio. Et idem aſſerit euenturum, ſi Papa ignoraret eam veritatem contineri in Euangelio, cui (vt Gerſo conſtare ait,) pluſquàm Papæ credendum eſt. Has Gerſonis ſuppoſitiones quoad Papæ voluntarium errorem circa veritatem Catholicam, vel eius ignorationem, admittere nullo modo poſſumus. Impoſſibile quippe eſt, Pontificem, qui Pontificatu non excidat, vltrò errare circa veritatem aliquam in Euangelio contentam, aut eius veritatis contrarium per ignorantiam docere. Sic enim portæ inferi, id eſt, errores, (vt Sanctus Hieronymus interpretatur,) præualerent aduersùs Eccleſiam, quæ Capiti ſuo adhærere tenetur. Vnde declaratio Euangelij, quæ à Pontifice ex Cathedra peragitur, cenſenda eſt germana. Quod ita ratum habuit S. Auguſtinus, vt negauerit ſe Euangelio aſſenſurum, niſi Catholicæ Eccleſiæ, cuius Caput eſt Summus Pontifex, authoritas accederet. Sanè diuinæ erga Eccleſiam ſuam prouidentiæ eſſet, non ſinere, vt Pontifex nemine ante promulgationem obſiſtente, ac errorem dedocente, aliquid per ignorantiam, vel oblinionem traderet, quod eſſet contra Euangelium, aut contra anteriorem aliquam fidei definitionem: alioqui non eſſet ſufficienter prouiſum Eccleſiæ: poſſemus enim ſemper ſubdubitare, an quod à Pontifice credendum proponitur, falſum eſſet; & an contrarium ſit de fide; tametſi Pontifex id proponat per ignorantiam, vel obliuionem.

462. Pertinet ergo ad prouidentiam Dei, priuſquam promulgatio debita fiat, & Eccleſia teneatur propoſitioni falſæ aſſētiri, curare depulſionē erroris, aut ignorantiæ à proponēte, per fidelē ſuggeſtionē hominis eruditi: quæ ſi nō interueniat ante propoſitionē factā, ſignū euidēs eſt, nec obliuionē, nec ignorantiā interueniſſe

niſſe in proponente; ac proinde ſtandum eſſe propoſitioni eius. Si autem proponens vellet ex malitia falſam fidei doctrinam proponere, & dedoctus errorem, aut ſoluta ignorantia, perſtaret nihilominùs in voluntate proponendi errorem exploratum,& pugnantem cum Euangelio,vel alia perſpicua anteriori definitione Eccleſiæ; ſic Pontifex Pontificatu excideret, redderetúrque dignus,qui eo ſpoliaretur à Chriſto; interuentu ſententiæ humanæ declaratoriæ, vt dicitur 2. 2. ac proinde tunc poſſet locum habere prælatio interpretationis viri eruditi, præ interpretatione talis Pontificis depontani. Quamdiu autem Pontifex, dignus perſtat ſucceſſione S.Petri, & Vicariatu Chriſti, nihil tale dici poteſt.Ideóque, abſolutè, & ſimpliciter loquendo, nulla priuati cuiuſcumque, quantumuis eruditi, interpretatio rerum fidei, vel confixio falſi dogmatis,aut libri illud continentis,cum Pontificia interpetratione,aut confixione poteſt conferri.

Concluditur, cenſuram priuatam viro cuiuis docto competere, ablegatis indoctis.

Viro itaque docto,& naris emunctæ,fas eſto,ad eum modum ſobriè ac prudenter de alienis operibus pronunciare. Eiuſmodi ſuo tempore fuit Longinus, de quo ſic Eunapius in Porphyrio. [Ea tempeſtate erat Longinus ſpirans quædam Bibliotheca, ac viuum muſæum, cui de veteribus iudicandi poteſtas permiſſa erat: quo munere ante illum, vt alij non pauci,ita & Dionyſius è Caria, cunctis illuſtrior perfunctus fuerat.] Et mox. [Quòd ſi quis vetuſtum autórem aliquem reprehendiſſet, non priùs rata, atque firma habebatur opinio, quàm Longini illam confirmaſſet iudicium.] Id abs ſe circa Tichonium, & Origenem præſtitum, notando in bonis dictis *Chreſimon*, in prauis *achreſton*, (corrupta lectio habet, *ac hereſeon*,) notat Caſſiodorus *lib. diuin. inſtit.* Nec poteſt quiſpiam huiuſmodi iudicium defugere. Quo non malè tranſtulerim illud, alia licèt ex cauſa, à Symmacho dictum ad Auſonium *lib.1. epiſt.31.* [Cùm ſemel à te carmen profectum eſt,ius omne perdidiſti. Oratio publicata, res libera eſt.] 463.

Semper me reſtrinxi ad virum doctum, quia indoctum hominem de libro alieno velle cenſuram ferre, res eſt indigniſſima. Audi S. Baſilium *epiſt.75.* [Probetur natura ſui condemnatum eſſe ſcriptum, quod obiicitur magis,quàm quod ex ignorantia accuſationis culpandum eſſe videatur. Sunt namque multa bona, quæ non exacto mentis iudicio præditis,talia non apparent. Neque enim,quæ ſunt eiuſdem ponderis,paria eſſe videntur, niſi æquilibres ſint inter ſe lances. Iam mel, malè morbo quopiam affectis, apparet guſtu amaricatius per corruptelam organi. Quin & oculus vitiatus,multa non videt eorum,quæ ſunt, & multa ſuſpicatur, quæ non ſunt.Idem & in iudicanda ſermonum virtute ſæpenumero fieri video, quando eorum qui conſcripſerunt mentem, habitúmve non aſſequitur iudex; oportet enim vt eadem propè ſint animi induſtria præditi, & qui aliorum ſcripta iudicaturus eſt, & qui illa conſcripſit. An cùm de agriculturæ operibus iudicare non poterit, qui non ipſe eſt agricola, & qui muſices ſcientiam non tenet, nec conſonantiam, nec diſſonantiam in muſicis rythmis cognoſcat; ſermonum iudex mox erit, quicumque volet? Qui 464.

neque præceptorem ſuum,neque tempus in quo didicerit, aſſignare valet, nec prorſus quicquam eorum,quæ ad ſermones iudicandos attinent, ſiue multum, ſiue parum intelligit? Ego verò noui quòd quæ in Oraculis Spiritus dicuntur, haud cuiuis liceat proprio ſubiicere examini; ſed ei, qui ſpiritum habet diſcretionis, quemadmodum nos Apoſtolus in diuiſionibus chariſmatum docuit, dicens: *Huic namque per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem ſpiritum; alij fides in eodem ſpiritu, alij operationes virtutum, alij prophetia, alij diſcretiones ſpirituum.* Itaque ſi noſtra ſpiritalia ſunt, oſtendat ſe donum habere diſcernendorum ſpiritalium, qui noſtra iudicare præſumit. Si verò quemadmodum ipſe conuiciatur, ex ſapientia ſunt mundi huius, declaret ſe mundanæ ſapientiæ experientiam habere; & tum demum ipſi iudicandi calculos permittemus.]

Inter indoctos porrò, Gerſo *tomo 1. tract. de examinatione doctr. part. 2. conſiderat. 2.* meritò numerat eos, qui in vno quidem genere periti ſunt, non item in alio, de quo tamen interdum audent iudicare. Sic Galenum à Rabbi Moſe Medico deriſum refert, quòd vltra crepidam ſutor porrexiſſet manum: ſic paſſim pleroſque, dum ſe vident prærogatiua alicuius diſciplinæ, inter ſuos fulgere, exerrare, dilatato ad alia iudicio, aduertit.

EROTEMA II.

Cuius ſit librorum confixio pro poteſtate.

465. NVnc de alia confixione diſputamus, quæ fit pro poteſtate, & vel circa libros de fide, aut religione tractantes exeritur, vel circa alios. Ordior à priore librorum genere.

DOCTRINA GERSONIS, de ſede publici in libros iudicij.

Gerſo *tomo 1. tract. de examinatione doctrinarum 1. part. illius opuſculi, conſider. 1. 2. & 3.* agens de examinatione, cui adiungatur determinatio, vel declaratio, aut interpretatio cum appoſitione pœnarum in rebelles, atque adeò, quæ confixionem habeat adiunctam, vel ſubiunctam, appellat examinationem illam quandoque *authenticam*, quandoque *iuridicam*, quandoque *authoritatiuam*, eiúſque poteſtatem ſi doctrina examinanda ſpectet ad fidem, collocat finaliter in ſua viua regula fidei, hoc eſt, in Concilio Oecumenico. In Papa autem eam poteſtatem iuridicam examinandi res fidei, & damnandi oppoſita, ſtatuit ſub Concilio, vel cum ipſo. Eſtque manifeſtum, quod de examine, ac confixione puncti cuiuſpiam doctrinalis à Gerſone aſſeritur, æquè de libri examinatione, aut confixione valere. Sic igitur ille philoſophatur de finali, aut ſuprema diſcuſſione, aut confixione per Concilium, aut Pontificem.

466. Cuilibet autem Epiſcopo, intra fines ſuæ Diœceſis id concedit præſuppoſita diſcuſſione matura; & dummodò non configat niſi puncta palàm, & omnium

Digitized by Google

omnium iudicio, hæreticalia, vel puncta ſimpliciter quidem dubia, ſed peritis, & ſapientibus manifeſta. Quoad hæc enim Gerſo *conſider. illa* 3. poteſtatem agnoſcit in Prælatis inferioribus, ſiue Epiſcopis, condendi articulum fidei, ab iis tenendum, quos habent iuriſdictioni ſuæ ſubiectos, negátque verum eſſe, quod dixiſſe alios refert, nullum præter Papam condere poſſe articulum. Ea verò puncta, quæ non ſunt apertè, (ſaltem apud ſapientes,) hæreticalia, ſed, (vt ait,) [ſunt veluti neutra, habéntque pro ſe Doctores, cum rationibus ad vtramque partem probabilibus, nec in vna tantùm Diœceſi, vel paucis, ſed apud omnes Chriſtianos, aut longè plurimos] locum habent; negat Gerſo poſſe ab Epiſcopis, decidi, vel ſi eis non ſapiant, poſſe ab eis configi. Has enim putat eſſe maiores cauſas, quas capitis Eccleſiæ examini, ac ſi res ferat, confixioni iura reſeruant. Et huius diſtinctionis ignoratione, aut diſſimulatione, non paucos ea tempeſtate in iudicia ſcandaloſa, errorêſque prorupiſſe, expoſtulat.

Addit Gerſo *ibidem conſider.*4. eiuſdem examinationis artificem partim authenticum, partim doctrinalem, eſſe quemuis in Theologica facultate Licentiatum, aut Doctorem; quod non aliter probat, quàm ex hac formâ verborum, 467.
qua à Cancellario conceditur licentia magiſtralis, [*Ego Apoſtolica authoritate, do tibi licentiam legendi, regendi, diſputandi, docendi, in ſacra Theologia facultate, hic, & vbique terrarum. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.* [Ex qua forma colligit Gerſo, quemuis Doctorem, aut Licentiatum, habere à Sede Apoſtolica facultatem exercendi vbiuis, actus præmiſſos, atque adeò etiam libros configendi, ſi noxij ſint: tametſi facultas illa ad actus prædictos ſubordinetur immediatis præſulibus, & ab eis ex cauſa idonea impediri poſſit. Sicut quamuis omnes Sacerdotes ſint æquè Sacerdotes quoad poteſtatem in corpus Chriſti reale; quoad myſticum tamen corpus, diuerſimodè ſe habent, prout iuriſdictionem accipiunt ab Ordinariis.

Excutitur quoad poteſtatem Epiſcopis aſſignatam.

In his Gerſonis dictis dimittenda ſunt hoc loco, quæ habet de finali, & 468.
irretractabili, ſolius Cõcilij generalis, non item Summi Pontificis, definitione; hæc enim alibi ſunt excutienda, cùm ratio ſupremi capitis Eccleſiæ, & poteſtas infallibiliter, ac irretractabiliter ſtatuendi de rebus fidei, ſoli Pontifici aſſeritur 2.2.*q*.10. Quod verò attinet ad illam poteſtatem, quam Gerſo agnoſcit in Epiſcopis reſpectu ſuæ Diœceſis, vt poſſint de rebus ſaltem inter doctos apertis, ac perſpicuis, condere articulos fidei, poteſt circa eam eſſe lis de nomine. Nam ſi ſenſus ſit, Epiſcopum poſſe cudere infallibilem fidei definitionem in prædictis materiis; atque adeò ſi ſenſus ſit, Epiſcopo configente librum, ratione puncti alicuius, quem damnet hæreſeos, confixionem illam eſſe ex fide certam, reiiciendum eſt, quod Gerſo dicturum: quia cauſa fidei, & hæreſeos, cùm ſit toti Eccleſiæ communis, eo quòd vna in quacumque Eccleſia debeat eſſe fides, non poteſt per vnius particularis Eccleſiæ, caput decidi, vt rectè argumentatur Caſtro *lib*.3. *contra hæreſ. cap* 8. Tum, quia nulli Epiſcopo infra Romanum Pontificem, competit poteſtas iudicandi infallibiliter de fide, aut configendi, quæ ſunt falſa, & fidei aduerſantia; quia de nullo alio ſingulari Epiſcopo valet, quod de Romano in Petri perſona dictum eſt, *Rogaui pro te Petre,*

Digitized by Google

Petre,vt non deficiat fides tua. Et, *paſce oues meas*, quod pabulum maximè præbetur per ſuppeditationem, ac propoſitionem doctrinæ ſacræ, & reiectionem corruptæ. Valebit autem, quod à Gerſone de inferioribus Epiſcopis dicitur, ſi ſenſus ſit, eos habere poteſtatem proponendi ſuis ſubditis, quæ ab Eccleſiæ capite fuerint definita tanquam de fide; eóſque in conſcientia obligandi, vt eis credant tanquam definitis per Eccleſiæ caput, cuius eſt eas definitiones cudere: ea quippè poteſtas in munere paſtorum includitur, idque apertè tradit S.Bernard. *epiſt.39. ſub medium*. Et quamuis Parochis quoque proportionalis gradui ſuo ad id poteſtas competat, ramen multo magis in Epiſcopo micat, cuius in paſcenda plebe poteſtas, & eminentior eſt, & maior. Quod multo magis dicendum eſt de quocumque Euangelij præcone, definitionē fidei rectè factam renunciante abſque vlla ad id poteſtate,ex ſolo zelo diuini honoris, & fidei propagandæ. Hic enim & ſubtus Epiſcopum, & ſubtus Parochum, qui Paſtores ſunt,ſtatui debet quoad præſens negotium.

469. Præter propoſitam facultatem, agnoſcenda quoque eſt in Epiſcopis inferioribus facultas obligandi ſuos,ne aſſenſum præbeant doctrinæ periculoſæ; eo quòd tametſi nedum damnata ſit ab Eccleſia, tamen Epiſcopo videatur eam doctrinam non cohærere cum definitionibus iam cuſis, aut accedere ad errores damnatos.Hoc planè videtur neceſſarium Epiſcopo, vt munus paſcendarum Chriſti ouium ritè exequatur: & quamuis Epiſcopus in huiuſmodi propoſitione poſſit falli, quippè qui priuilegio infallibitatis non gaudeat; tamen prudenter plebs conſtituti ſibi ab Eccleſia immediati Paſtoris vocem audiet, nec peccabit ductum eius ſequendo. Tandémque diuina prouidentia per mediatos,ac præſertim per ſupremum Paſtorem, aut quibus lubebit viis, dedocebit errorem,& bonam plebis mentem, eiúſque obedientiam erroris depulſione compenſabit: faciétque ne fraudi ſit materialis aberratio, ex ſpiritu humilitatis,& voluntate conſtitutos ſibi duces ſequendi, profecta.

Expenditur facultas publica configendi doctrinam, conceſſa à Gerſone cuicumque Doctori ſingulari.

470. Iam quod ad Licentiatos,vel Doctores Theologos attinet,perperam Gerſo, neſcio quam in eis ex parte authoritatiuam, vel authenticā noxia improbandi poteſtatem agnoſcit. Hoc enim eſt muneris Paſtorum, quorum eſt pabulum doctrinæ ſacræ ouibus ſuis porrigere,& virulenta paſcua remouere. At Doctores, & Licenriati præciſè quà tales, non ſunt Paſtores. Habent quidem Licentiati,atque Doctores, ſi ſint, quod dicuntur, nec ementitos titulos præferant; agminibus iam Doctorum, penè vulgus æquantibus, vt Franciſcus Petrarcha ſcitè dixit *lib.1. de remed. c.46*. & quòd *c.12*. præmiſerat, ceu pecudum greges in quacunque vrbe abundantibus;habent,inquam, veri Doctores idoneitatem, & aptitudinem, vt à Paſtoribus aſſumantur ad diſcuſſionem punctorum ambiguorum, ſintque Præſulum quaſi conſulti: quod ad; ſummum fert formula creandi Doctorem antè prolata, continens idoneitatis illius teſtimonium authenticum, ab iis latum, quos ad ferendum præfecerunt ij, quibus in Repub. poteſtas competit. Et ita habet ipſe Gerſo *lib.3. de conſolatione Theologia,proſa 3*. & benè Caiet. *in ſumma v. Doctor*. Iuridica tamen,& facta cum poteſtate propoſitio dogmatum ſanorum, vel confixio reproborum, nulla ex parte

parte eſt Doctorum, vel Licentiatorum. Poſſis enim cuilibet tale aliquid ſibi aſſumenti, opponere illud Hieronymi ad Domnionem; [Vt de omnibus iudicet, cuius hoc iudicio meruit?]

Non igitur hoc poſſunt Doctores, vel Licentiati, ſed ea tantùm facultate diſcutiendi, & configendi potiuntur, quam Gerſo *ſuprà* vocat *per modum doctrinæ*, & æquè cuiuis viro docto competit, tametſi non Doctori. Imò plerumque multo magis homini nulla laurea decorato ſuppetit ea facultas, atque etiam illa quam dixi ad deſeruiendum Paſtoribus idoneitas. Verè enim, ac rectè, laudatus proximè Petrarcha in hanc rem dixit, [Sæpè nullum bonis, clarum malis mercibus ſignum fuit.] Conſulatur qui de indignitate multorum ad hos gradus per vias indebitas erepentium, & huiuſmodi titulos emercantium, grauiſſimè conqueritur Aluarus Pelagius *lib.2. de planctu Eccleſiæ art.43.* & Ioannes Viualdus *in opere Regali tract. de 12. perſecutionibus Eccleſiæ*, quarum decimam eſſe ait, ab indignis Doctoratu potientibus. Videndus inſuper Ludouicus Viues *lib.1. de cauſa corruptionis artium, ſub finem.*

Extenditur reſolutio ad cœtum Doctorum vnius Academiæ.

Quòd ſi Doctori cuiuis ſingulari aliud non competit vi Doctoratus, quàm 471.
quod diximus, debet quoque liquere, non plus etiam toti Doctorum collegio, etiamſi numeroſiſſimo, poſſe tribui: quod rectè ſtatuit Alphonſus de Caſtro *lib.1. contra hæreſes cap.8.* numerus enim auctior ſimilium perſonarum, nihil plus intenſiuè confert, quàm ſi vnica eſſet perſona. Vnde Caietanus *opuſc. de Concept. B. Virginis*, Academiarum deciſiones, & determinationes nauci facit; & quamuis per modum declarationum admitti vtcumque poſſint, quod vnum euincit Catharinus *lib.2. pro Concept.* §. *primò quòd ſic, pag.49.* non tamen vt determinationes, non plus quam ſi vnicus eſſet Doctor. Quamuis autem multitudo ex vna parte conferre poſſit ad faciliùs, & certiùs attingendam veritatem, eo quòd plura ingenia exculta concurrant: tamen non ſemper verum eſt, multitudinem eorum, qui Doctores dicuntur, eſſe multitudinem eruditorum, & ingenioſorum; imò, vt Themiſtius *orat.* 1. de æuo ſuo expoſtulat, aſinus ſæpè Æſopicus, quamuis aſinus, leonis pelle indutus prodit; atque adeò ſi daretur cœtus talium, non eſſet cœtus leonum, niſi externa ſpecie. De Doctoribus antiquitate & celebritate palmam ferentibus, verè à Ioanne Maiore, qui & ipſe Doctor inter eos vnus erat, ſcriptum eſt. [Non omnis Magiſter eſt doctus.] Ipſéque Gerſo, inter cauſas cur dimittere munus Cancellarij Academiæ celeberrimæ vellet, *tract. de eo argumento*, qui *p.2.* habetur, eam non omiſit, quod pro abuſu inolito, cogeretur [Ignaros ſcientia, & pernicioſos moribus, promouere; & quandoque ſufficientioribus præponere.]

Præterea multitudo numeroſior, eo facilior eſt, vt in factiones ſcindatur; & 472.
vt de dogmatibus, aut libris, in quibus traduntur, non ex iudicio, ſed ex affectu, aut ad gratiam per nundinatitia capita pronuncietur. Quod quàm ſit frequens in huiuſmodi cœtibus, nihil attinet demonſtrare copioſè. Inde certè non rarò contigit vt libri, ac ſententiæ Doctorum orthodoxiſſimorum, iudicio publico alicuius Academiæ configerentur. Nemo in re litteraria adeò hoſpes eſt, vt ignoret, quã in pretio ſit apud omnes æquos æſtimatores doctrina D.Thomæ.

Digitized by Google

Commendarunt illam nonnulli Summi Pontifices, vt Ioannes XXII. & Vrbanus V. & Pius V. quorum dicta, vel reſcripta, collegit Seraphinus *in proluſione ad Summam S.Thomæ à ſe editam.* Non potuit tamen vir Sanctiſſimus, & Doctorum Aquila, inuidorum morſus, aut rabiem defugere, editis aduersùs eius ſcripta, atque doctrinam, tanquam erroneam, non ſine adiuncta excommunicatione per Pariſienſem Epiſcopum, ab Academia in fraudem actum, variis articulis, quos Ægidius Romanus, qui aderat, referente Capreolo *in 2.q.1. ad 1.Gregorij*, damnatos refert *factioſè* [*non conuocatis omnibus Doctoribus, ad requeſtam quorumdam Capitoſorum.*] Vt mirum non ſit de articulis ſic confectis, à Godofredo *quodl.*8. *quæſt.*5. ſic ſtatui. [Indigent magna correctione, quia nonnulli ſunt falſi, nonnulli ſibi adinuicem contradicunt, nonnulli derogant veræ doctrinæ,] laborat non parùm Maior *in 2. diſt.*2. *quæſt.*8. *ad* 3. vt hanc articulorum confixionem eleuet. Sed re vera proficit nihil, nec eorum renocationem à Stephano Pariſienſi Epiſcopo factam anno 1239. quam Capreolus memorauerat, ſibi opponere auſus eſt. Æſtum factionum in huiuſmodi corporibus tantum potuiſſe, & monſtroſas confixiones præualente non potiore parte, ſed numero, procudiſſe, nec anguſtam portam magnis malis aperuiſſe, indoluere non ſemel viri cordati. Itaque minùs mirum eſt, euiluiſſe iam olim pleraſque ad eum modum editas confixiones. Id quod docent prouerbia relata apud Alphonſum de Caſtro *lib.*3. *contra hæreſ. cap.*8. & apud Maiorem proximè citatum.

Neque has Eminentiſſimorum Doctorum, vt Sancti Thomæ, ac ſimilium, confixiones ex eorum obtorſione, & peruerſa ſcriptorum ab eis editorum interuerſione, mirabitur, qui genium humanum non dedidicerit. [Impoſſibile enim eſt, cùm homines ſint, qui in Eccleſia docent, vt calumniantium vituperationes effugiant. Et quid de Eccleſiæ Doctoribus dicimus? Quoniam, & ipſa ſancta Euangelia multi hæreticorum ad ſuam recipiunt voluntatem, diuina dicta vertentes, & in multas partes corpus Eccleſiæ diſcindentes.] Verba ſunt Synodi Orientalis ad Theodoſium Imperatorem relata à Facundo *lib.*8. *pro tribus capit. c.*3.

Idem ſtatuitur de omnibus Orbis vniuerſi Doctoribus.

473. Minùs mirum videri debet, negari à nobis cuicumque Academiæ, facultatem irretractabilem configendi pro poteſtate dogma quodpiam, vel librum, quo illud tradatur, cùm ne omnibus quidem vniuerſi Orbis Doctoribus, (& *Doctores* ſumo, non pro donatis laurea, qui ſæpè ſunt non doctiſſimi, ſed pro verè doctis, ac præſtanti eruditione viris:) ſi conſentirent, & in vnam ſententiam conſpirarent, poteſtas ſuppetat aliquid de fide ſtatuendi, aut tanquam fidei contrarium configendi pro poteſtate, & ſecluſo regulæ fidei præiudicio. Imò neque præbendi argumentum ſufficiens, ac certum, quod propoſitio ab eis confixa, tanquam hæretica, (ſiſtendo in eorum confixione, nec attendendo præiudicium Eccleſiæ, quo ea confixio nitatur,) ſit re vera hæretica. Non me latet, Melchiorem Canum *lib.*8. *de locis c.*4. *concluſ.*3. *& lib.*12. *c.*7. *propoſitione* 8. & Dominicum Bannem 1. *p.q.*1. *art.*8. *dub. vltimo concluſ.*3. cenſuiſſe, communem Doctorum Scholaſticorum ſententiam continere irrefragabile argumentum, adèò

adeò vt oppoſitum tam communi ſenſu firmatæ ſententiæ, aduerſetur fidei. Sed hoc meritò repellunt alij, & benè Gillius *lib.1.tract.7.c.13.n.6.* quia certitudo infallibilis, qualis ad ſtatuendum pro poteſtate de re fidei exigitur, niti debet promiſſione aliqua diuina, præſtandæ aſſiſtentiæ, aberratione prohibentis. At illam diuinæ aſſiſtentiæ ſyngrapham, pro Doctoribus vniuerſis, nuſquam reperimus. Eſto doctrina omnibus planè Doctoribus repugnans, temeritatis iure inſimuletur. Quantumuis igitur omnes in vnum placitum conuenirent, & contrarium configerent tanquam fidei aduerſans, ſi aliunde non ſtabiliatur confixio, nequaquam certa erit, & cui obſiſtere abſque hæreſeos nota non liceat.

Iura ſuprema Romani Pontificis in librorum doctrinam fidei continentium, comprobatione, aut confixione.

Fixum igitur eſto, quoties liber de quo configendo agitur, res fidei tradit, eóque nomine configendus venit, quòd fidei aduerſetur, nullius eſſe irretractabilem confixionem facere, præterquam totius Eccleſiæ Capitis, cuius principaliter eſt, Chriſti oues paſcere, idoneo, & non virulento pabulo doctrinæ, & ſeparare pretioſum à vili: vt propterea non abs re olim, qui libros conſcriptos vulgaturi erant, (id quod Baronius multis exemplis illuſtrat *anno* 496.) omni ſtudio annitetentur, vt recognoſcerentur, ac probarentur à Romano Pontifice. Quos autem libros ille confixiſſet, haberent pro noxiis, & omninò improbandis. Videmus ita feciſſe Sanctum Auguſtinum *in exordio libri primi contra duas epiſtolas Pelagianorum.* Nam Bonifacio Papæ tanquam *præeminenti faſtigio ſpecula paſtoralis*, examinandum, & emendandum dirigit opus illud. Conſtat idem feciſſe Sanctum Eulogium Patriarcham Alexandrinum, vt legere licet apud Sanctum Gregorium *lib.* 8. *Regiſtri epiſt.*42. Exemplo ſui & ratione optima, ita eſſe faciendum autoribus, confirmat Sanctus Anſelmus *lib. de Incarnatione Verbi cap.*1. verbis illis ad Vrbanum II. [quoniam diuina prouidentia veſtram elegit ſanctitatem, cui & vitam, & fidem Chriſtianam cuſtodiendam, & Eccleſiam ſuam regendam committeret, ad nullum alium rectiùs refertur, ſi quid contra Catholicam fidem oritur in Eccleſia; vt eius auctoritate corrigatur: nec vlli alij tutiùs, ſi quid contra errorem reſpondetur, oſtenditur, vt eius prudentia examinetur. Quapropter ſicut nulli digniùs poſſum, ita nulli libentiùs præſentem epiſtolam, quàm veſtræ deſtino ſapientiæ: quatenus ſi quid in ea corrigendum eſt, veſtra cenſura caſtigetur. Et quod regulam veritatis tenet, veſtra auctoritate roboretur.] Extant Poſſeſſoris, Africani Epiſcopi, litteræ ad Hormiſdam Papam, quibus teſtatur ſe ad eum tranſmiſiſſe recognoſcendum codicem ſuarum explanationum in B. Pauli epiſtolas. Ioannes Diaconus *in Prologo ad opus de vita S.Gregorij Magni,* idem de ſuo opere facit, dirigens illud ad Ioannem Papam, tanquam ad eum; (ſic enim profitetur,) cuius ſit ſcripta quæcumque probare, aut explodere. 474. 475.

Anaſtaſius item Bibliothecarius, *præfatione ad vitam ſancti Ioannis Eleemoſynarij*, ſic affatur Nicolaum Papam. [Sed licèt membranas inciderim, ſchedulas præparauerim; non tamen hunc codicem conficere auſus ſum, 476.

ante iam à Dominatione veſtra, ô millies Beate, licentiam adipiſci prometui; neque enim fas eſt, vt abſque Vicario Dei, abſque Clauigero cœli, abſque curru, & auriga ſpiritualis Iſraëlis, abſque vniuerſitatis Pontifice, abſque vnico Papa, abſque ſingulari Paſtore, abſque ſpeciali Patre, abſque te omnium arbitro, aliquid conſummetur, aut diuulgetur; tu enim tenes Claues Dauid, tu accepiſti Claues ſcientiæ. In arca quippe pectoris tui, tabulæ teſtamenti, & mannæ cæleſtis ſaporis requieſcunt. Tu enim, quod ligas, nemo ſoluit; quod ſoluis, nemo ligat; qui aperis, & nemo claudit, claudis, & nemo aperit, vicem namque in terris poſſides Dei.]

Fauſtus item Sancti Mauri condiſcipulus, ad eiuſdem Sancti Mauri hiſtoriam præfando, affirmat, nihil eſſe, quod lectores in illius lectione ſuſpenſos teneat; ſe enim, & nihil niſi certum ſtatuiſſe ſcriptis tradere, & opus ſuum Bonifacio Papæ oſtendiſſe, [quod ipſe Sanctiſſimus Pontifex approbans, laude dignum duxit, ſuáque ſancta authoritate roborauit.]

477. Ioachimus Abbas, quem Benedictini ſuum eſſe volunt, Ciſtercienſes autem ſibi vendicant; vir & doctrina, & ſanctitate clarus, teſte Gulielmo Pariſienſi *lib. de virtutibus*, omnes lucubrationes ſuas, & quas iam miſiſſet, & quas miſſurus eſſet, aſſignari Summo Pontifici voluit approbandas, aut corrigendas Apoſtolicæ Sedis iudicio. Ita teſtatur Honorius III. epiſtola ad Epiſcopum Lucaniæ in gratiam Ioachimi demortui, ad obſtruendum os loquentium de eo iniqua. Et idem habet Innoc. III. *cap. damnamus, de ſumma Trinit. & fide Cathol.* quo Ioachimum ob reprehenſionem Petri Lombardi, ita reprehendit, vt tamen labe hæreſis formalis illum eximat, ea ex cauſa, quòd [idem Ioachimus omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandauerit, Apoſtolicæ Sedis approbanda iudicio, vel etiam corrigenda; dictans epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ, diſponente Deo, mater eſt cunctorum fidelium & magiſtra.] Veriſimile eſt, quod ſignificat in Ioachimi vita Gabriel Baxius, hanc epiſtolam eſſe ſyngrapham morientis Ioachimi, qua ante celebrationem Concilij Lateranenſis, & intellectam confixionem, quam ibi ſuſtinuit, ſubiecit omnia ſua opera pro more Catholicorum, iudicio, ac cenſuræ Romani Pontificis.

478. Pulchrè denique idem præſtat Godefridus Viterbienſis, præfatione in conſcriptam à ſe hiſtoriam ad Vrbanum III. verba eius ſunt. [Dum ſacroſanctæ Matris, noſtræ Romanæ Eccleſiæ culmen inſpicio, & eius eminentiæ conſidero maieſtatem, illud ante omnia neceſſarium eſſe intueor, vt ſicut ipſa omnibus noſcitur præeſſe Principibus; ita omnes Reges, & Principes, & vniuerſæ Orbis Eccleſiæ, doctrina eius, & regimine adornentur: & ab ea tanquam à fonte Iuſtitiæ, totius ſapientiæ regulis inſtruantur; quia nullum Scripturarum elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab eius ſapientiæ fluminibus, ſitientibus propinetur. Quare ſi quod hiſtoriarum opus, noua per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apoſtolico examini præſentetur: quatenus ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, eius mandato, & iudicio approbetur, & ab eo vires, authoritatémque recipiat, cui terrena, & cæleſtia diuinitus ſunt commiſſa.]

Iure

Iure igitur Marinus Papa, ſcribens ad Carolum Caluum, profitetur Romani Pontificis eſſe, approbare, atque adeò etiam reprobare quoſcumque libros; idque ad clauem ſapientiæ, ei concreditam ſpectat. Et notanda ſunt verba illius epiſtolæ à Veſtmonaſterienſi exhibitæ anno 883. [Relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quod opus Dionyſij Areopagitæ, quod de diuinis nominibus & de cœleſtibus Ordinibus Græco ſcripſit eloquio, quidam vir Ioannes natione Scotus nuper tranſtulit in Latinum: quod iuxta morem Eccleſiæ, nobis mitti, & noſtro iudicio debuit approbari: præſertim cùm idem Ioannes, licèt multæ ſcientiæ eſſe prædicetur, olim, non ſanè ſapere in quibuſdam frequenti rumore dicatur.] En quem teſtatur eſſe morem Eccleſiæ, circa libros, præſertim ſuſpectorum autorum. 479.

Quæ immediatorum Præſulum partes, circa eoſdem libros.

Secundùm Romanum verò Pontificem, & rem exigendo ad amuſſim regularum fidei, quas ille proponit, hoc eſt, probati ab eo verbi Dei, ſcripti aut traditi, vel anteriorum ab eo alióve Pontifice latarum definitionum, addendum eſt, poſſe immediatos Eccleſiarum Præſules, gregibus quemque ſuis proſpicere improbatæ doctrinæ, & librorum, quibus illa continetur, demonſtratione, ac confixione pro poteſtate. Doctoribus autem ſingulis, aut quantumuis multis, & ſiue doctrinæ vbertas, ſiue titulorum quandoque mendacium decus ſpectetur, nihil præter nudum conſilium, abſque omni quicquam decidendi facultate competere. Vt effrontiſſimus profectò fuerit Seuerus, quem Anaſtaſius Sinaita *c.6.* ὁδηγῷ refert à ſuis Monophyſitis habitum Doctorem Doctorum; quippè qui de libris omnium Patrum, tanquam examinnator, & iudex ſententiam ſcripto tuliſſet; hos improbans, illos admittens. Ad eam Patrum tabulam diiudicatricem, quam præ Euangelio adamaſſe ſectarios per Syriam & Ægyptum, teſtatur Anaſtaſius, occurrebant illicò dementati illi tanquam ad Indicem expurgatorium; libro nomen erat *Veri amans*, mendacitate aliis fabulonibus communi, quam notaui in anteloquio ad opus de Æquiuocatione. 480.

Laïcis quibuſcumque, nihil in huiuſmodi libris res fidei tradentibus ſeri, aut meti, niſi arrogare ſibi, quam nullo iure habent poteſtatem velint, certum eſt: idque vidiſſe Ethnicos, apud quos nefas erat libros de Religione ab aliis recognoſci, quàm à Sacerdotibus, tradit Ægidius Mag.1. *Decretor. tit.2. num.*10. Et ſequitur ex iis, quæ tradit Caſtro *lib.1. de iuſta hæret. punit. c.5. & 23. fundamento* 1. Vt proinde meritò Card. Baronius *anno Chriſti* 1186. de procaci, imò Antichriſtiana quorumdam huius æui Chriſtianorum Magiſtratuum arrogantia, hac in parte expoſtularit. Libros tamen, quibus traduntur hæreſes ab Eccleſia iam damnatæ, meritò per laïcos aboleri, rectè ſtatuit Ricciullus *lib.5. de iure perſonarum extra Eccleſ. c.* 22. Non tamen id poſſunt ante dàmnationem doctrinæ, factam ab Eccleſia.

Iura ciuilis poteſtatis in alios libros.

Venio ad libros alia tractantes, quàm quæ ad fidem, aut Religionem ſpe- 481.

 ctant.

ſtant. Hos Galenus *tomo* 4. *lib. contra Iulianum*, optabat permitti iudicio Collegij alicuius litteratorum, vt eorum arbitrio ſtarent, aut caderent. Sic enim diſſerit Galenus. [Sicut in Ægypto olim artium inuentum vnumquodque à communi eruditorum conſenſu probatum columnis inſcribebatur quibuſdam, in ſacris locis poſitis; eodem modo factum, apud nos oportere Collegium proborum ſimul, doctorúmque hominum, qui examinatis recentiorum ſcriptis, in publicum, quæ bona ſint, exponant, mala verò quæcumque fuerint perdant. Nunc, & cum paſſim omnibus ſcribere liceat, & vnicuique ſententiam ferre, apud vulgus audaciſſimus quiſque maximè commendatur.] Optima propoſitio. An ex Platone hauſta? Is ſanè *lib*.7. *de Repub.* libros omnes priuſquam edantur, & vulgari ſinantur, delectorum iudicum, (vtique peritorum,) ſententiæ, ſubiiciendos legem figit. Id verò Platonem ex Hebræis hauſiſſe, Euſebius autor eſt *lib*.12. *de prap. c.6.*

483. Quòd tamen nemo ſumat ſibi honorem, nec fas cuiquam ſit, iniuſſu Rectorum arrogare ſibi ius in alienos labores, liquet, non poſſe huiuſmodi poteſtatem, corpori vlli, vel cœtui, quantumuis eruditorum, conuenire; niſi datum illi fuerit deſuper, hoc eſt, per publicam poteſtatem ciuilem. At hæc, vt adducatur ad huiuſmodi Cenſorum collegium ſtatuendum, ægrè ſperandum video; nec fortaſſis conſultum foret id vrgere; quia Cenſorum ſaliua diuerſiſſima eſt; & qui liber vni diſplicet, futurúſque inutilis videtur, alteri vna ſaltem quapiam ex cauſa, videbitur non inutilis, ac permittendus. Eidem ciuili poteſtati, iure optimo ſubiacent libri mali, quatenus fidem, & ſanam doctrinam reuelatam non ſpectant: vt famoſi, & obſcœni, aut quibus iura merè temporalia violari contingeret. Tales quippè libros, nemo cenſuræ, ac iudicio ſecularis poteſtatis per ſe, ac directè rem ſpectando, iure ſubduxerit.

EROTEMA III.

Quæ ſeruanda, quæ declinanda, vtrolibet modo configentibus alienos libros.

484. SIue cenſores, iure priuato, ſiue pro poteſtate de alienis lucubrationibus ſint pronunciaturi, non habent ſolutam, & vſquequaque liberam pronunciandi facultatem: ſed certis adſtrictam legibus, quas nitidè omninò; ac ſapienter propoſuit Ludouicus Viues *ſub finem libri quinti de tradendis diſciplinis*; ex quo profecit Poſſeuinus *lib*.1. *Bibl.c.*50. Nos quæ in hac re videbuntur opportuniora, redigemus ad paucos canones.

Alienarum lucubrationum cenſores, liberi turbidis motibus ſunto. Nullis auerſis affectibus, odij præſertim, ac ſuperbiæ, ſubiacento.

Nihil procliuius, quàm vt deprauata voluntas intellectum elucificet. Quare ante

ante omnia curandum eſt, vt animi iudicium, (iuxta Tacitum,) citra damnum affectus proferatur. Deplorabat hanc iudicij peruerſionem per affectum ſeducentem, Naz. *orat.* 14. *n.* 8. his præter cætera [hodie libidinoſus, & ſcortator ibi eſt, qui heſterno die Ioſeph erat; (huc enim vſque contentio progreditur, quaſi flamma quædam per ſtipulam currens, ac finitima comprehendens.) Et Iudas hodie, vel Caiphas, qui heri Elias, aut Ioannes, aut alius quiſpiam ex his, qui ad Chriſtum ſe adiunxerunt, & eadem zona accincti ſunt, atque eodem, vel fuſco, vel atro pallio contecti, quale vita ſancta, & grauis, mea quidem lege, ac ſententia prætendit. Quin etiam pulchrum illum ſublimium virorum florem, hoc eſt, pallorem, aut compoſitam, & quietam loquendi rationem, aut inceſſus grauitatem cum manſuetudine coniunctam, heri Philoſophiam; hodie inanis gloriæ ſtudium appellamus: atque tandem aduersùs malos ſpiritus, aut morbos potentiam, nunc Ieſu, nunc Beelzebub adſcribimus, & iniqua rerum harum regula, hoc eſt, contentione, & iracundia, vtimur. & quemadmodum eadem terra, ſanis quidem, ac minimè læſis, fixa, & ſtabilis eſt, iis autem, qui circumaguntur, & vertigine laborant, mouetur; nimirum aſpicientium vitio ad rem aſpectam tranſeunte: aut, ſi mauis, quemadmodum idem columnarum interuallum, iis qui longiùs remoti ſunt, minus videtur; aëre nempè ob interſtitium velut ſurrepto, ac viſu ea quæ craſſiora ſunt connectente: ad eundem nos quoque modum, ob inimicitiam facilè decipimur, nec de iiſdem rebus eadem amantes, & non amantes iudicamus.] Suffragantur alij Patres.

S. Chryſoſtomus *hom.* 14. *in ad Epheſ.* [Diſceptantes habent inimicitias, non 485.
indicantes veritatem. Et quomodo ſi ſit amicitia, etiam falſa videntur vera, alia eſt mens, aliud iudicium; non ex æquo audiens, ſed cum magna inclinatione, & in alteram partem propenſione. Quomodo enim in libra plumbum additum, totum trahit; ita hìc etiam pondus inimicitiarum, cum ſit plumbo grauius.]

S. Iſidorus Peluſ. *lib.* 1. *epiſt* 310. quæ eſt ad S. Cyrillum Alexandrin. [Præpoſterus fauor haud acutè cernit; odium autem nihil omninò cernit. Quapropter ſi ab vtraque læma purus atque immunis eſſe ſtudes, noli violentas ſententias ferre, verùm illata crimina iuſto, & integro iudicio committe; quandoquidem Deus etiam, qui omnia ſcit antequam oriantur, pro ſua humanitate deſcendere, atque Sodomorum clamorem perſpicere voluit: hinc videlicet nos ad res accuratè perſcrutandas, ac peragendas erudiens.]

Ioannes Sariſberienſis *lib.* 5. *Polycrat. c.* 12. [Omnes carnis, & ſanguinis, religio iudiciaria propellit affectus, euacuans iram, & odium, metum, & amicitiam; quia, vt ait Iulius Cæſar, haud facilè animus verum prouidet, vbi iſta proficiunt. Hinc eſt illud prouerbium, autore Cicerone, apud antiquos celeberrimum, exuit perſonam iudicis, quiſquis amicum induit; æquitas enim cui iudex obſequium debet, odij ſiniſtram, aut amoris dexteram neſcit. Nam à veritate non licet in iudiciis declinare.]

Omnes planè contentiones, ac turbas, atque adeò omnes hæreſes, ac fidei
lacerationes, ex vno hoc fonte profluere, tradit grauiter S. Hilarius, *initio libri* 10. 486.
de Trinit. Eum retuli, & hanc intellectus inflexionem per voluntatem, fusè illuſtraui *in mor. diſt.* 2. *à num.* 201. & addendus eſt, qui de eadem inflexione iudicij per affectum egregiè diſſerit S. Cyrillus *hom.* 11. *Paſchali*, & Lactant. *lib.* 7. *c.* 1.

Digitized by Google

c.1. Obiter,ſed concinnè Petrus Cellenſis *epiſt.*158.notans affectum quocunque ſuus illum pulſus tulerit, omnia ad ſe trahere, & ſuo nihilominus, ſiue ſapore, ſiue colore intingere. Specialiter tamen in lectione libri, pro affectu lectoris, variè ſapere, quod legitur, notauit egregiè Gulielmus Abbas S.Theodorici *ad fratres de monte Dei*, agens de lectione ſacra cum fructu inſtituenda. Sic enim ſcribit. [Intentioni ſeruit lectio. Si verè in lectione Deum quærit, qui legit, omnia quæ legit, cooperantur ei in bonum, & captiuat ſenſus legentis, & in ſeruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obſequium Chriſti. Si in aliud declinat ſenſus legentis, omnia trahit poſt ſemetipſum; nihilque tam ſanctum, tam pium inuenit in Scripturis, quod ſeu per vanam gloriam, ſeu per diſtortum ſenſum, ſeu per grauem intellectum, non applicet vel malitiæ, vel vanitati.In omnibus enim Scripturis,legentis initium debet eſſe timor Domini, vt in eo primo ſolidetur intentio legentis; & ex eo ordinetur, & exurgat totius lectionis intellectus, & ſenſus.]

487. Hoc ſi de lectione ſacra,quæ fit ad reficiendum ſpiritum,verè dicitur,quanto magis de ea lectione libri, quæ dirigitur ad cenſuram? Pro affectu namque cenſoris, ſiue in bonam, ſiue in malam partem obtorqueri ſolet iudicium. Sic amicus de amici opere,& multo magis autor ipſe de ſuomet opere iudex inidoneus eſt.Optauerat ſibi Symmachus, cenſorem Hyſperium; timens verò ſibi ab amicitia inter ipſos intercedente, [Amor mei, (inquit *lib.* 1. *epiſt.* 78.) ſtylum tuum coëgit in gratiam. Fit enim ſæpè,vt iudicis ſeueritatem frangat affectio,& amicorum facta,dictaque, ea indulgentia cenſeamus, quâ plerumque ſinguli,etiam vitia noſtra diligimus.] Habet ſanè hîc locũ,quod S.Paulinus *initio epiſtolæ* 2.ad Seuerum ſcribit.[Te multa dilectio,vſque ad mendacij peccatum trahit.] Et mox. [In charitatem de charitate peccas.] Et quod ad eundem ſcribit *initio epiſt* 7.allegato conuitio illo in Apoſtolum intorto *Actor.* 26.multæ literæ te ad inſaniã perduxerunt; addit,[vnanimitatis licentia,quæ mihi tecum de vnanimitate fidei eſt arctior,vſurpabo,verbi,non animi ſimilitudinem,vt dicam: Seuere,mi Seuere,multa te charitas penè delirum facit; & circa me,non ætate, ſed ſenſu paruulum tuum, tanquam auus circa tenerum nepotem,nimia pietate, (quod tamen pace prudentiæ tuæ dixerim,) ſtultus efficeris.]

488. Ita planè pleroſque,in rebus amicorum,charitas,& dilectio deliros facit. Erit qui opponat illud Hieronymi *epiſt.ad Pammachium*,contra errores Ioannis Hieroſ.[Non æquè inimici audiunt & amici.Qui inimicus eſt, etiam in ſcirpo nodum quærit: amicus praua quoque, recta iudicat. Scribunt ſæculi literæ,amantium cæca eſſe iudicia, quas ne forſitan ſacris voluminibus occupatus omninò neglexeris. Nunquam de amicorum iudicio glorieris. Illud verum eſt teſtimonium,quod ab inimica voce profertur. Alioqui ſi amicus pro te dixerit,non teſtis, aut iudex,ſed fautor putabitur.] Videtur his verbis S.Hieronymus, hoſtis cenſuram approbare,amici reprobare; ſed non ita eſt: ſenſus autem eius eſt,laudem ab inimico delatam,ſuſpicione vacare; cùm è contrario laus delata ab amico,ſuſpecta meritò eſſe ſoleat, quia amicitia voluntatem aliorſum facilè inflectit.

490. Hanc ipſam ob cauſam,nemo in ſua cauſa eſt iudex idoneus,nec de ſuis libris, aut liberis rectè pronunciat. Iudicant pulcherrimum mater filium, tametſi deformior non fuerit Therſites. [Simias ferunt, (inquit Syneſius *epiſt.* 1.) poſtquam pepererint,in fœtibus ſuis,tanquã ſimulachris obtutus defigere,pulchritudinem

Digitized by Google

dinem demirantes: adeò natura eius quod pepererit, amans eſt. Aliorum porrò inuicem vident id quod ſunt, ſimiarum eſſe partus: quamobrem aliis permittenda in ſobolem inquiſitio eſt; fauor enim corrumpendis ſuffragiis efficaciſſimus eſt. Ob id Lyſippus, Apellem ad tabellas admittebat, & Apelles Lyſippum.] Protogenem cùm nominare vellet Lyſippum ſcripſit incogitans;ſed hæreo in re propoſita. De ea, eiuſque erga fœtum ſuum exoculatione, Ambroſius ſimiliter ſtatuit *epiſt.* 40. quæ eſt ad Sabinum. Notauit id ipſum verbis illis Maximus *centur.* 3. *de charit. num.* 58. [Quemadmodum parentes corporum, compatiuntur natis ex ſe liberis; ſic etiam animus naturaliter ſuis indulget rationibus, & cogitationibus. Et ſicut parentibus illis,qui magis dediti fuerint affectibus, liberi ſui, quanquam omnium, & per omnia fuerint ridiculoſiſſimi, & turpiſſimi, omnium tamen videntur optimi, & formoſiſſimi; ſic etiam amanti animo,ſuæ cogitationes,& rationes, tametſi ex omnibus fuerint peſſimæ,ſapientiſſimæ tamen eſſe videntur.

Præiuerat his Patribus Ariſt. 9. *Ethic. cap.* 7. qui non ſecus affici Poetas ad 491.
libros ſuos, quàm parentes ad liberos, egregiè monuit. Idem Platoni ſedit iudicium, qui *epiſt.* 7. eo chariores autoribus libros, quàm parentibus filios eſſe docet,quòd hi corporum, illi ingeniorum ſint proles. Quod apud Clementem quoque Alexandrinum initio libri primi ſtrom. legere licet, & apud Caſſiodorum *in præfatione variarum,poſt medium.*

Quod prædicti circa ſuos,aut ſuorum libros,præ amore,vt par eſt,facere non poſſunt, multo ægrius, inimici affectu odij exoculantis præpediti, præſtare erga hoſtium, quos exoſos habent, lucubrationes valent.Quare tetrum hunc affectum à cenſoris pectore exulare, neceſſarium in primis eſt. Idque maxime conuenit curare Eccleſiaſticos iudices, cuiuſmodi ferè ſunt, qui de libris pronunciant. Nam ſi ſeculi iuribus, qui odio flagrant aduersùs aliquem, à iudicando repelluntur; multo conuenientius eſt, idem ſernari in Eccleſiaſtico quocumque iudicio, cuiuſmodi eſt id in quo verſamur, ſiue priuatum ſit, ſiue publicum. Sanctus Damaſus *epiſt.* 4. *num.* 6. exemplo ſecularium iudicum ad eliminandum odium vrgebat Eccleſiaſticos quoſcumque iudices, atque adeò etiam cenſores. [Docent enim, (inquit,) ex parte terrena,quæ ſunt cæleſtia. Accuſatores verò, & accuſationes, quas ſæculi leges non adſciſcunt, nullatenus ſunt in horum admittendæ cauſis; quia omne quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia, & hoc à maioribus definitum eſſe, propter prauorum hominum inſidias, non dubitatur; decet enim Domini Sacerdotes, fratrum cauſas piè tractare, & venerabiliter intendere; atque eorum iudicia ſuper ſacrificia ordinare, nec proteruè, aut tyrannica dominatione, (vt de quibuſdam refertur,) ſed charitatiuè pro Deo, & fraterno amore cuncta peragere, & quod ſibi quis fieri ſecundùm Dominicam vocem, non vult, alij inferre non præſumat; & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.] Quod aſſumpſit Damaſus de ſæculi iudicibus, bellè expreſſit Theodoricus Rex apud Caſſiodorum *epiſtol.* 10. *lib. quarti*, ſic edicens. [Fœdum eſt inter iura publica priuatis odiis licentiam dare. Nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippè nimis eſt, quod delectat irarum. Furentes iuſta non ſentiunt; quia dum commoti animo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirunt. Hinc eſt, quòd

Digitized by Google

legum reperta eſt ſacra reuerentia , vt nihil manu , nihil proprio ageretur impulſu.]

492. Sunt qui malignitatem cenſuræ ex odio exprompta , alia malignitate cumulant, admiſcentes nimirum laudationem aliquam inter infigendum aculeum ; quod maximè in cenſura priuata locum habet. Notauit hanc Vafritiem malignantium , Bleſenſis *epiſtol.* 91. verbis illis : [Si opuſcula mea in manu æmuli quandoque ſiniſtro deuoluantur euentu , bona, (inquit ,) hæc eſſent, ſi authoritates quas ipſe adaptat, ſederent competentiùs , aut materiæ reſponderent : ſic in ſcriptis veterum plerumque deſcribitur inuidia,& venenoſa malitia detractorum. *Felix & nato , Felix & coniuge Peleus , Et cui ſi demas iugulati crimina Phoci , omnia contigerant.* Et illud. Iulium Fortunatum , fateor virum fortem ; qualiter tamen iudicium repetundarum euaſerit, miror. Publius Antonius elegantiſſimè poſtularet,niſi quod præuaricatus eſt in cauſa Lucilij.Ecce quomodo inuidia , mel intoxicat ; & dum aliena virtute torquetur , bonum quod apud ſe non inuenit , malitioſè deprauat. Opinionis enim alienæ diſpendium , ſuæ famæ reputat lucrum , totúmque ſibi detrahi credit , quod ad titulos vicinæ bonitatis accedit.] En quid intenderet , & quò ſpectaret laus illa aſtuta. Non eſſe tamen hoc velamen malitiæ idoneum , monſtratum eſt ſuperiùs ex Petro Damiani , agendo de libellis famoſis. Tantúmque abeſt, vt ea mellis admiſtio ſit fellis expurgatio , vt potiùs ſit aggeſtio , & cumulatio malignitatis,& odij.

493. Rectè ergo conſtitutum eſt , vbi affectus , & odia, iudices & cenſores occupant , nihil aliud , quàm iniquitatem iudicij expectandam eſſe. Sed Deus retribuet in tempore. Patuit id in iudicio de Sancto Chryſoſtomo , in quo , vt Photius ait *cod.* 59. Theophilus Alexandrinus , & ſocij , in ſanctum virum coniurati. [Et teſtes , & accuſatores , & iudices , & omnia erant.] Euentus docuit , quid ex malignitate in ſanctum virum contigerit. Sed Deus vltor non defuit , vt habet notiſſima hiſtoria de Theophili agonia.

Ex ea porrò neceſſitate vacuitatis affectuum malignorum in cenſoribus, conſequi videtur , minùs aptos ad pronunciandum de alienis libris eſſe , niſi Deum præ oculis intentiſſime habeant, quoſuis in vnum corpus conſertos, quàm cæteros ea multorum neceſſitudine liberos. Nihil enim procliuius eſt, quàm vt amor , aut odium , quo corpus erga aliud corpus , vel vnum ex eo aliquem flagrat ; à cenſore eidem corpori conſerto, ad librum authoris adamati , vel exoſi transferatur ; itavt quod habet Suidas *v. Bizantium* , de ſeptem Bizantinis turribus , in quarum primam ſi inclames , omnes reſonant , idem de quibuſuis ad eundem cœtum pertinentibus valeat. Omnes iiſdem odiis flagrant , & iiſdem illaqueantur amoribus ; præſertim ſi agi communis cauſa videatur , & cœtus honor periclitari exiſtimetur. Itaque non aliter ſtatuendum eſt in hoc negotio , quàm cùm de opinionibus , & placitis agitur. Vt enim monuit Maior *in 2. diſt.* 1. *quæſt.* 4. Religioſi eiuſdem Ordinis , quantumuis multi , non habentur idonei ad conciliandam probabilitatem ſententiæ, quia ob affectum , & communis honoris curam, fœderantur, nec habentur vt plures.

494. Quia verò Authore Ariſtotele , inuidia eſt odij particula , neceſſarium maximè eſt , eam abeſſe ab eo qui alterius cenſor ſit futurus ; quantumuis nihil

Digitized by Google

nihil ſit frequentius, vt hoc ex capite ſcriptores vexationem ſuſtineant; eſt enim id ſcriptorum maximè proprium, vt notauit Thomas Waldenſis *tomo* 1. *in præludiis, poſt doctrinam* 10. Sanè doctrinam qua par eſt conſpicuum eſſe ſcriptorem, rem eſſe omnium inuidioſiſſimam, rectè dixit Nazianz. *orat.* 20. *num.* 29. An ob excellentiam? Quod enim dixit Eunapius *in Oribaſio.* [Vt ſine criſta, non eſt alauda; ita nec excellentia ſine inuidia.] Vnde omnes ſemper ſancti, & eminentes probitate viri, æmulos habent, & inuidia flagrant aliena; quia eminens quid eſt ſanctimonia, vt Sanctus Hieronymus in S. Paulæ Epitaphio animaduertit. Similiter ergo, quia doctrina ſcriptoris, ex libro deprehenſa, eſt aliquid excellens, ferit eam inuidia. *Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat artes, infrà ſe poſitas*, vt Flaccus *lib.* 2. *epiſtol.* 1. admonuit. Hunc inuidiæ ſtimulum, & aculeos ſentiens, idem S. Hieronym. *præfatione in Eſdram.* ad Domnionem, haſtam propè abiiciebat, ægréque adducebatur, vt ſcriberet. Sic enim ſenſum hac in parte ſuum aperit, cur tamdiu detrectaſſet laborare circa Eſdram, & Nehemiam. [Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne, quod ſcribimus, reprehendendum putant, & interdum contra ſe conſcientia repugnante publicè lacerant, quod occultè legunt: in tantum, vt clamare compellar, & dicere, *Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa.* Tertius annus eſt, quòd ſemper ſcribitis, atque reſcribitis, Eſdræ librum, & Heſter vobis de Hebræo transferam: quaſi non habeatis Græca, & Latina volumina, aut quicquid illud eſt, quòd à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit: fruſtrà autem, (vt ait quidam,) niti, neque aliud fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaque obſecro vos, mi Domnion, & Rogatiane chariſſimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum: nec faſtidioſis cibos ingeratis; vitetíſque eorum ſupercilium, qui iudicare tantùm de aliis, & ipſi facere nihil nouerunt.]

Quanquam in fine illius epiſtolæ ad Domnionem, animum erigit aduersùs obiectas ab inuidia moles, ſic ſcribens. [Itaque licèt hydra ſibilet, victórque Sinon incendia iactet, nunquam meum, (iuuante Chriſto,) ſilebit eloquium, etiam præciſa lingua balbutiet, legant qui volunt, qui nolunt, abiiciant, euentiléntque apices: litteras calumnientur, magis veſtra charitate prouocabor ad ſtudium, quàm illorum detractione, & odio deterrebor.] Tamen minor animus facilè concidit, & linquitur; quæ non eſt exigua virulentia cenſuræ iniquæ, cùm ſcriptores idoneos à labore, & communis boni ſtudio auertat. 495.

Affectus propoſiti, ex quibus peruerti cenſuram admonuimus, ferè ſunt ſuperbiæ genimina. Quare cenſorem, humilitatis ſtudioſum eſſe neceſſe eſt, vt virulentæ illæ propagines exareſcant. Carent hoc virtutum omnium gazophylacio, (prout S. Baſilius *in conſtit. cap.* 16. humilitatem nominauit,) benè multi, qui de aliis cenſendi poteſtatem, qua carent, ſibi arrogant, quod in Grunnio reprehendit S. Hieronymus verbis illis, admonens Ruſticum. [Nulli detrahas, nec in eo te ſanctum putes, ſi cæteros laceres. Accuſamus ſæpè, quod facimus. Contra noſmetipſos diſerti, in noſtra vitia inuehimur, 496.

Nn 2 muti

muti de eloquentibus iudicantes. Teſtudineo Grunnius incedebat ad loquendum gradu, & per interualla quædam, vix pauca verba carpebat, vt eum putares ſingultire, non proloqui; & tamen cùm menſa poſita, librorum expoſuiſſet ſtruem, adducto ſupercilio, contractiſque naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat, hoc ſigno ad audiendum diſcipulos prouocans: tum nugas meras fundere, & aduerſùm ſingulos declamare. Creticum diceres eſſe Longinum, cenſorémque Romanæ facundiæ notare quem vellet, & de Senatu doctorum excludere.] Et *epiſt.75.* [Tibi ſoli licet, τῷ σοφωτάτῳ κρατίῳ, de cunctis,& Græcis,& Latinis tractatoribus ferre ſententiam, & quaſi cenſoria virgula alios eiicere de bibliothecis, alios recipere: & cùm tibi placuerit, me vel Catholicum, vel hæreticum pronunciare.] Humilis cenſor, tantum abeſt, vt huiuſmodi ſupercilio ſit efferendus, vt potiùs quantum per res licet, de omnibus benignè, & cum laude pronunciare gaudeat; niſi cùm materiæ vitium, apertè, & quaſi iniecta vi, aliud extorquet.

Lentè feſtinanto. Præcipitationem auerſantor. Ne volentes quidem, ad configendum veniunto.

497. Vbique quidem feſtinandum lentè, quod monſtro tradens ſubſidia prudentiæ *lib. 2. de virtut. num.* 108. Hîc tamen maximè neceſſarium eſt hoc monitum, ob graue diſcrimen, ſuam conſcientiam, & alienam famam præpropera confixione ſauciandi. Grauiſſimè in omnibus iudiciis cauendam Dei imitatione præcipitationem, confirmat Euariſtus Papa *epiſtol. 2.* Valétque vbique illud Zozimi *epiſtol. 3.* qua excutit cauſam Cæleſtij in Africa damnati. [Magnum pondus examinis, magna deſiderant: vt non ſit rebus ipſis quæ geruntur, inferior libra iudicij.] Addit in eamdem ſententiam, & præcocis, (vt notat,) immaturíque iudicij condemnationem, caſtigatæ verò cunctationis laudem, alia inferiùs. Et optimè rurſus *epiſtol.* 4. verbis illis. [Doceat nos terrena moderatio, quæ ſecularibus arbitriis, & cauſis primùm de ipſis iudicibus eligendis, repudiandíſque fit. Et quanta cunctatio, quot interpoſitæ dilationes? Quoties adhibita comperendinatio; etiam ſub fine ipſo certaminis ampliare iudicia cum innocenti reo? confugitur ad mare, & extra marina documenta, vt fides quæ in præſenti plerumque arctioribus ſtrangulatur anguſtiis, ſaltem eminùs veniat. Hæc omnia, (mentior,) niſi in patrocinium tuendæ innocentiæ reperta ſint. Tolerabilius eſt enim innocentem quemlibet tardiùs inueniri, quàm citò pro nocente damnari.]

498. Similiter S. Gregor. 19. *mor. cap.* 23. [Notandum video, ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites eſſe debeamus, ne temerè indiſcuſſa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimeſcimus, ſi authoris noſtri ſubtiliùs facta penſamus. Ipſe quippè, vt nos à præcipitatæ ſententiæ prolatione compeſceret, cùm omnia nuda, & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait, *Clamor Sodomorum, & Gomorrheorum, multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis: deſcendam, & videbo, vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint,*

an

Digitized by Google

an non eſt ita, vt ſciam. Omnipotens itaque Dominus, & omnia ſciens, cur
ante probationem, quaſi dubitat, niſi vt grauitatis nobis exemplum propo-
nat, ne mala hominum ante præſumamus credere, quàm probare?] Scitè Sa-
risberienſis *lib. 5. polycrat. cap.* 12. [Iudicia feſtinata, pœnitentiam pariunt.
Vnde, & Græci cùm vrgentur ad ſententiam, antequàm de cauſa liqueat, re-
ſpondent, Patres ſuos ſolem apud Antipodas non vidiſſe, ſed expectaſſe ſemper,
donec & ipſis oriretur. Dicunt etiam præproperum eſſe viatorem, qui ante-
quam Lucifer oriatur, craſſis adhuc tenebris, luceque remota, diætam ag-
greditur.]

Specialiter in iudicio de doctrina aliqua, aut libro, auerſandam eſſe præci- 499
pitationem, inde liquet, quòd procliuius eſt in ſcripta, quàm in facta dictáve,
infigere genuinum; hæc enim eſt illa ab omni æuo inſita prurigo detrahendi,
quam vitare non poteſt, niſi qui omninò nihil ſcribit, vt expoſtulat S. Hieron.
*ſub finem epiſtolæ ad Cteſiphontem, & in præfatione ad Chronicon Euſebij abs ſe
verſum.* Videndus etiam S. Chryſoſt. *hom. 15. in 1. ad Timoth.* ad illud, *maxi-
me qui laborant in verbo, & doctrina.* Nam ſolemnis lacerabilitas laborantium
in doctrina, de qua ibi Sanctus Chryſoſtomus, ſcriptoribus maximè propria
eſt. Itaque plumbea hìc & matura admodùm progreſſione eſt opus. Iureque
id in hac materia ſpecialiter eſſe Lutetiæ cautum ſuo tempore, ſcribit Gerſo *par-
te* 4. in proteſtatione quadam pro excluſione Schiſmatis, *pag. mihi* 270. Te-
ſtatur enim quandoque in vnius dicti theologici diſcuſſione, priuſquam ad
cenſuram veniretur, impenſum tempus ſolidi anni, quandoque biennij, ali-
quando verò poſt longam conſultationem, & comperendinationem, nihil
fuiſſe concluſum. Similiter Ioannes Maior, quanta maturitate poſt Gerſonem
procederent cenſores, teſtatum dedit *in 2. d. 2. quæſt.* 8. ſcribens, diſcuſſionem
fieri ſolitam. [Communius per 20. vel 24. deputatos, viros exercitatos, &
promptos; ita quòd quilibet ſeriatim, motiua ſua hinc inde, & quid ſentien-
dum ſit, demùm apponit, & ſecundus rationes primi, & tertius rationes duo-
rum primorum, & ſic ad nouiſſimum vſque incluſiuè examinat; & ab his
concluſum, rurſus in tota facultate verſatur, & diſcutitur antequam aliquid
concludatur.] En teſtudineam progreſſionem, & dignam maturitate cenſoria
grauitatem. Eſt planè huiuſmodi lentitudo neceſſaria, cùm de improbatione,
& confixione agitur. Si verò de laudatione, & approbatione ſermo eſſet, ad-
monet Viues *lib. illo 5. de tradendis diſciplinis*, non eſſe exigendam tantam cir-
cumſpectionem, ac lentitudinem. Maiore quippe periculo erratur, damnando,
& configendo, quàm laudando, & approbando.

Vt autem lenta, & matura ſit confixio, caueatúrque ea præcipitatio, propter 500
quam cenſuræ, ſannis, ac riſui patent, veniúntque in contemptum, quod Ban-
nes 1. *p. q.* 1. *artic.* 8. *dubio vltimo*, annotauit; neceſſarium eſt iuxta eundem Vi-
uem, vt cenſor nequaquam vltrò, ac lubens ad configendum veniat, ſed in-
uitus, ac renuens; ita vt ſi per veritatem, ac bonum publicum liceret, mallet
approbatorem, quàm damnatorem agere. Confixio enim per cenſorem facta,
non aliter ſe habet, quàm immiſſio ſcalpelli in putre membrum per medicam
manum. Bonus autem Medicus ægri, ad reſciſſionem putris membri, ita ad-
ducitur, vt niſi ægri neceſſitas id poſceret, ea truncatione abſtineret, quantum
quidem eſſet ex propenſione ſua, & voluntate. Ea aliquorum ad improban-

Digitized by Google

dum, & damnandum inclinatio, & propenſio, ſapit diabolicam malignitatem Nam damnatio cenſoris, eſt quædam veluti accuſatio libri apud genus humanum. At Diabolus, vt S. Auguſtinus notauit *q.49 in Numer.*& S.Baſil.*epiſt.75.* idcircò *Diabolus* dictus eſt, quòd amet accuſare, & criminari mortales; non quòd non ſit aliqua ſancta, & iuſta accuſatio, vt idem S. Auguſtinus ibi expendit, ſed quòd [Satan amet accuſare, inuidentiæ ſtimulis agitatus; quale illi in Apocalypſi teſtimonium perhibetur.] Aduertat ergo quo ſpiritu agatur, qui ſuffigere amat.

Optimum porrò retinaculum præcipitationis in hoc genere, eſſe debet illud Sancti Hieronymi *epiſt. 61.* quæ eſt cenſura Ioannis Hieroſolymitani, *initio.* [Si iuxta Paulum Apoſtolum, quod ſentimus orare non poſſumus, ac propriæ mentis cogitationem ſermo non explicat; quanto magis periculoſum eſt, de alterius animo iudicare, & ſingulorum dictorum, atque verborum inueſtigare, atque proferre rationem.]

Inauditum neminem damnanto. Damnationis cauſam ne celanto. Purgationis tempus, ac facultatem concedunto.

501. Damnari aliquem inauditum, ſumma iniuſtitia eſt, ſi quidem audiri poſſit, & noxa non ſit adeò explorata & euidens, vt neceſſitatem diſcuſſionis excludat, periculum verò ſit in mora. Cur has limitationes adhibeam, non eſt obſcurum. Si enim libri autor iam obietit, non eſt quòd eius ſenſus exquiratur, & audiri debeat priuſquam feriatur. Si item errores, quibus liber apertè ſordet, iam ſint citra ambiguitatem damnati; itavt autor, ob anteriorem damnationem eorundem errorum habeatur contumax, non eſt, quòd putetur neceſſaria damnando monitio, quæ tantùm pertinet ad vitandum iudicij errorem, ex non ſatis perſpecta autoris mente, vt ſatis apertè colligitur ex Gelaſio *in Commonitorio ad Fauſtum magiſtrum*; & diſertè docet Durandus Leodienſis *epiſtola ad Henricum Regem Francorum contra Berengarium.* Idque præſertim valebit, ſi cùm non ſit ambiguus libri næuus confixione dignus, periculum tamen ſit, ne procraſtinatione creetur damnum, dum autor conſulitur. In alia materia S. Leo IX. in Synodo, Gregorium Vercellenſem tametſi abſentem & inauditum, ob grauiſſima crimina, de quibus compertus erat, excommunicauit, atque damnauit, vt ſcribit Hermannus, & ex eo Baronius *anno* 1051.*n.1.*

502. At his ſepoſitis, ſumma, (vt dixi,) iniuſtitia eſt, & omnibus iuribus repugnans, damnare aliquem inauditum. Quod hæc res magni omninò ſit momenti, illuſtranda eſſet prolato circa eam ſenſu, ac conſenſu gentium omnium, Ethnicorum, Hebræorum, Chriſtianorum: niſi id iam præſtitiſſem integra lucubratione, cui titulus, *Gemitus columbæ de iudiciis ſeculi*, quæ hîc iterare non videtur operæ pretium: ſed generatim ſufficit ſtatuere, damnationem inauditi extra infrequentiſſimos euentus, qui per accidens aliquando contrarium vſum admitti ſinunt, paſſim proſcribi à Doctoribus quibuſcumque tanquam pugnantem cum lege diuina ſcripta, & naturali, aut cum iure gentium deriuato ex principiis iuris naturalis, & in illis fundato. Nicodemus certè *Ioann.* 7. cùm

Iudæi

Digitized by Google

Iudæi inconditè, & tumultuosè in Chriſtum furerent, & eius inauditi damnationem vrgerent, negauit legi Iudæorum conſentaneum eſſe, ſic iudicare. Varij Summi Pontifices, quos eadem lucubratione ſigillatim appendo, damnationem inauditi inter iudiciorum, ſummas & maximè auerſandas abuſiones recenſent. Idem tradunt varia Concilia eodem opere annumerata. Quod verò ad Patres attinet, res eſt explorata, conclamari paſſim ab eis in damnationem inauditorum. Videndi præſertim, qui cauſam Sancti Athanaſij aduerſus Conſtantium ſuſceperunt; quos inter, validiſſimè id proſequitur S. Lucifer Calaritanus. Sed & Theodoretus omninò multis epiſtolis, multus eſt in vrgenda iniuſtitia, quæ damnatione inauditi admittitur. Quod enim ſe grauatum iudicio Epheſino contra inauditum lato, (vt ipſe quidem contendebat,) expoſtularet; creber ac fortis eſt in exagitatione illius iniuſtitiæ; quam etiam D. Chryſoſtomus *epiſtola 1. ad Innocentium Romanum Pontificem*, vltrà Sauromatas, & glacialem Oceanum ablegat, conteſtans neminem vnquam Gentilium, quantumuis Barbarorum, de quopiam inaudito iudicaſſe. Denique iuris vtriuſque periti, citationem rei, & eius auditionem, ſubſtantialem eſſe iudicio agnoſcunt; ac proinde, per ſe loquendo, ſemper eſſe præmittendam decernunt pronunciationi de reo, & impacta ei accuſatione. Cùm igitur reorum admonitio ſit ſubſtantialis & intrinſeca iudicio, non eſt cur à iudicio de libris exulare debeat; niſi ſi, (vt præmiſi,) errores citra omnem ambiguitatem iam damnatos contineant, nec ſit dubia, ſed explorata mens autoris; in quo euentu anterior damnatio poteſt monitionis, & citationis locum tenere. Sicut DD. Canonum tradunt, excommunicationem à iure, non egere monitione præuia, eo quòd legis violatæ mutus clamor, ſatis ſuperque interpellarit criminoſum. In re igitur noſtra extra euentum propoſitum, libri author priuſquam ſuffigatur, audiendus eſt, & in quo eius doctrina diſpliceat, admonendus.

Neque tamen volo, quæ dixi, obſtare impeditioni malorum quæ ex libri reprobi libera per quoſcunque tractatione poſſent exiſtere, dum cauſa proſcribendi libri agitatur. Si enim inſit libro quod meritò reprehenſioni pateat, vel etiam iuſtæ nec planè leui ſuſpicioni, conſultum planè fuerit, vel etiam neceſſarium, obſtare principiis, & libri, (vt ita dicam.) curſum impedire, donec adhibita ſententia definitiua, planè liqueat vel de libri nitore, vel de inquinatione periculoſa. Simile eſt quòd circa noxiorum perſonas præſtari videmus in omni benè conſtituto tribunali. Ex quo enim reus, inſimulatus eſt ſceleris, priuſquam compertus eius habeatur; & letho, alterive graui ſupplicio adiudicetur, vel labis purus pronuncietur; perſona capitur & loco tuto conſtituitur, idque ſine eius iniuria, ne ad iudicij inſtituendi horrorem diffugiat, & poſtmodùm ſceleris ritè conuicta, pœnas commeritas malè declinet: Exoluenda & innocens vitæ declaranda, ſi cauſa diſcuſſa, talis appareat. Idem igitur de libro dico, proportione ſeruata, ac proinde quæ adducebam de non damnando opere priuſquam audiantur quæ pro ſe allegare poteſt autor, ſpectant damnationem definitiuam. 503.

Quia verò perinde eſt non admonere, ac generatim tantùm denunciare, eſſe in libro aliquid, quod diſpliceat, nihil determinatè deſignando, propter quod liber improbetur, idcircò neceſſarium eſt ſignificare diſtinctè, & determinatè, quid ſit illud, quod reprehenſioni pateat. Rem à ſimili in negotio 504.

non

non admodùm abiuncto, ſubiicio ob oculos, nec eſt euentus confictus.

Nemo certò non cenſuit barbaram, & tyrannicæ affinem, illam agendi rationem, iis tantùm probandam, apud quos Hetæriarchia degenerauit in Eretarchiam; nimirum,vt quos falsò, & per calumniam vellent opprimere, dicerent, certis grauari accuſationibus, quæ tamen ipſis reis detegi nequeant, ne criminatores deprehendant. Qua calumniandi, (non enim regendi,) impotentia,nihil truculentius, vel iniuſtius fingere liceat. Meritóque cum de ea eſt auditum, viri ſapientiſſimi, & grauiſſimi, ita cohortuerunt,vt cum naturæ lumine pugnantem, belluinam, tyrannicam pronunciauerint. Nihil ſanè poſſit, vel calumniatoribus accidere opportunius, vel impotentis iræ præfecto commodiùs ad explendam perdendi eum quem exoſum habuerit,libidinem, quàm ſi barbara illa agendi ratio teneatur, & generatim tantùm ſignificetur, eſſe grauia quædam, quorum quis ſit inſimulatus, & quorum cauſa vexationem ſuſtineat; non tamen poſſe aperiri quæ illa ſint,ne qui noxium detulere,deprehendantur à crimino ſo. Cedo quàm optimum, quàm irreprehenſibilem, & ſanctum voles hominem; nego poſſe illum aduersùs hanc agendi rationem tegere innocentiam. Quis enim excuſet, aut purget, quod neſcit? Quos verò maledicentiæ ſuæ limites ponet calumniator, cui ſecuritatem præſtat ea indigniſſima agendi ratio?

Hæc obiter contra Eretarchiam propoſitam ſunt commemorata, vt appareat, quanto iure hic ipſe modus agendi, in ea quam agitamus cauſa, improbetur; & quàm meritò depoſcamus, vt autor cuius liber damnandus eſt, audiat quorſum damnetur. Et ita planè poſtulat præter iuſtitiam, charitas, quæ ſpectare debet fratris ab errore liberationem, & curationem. Quomodo autem admouebitur curatio,ſi morbus lateat? Vel quomodo dedocebitur quis errorem quem neſcit? Plus ſatis liquet, creſcere hinc poſſe licentiam feriendi innoxios, ſi aliqui inuenirentur cenſores minùs integri: & quantumuis labis putos ſtatuamus eſſe cenſores, hauddubiè obſtricti ad ſeruandum quod poſcimus, fient magis attenti ad pronunciandum de aliis. Nam quia conſtabit quas ob cauſas liber notatus, & autor damnatus ſit, viri docti,& æſtu inconditorum affectuum liberi, iudicarent de iudicibus, ſi quid præter ius faſque admitti ab eis contingeret. Qui igitur exponere tenerent quorſum librum damnarent, impunitatem cenſerentur captare, vt prærogatiua muneris, iure damnaſſe videantur: dum autem quorſum damnent non produnt, à iuſta peritorum reprehenſione immunes abeant; quo nihil dici poteſt incongruentius, remotiúſque ab æquitate.

505. Nec ſufficit, ipſos inter ſe cenſores, aut iudices, cauſam damnationis proponere, ſed ipſi quoque authori, cuius liber damnatur, patefacienda eſt; ſicut in iudicio iuſto, non ſolis iudicibus liquet, quam ob cauſam criminoſus patibulo addicatur, ſed ipſi etiam reo exponitur cauſa damnationis, & mortis irrogandæ. Quinimò vt punitionis illatæ fructus debitus extaret, uideretque populus quid in aliis plecteretur, quid ipſe vitare deberet, palàm proſtare cauſam damnationis, etiam inter Ethnicos, receptum vſu fuit iam olim, ſic enim titulus damnandis adhibebatur, qui cauſam ſupplicij exprimeret. Dico in hanc rem omnino multa, citata tractatione de iudiciis ſæculi. Videſis etiam Baronium

nium *ad martyrol. Rom.* 20. *Ianuarij*, Gretſerum *lib.* 1. *de Cruce c.* 27. & Malonium *ad c.*6. *Paleoti de ſacra ſindone, num.*4. qui conſiderant hoc vſu receptum eſſe, vt conſtaret, iudices non ſuoptè nutu, ſed adactos à rei iniquitate, pœnam irrogaſſe. Eámque ipſam ob cauſam Deus in extremo iudicio non celabit damnatos damnationis ſuæ cauſam, ſed liber ſcriptus proferetur, in quo totum continetur, vnde mundus iudicetur. Idem ergo, vt notat Cardin. Tuſchus *litera D, concluſ.* 803. *num.*2. & *litera M, concluſ.*403. *num.* 1. æquum eſt ſeruari ab omnibus æquis iudicibus in quacumque demum damnatione; ac proinde etiam in libri ſuffixione, quæ ſimul eſt autoris damnatio. Alioqui quis fructus manabit ad alios ex libri damnatione? Quomodo diſcent, quam doctrinam probent, quam improbent iudices? Sanè non ita pridem, cùm libri Michaëlis Baij, damnati ſunt per Pium V. & Gregorium XIII. exhibitæ ſunt authori, propoſitiones nouem ſupra ſeptuaginta, quæ improbabantur. Idem quoad libros Lutheri ſeruarat Leo X. *in Extrauag. Exurge Domine*, excerpens 40. & vnum articulos, ex Lutheri libris. Item Conc. Conſtantienſe *ſeſſ.* 8. recenſens articulos 45. ex libris Wicleſi, & triginta ex libris Huſſi, & idem fecere alij plerique Pontifices.

Non poteſt in contrarium obtendi illud Senecæ *epiſt.*94. [Non probo, quòd Platonis legibus adiecta principia ſunt; legem enim breuem eſſe oportet, quo facilùs ab imperitis teneatur; velut emiſſa diuinitùs vox ſit, iubeat, non diſputet. Nihil videtur mihi frigidius, nihil ineptius, quàm lex cum prologo. Mone, dic quamdiu me velis feciſſe. Non diſco, ſed pareo.] Et hac in parte diſſentire à Poſſidonio, profitetur Seneca, quòd Poſſidonius leges non tantùm imperare vellet, ſed & docere. 506.

Hoc nego poſſe contra ea obtendi, quæ de prodenda damnationis cauſa præmiſimus: quaſi quia legis non eſt diſputare, & cauſas cur feratur aſſignare, poſſit quoque damnationis cauſa prætermitti; eſt enim longè diſpar ratio, legis, & damnationis. Lex voluntatem Principis edicit, & quid iuris deinceps ſit futurum proponit; qua in parte plerumque eſt pro ratione voluntas. Et vt ratio non deeſſet, ſæpè par eſt eam premi, tum quòd ita poſcat publicum bonum, tum quòd plerique eam non ſatis peruaderent, aut idoneam agnoſcerent. At ſententia damnans, infert pœnam præter propenſionem, & voluntatem iudicis, ob patratum à reo crimen; ac proinde neceſſarium eſt, vt extortæ pœnæ cauſam contineat, eámque ipſimet reo patefaciat.

Haudquaquam porrò ſatis eſſe debet æquis cenſoribus, cauſam damnandi operis patefeciſſe, ſed tempus, ac facultatem ad purgationem, (ſi fortè ſuppetat,) autori negare non debent. Perinde enim eſſet, indicta cauſa, & inauditum damnari, at non data purgandi ſui facultate, notare. Sanè S. Damaſus *epiſt.*4. quæ eſt ad Stephanum Mauritaniæ Archiepiſcopum, & Africani Concilii, tradens legitimam rationem inſtituendi Eccleſiaſtici iudicij inducias congruentes ad purgandum, vel defendendum, reo eſſe concedendas, decernit; & probat ex ſecularibus iudiciis, in quibus ex legum præſcripto, ea forma ſeruatur. Grauis S. Ambroſij ſententia, huc bellè cadit *epiſtola* 19. *in fine.* [Difficile quidem imbuti animi infidelitatis venenis, abolere poſſunt impietatis ſuæ glutinum; ſi tamen in iis virus infauſtum inoleuerit. Nec facilè iis credendum putes. Nerui enim ſunt, & quidam artus ſapientiæ, non temerè credere, maximè 507.

Digitized by Google

in cauſa fidei, quæ tarò perfecta eſt in hominibus. Tamen ſi quis eſt, qui licèt ſuſpectæ ſit infirmitatis, & nutantis affectus, purgare habitam de ſe opinionem velit, permitte, vt ſatisfeciſſe ſe putet: indulge aliquantulum. Cuius enim excluditur ſatisfactio, auertitur animus: nam etiam medendi periti, cùm vident notas ægritudines, vt ipſi appellant, medicinam quidem non adhibent, ſed tamen medicinæ tempus expectant, nec deſerunt inualidum, ſed lenioribus verbis, aut quibus poſſunt palpant delinimentis; ne aut intermiſſa ægritudo deſperatione animi graueſcat, aut erudior medicinam reſpuat, eo quòd ad maturitatem peruenire nequeat, ſi indigeſtè inſolens rerum huiuſmodi, medicas habeat manus; ſiquidem, & pomum cùm immaturum exagitatur, citò deperit.]

508. Optimè item huc faciunt illa Alphonſi Toſtati *in præfatione primæ partis defenſorij*, cùm aduerſarij defenſionis facultatem ei præcludi curarent. [Ecce, (inquit,) quanta iniquitas, en quanta diuini ac humani iuris confuſio; en ipſius naturæ iura violata, vt conſtituto iuſtitiæ Tribunali, ipſi reo defenſionum copia denegetur, quam tamen ſæpè clamoſis, & opportunis, atque importunis vocibus, teſte, (vt ita dicam,) tota Eccleſia, expopoſcerat. In quo etſi iniuſtiſſimè, aſtutè tamen ipſa iniquitas procedebat. Præteritorum namque ſibi conſcia, ipſa æmulorum prauitas ſperabat, indubiè omnes ſuas tendiculas deſtruendas: omniáque non ſibi compacta molimina leui concuſſione dirui, nec ad deſtinatam conceptionem eſſe poſſibile peruenire, ſi defenſionum copia publicè præſtaretur. Licèt ergo apertiſſima iniquitas, denegans, quod ipſa æquiſſima iura naturæ, etiam damnatiſſimis omnium hominum, etiam in notorio crimine benignè concedunt, încircumfuſæ multitudinis conſpectu erubuit; tamen nihilominus denegauit.]

Iuſti nimium ne ſunto, ſeueritatem benignitate, (quantum licuerit,) condiunto.

509. Non debent cenſores eſſe nimium iuſti in configendis aliorum defectibus. Qui enim hòc faciunt, eradicant cum tribulis ſimul & triticum, & cum ſpinis ſpinas quoque incendunt, quod legiſlator *Exodi* 22. prohibuit, & ad librorum cenſores egregiè tranſlatum eſt à S.Cyrillo *lib.7.de adorat.in ipſo fine*, verbis illis: [An non hæreticorum ſcripta, & Græcanicorum dogmatum præſtigia, meritò comparentur ſpinis, in montibus, & agris naſcentibus? Quænam inde humanis animis vtilitas prouenit? Imò potiùs quale non damnum, iis qui ad ea animum adiiciunt? Ignis itaque ſolius pabulum eſt, ſpina. Accendunt autem etiam nobis ignem in æternum vana errantium dogmata, & aniles idololatrarum fabulæ. Spica autem, & frumentum ſuauiſſimus cibus, quo homines veſcuntur, neceſſariáque ad vſum; vitam enim ſuſtentant. Typus autem ſunt veritatis dogmatum, per quæ credentes, veluti pane viuente, nutrimur, ac vero Chriſto. Eſt autem Scriptura ſacra, iis qui rectè ambulare in ea norunt, tanquam planus quidam, & apertus campus; omnia enim conſpicua accedentibus ſecundùm Scripturam, & recta inuenientibus notitiam. Quocirca ſpina, impura, ac profana eſt eorum, qui peruerſi, ac deprauati ſunt, dicacitas: frumentum autem, & ſpica veritatis animam iuuans, atque nutriens, planus autem campus,

campus, Scriptura ſacra. Quando igitur veluti flamma, atque ignis hæretico-
rum diuerſa ſentientium, & Græcorum præſtigias ſanctorum Doctorum ſer-
mones inuaſerint, veritatis dogmatibus patrocinantes, per ſolas, (inquit,)
ſpinas incedant, & tanquam inutilem, atque agreſtem materiam depaſcantur;
ea nimirum quæ ab iis ſcripta ſunt. Ne verò ſimul frumentum, & ſpicam læ-
dant, hoc eſt, in hoc animi ſtudio incumbant ſacrorum myſteriorum Interpretes,
ne quid mutilent ex dogmatibus veritatis: aut ſciat, (inquit,) is qui ſecurè
facere nequiuerit, quod ſi contigerit vnà cum malis comburi aliquid eo-
rum, quæ neceſſaria ſunt ad vtilitatem, negligentiæ ſuæ pœnas eum ſubi-
turum.]

Quod ergo inter innocentiæ regulas valdè commendat Ferrandus Diaco- 510.
nus, vt iuſtitiæ nimietas caueatur, ne iuſtitia in oppreſſionem, & ſeueritas in
crudelitatem degeneret, hîc locum habere apud æquos iudices debet. Collau-
dat ex hoc capite Adriani Florentij, qui poſtea ſummus Pontifex fuit, facilita-
tem, & ſapientiam, Ludouicus Viues *lib. 5. de tradendis diſciplinis, ferè in fine,*
quod cùm Louanienſis Academiæ Decanum ageret, omnia quorumuis Catho-
licorum dicta, quantum fas eſſet, benigna ſoleret interpretatione condire, &
damnatione abſtineret quantum poſſet, & cauſa pateretur.

Circa iam conuictos hæreſeos, alia ratio eſt. Nam eorum fraus non ſinit, vt
qua ſimplicitate Catholicorum dicta agnoſcimus ſana, ſimiliter cum eis aga-
mus, vt S. Athanaſ. *orat. 4. contra Arrianos, ſub finem*, admonuit, relata qua-
dam propoſitione Arrianorum. [Hoc, (inquit,) ſi quis ex Orthodoxis, ſim-
pliciter diceret, nihil eſſet, quod malè ſuſpicareris de hoc dicto, quippè vbi bo-
na mens ſuperaret ſimpliciorem loquendi modum. Nunc quia hæreticorum ea
vox, omniáque hæreticorum verba ſuſpecta ſunt, &, vt ſcriptum eſt, impij in-
ſidias tendunt, dictáque impiorum doloſa, etiamſi vel ſolum innuant, non ta-
men id faciunt ſine peruerſitate animi.] De Catholicis, alia, (vt dixi,) eſt ra-
tio. Nam quoad eos, valere debet regula iuris in 6. [Cùm ſunt partium iura
obſcura, reo potiùs fauendum.] Quis enim ferat, vt iudex æquus, pœnam
certam, & infamiam claram, pro labe incerta, & probro dubio decernat? Sanè
ita ſe gerere, eſſet nimiùm iuſtum eſſe, quod diuina ſapientia vetat.

Eſſet porrò iniuſtitia nimia, nec ſeueritas modò, ſed & crudelitas, damna- 511.
re, non conuictum; & errorem cuius liber, & auctor reuictus non ſit, ei af-
fingere. Sanctus Baſilius *epiſt. 77.* alloquens Sanctum Damaſum, & Epiſcopos
tranſmarinos, id grauiſſimè damnat, & in ſua cauſa non omitti, depoſcit ver-
bis illis. [Hoc tantùm oramus, vt ſi quos admiſeritis, qui nos traducant, ac
vituperent, in conſpectum noſtrum coram veſtra pietate conſtituantur; nos
enim ſi conuincamur, peccatum noſtrum agnoſcemus, & vobis poſt eam re-
prehenſionem à Domino non imputabitur, ſi communionem noſtram tan-
quam peccatorum declinaueritis: deinde & præmium habebitis, ſi nos repre-
henderitis, vt qui occultam noſtram malitiam patefeceritis. Si verò antequam
conuincamur, nos condemnaueritis, nos quidem nihil inde diſpendij accipie-
mus: propterea quòd omnium pretioſiſſimum bonum noſtrum, (charitas vi-
delicet qua erga vos perditi ſumus,) lædi nequit; vos autem, & hoc ipſum no-
bis amiſſis patiemini, & Euangelio repugnare videbimini, dicenti: *Num lex
noſtra iudicat hominem, niſi primùm audierit, cognoueritque quid faciat?* Qui verò

Digitized by Google

calumnias nobis quidem offundit, non autem quæ dicit probat, profectò videbitur ſibipſi mali nominis accerſere appellationem, ex eo quòd verbis inquè, & ab urdè vtitur. Quo namque alio nomine, delatorem vocare conuenit, quam ea appellatione, quam ex re ipſa, cui ſtudet, ſibi ipſe imponit? Neque igitur qui nos vituperat Diabolus ſit, ſed accuſator; imò neque accuſatoris nomen accipiat, ſed frater ſit, in dilectione nos admonens, & ad emendationem, reprehenſionem noſtri inducens. Nec vos auditores ſitis conuitiorum, ſed redargutionum probatores, & examinatores; neque nos ſine remedio relinquamur, nondum patefacto nobis quid deliquerimus.]

In alienis dictis, ne tricantor, anfractus ad nocendum dimittunto.

512. Sunt quibus autor exoſus eſt, cúmque ſiue benè, ſiue malè ſcripſerit, volunt videri lapſum. Itaque in plano quærunt ſalebras, nec modò ſi aliquid vlcerosum, aut morboſum appareat, accurrunt illicò velut muſcæ ad vlcus, aut tuber, vt de Iudæis obſeruauit Iuſtinus *in Dialogo cum Tryphone*, & de quibuſuis inuidis S. Baſilius *hom. de inuidia*; ſed etiam cùm nihil occurrit, quod rem rationabiliter attendendo, damnationem mereatur, ita obtorquent, & ad extraneos, ac inauditos ſenſus inuertunt ſententiam quampiam, vt criminationi, & damnationi iuſtæ patere aliqua tandem ratione videatur; & quod ab hæreticis erga Eccleſiam ſeruari, notauit S. Gregorius VI. *mor. c.* 17. omne rectum, ad virium tortitudinis inflectunt. Verbis catholicis, ſenſum peſſimum ſubſternebat Agapius apud Photium *cod.* 179. Quòd ille ex aſtutia in ſcriptis ſuis, vt virus ſuum tegeret; hoc in aliorum libris ſubdolè efficiunt alij, vt illos ſuffigant. Id erga eſſe ſeruatum à malignis Gregorius Nyſſenus *initio libri de Trinitate*, ita deſcribit. [Viſi ſunt igitur mihi, qui nulla de cauſa, nullóve prætextu aduersùs nos odium ſuſceperunt, haud diuerſum facere ab eo, quod eſt in Æſopica fabula. Nam ille fingit lupum dum puderet eum, nimirum ſi abſque iuſta cauſa videretur occidere eum, à quo nunquam iniuria laceſſitus eſſet, crimina quædam obiicere Agnello, atque illo omnem facilè calumnioſè illatam criminationem diluente, nihilo magis imperum remittere lupinum; ſed iure quidem vinci, dentibus verò ſuperare. Itidem illi qui odium noſtri quaſi aliquam bonam rem experiuerunt. Erubeſcentes enim fortaſsè, ſi abſque cauſa odiſſe videantur, cauſas aduersùm nos, & crimina fingunt, nec in vllis ſuis dictis vſquequaque manent, ſed nunc hoc, mox illud, rurſus aliud, inimicitiarum aduersùm nos cauſam eſſe dicunt, vt nuſquam firmiter conſiſtit eorum malitia: ſed cùm ab vno aliquo crimine repulſi fuerint, alteri adhærent, & ab illo rurſus aliud arripiunt; etſi omnia crimina diſſoluta fuerint, odiſſe non deſiſtunt.]

513. Eadem habentur apud Baſilium *epiſt.* 80. Faciunt huc illa ſancti Hilarij *lib.* 2. *de Trinit.* [Optimus lector eſt, qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis, potius quàm imponat; & retulerit magis, quàm attulerit, neque cogat id videri, dictis contineri, quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum.] Nec illa prætereunda ex *lib.* 2. *eiuſdem operis.* [De intelligentia, hæreſis non de Scriptura eſt: & ſenſus, non ſermo, fit crimen.] Nulla enim ſunt verba adeò clara, & expedita, quin eis poſſit ſenſus falſus, & hæreticus inædificari. Itaque

que cùm plana & clara eſt mens autoris, vt quid putorem ſubodorari in ſana,& incorrupta materia velis? Hoc eſt tricari, & artificioſè malignum eſſe, quæ eſt duplex iniquitas, indigna Chriſtiano pectore, & multo magis Chriſtiano iudice. Hæc à nobis gratis non confingi, quotidiana exempla abundè confirmant. Sed omittamus ſanè illud antiquum de opere Marcelli Ancyrani, quod Baro. *anno* 336. *num.* 5. prodidit, nempè damnatum fuiſſe, quod per obtorſionem æquè ridiculam, ac malignam, quæ author quærendo propoſuerat, vt ex eius mente aſſerta, eſſent accepta.

Exemplum illuſtre eſt, quod de libro exercitiorum ſpiritualium ſancti Ignatij ſcriptis prodidit Nicolaus Orlandinus *lib.* 13. *hiſtor. à num.* 33. Probauerat præmiſſa ſeria, & matura per eruditos Præſules diſcuſſione, eum librum Paulus III. Summus Pontifex, anno 1548. confecto in eam rem diplomate, cuius eſt initium, *Paſtoralis officij cura.* Eo reſcripto Pontifex, quanta accuratione libellus ille iuſſu ſuo diſcuſſus eſſet, teſtatum facit; quantos etiam fructus, vſurpata eius doctrina,& precandi ratio intuliſſet in Eccleſiam, non tacet. Commendat inſuper Apoſtolica authoritate eum librum, & vt ex eo tanquam ſanctitate, & pietate pleno, exerceantur fideles, cupidè hortatur. Inuenti nihilominus ſunt, qui multis pòſt annis, nimirum anno 1553. eum librum non allatrarent modò, ſed & morderent, Thomas quidam Pedrouius, alienæ ea in re voluntatis adminiſter, & Melchior Canus, cuius ſugillationes, & obelos, cum Paſchali Mancio Ord. Prædicatorum, Complutenſi Theologo primario, exhibuiſſet Ioannes Siliceus Præſul Toletanus, qui librum illum cupiebat ab eo improbari, reſponſum retulit, nihil eſſe in ſic diſpuncto libro damnatione dignum, præter Cani diſpunctiones, & ſugillationes, vt ad illum annum recitat Orlandinus, addito pergraui Bartholomæi Torres, poſtea Canarienſis Præſulis elogio eorumdem exercitiorum. Obſecro, ſi in libro à tot cenſoribus tanta diligentia, & cura diſcuſſo,&, quod caput eſt, Apoſtolica authoritate communito, cuius omnes apices ſpirare ſanctitatem, quotidianus piorum omni doctrinæ genere excultiſſimorum ſenſus teſtatur, homines maleuolentiæ felle ſuffuſi, tricando, & obtorquendo quæ ſimpliciter dicta erant, potuerunt inuenire, quæ ſugillare, & configere ſe poſſe exiſtimarent; quis liber erit adeò nitens, & ſanus, vt per maleuolorum cenſorum obfirmatam nocendi voluntatem, & tricandi pruriginem, vocari non poſſit in inuidiam, & auctor aſpergi infamia? 514.

Michaëlis Rabardæi opuſculum aduersùs Optatum Gallum, damnatum eſt *propter multas & manifeſtas hæreſes*, vt erat in ſyngrapha cenſoria, inimici ſimul & vltoris, qui quamuis calamum contra Sedem Apoſtolicam ſtrinxiſſet, quod tamen contra Rabardæum ageret, à teſtimonio non eſt repulſus. Earum multarum & manifeſtarum hæreſum, quæ teterrima, & cenſoribus immedicabilis viſa eſt, ea fuit,quòd ſub libri finem dubitaſſet Rabardæus, an Salomon eſſet Scriptor Canonicus, vt collegere cenſores ex illis Rabardæi verbis, *Salomon opinor, Scriptor Canonicus.* Vir doctiſſimus, quod abſque ſtupore non refero, hoc cenſorum iudicium firmauit; & cùm inſtarem,eum modum loquendi, eſſe potiùs maximè aſſeuerantis, ſurdo cecini. Hac ſanè ratione S. Paulus cùm dixit, *Puto autem quòd & ego ſpiritum Dei habeam*, dicendus eſſet dubitaſſe, an Chriſtus in eo loqueretur. Nec diſſimiliter qui diceret, *Sole*

lucente, opinor dies eſt, cenſendus eſſet dubitare an dies ſit lucente Sole, cùm tamen ea loquendi ratio, potiùs ferat firmitatem aſſertionis. Itaque ſit hoc quoque exemplum tricationis in cenſendo. Nam quicquid ſit de aliis capitibus ob quæ liber ille & accuſationi & damnationi patere potuerit, (qua de re meum non eſt agere,) ex eo tamen capite quod Autor opinari ſe dixiſſet, Salomonem eſſe ſcriptorem Canonicum, innoxius fuit; nec niſi tricando accuſari potuit.

515. Sed vt appareat quantoperè progredi poſſit, ni coërceatur hæc librorum à Catholicis Scriptoribus editorum in vanos ſenſus diſtractio, vt à ſana doctrina alieni, & damnabiles appareant; placet non omittere paradigma huiuſmodi ineptarum cenſurarum, in quo condendo ingenium his ipſis diebus exercuit vir eruditiſſimus, & Catholiciſſimus. Monſtrauit enim eadem configendi, & circa Catholicorum ſcripta tricandi licentia, fas fore Symbolum ipſum Apoſtolorum, fidei noſtræ regulam configere. Notauerat ille quidem, ad cuiuſuis articuli cenſuram, in margine, loca varia cenſurarum ſimilium aduerſùs libros ſcriptorum Catholicorum inflictarum, ad quarum ipſe ad amuſſim Articuli Symboli cenſuram conformaſſet: ſed quod libri illi non ſint ad manum, & perierit memoria eorum cum ſonitu, non eſt, quod ἀλλαχοῦ illam adſcribamus. Cenſura Symboli ad inſtar pruriginoſarum illarum cenſurarum confecti, ſic habet.

Cenſura Symboli Apoſtolorum ad inſtar nuperrimæ cenſuræ quarumdam propoſitionum.

ARTICVLVS I.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli, & terræ.

516. PRimus iſte articulus, ſi intelligatur quaſi ſolus Pater ſit Deus, & omnipotens, & creator; Filius autem, & Spiritus ſanctus ſolùm creaturæ ſint, ideóque nec Filius verè, ac ſubſtantialiter dici poſſit Deus, & omnipotens, & creator; ſimiliterque Spiritus ſanctus; propoſitio eſt impia, blaſphema, indiuiduæ Trinitatis deſtructiua, & pridem in ſacro & Oecumenico Nicæno Concilio trecentorum decem & octo Epiſcoporum, aduerſùs Arrij impietatem, damnata. Quatenus autem ſoli Patri creationem attribuit, noua eſt, temeraria, erronea, contra communem Eccleſiæ, Patrum, ac Theologorum omnium ſenſum probata; cùm hactenus receptum ſit tanquam inuiolabile decretum, omnes Trinitatis actiones ad extra, eſſe indiuiſibiliter toti Trinitati communes.

ARTICVLVS II.

Et in Ieſum Chriſtum, Filium eius vnicum, Dominum noſtrum.

Tota hæc propoſitio captioſa eſt, & fallax. Primò in quantum omittit, Ieſum Chriſtum, Filium eſſe naturalem, & conſubſtantialem Patri. Sic enim periculoſa eſt, & doctrinam inducit hæreticam, ſæpiùs ab Eccleſia in Concilis Niceno, Epheſino, & Francofordienſi, præſente Carolo Magno damnatam. Secundò ratione particulæ *vnicum*, omiſſa præſertim voce *conſubſtantialis*, aut *naturalis.* Sic enim quatenus propoſitio etiam extenditur ad filios adoptiuos, de quibus ipſe Dominus *Pſalm.* 81. ait. *Ego dixi, Dij eſtis, & filij Excelſi omnes.* & Apoſtolus ad Rom. 8. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei, Et ſi autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti*, falſa eſt, piarum aurium offenſiua, & iuſtis omnibus,ac Sanctis iniurioſa. Tertiò quatenus *eſſe Dominum*, quod indiuiſa proprietate tribus diuinis perſonis æqualiter conuenit, ſoli filio attribuit; obliquè inſinuans vnicam eſſe diuinam perſonam, quæ modò Patris, modò Filij, modò Spiritus ſancti appellatione ſignificetur. Hoc iam pridem aduersùs Sabellium, vniuerſa Eccleſia tanquam impium, atque hæreticum damnauit. 517.

ARTICVLVS III.

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex MARIA virgine.

Tota hæc propoſitio æquiuocatione laborat, quæ inducere poteſt in hæreſim, propter ambiguas particulas *de*, & *ex*. Et quia ordinariè *de* habitudinem importat principij componentis; iuxta quam innuitur Dominum noſtrum de ſubſtantia Spiritus ſancti factum eſſe, & ita Spiritum ſanctum verè dici poſſe Patrem Chriſti; ideò propoſitiò in hoc ſenſu falſa eſt, ſcandaloſa, hæretica, & diuinarum originum confuſionem, atque euerſionem inducens. Similiter quoniam tam particula *de*, quàm particula *ex*, conſueto more loquendi, habitudinem prioris, & poſterioris includit, & eatenus inſinuare videtur, Chriſtum poſteriorem eſſe Spiritu ſancto, & ante Mariam non fuiſſe; quod pridem aduersùs Neſtorium, tanquam falſum, & hæreticum, damnatum eſt; ideò propoſitio hoc ſenſu intellecta, hæretica eſt. Denique ſi ita Chriſtus dicitur natus ex Maria virgine, vt quicquid in Chriſto eſt, ex ea natum ſtatuatur, quaſi Beata Virgo etiam verè dici poſſit *Mater diuinitatis*, in hoc ſenſu propoſitio falſa, atque hæretica eſt, & in conſequentia, valdè periculoſa. 518.

ARTICVLVS

Digitized by Google

Articvlvs IV.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

519. Hæc propoſitio ambigua eſt, & aliquo ſenſu hæretica. Nam cùm propriè in cæteris rebus, actiones, & paſſiones ſint ſuppoſitorum, vt etiam naturæ cuius propria eſt hypoſtaſis, attribuantur; & ob hanc cauſam mortua, vel abſciſſa manu, non rectè propterea homo mortuus dicatur, niſi ipſa natura humana diſſoluatur; ideò periculoſa eſt propoſitio, & iuxta obuium illum ſenſum intellecta, quaſi diuinitas aliquid paſſa, aut mortua fuerit; non ſolùm hæretica eſt, ſed etiam impia, & blaſphema.

Articvlvs V.

Deſcendit ad Inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

520. In hac propoſitione, quatenus verbum *deſcendit* relatum ad perſonam Chriſti, inſinuare videtur, ipſam quoque diuinitatem ad Inferos deſcendiſſe, cùm tamen diuinitas propter immenſitatem vbique exiſtens, moueti non poſſit à loco in locum, ac proinde non aſcendere in cælum, nec ad Inferos deſcendere; ideo periculoſa eſt, & inducere poteſt in errorem. Intellecta verò de Anima Chriſti, ſi ſenſus etiam ſit, animam Chriſti ad pœnas Inferni deſcendiſſe, & eas reipſa ſuſtinuiſſe, propoſitio eſt hæretica, ſcandaloſa, piarum aurium offenſiua, & ex Caluini doctrina *lib. 2. Inſtit. cap.* 16. § 10. deſumpta.

Articvlvs VI.

Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

521. Iſta quoque propoſitio, intellecta de Aſcenſione Chriſti in cælum, ſecundùm diuinitatem, perinde, ac ſuperior, falſa, & erronea eſt. Quatenus autem aſſerit, Chriſtum ſedere, & indefinitè, ac proinde etiam vniuerſaliter, id pro omni tempore ſtatuere videtur: ideò ſi ita intelligatur, Chriſtum ſemper ſedere, vt neque ſtet vnquam, neque etiam aliquando de loco in locum moueatur, cùm & *Actor* 7 55. Stephanus ſtantem eum in cælo viderit, & Ioannes *in Apocal. cap.*14. *verſ.*4. de virginibus dicat, eas Agnum

perpetuò

perpetuò ſequi quocumque ipſe ierit; propoſitio ſic intellecta, temeraria eſt, & expreſſo Dei verbo contraria. Denique in quantum hæc eadem propoſitio, Deo Patri etiam dexteram attribuit, Anthropomorphitarum hæreſim redolet, & in eorum errorem inducit.

ARTICVLVS VII.

Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

Iſta propoſitio, quatenus ita aſſerit Chriſtum iudicaturum eſſe viuos & mortuos, vt negare videatur Patrem, & Spiritum ſanctum eſſe iudicaturos, cùm hæc actio ſupremæ, atque adeò diuinæ autoritatis ſit, eáque externa, ac proinde toti Trinitati communis. Ideóque propoſitio, hac ratione ad ſolam perſonam Chriſti, multóque magis ad ſolam eius naturam humanam limitata, falſa, temeraria, & erronea eſt. Quatenus autem eadem quoque propoſitio aſſerit Chriſtum iudicaturum eſſe, non ſolùm mortuos, ſed etiam viuos, ambigua eſt, & fallax. Vnde ſi ſenſus eſt quoſdam homines non eſſe morituros, eóſque non priùs vita defunctos ad iudicium eſſe perducendos, propoſitio noua eſt, temeraria, falſa, & erronea, necnon verbo Dei, & communi Patrum, totiúſque Eccleſiæ ſenſui contraria. 522.

ARTICVLVS VIII.

Credo in Spiritum ſanctum.

Hæc propoſitio malignè propoſita eſt, & ex affectata breuitate, meritò ſuſpecta haberi poteſt. Subdolè enim Spiritus ſancti diuinitatem, eiuſque à Patre & Filio proceſſionem, tacet. Proinde Arrianam hæreſim redolet ſchiſmati Græcorum obliquè fauet, indiuiduámque Trinitatem diſſoluit. Denique tota explicatio diuinæ atque indiuiduæ Trinitatis, octo iſtis articulis comprehenſa, manca, & periculoſa eſt, aueritque fidelem populum à cultu, & reuerentia tribus diuinis perſonis indiuiſè, atque inſeparabiliter debita. Et ſub prætextu breuitatis, & non neceſſariæ explicationis, ſubdolè totum Trinitatis myſterium euertit, cùm tamen perfecta eius, & explicita fides, medium ſit ad ſalutem neceſſarium, víxque tota hæc doctrina excuſari poteſt à dolo, quòd nullam de Filij, & Spiritus ſancti diuinitate, aut etiam æternitate mentionem faciat, ſed contrarium de Filio in articulo 3. inſinuet. 523.

ARTICVLVS IX.

Sanctam Eccleſiam Catholicam; Sanctorum communionem.

Propoſitio hæc, multiplici periculoſa æquiuocatione, & affectata obſcuritate, errorem tegit. Inprimis enim ambiguum, & obſcurum eſt, quid ſit credere *ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Et ſi ſenſus eſt, adhibendam eſſe fidem defi- 524.

nitionibus Eccleſiæ, cum excluſione definitionum quæ fieri poſſent à ſolo eius capite, quaſi Papa extra Concilium nihil definite poſſit, quod ſit de fide; propoſitio eſt temeraria, ſcandaloſa, & Summo Pontifici vehementer iniurioſa. Deinde dubium eſt, quo ſenſu Eccleſiam dicat eſſe *ſanctam*. Et ſi ſenſus ſit, in Eccleſia ſolos Sanctos, & non multos malos contineri, propoſitio falſa eſt, hæretica, & verbo Dei, communíque Patrum ſenſui contraria. Eodémque modo reiiciendum eſt, quod de Sanctorum communione adiungitur, ſi inter ſolos Sanctos bonorum ſpiritualium communio admittatur; in cùm fide certum ſit, omnes qui in Eccleſia ſunt, tam bonos, quàm malos, in bonorum ſpiritualium ſaltem aliquorum participatione vniri. Ac ſi per *communionem Sanctorum*, non tantùm bonorum ſpiritualium, ſed quorumcunque etiam aliorum communio intelligeretur, propoſitio eſſet abſurda, à fide, & recta ratione aliena, & Anabaptiſtarum confuſionem induceret.

Articvlvs X.

Remiſsionem peccatorum.

525. Iſta quoque propoſitio, ſub his generalibus terminis concepta, vel falſa, vel periculoſa eſt. Intellecta enim de perfecta, & abſoluta peccatorum omnium, etiam eorum, quæ quotidie committimus, remiſſione, iam à Chriſto facta, & nobis ſemel in Baptiſmo applicata, hoc ſenſu hæretica eſt, & Sacramenti Pœnitentiæ deſtructiua.

Articvlvs XI.

Carnis reſurrectionem.

526. Si intelligatur de reſurrectione quaſi iam facta, ita vt ampliùs non ſit futura, propoſitio hæretica eſt; iam olim ab Hymenæo, & Phileto aſſerta, & ab ipſo Apoſtolo Paulo 2. *ad Timoth.* 2. *v.* 18. damnata. Intellecta verò de reſurrectione futura, ſed de carne animali, hoc eſt, quæ iiſdem animalibus, deſideriis, operationibus, ac neceſſitatibus ſubiecta ſit, propoſitio falſa atque erronea eſt, & Mahometis impietatem ſapit, contra expreſſam Verbi diuini authoritatem 1. *Corinth.* 15. *verſ.* 42. *& ſequentibus.*

Articvlvs XII.

Vitam æternam.

527. Hæc propoſitio quatenus indefinitè proponitur, atque ita vniuerſaliter extenditur ad omnes, excludendo mortem, qua iniuſti puniuntur, falſa, ſcandaloſa, & hæretica eſt, ianuámque vitiis omnibus aperit, & Deiſtarum huius temporis impietatem, atque inſaniam ſapit.

Compellat in fine, cenſor ſymboli, lectorem ſuum in hæc verba. [Hoc debes cenſuræ, (Chriſtiane lector,) quod poſſis certiſſimos Symboli articulos

diuinæ

Digitized by Google

diuinæ fidei regulas, in prauos, & hæreticos ſenſus facilè detorquere. Eâdem enim methodo, iiſdem ſententiis, imò etiam vtplurimum verbis, propoſitiones Apoſtolicas, temeritatis, erroris, & hæreſis damnauimus, quibus noui cenſoresCatholicorum librorum pronunciata confixerunt. Quòd ſi in iſta Symboli cenſura; non probas, talium cenſorum ſenatui ne ſubſcribito. Vale.] Hactenus ille.

Non exiſtimo poſſe conuenientiùs, ac fortiùs impugnari eam tricandi circa alienos libros pruriginem, & per anfractus, ac obtorſiones verborum autoris, ad iuſtæ cenſuræ aliquam ſpeciem perueniendi ſollicitudinem, quàm monſtrando, (vt hactenus fecimus,) nihil eſſe adeò innoxium, & labis expers, quin ea agendi, & damnandi malignitate, notari, & configi poſſit. Non me latet, nuper Petrum Aurelium in hanc ſcriptionem vomuiſſe, pleraque virulenta, quaſi id ſit illudere verbo Dei.Sed hæc eſt planè friuola criminatio; huiuſmodi enim ad hominem recriminationes à viris piis in non diſſimili materia ſunt adhibitæ. Sic cùm Lutherani ſcripturis ad ſuas nugas aptatis luderent, Cocherus in actis Lutheri anno 1527. ſe librum ex Scripturis malè conſertis conſarcinaſſe teſtatur, ad probandum, quòd Chriſtus non ſit Deus; additque anno 1528. ſe item ſimili arte ac ſcopo, ſcripſiſſe de obedientia Diabolo debita à Deo, & de B.Virginis integritate violata. Vnde liquere volebat,nihil eſſe adeò ſanctum, ad quod impugnandum non poſſent obtorqueri Scripturæ. Similiter ergo Autor cenſuræ Symboli Apoſtolorum, noluit eam fidei regulam conuellere: ſed monſtrare, quo poſſit progredi malignitas ineptiens. Eâdem quippè malignitate, quâ Symbolum Apoſtolorum ineptiſſimè, vt per ſe liquet, criminationi, patere poſſe vidimus, vniuerſum Scripturarum corpus vocari in inuidiam poſſe, certum eſt. Pugnantibus in ſpeciem variis Scripturæ locis, libros duos impleuit Iulianus Toletanus, monſtrans non pugnare reipſa. Quid verò faciliùs fuerit, adhibita ea iudicij peruerſitate, quam impugnamus, quàm vnum ex libris, quo alteruter locus cum alio ſe collidere viſus continetur, improbare, atque damnare? Quare meritò concluditur, æquum cenſorem, illa anfractuum ad nocendum, & damnandum captatione, ſeriò abſtenturum, nec tricis in cenſendo de alienis operibus daturum operam. 528.

De ſcriptoris mente, non ex plagulis detruncatis, ſed ex textura ſcriptionis, pronuncianto.

Fixit hunc canonem S.Eulogius Alexandrinus *lib. contra Seuerianos, & Tritheitas*, referente Photio *cod. 225. initio*, cuius orationem, quod aliquid fortius, & potentius deſpondeam, placet adſcribere. Sic enim de Eulogio Photius. [Conſtituit legem, & canonem, ſcripta diiudicare non oportere ex parte: neque fragmenta quædam ſumendo, ex his de tota ſcriptoris mente iudicium ferendum. Hoc enim Propheta execratur: *Væ Prophetis, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident*. Hanc legem, ac regulam, & Patrum noſtrorum decreta confirmant. Etenim Euſtathius Antiochenus Epiſcopus, ſex aduersùs Arrianos libris, his verbis ſcribit. Sed Arrianæ ſcenæ ſectatores peccatum feciſſe Chriſtum iactant. Et pòſt non longè. Illud, *Deum in Chriſto mundum ſibi conciliaſſe*, neque memoria tenent, nec linguæ organis conferunt. Sed veluti graues calum- 529.

Digitized by Google

niatores, & accuſatores locum labefactantes, accuſationis certamen inſtituunt. Deinde, & legis decretum. Oportet verò veritatis ſtudio legitimè certantes, omnia abundè accipientes offerre. Sic Diuinus Baſilius, ad hunc modum Sozopolitis ſcribens. Non recens opinionis hæc impietas, ſed & olim ab abſurdo inſano Valentino inchoata, qui pauca Apoſtoli verba contrahens, impium ſibi figmentum præparauit. Vt hæretici amentes ſolent partem aliquam Scripturæ arripere, & hanc deprauare: propter hanc cætera condemnare, & ab ſacrarum lectionum calumniis, & diuiſionibus, impium dogma conflare. Sic & Apoſtolorum Princeps ab impiis accuſatus eſt. *Vt diuideret Emanuelem*, (inquit,) *Ieſum Nazarenum quomodo vnxerit ipſum Deus ſancto Spiritu, & virtute, qui venit beneſacturus, & liberans omnes tyrannide oppreſſos Diaboli, quia Deus erat cum eo.* Et profectò Paulum Orbem terrarum pietatis præconio percutientem, ſimilibus iniuriis, & calumniis perſtringit; in quibus concionatus Athenienſibus locutus eſt. *Annunciat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant, eo quòd ſtatuit diem, in quo iudicaturus eſt orbem in æquitate, & viro, in quo ſtatuit fidem prabens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis.* De quibus iterum ad Hebræos ſcribens ait. *Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte.* Et princeps calumniator igitur proprij furti, & lacerationis iudicem ſeipſum conſtituens; non vt hominem dicentium ſupremum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cognoſceret præcones ipſius. Sed non ſic veritatis amicus. Et prædictis adiungens quæ ex alia parte de Saluatore à pietatis præcone denunciata ſunt, extra omnem iniuriam pietatis magiſtros oſtendit, & illud adiungit: *Patres ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula, Amen.* Certè, & illud, *qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ.* Hæcque primis accommodans, & Neſto ium impium in his accuſabit, & pietatem clariorem reddet. Et ſic ſuis ſumi diuinus Baſilius, fieri de orationibus iudicium ſuadet, quibus ad Monachos ambiguè dicta perſcribit, & obſcurè dicta in aliquot ſacræ Scripturæ locis viſa, vt alia clarè dicta lo.a oſtendunt. Non oportere per aliquot fragmenta & diuulſiones, ſcriptoris pietatem iudicare. Adeò clarum radium emittit veritas, vt Seuerum in his excutientem, & tamen conſenſum ſuaſiſſe, ſcribit ad Iulianum Halicarnaſſeum. Oportet igitur præceptiones ſanctorum ſanctæ Eccleſiæ Doctorum, per occaſionem perfectè legere, & de toto ſenſu non periculosè coniectare. Hoc in Apoſtolicis, atque Euangelicis ſcriptis, atque adeò in omni diuinitus inſpirata Scriptura ſeruandum eſt, quando non in vna voce, ſcilicet epiſtolæ, vel operis collocanda eſt ſcriptoris pietas. Sic & veri canonis fulgur, Seuerum cæcum proprio fulgore tamen frui ſinit, ſed inexpugnabile legis robur cognoſcere licuit; vti verò conſueta ſententia neglexit. Piæ enim memoriæ Beati Leonis librum, non lege quam prædicauit, ſed contraria expendens lingua, & per fragmenta quædam, & pernicioſis ſermonibus præfando, viſus eſt de pietate piè ſcribere: ipſe reus verè exiſtens, eorum quæ aliis obiicere auſus eſt. Quis enim alius acutius telum in Neſtorium impium torſit, quàm voce robuſta Leo? Impatibilis Deus dignatus eſt homo fieri, & immortalis mortis parere legibus. Hæc ſycophanta prætermittit; alia verò quædam dicta reſecans, ad ſuum dogma rapit.]

530. Non ſoli SS. Baſilius, & Eulogius, de ea peruerſitate calumniandi ſcripta aliena,

aliena, ex truncatis, & à reliquo ſcriptionis corpore auulſis laciniis, expoſtularunt. Eadem aliorum quoque Patrum vox fuit. Origenes *lib. 2. contra Celſum*, tractans locum ex *Matth.26.* deprauatum à Celſo Epicureo, ſic habet. Euangelicum dictum incuſando deprauat, quaſi tragœdiam agat; & illa opponit, quæ minùs conſcripta ſunt. Non enim vſpiam repetit, Ieſum ſuum obitum deploraſſe. Corrumpit præterea eius dicti, & itidem ſententiam. *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*; hæc tamen illius in partem cùm pietatem, tum eius animi magnitudinem profert. Móxque, & illud quod ad ſcriptum eſt adiicit: *Non tamen vt ego volo, ſed vt tu*, ne Ieſu quidem, vt Patri placitum erat, ad ea quæ ipſe perpeſſurus iam eſſet obtemperantiam ſimular, hic ſe perlegiſſe, quam vtique cùm illud, inquit, ſignificatur. *Si autem fieri non poteſt, vt tranſeat à me calix iſte, fiat voluntas tua*, haud ſecus hic faciens, atque impij ſolent, quia peruerſè intelligunt quæ litteris ſacris ſunt tradita, & iniuſtitias in excelſum loquuntur. Id namque, quod loquitur Deus, *ego interficiam*, audiſſe iſtos ſat conſtat, & nobis quæ ſæpè obiiciunt; at vbi & *ego viuere faciam*, acceperunt, nihil prorſus de cætero dicti Domini reminiſcuntur, ſignificantis eos iri à Deo diſperditum, quia ad omnem perniciem vitam hanc dùcunt. Et ſanè, quia prauè, & nequiter egerint, ab eo perduntur; quià verò peccato ſunt mortui, gloria ſempiterna donantur. Sic itaque illi *percutiam* illud, intellexerunt, *ego ſanabo*. Quod vtique perſimile eſt vſurpato Medicorum ſermoni; qui affecta corpora, attrectando, vulnera quidem faciunt grauiora, vt ab his & noxia demant, & quæ ſanitatem intercipiunt tollunt; cùm alioquin dolore medendo afficiant, nec vlcera dirimant, ſed corpora curando ſanitati reſtituunt, qualem animo iam deſtinauerant. Sic igitur, & Celſi Iudæus illud exponens, *Pater tranſeat à me calix iſte*, nihil tamen explicat, quæ ſubſequuntur; & Ieſu promptitudinem ad paſſionem confirmant, vel conſtantiam præferunt.]

S Hilarius non multum ab initio libri de Synodis, [Oro vos per Domini miſericordiam, vt quia nihil ad vos de diuinis, vt voluiſtis, rebus, & de fidei noſtræ intemerata conſcientia, erit per has litteras ſermo, ne quiſquam de me ante ſermonis conſummationem per literarum exordia exiſtimet iudicandum. Iniquum eſt enim, niſi comperta vſque ad fidem ratione dictorum, prædicatam ſententiam ex initiis, quorum cauſa adhuc ignoretur, afferre; cùm non de inchoatis ad cognoſcendum, ſed de abſolutis ad cognitionem ſit iudicandum. Eſt enim mihi non de vobis, vt Dominus ſenſui meo conſcius eſt, ſed de quibuſdam nimium apud ſe acutis, & prudentibus, metus: non intelligentibus per Beatum Apoſtolum ſibi ne ſuperſaperent, præceptum, quos vereor nolle omnia ea, quorum abſolutio à me in conſummatione erit præſtanda, cognoſci; dum verum intelligi ex eis quæ abſoluentur euitant; ſed quiſquis hæc legenda, & cognoſcenda ſuſceperit, modum ſibi, atque mihi patientiæ fidelis indulgeat, & vſque ad abſolutionem vniuerſa percenſeat.] 531.

Caſſianus *lib. 7. de Incarn. cap.14.* Neſtorium inſequens, ſic habet præter cætera. [Cùm id truncatum poneret, quod integrum ſcriptum eſt, non vidit reſerata ſacri voluminis ſerie, redargui impudens, atque apertum poſſe mendacium. O ſtulta blaſphemiæ amentia, quæ dum ipſa non videt quid

Digitized by Google

ſequi debeat, etiam illud non ſapuit quid legi poſſit. Quaſi verò, quia auferebat ſibi intelligentiam, auferre poſſet omnibus lectionem: aut ideò perdituri omnes ad legendum oculos capitis ſui eſſent, quia ipſe iam mentis oculos perdidiſſet. Audi ergo hæretice, quod furatus es, audi plena, & integra, quæ debilia, ac truncata poſuiſti.]

532. Vigilius *lib.4. contra Eutychem*, pugnans pro ſancto Leone, cuius ſcripta Eutychiani Neſtorianiſmo ſordere contendebant, longam aduerſarij repulſionem ſic concludit, ſub libri medium. [Quæ cùm ita ſint; inhoneſto vtris officio; religioſis callidè inſidiaris, vt ſuperiora demendo, ac ſequentia non addendo, ita media eligas; vt verba ſententijs exuens, de eorum nuditate pro arbitrio ludas. Redde igitur ſuis omnia locis, & propria ſententiis indumenta reſtituas; & noli inſidioſis fraudibus calumnias innectere, & quod ad demonſtrationem verarumque dictum eſt naturarum, ad dualitatem non referas perſonarum.]

533. Optimè, & ad rem præſentem opportuniſſimè Philippus Abbas *epiſtola 5.* [Et ſi aliquid (inquit) in libro inuenitur, quod per ſe conſideratum debet forſitan accuſari, poteſt, (niſi fallor,) conſideratis præcedentibus, vel conſequentibus excuſari. Ad condemnandum quemuis librum, non eſt prætendenda duarum, vel vnius ſcrupuloſitas dictionis, ſed conſideranda totius ſeries lectionis. Nuſquam enim ſimul omnia poſſunt dici; & ſunt nonnulla quibus ſingularibus poteſt meritò contradici, ſed cùm omnia pariter attenduntur, quæ videbantur reſpuenda, plerumque præſidio circumiacentium muniuntur.]

Etiam Ethnici, indignitatem, quam exagitamus, intolerandam eſſe cenſuerunt. Apuleius enim ſub Apologiæ finem *pag.* 532. æmulum, & criminatorem ſuum, eam ob cauſam ſic impugnat. [Totam ſodes epiſtolam, cedo. Sine omnia inſpiciam, à principio ad finem perlegam. Multa ſunt, quæ ſola prolata, calumniæ poſſint videri obnoxia. Cuiuis oratio inſimulari poteſt, ſi ea, quæ ex prioribus nexa ſunt, principio ſui defraudentur. Si quædam ex ordine Scriptorum, ad libidinem ſupprimantur. Si quæ ſimulationis cauſa dicta ſunt, adſeuerantis pronunciatione potiùs, quàm exprobrantis, legantur.] Itaque mox poſt prolatam fraudem aduerſarij, ob ſuppreſſionem nonnullorum in ea Epiſtola, iis tantùm prolatis, quibus grauari videbatur, ſubdit. [Oro te Maxime, ſi litteræ itavt partim vocales dicuntur, etiam propriam vocem vſurparent; ſi verba, itavt Poëtæ aiunt, pinnis apta vulgò volarent; nonne cùm primùm epiſtolam iſtam Ruffinus mala fide excerperit, pauca legeret, multa, & meliora ſciens reticeret, nonne tunc cæteræ litteræ, ſceleſtè ſe detineri proclamaſſent? Verba ſuppreſſa de Ruffini manibus foras euolaſſent? Totum forum tumultu compleſſent, ſe quoque à Pudentilla Miſſas, ſibi etiam quæ dicerent mandata? Improbo, ac nefario homini, per alienas litteras falſum facere tentanti, ne auſcultarent, ſibi potiùs audirent; Apuleium magicæ non accuſante à Pudentilla, ſed accuſante Ruffino abſolutum.]

De alienis

De alienis ſententiis, ne ex guſtu ſuo, aut ſuorum, cenſento. Probabilitatem doctrinæ à qua ipſimet abhorreant, agnoſcunto.

Sunt quædam adeò anguſta pectora, vt quicquid extra ſententias, quibus ſe addixerint, audire contigerit, improbandum putent. Duobus omninò modis id accidere, depreheoſum eſt. Nam vel gentilitium, (vt ſic dicam,) vitium eſt, quia ſcilicet totus cœtus, vel natio, vnam aliquam ſententiam probat: vel certè peculiare, & priuatum; nimirum, quia ita ipſimet cenſori iam pridem viſum. 535.

De labe priore, ſapienter omninò ſtatuit Alphonſus de Caſtro *lib. 1. contra hæreſ. cap. 7. ferè initio*, verbis illis. [Sunt plerique qui ſic afficiuntur aliquorum hominum ſcripturis, vt ſi fortè quempiam viderint, qui vel digito tranſuerſo, ab eorum ſententia diſcedat, (oculatus teſtis loquor,) hæreſim ſtatim inclament.] Et paulo pòſt, allegato S. Auguſtini loco ex *epiſtola* 19. quo profitetur, ſua ſe ſcripta agnoſci velle, tanquam ab homine ſcripta, ſubdit Caſtro. [Quare, (fateor,) me non poſſe cohibere iracundiam, quoties video aliquos ita addictos hominum aliquorum ſcriptis, vt impium autument, ſi vel in modica re quis ab eius ſententia diſcedat. Volunt enim hominum ſcripta, velut Diuorum oracula recipi; illúmque honorem illis exhiberi, qui ſolis ſacris literis debetur. Non enim iurauimus in verba hominis, ſed in verba Dei. Ego enim miſerrimam hanc dicerem ſeruitutem, ſic eſſe humanæ ſententiæ addictum, vt non liceat vllo modo illi repugnare. Qualem patiuntur ij, qui ſe tantùm Beati Thomæ, aut Scoti, aut Ochami dictis ſubiiciunt, vt ab eorum placitis, in quæ iuraſſe videntur, nomina ſortiantur, quidam *Thomiſtæ*, alij *Scotiſtæ*, alij *Ochamiſtæ* appellati. Paulus quidem iuſſit, captiuare intellectum noſtrum, ſed in obſequium Chriſti, non autem in obſequium hominis. Quo fit, vt hi, qui tam leuiter de hæreſi pronunciant, non expendentes de qua re loquantur, ſæpè ſuâ ipſorum feriantur ſagittâ, incidántque in eam foueam, quam alij parabant. Nam velle humanas ſcripturas in diuinarum ordinem connumerare, hoc veriùs dixerim hæreſim: quod faciunt hi, qui humánis ſcriptis diſſentire, impium autumant, perinde ac diuinis: Quales ego vidi in tantam inſaniam deueniſſe, vt non ſint veriti ad populum in publica Concione hoc effundere. [Quiſquis à doctrina Beati Thomæ diſceſſerit, ſuſpectus de hæreſi eſt cenſendus.] Sed & Minoritis, quod in verba Scoti iuraſſe videantur, non parcit Caſtro, paulo pòſt; & vniuerſim toto illo capite, monſtrat fallaciſſimam eſſe rubricam, qua damnatur ſententia aliqua, tantùm, quia eſt contra aliquem Doctorem quiſquis tandem ſit ille.

Præuerat Alphonſo Ochamus *tract. de Corp. Chriſti c. 36.* verbis illis: [Deteſtanda eſt aliquorũ modernorũ præſumptio, qui ſe ſupra ſe extollentes, cupientes ſoli vocari Rabbi, omnẽ opinionẽ à ſuis dogmatibus diſſentientem, agitati inuidia damnantes, quia per rationem neſciunt improbare, tanquam periculoſam, & hæreticam, caninis latratibus lacerant inceſſanter.] Item Ioannes Maior multus eſt in refellendo ſenſu quorundam, qui quod Sancti Thomæ doctrinam, (vt loquebantur,) 536.

loquebantur,) canonizatam eſſe contenderent, iis elogiis, quibus à ſummis Pontificibus eſt exornata; tantùmnon habebat pro erronea, vel etiam hæretica, doctrinam quamcunque ab ea diſcrepantem. Verſat eandem cum Maiore molam, Demicius Thadæus *in Nuela Franciſc. à pag.* 35. Prudentiores inter patricias familias, in quibus hic æſtus viget, quantoperè hanc ingeniorum ſeruitutem, & mancipationem ad aliena ſenſa improbarent, non diſſimularunt: Canus præſertim 7. *de locis cap.* 8. *& lib.* 8. *c.* 4. *& lib* 9. *c.* 7. *ac lib.* 10. *c.* 5. *& lib.* 12. *cap.* 4. ſubſcribit Bannes 1. *p. q.* 1. *art.* 8. Dixi in hanc rem nonnulla, tractans quid cenſendum de libris refertis noua doctrina.

537. Aiebam eſſe alios adeò ieiunæ mentis, tamáque cordis inopia laborantes, vt nihil exiſtiment probabile, niſi quod ipſimet tradiderint, aut probabile eſſe fuerint perſuaſi. In huius genij hominem quandoque incidi, qui cùm in illuſtri Academia, diu multúmque res theologicas in ſcholis verſaſſet, nec aliquid tamen extra Neotericum quempiam legiſſet, adeò nihilominus tenax erat ſenſus ſui, vt quicquid non tradidiſſet, duceret improbabile: cenſurarum autem etiam extremarum, quibus aliquid, vel erroris, vel hæreſeos notatur, eſſet liberaliſſimus. Argumento ſit, quod cùm eo loco, quo ipſe ſtudiis præerat, veteranus Profeſſor tractans 2. 2. docuiſſet, non eſſe ex fide certum, Sanctos, qui ab Eccleſia in cœlitum numerum referuntur, reuera Sanctos eſſe; Ariſtarchus ille ineptus, & in ſuperlatiuo gradu ridiculus, eam ſententiam, quæ Sancti Thomæ, & omnium retrò antiquorum fuerat, & vt hominis immemoriam vellicemus, tradita diſertè eſt à Suareſio, qui illi pro numine theologico, & cortina doctrinæ ſemper fuit 2. 2. *tract.* 1. *diſp.* 5. *ſect.* 8. *num* 8. tanquam ſuſpectam erroris, & hæreſi proximam explodere, ac latebris damnare conatus eſt. Qua ignorantia, (ni malis ſimplicitate,) vix video quid damnoſius, quidve eam perſonam dedecentius proferri queat. Præſertim, quia bonus hic Gamaliel, cùm aliquando manus conſerere in ea cauſa voluiſſet, adeò languidè, ne dicam miſerè rem egit, vt appareret aliud eſſe de alienis ſententiis ex guſtu tantùm ſuo pronunciare, aliud ſolidè, & validè contrarium euincere. Eiuſdem genij videtur fuiſſe vnus quiſpiam cenſor, qui ex priuata perſuaſione ante annos aliquot Emanuelem Sa, pluſquam centum confoſſum plagis, Deiphobum, exhibuit in Aphoriſmis Confeſſariorum. Henriquem verò Summæ Moralis authorem, planè proſcripſit; quamuis vtriuſque ſententiæ, à cenſore confixa, eſſent multorum, & veterum, & recentiorum, haberentúrque planè probabiles. Itaque Hiſpanica, & Luſitanica Inquiſitio, Henriquem planè habuit pro nitente, ac puro. In Emanuele autem, duo expungi voluit: vnum de abſolutione per litteras, quod poſt eius obitum à Clemente VIII. fuerat definitum; alterum, quod ad Sacramentum Vnctionis pertinebat, cuius materiam omninò voluit eſſe ab Epiſcopo benedictam, contra quam ſenſerat Manuel. In omnibus aliis nihil fuiſſe, quod cenſuram mereretur, pronunciatum eſt ab vtraque illa generali Inquiſitione, de ſententia tot Academiarum.

538. Quare prudens cenſor, qui nolit alienæ cenſuræ plurium, & peritorum patere, agnoſcat probabilitatem ſententiarum, quæ verè ſunt probabiles; nec eam, vel ex ſuorum, vel ex ſuo proprio ſenſu metiatur. Ac proinde ne ſit vnius & alterius quantumuis grauis autoris lectione contentus; ſed varios, ac ſi fieri poſſit, eruditos omnes ſcriptores, peruoluet; priuſquam de puncto quopiam durius

durius aliquid ſtatuat: memineritque probabile aliquid eſſe re vera poſſe, quamuis nobis iuxta noſtra principia, & præconceptiones videatur falſum. At nullum eſt peruerſius iudicium, quàm quod ex præconceptionibus fertur, iuxta illud Ennodij *in Apologetico.* [Quiſquam ne, cauſarum ex præcognitione ſancit euentum, & rabidis terminum poſitura conflictibus ſic metitur, vt pernix deciſio, dum inquiſitione eſſe ſenior innoteſcit, fauorem conſentis accuſet?]

Nihil non intimè, ac penitiſſimè per ipſoſmet perua ſum, configunto.

Miſerabile omninò, ac miſerandum eſt iudicium, quod ab eo fertur, qui rem de qua iudicat, non habet perſpectam. Scitè Franciſcus Picus *in Apolog. q* 4. *de Cabala, & magia naturali*, refert quemdam ex iis, qui actiùs in ipſius Pici operum cenſuram excanduerant, præſertimque ad nomen *Cabala* commouebatur, interrogatum, quid verò eſſet ea Cabala, quam in Pici lucubrationibus adeò exoſam haberet, reſponſum dediſſe, fuiſſe perfidum quemdam, & Diabolicum hominem, qui dictus eſt *Cabala*; & hunc multa contra Chriſtum ſcripſiſſe. Inde ſequaces eius, dictos *Cabaliſtas*. Audin' lamiæ turres, & pectines Solis? Non abſimili inſulſitate, plerique ea interdum improbant in alienis libris, quæ ſi rectè intelligerent, approbarent, damnatione certè abſtinerent. Quare cenſor neceſſe eſt, vt peruadat, quod damnat, niſi poſticæ ſannæ ſubiacere, & ludibrium peritis debere velit; imò Deo ipſi, ac æquitati, & iuſtitiæ infenſus ſit qui ſecus faxit. 539.

Ipſi Gentiles, noſtris in hac re exemplo eſſe poſſent, iuxta illud Clementis Romani *lib.* 2. *conſtit. c.* 52. *aliàs* 46. [Contemplamini, (inquit,) iudicia ſæcularia, quorum poteſtate videmus trahi parricidas, adulteros, veneficos, ſepulchrorum violatores, latrones; hi enim ſtatim vt ab iis, qui reos in iudicio ſiſtunt, quæſtiones de eis habitas acceperunt, quærunt ex malefico ipſo, an ita ſe res habeat. Ille verò ſi aït, non ſtatim mittitur ad ſupplicium; immò pluribus diebus cum multa deliberatione, ac conſultatione, & interiecto velo, inquiritur in eum. Poſtremò, qui ſuffragium de capite contra eum locutus eſt, ſublatis manibus ſolem reſtatur, innocentem ſe eſſe, ac mundum à ſanguine hominis illius. Itaque iſti quamuis Gentiles, qui neque Deum nouerunt, neque ſciunt vindicari à Deo, eos qui innocentet condemnati ſunt, tamen cauent.] Idem egregiè firmat S. Baſilius *epiſt.* 79. [Qui rerum, (inquit,) in hoc mundo potiuntur, quando facinoroſum aliquem morti ſunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertiſſimos quoque ad cauſæ tractationem aduocant, multúmque temporis inſumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem ſuſpicientes, multúmque ingemiſcentes, ac iudicandi neceſſitatem deplorantes; nemini non manifeſtum faciunt, quod non ex propria libidine, ſed ex neceſſario legis miniſterio, condemnationis inferant ſententiam.] Ex Platone idem confirmo *in Morali diſt.* 4. *num.* 476. Itaque peruadenda omninò eſt cauſa, de qua eſt pronunciandum, & eius diſcuſſioni, ac introſpectioni, diligenter inſiſtendum. 540.

Nec verò peruadere quis cenſetur, quod aliena duntaxat teſtificatione com- 541.

pertum habet. Quare neceſſe eſt, vt cenſor, oculatus, non auritus ſit iudex. Ipſe Deus, quod egregiè monuit Philo *de confuſ. lu g.* deſcendit, vt videret, priuſquam condemnatione percelleret. [Vt doceamur, moneamúrque, ne quis homo de abſentibus rebus, & incertis putet ſe poſſe certam coniecturam facere; ſed potiùs introſpecto negotio diligenter, teſtis adhibendus eſt. Quapropter in optimè conſtituta Republica, lege cautum eſt, ne quis audita dicat pro teſtimonio; quia iudicium auditus naturaliter facile eſt corruptoribus. Apud Moſem quoque inter vetita legitur, *non admittes auditionem vanam.* Vbi non tantùm interdicit, ne quis falſum ſermonem, aut ſtultum accipiat auribus; ſed docet, quòd ad manifeſtam veritatis perceptionem longè minus, quàm viſus, idoneus habeatur auditus, cùm ſit refertus vanitatibus. Hanc cenſemus eſſe cauſam, cùr deſcendiſſe Deus dicatur, vt ciuitatem, ac turrim viſeret.] Idem *lib. de Officio iudicis*, expendens præceptum legis de purgatione aurium iudicis, [Ne ſcilicet, (inquit,) iudex rei cuipiam aures temerè præbeat, ſignificatur. Qui animum attendit teſtimonio eorum, qui rem ſolùm auditione acceperint, non prudenter quidem & ſana mente, ſed temerè, & inconſultò attendit. Siquidem oculi cùm in rebus geſtis defigantur, eas ipſas res quodammodo contingunt, & ſubſidio lucis, qua omnia colluſtrantur, aperiuntúrque, penitus comprehendunt. Auribus autem, (vt quidam ex veteribus ſcriptoribus appoſitè dixit,) minus fidei eſt adhibendum, quàm oculis: quippe cùm rebus non interſint illæ quidem, ſed ſermonibus, qui ſunt rerum interpretes, quíque verum dicere non ſemper ſolent, in omnes partes rapiuntur. Quapropter quidam ex Græcis legumlatoribus, qui è ſacraris legis Moſaicæ tabulis idem ipſum transferebant, præclarè videntur præcipere, ne aures teſtes adhibeantur; perinde ac ſi oporteat ea quæ quiſpiam viderit, certa iudicare, quæ autem audiuerit, incerta.] Effuſè ſubſannandos ſe propinarunt, annis ſuperioribus iudices quidam, quod ex nuda duorum vagorum, (quorum etiam vnus Religioſi ſtatus deſertor erat,) teſtificatione, adduci ſe paſſi eſſent, vt libros in oris procul diſſitis vernacula orarum illarum lingua conſcriptos, quorum ne vnam quidem vocem cenſores huiuſmodi agnoſcebant, cenſuris ſuis confixos voluiſſent. In re adhuc propè calente, tempero pluribus.

542. Quare vt hanc de neceſſariis cenſori dotibus diſputationem concludam, meminerint cenſores, quàm arduum ſit munus iudicare, ſéque iudicandos non dubitent, & omni virtute muniant pectus, ſi ritè obire hoc munus volunt. Philo optimè *initio libri de Iudice*, [Abſurdum fuerit, eos in culpa hærere, qui iura præſcribunt aliis, quandoquidem ab his potiſſimùm, exemplum vitæ petendum eſt. Sicut enim ignis quæcumque admouentur calefaciens, ipſe primùm innata ſibi vi calet; nix contrà, ſuapte natura frigida, infrigidat & alia; ſic iudex ipſe debet eſſe plenus iuſtitia ſi aliis ius adminiſtraturus eſt, à quo ſeu fonte promanant fluenta dulcia legum, & potabilia ſitientibus iuſtitiam. Id ita demum fiet, ſi qui ad iudicandum aſcendit Tribunal, iudicari ſe non minùs, quàm iudicare cogitet, & vnâ cum poteſtate, aſſumat prudentiam, ne decipiat; iuſtitiam vt ſuum cuique reddat; fortitudinem ne flectatur precibus, aut miſericordia, quo minùs animaduertat in conuictos ſceleris.]

543. Congruit item huic loco illud Ioannis Sariſberienſis *lib. 5. polycrat. cap. 12.* poſtquam præmiſit de iudicum ſacramento, quo alligantur, ritè; & ex iuris, non

Digitized by Google

non ex affectus proprij, vel alienæ voluntatis amuſſi, ferre iudicium. [Ipſo iure cautum eſt, vt ſacrorum Euangeliorum Scripturæ terribiles, ante ſedem iudicialem deponantur, ibique ab initio litium, ad finem vſque permaneant; nec amoueantur, niſi ſententia recitata, quo totius Conſiſtorij latitudo, Dei ipſius repleta præſentia, omnibus ad ſacroſanctas Scripturas, metum incutiat, & reuerentiam; & ab inquiſitione veritatis, omnis iniquitas propulſetur.] Codex SS. Euangeliorum exhibet Chriſtum, quod vel ex illo exemplo conſtat, quo in ſactis Conciliis, codex Euangeliorum throno impoſitus, in media Concilij Baſilica ſtatuebatur, vt Chriſtus Concilij Præſes agnoſceretur. Qui igitur iudicant, meminerint ſe iudicandos, & præſentem iudicij incorruptiſſimi ſuper eos intuitum extimeſcentes, ne ſtatuant oculos ſuos declinare in terram.

EROTEMA IV.

Quod alienos libros malè configentium, peccatum.

OMninò grauem eſſe culpam eius, qui alienum librum immeritò configit, intelligi poteſt ex damnis, quæ inde in libri autorem, & alios redundant. 544.

Ad damnum me reſtringo, vt miſſam faciam charitatis violationem, quam apertè infert indebita in alienum fœtum graſſatio, qualem admitteret, qui in liberos alicuius ſæuiret. Neque enim, vt eſt apud Syneſium, aliter erga libros ſuos quiſque afficitur, quàm parentes erga liberos, ſuntque hi, mentales veluti fœtus. Eam item ob cauſam me ad damna reſtrinxi, vt miſſam facerem ingratitudinem, quæ certè inſignis eſt erga libri ſcriptorem. Hic enim velut communis quidam Orbis terrarum Magiſter, (prout Themiſtium, Conſtantius de eo agens appellauit, & ſcriptores Seneca *epiſt.64.*) eadem gratitudine, & obſeruantia colendus fuerat, qua Magiſtri à Diſcipulis coluntur, aut coli debent: quam eſſe debere longè maximam, & eximiam, oſtenſum eſt in tractatione *de obſeruantia.* Pro ea autem gratitudine, per ingratitudinem non leuem, configitur, damnatúrque. Et quidem, quod acerbius eſt, ſine cauſa, & pro bonis tot, ac tantis, quæ ab idoneo ſcriptore manant, vt videre eſt apud Laurentium Iuſtinianum in præfatione ad librum ſuum *de caſto connubio Verbi, & Animæ,* retribuuntur ei mala.

Malæ libri confixio, iniuſtè lædit Autoris famam: hæc ex bono libro, cuiuſmodi.

DImiſſis ergo his maculis queis confixio iniuſta ſordet, conſtat interuenire in eo facto, veram aduerſus libri Autorem iniuriam, contra verum, & proprium ius famæ, quod libri confixione violatur. Nam & ipſa fama directè tollitur, & nigro theta deformatur, proſcinditúrque: & ne augeſcat, (quod 545.

libro bono ſi indemnis abiiſſet, præſtandum erat,) malignè impeditur. Et labes quidem inuſta famæ autoris, tamdiu durabit, quamdiu memoria confixionis ſuperſtes erit; quod plerumque, præſertim apud aliquos, eſt valdè diuturnum. Impeditio autem famæ à bono libro obuenturæ autori, quantum ſit damnoſa, non poteſt melius deprehendi, quàm ſi conſideremus, quantum decus, quámque longæuum, autori obtingat ex libro bono. Graues ſanè ſcriptores, hoc decus tanquam æternum celebrant, cùm profani, tum noſtri, Plinius *lib. 1. epiſt. 3. in fine*, Caninium Ruffum, ſic horratur ad ſcribendum. [Quin tu, (tempus enim,) humiles & ſordidas curas aliis mandas, & ipſe te in alto iſto, pinguique ſeceſſu ſtudiis aſſeris? Hoc ſit negotium tuum, hic labor, hæc quies: in his vigilia, in his etiam ſomnus reponatur: effinge aliquid, & excude, quod ſit perpetuò tuum. Nam reliqua rerum tuarum, poſt te, alium atque alium dominum ſortientur. Hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel cœperit.] Et *lib. 2. epiſt. 10.* ſic affatur Octauium. [Habe ante oculos mortalitatem, à qua aſſerere te, hoc vno monimento potes. Nam cætera fragilia, & caduca, non minus quàm ipſi homines occidunt, deſinúntque.]

Martialis *lib. 10. Epigram. 2.*

Lector; opes noſtræ, quas cùm mihi Roma dediſſet,
Nihil tibi quod demus, maius habemus, ait.
Pigra per hunc fugies ingrata flumina lethes,
Et meliore tui parte ſuperſtes eris.
Marmora Meſſala findit caprificus, & audax
Dimidios Criſpi mulio ridet equos.
At chartis nec fata nocent, nec ſecula præſunt:
Solaque non norunt hæc monumenta mori.

Ex Naſone, Horatio, Lucano, Tibullo, Tullio, & Anthologiæ ſertis, id ibi egregiè illuſtrat, præſtans in paucis interpres Matthæus Raderus.

546. Chriſtiani, eam ſcriptionis bonæ perennitatem æquè agnoſcunt. Autor libri *de operibus Chriſti cardinalibus, in præfatione*, per ſcripta, viuacem autorum famam, & gloriam indelebilem perſeuerare docet; & ſecula tranſcendere. Poſſidius in calce vitæ Sancti Auguſtini, eius perpetuam fore memoriam ob libros conſcriptos, haud falſus vates confirmauit, adducto etiam hoc ſecularis Poëtæ de ſe loquentis epitaphio, quod tumulo ſuo adſcribi voluit.

Viuere poſt obitum vatem, vis noſſe, viator?
Quod legis, ecce loquor, vox tua nempe mea eſt.

547. Petrus Bleſenſis *epiſt.* 77. [Noſtra etiam ſcripta, quæ ſe diffundunt & publicant circumquaque, nec inundatio, nec incendium, nec ruina, nec multiplex ſeculorum excurſus poterit abolere. Sola ſcripta ſunt, quæ mortales quadam famæ immortalitate perpetuant, & actibus veterum, quos traducunt ad poſteros, nullam permittunt obrepere vetuſtatem.

Ore legar populi, pérque omnia ſecula fama.
Si quid habent veri vatum præſagia viuam;

dicit Ouidius. Cum Antonius linguam Ciceronis abſcinderet, quia in ipſum dictauerat inuectiuas, dicitur ei Cicero reſpondiſſe:

Nil

Nil agis Antoni, ſcripta diſerta manent.
Quis hodie Lucilium cognouiſſet, niſi eum Seneca ſuis epiſtolis illuſtraſſet. Plus Cæſaris laudibus addiderunt ſcripta Virgilij, & Lucani, quàm omnes diuitiæ, quas de diuerſis mundi Prouinciis adunauit. Prudentia Ithaci, & Pelidæ virtus, ſub tenebris ignorantiæ vſque hodie latuiſſent, niſi eas diuina Homeri mens, carmine publicaſſet. Ideò Principibus terræ, & his qui res arduas mundi gerunt, nihil ad laudis acquiſitionem poſſet commodius inueniri, quàm eos familiares,& amicos habere, qui ſcribendo ſcirent, & poſſent res geſtas ad poſteros deriuare.]

Eadem confixio aliter Autori iniurioſa, imò Orbi vniuerſo, ob reſtinctum inde ſcribendi ſtudium.

Hactenus de prima, & patentiſſima iniuria aduersùs ſcriptorem in libro ſuo iniuſtè confixum. Et poteſt quoque alterius generis vera iniuria contra Autorem admitti, ſi ob confixionem lucro ſperato excidat, aut imminutionem ſubeat fortunarum, non refuſis expenſis, quas ab eo circa librum confixum factas fuiſſe contigerit. Ea verò iniuria, frequentiùs, (apud nos quidem,) Bibliopolis infertur, cùm ob confixionem librorum magnis ſumptibus editorum, diuenditione prohibentur. In quemcunque verò cadat, iniuria eſt vt plurimum grauis. 548.

Sed latiùs peruagatur iniuria per malignam confixionem,nec in vnius modò, vel alterius, ſed in vniuerſi planè orbis incommodum vertitur. Quàm enim hominum vniuerſitati conducat, libros conſcribi, me tacente, res ipſa loquitur. Et intelligi poteſt ex illis, quæ Gerſo latè diſputat integro libro de laude ſcriptorum, hoc eſt, *exſcriptorum*, ſiue amanuenſium, qui alienos libros deſcribentes, perpetuam faciunt diſciplinarum tranſmiſſionem; quod nondum tunc inuecto, aut vulgato calcographiæ vſu, eximiis laudibus celebrat Gerſo, negans eſſe ſeruile opus, in feſtis vetitum. Dignum fuiſſe viſum Conſtantino Magno in illius curam laboris inuigilare, refert Euſebius *lib.4. de vita Conſtantini cap. 36.* Quin etiam inſigni miraculo comprobatum, quantopere Deus eum laborem circa bonos libros impenſum, habeat acceptum, iam olim in Riccardo Anglo Præmonſtratenſi, confirmatum prodit Cæſarius *lib. 12. cap. 42.*

Caſſiodorus verò in Scriptorum laudes adeò concitatur, vt videri poſſit nimius. Placet locum eius adſcribere ex *lib. diu. lect. cap. 30.* quia multo magis facit pro ſcriptoribus. [Ego fateor, (inquit,) votum meum. Inter vos quæcumque poſſunt corporeo labore compleri, antiquatiorum mihi ſtudia, ſi tamen veraciter ſcribant, non immeritò forſitan plus placere; quod & mentem ſuam relegendo, Scripturas diuinas ſalutariter inſtituunt, & Domini præcepta ſcribendo, longè latèque diſſeminant. Felix intentio, laudanda ſedulitas, manu hominibus prædicare, digitis linguas aperire, ſalutem mortalibus tacitam dare, & contra Diaboli ſurreptiones illicitas, calamo, atramentóque pugnare; tot enim vulnera Satanas accipit, quot antiquarius, Domini verba deſcribit; vno itaque loco ſitus,operis ſui diſſeminatione,per diuerſas Prouincias vadit. In locis ſanctis legitur labor ipſius. Audiunt populi vnde 549.

ſe à praua voluntate conuertant, & Domino pura mente deſeruiant. Operatur abſens de opere ſuo. Neque dicere viciſſitudinem illam de Doctorum bonis nos poſſe percipere; ſi tamen non cupiditatis ambitu, ſed recto iudicio talia noſcatur efficere. Verba cæleſtia multiplicat homo, & quadam ſignificatione comprobabili, ſi fas eſt dicere, tribus digitis ſcribitur, quod virtus ſanctæ Trinitatis effatur. O ſpectaculum benè conſiderantibus glorioſum, arundine currente verba cæleſtia deſcribuntur, vt vnde Diabolus caput Domini in paſſione fecit percuti, inde eius calliditas poſſit extingui. Accedit etiam laudibus eorum, quòd factum Domini aliquo modo videntur imitari, qui legem ſuam, (licèt figuraliter ſit dictum,) omnipotentis digiti operatione conſcripſit.] Rabanus *carm.* 28. Scriptores collaudat, & præfert pictoribus. Exornauit etiam eoſdem cumularè Brouuerus *lib.* 1. *antiq. Fuldenſ.* necnon Trithemius *libro integro*, qui inter opera eius ſpiritualia legitur.

550. Hæc ſunt librariorum, ſiue exſcriptorum encomia. Et tamen ſæpè malè deſcribunt, omniáque erratis farciunt. Sanctus Anaſtaſius Sinaita in proœmio ὁδηγοῦ, queritur, exſcriptores tomum ſuum impleſſe blaſphemiis. S. Hieron. *epiſt.* 28. de eorum erroribus pinguibus expoſtulat, & epiſtola ad Domnionem idem queritur. Et Chronico Euſebij à ſe tranſlato adiurationem præfixit, qua ſcriptores vrgeret ad exſcribendum fideliter, imitatus S. Irenæum, qui per Chriſti nomen, & tremendum iudicium, adiurat exſcriptores in calce operis de Ogdoade, quem librum Euſebius ſuæ hiſtoriæ inſeruit, & habetur inter noua fragmenta. S. Gaudentius *in Operis præfatione ad Beniuolum*, de ſuis tractatibus corruptiſſimè exſcriptis conqueritur. Latè item Petrarcha *lib.* 1. *de remediis cap.* 43. de librariorum flagitiis, & oſcitantia in libris exſcribendis expoſtulat; idémque facit Hoſtienſis *in ſummæ proœmio.* Ex Ethnicis damnant negligentiæ librarios, Symmachus *lib.* 1. *epiſt.* 24. & 18. ac Dio *orat.* 42. *in fine*, ac Palladius Rutilius *in præfatione libri de inſitione.* Ipſe Cicero Attico fatetur, neſciſſe ſe quo ſe verteret præ tanta librariorum in libris exſcribendis mendoſitate. Si ergo librarij, & exſcriptores, tametſi tam multa peccantes, omni laude digni ſunt viſi, & tantam vtilitatem generi humano creare ſunt exiſtimati ſapientum iudicio; quanto maior vtilitas ab iis deriuari cenſenda eſt, qui libros ipſimet conficiunt, & ſuo labore, ac vigiliis, alienorum ingeniorum culturam promouent?

551. At huic cupiditati alios librorum conſcriptione iuuandi, frigida affunditur bonis ingeniis, cùm patere ſe, tam præpoſteris iudiciis, vel etiam inuidiæ, & calumniæ vident. Itaque ſatius ducunt ſibi viuere, & pingui otio frui, quàm per alienam animi impotentiam, iugibus moleſtiis compleri, & nouam ſubindè famæ cladem ſubire: quod extremæ inſaniæ, damnat Sanctus Hieronymus *in præfatione ad Domnionem.* Vnáque præfocatur, legendi, ac ſtudendi voluntas. Nam Sancti Damaſi iudicio, lectionem ſine ſtylo, ſomnum eſſe, S. Hieronymus ad eumdem Pontificem ſcribens, eſt Autor. Hoc quamuis ſemper valuerit, at nunc quàm maximè. Nam, vt monuit Luyſius Legionenſis *præfatione ſua in Cantica*, tam multi nunc excubant in carpenda, quæ benè ab aliis ſcripta fuerint, vt ſcriptio nec aliis ſit admodùm vtilis, nec Scriptoribus vacua periculò euadat. Quòd ſi priuatorum morſus, eáque præpoſtera de alienis ſcriptionibus iudicia, liberorum ingeniorum nulla ad id fultorum

totum legitima poteſtate, pleriſque ſcriptoribus oblocutionum faſtidia veritis, idoneam feriandi cauſam præſtare ſunt viſa, vt Viues notauit *lib. 5. de tradendis diſciplinis*; multò magis idem poteſt eſſe eorum ſenſus, qui confixos ſe aliquando ab iis viderint, quorum cenſendi actitudinem attinet poteſtas; præſertim non arrogata, quæ faciliùs flocci fit, ſed legitima, exerta illegitimè: id eſt, contra ius, faſque, & cùm nulla ſuppeteret idonea configendi occaſio. Et is quidem, qui ſine poteſtate librum damnat, aut lacerat, iniuſtè agit; qui verò iudicis partes obiens idem præſtat, multo iniuſtiùs ſe gerit, iuxta præclaram Iſidori Peluſiotæ doctrinam *lib 4 epiſt.83*.

Suffixiones Catholicorum per Catholicos, ſcandalo hæreticis.

Non eſt præterea diſſimulandum, damnum, quod ex huiuſmodi iniuſtis maligniſque confixionibus iudiciariis oritur, ſpectatis iis, qui à fide alieni extra Eccleſiæ caulas oberrant. Quod eſt in hanc rem, validum ſanè Pamphili, vel potiùs Euſebij, argumentum, in Apologia. Diſſimulo gaudium, quod eis ex noſtris contentionibus, ac rixis aduenit; itaut in nos ipſi retorqueant, hac ex cauſa, quod SS. pleroſque PP. hæreticis obiecisse nouimus, Cyprianum, Epiphanium, (optimè *hæreſi* 30. exemplo Aſpidogorgonis,) Auguſtinum 18. *ciuit. cap.51*. Irenæum *lib 1.cap.5. & lib.4. cap. 69*. Vigilium *lib.2.& 4.* contra Eutychem, & alios: perpetuas, inquam, & inconciliabiles inter eos animorum abiunctiones & diffidia, dum alij in alios graſſantur, ac ſæuiunt. Non inaudita, aut hic inſolita referre in hoc genere poſſem quamplurima, niſi refricare huiuſmodi ſordes, & iniucundum, & ab hoc loco alienum ducerem. Gebennæ in Spelæo iniquitatis, & meretricis Caluinianæ lupanari, vix vlla in Catholicos à Catholicis cenſura ſtringitur Romæ, Pariſiis, & apud extremos Hiſpanos, quin mox ab eis recuſa in hunc finem, vbique ſpargatur, vt animorum conſenſionem, (ſicut ipſi malignè interpretantur,) inter Catholicos nullam eſſe, palàm faciant: impletúrque verbum Hieronymi ad Auguſtinum, [Æmuli, & maximè hæretici, ſi diuerſas inter nos ſententias viderint, de animi calumniabuntur rancore deſcendere.] Nec minùs miſerandum eſt, quod eo nomine apud ſuos, (præſertim ſcripturientes,) id aſſequuntur, vt perſuadeant in Eccleſia Catholica pluſquam carnificinam, & lanienam bonis ingeniis admoueri; dum vix quicquam ſcribunt, quantumuis mollitu, & interpretatu non difficile, quod vngues, vel dentes effugiat eorum, quos poteſtatem legitimè ſanctéque collatam, vel imprudenter, vel pro affectu adminiſtrare, criminantur. Quod ſummum eſt hac in parte damnum, eleuetur ea ratione fama optimorum authorum, omninò benè de Eccleſia meritorum, ac corporum, quibus eorum plerique ſunt conſerti; & inefficaces redduntur labores vtrorumque, in hæreticorum conuerſionem, dum eis ab iniquitatis Magiſtris opponitur, quo loco ſit apud ipſos Catholicos cenſores, & Magiſtratus, doctrina quam tradunt, & libri, quos conſcribunt; vt dicant, & ipſi, *Inimici noſtri, ſunt iudices.* Extat Geneuæ recuſus, Index expurgatorius Hiſpanicus: ibi digitalibus literis exhibent damnationem operis Hieronymi Plati, eo quòd 532.

quòd ad marginem libri iubeatur apponendum *cautè lege*; & locus eſt, quo de periculis Cleri ſecularis diſputat præ S. Bernardo, & Petro Bleſenſi, admodùm ieiunè.

Grauitas culpæ mali cenſoris, eruitur.

553. Hæc quiſquis vel tenuiter penſauerit, non dubium, quin mortalis culpæ damnaturus ſit, cenſorem qui vel vt iniuriam ab Authore quopiam eœtúve cui is conſeritur, irrogatam vleiſcatur, vel vt tempori ſeruiat, aut vt alceri eam abs ſe gratiam expoſcenti velificetur, librum innoxium, quæſitis prætextibus iniuriâ confixerit. Materia enim grauis eſt, & damnum, quod infertur autori, eſt longè maximum. Alia item pleraque capita proximè tacta, culpam illam inter minutas referri non ſinunt. Damnantur ergo, qui damnant, niſi eam noxam per pœnitentiam eluant; agnoſciúrque veriſſimum, quod dixit Adrianus I. *Canon.66. ex 72.* pro Ingelramno collectis. [Maius periculum eſt iudicantis, quàm eius, qui iudicatur. Vnde vnicuique prouidendum eſt, ne aliquem iniuſtè iudicet, aut puniat.]

Quid peculiariter Pontificiis Cenſoribus timendum.

554. In Romanis confixionibus per Pontificios miniſtros latis, ea ſpecialis macula cernitur, ſi indebitè fiant, quod iniuſta confixio in Sedis Apoſtolicæ iniuriam, & vilipenſionem aliquam apud improuidos redundat. Omnia enim, quæ à delectis Pontificia authoritate cenſoribus perpetrantur, eadem authoritate quaſi perſperſa tranſmittuntur per orbem, vbi nunc mortales (heu!) decuſſa veteri ſimplicitate, & ſucciſo obedientiæ vigore, homines plus iuſto plerumque oculati, de cenſuris alienis cenſuram facilè ferunt, & iudicia etiam cùm ſunt iuſta, ita librant, vt in partem ſiniſtram facilè detorqueant, quæ iure ac meritò fuerint conſtituta. Inde ergo efficitur, vt multo magis nihili fiat confixio, cùm iniuſta fuerit; (quod ob eruditionem, quæ alibi poteſt eſſe, non minor, latere nequit;) iſque malè latæ ſuffixionis deſpectus, in contemptionem Pontificiæ autoritatis, qua huiuſmodi cenſores conſtituti ſunt malè vertitur, ſed tamen vertitur. Experti ſanè ſumus non ſemel, confixiones Romanas neglectui à pleriſque Tranſalpinis haberi, ill úſque neglectus partem aliquam (quod dolendum, imò & auerſandum eſt,) refundi in autoritatem, cuius portio eſt, cenſoria, quam adminiſtri exerunt. Hoc ſi in cenſuris ritè ac iure latis, quales omnes Romanas haberi par eſt, non ſemel deprehendimus; quanto faciliùs conſequeretur, ſi vitio miniſtrorum, qui creditam ſibi poteſtatem in maleuolentiæ ſuæ arma verterent, liber innoxius, iniuſta confixione percelleretur, ita vt autor verè, ac iure poſſet illud Eraſmi ſub initium Apologiæ contra Stunicam vſurpare? [Aliqui per fumos autoritatis Pontificiæ, ſibi tyrannidem vſurpant in omnes; nihilque eis non licet impunè.] Quanto iure hoc Eraſmus dixerit, meum non eſt inquirere, & volo hoc eum immeritò dixiſſe. Dixit tamen, nec dubium quàm exulcerata pectora in eaſdem voces poſſint erumpere, nec abſque oblæſione famæ quam integram ſeruari intersuerat, talia damnatoribus ſuis ingerere. Videſis inſuper Cauellum *in vita Scoti c.5.* vbi de arrogata in quoſdam Autores tyrannide, intrepidè expoſtulat.

Quare

Digitized by Google

Quare meritò Gerſo *tom.1.tract.de examinat.doctrin.p.2. conſideratione* 5.poſcebat, vt curia Summi Pontificis haberet Doctores Theologos, ac cenſores, (de his namque agebat,) [*Non partiales, non ſeductos, non faſtuoſos, non quaſtuoſos, aut inuidos, non poteſtati ſeculari, non ſpirituali plus quàm veritati fauentes; alioqui tolerabilius eſſet nullos habere, quàm tales pati.*] Addere æquè poterat, quos ex illa ſublimi, & præcelſa veritatis ſpecula deligi ad cenſendum de aliis contigerit, non præcipites, non procliues ad ſuffigendum, ſed veluti per vim ad id adigi, oportere. Qua in parte habent Romani cenſores, quam imitentur, Apoſtolicam Sedem. Eam enim in notandis, & hæreſeos errorisve inſimulandis quibuſvis, maturitate ac tarditate ſumma ſemper proceſſiſſe, demonſtrat Heſſelius *lib.de perpetua Cathedræ Petri firmitate c.8. toto.* 555.

Erotema V.

Ad quid teneatur qui alienum librum malè confixit.

Seponamus cenſorem qui citra culpam omnem, opus alienum damnaſſet, admiſſa tantùm iniuria materiali. Id enim vel nunquam contingit, vel admodum infrequens eſt, ob cenſorum idoneorum peritiam, quæ ignorantiam depellendo, obſtruit viam illam auertendi culpam. Quòd ſi aliquando ita accidere ſupponamus, vt cenſura nonniſi materialiter iniuſta feratur; eadem ferè iniicietur obligatio cenſori, ex quo ſoluta ignorantia, errorem ſuum, quo priùs inculpabiliter laborabat, deprehendent; quæ cenſori formaliter iniuſto iniicitur; quia quamuis mitiùs cum eo ſit agendum ob culpæ formalis defectum, tamen tenetur ipſe quoque, & quidem iuſtitiæ titulo, (vt fert probabilior ſententia,) ad præſtandos indemnes quos læſit, vt ex dicendis intelligetur. 556.

Mala cenſura; inprimis reuocanda.

Seposito itaque huiuſmodi cenſore, agamus de eo, qui malè, & cum culpa damnarit. De hoc non eſt dubium, quin ad retractationem, & famæ,& honoris, damnorúmque omnium ex iniuſta confixione conſecutorum reſtitutionem teneatur; & quidem quamprimum, cùm iniuria irrogata non patiatur rem differri. Prorogatur enim, & continuatione fit maior, vt in ſimili dicitur circa furtum, & detractionem. Cumprimùm ergo ſuppetit facultas, adhibenda eſt inprimis reuocatio. Diſertiſſimè *cap. qualiter & quando, de accuſat.* Innoc. III. duobus Inquiſitoribus in hæc verba præcipit, [Ne inde naſcantur iniuriæ, vnde iura naſcuntur; mandamus quatenus ad conſcientiæ veſtræ iudicium recurrentes, ſi contra præſcriptum ordinem tanquam homines exceſſiſtis; non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis, vt aliorum corrigatis errores; quoniam apud iudicem diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.] 557.

Morem hunc eſſe Apoſtolicum habetur *cap. veniam* 35. *q.* 9. vbi etiam additur: ſicut ſententia Romanæ Sedis in melius commutari valet, (cùm ſcilicet deprehenditur illapſus error facti;) ſic cuiuſlibet Eccleſiæ ſententia, cùm per ſurreptionem data cognoſcitur, rationabiliter reuocari poteſt. Addit ibidem Innocentius *epiſtola ad Epiſcopos Macedoniæ*, graue videri non debere, ſi cuiuſcumque iudicium retractetur, & cùm agnoſcitur per errorem lata ſententia, (aut quod deteſtabilius eſſet, ſi per malitiam fuiſſet in ea peccatum,) reuocetur prior damnatio. Seuerè itaque Iuo *epiſtola* 95. alloquens Paſchalem Papam, hortatur illum, vt ipſammet ſententiam malè latam à nemine foris retractandam, immutet. Tunc enim, (inquit,) indecens eſt, ſicut Apoſtolicis docemur exemplis, & ſcriptis, ſi aliquando ſententiam mutet ipſe Apoſtolicus in melius, cùm aliquid ſubreptum fuerit.] Hoc inprimis faciendum eſſe dicebam à quibuſuis cenſoribus, ne iniuria ſemel illata, perpetuetur. Pleniùs id verſo in opere *de honore Iudicis*.

Sarcienda ex obligatione, damna fortunarum, & iuſti lucri præpeditio.

558. Iam quod attinet ad reſtitutionem damnorum illi iniuriæ adiunctorum, eius obligatio rata, & clara eſt, ex generalibus principiis de reſtitutionis neceſſitate, ei iniecta, qui damni alieni, volens & iniuſta cauſa fuerit.

Sed cùm duplicis generis damna, per iniuſtam libri ſuffixionem irrogari poſſint, nempe alia contra famam & honorem Autoris, alia contra fortunas, & iuſtum lucrum, quod ex libri libera euulgatione ſperari poterat, ſiue Autori, ſiue Bibliopolæ; de hac quidem poſteriore iniuria, non eſt admodum operoſa reſolutio. Perſpicuum enim eſt, eam eſſe integrè ſarciendam ab iniuſto irrogatore. Nimirum interdum autores, expenſas non leues in opere conficiendo, aut exornando poſuerunt, quas ſibi operis publicatione, & libera diuenditione refundendas ſperabant; qua ſpe ob inhibitam libri venditionem, miſerè cadunt. Quicquid verò ſit de autoribus, quos ſordes in fœtuum ſuorum vēditione conſectari, & rem ſuprà omne pretium, eruditionem inquam, atque doctrinam, lucello cuipiam captando venalem exponere, & pretio ſubiicere, probroſum eſt; certè Bibliopolæ non poſſunt expenſas in libri editione non facere. Et porrò expenſæ, & iuſtum lucrum quod inſuper obuenturum erat, pereunt Bibliopolæ, ſi libro iam edito inhibeatur venditio eius, atque diſtractio, ob interpoſitam confixionem; ita vt liber qui carò vendendus erat, vel flammis voracibus abſumatur, vel in ſcombrorum tunicas abeat, piperiſque cucullos. Igitur cùm malignus cenſor ſit horum damnorum cauſa, manifeſtiſſimum eſt, contrahi ab eo obligationem omnia illa diſpendia reparandi; & indemnes præſtandi quos maligna libri confixione violauerit.

Quid de obligatione ſarciendi Autoris famam.

559. Maior difficultas eſt, de iniuria quo ad honorem, & famam; quæ duo, hîc ſecernere non ſum ſollicitus, cùm ſit amborum, quo ad rem præſentem, par planè ratio: quamuis non ſit dubium, quia rem exactè agitando, ſint ſecernenda. Quod difficultatem circa eos facit in hoc negotio, eſt præſertim modus quo

ſarciri

Digitized by Google

ſarciri debet iniuria. Nam quòd ſarciri debeat, non poteſt eſſe dubitatio; quandoquidem eſt vera iniuria, verámque infert cum alieno iure inæqualitatem, quam debita reſtitutione tolli, ac reparari, eſt neceſſe. Expendendum porrò eſt, eam reſtitutionem admetiendam eſſe ad intercluſam honoris & famæ prorogationem, autori ex libro obuenturam per multa ſæcula, vt ſuprà conſiderauimus. Hoc enim autoris bonum, præcludit iniuſtè, qui librum malignè configit, proindéque non tantùm eſt ei cogitandum de reſtitutione famæ aliunde iam comparatæ, per dedecus illatum ſauciatæ, & honoris perperam fœdati; ſed etiam de reſtitutione famæ obuenturæ, & honoris in germine ſuo ſuccisi, ſpectata probabilitate boni conſecuturi, niſi iniuſtus obex fuiſſet appoſitus. Item, quia plerumque, autor cœtui alicui conſeritur, v.g. quia eſt Religioſus; & dedecus ex nota membris huiuſmodi corporum inuſta per iudiciorum humanorum deprauationem, in ipſa corpora transferrur; neceſſarium quoque eſt, vt malignus cenſor, de ea illuuie abſtergenda cogitationem ſuſcipiat. Nihil in hac vniuerſa, quam depoſcimus, honoris, & famæ reſtitutione ambiguum puto, cùm ius cui incommodatum iniuſtè fuit, ſit verum ius: ac proinde ad inæqualitatem cum eo reducenda ſint omnia, vt iuſtitiæ legibus fiat ſatis.

Malè tutum profugium ad non ſatisfaciendum, ex ſublimitate cenſorum.

Tantùm poſſet euentus aſſignari, in quo cenſor iniquus putaret ſe reſtituendæ alienæ famæ, per malignam confixionem violatæ, onere liberatum; eſt 560. enim grauium ſcriptorum ſententia, Toleti *lib. 5. Inſtit. c. 70.* Couarruuiæ *ad leg. peccatum p.1.n.8. §. tertiò adultera.* Soti *lib.4.de iuſtitia q.6. art.3. ad* 4. Corduba *lib.1. q. 33. art. 2.* Leſſij *lib. de iuſtitia c.12. n.* 138. aliorúmque plurimorum; ſi reſtitutio famæ bonæ alieri malè ereptæ, non poſſit fieri abſque damno famæ longè potioris, ac pretioſioris, poſſe reſtitutionem abſque ſcelere omitti. Vt ſi vir illuſtris, ex infima plebe aliquem, cuius fama tanti non ſit, reſperſerit infamia, nullo iure plebeius ad diſpendium famæ ſuæ tollendum vrgere poteſt virum illuſtrem. Ea igitur eſſe poterit abiectio autoris, diſpendium famæ per confixionem paſſi; & è contrario ſublimitas cenſoris ranta, vt exſoluendus prorſus videri queat, obligatione reſtituendæ alienæ famæ, ne ſuam deterat, & exterminet, ſarciendo alienam. Nec fortaſſis deerit, qui munus cenſuræ adeò ſublime eſſe pronunciet, vt quando permagni intereſt, illum cui concreditur, eſſe in æſtimatione apud omnes, vt cum autoritate, ac fructu munus adeò neceſſarium obire valeat, non ſit ab eo repoſcenda reſtitutio alienæ famæ, cum damno propriæ: non modò ſi minutus, & obſcutus ſit autor, & liber famæ pertenuis fetax; ſed etiam cùm autor non eſt proletarius duntaxat, & ex libro confixo acceſſionem nomini ſuo non exiguam ſperare meritò poterat.

Nolo circa euentum Metaphyſicum tricari, vel probabilitatem ſententiæ ex grauibus Doctoribus adductæ, labefactare, aut vocare in dubium: ſed illis in 561. præſentia dimiſſis, nego ordinarias confixionum malignitates, poſſe ad eum modum, cenſoribus abire liberas onere reducendi omnia ad æqualitatem, & reſtituendi famam; non modò in alio genere, puta pecuniaria compenſatione,

vel in eodem genere, ſed indirectè; nimirum laudando, & celebrando, quem iniuſta ſuffixione infamârint, (quibus modis autores prædicti grauarent in propoſito euentu iniquum cenſorem; ſed etiam in eodem genere, ac directè. Quæ enim tanta eſſe poteſt neceſſitas improbi cenſoris in concredito munere retinendi, vt Autori libri iniquè confixi, diſpendium famæ ſit idcircò ſubeundum? Quin potiùs deiiciatur de gradu miniſter nequam; ne armatus facultate qua malignè abutitur, in perniciem innoxiorum pergat ſecurè, contra ius, fáſque, & munus ſanctum dehoneſtare, ac nouis ſe in dies eriminum iaculis trâsfodere.

Etiam ſublimiſsimi in Eccleſia apices, læſos leuare Autores refixa iniuſta cenſura, iuſtum duxerunt.

562. Exempla habemus ſublimiſſimorum ſupra omnem comparationem cenſorum, quibus cum cenſura non bona abſque culpa excidiſſet, graue non eſt viſum, indemnitati famæ alienæ conſulere mutato iudicio. Sic enim Benedictus II. vt eſt apud Rodericum Toletanum *lib.3.c.13. hiſtor. Hiſpan.* [Cùm librum Iuliani Toletani, (appendo Roderici verba,) minùs cautè tractando, indixiſſet reprobandum, audito poſtmodum Iuliani Apologetico, non ſe obfirmauit in ſententia, ſed librum ante confixum, dignè ac piè recipiens, cunctis legendum indixit, atque acclamando, *Laus tua Deus in fines terræ*, lectum ſæpiùs notum fecit, & reſcriptum Domino Iuliano per Legatos eius, cum gratiarum actione, & cum honore remiſit; & omnia quæcumque ſcripſit, iuſta & pia eſſe, deprompſit.] Ita locum Roderici legit Garſias Loayſa *in notis ad XV. Conc. Toletanum*; quamuis verba Roderici in exemplaribus vulgatis, non ferant Benedictum Romanum Pontificem, ſed Romam recepiſſe Iuliani Apologeticum, & approbaſſe: quam varietatem quoad alia, in eo Roderici capite, ex MMSS. notauit Ambroſius Morales *lib.12. hiſt. Hiſpan. c.58.* irrepere quoque quoad Benedicti nomen potuiſſe, eſt veriſimile; ipſúmque Benedictum approbaſſe Iuliani apologeticum, affirmat idem Morales, ac Vaſquez *3.p.d.37.c.3.in fine.* Quod verò Baronius calumniæ dicam Roderico impingit anno 684. approbante Seuerino Brinio *in notis ad Benedict. IX. Concil. Tolet. XIV.* præfixam; cùm Benedictus, (vt aiunt iſti,) non improbaſſet, ſed tantùm explicari petiiſſet ſub obſcuras propoſitiones Iuliani, pace virorum grauiſſimorum, calumnia eſt in Rodericum. Nam Concil. Toletanum XV. in eo Apologetico pleniore, qui miſſus ſecundò eſt Romam ſub Sergio Papa, diſertè habet, [Capitula Iuliani incautè poſita, viſa fuiſſe Benedicto; cúmque incurioſa lectionis tranſcurſione prætereuntem, exiſtimaſſe, longè aliud voluiſſe Iulianum, quum reuera voluiſſet.] Rurſúſque inferiùs idem Benedictus incurioſæ lectionis arguitur: & non explicationem popoſciſſe, ſed librum erroris reprehendiſſe, ſatis apertè traditur. Itaque ſaluum manet quod dixerat Rodericus, Pontificem Benedictum, mutato iudicio, famæ Iuliani, quam improbato eius libro ſauciauerat, proſpexiſſe.

563. Quod humilitatis Chriſtianæ, Pontifices quoque ipſos non dedecentis exemplum, æmulatus proximè eſt ſuperioribus annis cœtus grauiſſimus, refixo poſt diſcuſſam vberiùs cauſam, decreto aduersùs Opus *de præceptis Eccleſiæ*, noti cuiuſdam ſcriptoris. Cedo cenſorem, Romano Pontifice ſublimiorem. Cedo, cuius famam plus interſit eſſe illibatam, & à ſpecie, vel ſuſpicione leuitatis immunem,

eo cœtu quem deſignaui. Non tamen, (vt ſalua eſſet autorum immeritò per obreptionem confixorum fama,) indignum ſuo gradu, aut nominis cenſu erunt, latum ſine culpa falſum iudicium reuocare. Nimirum, quia ſapientis eſt, vel in rebus alios non attingentibus meréque ſpeculatiuis, mutare mentem, comperta veritate: & vt iam olim eſt ab Auguſtino *lib.*3. *contra Creſcon. cap.*3. pronunciatum, [ſententiam falſam nunquam tenere prima laus eſt, ſecunda mutare.] Lege ſis eundem Auguſtinum *epiſt.*7. & Caſſianum *de Incarn. cap.*4. Quanto ergo magis idem præſtandum ſit, cùm id iuſtitia quoque vrget, & malè, ac cum culpa conſciſſum proximi nomen, expoſcit? Ita verò contingit in euentu quem propoſuimus.] Nunquam piguit in melius retorſiſſe iudicium,] ait Zozimus *epiſt.*3. confirmátque exemplo Iudæorum admonitorum à Daniele, qui iudicium improuidum retractarunt.

Effugij propoſiti præcluſio firmatur.

Quare non eſt quod qui in alium malè configendo iniurius fuit, tergiuerſetur, & ſuam ad reſtituendum obligationem eludi, vel elidi poſſe cenſeat, eo quem referebam prætextu: idque excuſare, eſt ſibi placere in iniuſtitia. Quod malum longè grauiſſimum, ita in quibuſdam deplorat S. Cyprianus *epiſt.*55. in hos quoque meritò intorquendus. [Primus felicitatis gradus eſt, non delinquere; ſecundus delicta cognoſcere; illic currit innocentia integra, & illibata quæ ſeruet; hîc ſuccedit medela quæ ſanet: quod vtrumque iſti, offenſo Deo perdiderunt.] Dicat potiùs cenſor improuidus cum S. Auguſtino *in prologo retract.* [quilibet eorum, nec quiſquam, niſi imprudens, ideò quia mea errata reprehendo, me reprehendere audebit, ſed ſi dicit non ea debuiſſe à me dici, quæ poſtea mihi etiam diſplicuerent, verum dicit, & mecum facit, eorum quippè reprehenſor eſt, quorum & ego. Neque enim ea reprehendere deberem, ſi dicere debuiſſem; ſed qui primas non potuit habere ſapientiæ, ſecundas habeat partes modeſtiæ: vt qui non valuit omnia impœnitenda dicere, ſaltem pœniteat quæ cognouerit dicenda non fuiſſe.] Integra lucubratione cui titulus, *de honore iudicis, num dum à retractandi obligatione eximat, vitio anterioris ſententiæ deprehenſo,* diſcuſſa eſt hæc in peccatis excuſatio. 564.

Quid iniquo cenſori ſarciendum, aut reparandum.

His ita conſtitutis, reliqua eſt ea quam dicebam difficultas circa modum reſtituendi famam, mala iniuſtáque confixione violatam, & abolendi dedecus quod ea inhonoratio irrogauit. Neque enim ſufficere poteſt conceſſio vt liber ſit publici iuris, & impunè teratur. Hoc quippè iam ab initio debitum fuit, quamuis nulla irrogata eſſet iniuria. Nunc igitur poſt eam illatam, & ſubſecutum damnum, ſimulque perſeuerante antiquo illo iure quod interpoſita iniuria violauit, non ſuſtulit; non modò conceſſio iuri antiquo reſpondens tribuenda eſt, ſed etiam pro reparanda inæqualitate inducta, per reſtitutionem commenſam damno, & pro abolenda iniuria per condignam ſatisfactionem, eſt ſatagendum: quæ præſtari non oportuiſſet, ſi iniuſta confixio non interueniſſet. Sanè qui mercatorem ingenti lucro prohibuiſſet iniuſtè, inter- 565.

Digitized by Google

cluſo ei ad nundinas itinere per aliquot dies, non exequeretur quod iure tenetur, ſi tantùm dimitteret mercatorem liberum, eique permitteret aditum ad nundinas, per reliquum tempus quo durabunt. Aſtringitur enim inſuper ſatisfacere pro iniuria irrogata per iniuſtam impeditionem iniectam; itémque damna conſecuta ſarcire. Non aliter ergo ſtatuendum eſt in re noſtra. Et damnorum quidem realium reparatio, quomodo facienda ſit, non eſt perceptu difficile; eſt tamen executu difficillimum, cùm adeò carò ſtet librorum editio, & lucrum inde ſperatum non ſoleat eſſe exiguum. Famæ verò, & honoris reparationem adæquatam iniuriæ; conſtat præſtari non poſſe, niſi ſyncera nequitiæ in autorem innoxium admiſſæ deteſtatio, quantum erit in reo, tantundem peruagetur, quantum diſſeminata fuerit confixio; vnáque probrum, & inhonoratio autoris. Quam mentem, vt ſuſcipiat homo malignus, qui alienæ famæ dilapidationem, nihil antea fecerit, & honorem proximi adeò indignè protriuerit, difficillimum arbitror; & abſque peculiari, & ſupra communem modum exaggerato diuini roris affluxu, ferè impoſſibile.

OPERIS CLAVSVLA.

Sicera mærentibus, & vinum iis qui amaro ſunt corde.

SIVE,

Autor cuius liber confixus fuerit, quibus verbis ac vocibus, hunc lenire dolorem poſſit.

566. Diſtinctio hîc adhibenda eſt. Vel enim iuſta fuit confixio, vel iniuſta. Quamuis autem vtrolibet modo ſit facta libri confixio, & Autoris dehoneſtatio, iuſtum, ac congruum ſit, eum dolorem lenire; tamen pro eo duplici confixionis modo, varium leuamen eſt adhibendum.

Libro iuſtè damnato, vnde captanda autori patientia.

Si liber perſpicuè noxius erat, & iure ac legitimè facta eſt confixio, ab iis qui poterant, & debebant, nec cenſores ius ſibi quo non pollebant, arrogarunt; non eſt quòd autor niſi de leuitate ſua, & præcipiti editione operis, vel non ſatis preſſi ac diſcuſſi, vel omnino premendi, & nunquam publicandi, queratur; præſertim ſi quod non rarò contingit, cenſores ante editionem quæſiſſet, qui palparent, non reſcinderent vulnera, & ſtrumoſa operis. Rari enim ſunt, qui cum Bleſenſi dicant *epiſt.77.* [Libri mei prima pars, à Magiſtro Guilielmo fratre meo correcta eſt; quia timeo, ne ſit indulgentior mihi, ſi quid in eo vitioſum inuenit, precor, vt ab initio totum diligentiore cura recurratis; quatenus nihil ibi reſideat, quod lectorem offendat, quod inducat errorem, quod virtutem non exerceat, quod non ædificet fidem, quod vitam non inſtruat, quod non ſapiat honeſtatem.] Auſonius egregiè

Digitized by Google

egregiè idem poſcit à Drepanio *in epiſtola metrica ludo. VII. Sapientum, præfixa.*

Muſtei quorumdam libri, autoribus in cordolium.

Plerique in edendis libris ſunt iuſto celeriores, vt mirum non ſit irrepere in eos quod configi debeat. *Muſteos* libros vocat Plinius *lib. 8. epiſt. 21* & Plinium æmulatus Sidonius *lib.8. epiſt. 3.* vterque huiuſmodi ſubuentaneos fœtus improbans. Inſaniam leuem, huiuſmodi ſcriptionem vocat S. Hieron. *epiſt. ad Ruſticum, de forma vitæ Monaſticæ, ſub finem*; & meritò; vt enim eſt apud Apuleium *lib. de Deo Socratis, ſub initium.* [Nulla res poteſt eſſe eadem, feſtinata ſimul, & examinata: nec eſt quicquam omnium, quod habeat, & laudem diligentiæ ſimul, & gratiam celeritatis.] Rectè, & illud Hieron. 1. *in Iouin. ferè initio.* [Baſiliſta quanto plus retrahitur, tanto fortius mittit. Non eſt damnum dilatio, vbi certior fit ex dilatione victoria.] Itaque Poëta, nonum in annum premi volebat ſcripta, priuſquam vulgarentur, ſic monens *ſub finem Artis Poeticæ*, poſtquam deriſit, ſcribendi impetiginem, & multos corripiens cacoethetes. 567.

——Si quid tamen olim
Scripſeris, in Metij deſcendat iudicis aures,
Et patris, & noſtras; nonúmque prematur in annum.
Membranis intus poſitis, delere licebit,
Quod non ediderit. Neſcit vox miſſa reuerti.

Ipſa natura docet nos, fœtum non cùm primùm conceptus, & formatus eſt, luci dare; ſed formare per otium, priuſquam exeat in apertum: ſic formanda & fingenda ſenſim ſunt, quæ ingenij vterus conceperit. Hoc pauci præſtant, præptoperos fœtus, & abortiuos eniti ſtudentes. Et quamuis in tanta vitæ breuitate, non placeat Ludouico Viues *lib. 5. de tradendis diſciplinis, in fine*, ea per Poëtam indicta nonum in annum operis ſuppreſſio, cùm partus humanus tantùm ſit nonimeſtris; nimiámque lunam iure improbet Plinius *lib.9. epiſt. 35.* nec alia verè poſſit in hoc ſtatui regula, quàm ne partus abiiciatur immaturus, vt idem Viues rectè ſtatuit: tamen præſtat tarditate quàm præcipitatione peccare, certúmque eſt quod Quintilianus prudenter monebat, opus iam conſcriptum aliquantiſper ſeponendum eſſe, vt qui conſcripſit ad illud poſtmodum refrigerato inuentionis ardore, tanquam ad alienum redeat, vt lector, non vt autor. Ex ea enim retardatione, limabitur & expolietur iudicium, carent eo commodo, qui opera informia fundunt. Patere ergo ſe, aliorum ſannis ac confixionibus, ne mirentur. 568.

Pauci ſeruant in edendis libris ſuis, quod ſeruatum abs ſe profitetur Plinius *lib.7. epiſt.17.* [Nullum, (inquit,) emendandi genus, omitto. Ac primùm quæ ſcripſi, mecum ipſe pertracto; deinde duobus, aut tribus lego; mox aliis trado annotanda; notáſque eorum, ſi dubito, cum vno rurſus, aut altero penſito; nouiſſimè pluribus recito; ac ſi quid mihi credis, tunc acerrimè emendo. Nam tanto diligentiùs, quanto ſollicitiùs intendo.] Et poſt multa in eandem ſententiam, ſic epiſtolam claudit. [Proinde non pœnitet me conſuetudinis meæ, quam vtiliſſimam experior, adeóque non deterreor ſermun- 569.

culis

Digitized by Google

culis iſtorum, vt vltrò te rogem, monſtres aliquid quod his addam; nihil enim curæ meæ ſatis eſt. Cogito quàm ſit magnum dare aliquid in manus hominum: nec perſuadere mihi poſſum, non & cum multis,& ſæpè tractandum, quod placere, & ſemper, & omnibus cupias.]

569. Similem curam qui prætermiſerit, & libros fundere potiùs quàm tempori edere diu preſſos, longáque lima expolitos laborarit, ac vt eſt apud Sanctum Hieronymum *epiſtola ad Deſiderium*, fœtus ſuos euolare de nidulo ſiuerit, & temerario editionis honore vulgauerit; vel quod ſectatores Prohæreſij coram Proconſule ex Ariſtide vſurparunt, (vt refert Eunapius *pagina* 143.) audire neglexerint; Non ſumus vomentum è numero, ſed elaboratè aliquid enitentium; mirum non erit, ſi pro bono libro, fungum, (vt ſic dicam,) emiſerint, & pro approbatione confixionem, ac confutationem referant: nec ratò ab iis ipſis qui ad ſcribendum, & edendum adulando perpulerint, vel coram laudibus extulerint, ſannas conſequanrur; quod Ruſtico Monacho hariolatur Sanctus Hieronymus, ſic eum admonens; [ne ad ſcribendum, citò proſilias, & leui ducaris inſania, multo tempore diſce quod doceas; ne credas laudatoribus tuis. Immò irriſoribus autem ne libenter accommodes; qui cùm te adulationibus fouerint, & quodammodò impotem mentis effecerint; ſi ſubitò reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curuari, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam.]

Prurigo ſcribillandi, confixionem ſæpè aduocat.

570. Quid quòd plerique, nec à doctrina, nec ab aliis neceſſariis ſcriptori dotibus ſatis inſtructi, temerè ad ſcribendum appulerint animum, intemperanter abutentes otio: de quo queſtum in Tuſculani ſui veſtibulo Tullium nouimus; & latè etiam de eadem ſcribendi prurigine expoſtulat Petrarcha *libro* 1. *de remed. dialog.* 44. Symmachus item, breuiſſimè quidem, ſed perpulchrè *libro* 1. *epiſtola* 70. [Natura rerum eſt, vt qui balbutiunt, plus loquantur: affectant enim copiam, pudore defectus. Hoc exemplum me expetit, cui magna ſcribendi impatientia eſt, cùm deſit oratio.] Philippus Abbas *lib. de ſilentio Cleric. c.* 49. hanc ſcribendi prutiginem, & veterum, & recentiorum propriam, pulchrè deſcribit exagitàtque.

Ab huiuſmodi ſcriptore, & ex ſe minùs habente, & per cenſores priuſquam opera ſua vulgaret, lenocinato ingenij ſui abortionibus, quid expectari conueniens, & non ſuffixione digniſſimum potuit? Iraque eſt quod adamer impeditam progreſſionem malorum, quæ conſecutura fuerant non ſuffixo libro, ſed liberè vulgari, & diffundi permiſſo. Vnde &, autor apud æquos æſtimatores auctius probrum, & fortè auctior damnatio exiſtere poterat.

Humilitas

Humilitas poſt iuſtam confixionem, tenenda.

Sed quod qualitas habet ſæpè languentium, (iuxta Gelaſium *epiſt* 8.) abſit vt Medicos accuſent, hoc præſter æger de quo agimus. Abſit, inquam, vt contra ſtimulum calcitrare, & impatientiùs excepta confixione obfirmari in errore, illúmque tutari, & calces cenſoribus illidere, inducat in animum. Quo in genere Michael Baïus, æternum quibuſuis ſcriptoribus exemplum ſapientiæ ac virtutis ſtatuit, cum confixis à Franciſco Toleto per Pontificem ad id delecto, nonnullis eius libris, oblatáque cenſura, an acquieſceret rogatus; *malle ſe* dixit *porcos paſcere, quàm cuiuſcunque per Eccleſiam delecti iudicio, de ſcriptionibus ſuis, pertinaciter obluctari.* Muniendus humilitate eſt animus, & exprimenda imitatione S. Auguſtini demiſſio; qua paratum ſe profitebatur, etiam ab indoctioribus corrigi. Quanto igitur magis paratum eſſe quemque oporteat, vt ab iis corrigatur, quibus ius ſit, & qui meritò corrigere ſupponuntur? 571.

Lenimen à tam multis libris deperditis, etiam Canonicis, & SS. Patrum.

Hoc quoque ad leuamen, in euentu de quo agimus, conferre non parum poterit; grauiſſimorum Scriptorum libros, edax æuum, aut incuria familiarium, aut caſus inopinatus, poſteris eripuit. Ariſtotelis voluminum propè immenſam congeriem repræſentat Laërtius *lib.6.cap.*17. Varronis, qui *Polygraphotatos* dictus eſt, tam multorum &, teſte D.Auguſtino, tam eruditorum voluminum, quàm minutæ ſuperſunt reliquiæ? Senecæ opera, quantam labem ſint paſſa, Lipſius obſeruauit *in Prolegom. ad Senecam cap.*10. Ipſis libris Canonicis, & ſacris, quanta vaſtitas illata? Fusè in hanc rem diſſerunt Hincmarus *in præfatione ad vitam S. Remigij*, Michaël Medina *6. paran. cap.* 5. *&* 6. Sherlogus *anteloq.7. in Cant. ſect.7.* Serar. *in prolegom. Bibl. cap.* 8. *quæſt.* 14. *&* 15. Sed breuiter audi Chryſoſtomum *hom. 7. in* 1. *ad Cor.* [Multi libri perierunt, & pauci ſunt conſeruati, etiam in priori captiuitate. Et hoc eſt perſpicuum in his qui reſtant. Dicit enim Apoſtolus, à Samuele, & iis, qui deinceps fuerunt, Prophetis, omnes de ipſo dixerunt. Non habentur autem hæc omnia. Paulum autem, vt qui legem didiciſſet, & loqueretur ſpiritu, eſt conſentaneum omnia accuratè, & exactè ſciuiſſe. Et quid dico de captiuitate? Etenim ante captiuitatem, multi libri erant aboliti, cùm Iudæi impegiſſent in extremam impietatem. Id autem eſt manifeſtum ex quarto libro Regum; nam Deuteronomium vix fuit inuentum, infoſſum in ſterquilinio.] Non ſum neſcius, Salmeronem *tom.1.prolegom.9. can.*4 negare librum vllum ſacrum intercidiſſe. Sed vides contrarium diſertè ſtatui à S. Chryſoſtomo, latéque idem ſtabilit Pineda *lib.* 1. *de Salom. c.*1. *à num.*10. & Delrio *Adagio* 110. agens de libro bellorum Domini, qui ſæpè in Scriptura citatur, nec vſquam comparet. 572.

Eandem vaſtitatem paſſi ſunt libri quidam ſacri; excepere quoque Acta Sacra SS. Martyrum, vt latè perſequitur Baron. *in præludiis ad Martyrol. cap.*2. 573.

Exceperunt quoque Patrum multorum variæ lucubrationes, Clementis Alexandrini, Origenis, Gregorij Nazianzeni, Baſilij Magni, necnon S. Chryſoſtomi, cuius in vniuerſum veteris, ac noui Teſtamenti Scripturam, lucubrationes repræſentat Caſſiodorus *in præfatione ad diuinas Inſtitut.* Quanta lacuna in tantis diuitiis ſit facta, tam paucis tantorum virorum lucubrationibus reſiduis, perſpicuum eſt. Teſtantúrque prætereà Theophanes ac Cedrenus, Conſtantino, & Irene imperantibus, incenſo Patriarchio Conſtantinopolitano, abſumptam ſimul eſſe magnam partem ſcriptorum S. Chryſoſtomi, nunquam editam; ac proinde ab iis diuerſorum, quæ Caſſiodorus exhibuit. Atque vtinam verum eſſet, quod ait Iſidorus Peluſ. *lib.* 4. *epiſt.*224. ſcripta S. Chryſoſtomi in Scripturam, extremos terræ, & maris terminos penetraſſe. Heu de quàm paucis eius ſcriptis, præ iis quæ ſunt abolita, verum agnoſcere vetamur, quod dixit S. Iſidorus? Ex S. Ambroſio deſideramus quamplurima: vt commentarios in Eſaiam, memoratos à S. Auguſtino *lib.*2. *contra Iulian. & lib.*1. *de nupt. c.*35. Libros de Philoſophia, ſiue de Sacramento regenerationis, quos D. Auguſt. *lib.*2. *contra Iulian.* allegat, videtúrque opus diuerſum ab eo cuius meminit extrema *epiſt.*35. aiens ſcriptum aduersùs eos, qui Chriſtum è Platonis libris profeciſſe mentiebantur. Eiuſdem Commentarios in omnes Prophetas, memorat Caſſiod. *cap* 3. *diu. lect.* vbi etiam *cap.*5. adducit eius homilias *in Sapientiam.* Et *cap.*2. allegat librum eius *de iudicio Salomonis.* Ac denique *cap.*8. Commentarios *in Paulum*, ab Hilarianis quos habemus, diuerſos Paulinus *in ſancti viri vita*, inſtitutionem eius ad Chriſtianam fidem Fritigildi Marcommanorum Reginæ inſcriptam, & alium librum de puerili inſtitutione ad Panophium commemorat. Quæ & alia fœcundiſſimi & amœniſſimi ingenij monimenta, intercíderunt. Nuper, (vt recens exemplum non omittam.) ſapientiſſimus Pater Arnaldus Bohyræus, cùm in vniuerſum Ariſtotelem luculentos commentarios editurus proximè eſſet, fœturam complurium annorum; tot laboribus iniecta malitiosè flamma ſpoliatus momento eſt.

Clades immenſarum Bibliothecarum.

574. Sed quid paucorum voluminum iacturam perſequor? Immenſas Bibliothecas, quarum indices iuſta volumina implerent, exhibent Lipſius *Syntagmate de Bibliothecis*, & Langius *lib.* 2. *epiſt. medicin. epiſt.* 3. Librorum illorum pars maxima prorſus periit. Leo Iſaurus 12. Monachos, eorúmque Præfectum, præpoſitos bibliothecæ tricenorum, ac trium millium voluminum, conſtitutæ propè S. Sophiam, incendio cum Bibliotheca abſumpſit, quod Iconoclaſtis refragarentur, vt ſcribit Conſtant. Manaſſes *num.*166. Quam multi apud Photium autores, ex ſolo Photij breuiculo noti ſunt, operibus planè deperditis? Poſtea etiam quàm multorum opera, omnis generis, & omnis ætatis, nullo licèt interpoſito aduerſo caſu, vel confixione, perierunt? Nec ipſum arbitror mundum, capacem fore librorum, qui non dico aliquot ante Chriſtum ſeculis, ſed non ita multo ante nos, editi ſunt. Euanuerunt quamplurimi, & leuarunt orbem. Eadem ſors in dies pleriſque obtingit. Scombris plerique tunicas dant moleſtas, & nigram citò rapti in culinam, Cordyllas madula tegunt papyro, vel thuris piperiſque ſunt cuculli. Autor cuiuſlibet, iure, & meritò confixus

Digitized by Google

confixus fuerit,ſecum reputet, quod breuì per ſe euenturum libro erat, tantiſper ocyùs per confixionem accidiſſe: quandoquidem liber iuſtè confixus,atque adeò non bonus fuiſſe ſupponitur.

In dubio de iuſtitia confixionis, cenſuræ acquieſcendum.

575. Æquè patienter agendum eſt,ſi obſcurior, nec planè aperta, (quanquam neque apertè,vel admodùm probabiliter nulla) fuerit confixionis iuſtitia. Præſumendum enim eſt pro poteſtate legitima, à qua ſuppono factam confixionem. Noſtra quoque in rebus noſtris cœcitas, aut viſus certè ſuppreſſio, cogitanda: quia ad pronunciandum de rebus noſtris inidonei admodùm ſumus. Frequentiſſimum quippè eſt, vt ea nobis ad veritatem dicta videantur,quæ deferueſcente æſtu affectus in proprium inuentum,& lenocinante ſibi ſemper rebúſque ſuis, amore noſtri immoderato, appareant quod ſunt; ideſt, falſa, & improbanda. Aiebat de Suffeno Catullus, ad Varrum,

Hoc quid putemus eſſe? qui modò ſcurra,
Aut ſi quid hac re triſtius videbatur,
Idem inficeto eſt inficetior rure,
Simul Poëmata attigit. Neque idem vnquam.
Æquè eſt beatus, ac poëma cùm ſcribit:
Tam gaudet in ſe, tàmque ſe ipſe miratur,
Nimirum idem omnes fallimur, neque eſt quiſquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſſis: ſuus cuique eſt attributus error,
Sed non videmus, manticæ quod in tergo eſt:

Quare aliis quos proprius amor, & natiuus affectus à ſyncero iudicio de alieno opere non prohibuit, illuxiſſe fortaſſis veritatem quam offuciis aliquibus nimius ſui amor offuderit,non grauatè adducetur vt credat,quiſquis ea qua par eſt temperatione,æſtimare ſua, & ſuo ſe modulo metiri didicerit.

Iniuſtæ quorumdam iure damnatorum querelæ.

576. In hoc euentu,querelæ reorum de iudicibus,vel accuſatoribus, iniuſtæ ſunt, & repellendæ.Tales apud aliquos,non iniuria confixos leguntur,Reutlinus,ſiue quia eius opus de Cabaliſticis nugis iam improbatum erat, ſiue quia præſentiebat improbandum,indirectè, & quaſi per occaſionem alterius iniuria violati, iſta in cenſores, vel actores fudit *lib.1.de arte Cabaliſtria,pag.*758. agens de Ioanne Pico Mirandulano. [Noui ipſum olim domo exulantem apud Gallos,& Allobrogas, pulſúmque patria,& fugatum acerrimè ab inuidis, quadam deteſtabili perſecutione, propter eximia Philoſophica ſtudia ſua, & nobile ingenium. Eſt adeò genus hominum, (vt ait Terentius.)qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,nec tamen ſunt. Ex coruo fortè nati. quæ auis vſque ad Coronei annos,vt eſt in fabulis, veſtita priùs albis plumis, poſteriùs nigris,colorem indumenti eis præbet,candidi,& atri; vnde *fratres atrati* dicuntur; quippe volucris ea,ob im-

Digitized by Google

piam delationem, ſemper odioſa Phœbo. Hi tunc fuerunt œſtrum, hi Maſtyges, hi canes, tam generoſi, & tam eruditi Chriſtiani, noſtro ſeculo multa Hebræorum arcana dogmata Romanis auribus perquam doctè impertiti.] Cardanus in ſimilibus expoſtulationibus, de iis per quos damnatus fuerat, vel quibus agentibus doctrina eius minùs plerumque ſana, malè audierat, frequens eſt. Sed proſpiciendum potiùs Cardano, Reuclino, ac ſimilibus fuerat, ne improbanda ſcriberent. Ex quo autem Chriſtianis, & Catholicis incongruenter, vulgarunt aliqua; peruersè efferantur in ſacros excubitores, inuigilantes communi bono. Non pluta de patienter, & æquo animo excipienda confixione, vel apertè, vel certè probabiliter, iuſta: ac ſaltem, quam iniuſtè latam eſſe, non conſtet.

Vnde captanda animi delinitio, in indigna libri confixione.

577. At cùm confixio libri eſt apertè iniuſta, ſi inde quidem prodierit, vbi nulla configendi poteſtas erat, calcanda eſt ac deſpuenda, liberè vſurpando illud Iuliani Imperatoris, de cynicis libris ac ſententiis, ſub initium Orationis ſextæ. [Si eſt vt præ liguriendi cupiditate ac mollitie, aut vt vno verbo ſummatímque complectar, corporis voluptatibus irretiti, ſermones iſtos contemnant, ac ludibrio habeant, quemadmodum ad ſcholarum, vel iudicialium Baſilicarum fores, meiere canes aſſolent; Nihil, (vt eſt in prouerbio,) iſta curat Hippoclides, vti neque catulos, dum iſta committunt, magnopetè curamus.] Quin etiam amanda erit eiuſmodi confixio, quod nitentibus de more in vetitum hominibus, ad quos arrogatæ cenſuræ rumor permanebit, vendibilior ex ea fiet liber malè confixus. Præterquam quòd non deſunt in Orbe eruditi, & affectu liberi viri, qui de huiuſmodi iniuſtis laborum alienorum confixionibus, ſtatuere ad veritatem poſſint, & ſoleant. Notatum hoc ſæpè in variis iniquis librorum confixionibus; quarum probrum apud peritos, & probos, in capita ferentium recidit: ita vt euaneſcente ſenſim dedecore, & abſterſa poſt breue tempus infamia, libri pretium, & autoris gloria, emicuerit multo quàm ante luculentiùs; & mendaces oſtenſi ſint, qui purum & nitentem maculauerant; completúmque ſit quod de ſuo quodam opere ſcribit ad Demetriadem S. Hieronymus his verbis. [Ante annos circiter triginta, de virginitate ſeruanda edidi librum; in quo neceſſe fuit mihi ire contra vitia, & propter inſtructionem virginis, quam monebam, Diaboli inſidias patefacere. Qui ſermo offendit plurimos, dum vnuſquiſque in ſe intelligens quod dicebatur, non quaſi monitorem libenter audiuit; ſed quaſi criminatorem ſui operis auerſatus eſt. Veruntamen quid profuit armaſſe exercitum reclamantium, & vulnus conſcientiæ dolore monſtraſſe? liber manet, homines prætericrunt.] In eo porrò euentu, ius eſt cuique, reſpondendi ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, [nè deterioris præſumptionis exercet incentiua, vaga, & effrœnis impunitas,] vt loquitur Petrus Bleſenſis, ea lucubratione, qua iniuſtum operum ſuorum cenſorem, paulo vehementiùs, ſed non vltra condignitatem flagitij, exagitauit.

578. Quod ſi inde prodierit iniuſta libri confixio, vnde iuſta prodire poterat, & expectari debebat; tunc autor læſus, gratuletur ſibi beneficium diuinum in illius contemptionis perpeſſione: exhibeat ſe Philoſophum, qualem Nazianz. *orat.* 17. *num.* 23.

*num.*23. his verbis exhibet. [Eſt quædam in fabulis arbor, quæ cùm cæditur, viret; & aduersùs ferrum certat, ac, (ſi de re noua nouo more loquendum eſt,) morte viuit,& ſectione pullulat, atque cùm abſumitur, creſcit. Mihi verò huiuſmodi quidam planè videtur eſſe Philoſophus.] Cenſores quicquid tentauerint, & quocumque animo ſint progreſſi, quem volo fuiſſe deterrimum, agnoſcat, non vt hoſtes, ſed vt præmiorum procuratores. Tales enim reuera ſunt, qui in nos graſſantur immeritò, (vt egregiè dixit S. Chryſoſtomus *homil.*22. *in ad Rom.*) ſeruiúntque nobis, cùm maximè obeſſe ſe cenſent, vt pulchrè docet D.Auguſtinus *ſerm.*78. *de temp.* In ſumma, quæcumque lenimenta ad patientem irrogati iniuria probri perpeſſionem commodare poſſunt, cuiuſmodi multa protulimus in tractatione *de patientia lib.* 5. *de virtut. à num.*95. in hunc æquè locum cadunt.

Primarij quique Scriptores ſacri, paſſi maſtygas.

Gratuletur ſibi prætereà ſortem Sanctorum, quos plerumque hac quoque in parte, improperio Chriſti participaſſe, compertum eſt. [Etiam magnorum virorum, cum ipſis autoribus nonnunquam ſcripta periclitantur, interpretantis arbitrio,] ait Zozimus Papa *epiſt.* 3. [Si Doctorum ſeries, (ait Philippus Abbas *lib. de ſilentio Clericor. c.*49.) à modernis ſurſum versùs, vſque ad Apoſtolos reuoluatur, quorum innumera multitudo, & ſimul poſt inuicem fuiſſe memoretur, vix eorum quiſquam, (vt æſtimo,) poterit inueniri, tam fœlicem ſtatum temporis habuiſſe, vt veraciter gauderet, ſe nullum detractorem, nullum æmulum pertuliſſe.] Vt Sanctum Thomam taceam, cuius ſcripta variis locis, malè animatus Epiſcopus Pariſienſis, vel potiùs à Satanæ emiſſariis in fraudem actus, anathematis fulmine vibrato confixit, necnon Bellarmini opus controuerſiarum, quod aliquando nonniſi, quia negauerat Pontifici dominium directum ſuper omnia regna Chriſtiana, Romæ eſt proſcriptum, & in Indice librorum infamium repoſitum, vt habetur in eius vita *lib.* 2. *c.*7. paulo altiùs ſcandendum eſt. 579.

Sanctus Hieronymus ob ſcriptiones ſuas, variè vexatus.

Sancti Hieronymi libros, qui, & quàm multi non momorderint modò, ſed & lacerauerint, ignorare non poteſt, qui in eius lectione verſatus ſit, ſaltem mediocriter. Videatur nominatim, initium vitæ Sancti Hilarionis; & epiſtola ad Pammachium pro libris ſuis contra Iouinianum, qua memorat coactum Pammachium amore autoris, libros illos ſubducere, ne laceratio, & odium in autorem, auctius ſemper, & auctius fieret. Sed appoſitiſſimè *præfatione in Eſdram, & Nehemiam*, ad Domnionem & Rogatianum loco iam ſuperiùs prolato, ſed hîc ex neceſſitate iterando. Inter cauſas enim feriandi à ſcriptione pro qua rogabatur, hanc profert præcipuam. [Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant: & interdum contra ſe conſcientia repugnante, publicè lacerant, quod occultè legunt. In tantum vt clamare compellar, & dicere: *Domine libera animam meam à* 580.

Digitized by Google

labiis iniquis, & à lingua doloſa. Tertius annus eſt, quod ſemper ſcribitis, atque reſcribitis, vt Eſdræ librum, & Heſter vobis de Hebræo traſferām, quaſi non habeatis Græca & Latina volumina; aut quidquid illud eſt, quod à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit. Fruſtrà autem, (vt ait quidam) niti, neque aliud fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaque obſecro vos, mi Domnion, & Rogatiane chariſſimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum; nec faſtidioſis cibos ingeratis: veteriſque ſupercilium eorum, qui iudicare tantùm de aliis, & ipſi facere nihil nouerunt.]

Et tamen is fuit Sanctus Hieronymus, vt eius in ſcribendo dotes, non dicam aſſequi, ſed ex parte ſaltem aliqua, etiamſi minima, exprimere poſſe, ad fœlicitatem in hoc genere, ſat eſſe poſſe videatur. Non illum eruditio, non iudicium, & quidem acre ac emunctum, non linguarum peritia, non eloquendi copia, non quidlibet euincendi facultas, defecit. [Hieronymus, (inquit Caſſianus *lib.7. de Incarn.c.26.* (Catholicorum Magiſter, cuius ſcripta per vniuerſum mundum quaſi diuinæ lampades rutilant.] Et mox: [Hieronymus, vir ſicut maximæ ſcientiæ, ita probatiſſimæ, puræque doctrinæ.] I nunc, & te confixum expoſtula, lacerato Hieronymo.

Procella in Sancti Auguſtini ſcriptiones.

581. Sanctus Auguſtinus, nomenclatore Ruperto *lib.7. de oper. Spiritus ſancti c.19.* [columna, & firmamentum veritatis, & verè columna nubis, in qua thronum ſuum poſuit ſapientia Dei.] [Literatum omnium, (iuxta Caſſiodorum, *Prologo in Pſalter.*) egregius Magiſter, decurrens tanquam fons puriſſimus, nulla fœce pollutus. Totus Catholicus, totus Orthodoxus, & in Eccleſia Domini ſuauiſſimo nitore reſplendens, ſuperni luminis claritate radians.] Cuius libros ſiliginem præ ſuo furfure, & delicioſum animorum pabulum appellat Sanctus Gregorius Magnus *lib.8. epiſt.37.* [Cuius doctrinam ſecundùm prædeceſſorum meorum ſtatuta, Romana ſequitur, & ſeruat Eccleſia,] ait Ioannes Papa *epiſt. ad Auienum.* [Hæc verè artificioſa apis Dei, conſtruens fauos diuini nectaris plenos, manantes miſericordiam & veritatem;] Sic enim de eius libris ſenſit Seuerus *epiſt.37. inter Auguſtinianas.* Iuſtus liber eiuſmodi elogiis D. Auguſtini, & ſcriptorum eius, contexi non difficile poſſet. Is tamen non ab Hæreticis modò proſciſſus, & fœdiſſimè laceratus eſt, quod D. Hieronymus ad ipſum ſcribens, ſummo planè honori vertendum ſtatuit; ſed etiam à Catholicis pleriſque, atrociſſimam occaſione librorum quorumdam ſuorum, vexationem ſuſtinuit: paſſimque Prædeſtinatianus, & nouæ hæreſeos concinnator audiuit, vt Apologiis pleriſque, eam labem eluere neceſſe habuerit: quod docent, liber *de gratia & libero arbitr.* liber *de corrept. & gratia*, liber *de prædeſt. SS. & de dono perſeuer.* & qui pro eo, nomine ipſius, librum ad articulos ſibi falsò impoſitos edidit Proſper. Præter ea, quæ in eius, & defenſionem, & laudem, habet idem Proſper *epiſtola ad Ruffinum, carm. de ingratis; & libro contra collatorem, ac epiſtola ad ipſum Auguſtinum contra Semipelagianos.* Vnde diſcimus, Hilarium Arelatenſem, aliòſque Gallicanos Epiſcopos, ac DD. in libros Auguſtini ſtrinxiſſe cenſuram, quos Cœleſtinus I. *epiſt. ad Epiſcopos Galliæ,*

Digitized by Google

Galliæ, ſeuerè ac fortiter compeſcuit; & enubilata ſenſim caligine, quam liuor & æſtus affectuum inimicorum obduxerat, verum eſſe apparuit, quod de Auguſtino dixit Facundus Hermian. *lib.9. pro tribus capitulis, in ipſo fine*; [Auguſtinus vir Adamantinus, in quo omnes aduerſariorum dentes franguntur.]

Libri Sancti Gregorij exagitati.

Nemo neſcit quid Sancti Gregorij libris contigiſſe, prodat Ioannes Diaconus *lib.4.vitæ c.69.* Refert enim in eos igne ſæuitum publicè, mox à morte ſanctiſſimi Pontificis, nec niſi interueniente Petro Diacono, qui iureiurando firmauit, viſum frequenter abs ſe columbæ ſpecie ſuper caput inſidentis Spiritum ſanctum, in argumentum edocti diuinitùs ſancti Pontificis frænatam eſſe licentiam, ne cæteros eius libros, qui ſuperſtites ſunt, æquè deleret. Non me latet, refragari huic narrationi Baronium *anno 664.* cauſatum antiquiorum, Paterij, Iſidori, Ildephonſi, de ea exuſtione ſilentium; & Sigeberti aſſertionem, qua diſertè negat, *opus vllum Sancti Pontificis in ea procella periiſſe, obſtante, vt dictum eſt, Petro Diacono. Sed cùm idem Sigebertus *in opere de viris illuſtribus c.41. & 43.* ſecus tradat, argumentum autem à ſilentio cæterorum, ſit ab autoritate negatiua, quod omnes agnoſcunt eſſe inſufficiens, & eneruе; non video quomodo inde conuellatur narratio quam à maioribus hauſtam, ſcriptor vitæ Sancti Gregorij prodidit, præſertim cùm idem Ioannes *ſequenti capite 70.* ex ipſiuſmet Sancti Gregorij epiſt. ad Ioannem Rauennæ Subdiaconum, demonſtret, pleroſque libros à Sancto Gregorio fuiſſe conſcriptos, quorum nullibi extant veſtigia; vt expoſitionis in Prouerbia, & in Prophetas, & in libros Regum, neque enim pauca quæ habemus *in 1. Regum, & Ezechielem*, menſuram implent titulorum illorum. Non addo Heptaticum *ibidem* commemoratum, quod expreſſam eo nomine exiſtimem, expoſitionem in 7. Pſalmos Pœnitentiales, quæ extat. Eſt verò ad rem præſentem ſatis, quod vltrò admittit Baronius: nempe Sancti Pontificis lucubrationes, quamuis incendio exemptas, non leuiter tamen periclitatas à rabie eorum, qui opera patris ſui molientes exequi; quem furorem in ſanctum virum iam vita functum non poterant exprimere, in eius ſcripta conuertetunt: nec id clam, aut furtim, ſed palàm, & in foro medio eius vrbis, in qua viri ſancti proximè cœlo illati, adhuc calebant veſtigia; quam ſapientiæ ſuæ, ac virtutum vbertate, tot annos compleuerat. Hæc fuit in ipſamet vrbe Romæ, ſors Sancti Gregorij: qui ſi Sancto Ildephonſo auſcultamus *lib. de viris illuſtribus cap. 1.* [ita cunctorum meritorum claruit perfectione ſublimis, vt excluſis omnium virorum illuſtrium comparationibus, nihil illi ſimile demonſtrarit antiquitas, vicit enim ſanctitate Antonium, eloquentia Cyprianum, ſapientia Auguſtinum.] Non præſto me huius elogij vadem. Tantùm dico. Tam indigna, tam fœda, tam atrocia, horrendáque, in ſanctiſſimi viri planè aureas & cœleſti ſpiritu refertiſſimas lucubrationes, auſam inuidiam, & maleuolentiam, quiſquis acceperit; næ delicatus ſit; ſi iniuſtam ſuffixionem gradu ipſe tanto inferiore,

inferiore, & parens Scriptorum præ S. Gregorij ſcriptis ne memorandorum quidem, impotenter excipiat.

Dionyſij Exigui, & Ruperti, ſcriptiones allatratæ.

583. Neminem eruditorum latet, quàm magnus eruditione fuerit homo corpore exiguus, Dionyſius, Abbas Romanus. Eum Beda *lib. de ratione temp. c.45.* Sigebertus *in Catalog. illuſtr. Script. c. 27.* ſed præ omnibus Caſſiodorus *lib. diu. inſtit. c.23.* celebrant à ſapientia ſacra, & profana; quóque eſt chariſma melius, à ſapientia, & exquiſita pietate. Non defuiſſe tamen libris eius mures arroſores, idem Caſſiodorus non prætermiſit.

Rupertus, qui querelas de ſuis ſcriptionibus fœdè confixis ſæpè ingeminat, tandem cum Sancto Hieronymo; concludit in hunc modum *lib. 7. in Matth.* [Veruntamen quomodocumque volunt, præſentes de nobis iudicent, futuri clementiùs iudicabunt: dum enim viuimus, (ait vir illuſtris Hieronymus,) & vaſe fragili continemur, videntur amicorum prodeſſe ſtudia, & nocere æmulorum opprobria. Poſtquam autem reuerſa fuerit terra in terram ſuam, & tam nos qui ſcribimus, quàm eos, qui de nobis iudicant, pallida mors ſubtraxerit, & alia venerit generatio, primiſque cadentibus foliis, virens ſylua ſuccreuerit; tunc ſine nominum dignitate, ſola iudicantur ingenia, nec conſiderat qui lecturus eſt, cuius, vel quale ſit, quod lecturus eſt; ſiue ille Epiſcopus, ſiue ſit laicus; Imperator, & dominus; miles, & ſeruus, aut in purpura, aut ſerico, aut in viliſſimo panno iaceat; non honorum diuerſitate, ſed operum merito iudicabitur.]

Spes mutandorum ſimiliter circa ſe temporum, ſolatium Autoris malè damnati.

584. Hæc igitur ſunto verba, & voces, quibus ſcriptor malè confixus, hunc lenire dolorem in præſentia poſſit. Aderit, ſi Eccleſiæ bonum, & diuina maior gloria ferat, aderit fortaſſis quandoque dies, quæ malignè negatam, aut ereptam gloriam, autori & operi cum fœnore refundat; vt circa Sanctorum prædictorum ſcripta, copioſè factum videmus. Quinetiam verbum eſt Ethnici, ſed ſæpè noſtri, (vt Tertullianus *lib. de Anima* vocauit,) Senecam dico, *epiſt. 79.* [Gloria, vmbra virtutis eſt, etiam inuitos comitabitur; ſed quemadmodum aliquando vmbra antecedit, aliquando ſequitur; ita gloria aliquando ante nos eſt; viſendámque ſe præbet, aliquando in auerſo eſt, maiórque quo ſerior, vbi inuidia ſeceſſit. Quamdiu videbatur furere Democritus? Vix recepit Socratem fama. Quamdiu Catonem ciuitas ignorauit? Reſpuit; nec intellexit, niſi cùm perdidit. Rutilij innocentia ac virtus lateret, niſi accepiſſet iniuriam; dum violatur effulſit. Numquid non forti ſuæ gratias egit, & exilium ſuum complexus eſt? De his loquor, quos illuſtrauit fortuna, dum vexat. Quàm multorum profectus, in notitiam euaſere, poſt ipſos? Quàm multos fama non excepit, ſed eruit? Vides Epicurum, quantoperè non tantum

tùm eruditiores, ſed hæc quoque imperitorum turba miretur? Hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa quas delituerat. Multis itaque iam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, in quadam epiſtola, cùm amicitiam ſuam, & Metrodori, grata commemoratione cecinilſet; hoc nouiſſimè adiecit, nihil ſibi, & Metrodoro inter bona tanta nocuiſſe, quod ipſos illa nobiles Græcia non ignotos ſolùm habuiſſet, ſed penè inauditos. Nunquid non opinio eius emicuit? Hoc Metrodorus quoque, in quadam epiſtola confitetur, ſe, & Epicurum, non ſatis emicuiſſe; ſed pòſt, ſe, & Epicurum, magnum præclarúmque nomen habituros, apud eos qui voluiſſent per eadem ire veſtigia. Nulla virtus latet, & latuiſſe, non ipſius eſt damnum. Veniet qui conditam, & ſeculi ſui malignitate compreſſam, dies publicet. Paucis natus eſt, qui populum ætatis ſuæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum ſuperuenient. Ad illa reſpice. Etiam ſi omnibus tecum viuentibus ſilentium liuor indixerit, venient qui ſine offenſa, ſine gratia iudicent; quod eſt pretium virtutis ex fama, nec hoc interit.]

Hoc ipſum in præſenti negotio cogitemus, præſertim cùm idipſum circa Autores proximè memoratos contigiſſe deprehendamus. Veritas enim, vt benè admonet Lactant. *lib.* 3. *Inſtit.c.*1. tametſi ad tempus aliquod offuciis ſubſit, tamen inſtar lucis corporeæ diſcutit denique affuſas nebulas, & puro ac ſereno veluti cœlo micat. [Benè, (aiebat de Chriſtianis falsò damnatis Ethnicos alloquens Tertullianus *c.*7. *Apolog.*) benè quòd omnia tempus reuelat, teſtibus etiam veſtris prouerbiis atque ſententiis, ex diſpoſitione naturæ quæ ita ordinauit, vt nihil diu lateat, etiam quod fama non diſtulit.] Quæ illa ſint prouerbia Ethnicorum, quæ ſententiæ, quibus latentis aliquandiu veritatis, etiam nec per famam dilatæ, hoc eſt, (iuxta Tertulliani ex Tacito phraſim,) diſſipatæ, eruptio aſſeritur; Andreas Hoyus in Tertulliani prouerbialium elucidatione expoſuit; prolato Seneca cuius illud eſt, Veritatem dies aperit; & Flacco qui ſic ait:

Quicquid ſub terra eſt, in apricum proferet ætas;
Defodiet, condétque nitentia.

His accedunt ſimilia Græcorum effata. Χρόνος πάντων ἐξεταστής. omnia explorans ac retegens tempus. Et illud Plutarcho celebratum *lib. de oraculor. ceſſat.* Χρόνος ὀφειλέτης. Tempus aliquando fidem ſuam liberans. Ex Sophocle nonnulla in hanc rem adducit Gellius *lib.* 12. *c. item* 12. vbi additur Philoſophi cuiuſdam pronunciatum, quòd veritas ſit filia temporis; quia procedente tempore, occluſa priùs veritas retegitur. Quo Plutarchus *in Problem.* refert cur Saturno, (cui χρόνῳ, ſiue *tempori* nomen,) præter vſum erga cætera numina vigentem ſacra fierent operto capite; quia ſcilicet veritas aliquandiu operta & contecta, denique aperitur, ſicut caput nunc opertum pileo nunc apertum. Sícque verum comprobatur illud Chriſti oraculum Matth. 10. *Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non ſciatur.*

Quorſum hæc? Nimirum vt cuius doctrina iniuſtè confixa eſt, ſpem concipiat, veritatem prouidente Deo erupturam ſuo tempore, & famam malè violatam, cum fœnore reſtitutum iri. Sanè in nullius poteſtate eſt facere, vt doctrina ſpeculatiua ex ſe vera aut probabilis, amittat veritatem & probabilitatem

T t ſuam,

Digitized by Google

ſuam, quacunque demum cenſura percellatur, & cuiuſcunque confixione proſcribatur. Itaque tametſi ad tempus opprimi poteſt veritas, & ſiue potentia configentis, ſiue malignitate & fraude planorum, videri poteſt indignè habita, & de gradu ſuo deiecta; tamen ſeriùs ocyùs emicabit; vt videmus factum circa inſignes illos ſcriptores, quos ludibrium debuiſſe calumniæ, ſuperiùs vidimus; ita vt etiam anathematum vibratione proſcriptæ fuerint eorum lucubrationes, quas poſteritas omni cum plauſu & approbatione excepit, mirata vel ignorantiam ſtuporémque, vel malignitatem anteriorum, à quibus tam à recto abhorrens tractatio manarat. Quidni ergo quilibet ſimilia paſſus, ſimilia ſibi & ſcriptionibus ſuis malè confixis ſperare poſſit? In ſpem contra ſpem credere, Abrahamicum eſt, & magno dignum pectore.

GEMITVS

Digitized by Google

GEMITVS
COLVMBÆ,
DE
IVDICIIS SECVLI.
Meditatio
De Iniuſtitia damnationis inauditi.

In gratiam Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi D.D. HENRICI DE SOVRDIS, Archiepiſcopi Burdegalenſis,&c.

Cùm apud Cauares Inſulanos ad tempus degeret.

Digitized by Google

Illuſtriſſimo ac Reuerendiſſimo Viro,

DOMINO DIDACO
DE ARCE-REYNOSO,

EPISCOPO PLACENTINO, PHILIPPI IV. Regis Catholici à Conſiliis, & in omnibus eius Regnis ac Dominiis Supremo Fidei Cenſori,

Felicitatem Perpetuam P.

Illuſtriſsime ac Reuerendiſsime Domine,

CVM noui huiuſce libri publicam in lucem productio, noſtræ fidei commiſſa, dignum aliquem Patronum optare videretur, cuius eximiâ auctoritate apud bonos quidem commendatior, aduersùs improbos verò munitior eſſe poſſet: Nemo omnium occurrit, cui vel iuſtiùs, vel etiam alacriùs iſtud muneris deſtinaremus, quàm Illuſtriſſimæ Tuæ Amplitudini: idque grauiſſimis omninò de cauſſis. Cùm enim hîc agatur de materia ad Officium Sanctæ Inquiſitionis peculiariter pertinente, cuius ſummam poteſtatem, quà porriguntur cunque Hiſpanici Imperij fines, penes Il-

✠ luſtriſſimam

Digitized by Google

luſtriſſimam Tuam perſonam, ſitam eſſe nouimus, non erat quòd ampliùs de quoquam alio opportuniore genio tutelari conciliando ſatageremus. Cæterùm non ſolis ſuſpiciendæ illius, quâ polles, dignationis radiis noſtra deſideria incenſa fuêre: ſed etiam exquiſitis illis virtutibus ac meritis, quibus iſtam quam ſemel nactus es ſacratiſſimam Spartam perpetuò exornas, & quorum documenta infinita quotidie exhibes; incredibilem dico tuæ vitæ integritatem, prudentiam ſingularem, conſummatam peritiam longo rerum vſu comparatam, iudicium ſolidiſſimum, omnifariam denique doctrinam. Quò fit vt omnium optimè de libri, Illuſtriſſimo tuo Nomini nuncupati, pretio iudicaturus ſis, nóſque illud Poëtæ non incommodè hoc in negotio ſimus vſurpaturi:

Pagina iudicium docti ſubitura mouetur
Præſulis, vt Clario miſſa legenda Deo!

Neque verò dubitamus, quin ſi tuo calculo probetur hic liber, applauſum etiam catholicum illicò conſequatur: imò etiam quin ipſius auctor, Vir admodum Reuerendus, quicquid hactenùs ſummi fuerit ab vniuerſo literatorum choro æſtimatus, maior inde quodammodo ac glorioſior eſſe incipiat: vt vel eo nomine confidamus habiturum ipſum quo de ſibi apprimè gratuletur, vbi ſcilicet ſuum Tibi non diſplicuiſſe animi fœtum intellexerit. Habituri itidem ſumus & nos, ſi modò quam cepimus fiduciam,

Digitized by Google

fiduciam, hunc ipſum offerendi Illuſtriſſimæ Tuæ Amplitudini boni conſulueris, nóſque in tuam non modò notitiam, ſed & clientelam fauēter admittere non aſperneris. Quam quidem rem, inſtar præclari cuiuſdam theſauri, medullitùs iampridem affectâſſe nos, libentiſſimè fatemur. Vale immortale tuarum Hiſpaniarum decus. Lugduni Gallor. Kl. Ianuar. Anni 1653.

Tuæ Illuſtriſsimæ Amplitudinis

Deuotiſſimi Cultores,

IOAN. ANTON. HVGVETAN,
& MARC. ANTON. RAVAVD.

Digitized by Google

GEMITVS COLVMBÆ,

DE IVDICIIS SECVLI.

§. 1. COLVMBA, *ſimplex animal, non felle amarum, non morſibus ſæuum, non vnguium laceratione violentum*; his enim coloribus hanc auem effingit S. Cyprianus *a*, & eum ex parte exprimens Philippus Abbas *b*:) Spiritus ſancti in hoc rerum ſtatu typus eſt, eiuſque Sponſæ Eccleſiæ Dei, & animæ cuiuſuis piæ, quæ ſit Eccleſiæ membrum viuum, ac vitam ex Spiritus ſancti informatione componens: nam Spiritum quidem ſanctum per columbam exhiberi vel ex vno Chriſti baptiſmo compertum eſt, in quo Spiritus ſanctus columbæ ſpecie eſt demonſtratus, vt præclarè verſat S. Auguſtinus *c* de gemina Spiritus ſancti imagine, primùm columbina, mox ignea, pro duplici modo quo nobiſcum ſe gerit Spiritus ſanctus, piè admodum ac vtiliter diſſerens. Eccleſiam quoque columbæ imagine adumbrari, cùm alia innumera apud Patres & Doctores protrita docent, tum illud ſacri Epithalamij *d*, *oculi tui columbarum*; quod ibi Honorius perpulchrè de Eccleſia interpretatur. Nec non illud eiuſdem Cantici *e*. *Vna eſt perfecta mea, columba mea in foraminibus petræ*, quod S. Epiphanius *f* de primaria Chriſti ſponſa ſiue Eccleſia dictum docet. Haud aliter de quocunque eiuſdem Eccleſiæ membro viuo, ſiue de quacunque pia anima S. Gregorius ad illud *g*, *Surge, propera amica mea, columba mea*. Non inſiſto illis vel confirmandis vel illuſtrandis, quod recentiores Cantici Canticorum Interpretes, nominatim Delrio, Guiſſerius, Sherlogus, innumera in hanc rem congeſſerint, quæ nihil attinet huc conuertere.

Columba mite animal nec niſi gemebundum.
a lib. de vnit. Eccleſ.
b lib. 6. in Cantic. c. 8.
c tract. 6. in Ioan.
d cap. 4.
e cap. 2.
f hær. 35.
g Cant. 2.

§. 2. Cùm verò & Spiritus ſanctus, & Eccleſia, & anima quælibet pia poſſint cum columba componi penes varia capita, illud tamen eſt huic loco congruentiſſimum, quod ad huius auis ſimplicitatem, & mititatem ex Cypriano tactam conſequitur, nec minùs in Scripturis quàm apud Patres eſt peruulgatum; nimirum quòd gemitus ſit columbæ pro cantu; vnde Græci vocem eius exprimunt γογγύζειν, quod eſt *gemere*, vt ex Polluce notauit Aldrouandus *h*. Latini dicunt *fritinnire*, quod querulos modos ſonat iuxta Varronem apud Nonium querulos hirundinis pullos deſcribentem: vulgatius tamen eſt verbum *gemendi*, eòque paſſim vſam videmus Scripturam, cùm columbarum incidit mentio; Nahum 2. *Minabantur gementes vt columbæ*; Iſaiæ 59. *Quaſi columba meditantes gememus.*

Etiam columbæ myſticæ, gementes.
h lib. 5. Ornithol. c. 1. §. de voce columbæ.

Digitized by Google

gememus. Iungit gemitui meditationem, vel vt ſignificetur gemitus ex imo pectore, vt Cornelius & Sancius Iſaiæ 38. notarunt, vel vt aſſiduitas & repetitio gemitus inſinuetur, quæ eſt propria columbæ gemendi ratio, vt benè expendit Adamus Iſaiæ 33. ad illud, *cor tuum meditabitur timorem.* Poteſt etiam ea gementis columbæ meditatio pro gemitu valido accipi, qualem inſinuarent voces illæ repetitæ, *gementes gememus:* nam verbum meditandi in Scriptura, interdum accipi pro verbo *gemendi*, idque ferre vſum Hebræorum notauit Bartholomæus Veſthemerus *a*. Et videtur haberi ex Iſaiæ 38. vbi Ezechias ait, *meditabor vt columba,* id eſt, lugebo, & gemam pro vſu ac more columbæ. Non nouit ergo columba aliam vocem aliúmve ſonum quàm gemitum, nec arma vlla, quibus à natura inops eſt, in violatorem corripit, ſed gemitu ſolo in preſſuris quibuſuis & incommodis vtitur, nunquam iraſcens, nunquam ſtrepera, nunquam clamoſa, ſed gemebunda duntaxat, quo eam D. Auguſtinus *b* à coruo diſcriminat; *vox enim corui* (inquit) *clamoſa eſt, non gemebunda:* non item vox columbæ, quæ alia non eſt quàm gemitus. Itaque Spiritus ſanctus in hoc rerum ſtatu, vt eodem loco egregiè expendit Auguſtinus, columbæ partes implet, poſtulans pro nobis gemitibus inenarrabilibus, iuxta Apoſtolum *c*, tum quia nos in tot ærumnis docet gemere; tum quia pro ea magna reuerentia, qua diſponit nos quandiu columbam agit, hoc eſt quandiu voluuntur lux & tenebræ, ac viciſſitudo dierum & noctium ſuperſtite ſeculo prorogatur, non exerit furorem in eos à quibus violatur, vel triſtitia afficitur, non vibrat fulmina, non imbres igneos quot diebus demittit, ſed vaſa iræ ſuſtinet in multa patientia, veluti gemens pro exitio in quod ſponte ruimus, donec accipiat tempus, & iuſtitias iudicet; iam non columba, ſed ignis. Eccleſiæ quoque & membrorum eius viuorum, piarum inquam animarum, Spiritus ſancti ſponſi ſui, ac informatoris optimi imitatione, in tot anguſtiis, & nunquam intermittentibus moleſtiis, vna & iugis functio eſt, gemere ad Deum. Faciunt hoc aſſiduè, & ſine intermiſſione pij omnes. Gemunt aſſiduè, quia aſſiduè occurrit vnde gemant, idque præſtant ex amore, in quo ruſus columbam à coruo diſcriminat S. Auguſtinus *d*, obſeruans optaſſe ſibi Dauidem pennas ſicut columbæ, *Non ſicut coruo. Columba à moleſtiis quærit auolationem, ſed non amittit dilectionem; Columba enim pro ſigno dilectionis ponitur, & in ea gemitus amatur. Nihil tam amicum gemitibus, quàm columba, die noctúque gemit, tanquam hic poſita vbi gemendum eſt.*

a In phraſib. Scripturæ, v. meditor.

b tract. 6. in Ioan.

c Rom. 8.

d In Pſalm. 54.

§. 3. *Quanta eis gemendi argumenta, maximè a iudiciis, iuxta S. Cyprianum.*

Et nobis igitur in tot ærumnis & calamitatibus, quibus vndique orbis diuexatur, vnum ſupereſt à gemitu leuamen, quod eò frequentiùs vſurpare par erit, quò ſunt mala noſtra & grauiora & protenſiora. Nec eſt quod quis ad tot malorum proſpectum, ſubduci è terra cum Donato per S. Cyprianum *e* expectet in præcelſum montis ardui verticem, vnde ſpeculatus rerum infra ſe iacentium facies; & oculis in diuerſa porrectis, ſæculi miſereatur, ad triſtiſſimam rerum faciem attonitus, præſertímque ad lenocinans vitiis publicæ authoritatis malum iuſtiſſima admiratione defixus; quod ſapientiſſimus ille Antiſtes, non minùs eruditionis ac pietatis, quàm vernantiſſimæ facundiæ laude inſignis, graphicè exhibet, eáque dictionis floruIentia, quæ S. Auguſtino *f* iudice, poſſet nimia videri, *niſi conſultò id factum eſſet, vt ſciretur à poſteris*

e epiſt. 1. l. a.

f lib. 4. de doctr. Chriſt. c. 15.

poſteris, quam linguam doctrina Chriſtianæ ſanitas ab ea redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem modeſtioremque reſtrinxerit. Gemit ille ob multa quæ ſigillatim eo loco exhibet lugendi gemendique argumenta: inſidioſas vias, itinera latronibus clauſa, maria obſeſſa prædonibus, madentem orbem totum ſanguine, diſperſas terra tota multiplices pugnas, ſpectacula vel cruenta, vel turpia, libidinum probra, vel lupanaribus proſtituta, vel domeſticis parietibus obſepta, quorum quo ſecretior culpa, maior eſt audacia. Perſtrinxi cum ipſomet breuiter, quæ diffuſiùs expaſſa præmiſerat.

Sed ei maximè gemituum argumento inſiſtit ſancta illa columba quod à iudiciis ſuppeditatur. Audire eam in hac parte altè gementem iuuat. *Forum,* (inquit,) *fortaſſe videatur immune, quod ab iniuriis laceſſentibus liberum, nullis malorum contactibus polluatur. Illuc aciem tuam flecte, plura illic quæ deteſteris inuenies. magis oculos tuos inde diuertes. Inciſæ ſint leges duodecim tabulis, & publico ære pretioſo iura præſcripta ſint. Inter leges ipſas delinquitur, inter iura peccatur, innocentia nec illic vbi defenditur reſeruatur. Sæuit inuicem diſcordantium rabies, & inter togas pace rupta, forum litibus mugit inſanum; haſta illic & gladius, & carnifex præſto eſt, vngula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens; ad hominis corpus vnum ſupplicia plura quàm membra ſunt. Quis inter hæc vero ſubueniat? Patronus? Sed præuaricatur & decipit. Iudex? Sed ſententiam vendit. Qui ſedet crimina vindicaturus, admittit, & vt reus innocens pereat, fit nocens iudex. Flagrant vbique delicta, & paſſim multiformi genere peccandi per improbas mentes nocens virus operatur. Hic teſtamentum ſubiicit, ille falſum capitali fraude conſcribit; hic arcentur hæreditatibus liberi, illic bonis donantur alieni; inimicus inſimulat, calumniator impugnat, teſtis infamat, vtrobique graſſatur in mendacium criminum proſtituta vocis vænalis audacia, cùm interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus eſt; de quæſtore, de iudice pauor nullus; quod poteſt redimi, non timetur: eſſe iam inter nocentes innoxium, crimen eſt; malos quiſquis non imitatur, offendit: conſenſere iura peccatis, & cœpit eſſe licitum quod publicum eſt. Quis illic rerum pudor? quæ eſſe poſſit integritas? vbi qui damnent improbos, deſunt, ſoli ibi qui damnentur, occurrunt.*

§. 4. *Argumentum gemendi in iudiciis, Cypriano intactũ, damnatio inauditorũ.*

Non plura tibi, virorum ſapientiſſime, iudiciorum probra pro quibus gemeres, occurrerunt, quia alia fortaſſis ſæculum tuum ignorabat. Nobis hodierna ſeculi iudicia aliud ſuppeditant lugendi & gemendi argumentum, iis omnibus quæ recenſuiſti, reuera tetrius, & lugubribus modis ac queſtubus dignius. Hoc quid ſit, ſupra ſententiæ venditionem, ſupra fraudes capitales, ſupra proſtitutas calumniantium voces horrens ac hiſpidum, ignorauit Sanctus Cyprianus, quia eius ætas talem iudiciorum peruerſionem, & recti & veri profligationem non viderat: quæ enim ille ſuſpiria duxiſſet ſi ad ſolam criminatoris accuſationem, reum planè inauditum damnari vidiſſet? Quàm altè gemuiſſet, ſi Adelhardum virum ſanctum, & illuſtriſſimo cretum ſanguine, quia non abſtulerat Deus de ore eius verbum veritatis vſquequaque, & de ore luporum ſemeſam prædam eruebat, ſubitario iudicio, (ac ne iudicio quidem, audientiâ non factâ,) bonis ac dignitate multatum, & ſolum vertere adactum vidiſſet? Quæ eidem mens, quis ſenſus fuiſſet, ſi Antiſtites Catholicos, quòd pro ſanctuatij indemnitate generoſè ſtarent, procul à gregibus diuinitus concreditis extorres factos, pro ſe dicendi facultate negata, ac ne noxarum quidem,

dem, quarum inſimularentur, conſcios intellexiſſet? Et hoc non agente Decio, non Valeriano, & Galieno Chriſtianum nomen perſequentibus, ſed hominum Catholicorum, queis Antiſtitium in ſumma veneratione eſſe par fuerat, authoritate atque ſententia? Dabit exemplum non vnum Gregorius Turonenſis, in ſua de Francis hiſtoria. Nupertiuè Sacerdos annoſus ex cœtu Religioſo non dubiæ in Dei Eccleſiam vtilitatis, à re literaria, & diuinis ac humanis ſtudiis benè conſtitutus, alicuius certè inter ſuos nominis, captus vt latro, (nam media nocte tanquam ad latronem educta eſt, ad iacentem in lecto ſuo vniuerſa cohors cum gladiis & fuſtibus,) in ædem publicam è mandra ſua abductus, ibique magna cum infamia Catholici & Religioſi nominis apud Chriſtianos ementita reformatione gloriantes, quorum gurguſtia non aliis rumoribus diu ſonuerunt; per ſemeſtre ſolidum tentus, inſuperque per bimeſtre domi ſuæ hærere iuſſus, eo octimeſtri nunquam citatus, nunquam auditus, omnibus ad conteſtationes audientiam expoſcentis aures occludentibus ac planè ſurdis, ad extremum eadem qua priùs taciturnitatis conſtantia, ſibi permiſſus, de ea tam noua, tam inſolita, quæ omnes meritò perculit, ratione agendi, gemere habuit, præterea nihil. Hæc in Sanctos, in Antiſtites, in Sacerdotes Religioſos, lectiſſimam profectò gregis Chriſti portionem, patrata per eos, qui in formam & exemplum cæterorum ſunt conſtituti, ſi inaudiſſet Cyprianus, vt erat in rem Dei alacer & imperturbabilis conſtantiæ, putas ſtitiſſet in gemitibus, nec ex inſtructiſſima, quæ penes ipſum erat facundiæ & ſacræ doctrinæ pharetra, depromptas aculeatorum verborum ſagittas vibraſſet, in hanc iudiciorum ſæculi virulentiam, qua pars inaudita damnatur? Mihi in aperta hac clade omnium iurium, naturalis, inquam, diuini & humani cuiuſcunque, hoc eſt tam eius, quod gentium dicitur, quàm Pontificij atque Ciuilis, nulla alia placet arma corripere, quàm columbarum. Liceat itaque pro huiuſmodi corruptela iudiciorum ſæculi, ſaltem gemere.

§. 5. *Vltra ſeculum progreſſa, huiuſmodi iudiciorũ virulentia.*

a lib. 4. de prouid.
b epiſt de ſuſpecto contubern.
c epiſt. 80.
d cap. 4.
e Gall. *Le fil de l'eau.*

Nec quod in iudicia ſeculi irrepſiſſe hanc iudicij virulentiam dico, arcto reuera illam ad eos qui pro vſu iam olim recepto, vt apud Saluianum *a*, & Hieronymum *b* videre eſt, dicuntur *ſeculares*, ac Religioſis aduerſi, in cœtu Chriſtianorum numerantur. Non ſtetit intra ea ſepta hæc iudiciorum euerſio, ſed vltra ſeculum ſic ſumptum peruaſit, & clauſtra perrupit, ictu fluuij per omnium iurium repagula confracta aditum præbente. Quod enim ex quodam ſapiente Narbodus apud Hildebertum *c* docet; *Flumen eſt, vbi cum poteſtate habitat iracundia.* Ipſéque Spiritus ſanctus per Siracidem *d*, rectionem violentam, rapidam, & truculentiæ plenam, *ictum fluuij e*, nominauit. Et congruentiſſimè profectò: ſunt enim quidam Religioſarum familiarum præfecti, adeò impotentis dominatus, & tam vehementis ferociæ, vt cum fluuij incitatiſſimi impetu, quà vehementiſſimus labitur, componi meritò poſſint: nimirum ſicut fluuius præceps & rapidus, omnia ſternit, & nullo diſcrimine læta ſata ac ſegetes in quas incurrit, vel prata ridentia, amœnos hortos, palatia, & quicquid denique lectum & dominis charum dixeris, euertit & abripit cœco impetu: ſic iſti effrenes nullo delectu æquant & in idem commune excidium conuoluunt omnia: ſicut ictus fluuij, non plus ſubingreſſum improuidè Federicum Auguſtum reueritus eſt, quominus eum perderet, quàm ſi vilis lixa, vel vnus quiſpiam ex infima calonum fæce, permiſſus.

Digitized by Google

miſſus eius violentiæ atque ferociæ fuiſſet. Per huiuſmodi ergo feroces ac vehementes, plenos immoderationis moderatores, cum ictu fluuij aptiſſimè compoſitos, quam diximus iudiciorum corruptelam damnandi inauditos, in ipſas Sanctorum mandras penetraſſe gemendum eſt, protenſis ad hos quoque iudices iis gemitibus, quos pro corruptis ſeculi iudiciis altè & contentè edendos dixi.

§. 6. Gemendi ac flebiles modos ex imo pectore trahendi, vnde aptius initium ducam, quàm ex eo quod huiuſmodi iudicia ſeculi non ſint diuinis iudiciis conſententia; imò ab eis planè diſſonent, quo nullus certior improbitatis Characteriſmus? nam ſicut regula recti, & fontalis ac primordialis honeſtas Deus eſt, *Rationem ſubſtantialem* vocat Nilus *a*: rationem rationabilium creaturarum Gregorius Magnus *b*; rationem primam Gregorius Niſſenus *c*:) ita quod cum ea regula non concordat, ſed ei diſſonum & repugnans eſt, neceſſariò eſt inhoneſtum, & hominibus recti & boni amantibus auerſandum. Et verò, primum in vnoquoque genere eſt menſura cæterorum: at Deus eſt Iudex ſupremus, ita vt in capite libri dicatur, Iudices creaſſe cœlum & terram. Varias Scripturas non vno loco expendit in hanc rem Iacobus de Valentia *d*. Idque optimè perſpectum habens Rex Ioſaphat *e* monebat Iudices vt meminiſſent ſe Dei opus agere, hoc eſt Dei vice fungi; Dei partes tenere, & munus obire planè diuinum. Idipſum Æthiopes facto expreſſere, ſublimiorem omnibus in Senatu ſedem relinquentes vacuam, tanquam iudicem ſedentis in ea Dei, & in medio Deos ſicut Iudices diiudicantis, ac toti iudicio præſidentis. Qua etiam ex cauſa in antiquis Conciliis, vt in Epheſino *f*, & in Chalcedonenſi, codex Euangeliorum in ſublimi ſella, loco honoratiſſimo collocatus legitur, tanquam præſidentis Concilio Chriſti ſubſellio atque tribunali. Ex quibus aliiſque innumeris quæ proferri in eam rem poſſent, perſpicuum eſt Deum iudicem, eſſe Iudicum omnium analogatum primarium, cuius proinde iudicandi modo omnes Iudices conformari oporteat, ſi rectum iudicium iudicare velint, nec extra Iuſtitiæ orbitam peruersè oberrare.

Damnatio inauditi repugnans vſui diuino, atque adeò mala.
a lib. de orat. c. 49.
b lib. 30. mor. c. 8.
c orat. de fer. repreh. initio
d in Pſal. 81. & 49.
e Paral. 19.
f tom. 2. Pelt c. 22.

§. 7. At in diuino iudicio neminem damnari inauditum, nec abſque præuia cauſæ diſcuſſione, & agitatione vtrinque facta, eſt in diuinis Scripturis explicatiſſimè expreſſum: ſic enim cùm Adam & Eua peccaſſent, non priùs à Deo damnati ſunt, quàm citati eſſent & auditi *g*. *Vocauit*, (inquit Moſes,) *Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es?* Non fugiebat Deum vbi eſſet Adam, ſed forma iudicij præſcribebatur, ducto à rei citatione initio: ſenſúſque erat, iuxta Sanctum Ambroſium *h*, *Adam vbi es? Hoc eſt, quid eras antè? Vbi nunc eſſe cœpiſti? Vbi te conſtitueram? Quo ipſe tranſgreſſus es? Agnoſcis eſſe te nudum, quia bona indumenta fidei perdidiſti. Folia ſunt iſta quibus nunc velare te quæris. Repudiaſti fructum: ſub foliis legis latere cupis, ſed proderis. Recedere à Domino Deo tuo propter vnam mulierem deſideraſti, propterea fugis quem videre quærebas. Cum vna muliere te abſcondere maluiſti, relinquere ſeculum mundi, incolatum paradiſi, gratiam Chriſti.* Erat ergo iſta citatio Adami, quam etiam verbum *vocandi* apertè præfert, vt interrogatione rei præmiſſa, eoque audito damnatio iuſtè ſubſequeretur. Cúmque Adam excuſaſſet factum ſuum, & culpam reieciſſet in mulierem, vocata, ſiue citata eſt etiam mulier; ſubdi-

Adam & Eua citati à Deo priuſquam damnarentur.
g Gen. 3.
h epiſt. ad ſororem de Baſilicis.

a Gen. 3. tur enim *a* : *Et dixit Dominus Deus ad mulierem* : *Quare hoc feciſti ?* Scio San-
ctum Ambroſium frequenter alibi eam Dei compellationem aliò detorquere,
nempe ad exprimendam commiſerationem ipſius Dei erga hominem miſerè
exturbatum. Sic in Pſalm. 39. agens de Deo fugientes requirente. *Ille,* (inquit,)
*etiam fugientes requirit , & abſconditos non vult perire , ſed clamat dicens : Adam
vbi es ? hoc eſt , homo vbi es ? Ego te in lumine poſui , tu tenebras requiſiſti ; de-
nique in Paradiſo , vbi ſemper matutinus erat dies , veſper eſt factus , quoniam omnia*
b cap 4. *peccata tenebroſa ſunt.* Et lib. de paradiſo *b* poſt alia in eandem ſententiam. *Quid
eſt ergo* , Adam vbi es ? *id eſt , non in quo , ſed in quibus es ? Non ergo interrogatio
eſt, ſed increpatio. De quibus,* (inquit ,) *bonis , de qua beatitudine , de qua gratia,
in quam miſeriam recidiſti ? Dereliquiſti vitam æternam , & attumulatus es morti,
conſepultus errori. Vbi eſt illa tua bene ſibi conſcia confidentia ? Timor iſte culpam
fatetur , latebra præuaricationem. Vbi ergo es ? Hoc eſt , non in quo loco quæro , ſed in
quo ſtatu ? Quò te perduxerunt peccata tua , vt fugias Deum tuum , quem antè quæ-
rebas ?* Iuxta quam interpretationem locus ille Geneſeos , non facit ad hoc in-
ſtitutum ; tamen genuinus ſenſus illorum verborum Dei ad Adamum, eſt ,
vrgeri Adamum vt culpam ſuam agnoſcat, priuſquam diuino iudicio percel-
latur , vt poſſit mitior eſſe punitio , quam peccati confeſſio valdè extenuat,
c cap. 9. iuxta eiuſdem S. Ambroſij doctrinam lib. 2. de Cain *c* in expoſitione ſimilis di-
uinæ interrogationis ad Cainum.

Argumentati ſunt in rem noſtram ex hoc loco ſic intellecto varij Patres , ac
nominatim Lucifer Calaritanus, agens contra Conſtantium, vt Sanctus Atha-
d lib. 1. pro S. Athanaſio, initio. naſius inauditus damnaretur , vrgentem. Sic enim in eum inſurgit Lucifer *d*,
in Spiritu fortitudinis , & ardoris quem vbique ſpirat : *Quomodo arbitraris di-
uinitus permiſſum puniri inauditos , quando videas Adam & Euam principes noſtri
generis auditos , ſententiâ percuſſos Dei ?* Et vocauit Deus Adam , & dixit ei ,
Adam vbi es ? Et dixit : Vocem tuam audiui Domine in Paradiſo , & timui,
quoniam nudus ſum , & abſcondi me. Et dixit illi Deus : Quis tibi indicauit
quia nudus es , niſi quia de ligno de quo præceperam tibi de hoc ſolo ne man-
ducares, de eo manducaſti ? Et dixit Adam : Mulier quam dediſti mihi, ipſa de-
dit mihi de ligno, & manducaui. Et dixit Deus mulieri : quid hoc feciſti ? Et di-
xit mulier : Serpens perſuaſit mihi, & manducaui. *Cùm igitur huiuſmodi formam
indicandi dediſſe Deum aduertas, cùm à latebris euocatis, confeſſiſq; Deum ſententiam
dediſſe, de ſacris Scripturarum collegeris fontibus; cuius fuiſti, atque es impudentiæ, iu-*
e hom. 17. in Geneſ. *dicandi Dei ſeruos eam dare formam, quæ non fuiſſet de lege veniens Domini?* Chryſo-
ſtomi *e*, exemplo Dei monſtrantis reum inauditum non poſſe damnari , hæc eſt
oratio : *Optimus & omnipotens Deus qui ſua ſapientia res noſtras diſpenſat, videns
Diaboli malignitatem, & hominis peccatum, per quod cum muliere deceptus in tantam
incidit confuſionem , mox aſſiſtit , & quaſi manſuetus & miſericors iudex , in tri-
bunali terrore , & horrore pleno ſedet , & examinat diligenter ; per hoc nos do-
cendo , ne quem fratrem noſtrum condemnaremus , niſi cauſa antea diligenter
cognita.*

§. 9. Cain vocatus priuſquàm condenaretur. Quod cum Adamo & Eua ſeruatum à Deo vidimus , vt inauditi non dam-
narentur , ſeruatum item à Deo eſt cum Caino , vt Lucifer quoque obſerua-
uit , alloquens his verbis Conſtantium. *Dediſti præcepta damnandum eſſe in-
auditum,*

auditum, abſentem, negandámque audientiam, purgare poſſe ſe de crimine obiecto proclamatum. Abel interficitur iuſtus, & interrogatus Cain, ſumit ſententiam; & tu Domini inauditum vis puniri Sacerdotem? Sumere ſententiam Lucifero id ipſum eſt quod damnari & pœnas dare. Ex eo ergo quòd Cain non priùs à Deo damnatus ſit, quàm citatus fuiſſet ac auditus; infert Lucifer improbum admodum fuiſſe Conſtantij præceptum, quo iuſſerat Sanctum Athanaſium damnari ab Epiſcopis, negata ei audientia, rametſi proclamatus eſſet, quòd poſſet ſe purgare, & ſufficienter depellere illata probra. Tilius verbum *proclamandi*, (quod Lucifero eſt deponens,) accipit pro verbo *appellandi.* Et appellauit ſanè ſæpè ſæpiùs Sanctus Athanaſius idoneos iudices, & nominarim ſupremum cauſarum Eccleſiaſticarum definitorem, Romanum Pontificem. Planus tamen Luciferi ſenſus eſſe videtur, quo verbum *proclamandi*, non vſurpetur pro verbo *appellandi*, ſed pro verbo *conteſtandi*: quo ferè ſenſu vſurpatur ea vox integro titulo *ff. de his quibus ad libertatem proclamare licet.* Vt proinde mens Luciferi ſit, præcepiſſe Conſtantium damnari Athanaſium inauditum, & abſentem, ac conteſtatum quòd poſſet ſuam innocentiam purgare, quæ eſt aperta iuſtitiæ ac innocentiæ oppreſſio, dignior Maſſagetâ quàm Conſtantini Magni filio. Addit non ſic feciſſe Deum, cùm homicida primus, & quidem fratris, nec niſi per inuidiæ virulentiam mactari, damnandus cœleſti ſententia eſſet. Is quippe ſceleratorum omnium primipilus, cuius malignitatem nullus ſatis vindictæ rigor æquaret, non eſt à Deo per potentiam oppreſſus, nec priuſquam interrogaretur & audiretur damnatus eſt, ſed poſt citationem & habitam de ſcelere admiſſo quæſtionem, vt diſcerent Iudices mortalium exemplo Dei, neminem damnare inauditum. Sic habet Luciferi in rem noſtram argumentatio, qui longam de more laciniam ex Scriptura attexit: eius verò laciniæ veluti limbus eſt: *Inſurrexit Cain ſuper Abel fratrem ſuum, & occidit eum: & dixit Deus ad Cain, Vbi eſt frater tuus? & dixit, Neſcio, nunquid cuſtos fratris mei ſum ego. Et dixit Deus, Quid feciſti hoc? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunquid non licuerat Deo priuſquam Cain conuocaret, atque interrogaret, punire? ſed noluit, dans formam, quo genere inciperemus iudicare commiſſos nobis. Nobis, inquam, quibus per Ieremiam Prophetam dicit ad populos ſuæ maieſtati dicatos: Et dabo vobis paſtores ſecundùm cor meum, & paſcent vos, paſcentes cum diſciplina. Damnate, (inquis,) eum quem ignoratis deliquiſſe. Cur? Nempe ad hoc, vt iam non Epiſcopi, ſed mereremur nuncupari veſani, atque carnifices.* En quo loco habeat Lucifer eos qui damnant abſentem & inauditum.

Alius locus eiuſdem libri Geneſeos, ex quo Patres diuinum morem nonniſi auditos damnandi colligunt, habetur c. 11. vbi cùm ageretur de conſiliis impiorum turrim Babel ædificantium, Deus priuſquam eos multaret, priùs ſibi ad eos deſcendendum dixit, vt αὐθρωπωπαθῶς ſcripſit Moſes, & optimè ſic præter cætera expreſſit Philo *a. Ergo migratorij motus nomina nequaquam Deo conueniunt, ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, prorſum, retrorſum; nec tale quicquam intelligitur de illo qui locum non mutat, nihilominus dicitur deſcendens viſere, quia omnia priùs etiam quàm fiant, prænidet manifeſtiſſimè, vt doceamur, monea-* §. 9. *Structores turris Babel coram & de viſu damnati.* a lib de confuſ linguas.

 marque,

múrque, ne quis homo de abſentibus rebus & incertis putet ſe poſſe certam coniecturam facere; ſed propiùs introſpecto negotio diligenter cuncta perluſtret: viſus enim certus, potiùs quàm fallax auditus teſtis adhibendus eſt. Quapropter in optimè conſtituta republica lege cautum eſt, ne quis auditu dicat pro teſtimonio, quia iudicium auditus naturaliter facile eſt corruptoribus. Apud Moſem quoque inter vetita legitur, Non admittes auditionem vanam; *vbi non tantùm interdicit ne quis falſum ſermonem, aut ſtultum accipiat auribus, ſed docet quod ad manifeſtam veritatis perceptionem, longè minùs quàm viſus, idoneus habeatur auditus, cùm ſit refertus vanitatibus. Hanc cenſemus eſſe cauſam cur deſcendiſſe dicatur Deus.*

§. 10. *Nec non teterrimi mortalium Sodomitæ.* Eſt & alius Geneſeos locus præcedenti affinis, è quo item ſolemne eſt Patribus inferre non eſſe ex ſolis rumoribus quantumlibet perulgatis damnandum abſentem, ſed Iudicis æqui eſſe coram inſpicere omnia, & reum ſibi ſiſtere, nec niſi eo audito pronunciare: cùm enim peſſimi mortalium Sodomitæ perdendi diuinitus eſſent; profeſſus eſt Deus, ne inauditos damnaret, deſcendendum ſibi ad eos eſſe, vt cauſam reorum cominus diſcuteret ante ſententiæ lationem. Iungit in hanc rem hunc locum cum præcedenti Rupertus *a*. Seorſim verò ex iſto loco argumentantur varij, quorum nonnullos appendo. Petrus Cellenſis *b*. *Neque ſubitaneus, neque repentinus ſoleo res magnas diſponere, ſed multa maturi conſilij deliberatione, finis cauſarum appenſione. Inde eſt, amice cariſſime, quod non ſtatim credo omni ſpiritui, propter illum qui transfigurat ſe in Angelum lucis, & ſub pallio conſultationis, offert ſæpè venenum deceptionis. Vitium autem eſt omnibus credere, & nulli. Exemplo igitur illius, qui omnia nouit antequam fiant, & tamen deſcendit per Angelos probare, vtrùm clamor Sodomorum, qui aſcenderat ad cœlum, opere compleretur, an non, diu ſubſtiti acquieſcere rumoribus quotidianis.*

a lib. 4 in Geneſ. c. 41.

b epiſt. 121.

Chryſoſtomus *c* tractans illum Dei deſcenſum; *Docens omne hominum genus, quòd licèt magna valdè & confeſſa ſint peccata, non antea tamen pronunciandam ſententiam, quàm manifeſtæ demonſtrationes fiant, inquit: Cùm deſcenderim aut videro virum iuxta clamorem ſuum, qui ad me venit, perfecerint, vel non, vt ſciam. Quid ſibi vult quòd ſermonem ſuum ita attemperat, cùm* deſcenderim, (*inquit*,) videbo. *Nunquid de loco in locum tranſit vniuerſorum Dominus? Abſit. Non hoc dicit, ſed, vt dixi, per verbum craſſius docere nos vult, quòd opus ſit magna diligentia, & non auditu ſolo peccatores condemnandi ſint, neque ſententia ferendæ, niſi comprobatio præcedat. Audiamus hæc omnes: non enim ſolùm ij qui pro tribunali ſedent, obſeruare hanc legem debent, ſed & nullus vnquam ob nudam accuſationem proximum condemnet: idcirco enim & poſt hæc beatus Moyſes Spiritu ſancto afflatus admonet, dicens: Auditum vanum ne accipias.*

c hom. 42. in Geneſ.

Theodoretus *d* expoſtulans de Epheſino, contra ſe inauditum iudicio: *Crudeliſſimè & contra leges omnes tum diuinas, tum humanas, propria membra iugularunt. Enimuerò effractores, in ſcelere deprehenſos, indicant primùm, tum deinde puniunt Iudices; eodémque modo & homicidas, & ſepulchrorum effoſſores, & aliena coniugia violantes, agunt prius in iudicium, & arctiores accuſatores actionem intendere iubent, & teſtium mentem*

d epiſt. 119.

Digitized by Google

mentem explorant , an teſtimonium in accuſatorum gratiam dicant , an infenſo in reos ſint animo : & poſt hæc reſponderi accuſationibus iubent. Atque hoc , bis , terue, interdum etiam quater faciunt ; ac tum demum indagata ex vtrorumque verbis veritate , ſententiam promunt. Iſti verò quemadmodum de aliis iudicarint , non dicam, ne nimis diligens & curioſus videar in alienis : de me vno, iniuſta impellente vexatione , dicere cogor : Nam cùm me domi lex regia coërceret , atque extra mihi ciuitatis fines egredi vetaret , iudicium aduerſum me conſtituerunt , & triginta quinque manſionibus diſſitum condemnarunt. Et Deus quidem vniuerſorum ad Patriarcham Abraham de Sodomis & Gomorrha loquens , Clamor (*ait*) Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt ad me , & peccata eorum magna valdè. Deſcendam igitur , & videbo vtrùm clamorem qui venit ad me opere compleant, *Sin minus, vt ſciam etſi perſpectam habebat hominum illorum nequitiam , attamen deſcendam* (inquit,) & videbo , *docens nos rerum experientiam operiri. At iſti nos nec in iudicium vocantes , nec vocem noſtram audientes , nec ex nobis quid ſentiamus cognoſcere laborantes , veritatis hoſtium furori iugulandos nos prodiderunt.*

S. Gregorius *a* tractans illud Iobi, *Cauſam quam ignorabam diligentiſſimè inueſtigabam*, eundem diuinum vſum cum Pentapolitanis, oſtentat humanis iudicibus. *Notandum video,*(inquit,) *ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites eſſe debeamus , ne temerè indiſcuſſa iudicemus , ne qualibet mala audita nos moueant , ne paſſim dicta ſine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimeſcimus, ſi auctoris noſtri ſubtilius facta penſamus. Ipſe quippe vt nos à præcipitata ſententiæ prolatione compeſceret , cùm omnia nuda & aperta ſint oculis eius , tamen Sodomæ noluit audita iudicare , qui ait* , Clamor Sodomorum , & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis : deſcendam , & videbo vtrùm clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non eſt ita , vt ſciam. *Omnipotens itaque Dominus, & omnia ſciens, cur ante probationem quaſi dubitat, niſi vt grauitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum antè præſumamus credere quàm probare ? Et ecce per Angelos ad cognoſcenda mala deſcendit.* Probare idem hîc eſt quod inquirere. Itaque probatio quam S. Gregorius ait à Deo adhibitam , & quam ab hominibus iudicantibus adhibendam eſſe contendit, non credendo rumoribus , inuoluit reorum interrogationem , & auditionem eorum per Iudices. Idque ipſum eſt , Iudices deſcendere & videre , vt adhibita criminoſi diſcuſſione, perfectè explorent negotium, & ferant æquam ſententiam. Præmiſerat porrò S. Gregorius *b* bonos & æquos Iudices debere *in ſe transferre proximi perſonam , & ſollicitè attendere , quid ſibi ſi ita eſſent , fieri iuſtè voluiſſent.* Id verò negligere,(vt alio loco *c* ait,) eſt habere in iudicando pondus & pondus , quod eſt apud Deum abominatio. Si igitur iudex de aliis iudicare debet , ſicut vellet de ſe iudicari, ſi reus eſſet , non poteſt non audire reum ; ſed priùs debet quærere quàm iudicet; quis enim velit damnari inauditus, ſi contingat reum conſtitui?

a lib. 19. mor. c. 23.

b ibid. cap. 18.

c hom. 4. in Ezechiel.

§. 11. *Alia ex ſcripturis pro vſu Dei in audiendis reis ante damnationem.*

Eodem denique modo Iudices ex loco Geneſeos in quo verſamur , admonent audientiæ vtrique parti præſtandæ , Concilium Lateranenſe I. & Tribucienſe , quorum ſuffragium infrà proferemus.

Pœnam blaſphemo diuinitus indictam Leuit 24. benè in rem noſtram ſic expendit Saluianus *d* : *Vnus qui blaſphemarat morte mulctatur: ſic enim ſcriptum eſt:*

d lib. 1. de prouid.

Digitized by Google

Ecce autem filius mulieris Iſraëlitis, quem pepererat de viro Ægyptio, inter filios Iſraël iurgatus eſt in caſtris cum viro Iſraëlite, cúmque blaſphemaſſet nomen Domini & maledixiſſet ei, adductus eſt ad Moyſem. *Et paulo pòſt:* Miſerunt, (inquit,) eum in carcerem, donec viderent quid iuberet Dominus, qui locutus eſt ad Moyſem dicens: Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes, qui audierunt, manus ſuper caput eius, & lapidet eum populus vniuerſus. *Nunquid non præſens Dei eſt manifeſtúmque iudicium, & prolata quaſi humani ad examinis formam, cæleſti diſceptatione ſententia? Primùm, qui peccauerat comprehenſus eſt: Secundò, quaſi ad tribunal adductus: Tertiò, accuſatus, deinde in carcerem miſſus, poſtremò cæleſtis iudicij authoritate punitus. Porrò autem, non punitus tantùm, ſed punitus ſub teſtimonio, vt damnare ſcilicet videretur reum, iuſtitia, non poteſtas.* Eadem paulo pòſt habet circa Mariam Aaronis coniugem: non enim germanam, vt vulgus putat, improbante Iſidoro Peluſiota lib. 3. epiſt. 152.

Tandem diuinum morem non niſi auditos iudicandi atque damnandi, perſpicuè patefacit vſus Dei, quo ſæpè diſceptare paratus eſt cum peccatoribus, paratum ſe profitens ſtare iuſtæ ſententiæ, audita vtraque parte ferendæ, vt iuſtificetur in ſermonibus ſuis, & vincat cùm iudicatur. Expendit hoc luculenter S. Chryſoſtomus *a* his præter cætera. *Vbique Prophetæ einſmodi ſermonibus pleni ſunt, vbique iudicia Dei cum hominibus audiuntur. Sæpè ipſi, qui iniuſtè egerant, ad iudicium vocantur; ſæpè etiam ad manifeſtandum iudiciorum euidentiam creaturas conſidere facit: neque ipſum aduerſarium, neque creaturas inſenſatas in iudicio audire refugit Deus qui mos noſter eſt, cùm maximè inſtas noſtras eſſe cauſas confidimus.* Audite valles & fundamenta terræ, quia iudicium Domino. Et iterum: Audi cœlum, & auribus percipe terra, quia Dominus loquutus eſt. *Sæpè autem illos ipſos citat:* Popule meus quid feci tibi, vel in quo iniuria te affeci? *Et Hieremias.* Quid inuenerunt in me Patres veſtri negligentiæ? *Neque ſolùm ita agit cum ciuitatibus & gentibus, ſed & cum priuatis quibuſdam hominibus. Cum Dauide per Prophetam diſceptat. Ionæ qui prædicare Niniuitis renuerat, per Colochyntidas reſpondet.* Si tu parcis propter Colochyntidas, ego non parcam propter Niniuem? *Plenas inuenies talibus Scripturas.*

a Orat. 4 de fato.

Quis credat etiam cæcos vidiſſe quod dico? Omnino ratum apud ipſos Ethnicos fuit, Deum de nemine inaudito iudicare, & hunc eſſe eius morem, cauſam priùs vtrimque agitare atque diſcutere, (ſaltem accuſantibus ſe inuicem ac defendentibus cogitationibus,) priuſquam ſententiam victoriam ferat. Docent hoc illa ex Apolokynthoſi Claudij Cæſaris apud Senecam: cùm enim de referendo inter Deos Claudio ageretur, & multis eius probris recenſitis, nihilominus Claudius ſententia vincere videretur, aſſurgens Auguſtus in Deorum conſiſtorio, ſic Iouem, ſic ipſum Claudium affatur. [Videris Iupiter, an in cauſa mala, certè in tua, ſi hic inter nos futurus eſt. Dic mihi Diue Claudi, quare quemquam ex his quos quaſque occidiſti, antequam de cauſa cognoſceres, antequam audires damnaſti? Hoc fieri ſolet in cœlo? Non fit.] Rectè dicit, non fieri in cœlo quod lutum illud ſanguine maceratum in terris fecerat Et cœleſte præiudicium ſecutus eſt in Inferis Æacus: nam Claudius intra diem tertium iuſſus eſt è cœlo excedere, tractuſque à Cyllenio obtorto collo, & capite obuoluto ductus eſt ad Inferos ſubiturus Æaci iudicis integerrimi & incorruptiſſimi

iudicium

Digitized by Google

iudicium. Eo namque cum diſceſſiſſet à Pedone Pompeio quem Claudius inauditum neci dederat, ad Æacum manu conſerta adductus eſt, vt quod præ poſterum iudicium viuenti Pedoni iniuſtè intulerat, mortuus ipſe experiretur. Æacus audita Pedonis accuſatione Claudium negata defenſione condemnat, audita tantùm parte altera; præter morem quidem, ſed tamen conſentaneè ad truculenta Claudij olim de inauditis iudicia. [Poſtulat aduocationem (ait Seneca de Petronio vetere Claudij conuictore:) Non datur. Accuſat Pedo Pompeius magnis clamoribus. Incipit patronus velle reſpondere. Æacus homo iuſtiſſimus vetat. Illum, tantùm altera parte audita, condemnat, & ait, *εἶκε πάθοι τάκ' ἔρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα γένοιτο.* Ingens ſilentium factum eſt. Stupebant omnes nouitate rei attoniti. Negabant hoc vnquam factum. Claudio iniquum magis videbatur, quam nouum.] Nempe quia ipſe ſolitus erat facere, vt illi Auguſtus in cœli proſcenio exprobrarat. Cæteris autem res ſtupore digna viſa eſt, quod nunquam dij ſiue in cœlo, ſiue ſubtus terram, inauditum quempiam ad eam diem iudicaſſent. Huc item facit fabula de Ioue non aurito, ſed foratis aurium meatibus, vt vndecunque commodiùs audiret, tam eos qui ponè eſſent, quàm qui anteriùs obſeruarentur. Hoc Iouis apud Cretenſes ſimulachrum Plutarcho teſte *a*. Eodem porrò recidit quod è contrario Lacedæmonij Ioui aures quatuor appingebant, ſignificantes eum vndecunque audire omnes. Liquet igitur Ethnicos ipſos perſpexiſſe abhorrere à moribus diuinis vt aliquem iudicet quis inauditum.

a lib. de Iſide.

§. 12. *Natura lumen diuinitus impreſſum pro eodem more.*

Diuinum hunc morem in ferendo iudicio, tanquam ſapientiæ ſuæ & iuſtitiæ radium, ac, vt Pſaltes appellat, *lumen vultus Dei, ſignauit* Dominus *ſuper nos,* & iudicatorio velut inſculpſit, docens omnes naturæ lumine iniquum eſſe iudicare de homine inaudito; nec poſſe legitimè damnari niſi qui priùs affuerit, & interrogatus cauſam dixerit. Hinc illa communiſſima omnium mortalium in hanc veritatem conſenſio, & admiratio, cùm tale quid per improbitatem & violentiam attentatum audiunt. Et diſertè id agnoſcunt Doctores benè multi qui dare reo defenſionis locum, atque adeò ipſum ante damnationem audire, aiunt eſſe iuris naturalis. Ita *b* Simancas *c*, Sebaſtianus Vantius tractans nullitates ſententiarum, & *d* Farinacius, ac *e* Ludouicus Peguera *f*, & Azor, ac *g* Petrus Toletanus *h*, Sayrus in claui regia *i*, Petrus de Aragon *k*, Luiſius Turrianus, & alij quos profert & ſequitur *l* Diana.

Huc referri poteſt naturale conſcientiæ iudicium, cogitationibus inter ſe inuicem accuſantibus ac defendentibus initium, vt Apoſtolus loquitur Rom. 2. Ad quem locum ita Origenes. [Rectum iudicium Dei quis dubitet eſſe vbi accuſatores & defenſores adhibentur, & teſtes? Et quidem de hoc iuſto iudicio Dei nos homines exemplum capiamus, nec putemus vnquam ſine accuſante & defendente & teſtibus iuſtum haberi poſſe iudicium.] Egregiè hoc iudicium explicat, & accuſationem & defenſionem ad illud interuenire docet S. Fulgentius ſerm. in dictum Michææ *m*. *Indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium.* Inquirens enim quid ſit *facere iudicium*, ſic habet, [Iudicium dicitur conuentus, vbi accuſatio & defenſio cuiuſlibet hominis agitatur; vnde neceſſe eſt vt adiudicatus exeat, qui fuerit reus, & victor abſcedat qui probatur innoxius. Reuertere igitur ad te, homo, in te quære accuſationem; in te quære defenſionem; in te quære iudicium, imò tu

b in Cathol. inſt. tit. 26. n. 1. & 2.
c c. de nullit. ex defectu citat.
d l. 2 qq. crimin. q. 39. n. 18.
e in praxi crim. c. 12. §. 6.
f t. 2. l. 11. c. 7.
g lib. 2. de reſtit. c. 3. n. 182. & 197.
h l. 12. c. 8. n. 22. & 25.
i 2. 2. q. 67. art. 2.
k t. 2. in 2. 2. d 48. dub. 4.
l in additionib. ad 3. p. reſ. 29.
m cap. 3. init.

eſto

eſto & accuſator & defenſor & iudex: Intra in ſecretarium cordis tui, vbi ſoli te vident oculi Domini Dei tui; ibi te accuſa, vt valeas accuſatione defendi; ibi te conuince, vt victoriam poſſis adipiſci; ibi te condemna, vt merearis abſolui; ibi te puni, ſi vis ab æternæ damnationis ſupplicio liberari. Fac in te, Chriſtiane, verum rectúmque iudicium, ſollicitè ſecreta cordis tui attende, facta tua mala tibi antè oculos tuos pone: quæcunque deleueras in intimo libro tuæ recordationis recenſe frequenter ac relege; ſine conniuentia teipſum diſcutè tuipſe, & cogitationum tormentis affl ige; tu in te iuſtam ſententiam prome. Quicquid mali feceras peccando, puni veraciter pœnitendo; & iudex effectus peccatorum tuorum, quod ſolent facere Iudices capitalibus reis, hoc ipſe fac iniquitatibus tuis. Noli accipere perſonam tuam cùm iudicas cauſam tuam, ſed cum ſeueritate mala tua diſcute, cum vigore in peccata tua condemnationis ſententiam prome; & peccata quæ in te condemnas, occide.] En totum progreſſum iudicij conſcientiæ à cauſæ diſcuſſione, & latione ſententiæ ad executionem vſque. Sicut ergo iudicium conſcientiæ, quod niſi ſe defendente, atque audito reo initur, eſt iudicium naturale, & inſculptum à natura hominum mentibus; ita ſimilis forma iudicij in rebus humanis, videtur eſſe iuris naturalis. Et
a n. 51. ita agnoſcit Maldonatus Ioan. 7. *a* Quod enim ibi ait Nicodemus; *Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi priùs audierit ab ipſo & cognouerit quid faciat?* Non putat Maldonatus ex aliquo Scripturæ loco petitum (verè an ſecus nunc non moror;) putat ergo id à Nicodemo prolatum eſſe ex lege naturali, quæ planè fert neminem damnari inauditum. Confirmatur optimè hæc ſententia, quia iudex iure naturali obſtringitur adhibere omnia quæ neceſſaria ſunt ad ferendum rectum iudicium: id enim, vel ſi ſilerent omnia iura poſitiua, depoſceretur vi iudiciarij muneris ſuſcepti, atque adeò ex natura rei. At abſque partis vtriuſque auditione impoſſibile eſt inſtitui rectum iudicium: quomodo enim in tanta rerum noſtrarum tenebricoſitate, & intentionum caligine conſtare aliter de culpa queat, de qua pronunciandum eſt extra paucos euentus, in quibus facti euidentia ſupplere auditionem poteſt, vt infrà dicam? Itaque auditio eius de quo iudicium ferendum eſt, videtur eſſe iuris naturalis.

§. 13. *Damnatio inauditi cõtra ius gentium.*

b lib. 2. de viit. n. 99. *c* tract. 40. c. 6. n. 576.

Verùm quia non deſunt qui cenſeant obligationem audiendi reum priuſquam damnetur, eſſe duntaxat iuris gentium, inter quos Leſſius *b*, & Filliucius *c* non placet inutiliter tricari in re purè ſcholaſtica, & veréne ea obligatio in iure naturali fundetur, an meliùs iuri gentium adſcribatur, conſiderare, quod abſque diſcuſſione iuris gentium, & diſcriminis inter illud ac ius naturæ intercedentis præſtari ſolidè non poteſt. Hìc autem ea diſcuſſio extra locum adhiberetur. Eſto igitur ea obligatio reum audiendi ſit iuris gentium, quod omnium gentium vnanimi conſenſione firmatum, ex naturæ principiis tanquam riuus è fonte promanat. Quid magis abſurdum quàm contra generis humani vniuerſi torrentem niti; & quod inter omnes homines ſacrum ſemper ac ſartum fuit velle conuellere? Argumentemur à ſimili. Immunitas Legatorum dicitur eſſe iuris gentium, quia omnes gentes ſatis perſpexerunt niſi ea immunitas rata eſſet, bella ſemel excitata fore immortalia, futurúmque vt non poſſet de publicis negotiis tranſigi, præſertim cum hoſtibus. Hoc ius vniuerſale quiſquis infringeret, haberetur humano commercio indignus, cenſeretúrque ad feras extra humanam ſocietatem ablegandus. Si igitur æquè iuris gentium eſt auditio reorum priuſquam dam

nentur

nentur, admodum deforme fuerit & incurrens in principia naturali lumine certa, è quibus huiuſmodi ius erutum eſt, damnare inauditum. Eſſe porrò iuris gentium eam reorum auditionem ante damnationem, tametſi vltrò datur, éſtque minimum, in quo Doctores conſentiunt, vt monſtratum eſt, tamen obiter illuſtrandum videtur tacto vſu gentium quarumcunque, Hebrææ nimirum, Ethnicæ, ac Chriſtianæ.

Priuſquam tamen ad id accingor, vt monſtrem omnes gentes in hunc vſum reos ante damnationem audiendi conſenſiſſe, admoneo ſermonem hîc duntaxat fore de gentibus apud quas locum habuere mores compoſiti, & quæ non ita ſe geſſerunt, vt obbrutuiſſe videri poſſent: ſicut enim in illis ipſis quæ, de omnium Doctorum ſententia, ſunt iuris gentium, notatæ ſunt aliquorum populorum ab humanitate abhorrentium prolapſiones; neque tamen idcircò negatur ea eſſe iuris gentium, ita in hoc negotio contigit aliquando, tametſi infrequenter, nec niſi apud paucos, qui præ morum incompoſitione & immanitate, ritum ferinum induiſſe videri poſſunt. Sic Clageros populos refert Bodinus *a*, ſi quis apud eos in admiſſi furti ſuſpicionem veniat, primùm necari, tum de trucidato haberi quæſtionem. Hunc morem Hunnis ac Gotthis acceptum ferunt. Sed quantum is vſus ab humanis moribus diſſideat, & belluinam feritatem redoleat, nemo non videt. Itaque non eſt quod allegetur ad infringendum quod diximus iure gentium, (vtique compoſitarum, & non efferatarum,) reos priuſquam damnentur eſſe audiendos. Multò minùs allegari poteſt belluinum factum aliquorum ſingularium inauditos pro libidine damnantium, quales Flaccus Iudææ præſes, & Herodes. Illum Philo *b* inauditos, & indefenſos damnantem his verbis refert. [Edictum propoſuit, in quo nos appellabat inquilinos & exteros, nec cauſæ quidem dicendæ poteſtatem faciens, ſed iniudicatos condemnans, quo quid poſſet eſſe magis tyrannicum? Ipſe ſibi vſurpabat partes delatoris, inimici, teſtis, iudicis, pœnarum exactoris.] Herodem Egeſippus *c* de filiis inauditis & indefenſis truculenta iudicia exercentem refert, obſignans rei geſtæ deſcriptionem ea clauſula. [Scenæ ſpecies erat, non iudicij diſciplina, condemnare abſentes, condemnare ſine teſte, ſine iudice.] Quanquam enim nonnulli adhibiti erant, qui iudicum perſonam ſuſtinerent, vt Saturninus, Volumnius, aliíque ibidem recenſiti, tamen non habuit Egeſippus pro iudicibus qui inauditos iudicarent. Nec eam iudicij vanam imaginem habuit pro iudicio: præmiſerat enim cùm inſtitutam iudicij ſpeciem retuliſſet. [Sed quæ iudicij ſpecies vbi rei adeſſe ſibi non permittebantur, & abſentes accuſabantur.] Atque adeò vbi inauditi & indefenſi damnabantur? Hæc dico vrgeri non poſſe aduersùs indictam iure gentium auditionem reorum ante damnationem; tum quia ſingularium perſonarum facta ſunt, non gentis alicuius vniuerſæ moribus recepta: tum quia planè inhumana ſunt, & belluinam truculentiam præferentia, vt proinde abſurdè ſint alleganda aduerſus vſum communi gentium benè moratarum conſenſione probatum, cuiuſmodi eſſe vſum non damnandi inauditos, monſtratum venio, ducto ab Hebræis initio.

a in methodo hiſtoricæ c. 5.

b In Flaccum.

c lib. de excidio Hieroſol. c. 41.

§. 14. *Iudæis damnatio inauditi improbata iuxta legem.*

Inueteratum & perpetuum Iudæorum vſum audiendi reum priuſquam damnaretur, produnt illa Nicodemi Ioan. 7. *Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo & cognouerit quid faciat?* Plerique enim è Iudæorum primoribus œſtro malignitatis acti Chriſtum inauditum damnabant. Repulit eos Nicodemus negans id eſſe legi conſentaneum. Quibus verbis ſunt qui putent eum

Digitized by Google

reſpexiſſe ad varia Inſtrumenti veteris loca, quibus iubetur audiri qui iudicium eſt ſubiturus. Eiuſmodi eſt illud Deuteron. 1. ad iudices. *Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ſit ciuis ille, ſiue peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis vt magnum.* Affine eſt illud à Zozimo Papa in Pelagij cauſa prolatum: nam cùm Pelagius nondum tunc compertus hæreticus à quibuſdam Præſulibus abſens & inauditus damnatus eſſet, obſtitit Zozimus proferens illud è veteri Inſtrumento; *Non credas auditui vano.* Subditque Zozimus ante adhibitum iudicium & auditum ac diſcuſſum reum, auditum fore vanum, & in Scriptura improbatum, quantuſcunque ſit aduerſus reum rumor: idque ait à Sapiente moneri cùm ad illa anteriora verba ſubiecit, *non eris cum pluribus in malitia, & non accipies per eos peccatum.* Itaque de Scripturæ ſententia iuxta Zozimum non ſufficit alios aduerſus reum audire, quod eſt ex ſolo auditu iudicare, ſed oculi adhibendi ſunt, qui fideliores ſunt auribus. Hoc ex Philone tractante Dei deſcenſum ad confundendos ædificatores turris Babel, eſt demonſtratum. Et idem latè illuſtrat Conradus Ritershuſius ad Oppiani Cynegeticum *a*.

a lib. 3. pag. 92.

Audiendus ergo coram eſt ipſe reus & interrogandus, quod eſt ex viſu & auditu immediato iudicare, quò Zozimus illud quoque refert; *Quæ viderint oculi tui loquere.* Ante reum verò interrogatum, & ex viſu ſiue coram exploratum, auditus de eo vanus eſt, & auerſandus quantuſcunque demum ſit, improbatúrque iuxta Zozimum eo Scripturæ loco, *Ne credas auditui vano.*

Video alios quoque auditum illum vanum meritò improbatum ſic accepiſſe. Ita enim Philo loco proximè annotato, itemque alibi *b* informans iudicem. [Ergo, (inquit,) ante omnia lex præcipit iudici, caueat ne vanam narrationem auribus accipiat, quaſi dicat, Heus tu, cura vt aures perpurgatas habeas: purgabuntur autem, ſi ſæpiùs eluantur doctis ſermonibus, & excludas vanas, vulgò protritas damnatáſque fabulas figmentorum poëticorum, ſcenicorúmque res nihili multis verbis exaggerantium; quin & aliud quiddam idem præceptum admonet ab expoſitione peiore nihil diſcrepans. Qui auritos teſtes, inquit, accipit, vanè, non ſanè accipit: nam oculi rebus ipſis interueniunt, & contrectant quodammodo negotia, totáque percipiunt, adiuuante luce per quam illuſtrantur, deprehenduntúrque omnia: aures autem, ſicut rectè dicit quidam è veteribus, minùs fidei habent quàm oculi, vt quibus non cum rebus ipſis ſit commercium, ſed cum ſermonibus rerum interpretibus non ſemper veritatem ſectantibus; quod legis caput mihi videntur quidam è Græcis Legiſlatoribus deſumpſiſſe, è ſacratiſſimis Moſis tabulis, interdixiſſéque ne ex auditu feratur teſtimonium, quòd quæ quis vidit certa iudicanda ſunt, quæ verò audiuit non perinde firmæ fidei.]

b lib. de Iudice.

Eodem modo auditum illum vanum intellexit Theodoretus ſic ſcribens *a*. [Ego illos obteſtor, qui iactatis in nos mendaciis permoti ſunt, vt reo alteram aurem ſeruent, nec ambas accuſatori tradant: ſic enim diuinam legem implebunt quæ diſertè clamat; *Non ſuſcipies auditionem vanam*, &c, *Iuſtum iudicium iudicate inter virum & proximum eius.* Propterea enim diuina lex præcipit non credere calumniis in abſentes, ſed præſentibus reis iudicare.]

c epiſt. 145. in fine.

Alius Scripturæ locus quem pro auditione reorum iudicio præmittenda adducit Zozimus, habetur c. 11. Eccleſiaſtici vbi Siracides ſic loquitur; *Priuſquàm interroges ne vituperes quemquam, & cùm interrogaueris, corripe iuſtè.* S. Aug. *d* eum locum accepit in eundē ſenſum, & conſonare legem naturalem, omnéſq; Scripturas, his

d ſerm. 102. de tempore ad finem.

his verbis tradit. [Maxima pars generis humani indiſcreto iudicio ad reprehendendum prompta & parata eſſe probatur, cùm tamen non ita ſe velit ab aliis iudicari, quomodo vult alios iudicare. Propter hoc Scriptura diuina admonet, dicens; *priuſquam interroges, ne vituperes quempiam, & cùm interrogaueris, corripe iuſtè.* Omnis homo priùs ſe vult interrogari, & poſtea ſi reus eſt, patienter tolerat reprehendi: & quod nobis omnes ab aliis volumus fieri, iuſtum eſt vt hoc in aliis ſtudeamus implere. Prius eum cum patientia interrogemus, & ſolliciti ſimus, & cum aliquid certius agnouerimus, tunc aut ſi mala ſunt reprehendere, aut ſi bona defendere valeamus: propter illud quod ſcriptum eſt; *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Hæc eſt. enim lex & Propheta.*]

Sequitur eodem loco apud Siracidem. *Priuſquam audias, ne reſpondeas verbum.* Quem item locum ad rem præſentem facere docet Rabanus hanc gloſſam adhibens. [Qui iudicare proximorum facta, priuſquam plenè cauſam vtriuſque partis dignoſcat, inordinatè feſtinat, ſe confuſione dignum demonſtrat, quia magis pertinacem quàm prudentem ſe eſſe probat.] Eodem modo locum illum accepit Nicolaus I. reſpondens conſultis Bulgarorum *a* allegans S. Hieronymum, *a* cap. 71.
qui ſacræ Scripturæ concordans, ait; [Priuſquam audias, ne iudicaueris quemquam; atque antè probationem accuſationis illatæ, neminem à tua communione ſuſpendas; quia non ſtatim qui accuſatur reus eſt, ſed qui conuincitur criminoſus.] Præiuerat S. Damaſus *b*, qui tametſi profitetur ſe allegare Salomonem, *b* epiſt 7.
tamen reipſa adducit Ieſum Sirach. Id quod æquè fecerunt bènè multi Patres, quorum ad triginta adducit Cornelius in proœmio ad Eccleſiaſticum *c*. Ortum *c* cap. 2.
id eſſe de quadam operum vtriuſque ſimilitudine affirmat S. Auguſtinus *d*. Ita- *d* lib. 2. doctr.
que S. Damaſus ita in rem præſentem diſſerit. [Eorum qui accuſantur cauſas diſ- Chriſt. c. 8.
cutere liceat priùs, quàm per querelantium inſtitutiones vocati canonicè ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter, & intelligat quæ ei obiiciuntur. Quod benè & per ſapientiam Salomonis dicitur; [Antequam ſcruteris ne reprehendas: intellige priùs, & tunc increpa: antequam audieris, ne reſpondeas.] Et licèt apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio, verumtamen oportet his qui dati ſunt ad eorum examinationem, ordinem ſeruari ab iis qui ſecundum Deum perſcrutari deputati ſunt, quatenus ita cum operatione cooperante inueniamus & confeſſorem Deum, qui dicit, *Vbi duo ſunt vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Conſentit cum antedictis illud quoque ex Prouerb. 12. & æquè videri poteſt alluſiſſe eò Nicodemus qui quod nouit loquitur, iudex iuſtitiæ eſt. Corruptè aliqui legunt, *iudex iuſtitia*, putantque ſenſum eſſe, iuſtum & æquum iudicem non priùs loqui iudicium, quàm vtramque partem audiuerit, & cauſam diligentiſſimè inueſtigatir. Ita Hugo ibi. Retenta tamen ſyncera lectione, qui quod nouit loquitur, iudex iuſtitiæ eſt; verè iuſtitiam indicat & enunciat qui non niſi poſt rem benè perſpectam, & vtramque partem auditam pronunciat de re quapiam, ac præſertim ſi in damnum tertij ita ſe gerat: idcirco enim Deus binas nobis aures conceſſit vtrimque locatas, vt pars vtraque auditi poſſet: κριτήριον verò & linguam iudicatorij naturalis interpretem tanquam lingulam bilancium, rem vtrimque æſtimantium eſſe voluit, vt diſceremus non vnam ſolùm partem audire, ſed vtramque appendere in ſtatera iuſta, ac ſic denique iudicium proferre.

Alius Scripturæ locus ad rem noſtram à Lucifero Calaritano *a* accommodatur, vt proinde in eum quoque ſpectare potuerit Nicodemus, negans legem Hebræorum de quoquam inaudito iudicare. Locus eſt ex 2. Paral. 19. vbi Ioſaphat iudicibus inculcat vt iudicent iudicium Domini. Sic igitur Conſtantium alloquitur Lucifer Ioſaphati monitum vrgens: [Nunquid negare poteris te dixiſſe, Damnate Athanaſium abſentem inauditum. Ioſaphat Deo dicatus rex Iudę dicit ſecundùm Domini iudicandum legem, & tu dicis in apoſtaſiam conuerſus Rex: Damnate inauditum. Pone interea Conſtanti hodie in corpore eſſe Ioſaphat regem & vtroſque vos dicere ad nos; ille quidem hæc, videte quid vos facietis; non enim homini iudicabitis, ſed Domino, & vobiſcum eſt in verbo, & nunc ſit timor Domini ſuper vos, vt ſeruetis & faciatis: neque enim eſt cū Domino Deo noſtro iniquitas, neque perſonæ acceptio; tu contrà, eſſe damnandum dicas inauditum.]

a lib. 1. pro S. Athanaſio.

Quid ſi verò quis dicat Nicodemum reſpexiſſe grauem & fortem ad Iudices conteſtationem Pſal. 81. ferè integro comprehenſam, quam nonnulli Agellio teſte, vel Ioſaphati Regis Iuda tempore editam, vel eius tempora prædicere cenſuerunt? Scopum ſiquidem illius Pſalmi Theodoretus & Bellarminus, præter cæteros, rectè dixerunt, eſſe, admonere, & ex perſona Dei iudicis ſupremi conteſtari iudices vt rectè iudicent, declinādo iudicij iniquitatem, & omnia quibus iudicium vitiatur, cuiuſmodi eſt faciem peccatoris ſumere, pauperem & egenum de manu peccatoris non liberare, ſed maximè neque ſcire, neque intelligere de quo feratur iudicium, in tenebris ambulare, dū abſque cauſæ diſcuſſione, & partis vtriuſque auditione ferunt ſententiam in gratiam potentis; vnde conſequitur turbatio & commotio orbis terræ, vt reuera contigit, cùm populus à Dauide defecit *b* perſuaſus arte Abſalonis, Dauidē cauſis ſubditorum cognoſcendis ac diſcutiendis operam non dare. Id verò indigniſſimum eſſe conteſtatur Pſalmi auctor ex perſona Dei: quia cùm iudices iudicium Domini iudicent, id eſt, Dei partes in eo munere obeant, & perſonam ſuſtineant, tamen adeò malè reſpondeant diuinæ erga ſe dignationi qua euecti ſunt in Dei ipſius vicarios, vt ſicut vnus primorū hominum Deo ingratorū iuſto Dei iudicio ſint feriendi, aut ſicut vnus de principibus Apoſtaticis caſuri ſint à ſummo ad imum, & à magna gloria ad ſummam infelicitatem deiiciendi. Obſignatur Pſalmus aduocatione diuini auxilij aduerſus iudicum iniquitates, eámque nominatim qua neſciunt neque intelligunt, cauſa videlicet indiſcuſſa, & vtraque parte nō audita ferētes ſententiā. Quoniam igitur ipſe Deus hęres eſt vniuerſorū, id eſt, verus & naturalis Dominus, prout ſonat ea phraſis Hebr. 1. rogatur vt dignetur oppreſſos ſubleuare, & iniquos iudices in gratiā diuinū parte altera inaudita abutentes iudiciaria poteſtate Dei ipſius vicaria, coërcere atque comprimere.

b 2. Reg. 15.

Ad hæc al ìue eiuſmodi Scripturæ loca videri poteſt reſpexiſſe Nicodemus, cùm dixit legē Iudęorū neminē iudicare, niſi priùs audierit ab ipſo & cognouerit quid faciat. Quāquā graues interpretes, & nominatim Maldonat. ac Tolet. negāt Nicodemum locū vllū legis ſcriptę proferre voluiſſe, ſed rātùm, (quod ad rē noſtrā perinde eſt,) allegaſſe conſuetudinem, quæ apud Hebræos non tā ex ſcripta, quàm ex naturali lege vigebat neminē damnādi priuſquā audiretur. Et hanc ob cauſam qui aliquādo à receptiſſimo illo vſu deſciuerūt, malè apud Hebræos audierūt, nō modò Flaccus & Herodes (vt ſuprà ex Philone & Egeſippo retulimus) homines truculēti & belluini, ſed etiā vir cęteroqui optimus & Hebręis aliàs acceptiſſimus:

ceptiſſimus: Dauidē dico, quē ſugillant iniuſtitiæ quòd Miphiboſethum inauditū
media bonorū parte mulctauerit, ad falſam Sibæ ingratiſſimi mancipij crimina-
tionē. Et Hebræos ſecuti Abul. *a* Caiet. atque Rikelius, Dauidē ea in parte grauis *a* 2 Reg. 16.
peccati nec vnius inſimulare non ſunt veriti. Quinetiam Hebræi, referente in q. 6 & c. 19.
traditionibus Hieronymo *b* ob tam crudele Dauidis iudicium erga Miphiboſe- q. 29.
thum inauditum, & violatam fidem patri eius Ionathæ datam, aſſeruerunt *b* in tradit.
regnum Dauidis ſub Roboamo Dauidis nepote ſciſſum fuiſſe. Quod nonnulli 2. Reg. 19.
Rabbini firmatum volunt, voce de cœlo miſſa, itavt cum Dauid inaudito Mi-
phiboſetho eum damnauit, dicens; *Tu & Siba diuidite poſſeſſiones*, audita ſit vox
de cœlo dicens, *Roboam & Ieroboam regnum diuident*. Refert iſta Abulenſis *c*, *c* 2 Reg. 16.
quorum fidem non præſto; vt neque Dauidem probrorum quibus ab Hebræis q. 31.
oneratur reum facio, imò alibi defendo, & hac iniuſtitia eximo. Tantum
itaque expendo ſenſum Hebræorum de damnatione rei ipſo inaudito, qua la-
be Dauidem inſpergunt, nec tenuem eſſe confirmant.

Transeo ad Ethnicos, quorum in hac re vſum prodit mos illis plerunque §. 15.
communis cum Iudæis, nimirum exercendi iudicia de die & ad vrbium por- *Ethnicis*
tas. Nam quod attinet ad tempus, iudicium apud Romanos non poterat ferri *damnatio*
in tenebris, itavt ſenatuſconſulta quæ noctu fierent, irrita eſſent, vt Polletus *d* *inauditi,*
Bretiúſque *e* notauit, & ſententiam noctu latam non valere ſtatutum eſt *l.* 2. §. *viſa ini-*
& quia ff. de orig. iur. Oratoribus quidem aliquando facultas fiebat protrahendi *quiſſima.* *d* lib. 1. de
actionem in noctem accenſis funalibus, vt Theophanes apud Plinium in cau- foro Rom.
ſa Baſſi dixit in noctem & illatis lucernis: ordinariè tamen nox vt prælia, ita c. 11. in fin.
& actiones dirimebat, vt Plinius *f* de actione ſua per tres horas & dimidiam *e* l. de anti-
producta loquitur. At ſententia nullo modo valebat noctu lata. Idque eſt quod quo ord.
Ammianus Doryphorianum *g* arguit, eo quòd de Aneſia, & Aginatio noctu iudicior.
iudicium inſtituiſſet. Et vt plenè diſcuſſa eſſet nox, vetitum fuiſſe iudicia exer- c. 7.
cere ante primam diei horam, Dio *h* confirmat, & lege conſtitutum demonſtrat. *f* lib. 4.
Et quod Suetonius Auguſtum nonnunquam ius noctu dixiſſe ait, extra morem *g* lib. 28.
de abſoluta potentia Principis omnibus legibus ſoluti factum, non eſt ad alios *h* lib 39.
iudices trahendum. Areopagitas apud Græcos noctu iudicia habuiſſe, vt per eas
tenebras nullius ſe perſonam reſpicere reſtarentur, proditum eſt. Hoc tamen
vt alia nonnulla præter communem vſum, ſingulare illis fuit: paſſim enim cæ-
teri Ethnici iudicia obibant de die. Id quod etiam de Hebræis monſtrat Agel-
lius *i* expenſo vſu Dauidis, qui manè ſe aſtiturum Deo, & cauſam ſuam actu- *i* in pſal. 5.
rum aduerſus hoſtes coram incorrupto iudice confirmat. Idémque ſe iam Re- v. 3.
gem in matutino interfeciſſe omnes peccatores terræ, lata aduerſus eos iuſta
ſententia conteſtatur. Quorſum autem tam conſtans, & vbiuis ferè receptus
vſus obeundi de die iudicia, niſi quia iudicium non debet eſſe negotium per-
ambulans in tenebris, ſed in eo clara luce, nihil timendo ſententiæ latæ per
quoſcunque criticos notitiam, eſt ambulandum.

Eodem modo differendum eſt de loco iudicij qui erat maximè patens, nem-
pe in publicis portis: id enim Scriptura paſſim tradit & de Hebræis & de aliis.
Cain dictum eſt *k*, *Statim in foribus peccatum tuum aderit.* id eſt illico iudica- *k* Gen 4.
beris & damnaberis. De muliere forti dictum eſt *l*; *Nobilis in portis vir eius,* *l* Prou. 31.
quando ſederit cum Senatoribus terræ. Inter alia innocentiæ ſuæ argumenta Iob *m* *m* Iob 31.
illud profert; *Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in* 21.

Digitized by Google

a 19.mor. c.13. *porta ſuperiorem.* Sunt huiuſmodi alia ſexcenta quæ S.Gregorius *a* eo pertinere putat, vt ſignificaretur, lites & iurgia litibus adiuncta extra vrbes ablegari. [Mos, (inquit,) veterum fuit, vt ſeniores in porta conſiſterent, & cauſas introeuntium iudicarent, quatenus tanto eſſet pacificus vrbis populus, quanto ad hanc diſcordes ingredi non liceret.] S. Hironymus ad illud Zachariæ *b*, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis veſtris. Rationem enim cur iudicia in portis exercerentur, fuiſſe ait, [ne cogerentur agricolæ intrare vrbes, & aliquod ſubire diſpendium. Iudices in portis reſidebant, vt tam vrbanos quàm ruſticos in exitu & introitu vrbis audirent; & finito negotio vnuſquiſque confeſtim ad ſedes proprias reuerteretur.] Exiſtimatim tamen non minùs aptè philoſophaturum, qui dixerit idcirco iudicia in vrbium portis inſtitui ſolita tanquam in loco patentiſſimo, & Soli maximè expoſito atque omnibus frequentato, vt omnibus de iudicij æquitate conſtaret, & nemo clanculum opprimeretur, data omnibus tutari volentibus facultate pro reo agendi: ex quo fieret vt nemo inauditus ac indefenſus, (quod in occultis conſeſſibus timendum foret,) tanquam reus traduceretur.

b cap. 8.

Sed quid attinet ſenſum Ethnicorum de iniquitate damnationis hominis inauditi ex eo vſu expiſcari, cuius finis à variis varius eſt aſſignatus, cùm extent ſtrues & aceui teſtimoniorum, quibus hoc ipſum diſertè proditur? Clemens Romanus *c* ſplendidè his verbis hoc tradit. [Contemplamini iudicia ſecularia, quorum poteſtate videmus trahi parricidas, adulteros, veneficos, ſepulchrorum violatores, latrones: hi enim ſtatim vt ab eis qui reos in iudicio ſiſtunt, quæſtiones de eis habitas acceperunt, quærunt ex malefico ipſo an ita ſe res habeat: ille verò ſi ait, non ſtatim mittitur ad ſupplicium, imò pluribus diebus cum multa deliberatione ac conſultatione, & interiecto velo, inquiritur in eum. Poſtremò, qui ſuffragium de capite contra eum laturus eſt, ſublatis manibus ſolem teſtatur, innocentem ſe eſſe, ac mundum à ſanguine hominis illius. Itaque iſti quamuis Gentiles, qui neque Deum nouerunt, neque ſciunt vindicari à Deo eos, qui innocenter condemnati ſunt, tamen cauent: vos verò qui ſcitis quis noſter Deus ſit, & qualia eius iudicia, quomodo poteritis iudicium veſtrum per violentiam & impetum pronunciare, cùm illico illud pateat Deo?] Audi' non priùs ab Ethnicis damnatos reos quàm præceſſiſſet interrogatio an res ita ſe haberet, & multa per plures dies exercitatio quæſtionum, idque velo interiecto. Quorſum hoc? An ad iudicij maieſtatem? Conſtat ex eo fine teſtandæ maieſtatis, & conciliandæ reuerentiæ prætenta fuiſſe ſacris liminibus vela quorum ſæpè meminit Sanctus Paulinus *d*, vt cùm ait,

c 2.conſtit. c.51.aliàs 56.

Aurea nunc niueis ornantur limina velis.

d Natali 3. S.Felicis.

Et alibi *e*.

e Natali 6. S.Felicis.

——Qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus.

Leonem III. varia huiuſmodi vela alba, holoſerica, Tyria, rubra ad Sancti Petri & B. Mariæ ſacras ædes appendiſſe ſcribit Anaſtaſius. De huiuſmodi velo loquebatur Sanctus Clemens *f*, cùm admonebat ne quis velo atrij domus Domini, quippe Sancto manus abſtergeret. Et S. Hieronymus cùm laudat Nepotianum de ſollicitudine, vt vela ſemper eſſent in oſtiis. Nec in foribus duntaxat totius templi vela erant ex fine propoſito, ſed etiam ante altaria, & ante ſacrarium,

f epiſt.2. ad Iacob.

Digitized by Google

ſacrarium, vt multis exemplis illuſtrat Roſuedius ad S Paulinum *a* expendens nominatim quæ dicerentur *Amphithyra Hunnica*: quale auro ornatum à Choſroë miſſum ad S.Sergij ſacrarium operiendum ſcribunt Euagrius *b* & Nicephorus *c*. Et veriſimile eſt fuiſſe velum, quod hinc inde reduci poſſet, ac proſpectum vel aditum quaſi per geminas ianuas concedere ab Hunnis certo gentis artificio confici ſolitum. Ex eodem fine conciliandæ maieſtatis ac reuerentiæ, quia quod omnibus patet faciliùs vileſcit, prætendi ſolita oſtiis Regiorum conclauium vela; quæ purpurea fuiſſe,& cortinarum quoque nomine dicta affirmat Iacobus Ræuardus *d*: quem tamen vela rationem tituli habentia ad occipiendam poſſeſſionem ab aliis velis non diſtinxiſſe nullatenus dubito. An igitur ex hoc fine interiectum iudiciis velum? Num idcirco celata velo tribunalia,quod iudices priuſquam ſententiam ferrent non dignarentur reos facie ſua, ſed iis à conſpectu repulſis per interpoſitas tantùm perſonas cum eis agerent, exiſtimantes ſe polluendos conſpectu hominis ſcelere inſimulati? Sicut olim tempore minuſculæ ætatis Sancti Gregorij, Iudæi nullo modo admittebantur ad conſpectum Rom. Pontificis.

a Natali 3. S.Felicis.
b lib. 6. c.20.
c lib.18. c.12.
d lib 5. variar.c.11.

Morem illum reos à conſpectu iudicum repellendi habeo ex Sancto Chryſoſtomo *e* ad illud, *Vocauit Dominus Deus Adam*, vbi ſic habet. [Vel ex ipſa interrogatione hac dignum eſt, vt obſtupeſcamus ad eminentem Dei miſericordiam: non ſolùm quòd vocauit, ſed quòd per ſeipſum vocauit; id quod homines facere nunquam ferrent inter ſe, licèt eandem naturam ſortiti ſint: ſcitis enim cùm iudices in alto ſolio ſedent, ſuppliciiſque malefactores afficiunt, nec ſuo eos reſponſo dignantur, hoc ipſo oſtendentes illis quanta ignominia ſeſe aſperſerint ſuis flagitiis: & iudex quidem reſpondet, ſed alius quiſpiam à iudice hæc excipiens, reo annunciat, & iudici quoque quæ reus dixerit. Et hic fermè vbique iudicantium mos eſt. Verùm Deus non ſic agit, ſed quomodo? Et vocauit Dominus Deus Adam.]

e hom. 17 in Geneſ.

Tametſi Chryſoſtomi verba ſignificant æuo quoque ipſius, atque adeò inter Chriſtianos, quales tunc magna ex parte iudices erant, viguiſſe morem illum iudicandi obducto ſipario: tamen non erat is mos recens inductus, ſed deriuatus ab Ethnicis, in quorum ſellas ſubiuerant Chriſtiani. Ita igitur eſſe videri poteſt quod de obductione veli ſiue cortinæ inter iudicandum tradebat Clemens.

Sint hæc omnia non inueriſimilia; genuina tamen ratio velum obducendi tribunalibus erat, vt audito per tertium reo, & qui eum tegebat patrono, ſoli iudices intra ſecretarium oppaſſo velo rem maturè conſiderarent, & cauſæ momenta excutientes quàm diligentiſſimè,poſſent tutò & iuſtè de reo pronunciare. Sic in actis SS.Claudij & Aſterij ac Neonis Lyſias Præſes auditis SS. Martyribus pronunciaturus de eis [introgreſſus obduxit velum, & pòſt exiens ex tabella recitauit ſententiam.] Quæ verba deſiderantur in actis quæ Surius exhibuit *f*.Habentur enim in illis actis horum SS.Martyrum quæ Baronius anno 285. repræſentauit. Similiter lacuna eſt in actis S. Euplij Diaconi, quæ apud Surium leguntur cùm de eius S. Martyris damnatione per Caluiſianum Conſularem agitur. Apud eundem verò Baronium anno 303. ita habetur. [Caluiſianus intra velum interius ingrediens, ſententiam dictauit, & foras egreſſus, afferens tabellam legit. Euplium Chriſtianum edicta Principum contemnentem,

f 23. Auguſti.

tem , Deos blaſphemantem , nec reſipiſcentem , gladio animaduerti iubeo.]

Ex his locis apparet cur velum obduceretur iudici ad ferendam ſententiam. Id quod perſpicuè etiam liquet ex Sancto Baſilio *a*, qui ſe inauditum damnatum expoſtulans, ait, [Si qui rerum in hoc mundo potiuntur quando facinoroſum aliquem morti ſunt adiudicaturi ; cortinas obducunt,& expertiſſimos quoſque ad cauſæ tractationem aduocant , multúmque temporis inſumunt, nunc legis rigorem contuentes , nunc naturæ communionem ſuſpicientes, multúmque ingemiſcentes,ac iudicandi neceſſitatem deplorantes, nemini non manifeſtum faciunt quòd non ex propria libidine , ſed ex neceſſario legis miniſterio , condemnationis inferant ſententiam : quam oportebat maiore diligentia, cura , pluriúmque conſultatione dignum reputari , ſi quis ſeſe à fratrum amicitia, iam longo tempore confirmata auellere conetur ?]

a Epiſt. 79.

E contrario autem cùm res magnam deliberationem non exigebat , ſed breui expedienda erat cauſa, indicebatur iudicium leuato velo , vt Imperatores Honorius, & Theodoſius edixerunt circa iudicia de naufragiis ; quorum mentem plerique Iuriſconſulti non perſpexerunt, ſed perſpexit Bartolus *b* qui hanc ei legi rubricam præfixit. [Cùm de naufragiis quæritur , ſummatim examinabitur.] Miſerari enim ſortem eorum Imperatores, noluerunt, vt in cauſis iuris ambigui longas moras necti intra velum deliberando , & cauſam diſcutiendo priuſquam ſententia ferretur, ſed confeſtim decidi negotium velo non interiecto. Vir doctiſſimus Petrus Monodus in affecti operis Hierologij fragmentis ſcriptum reliquit videri ſibi ex hac iudicialis veli conſuetudine tractum verbum *reuelandi*, cuius primaria ſignificatio ad tribunalia pertinet, in quibus ſententia aduerſus reos extra velum ferebatur, reuelatis ,id eſt publicè expoſitis eorum criminibus. Addebat hauſtum hinc inde videri titulum libri Apocalypſeos , quem ad iudicium à ſupremo iudice Chriſto in ſecundo aduentu inſtituendum ſpectare primariò ,concors eſt Doctorum ſententia. Erit autem magna huius iudicij & cæterorum diſparitas : neque enim , vt hîc in iudiciis capitalibus aſſolet , longæ conſultationes ad cauſæ diſcuſſionem interponentur, ſed in momento , in ictu oculi canente tuba ex 1. Cor. 15. vti moris eſt cùm præco ſententiam promulgat , leuato velo , id eſt ſummariè feretur damnatio, vel præmium pro benefactis decernetur : quamuis enim apud nos graues cauſæ ob Inſcioſitatem iudicum longas moras depoſcant , tamen vbi Chriſtus ſapientia patris iudex eſt , iudicium eſt Apocalypſis , ſeu reuelatio : in quo ſenſu eam vocem vſurpaſſe videtur Apoſtolus Rom. 2. dicens ad impium, *Theſaurizas tibi iram in die iræ , & reuelationis iuſti iudicij Dei.* Tametſi ſingularis , nec fortaſſis ſcopo Apoſtoli conſentiens , tamen ingenioſa & acuta obſeruatio.

b l. de ſubmerſ. tit. de naufrag.

§. 16. *Sigillatim de improbata apud Græcos inauditi damnatione.*

Satis de Ethnicorum in hanc rem ſenſu vniuersè ; nunc ſigillatim aliquas inter eos gentes attingamus, & quid illis viſum de iniquitate iudicij inaudita parte altera aperiamus. Græcorum ſenſum monſtrat reſponſum Phocionis,qui cùm reus maieſtatis ageretur,& per cõfertam plebem inimicam auditione prohiberetur , atque adeò etiam defenſione , rantùm denique voce contendit , vt perciperetur dicens , *Iuréne an iniuria me damnatum vultis ?* Reſpondentibus illis ; iure. Repoſuit. *Hoc quî præſtabitis niſi me audieritis ?* Initium orationis Prohæreſij apud Eunapium in Iuliano *c*, bellè reſpondet dicto Phocionis. [Siquidem,

c in fine.

quidem,(inquit Prohæreſius,)impunè licet calumniari, fidémque acquirere inaudito altero, eſto ſit ita Themiſtoclis ciuitas.] Quaſi diceret, ſi omnia iura vultis euerſa, & omnem honeſtatem profligatam, ita ſanè fiat vt homo inauditus damnetur. Annumero Ethnicis Prohæreſium reclamante licet Iureto *a*, qui eum Chriſtianum facit; quia Ethnicum fuiſſe effuſus in eius laudes Eunapius homo Ethniciſſimus perſuadet. Et nominatim hunc de eo ſenſum firmat magicum memoriæ in eo miraculum, & auditores pectus illi circumlambentes, manúſque ac pedes deoſculantes præ afflatu magico quem eis inhalabat. Hic igitur Ethnicis citra dubium accenſendus clarè damnat ſententiam ferri inaudita parte altera. Eiuſdem furfuris homo (quippe & Ethnicus & magus Apollonius Tyanæus, referente Philoſtrato *b*, vbi vidit Domitianum ex præconceptis ſuſpicionibus accingi ad damnationem & inauditi,& indefenſi,conteſtatus eſt probroſiſſimum & iniquiſſimum eſſe,& contra omnia iura pugnans, damnare inauditos, & quibus ſui ipſorum defenſio ſit negata: tantum denique tribuere accuſatoribus, vt non audito reo qui impetitur, ſententia de eo feratur. Nihilo melior Apollonio Lucianus *c*, confirmat iniuſtum, ſceleratum, impium, in ſumma damnoſum rebus communibus eſſe calumniatorem: quia iuſtus æqualitati ſtudet qua iuſtitia continetur. [Qui verò clanculum abſentem inſectatur, æqualitatis metas egreditur: quippe auditorem ſibi totum aſſerit, aures eius anteuertit, obſtruit, & inuias reſponſuro calumniis refertas, efficit. Ea ſanè extrema eſt iniuria, vel optimorum legumlatorum iudicio Solonis, & Draconis, qui iureiurando Senatum Athenienſem adſtrinxere, vt pari benignitate, gratiáque, tam reum quàm actorem iudex audiat, dum alterius cauſam honeſtiorem intelligat: Sceleſtum & crudele iudicium eſſe ſi quid ſtatuatur antea quàm cum accuſatione comparata ſit defenſio. Ad hæc ſibi malè propitios Deos reddunt iudices iſti, qui cùm accuſanti aures liberè indulſerint, reo denegant, aut præſtigiis capti delatoriis muſſitantes condemnant.]

a ad libellum 1 S. Ambroſij.

b lib. 7. vitæ c. 14.

c dialog. de calum.

Ac ne Solonis & Draconis optimorum Legiſlatorum fides vacillet, addit Lucianus optimi Poëtæ ſcitam ſententiam, imò legem ſacroſanctam.

Nec niſi librato dirimat ſententia litem,
Parte quid ex vtraque queat examine cauſa.

Nimirum Vates intelligebat ex omnibus nullam eſſe neque grauiorem, neque audaciorem iniuriam quàm indicta cauſa quenquam mortalium damnare. Id verò ex omni parte calumniator molitur, vti cum furore ac vecordia hominis coram quo res agitur indefenſorum partes ſuas clancularia ſectione arceat.

Optimus Vates à Luciano allegatus Phocyllides eſt, eius quippe ſunt verſus illi,quorum,principium eſt, μήτε δίκην. Eóque reſpexit Tullius *d* admonens amicum; [obſeruo illud μήτε δίκην præſertim à te à quo nihil vnquam vidi temerè fieri.] Hoc effatum Tullius ibi vocat ψευδησιοδεῖον, quia falſo attribuitur Heſiodo, cùm ſit Phocyllidis, quem ſapientem fuiſſe teſtatur Ariſtophanes in Veſpis, cuius illa ſunt

d lib. 7. ad Attic.

Ἦ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε πρίν ἂν
ἀμφοῖν μῦθον ἀκύσῃς
Οὐκ ἂν δικάσαις.

Hæc latinè ſic ſonant,

Sapiens fuit quiſquis dixit
Prius ac partem audias vtramque
Ne iudicem agas.

a ſerm. 44. Ab Euripide *a* idem ſic effertur in Heraclidis ex Stobæo

Τίς ἂν δίκην κρίνειεν ἢ γνοίη λόγον
Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκ
μάθῃ σαφῆ.

Latinè ſic dixeris,

De lite quinam iudices, aut qui queas
Pernoſſe rem prius atque partem audieris vtramque?

b lib 7. c. 2. de ſapienter dictis & factis.
c orat de corona initio.

Apud Lacedæmonios Lycurgus Valerio teſte *b* legem tulit, ne quiſquam inauditus & indefenſus damnaretur. Idem cautum ab Athenienſibus & iureiurando à iudicibus firmatum, referente Demoſthene *c* qui addit; [Verba illa iuramenti, *eadem ratione vtrumque eſſe audiendum*, non hoc modo volunt, nullum præiudicium eſſe afferendum, aut par vtrique ſtudium præſtandum, ſed illud etiam eum reo cuique defenſionis ordinem quem ipſe voluit ac delegit eſſe permittendum.] Tantum abeſt vt reus opprimi debeat, & inauditus ac indefenſus damnari poſſit. Eiuſdem iuramenti de audientia à iudice vtrique parti præſtanda meminit Plato *d* verbis illis. [Quo pacto quiſpiam aut ius rectè dicere, aut homines decenter iudicare poſſit, qui non vtrumque aduerſariorum audierit? Sermones enim quemadmodum purpura & aurum, meliùs diiudicantur ſi conferas inuicem. Nam cuius rei gratia vel dicendi tempus aduerſariorum vtrique conceditur, aut cur iudex vtroſque ſe ſimiliter auditurum iurat niſi exiſtimaſſet legiſlator, cauſas hoc modo iuſtiùs & meliùs à Iudicibus poſſe iudicari? Tu verò mihi videris ne vulgare quidem iſtud dictum audiuiſſe. Quidnam illud? Iudicium non antè feras quàm audieris ambos. Atqui hoc non ita celebraretur niſi rectè decenterque dictum eſſet.] Medos hac in parte fuiſſe accuratos demonſtrat quod Codinus *e* his verbis habet; [Horum (Medorum) iudices ferebant epilotica, ſeu ſuperulas, & in capite lineum tegmen phaceolidem appellatum. Ex quolibet phaceolio pendebat à ſiniſtra parte margellium, ſiue fimbria ex margella, alteram aurem eius qui geſtabat, obtegens. Quo ſignificabatur aurem quidem retectam accuſatoribus dari, tectam verò aurem accuſatis, ſed abſentibus reſeruari. An ideos docuit, vel ab eis didicit Alexander, quem S. Baſilius *f* collaudat, quod alteram auriculam reo ſeruandam eſſe admoneret. Hoc ibi tactum duntaxat luculentiùs ſic refertur apud Simonem Magiſtrum ex eodem S. Baſilio *g* in epiſtolis. [Neceſſe eſt iudicem alteram aurem ei qui abeſt reſeruare, ſicuti Alexander fecit: etenim illum ferunt, cùm quidam obtrectaret familiari ſuo, alteram quidem aurem præbuiſſe calumniatori, alteram verò manu diligenter obturaſſe, quo nimirum declararet, oportere eum qui iuſtè iudicaturus eſt, non totum ſe à veſtigio vni parti tradere, ſed partem auditus integram atque ſartam, ei qui non adeſt, ſeruare.]

d in Demodoco.
e Itē apud Medos ac Perſas lib. de offic. Conſtantinop. c. 6. n. 47.
f epiſt 54
g orat. 10. quæ eſt de inuidia.

h lib. 2. de Reg Perſ.
i lib. 8.

Medis ac Perſis pleraque fuere communia. Iraque Perſas, vt de Medis vidimus inauditum quempiam damnare horrificum duxiſſe, docet Briſſonius *h* allegans affatus Cybeles ad Arſacem Reginam, qui ab Heliodoro *i* deſcribuntur in Æthiopica hiſtoria. Percupidam enim necis Charicleæ innoxiæ Reginam admonet Cybele opprimendam eſſe veneno: nam ſi apertè impeteretur cona-

tum

Digitized by Google

tum irritum fore, cùm legibus Perſarum nemo capitali ſententia feriri poſſet indicta cauſa, & quidem adhibitis in conſilium proceribus & regni Magiſtratibus, ſpes non affulgeret cauſa diſcuſſa & innocentia deprehenſa damnaturos innoxiam. Et ita reipſa non ita multo poſt ex iiſdem Perſarum legibus de procerum & Iudicum conſilio tentauit Regina inſtituto iudicio perdere quam exoſam habebat ob ſubſecutam caſu fortuito mortem Cybeles quæ improuidè hauſerat venenum per ancillæ pocillatricis errorem quod Charicleæ apparauerat.

Romani hac in parte fuere religioſiſſimi: collaudat eos ex hoc capite Philo *a*, dicens, redeuntibus è prouinciarum adminiſtratione, iudicibus, ſi accuſarentur à Prouincialibus cum de aliis ſceleribus, tum de ſuppliciis quæ indemnatis irrogaſſent; [Tunc æquos ſe præbendo iudices, & auditis examinatiſque partibus de nemine iniudicato, ferebant ſententiam, nec in gratiam, nec in odium pronunciando, ſed quod iuſtum videretur.] Verri, ſanè Præſidi iniquiſſimo Tullius id crimini dat *b* quòd inauditos cauſâ indictâ damnaſſet. At Feſtus præſes, vt ſcribit Lucas *c* Regem Agrippam de Pauli vinctirebus docens, vſum Romanum à belluini illius Siculorum prædonis moribus procul abfuiſſe his verbis tradit. *Vir quidam eſt derelictus à Felice vinctus, de quo cùm eſſem Ieroſolymis, adierunt me Principes Sacerdotum & Seniores Iudæorum poſtulantes aduerſus illum damnationem. Ad quos reſpondi, quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem priùs quàm is, qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina.* Eraſmus Iudæos eximens impudenti poſtulatione quam præferunt verba vulgatæ editionis quæ habet poſtulatam ab eis Pauli damnationem, obſeruat Græcè haberi δίκην, quæ vox *cauſam* & *litem* ſignificat. Itaque ſenſum eſſe putat, Iudæos poſtulaſſe cognitionem & diſcuſſionem cauſæ per Feſtum. Quis enim, (inquit Eraſmus,) à Iudice poſtulat rei damnationem indictâ cauſâ? Poſtulabant ergo Iudæi, iuxta Eraſmum, vt lis agitaretur ſaltem ſpecie tenus, ſicque Paulus ficto iuris prætextu damnaretur: ſed aberrat omnino Eraſmus à veritate; quem enim latet Iudæos aduerſus Chriſtum poſtulaſſe damnationem indicta cauſa & obtinuiſſe? Idipſum ergo nunc contra Paulum quoque depoſcunt, vt ex Feſti reſponſo eſt manifeſtum: erit enim planè ineptum, & extra rem ſi dicantur Iudæi cauſæ cognitionem aduerſus Paulum flagitaſſe. Neque ſanè illis poſſet Feſtus denegare quod à Romanis non ſolere prætermitti conteſtatur. Quamuis autem δίκην interdum cognitionem, & diſcuſſionem cauſæ ſonet, tamen aliquando executionem quoque cognitionis iudicialis, & mulctæ irrogationem ſignificat, itavt idem ſit δίκην quod καταδίκην, quomodo etiam diſertè hîc ſcriptum haberi in duobus codicibus affirmat ad hunc Actorum locum Theodorus Beza meritò Eraſmum hac in parte abiiciens, & poſtulatam Pauli indicta cauſa damnationem confirmans, vt proinde aptè poſtulato quadret reſponſum Feſti negantis id ſibi licere vetante vſu Romano. Collaudat hanc Feſti æquitatem Lucifer Calaritanus *d*. [Sed hæc, (inquit,) ſic egô ſæpè repeto, tanquam etiam ipſe cùm interdum vacas à furoris ſtimulis, non conſideres omnibus te modis ita à iuſtitiæ regula exorbitaſſe, & nec in Actibus Apoſtolorum videre potueris, petentibus Iudæis ad Paulum necandum beatum, hominem Gentilem Præſidem Feſtum minimè cœtui Iudæorum commodaſſe aſſenſum, ſed tam

§. 17. *Ius Romanum contra inauditi damnationem.*

a l. in Flac.

b Actio 2.

c Act. 25.

d lib. 1. pro S. Athanaſio.

ipſos, nec non & Paulum ſe in vnum auditurum eſſe pollicitum: Gentilis ſeruauit æquitatis ius, tu verò deſtruxiſti: aut æquitas eſt damnare inauditum, interficere abſentem, audientiam verò negare iuſto.]

a Act. 16. Apoſtolus ipſe *a* eum morem Romanum pro ſe allegauit expoſtulans quòd ſe ac Silam ſocium cæſos & indemnatos in carcerem contruſiſſent. Rurſúſque

b c. 22. alibi *b* queritur quòd ſe accingerent ad flagella homini Romano ac indemnato inferenda. Vtrobique eſt ἀκατάκριτος: quæ vox perſpicuè fert defuiſſe diſcuſſionem per allegationem vtriuſque partis, hinc accuſatore criminationem vrgente, inde reo impactam ſibi dicam depellente: cæteroqui enim ſi *indemnatus* ſonaret *non damnatum*, haudquaquam quadraret ea vox in Pauli expoſtulationem. Et liquet, Paulum fuiſſe ab eis damnatum, id eſt, pœnæ addictum, quod ex vſu Romano non licebat fieri indicta cauſa.

Dixit ex hoc perpetuo Romanorum more Romæ degens Poëta ex perſona

c Actu 2. Medeæ *c*,

Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera
Æquum licèt ſtatuerit, haud æquus fuit.

d in legat. Caio Imperatore quid truculentius? Legatur Philo *d* & eius vitam totius improbitatis cloacam fuiſſe conſtabit. Is tamen reueritus patrium morem inuariatum, quamuis percuperet Flaccum perdere, non eſt auſus inauditum damnare. Audi Philonem de Flacco. [Lamponem & Iſidorum ſenſit aduerſarios, & quidem non ex æquo, ſed longè præualentes, non modò iure quo fidebant, verùm etiam fauore ſummi Principis ac Moderatoris rerum humanarum, quem videbant Flacco inimiciſſimum, ſed tunc ſumpturum perſonam iudicis, ne videretur eum prædemnare ante iudicium, ſi non expectata accuſatione, defenſionéque ob priuatam ſimultatem ferret in eum capitalem ſententiam.] Nimirum agnoſcebat Caius quantumuis Brutus & exlex, ſi aduerſus perpetuũ Romanorum morem damnaret inauditum, immanis ſe truculentiæ & belluinæ crudelitatis notandum. Itaque ſpeciem iudicis aſſumpſit audiens & accuſatores & reum.

e lib. 10. Mileſ. Planus Madaurenſis *e* hoc ius Romanum referebat illis verbis in hanc rem inſignibus. [Nec ad inſtar barbaricæ feritatis, vel Tyrannicæ impotentiæ damnaretur aliquis inauditus, & in pace placida tam dirum ſeculo proderetur exemplum.] Dirum exemplum vocat damnare inauditum, quod cùm barbaricæ feritatis eſſe ſtatuat, amolitur planè ab vſu Romano, & amandat, ad gentes efferat immanitate truculentas, ſi tamen huiuſmodi quoad hoc erant aliquæ ritu ferino viuentes extra Romanum imperium obducta propè luce rationis, & obliterata naturæ lege inſculpta mortalibus auditionem damnationi præmittendam decernente. Fuit eiuſdem cum Apuleio furfuris Iulius Firmicus Maternus, non is cuius extat commentarius de errore profanarum religionum (vt

f ann. 337. Baronius *f* optimè perſpexit,) ſed alius fatariorum fatuitatibus addictus Ma-

g l. 1. c. 2. thematicus. Is igitur ex vſu Romano, cuius benè ſciens erat, ſic ſtatuit; *g* [Qui quærere aliquid, aut audire noluit, nec iudicium aurium ſuarum vera reſpondentibus commodauit, veritus ſcilicet ne rigidas cogitationes ſuas fides veritatis infringeret, iniquè facit ſi notandum putat quicquid potuit, vel non potuit obtuſa mentis intentione percipere. Iniuſti ſunt enim ſemper, ſicut nouimus, Iudices qui de incognitis ſibi pronunciant rebus. Non habent etiam

iudicandi

Digitized by Google

iudicandi authoritatem qui ad ſtatuendum aliquid imperita licentia temeritatis adducantur: neque ad effectum ſententiæ inexaminatis partis allegationibus proferuntur, &c. qui verò nec audire voluit, nec iudicare, fruſtra ſibi pronunciandi vindicat partes, quia eius rei, cuius experimentum capere noluit, non eſt idoneus vt poſſit notare ſubſtantiam.] Quid plura? Legum gnarum Euſe-
bium ſub Conſtantio indicta cauſa damnatum Ammianus *a* inclamaſſe ait la- *a* lib. 14.
trocinium illud eſſe non iudicium; & accuſatorem ac ſolemnia flagitaſſe aduerſus Conſtantij feritatem, ſub quo præmiſerat non defenſos periiſſe complures. Solemnia vocat diſcuſſionem cauſæ rei allegationibus, ſi quas habet, prolatis & maturè perpenſis: Nam ſolius accuſatoris interuentus, æquum iudicium non
conſtitueret: vt enim alibi ait idem Ammianus *b*. [Quis innocens eſſe poterit *b* lib. 18.
ſi accuſare ſufficiat?] Hoc ipſum aliis verbis dixit S. Eugenia Patri ſuo Philippo Auguſtali cùm adhuc latens ſub Monachi Eugenij perſona apud Patrem atroci calumnia per Melanthiam pulſata præoccupato] iudice contruſa in carcerem & nexa catenis ad grauia ſupplicia quæ expedita erant abriperetur inaudita. [Oportebat vos (ait patri Eugenia) non tam faciles aures præbere accuſatoribus, neque cùm primùm audiiſſetis, tam citò condemnare; ſed ambobus priùs auditis, deinde ferre ſententiam.] Sic illa ad Romanum Iudicem ex vſu Romano.

Perantiquum apud Romanos fuiſſe eum morem conſtat lege 12. tabularum damnari quemcumque capitali iudicio vetante quin priùs audiretur, vt Tullius
agens pro domo ſua retulit, ac etiam Saluianus *c*. Idem ſæpè traditur in antiquis *c* lib. 8. de
prudentum reſponſis quæ in Pandectas & Codicem Iuſtinianæum ſunt relata. prouid. ad
Solemnis maximè in hãc rem eſt lex *de vnoquoque* ff. de re. iudic. qua cauetur ne finem.
quis abſens, aut non citatus dãnetur, vt videlicet cauſa dici & reus audiri poſſit.
Et in titulo Digeſtorũ ac Codicis *de in ius vocando* neceſſitas citationis ob præ-
dictam cauſam infigitur; éſtque ea neceſſitas tanta, eo quòd cognitio ad iudican- *d* ſingul. 75.
dum neceſſaria ab auditione rei pendeat, vt paſſim citatio habeatur fundamen- *e* conſil.
tum iudicij, & inter ſubſtantialia eius numeretur. Id quod latiſſimè proſequi- 107. vo-
tur & illuſtrat Hippolytus de Marſiliis *d* exponens longo commentario legem lum. 5.
illam *de vnoquoque*, & breuiùs alibi: annuúntque paſſim DD. præſertim Ale- *f* obſeru. 6.
xander de Imola *e*, Mynſingerus *f* & Schurff *g*, ac optimè Gigas *h* tractans cri- cent. 6.
men læſæ maieſtatis. Ac etiam in crimine læſæ maieſtatis requiri citationem *g* conſ. 9. & 58. cent. 1.
idem Author *i* confirmat, ita vt ne princeps quidem, etiam Summus Pontifex *h* p. 3. q. 6.
poſſit ſententiam ferre abſque citatione, quæ eſt multorum Iuriſperitorum do- *i* ibid. & q. 10.
ctrina apud Hippolytum ad legem annotatam *k*; & apud Rodulfinum in tracta- *k* n. 12.
tione de abſoluta Principis poteſtate *l*. Etiam in notoriis ſi poſſit ſuppetere de- *l* p. 2. l. 18.
fenſio requiri citationem demonſtrat Iacobatius *m*. Tam arctæ autem neceſſita- c. 7.
ris vt citatio adhibeatur, quod omnia Romana iura clamant, non alia eſt ratio *m* lib. 2. de
quàm quod nemo damnari debeat inauditus & indefenſus, & quòd nulla cauſa Concil. art.
debeat eſſe ἑτερομόλιος δίκη, in qua ſcilicet altera tantùm pars audiatur, quæ ali- 4. n. 52.
ter dicebatur ἐρήμη δίκη deſerta cauſa, vel accuſatio abſque defenſore, vt eſt apud *n* l. *etſi ſine*
Paulum Iuriſconſultum *n* vbi abſurdè aliqui legunt *hermodicium*, vt Budæus in *do'o*. ff. de
prioribus ad Pandectas annotationibus monuit *o* cùm eſſet legendum ſi vox minorib.
Latina fabricanda erat ex duplici Græca *eremodicium*. Erat autem genus litem *o* & l. *profe-*
obtinendi illaudatum, vt ſignificat in Ioue Tragœdo Lucianus, quia accuſa- *rendum*, Cod de iudiciis.

 torem

Digitized by Google

torem vincere deſerta à defenſore cauſa, ac proinde cauſa indicta ſupponit vnam tantùm partem auditam eſſe, in quo euentu iudicium non poteſt non laborare iniquitate.

§. 18. *Iura Chriſtiana contra inauditi damnationem; ac primùm ex Pontificibus.*

Iam Chriſtiana iura vt ad illa denique veniam, nihil ſeueriùs, nihil ſtudioſiùs, nihil frequentiùs inculcant, quàm vt nemo inauditus damnetur; eámque ob cauſam interdicunt damnatione abſentis & indefenſi. Tradunt hoc benè multi Summi Pontifices ſacrorum Canonum conditores; tradunt ſacra Concilia; tradunt SS. Patres quos Eccleſia agnoſcit Magiſtros. Subſcribunt Iuriſperiti Canonum interpretes, qui ex Pontificum & Conciliorum ac SS. Patrum oraculis iura petunt. Attingamus hos omnes perpaucis.

Theleſphorus Papa *a*, [Accuſatori omnino non credi decernimus, qui abſente aduerſario cauſam ſuggerit, ante vtriuſque partis iuſtam diſcuſſionem.

a epiſt. vnica.

Zephyrinus *b* [Abſens nemo iudicetur, quia & diuinæ & humanæ hoc prohibent leges.]

b epiſt 1. ad Epiſc. Sicil.

Fabianus *c*, [Nullus vnquam præſumat accuſator ſimul eſſe & iudex, vel teſtis: quoniam in omni iudicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe, id eſt, iudices electos, & accuſatores ac defenſores atque teſtes.]

c epiſt 2.

Felix I. *d* [Abſente aduerſario non audiatur accuſator; nec ſententia abſente parte alia à Iudice dicta, vllam obtineat firmitatem.]

d epiſt. 2.

Iulius Papa reſcribens Orientalibus pro S. Athanaſio, [Caueant Iudices Eccleſiæ ne abſente eo cuius cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit; quippe & rationem pro actione reddent in Synodo, & vt proditoris calumnia, nec eorum poſtea vox audiatur.]

Liberius in eadem Athanaſij cauſa, referente Theodoreto *e*, cùm vrgeret eum Conſtantius vt inauditum Athanaſium damnaret, reſpondit intrepidè. [Fieri non poteſt vt quemquam condemnemus de quo non ſit factum iudicium.] Et mox ait eſſe à Chriſtiani hominis officio alienum iudicare inauditum, quod queritur feciſſe aliquos propoſita eſca temporali. Addit damnationem inauditi redolere truculentiam Nabuchodonoſoris, qui damnauit eum de quo nullum fuerat factum iudicium. Meminit conſtantiæ Liberij & apertæ (vt ait) recalcitrationis aduerſus Conſtantij arbitrium Ammianus *f* ſic dicens; [Athanaſium per ſubſcriptionem abiicere ſede ſacerdotali, paria ſentiens cæteris, iubente Principe Liberius monitus perſeueranter renitebatur, nec viſum hominem, nec auditum damnare nefas vltimum ſæpè exclamans.]

e lib. 2. hiſt. c. 16.

f lib. 15.

Zozimus Papa in cauſa Pelagij nondum tunc comperti hæretici vetuit præcipitari damnationem, mandauítque audiri accuſatum; vſum verò contrarium crudelitati tribuit. Tametſi Scripturas quibus eius ſententia facta eſt iam ſuprà produxi, iuuat tamen luculentum planè locum repræſentare nulla ex parte acciſum. [Non omnis (inquit) qui aures veſtras ventus ingreditur nuntius eſt veri; ideóque animo præſule, & in excubiis conſtituto ſemper opus eſt, ne totum famæ, totum teſtibus liceat. Recenſete ſacras litteras & diuina tabularia: maximam partem falſi teſtes occupauere, vbi Sanctorum aut accuſationem aut pericula reperimus: maximam dico, imò totam, cùm in ipſum Dominum noſtrum Saluatorem totius mundi hoſtiam & Pontificem ſalutarem falſi teſtes inſurrexerunt, qui ſe eius blaſphemiam audiuiſſe confingerent.

Æſtimare

Digitized by Google

Æſtimate quid iam poſſit præterite fallaciam, quæ in Deum fidei, imò in ipſam fidem ac veritatem periuriis impetum fecit. Hæc ideò ſcripſimus, vt de cætero ſi qui abſentes, minúſque noti de quolibet talia ex libidine mentientur, fixi ſint pedes veſtri aduerſus arietem fraudulentiæ. Vnde & lucernam pedibus ſuis, ac lumen ſemitis ſuis vir ſanctus exorat; ſcilicet ne inter fallaces tenebras ſint cæca nobis, & errabunda veſtigia. Et in Euangelio. Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi ab ipſo audierit priùs, & cognouerit? Etiam in veteri Teſtamento: Non credas auditui vano, & non conſenſeris cum iniquo fieri teſtis iniuſtus. Et ne fortè multitudini detrahentium ante examinationem iudicij crederetur, addit dicens: Non eris cum pluribus in malitia, & non accipies per eos peccatum. Et iterum alibi, Priuſquam interroges, ne vituperes quemqnam, & cùm interrogaueris, corripe iuſtè. Et iterum. Quæ viderint oculi tui, loquere. Et in Actibus Apoſtolorum aduerſus Principes Sacerdotum & ſeniores Iudæorum poſtulantes abſentis Pauli Apoſtoli damnationem, iuſtiſſimam ſententiam Gentilis Feſtus Tribunus protulit, quam conuenit etiam nos in facie credentium obiicere verecundiam, dicens: Non eſt conſuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priuſquam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Si hanc igitur moderationem extra ſeptum fidei noſtræ poſitus tenuit contra ſacerdotalem pudorem inclinatio, crudelitas de abſentibus in abſentes: quotus quiſque immunis inuenietur à vulnere, ſi ad omnem ferientis ictum credulum pectus exeritur?]

Pelagius Papa ſcribens ad Sindulam Magiſtrum militum, reſcindit quæ à Lucidio aduerſus abſentem aduerſarium geſta erant, tantùm quia aduerſarius aberat, nec auditus erat. At talia leges non recipiunt, ait Pelagius.

S. Gregorius I. ſcribens ad Felicem in cauſa Ioannis Epiſcopi *a*; [Oportet vt gloria veſtra animos ſuos contra eius inuidiam non accendat; ſed ſtudeat inire iudicium, in quo vna eadémque cognitione, & momenti, & proprietatis cauſa valeat diſtingui: nam nos venire ad iudicium cupienti, præiudicialiter ſcribere quædam non poſſumus: quia ita nos vni parti accommodare decet auditum, vt tamen alteri, præſertim inauditæ allegationis, ſine dubio rem integram reſeruemus. Et ideo agite ſicut diximus, vt negotiorum veſtrorum merita veritate cognita iudicij cenſura definiat.]

a lib. 7. indic 2. ep. 43.

Adrianus I. in Capitulis Ingelramo Metenſi datis *b*, [Iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere interrogandi ac proponendi, adiiciendíque potentia præditos ab eo vt ibi actio partium limitata ſit pleniter. Nec priùs litigantibus ſua velit ſententia obuiare, niſi quando ipſi, peractis omnibus iam nihil ampliùs habuerint in quæſtione quod proponant; & tandiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter ergo interrogari oportet, ne aliquid fortè prætermiſſum remaneat quod annecti conueniat. Sunt nonnulli qui indiſcuſſos, poteſtate tyrannica, non canonica authoritate damnant: & ſicut nonnullos gratiâ fauoris ſublimant, ita quoſdam odio inuidiáque permoti humiliant, & leui opinionis aura condemnant, quorum crimina non approbant. Ideóque communi decreto

b cap. 5.

Digitized by Google

cenſemus vt quandocunque aliquis Epiſcoporum criminatur, congregatis omnibus eiuſdem prouinciæ Epiſcopis, cauſa eius audiatur, vt non occultè iudicetur aut condemnetur.]

Nicolaus I. ſcribens ad Gillionem Senonenſem: [Reuera iuſtus mediator non eſt qui vno litigante & altero abſente, amborum emergentes lites decidere non formidat.] Rursúſque; [Indicas Hermannum Epiſcopum ſuper quibuſdam frequenter fuiſſe accuſatum, pro quibus quia ex parte ipſius perſona deeſt, nos vni parti ad diſcrimen alterius credere procul dubio non poſſumus.] Idem ad Hincmarum. [Neceſſe eſt ſecundùm ſacrarum Scripturarum documenta ac ſecundùm iuſtitiæ tramitem, & accuſatum & accuſatorem ſimul adeſſe, & vnam partem quantacunque & qualicunque prædita ſit authoritate ſic prorſus audiri, vt alteri parti nullum præiudicium irrogetur.] Et ſcribens ad Epiſcopos in Concilio Syluanectenſi pro reſtitutione Rothaldi, negat Rothaldum potuiſſe damnari, cùm nihil ei fuiſſet obiectum. Nec quamuis obiectum fuiſſet, damnari potuiſſe confirmat cùm nemo affuiſſet qui pro Rothaldo ageret & obiecta poſſet repellere, præter *accuſatores qui quæcunque voluerint dicunt.* [At ſcimus (inquit Nicolaus) iuſtum mediatorem non eſſe qui ſic vnam partem audit, vt alteri parti nihil reſeruet. Præſertim cum Dominus pro abſente & non audito per Moyſem præcipiat, non maledices ſurdo, nec coram cœco pones offendiculum.]

Adrianus II. ſcribens ad Synodum Duziacenſem multus eſt in hac re. Adſcribo partem, qua laudat ſanctum Gregorium epiſt. ad Felicem, ſic ſcribentem. [Nec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus definire. Hinc etiam ad Marinum quendam Scholaſticum ſcripſit, dicens; Quia ſicut præfati ſumus, cauſarum origo & qualitas omnino nobis ignota eſt, pronunciare aliquid definitiuè non poſſumus; ne, quod reprehenſibile nimis eſt, de rebus non benè cognitis proferre ſententiam videamur. Vnde & Sanctus Leo, ſedis & doctrinæ Apoſtolicæ decus dicit in epiſt. ſua Flauiano Conſtantinopolitano pro Eutyche te presbytero hæretico: Quoniam nos, qui Sacerdotum Domini matura volumus eſſe iudicia, nihil poſſumus incognitis rebus in cuiuſpiam partis præiudicium definire, priuſquam vniuerſa quæ geſta ſunt, veraciter audiamus. Hinc & beatus Iob dicit; Cauſam quam neſciebam diligentiſſimè inueſtigabam. Inde etiam in Pentateucho Dominus dicit. Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis, deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit opere compleuerint, an non eſt ita vt ſciam. Ecce Dominus omnipotens, cui nihil abſconditum eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam antequam fiant, cur hæc & alia multa per ſe inquirere dignatus eſt, niſi vt nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis ſeu iudicandis negotiis eſſemus, & ne mala quorumquam prius quiſquam præſumat credere, quàm probare. Cuius exemplo monemur ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites ſimus aut temerè quoquo modo iudicemus.]

§. 19. *Idem ex Conciliis.* *a* lib. 6. initio.

Pontificibus ſubnectamus Concilia, velut capiti ſuo compaginatum corpus. Concilium Chalcedonenſe referente Facundo Hermianenſi *a* agnouit quod contendimus. • [Cùm eandem magnam Synodum prædictus Ibas Epiſcopus adiret, conquerens ac deplorans iniuſtitiam ſe ab Eutyche, & falſa crimina pertuliſſe, atque in Epheſina ſecunda Synodo non dicenda, abſentem, & innoxium

innoxium, ſicut idoneorum documentorum teſtificatio demonſtrabat, ſub Dioſcoro, Eutychis atque Eutychiani dogmatis defenſore, fuiſſe damnatum, & in quadraginta manſiones per diuerſas diſtractum prouincias viginti & ampliùs carceres mutaſſe. Hæc acclamantibus Epiſcopis, & dicentibus, abſentem nemo condemnat, malè fecerunt qui eum præter canones damnauerunt. Quæ aduerſus abſentem facta ſunt euacuentur; hæc omnes dicimus, nemo condemnat abſentem.]

Synodus Tricaſſina ſub Ludouico II. adducta in capitularibus Caroli Calui *a*, approbat decretum Ioannis VIII. quo accuſationes occultas omni ratione prohibuerat, eo quòd ſæpè contingat vt ea ratione inauditi opprimantur, & tametſi innoxij, condemnentur. In quam rem, vt monſtret accuſationem debere eſſe apertam, adducit illud Apocal. 12. *Cecidit de cælo accuſator fratrum, qui accuſabat eos ante conſpectum Agni.*] *a* cap. 7.

Concilium Lateran. I. *b* [Debet igitur eſſe præſens is contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentauerit: & exponenda ſunt illi capitula de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſeipſum. Et non ſolùm dicta, ſed etiam nomina teſtium ſunt ei, vt quod vel à quo ſit dictum, appareat publicanda: necnon exceptiones & replicationes legitimè admittendæ, ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audacia præbeatur.] *b* cap. 8.

Concilium Triburienſe *c*, [Deus omnipotens cùm omnia nuda & aperta ſint oculis eius, (vt in epiſtola Euariſti Papæ ſcriptum legimus, quo nos à dubiis & incognitis ſententiam proferre compeſceret, mala Sodomæ noluit audita iudicare priuſquam manifeſtè agnoſceret quæ dicebantur; vnde ipſe ait, Deſcendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint. Quo exemplo moniti, ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites ſimus, aut temerè indiligentérque indiſcuſſa quæque quoquo modo iudicemus: ſed exemplo Domini, deſcendamus, videamus, & iuſto examine crimineſos diligenter perſcrutemur, ſicut ipſe Sodomam, vt videamus vtrùm clamorem populi compleuerint, necne: nam mala audita nullum moueant, ſed ante audita diligenter inquirat.] *c* cap. 22.

Concilium Viennenſe, Præſide Clemente V. vt habetur Clement. *Paſtoralis*, cùm Henricus Imperator Robertum Siciliæ Regem inauditum & indefenſum damnaſſet, irritam decreuit damnationem; [quæ non à diſcretione marre virtutum, ſed à nouerca iuſtitiæ, voluntatia ſcilicet iudicantis præcipitatione proceſſerat.] Et inferiùs. [Dicíne ergo ſententia meruit, quæ à iudice qui per Regem tutò adiri non potuit, & in loco notoriè, (vt præfertur,) non tuto, in abſentem, nec citatum legitimè, & inauditum, per conſequens & indefenſum, non maturo fuit iudicio, ſed præcipitio, & de tanto præſertim crimine promulgata?]

In Capitularibus Caroli Magni *d* & aliorum Regum Francorum, (quæ Benedictus Leuita præfat. libro 5. præmiſſa in variis Synodis edita docet, & affuiſſe Apoſtolicam confirmationem in calce libri 7. traditur,) damnatio abſentium ac inauditorum, diſertè prohibetur. Ex aliis antiquis ſynodis alia dabit Turrianus *e*. *d* lib. 7 c. 145. & 271. *e* lib. 3. contra Magd. c. 8. §. 10.

Veniendum eſt ad Patres qui ſecundùm Pontifices & Concilia inſignem auctoritatem *Patres ad eandem mentem.*

 thoritatem

thoritatem obtinent in Eccleſia tanquam fiſtulæ Spiritus ſancti. Protuli iam ſuprà non paucos, & quidem primæ notæ, Clementem Romanum, Lucifer-rum Calaritanum, Baſilium, Chryſoſtomum, Theodoretum, Saluianum, S. Gregorium. Nunc attexo alios, vel ex eiſdem alia.

a c. 1. Apolog.

Tertullianus *a* cum Chriſtianum nomen damnaretur inauditum, exclamat his præter cætera. [Quid hîc depetit legibus in ſuo regno dominantibus, ſi audiatur? An hoc magis dominabitur poteſtas earum, quo etiam inauditam damnabunt veritatem? Cæterum inauditam ſi damnent, præter inuidiam iniquitatis etiam ſuſpicionem merebuntur alicuius conſcientiæ, nolentes audire quod auditum damnare non poſſint.] Et paulò inferiùs. Non potes dementiam dicere, qui reuinceris ignorare. Si certum eſt denique nos nocentiſſimos eſſe, cur à vobis ipſis aliter tractamur, quàm pates noſtri, id eſt, cæteri nocentes? Cum eiuſdem noxæ eadem tractatio deberet interuenire. Quodcumque dicimur, cùm alij dicuntur, & proprio ore, & mercenaria aduocatione vtuntur ad innocentiæ ſuæ commendationem. Reſpondendi, altercandi facultas patet, quando non liceat indefenſos & inauditos omnino damnari.

Sed Chriſtianis ſolis nihil permittitur loqui, quod cauſam purget, quod veritatem defendat, quod iudicem non faciat iniuſtum, ſed illud ſolùm expectatur, quod odio publico neceſſarium eſt, confeſſio nominis, & non examinatio criminis.] Iacobus Ræuardus *b* cenſet Tertullianum reſpexiſſe ad l. primam de requirendis reis, paulò ante à Seuero latam.

b lib. 1. var. cap. 7.

c in Octauio.

Minutius *c* ſummam agnoſcit fuiſſe Chriſtianos perſequentium Ethnicorum iniquitatem qui nollent Chriſtianos cognoſcere, vt poſſent damnare, quia cognitos damnaſſent nunquam.

d initio legationis.

Athenagoras *d* fusè demonſtrat, ſi iudicij æquitas ſeruetur, non eſſe rumoribus inhærendum, ſed reo audito, & causâ ritè diſcuſſâ, procedendum eſſe ad damnationem, idque vniuerſaliter aliàs ſeruatum, vt erga Chriſtianos retineatur, expoſcit.

e Apolog. 2.

Athanaſius *e*, [Decuit inprimis cùm huc veniebatis cum ipſo accuſatore adducere quoque vobiſcum Preſbyterum Macarium: ita enim iudicia conſtitui debent, ſecundùm ſacram Scripturam, vt reus & accuſator ſimul appareant. Poſtquam autem nec Macarium adduxiſtis, neque Reuerendiſſimus Epiſcopus noſter Athanaſius ad iudicium receptus eſt, poſtulauimus, vt ſaltem nobis intereſſe liceret, vt nobis præſentibus certa inquiſitio haberi poſſet, vt ad iſtum modum rebus actis iure fidem veſtris iudiciis haberemus. Verum & hoc nobis pernegatum, & ſoli eum præfecto Ægypti vnà cum accuſatore id agitis quod libet. Profitemur igitur nos videre in veſtris actis malitiæ ſuſpicionem, animaduertimúſque veſtrum aduentum nihil aliud in ſe habere quàm conſpirationem & inſidias; eáque de cauſa epiſtolam hanc vobis dedimus monumentum, teſtimoniúmque iſtius rei aliquando futurum in vera & legitima Synodo, vt omnibus innoteſcat quòd inaudita altera parte ea quæ libuit intra vos egeritis, & nihil ſtuduiſſe niſi vt conſpiratione nos opprimeretis.] Et inferiùs. [Quum res ita ageretur ab iis, tanquam è Concilio iniurioſorum receſſimus: quod enim libuit, fecere. Sed tamen ea quæ inauditâ altera parte fiunt, nihil habere roboris nemo omnium mortalium ignorauerit: hoc enim & lex diuina præcipit, hoc quoque cum inſidias pateretur B. Apoſtolus, & reus eſſet, poſtulabat.

poſtulabat. Oportebat, inquiens, Iudæos ex Aſia coram te adeſſe, & accuſare ſi quid habent: quo tempore & Feſtus ponentibus Iudæis eaſdem contra Paulum inſidias, quales ego nunc patior, ita loquutus eſt. Non eſt moris Romani gratiæ aduerſariorum donare hominem, qui nondum accuſatores ante oculos ſuos habuit, aut reſpondendi locum de crimine adeptus eſt,]

Lucifer Calaritanus duobus pro S. Athanaſio libris frequens & multus eſt in confirmanda veritate pro qua ſatagimus. Gemmas aliquot inde educo *a*. Vrget Conſtantium qui S. Athanaſij inauditi damnationem vrgebat; ſic itaque illum affatur. [Debuimus damnare innocentem, debuimus dare contra abſentem inauditum ſententiam? Et quomodo cùm hoc feciſſemus, potueramus reperiri Chriſtiani?] Et inferiùs. [Nunquid non luxerunt illico triſtes venenis Diaboli in ſe inſeminati, amariſſimi fructus tui, vt dicere tentaſti damnandum fuiſſe inauditum?] Et rurſus infrà. [Nos ſtatim vt cœpiſti Epiſcopis imponere neceſſitatem damnandi abſentem, illico diximus te iniuſtitiæ cultorem, iuſtitiæ verò eſſe perſecutorem.] *a* lib. 2.

Lactantius *b* agens aduerſus ineptè religioſum, & nimia ſuperſtitione impatientem, ait certum ſibi eſſe quòd talis libro [vix lecto fortaſſe principio, affligat, proiiciat, execretur, ſéque inexpiabili ſcelere contaminari, atque adſtringi putet, ſi hæc aut legat patienter, aut audiat. Ab hoc tamen, ſi fieri poteſt, humanitatis iure poſtulamus, vt non priùs damnet, quàm vniuerſa cognouerit: nam ſi ſacrilegis & proditoribus, & veneficis poteſtas defendendi ſui datur, nec prædemnari quenquam incognitâ causâ licet, non iniuſtè petere videmur, vt ſi quis erit ille, qui inciderit in hæc, ſi leget perlegat: ſi audier, ſententiam differat in extremum. Sed noui hominum pertinaciam, nunquam impetrabimus: timent enim ne à nobis reuicti manus dare aliquando, clamante ipſa veritate, cogantur. Obſtrepunt igitur, & intercedunt ne audiant, & oculos ſuos opprimunt, ne lumen videant, quod offerimus. Quo planè ipſi diffidentiam ſuæ perditæ orationis oſtendunt, cùm neque cognoſcere, neque congredi audent, quia ſciunt ſe facilè ſuperari. Et idcircò diſceptatione ſublata; *b* lib. 5. c. 1

Pellitur è medio ſapientia, vi geritur res.

vt ait Ennius. Et quia ſtudent damnare tanquam nocentes, quos vtique ſciunt innocentes, conſtare de ipſa innocentia nolunt; quaſi vero maior iniquitas ſit probatam innocentiam damnaſſe, quàm inauditam. Sed, (vt dixi,) verentur ne ſi audierint, damnare non poſſint.]

S. Baſilius copioſè ac crebro improbat inauditi ac indefenſi damnationem. Aliquot loca adſcribo. Scribens ad Italiæ & Galliæ Epiſcopos *c*, [Nulla eſt apud Iudices iniquos cani capitis reuerentia, non iam vlla conſpicitur religioſæ pietatis exercitatio, nulla conuerſationis initur ratio, quæ ad Euangelij normam ab adoleſcentia ad ſenectam vſque legitimè perficiatur: ſed cùm nemo ſceleratus ſine certis indiciis condemnetur, Epiſcopi ſola intercedente calumnia, & nulla euidenti probatione aſſertis ac corroboratis criminationibus, ſuppliciis traduntur. Nonnulli ne nouerunt quidem accuſatores ſuos, neque tribunalia viderunt, neque delati ſunt primùm, ſed nocte intempeſta abrepti in exilium fugati ſunt, ſolitudinis calamitatibus ad mortem vſque traditi.] *c* epiſt. 70.

Idem Baſilius ſcribens ad Monachos ſuos *d*, [Temerè ora ſua aduerſus conſeruos reſerarunt. Mendacium ſine timore effutitur, veritas obſcurata eſt, & *d* epiſt. 73.

qui quidem accuſantur, mox ſine iudicio condemnantur; qui verò accuſant, ſine omni examinatione fidem inueniunt.] Et mox; [Ob eam vobis cauſam ſcribere conatus ſum, obſecrans veſtram in Chriſto dilectionem, vt calumnias quas vna pars obiicit, non mox vt prorſus veras admittatis, propterea quòd, vt ſcriptum eſt, neminem iudicat lex, niſi primùm audiat & cognoſcat quid ſtatuat.] Tandem in calce epiſtolæ; [Syncerum nobis, & quod nullis ſit calumniis corruptum conſeruabitis pectus, & ſi quid criminis nobis obiicitur, illius à nobis rationem exigetis, & vbi veritatem apud nos deprehenderitis, non dabitis locum mendacio: ſi verò nos in reddenda ratione deficere ſenſeritis, tum demum accuſatoribus noſtris tanquam veracibus fidem habebitis.]

a epiſt. 75. Ad Neocæſarienſes *a*. [Delationis opus manifeſtum habet Magiſtrum ac doctorem, qui cùm ex multis ſit malefactis notus, ab iſta tamen deferendi malitia deſignatur, ita vt ex hoc peccato nomen inuenerit: vos verò mihi permittite vt liberè loquar, vtraſque aures delatoribus noſtris reſeratis, ac quidquid illi ad vos deferunt, ſine omni examinatione admittitis, nemine exiſtente qui falſum à vero diſcernat. Quis vnquam in accuſandis vitiis nemine contradicente defecit? Quis deferendo mendacij conuictus eſt, non coram conſtituto eo quem falsò detulit? Quidnam dici poteſt, quod credibile non ſit auſcultantibus, ſi dum criminator, ita vt aſſerit, habere contendit, criminis accuſatus nec adeſt, nec calumnias audit? Nec ipſa vos vitæ huius conſuetudo hiſce in rebus erudit ac docet, quòd qui futurus ſit æquus ac nulli parti addictus iudex, non debeat ſe totum præoccupanti permittere, ſed & defenſionem expectare eius qui defertur, vt ex collatione eorum quæ ab vtriſque partibus dicuntur, veritas eluceſcat. Iuſtum iudicium iudicate, vnum hoc eſt ex præceptis

b epiſt. 77. ad ſalutem neceſſariis. Scribens *b* ad Damaſum & alios Tranſmarinos Epiſcopos, [Quorumdam malitia factum eſt, vt in calumnias quibus traducimur abrepti & præoccupati indignos nos amica viſitatione iudicaueritis. Ecce iam literis vos ipſi prouocamus, & cauſas huius quæ nobis adſcribuntur, fatemur, parati veſtram hac in re inſtitutionem amplecti: hoc tantùm orantes, vt ſi quos admiſeritis qui nos traducant ac vituperent, in conſpectum noſtrum, coram veſtra pietate conſtituantur: nos enim ſi conuincamur, peccatum noſtrum agnoſcemus, & vobis poſt eam reprehenſionem à Domino non imputabitur, ſi communionem noſtram tanquam peccatorum declinaueritis: deinde & præmium habebitis, ſi nos reprehenderitis, & qui occultam noſtram malitiam patefeceritis. Si verò antequam nos condemnaueritis, nos quidem nihil inde diſpendij accipiemus: propterea quòd omnium pretioſiſſimum bonum noſtrum, charitas videlicet, qua erga vos præditi ſumus, lædi nequit: vos autem & hoc ipſum nobis amiſſis patiemini, & Euangelio repugnare videbimini, dicenti; Num lex noſtra iudicat hominem, niſi primum audierit, cognoueritque quid faciat? Qui verò calumnias nobis quidem offundit, non autem quæ dicit certò probat, videbitur ſibiipſi mali nominis accerſere appellationem, ex eo quòd verbis iniquè & abſurdè vtitur. Quo namque alio nomine delatorem vocare conueniet, quàm ea appellatione, quam ex re ipſa cui ſtudet, ſibi ipſe imponit? Neque igitur qui nos vituperat, Diabolus ſit, ſed accuſator: imò neque accuſatoris nomen accipiat, ſed frater ſit, in dilectione nos admonens, &

ad

ad emendationem reprehenſionem noſtri inducens; nec vos ſitis conuiciorum, ſed redargutionum probatores & examinatores; neque nos ſine remedio relinquamur, nondum patefacto nobis quod deliquerimus.]

S.Ambroſius *a* multus eſt in confirmanda neceſſitate diſcutiendi cauſam, ac audiendi legitimè, reum agens cum Siagrio Veronenſi in cauſa Indiciæ puellæ falsò delatæ. Idem latè confirmat *b* verſans illud Chriſti Ioan. 5. *Non poſſum à me facere quicquam.* Quod à Chriſto in Iudicis perſona dictum conſiderat, eóque referri vult, vt ſenſus ſit Chriſtum iudices docuiſſe exemplo ſuo, vt non pro arbitrio, ſed pro cauſæ ritè diſcuſſæ meritis rem definiant, auditis vtrimque cauſæ firmamentis. Quod ex illis Chriſti verbis eruit; *Sicut audio, ſic iudico.*

a epiſt. priore initio.
b in pſ. 118. ſerm. 20.

S.Chryſoſtomo impoſitum eſt ab aduerſariis, vt apud Photium *c* videre eſt in breuiculo calumniarum, quarum eſt inſimulatus, quod idem accuſator & teſtis & iudex fuiſſet: At hanc fuiſſe virulentiſſimam impoſturam, nec ſanctum virum niſi ritè diſcuſſa & audita vtrimque cauſa, iudicandum cenſuiſſe, apertè habetur ex prima ad Innocentium Papam epiſtola, vbi expoſtulans de ſua abſentis damnatione ait; [Obſecro vt ſcribas, quòd hæc tam iniquè facta & abſentibus nobis, & non declinantibus iudicium, non habeant robur, ſicut neque ſua natura habent: illi autem qui iniquè egerunt, pœnæ Eccleſiaſticarum legum ſubiaceant: nobis verò qui nec conuicti, nec redarguti, nec habiti vt rei, literis veſtris & charitate veſtra, aliorúmque omnium, quorum ſcilicet & antea ſocietate fruebamur, frui concedite. Si autem aduerſarij noſtri, qui ita iniquè egerunt, adhuc fingant crimina quædam, propter quæ nos iniuſtè eiecerunt, non datis nobis neque commentariis, neque libellis, neque manifeſtatis accuſatoribus; agemus & tuebimur etiam nos libenter cauſam, monſtrabimúſque illos ipſos, non nos reos eſſe eorum, quæ nobis impingunt, ſicut & planè innoxij ſumus: & contrà, quæ ab ipſis facta, contra omnem ſunt honeſtatem, contra omnes leges, contra omnes Eccleſiaſticos Canones. Et quid dico Canones Eccleſiaſticos? neque in Gentilium iudiciis, neque in Barbarorum tribunalibus talia attentata ſunt vnquam; neque Scythæ Sauromatæ vnquam iudicarunt: iudicium dandum vni parti, abſente ea quæ accuſatur, & vitante non iudicium, ſed inimicitias, & inuocante multa millia iudicum, & proteſtante coram toto orbe declaraturam ſe non eſſe ream, depulſurámque crimina & oſtenſuram ſuam innocentiam.]

c Cod. 59.

Idem D.Chryſoſtomus ita in hanc ſententiam loquitur initio cygneæ vocis, (ſic enim appello lucubrationem ſcripto tantùm exaratam, cùm in extrema vita Cucuſi ageret, qua probat neminem lædi niſi à ſeipſo.) [Iudices ſeculi huius negotiorúmque communium, etiamſi vehementer viderint eum, qui primas negotij partes proſequitur perorantem, & largiſſimis dicendi fontibus inundantem: expectant tamen etiam reſpondentis ad hæc proſequutionem, & audiunt eum cum patientia: nec prima allegatione mouentur ad ſententiam proferendam, etiamſi iuſtiſſima videantur eſſe quæ dicta ſunt; ſeruatur enim apud audientiam eorum ſecundo quoque integer dicendi locus: quoniam quidem hæc eſt iudicum diſciplina, prius ex vtraque parte cauſam diligenter agnoſcere, & ita ſententiam promulgare.] Itaque imponebatur S.Chryſoſtomo quod paſſus eſt, iudicatus enim eſt inauditus & abſens *d*. Et idem à Theo-

d Metaphr. in Chryſoſtomo.

Digitized by Google

philo Alexandrino violentiſſimi ſpiritus homine, in odium S. Chryſoſtomi paſſus eſt Heraclides Epiſcopus Epheſi, vnde pugna & cædes, negantibus ciuibus Biſantinis iuſtum eſſe de abſentibus & inauditis ferre iudicium.

S. Cyrillus Alexandrinus iniquitatis damnat damnare non audita vtraque parte. Diſertè id habet in cap. 6. Ioan. expendens Nicodemi verba de audiendo reo priuſquam iudicium feratur. Scribens verò ad Theodoſium *a* commendat Cœleſtini Papæ iudicium in Neſtorium à patientia, & iteratis prouocationibus ad reſpondendum. E contrario grauiter incuſat Ioannem Antiochenum ob damnatos barbaricè ac tyrãnicè Patres Epheſinos & inauditos & indefenſos. Sic ibi præter cætera. [Quid prohibebat, antequàm veniſſent ad ciuitatem Epheſiorum, literis nos accuſare, manifeſtúmque facere de quibus aduerſum nos conquerendum ſibi putarent. Deinde vbi Epheſum venerunt, quid impediebat quominus congrederentur nobiſcum, accuſaréntque cum fiducia, & ad apologiam nos vocarent; atque ita ſimul cum aliis vel culpa liberarent rectè ſentientes ac loquentes, vel iuſtæ condemnationi ſubiacerent.]

a in Apolog.

In cauſa Theodori Mopſuèſteni idem S. Cyrillus, referente Facundo *b*; [Dixit, quia cùm non eſſet in promptu perſona quæ culpæ ſupponeretur, incerta capitulorum redargutio fieret, & qui hæc agerent in incertum currentes & aërem verberantes inuenirentur.] Ex eodem in epiſtola ad Domnum alia notauit Turrianus *c*.

b lib. 10. c. 4.

c l. 3 contra Magd. c. 8.

Iſidorus Peluſiota ad iudicij æquitatem depoſcit cauſæ diſceptationem, quæ reo non audito ne concipi quidem poteſt. Eius verba ſunt; [Tum denique recta iuſtitiæ regula ſeruatur, (ô virtutis illius, quæ à perfecto requiritur veriſſimum examen,) cùm accuſationem diſceptatio ſequitur, diſceptationem probatio, probationem ſententia, pro criminis qualitate ſupplicium conſtituens.]

Theodoretus eſt in hac parte immenſus: quòd enim grauatum ſe iudicio Epheſino ſentiret, & inauditum ſe, damnatione perculſum, flagrare de hæreſeos infamia videret, animi ſui vulnus variis epiſtolis aperit. Videndus nominatim epiſtola 70. *ſub finem*, epiſt. 81. *initio*, epiſt. 83. *ſub initium*, epiſt. 86. *ad medium*, epiſt. 89. *in fine*, epiſt. 90. *ſub medium*, epiſt. 91. *ſub medium*, epiſt. 94. *in fine*, epiſt. 113. *in medio*, epiſt. 119. *ſub initium*, epiſt. 137. *ſub medium*, epiſt. 138. *ſub initium*, epiſt. 239. *ſub medium*, epiſt. 140. *ante medium*, epiſt. 145. *initio*. E perpaucis locis decerpo nonnulla illuſtriora epiſt. 81. [Imperatoris decreto Cyreſticæ regionis finibus egredi vetor; cauſa verò huic quæ videtur damnationi oppoſita, eſt nulla, niſi quòd Epiſcoporum Synodos congrego. Et neque accuſatione patefacta, neque actore apparente, neque reo conuicto, prolata eſt ſententia. Et huic nos acquieſcimus, parata oppreſſis præmia non ignorantes. Feſtum ſanè noui, Romanorum is præſes erat, Iudæorum adminiſtrationi præpoſitus, cùm diuini Pauli cædem flagitarent Iudæi, palam reſpondiſſe. Non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, priuſquam is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Atque hæc dicebat homo, qui Chriſto Domino non credebat, ſed idolorum errori ſeruiebat: ego verò nec interrogatus vtrum Synodos congregem, & quid mali ea res afferat vel Eccleſiaſticis rebus, vel publicis perinde, vt qui grauiſſimè deliquerunt ab iis arceor ciuitatibus, vel potiùs cæ-

teris:

Digitized by Google

teris quidem omnibus omnes patent ciuitates, non Arij modò & Eunomij ſectatoribus, verùm etiam Manichæis & Marcioniſtis, & Valentini ac Montani morbo laborantibus;atque adeò Gentilibus & Iudæis: ego verò qui pro dogmatibus Euangelicis pugno,ab omni excludor ciuitate.] Epiſtola 140. agens gratias ob præſtitam inaudito, & tamen damnato opem; [Nos, (inquit,) talia paſſi ſumus, non ſolùm à manifeſtiſſimis hoſtibus, verumetiam à germanis, vt putamus, amicis, (ab illis nimirum appetiti, ab illis proditi,) qualia nullus aut perpauci veterum pertulerunt: quis enim tale iudicium audiuit vnquam? quis reum, quem vltra quinque & triginta manſiones poſitum detinebat, iudicibus vt abſentem iudicarent imperauit? Quis crudelis adeò & immanis iudex fuit, vt reos iudicaret, quorum vocem non audierat, nec iudicaret modò,ſed condemnaret? Et quidem valdè crudeliter ac immaniter: Nam cùm iuſſerit Dominus eum qui peccat è fratribus, & conſilium non patitur, poſt vnam & alteram, ac tertiam admonitionem, haberi deinceps ſicut Ethnicum & publicanum, rectiſſimi & iuſtiſſimi iudices ne illa quidem quæ Ethnicis & publicanis impertiunt, fidei conſortibus conceſſerunt: illos enim & vident, & alloquuntur interdum maximo etiam cum honore, ſi quam ſpeciem gerant dignitatis: nos verò & tecto, & aqua & rebus omnibus excludi iuſſerunt.]

Negat aliquoties vt epiſtola 80.& 138. damnationem inauditi, atque adeò indefenſi pro vllis ſceleratiſſimis vnquam valuiſſe. [Quis talem, (ait poſteriore illo loco.) aut tantam iniquitatem audiuit vnquam? Quis abſens homicida damnatus eſt? Quis nuptiarum inſidiator non præſens condemnatus? Quis effractor; aut veneficus, aut ſacrorum expilator, aut qui aliud quidquam legibus vetitum commiſerat, & ad iudicium venire cùm vellet eſt prohibitus, & iudicum ſententiâ procul abſens eſt confoſſus? Verùm in illis quidem tale nihil factum eſt: iubent enim leges, vt ante iudicem actor & reus propè ſtent ex aduerſo, & apertas probationes expectet iudex, atque ita demum vel dimittat vt innocentem, vel puniat vt obnoxium. Erga nos verò contraria facta ſunt omnia. Nam ne ad celeberrimam illam Synodum veniremus regiæ litteræ vetuerunt: æquiſſimi verò iudices abſentem condemnarunt, non æqualiter ius dicentes, ſed oblatos ad accuſationem noſtram libellos magnoperè laudantes. Et neque lex diuina, neque hominum reuerentia violentiam inhibuit: ſed imperabat quidem præſes veritatem reſpuens,breui duraturæ ſeruiens potentiæ: obtemperabant autem homines eiuſdem nobiſcum ſententiæ, & communia habentes dogmata, quique res noſtras plurimum laudarant; ſed tempus illud quorumdam proditionem, aliorum timiditatem patefecit.]

Petrus Chryſologus *a* ab Eutychete interpellatus negat ſe poſſe in illud negotium penitiùs deſcendere inaudito Flauiano eius aduerſario. [Si enim, (inquit,) tibi diſplicet quoniam ſcripſiſti electum iudicium, nos quomodo de his iudicare poterimus, quos neque vidimus propter abſentiam; & quid intellexerunt, eorum taciturnitate neſcimus? iuſtus mediator non eſt, qui ſic vnam partem audit, vt nihil alteri parti reſeruet.]

a in calce epiſt. ad Eutychetē.

Facundum iam dedi, allegantem & ratum habentem S. Cyrilli ſenſum de non damnando inaudito.Nunc eundem ex ſua perſona loquentem audiamus *b*. [Vbi probari poteſt quiſnam etiam verè fuerit hæreticus,ab vniuerſali Synodo

b lib.10.c.4.

non prolata accuſatione damnatus? nam patres noſtri cunctos quos expulerunt hæreticos priùs admonuerunt ſapere meliora; deinde condemnationem, ſi non reſipiſcerent, comminati ſunt: dantes eis etiam tractandi ſecum inducias, ſicut neceſſarium videbatur. Atteſtantur nobis exempla maiorum.] Et infeſtiùs. [Si dum viueret idem Theodorus, aduerſus eum teſtes adducerentur, non oportuit in iudicium non deuocatum pro ſola teſtificatione damnare: ſi verò conuentus, vel reatus, conſcientia, vel contumacia indictum præſtolari nollet examen, iam non teſtibus de abſente, ſed ipſi de ſe iudicanti potiùs crederetur. Nulla verò correctione, ſiue conuentione præcedente damnatus, de iniquitate iudicum iure quereretur, & acceptabiliter diceret, quòd malignè vel temerè aduerſus abſentem falſis teſtibus credidiſſent. Propter quod in eadem ſancta Synodo pro Reuerendiſſimo Iba clamauerunt Epiſcopi ſæpè dicentes, Malè fecerunt qui eum præter canones damnauerunt: quæ aduerſus abſentem facta ſunt euacuentur. Hæc omnes dicimus; Nemo condemnat abſentem.]

a epiſt. 187. Sanctus Bernardus *a* acriter corripit Henricum Senonenſem quòd quendam Archidiaconum deieciſſet inauditum. [Vbique, (inquit, apud vos pro ratione voluntas, totum pro imperio, nihil ex timore Dei. Qui de vobis non rident inimici, non conqueruntur amici? Quomodo deueſtiſtis hominem, non dico iudicio non conuictum, ſed nec verbo conuentum? Quantos hoc verbum ſcandalizabit? quot ora ad ſubſannandum? quot corda ad ſuccendendum mouebit? Itane putatis periiſſe iuſtitiam de toto orbe, ſicut de veſtro corde, vt homo ſic ablatum perdat Archidiaconatum?]

b epiſt. 306. Et ſcribens ad Cardinalem Hoſtienſem *b*. [Protoplaſti ſuper graui & ſingulari peccato ad confeſſionem requiſiti ſunt; Niniuitæ ad pœnitentiam expectati ſunt; Sodomitæ non de auditu, ſed magis de viſu puniti ſunt. Mecum eo differentiùs, quo contemptibiliùs actum eſt. Non ſum reputatus qui ponerer ad rationem, qui inuitarer ad ſatisfactionem, qui cauſam requirerer, qui pro me reſpondendi facultatem acciperem. Non conuentus iudicatus ſum: non conuictus condemnatus ſum. Et nunc audite, ſi dignamini, excuſationem noſtram.] Breuiſſimè, ſed optimè, agens cum Eugenio Papa *c*. [Niſi agitentur cauſæ, audiantur partes, inter partes iudicare quis poteſt?] *c* lib. 1. de conſid. c. 10.

Petrus Bleſenſis informans Epiſcopum, [In iudiciis nunquam ad rumuſculos mouearis, nec tibi obrepat furtiua ſuſpicio. Dominus Iudam quem proditorem nouerat, quia non conuincitur, non condemnat, parcit mulieri in adulterio deprehenſæ, eo quòd non appareat accuſator. Non Sodomam ſubuertit, donec deſcendat & videat, vtrùm clamorem opere compleuerint. Ego, inquit, ſicut audio, ſic iudico; cuius audire eſt ſcire. Tu verò non niſi ex aſſertione partium & rationabili animi motu cenſeas ad ſententias procedendum.]

§. 21. *DD. Canonum contra inauditi damnationem.* Dedi ex Pontificibus & Conciliis ac Patribus in rem noſtram ſatis multa. Ex eorum dictis conflatur ius Canonicum, quod peculiare eſt genti Chriſtianæ, cuius ſenſum poſt prolatos Hebræos & Ethnicos exquirendum ſuſceperam. Itaque vix eſt neceſſe continuatis huc fontibus ſatagere pro riuulis. Vix, inquam, eſt operæ pretium Iuriſperitos Canonicos allegare, quanquam vltrò accurrunt omnes ſiue ad Gratianum 3. q. 9. ſiue ad *c. qualiter*, de accuſat. & ad cap. 1. de cauſa poſſeſſ. aut ad Clementinam *Paſtoralis*, de ſententia & re iudicata. Quæ & alia decreta canonica agglomerant & illuſtrant atque confirmant. Doctores

Canonum.

Digitized by Google

Canonum. Videndi nominatim Gloſſa ibid. & ad Extrauag. 1. de dolo & contumacia; Franciſcus Capiblanco de officio bonorum; Antonius Auguſtinus *a* ad Capitulum V. Adriani ad Ingelrammum, ad §. *abſentem verò aduerſario*, & §. *Nec ſententia*. *a* tom. 2. pragm. 1. c. 2. à num. 22.

§ 22. *Quàm infames apud Chriſtianos, qui inauditos damnarunt.*

Quia verò quod omnibus ſapientibus videtur nemo ſanus in dubium reuocet, perſpicuè liquere puto ex tanta ſacrorum teſtium nube, quanti apud omnes Chriſtianos eſſe debeat audire eum cui accuſatio impingitur, & meritò flagraſſe infamia profeſſores inſtitutorum Chriſtianorum, qui æſtu inconditi affectus abripi ſe extra orbitam ſunt paſſi, damnantes inauditum. Sic Conſtantinus infamiam ſibi & æternum luctum conciuit Criſpo filio inaudito ad Lupæ delationem neci dato. Nec aliter impegit circà S. Athanaſium ac ſuos, vt denique his verbis fatetur Theodoretus *b* poſtquam eum excuſare fruſtra tentaſſet. [Nemini certè mirum videri debet quòd Imperator in fraudem illectus, tam illuſtres viros ſolum vertere coëgit: nam fidem adhibuit Epiſcopis, qui occultare ſtudebant veritatem, illuſtrem quandam vitæ ſpeciem præ ſe ferentes, qua Imperatorem dolo deluſerunt. Neque ſanè eos fugit qui ſunt in ſacris literis eruditi, Dauidem Prophetam reuera deceptum fuiſſe. Quem non Pontifex, ſed verna, & verbero. (Sibam dico, qui falſum crimen contra Miphiboſeth detulit ad Regem, illiuſque agrum, ſuum ità reddidit,) veteratoriè circumuenit. Atque iſta quidem dico, non quo Prophetam inſimulem, ſed quo pro Imperatore reſpondeam, oſtendámque humanæ naturæ imbecillitatem, & doceam ſimul non ſolis accuſatoribus credendum, quamuis digni videantur quibus ſit habenda fides, ſed alteram aurem integram ſeruandam reo.] *b* lib. 1. hiſt c. 33.

Conſtantio Conſtantini filio idem probrum affricat Lucifer Calaritanus ſparſim totis duobus libris pro S. Athanaſio. Nec reticuit hanc eius infamiam Ammianus *c*. Iuſtinianus quoque ſi Procopij hiſtoriæ arcanæ *d* fides præbeatur, immaniter ſorduit, quòd nunquam, (proh nunquam) cauſa cognita & auditis partibus iudicauit, ſed audito delatore actutum ſententiam tulerit. At turpe profectò eſt Doctori cum culpa redarguit ipſum. Meminiſſe oportuerat Iuſtinianum *e* quæ variis Codicis ſui locis inferri mandauerat. Verùm Iuſtinianus, (ſi eundem heri ſui proditorem Procopium audimus,) tam fœdè & immaniter in permultis violauit iuſtitiam, vt mirandum videri non debeat eum hac quoque in parte deterrimum Chriſtianum fuiſſe, & tanto ſcelere, quod Liberius Papa referente Ammiano *f* *extremum nefas* appellauit conſcientiam ſauciaſſe. Subſcribunt Liberio omnes Chriſtiani Doctores agnoſcentes hanc culpam & eſſe atrociſſimam, & cum iuſtitiæ violatione coniunctam, atque adeò reſtitutioni obnoxiam quomodocumque admittatur: nam & iudex hac ſe noxa contaminat cùm damnat prorſus inauditum ac ne citatum quidem: & cùm damnat, non dat defenſioni locum. Quomodocunque & quicunque iudex talia præſtet, non eſt iudex Chriſtianus, cuius eſt exemplo Dei, & de Sanctorum omnium ſenſu audire reum priuſquam damnatione feriatur, ac proinde eum priùs citare & admonere.

c lib. 14. *d* pag. 39. & 64. *e* lib. 1. C. de cuſtod. reorum l. *abſentem*. C. de accuſ. *f* lib. 15.

§. 23. *Determinatè exprimẽda damnandi cauſa.*

Quia verò perinde eſt non monere, aut citare reum, & generatim tantùm, nulláque damnandi cauſa determinatè expreſſa ferre ſententiam, idcirco addendum eſt ad antedicta, graui item ſcelere ſe impiare eum qui reo decernit pœ-

 nam,

Digitized by Google

nam, illud tantùm generatim & confuſè denuncians reo, mulctari ipſum, quia aliquid geſſit mulcta dignum, nihil diſtinctè exprimens: tunc enim reus non plus poteſt ſe purgare, quàm ſi nihil ei dictum eſſet. Itaque iudex ad eum modum condemnans, non poteſt truculenti iudicis notam deſugere, planéque cenſeri debet inauditum damnaſſe, quandoquidem auditus reuera non eſt circa quæ oportuit, nec audiri potuit neſciens determinatè quid peccauerit, & qua ex parte vmbonem defenſionis prætendere debeat qui eſt totus ſcopus auditionis. Vel ipſi Ethnici doceant quid hac in parte æquitas iudicij ferat. Vt enim populus ex aliis diſceret ſapere, ipſéque reus intelligeret quid vitare debuiſſet, ac ſi vita ſuperet, quid eum deinceps fugere oporteat, qui finis eſt irrogandæ mulctæ, ſaltem ex parte, cauſam damnationis proſtare iubebant. Exempla quædam in hanc rem partim Ethnicorum, partim noſtrorum protulit Annæus Robertus *a*, nimirum Charicleæ quæ apud Heliodorum ad ſupplicium ducitur pharmaceutriæ ream inclamante præcone. Pupacis apud Nicetam Choniatem *b* damnati ab Imperatore eo quòd fugientem Andronicum exceepiſſet, id quod præco validè inclamabat cùm duceretur Pupaces. Vthazanis quem Sapores Perſa addixit ſupplicio præcone cauſam damnationis publicè promulgante, vt ſcribit Nicephorus *c*. Æquè apud Lampridium Turinus iuſſu Alexandri Seueri Imperatoris necatur præcone inclamante, fumo pereat, qui fumum vendidit. Iuſtinianus ex Agathia *d* cùm in Ruſticum & Ioannem animaduerteret, præco magna voce clamabat docens puniri quòd cædem patraſſent. Apud Vlpianum *e* & in Gordiani reſcripto eundem priſcum vſum notare licet. Hæc ex Roberto, quibus addo alia.

Detractus è ſpectaculis in arenam paterfamilias canibus obiectus eſt cum hoc titulo, *Impiè locutus Parmularius*. Thracem enim Mirmylloni parem munerario imparem dixerat, vt refert in Domitiano Suetonius *f*, apud quem etiam in Nerone *g* ſtatuis Neronis, quem veluti parricidam ad ſupplicium poſcebant, titulus eſt ad collum appoſitus. Setuus cruci ſuffixus eſt, *cum literis cauſam necis eius* prodentibus, vt Dio *h* prodidit, id eſt cum titulo cauſæ eius, vt S. Marcus agens de Chriſti crucifixione appellauit: S. Matthæus cauſam ipſius ſcriptam dixit. Attalus Martyr ad ſupplicium abductus eſt præcedente Chriſtianitatis titulo, vt loquitur Euſebius *i*. Tertullianus contra Scapulam agens de Pudente Præſide vocat *elogium* & alibi *k*, pro eo quod eſt notare crimìnoſos congruentibus titulis, dicit *ſententiis elogia diſpungere*. Qua eadem ratione apud Suetonium in Caligula vitio vertitur quòd *inſpecta non fuiſſent cuſtodiarum elogia*, id eſt, ſchedæ damnationis cauſam continentes. Quòd ſi aliquando noxij non præferebant ſcripto comprehenſam damnationis cauſam, præconis tamen voce vulgabatur. Sic Spartianus in Seuero. [Fuſtibus cum ſub elogio eiuſdem præconis occidit.] Flaccus de Mena.

Sectus flagellis hic Triumuiralibus
Præconis ad faſtidium.

Cui ſcilicet vel quandiu durabat flagellatio, vel quoties variis locis repetebatur, inclamanda erat cauſa.

Alia in hanc rem exempla ſubminiſtrant Baronius in Notis ad Romanum Martyrologium 20. Ianuarij. Gretſerus *l* & Daniel Malonius *m*, qui duo obſeruant vſum hunc inde manaſſe, quòd boni iudices conſtare vellent quòd pœnæ addicerent

a lib. 2. rerum iudicat cap. 10. pag. 69.
b lib 4. imperij Manuelis Cõneni
c lib 8. hiſt. c. 36.
d lib. 4. hiſtor.
e lib. *ſi duo patroni*. ff. de iureiur. l. *fuſtibus* C. ex quibus cauſis infam. irreg.
f cap. 10.
g cap. 45.
h lib. 54.
i lib. 5. hiſtor c. 1.
k cap. 44. Apol.
l lib. 1. de cruce cap. 27.
m ad c. 6. Palacti n. 4.

Digitized by Google

addicerent noxium non abs ſe factum gratis aut ex damnandi libidine quod eſſet immanitatis plenum; ſed id extorſiſſe delicti à reo admiſſi atrocitatem; ideóque celatam noluiſſe cauſam cur ita ſæuirent in eiuſdem naturæ participem.

Quid multa? Ipſe iudicum Iudex inter ferendam extremam & irretractabilem damnationis ſententiam, non celabit reos cauſam immenſæ molis malorum quam in ſua capita deuocarint, vt proinde hallucinatus ſit rythmicus ille verſificator qui ad imaginem à Iacobo Iacqueri Taurinenſi anno 1401. Geneuæ depictam in templo PP. Dominicanorum hos rythmos adſcripſit, vt refert Blatero nuperus, qui de proſtrata integro iam ſæculo religione Catholica, nomine *Geneuæ* reſtitutæ (ſcilicet) ſecularem habuit orationem.

Iudicabit iudices Iudex Generalis;
Hic nihil proderit dignitas Papalis,
Siue ſit Epiſcopus, ſiue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur qualis.
Hic nihil proderit quicquam allegare,
Neque excipere, neque replicare,
Nec ad Apoſtolicam ſedem appellare,
Reus condemnabitur, nec dicetur quare.
Cogitate, miſeri, qui vel quales eſtis,
Quid in hoc iudicio dicere poteſtis,
Idem erit Dominus, iudex, actor, teſtis.

Haudquaquam erit ita, mi homo. Non erit idem iudex, actor, teſtis, ſed agente & conteſtante vnicuique ſua conſcientia, iudex æquiſſimus feret ſententiam.

Nec cauſam tacebit, vt affirmas, ſed propalam aperiet coram vniuerſo orbe terrarum. Quid enim aliud ferunt illa Chriſti iudicantis tonitrua? *Ite maledicti in ignem æternum: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare.* Particula cauſalis enim manifeſtè præfert damnationis cauſam, quæ maledictionem deuocarit in impiorum capita: idcirco namque non ſicut iuſtis dicetur, *Venite benedicti Patris*, quia gratia Dei vita æterna, ita dicetur reprobis. *Ite maledicti Patris*, ſed abſolutè *maledicti*: quia Deus non puniet reprobos ſua voluntate, ſed ob cauſam ab ipſis poſitam, vt Origenes *a* animaduertit. Et indidem S. Bernardus *b* rationem docuit cur Deus vocetur pater miſericordiarum, non item iudiciorum. Alia imagine id eſſe à Iobo expreſſum cùm dixit impios flante Deo periiſſe, notauit S. Gregorius *c*: qui enim flat, aërem extrinſecus hauſit quem poſtea foras promit concalefactum. Hæc omnia eò pertinent, vt conſtet Deum non punire lubentem, vt S. Chryſoſtomus *d* tradit, ſed pœnam æternam irrogare adactum à reprobo, qui cauſam damnationis ſuæ volens poſuit, quam Deus vult innoteſcere, & palam, & apertè efferri, vt conſtet perditionem impiorum ex ipſis eſſe. Imò ſcripto comprehenſam exhibebit, non in charta, ſed in tabulis cordis damnatorum, vt Deus iudicans vincat, & iuſtificetur in ſermonibus ſuis, quibus damnationis ſententiam proferet. Nam vt rythmo rythmum non minus ſolemnem reponam;

a hom. 9. in diuerſos.
b ſerm. 5. de Natiuit. Dom.
c moral. c. 15.
d lib. 3. de prouid. ſub finem.

Liber ſcriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Vnde mundus iudicetur.

En *proferetur*. Cui autem niſi reo & omnibus qui aſtabunt Angelis & homini-

bus. Hæc erit vna omnium ſors. Autor ſermonis ad Concilium Rhemenſe coram Eugenio Papa inſertus S. Bernardi operibus, ſcitè hoc his verbis dixit. [Omnes nos repræſentari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque rationem de his quæ geſſit in corpore ſuo ſiue bonum ſiue malum. Fratres aliam Synodum pronuncio vobis vbi Dominus Deus ſedebit in iudicio, & ibi omnes nos oportet repræſentari, & ibi Deus iuſtè iudicabit orbem terrarum. Hîc includitur iniuſtitia in marſupio (niſi fortè quod dici nefas eſt, mentiatur Apoſtolus) ſiue ſit Papa, ſiue Cardinalis, ſiue Archiepiſcopus, ſiue Epiſcopus, ſiue diues, ſiue pauper, ſiue doctus, ſiue indoctus, vt referat vnuſquiſque rationem de his quæ geſſit in corpore ſiue bonum, ſiue malum.]

Referre rationem idem eſt quod ſecundùm geſtorum qualitatem patefactam reo & omnibus, damnatione percelli, vel præmia æterna decerni.

a Orat. 4. de fato. Et hac in parte diuinam bonitatem demiratur S. Chryſoſtomus *a* quòd cùm pro poteſtate perdere poſſet ſi videretur homines quantuncunque innoxios, tamen ne noxios quidem plectere velit, niſi de irrogatæ pœnæ cauſa ab ipſis deriuata apertè conſtet, non modò in ſupremo iudicio cùm agetur de ſumma rerum, ſed hîc quoque. [Vbi de facto conſtiterit, (ait de Deo Chryſoſtomus) & ibi rationẽ reddiderit rei quã facturus eſt, facit quod vult. Sicut Sodomitarum ciuitates deuaſtaturus non ita ſimpliciter in eos ignem demiſit: ſed quid agit? Audiuit Sodomorũ & Gomorrhęorũ clamor, & nihil adhuc agitur. Deſcẽdit vt videat, neque ſic ſubſiſtit, ſed mittit Angelos, qui tibi oſtendant malitiam inhabitantium ciuitatem, quo nulla relinquatur occaſio blaſphemandi Deum, etiam impudentibus, ſed manifeſtetur quod iuſtè deleantur tam inhoſpitales, tam inhumani, tã præuaricatores, tam ignari iuſtitiæ, tam euerſores communium legũ naturæ, tam pleni omni malo. Quid tã benigno miſericordique Deo æquale? Nos vindicaturi ſæpè dedignamur rationem reddere; ipſe autem niſi te priùs docuerit, niſi te priùs admonuerit, niſi rationem à te acceperit, vt iuſtè pœnam irroget, non animaduertit in eos qui iam olim meruerunt pœnas, paratus vbique rationem reddere, & non dedignatur iudicari. Vbique Prophetæ huiuſmodi ſermonibus pleni ſunt; vbique iudicia Dei cum hominibus audiuntur.]

b lit P. concluſ 803 n. 2. & littera M. concl. 403. n. 2. *c* epiſt. 7. ad Olympiad. Idem ergo par eſt facere bonos & æquos iudices in quacunque damnatione, vt Card. Tuſchus *b* rectè monuit. Et qui ſecus faciunt, his quidẽ quos ſine cauſæ expreſſione diuexant, patiẽtiæ laudẽ conciliant ei aſſinem, quã Satan Iobo, ſibi autẽ dedecus & infamiã apud probos æſtimatores. Nã Iobum D. Chryſoſt. *c* ignoraſſe calamitatis ſuæ cauſam his verbis tradit agens de illius adamãtis, illius patientiæ petræ (ſic Iobum nominat) eximiis virtutibus. [Idem ipſe (Iobus) neſciebat propter Deum iſta ſe pati, & tamen pro hoc coronabatur, quod cùm cauſam neſciret, patienter hoc ferret.]

Itaque indigniſſimè ac truculentiſſimè Hetæriarchas in Eretarchũ verſus, peruerſum illũ iudicandi vſum adhibuiſſe deprehenſus eſt, vt quos iniuria & per calumniã oppſeſſos vellet, mulctatet in ſilẽtio, vt ſerpẽs mordẽs non in ſibilo, tantũ denunciãs eos certis grauari accuſationibus, quæ ipſis multatis detegi nõ poſſent, ne in eorũ à quibus accuſati fuerant cognitionẽ venirent, & criminatores deprehenderent. Qua opprimẽdi & calũniandi, nõ eorum regendi impotentia, nihil iniuſtius fingere liceat: ita vt viri ſapientia & religione præſtãtes ad eũ belluinũ & tyrannicũ iudicandi modũ cohorruerint, & vox faucibus hæſerit præ ſtupore. Nihil

ſanè

ſanè poſſit vel calũniatoribus accidere opportunius, vel impotentis itæ Præſidi cõmodius ad explendã libidinem perdendi eum quem exoſum habuerit, quàm ſi barbara illa agendi ratio teneatur, & ad ſummum non niſi generatim ſignificetur eſſe grauia quædam, quorum quis ſit inſimulatus, & quorum cauſa vexationi ſit ſubiiciendus, non tamen poſſe aperiri quæ illa ſint, ne qui noxium detulere deprehendi valeãt à crimino ſo. Cedo quàm optimum, quàm irreprehenſibilẽ & ſanctum voles hominem; nego poſſe illum aduerſus hanc malignitatem tegere innocentiam: quis enim excuſet aut purget quod neſcit? Quos verò maledicentiæ ſuæ limites ponet calumniator, cui ſecuritatem præſtat altum de perſona criminante & de criminatione ſilentium? Quare abiicienda eſt, & cum omni deteſtatione repellenda tam truculenta, támque ferina agendi ratio.

Neque verò ſatis eſſe debet æquis iudicibus non celare reũ damnandi cauſam, ſed tempus inſuper ac facultatem concedant oportet ad ſuam, (ſi fortè ſuppetat,) purgationem atque defenſionem: perinde enim eſſet damnare inauditum, ac non conceſſa abluendi impactas noxas facultate donare, idque in Eccleſiaſticis iudiciis omnino ſeruandum eſſe grauiter admonet S. Damaſus *a* ſcribens ad Stephanum Mauritaniæ Primatem, & Africana Concilia, eſſéque eas inducias reo concedendas, probat ex ſecularibus iudiciis rectè conſtitutis, quæ ex legum præſcripto ſic obeuntur. Optimè item in eam rem philoſophatur S. Ambroſius ſcribens ad Conſtantium Epiſcopum, quem quomodo de Illyriis quibuſdam ſuſpectis erroris iudicare debeat, his verbis admonet.] Difficilè quidem imbuti animi infidelitatis venenis abolere poſſunt impietatis ſuæ glutinum, ſi tamen in iis virus infauſtum inoleuerit: nec facilè iis credendum putes, nerui enim ſunt & quidam artus ſapientiæ, non temerè credere, maximè in cauſa fidei, quæ rarò perfecta eſt in hominibus. Tamen ſi quis eſt qui licet ſuſpectæ ſit infirmitatis, & annunciantis affectus purgare habitam de ſe opinionem velit, permitte vt ſatisfeciſſe ſe putet: indulge aliquantulum; cuius enim excluditur ſatisfactio, auertitur animus: nam etiam medendi periti cùm vident noras ægritudines, vt ipſi appellant, medicinam quidem non adhibent, ſed tamen medicinæ tempus expectant, nec deſerunt inualidum, ſed lenioribus verbis, aut quibus poſſunt palpant delinimentis, ne aut intermiſſa ægritudo deſperatione animi graueſcat, aut crudior medicinam reſpuat, eo quòd ad maturitatem peruenire nequeat ſi indigeſta inſolens rerum huiuſmodi medicus adhibeat manus. Siquidem & pomum cùm immaturum exagitatur, citò deperit.] Conclamat validè aduerſus præcluſam ſibi defenſionis facultatem Abulenſis vt apud eum videre eſt in præfatione primæ partis defenſorij.

§. 24. Induciæ ad purgationẽ ac defenſionem concedæ.

a epiſt. 4.

Omnia quæ hactenus conſtituta ſunt de neceſſitate audiendi reum, eíque damnationis cauſam exprimendi, & inducias ad abluenda crimina concedendi, ad omnes æquè iudices extendenda ſunt per ſe loquendo. Quibus paucis verbis tria attingo in hanc rem obſeruatu digna: nam nonnullis Doctoribus viſum eſt, rata quidem eſſe oportere omnia prædicta ſi agatur de pœna mortis; at ſi ſermo ſit de pœna extraordinaria infligenda reis quos indicia ſufficienter grauent, vt torqueri poſſint, contendunt nihil eſſe neceſſe auditionem vel defenſionem concedere. Et idem de inſignibus latronibus docent Monticellus *b* Bertazolius iunior *c*, & Gratianus Falconius *d*. Sed nullum horum admitti debet; & quicunque reus inauditus, aut negata cauſæ damnandi notitia, vel defenſionis

§. 25. Doctrina propoſita valet pro omnibus & reis & iudicibus, per ſe loquendo.

b in praxi crim. reg. 24. n. 24.

c conſil. 30.

d Reg. 168. n. 4.

nis facultate damnetur, inhumanum eſt per ſe loquendo, ac, vt Libetiùs loquebatur, nefas extremum. Perperam igitur vniuerſalis doctrina ſuperius tam multipliciter ſtabilita arctatur à nonnullis ad pœnam mortis, cùm ſit par ratio de pœna quacunque, vt carceris, exilij, exautorationis, ſpoliationis bonorum, & cæterarum, vt rectè agnoſcunt Petrus à Nauarra *a*, Leſſius *b*, Sayrus *c*, ac paſſim cæteri conſentaneè ad decretum Pontificium quod extat c. *qualiter & quando*, & vniuerſaliter ſanciens reum priuſquam damnetur, non modò eſſe audiendum, & exponenda damnationis capita, ac cauſas, ſed etiam facultatem ſuiipſius defendendi eſſe ei concedendam.

Aliam reſtrictionem vniuerſalis doctrinæ propoſitæ adhibent nonnulli exiſtimantes eam ratam eſſe oportere pro iudicibus inferioribus, de ſupremis tamen qui ſcilicet ſoli Deo innocẽtiam debeant, aliud eſſe. Certè Princeps tametſi ad iudicium exigatur ſcientia publica, poteſt tamen ex priuata damnare, iuxta Couarruuiam *e*, & alios quoſdam Iuriſperitos. Quidni igitur alias æquè forenſes remoras poſſit præcidere? Nihilominus Caietanus *f* cui adſcribuntur Leſſius *g*, & Luiſius Turrianus *h* aliique paſſim, negat licere Principi cuicunque ex ſola ſcientia priuata damnare quenquam, eo quod iure gentium ad ſententiam iudicialem quæ publicum quid eſt, publica iudicantis ſcientia, ex allegatis & probatis hauſta ſit neceſſaria, vt ſcientia ſit commenſurata ſcientiæ: Reſpublica enim non tranſtulit in Principem poteſtatem quam in ſuos habet, niſi ſub onere ſaluum retinendi commune illud ius gentium. Vnde Princeps ſub illo tacito pacto admiſſus non poteſt illud infringere, (per ſe loquendo, vt mox exponam,) damnando ex ſola ſcientia priuata, ſed debet adhibere publicam iure poſitiuo apud omnes gentes recepto ac vigente neceſſariam ad damnandum. Hoc ſi verum eſt, vt eſt ſanè verum, pro eo iudicij adiuncto quod iure tantùm poſitiuo neceſſarium eſt ad damnationem legitimam, quanto magis fatendum eſt verum eſſe de iis, quæ ſunt iudicio ſubſtantialia, & iure naturali requiſita, nimirum vt reus audiatur, & ſciat quorſum damnetur, habeátque facultatem ad abluenda crimina? Non eſt planè quod quiſquam mortalium ſibi hac in parte de quantacunque, ac vel Pontificia, vel Imperiali aut Regia poteſtate abblandiatur, cùm ipſi ſummi Pontifices disertè conteſtati ſint *i* nihil ſe poſſe aduerſus partem inauditam ſtatuere, aut in facultate ſuimet defendendi reo neganda; vel quod inde conſequitur in reticenda damnationis cauſa, qua ignorata defenſio præcluditur. Scribit ſanè Ioannes Bodinus *k* Henricum II. Galliæ Regem cùm ſeruum Italum in carcerem conieciſſet, nulla adiecta cauſa, Iudices vinctum illum exoluiſſe, nec vllis Regiis mandatis adduci potuiſſe vt eum damnarent: tametſi Rex religioſè ac ſanctè iurabat nequam illum deprehenſum à ſe fuiſſe in ſcelere turpiſſimo, ſuccenſerétque iudicibus quod ſibi affirmanti fidem non haberent. Quia tamen damnandi cauſa determinata reticebatur, iudices pro innoxio habuerunt, & carcere exemerunt, tametſi poſtea iuſſu Regis in flumen Sequanam noctu demerſus eſt, ne inſolẽtia facti populum perturbaret damnatus eſt per violentiam cui ſpecies legitimi iudicij per conſtantiam & infractum iudicum pectus obeſſe nequiuerat. Latè aduerſus reſtrictionem vniuerſalis doctrinæ ſuperiùs propoſitæ, hîc impugnatam agit Rodulfinus tractans abſolutam Principis poteſtatem *l*; & annuit Azor *m*, necnon FranciſcusCapiblanco *n* ac Farinacius *o* allegans innumeros, & dicens ita

a l. 2. de reſt. c. 3 n. 195.
b l. de Iuſt. c. 29 n. 102.
c in claui l. 12 n. 26.
d de accuſat. in 6.
e lib. 1. var. c. 1. n. 7.
f v. *homicidium*, initio.
g c. 2. de Iuſt à n 94.
h diſp. 48. de Iuſt. dub. 4.
i cap. 1. de cauſ. poſſeſſ. & proprietat.
k in methodo hiſtor. pag. 258.
l à n. 85.
m p. 2. l. 11. c. 7.
n t. 2. de offic. bon. pragm. 1. c. 2. n. 22.
o l. 2. qq. crim. q 39. n. 18.

Digitized by Google

ita omnes tenere. Ac annuentibus omnibus iis qui defenſionis facultatem cui auditio & noxæ notitia ſupponitur iure naturali deberi ſtatuunt, vt ſuprà retulimus.

§. 26. *Quando per accidens, fas non audire reum, & inducias ad purgation͂e negare.*

Aliam reſtrictionem vniuerſalis doctrinæ ſuperiùs propoſitæ aliquoties adhibui quæ ſola probanda eſt. Dixi igitur eam vniuerſalem doctrinam valere per ſe loquendo, quia cùm crimen eſt ita manifeſtum, vt planè conſtet nulla defenſione tegi poſſe, nec vllam reo ſupereſſe viam tuendi ſeſe, (quod regulariter abſque auditione rei non contingit,) tunc fruſtra necterentur moræ in reo audiendo & dandis ad ſe purgandum induciis. Idque ſpectauit S. Leo IX. cùm Gregorium Vercellenſem ob grauiſſima crimina de quibus planè compertus erat, abſentem licèt ac inauditum damnauit, vt ſcribit Hermannus, & ex eo Baronius anno 1051. *a* Alios item Pontifices eandem ob cauſam aliquando abſentes damnaſſe, nec inducias ad rei purgationem fruſtra tentandam conceſſiſſe, ait Bernardus *b* in Gregor. VII. Apologetico. Et hæc videntur eſſe præcedentia ad iudicium peccata, in quibus negandam eſſe audientiam conteſtatur S. Bernardus *c* alludens ad Apoſtolum qui Timotheum admonebat *d*, quorumdam peccata manifeſta eſſe, & iudicium præcedere; quædam verò peccata ſubſequi humanum iudicium, quorum priora diſcuſſione non egent, cùm ex ſe, & ante omnem diſcuſſionem innoteſcant. Videndi pro hoc puncto Leſſius *e*, Franciſcus Sylvius *f*, Malderus *g*, Laymannus *h*, Filliucius *i*, Richelius & Abulenſis ad illud Deut. 1. *Audite illos.*

Habet verò præſertim locum hæc reſtrictio cùm periculum eſſet in mora, quando videlicet timerentur graues turbæ, aut publica pernicies ægrè vel etiam nullo modo poſtea impedibilis, ni maturè præcaueretur, & reus abſque remoris ſubitò multaretur: tunc enim poſt crimen certò & euidenter compertum fas foret in reum animaduertere reciſis moris induciarum ad ſe purgandum, & præſtandam ei audientiam ad illum finem. Quod notarunt Sylueſter *k*, Nauarrus *l*, Rodulfinus de abſoluta Principis poteſtate diſputans *m*, Morla in iuris emporio *n*, Petrus à Nauarra *o*, Petrus Ærodius *p*. Factis id ipſum firmarunt plerique veterum. De Ageſilao ſcribit Valerius *q*, [cùm aduerſus rempublicam Lacedæmoniorum conſpirationem ortam noctu comperiſſet, leges Licurgi continuò abrogauit, quæ de indemnatis ſupplicium ſumi vetabant: comprehenſis autem & interfectis ſontibus, eaſdem è veſtigio reſtituit, atque vtrumque ſimul prouidit ne ſalutaris animaduerſio vel iniuſta eſſet, vel iure impediretur. Itaque vt ſemper eſſe poſſent, aliquando non fuerunt.] Fruſtra fuit eam legum ad horam abrogatio cùm in illis adiunctis nulla eſſet earum obligatio. Itaque, quod ait Valerius niſi legibus abrogatis iniuſtam futuram animaduerſionem, accipiendum eſt de iniuſtitia in ſpeciem duntaxat. Romani certè in tali euentu, leges nihil morati, indictâ cauſâ, quem ciuium reum iudicaret damnare Dictatori permittebant, vt Tullius *r* author eſt. Eo ipſo enim quod creatus erat Dictator, ſupponebatur extremum periculum, in quo euentu leges de ordine iudiciario ſilere dicimus. Ob proportionalē cauſam Carolus Magnus, vt ſcribit Æneas Syluius *ſ* cum Weſtphalos magnis cladibus affectos perdomuiſſet, iique ſæpe periuri fidem Deo datam ſuſcepta religione Chriſtiana, & Carolo deſponſam ſubiectionem rebelles facti perfregiſſent, vt eos denique comprimeret, & grauiſſima mala alioqui inſtantia auerteret, inſti-

tuit

a num. 1.
b c. 22.
c lib. 2. de conſid. c. 10.
d 1. Timoth. 5.
e cap. 29. de Iuſt. n. 100.
f 2. 2. q. 67. art. 3. concl. 6.
g tract. 6 de Iuſt. c. 1. dub 14.
h lib. 3. tract. 6. c. 2. n. 7.
i tract. 40. c. 6. n. 176.
k v. homicid. 1. q. 2.
l in ſumma c 25. n. 10.
m c. 6. n. 92.
n p. 1. tit. 2. q. 2.
o l. 2. de reſt. c. 3. n. 192.
p l. 2. rerum iudic tit. 9. §. 16. & tit. 12. § 3.
q lib. 7. c. 2.
r lib. 1. de leg.
ſ in Coſmogr. cùm de Europa c 36.

tuit arcanos iudices viros probos & integerrimæ ac probatæ virtutis, quos graſſari in innocuos veriſimile non foret. Hos inſtruxit facultate damnandi, & ſupplicio afficiendi quoſcunque comperirent noxios, nulla citatione præuia aut defenſione præmiſſa, ac ne accuſatione quidem priùs audita. Id iudicium ad ſuam vſque perduraſſe ætatem ſcribit idem Æneas Syluius notans vocari *Iudicium vetitum*, & per Scabinos adminiſtrari. Extra huiuſmodi limitationem quam compertiſſima ſceleris euidentia cui nullam defenſionis viam supereſſe ſit liquidiſſimum, aut iuſtus indeclinabilium alioqui grauiſſimorum malorum metus inferr, abſtinendum eſt peruerſione ordinis iudiciarij, qui à rei auditione iudicium ſumens, inducias ad abluenda crimina, & cauſæ diſcuſſionem interponi exigit.

§. 17. *Allocutio ad Iudices.* Concludo diſſertationem compellatis in digreſſu quotquot de aliis pronunciant, & ad pœnam inauditos vel indefenſos abripiunt, admonens inprimis illos ſi internum iudicem ſuum, cuius lancinatione nullius eſt belluæ morſus acrior, audire detrectent; ſi, inquam, conſcientiam & accuſantes in eius tribunali cogitationes, quarum eſt ſtrepitus vocaliſſimus, vt videre eſt apud Victorem Carrenenſem *a*, & Franciſcum Petratcham *b* obſtructis auribus nolint exaudire, meminerint iudicij à Iudice ſupremo & incorruptiſſimo obeundi, iuxta illud Iobi monitum; *Vltor iniquitatum gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium.* Aderit aliquando dies, nec vt mundo toti aliquantulum remotus ſit, procul reuera eſt ab vnoquoque noſtrûm, ſed imminet & inſtar in ianuis: Dies, inquam, aderit quo de iudicibus iudicetur, & Iuſtitiæ ipſæ vt Pſaltes *c* loquitur ſubiaceant iudicio. Ego, (inquit Deus per Dialogiſmum cum Dauide agens,) iuſtitias iudicabo. Quod tametſi de iuſtiſſimo & incorruptiſſimo Dei iudicio dictum potius videatur, vt rectè ibi admonet Bellarminus, tamen à Iacobo de Valentia aliiſque non paucis aptatur ad iuſtitias quæ ſunt futuræ diuini extremi iudicij obiectum, inter quas eminent iudicia publica, quibus vulgus nomen *iuſtitiæ* tribuit à debito iuris exquiſitè in ea functione retinendi. Cùm autem è contrario in huiuſmodi functionem, quam ſuaptè natura iuſtiſſimam eſſe oportuerat, irrepit iniuſtitia, præſertim exciſione eorum, quæ ſunt iudicio ſubſtantialia, cuiuſmodi ſunt audientia reo data, & cauſæ damnandi expreſſio, vt ſuppetat ei defenſionis, ſuique purgandi facultas, tunc ſine dubio horrendum Dei iudicium de talibus iudiciis & Iudicibus eſt expectandum.

a lib. de pœnit. *b* lib. 2. de rem. dialo 66. *c* pſalm 74.

Eo oppreſſos in iudicio, & per iudicij iniquitatem afflictos ablegabat Sapiens *d* ad leuandum mœrorem verbis illis, quæ pernelim in Iudicum libris ſtylo ferreo exarari, vel celte ſculpi in ſilice ad poſtes locorum, in quibus ferunt ſententiam. *Vidi ſub ſole in loco iudicij impietatem: Et dixi in corde meo, Iuſtum & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.* Magna omnino iniquitas, & velut emphaſis ſceleris, vt in ipſo iudicij loco, vbi exercenda eſſet iuſtitia, omnino contrarium fiat eius ad quod inſtitutum eſt iudicium: vt quod cum S. Cypriano *e* dicebamus initio, inter leges ipſas delinquatur, inter iura peccetur, innocentia nec illic vbi defenditur, reſeruetur. Hæc non modò eſt per excellentiam & antonomaſticè iniquitas, ſed etiam *impietas ἀσέβεια*: nam & rempublicam quæ parentis dulciſſimæ loco eſſe debuerat, & Deum ipſum, cuius vicinam præfecturam Iudex obit, violat ea agendi ratio. Quod verò ſolatium fortiſſimum aduerſus eum mœrorem ſubminiſtrat Sapiens? Non aliud ſanè quàm

d c 3. Eccleſiaſtis. *e* epiſt. 2.

Digitized by Google

quàm quod petitur ex iudicio de iudiciis iudicum ſeculi per incorruptum & omniſcium ac vſquequaque perfectum Iudicem coram quo ſiſtentur cauſæ omnes denuò diſcutiendæ, ac retractandæ, vt iudex homo qui iniquitate iudicium fœdauit, vel à loco iuſtitiæ tentantem ſubingredi iuſtitiam repulit, pœnas det opinione noſtra maiores, & quæ Deum iuſti iudicij acerrimum æmulatorem ſuique mœroris (vt ἀνθρωποπαθῶς dicam) ex iudiciorum indignitate concepti vltorem deceant.

In eandem ſententiam terribiliter tonat potiùs quàm loquitur Eſaias *a*, expreſſiùs etiam denuncians quàm Eccleſiaſtes horrendum iudicis Dei de hominibus iudicibus iudicium. Iuuat eum per partes audire. *Conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia longè ſtetit.* Optabat ſcilicet iuſtitia ſubire ſedem ſuam, & locum ſibi deſtinatum inire: ſed Iudices qui videbantur regere populum (ita enim rectè Daniel huiuſcemodi iudices appellat) qui, inquam, nomen Iudicum ementiebantur, & in loco iudicij ac Iuſtitiæ operabantur iniquitatem, iudicium & iuſtitiam repulerunt, nec ſiuerunt appropinquare ad eam plateæ partem in qua erat iudicij exercitium. Itaque ſubditur, *quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Et facta eſt veritas in obliuionem, & qui receſſit à malo, præda patuit.* Non tantùm corruit veritas & in obliuionem traditur cùm homo innoxius mendacibus calumniis opprimitur & innocentia falſiloquiis conſpurcatur; ſed etiam cum veritas premitur & erumpere prohibetur. Hoc eſt cùm non auditur, qui reus prætenditur, nec pro ſe dicere, & indemnem ſe præſtare permittitur. Hoc enim eſt veritatem repelli & corruere in platea iudicij ac fieri in obliuionem. Accedit quod in ſcripturis facere veritatem, vt alibi *b* ex D. Auguſtino latè traditur, eſt operari, quod bonum eſt ac iuſtitiæ conſentiens: & è contrario malè agere eſt mendacio pollui. Admittitur ergo turpe mendacium cum iudicium peruertitur: idque nominatim admitti denegatione audientiæ, & negatione defenſionis, notauit Abulenſis expendens illud; *Non ſuſcipies vocem mendacij.* Planè namque mentitur qui illum in quem vibranda eſt damnatio, audiendum eſſe inficiatur. Eóque recidit quod luculenter tradit Theodoretus *c*, veritatem non poſſe attingi à Iudice niſi audita parte vtraque; atque adeò quicquid in iudicio aliter præſtet, veritatis exſors eſt, & ad mendacium pertinet. Ex ea ergo mendacij inuectione per audientiæ ac defenſionis negationem, reus prætenſus qui reuera innoxius erat per iniqui iudicis malignitatem prædæ aduerſarij patuit.

a cap. 59.

b l. de æquiu. c. 1.

c epiſt. 89. & 145. in fine.

Sed quid Deus ad eam ſceleris atrocitatem? Eloquatur Eſaias qui pergit in hæc verba. *Et vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia non eſt iudicium, & vidit quia non eſt vir:* valens ſcilicet & volens perrumpere, iniquitatem, & quod iuſtum eſt iuſtè iudicare:) *Et aporiatus eſt quia non eſt qui occurrat, & ſaluauit ſibi brachium ſuum, & iuſtitia eius ipſa confirmauit eum. Indutus eſt veſtimentis vltionis, & opertus eſt quaſi pallio zeli, ſicut ad vindictam quaſi ad retributionem.* Non egent iſta noſtris gloſſematis: ſunt enim expedita & plana omnique vitro pellucidiora: illis autem quæ ex Salomone adduximus conſimillima, niſi quod Salomon fortaſſis agit potiùs de vltione in extremo iudicio reponenda, quanquam neque excludit eam quæ hîc ante obitum perſæpè infertur, de qua potius agit Eſaïas. Vtrobique autem horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis qui abuſionem concreditæ ad iudicandum poteſtatis & iu-

dicij peruerſionem damnatione eius qui auditus pro ſe ſatisfacere & indemnis abire potuiſſet, feret acerbiſſimè, vt verba Eſaiæ ſanè magnificè exprimunt.

a orat. de Epiſcopis nſi ne t 2. Græcol.

Itaque altè occinendum & validè inclamandum eſt iudicibus omnibus quod Epiſcopis iudicantibus ingerebat Nazianzenus *a*. [Vos qui thronos coronatos conſequimini, & ob fluxas eminentias clari eſtis iuſtitiam illam extremam & ineuitabilem intuemini, omnino nihil vſquam eſſe quod illam effugere poſſit conſiderantes.] Nam hîc quidem vi muneris & poteſtatis in alios, tuti eſtis, etiamſi ad gemitum pauperis obſurdeſcatis, nec præ gratia qua apud vos valent potentiores, aures innoxiis per eos oppreſſis reſerare dignemini: at apud iudicem Deum, non ſic, ſed procul excuſſo omni fauore, & omni gratia Dei ipſius gratiam excludente emerget ac ſplendebit in veſtram confuſionem oppreſſa veritas, ac in veſtris capitibus ſeriùs ocyùs agente Deo hæc faba cudetur. Sic ſe ſolabatur Theodoretus iniquo (vt ipſe quidem refert) iudicio oppreſſus, & abſens ac inauditus peruerſitate impietatem æquante damnatus. Vnde ſcribens ad Eutrechium præfectum *b*, poſt alia in eam damnandi abſentis ac inauditi iniquitatem adducta, ſubdit; [Actionem ſine vadimonio inſtituerunt. Sed oportet æquos Iudices reo alteram aurem ſeruare. Quòd ſi aduerſatiorum ſermonibus vtramque præbent, & ex eorum arbitrio ſententiam promunt, amplectemur iniuriam regni cælorum conciliatricem, & forum illud expectabimus, in quo non accuſator futurus, nec patronus, nec teſtis, nec diſcrimen dignitatum, ſed dictorum factorúmque iudicium, & congrua meritis retributio: omnes enim ſtabimus (inquit) ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit ſiue bonum, ſiue malum.]

b Epiſt. 9 t.

Florentius de Montmorency Vicarius Generalis Societatis IESV.

CVm Opuſculum P. Theophili Raynaudi Societatis Noſtræ cui titulus, *Gemitus Columbæ de Iudiciis ſeculi.* Tres eiuſdem Societatis Theologi quibus id commiſimus, recognouerint; & in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi iis ad quos pertinet, ita videbitur. Romæ 28. Iunij 1649.

FLORENTIVS DE MONTMORENCY.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM ET VERBORVM.

A

ABBATIS Floriacenſis verſus Porphyriani. pag. 217
Abrahami Bzouij craſſa hallucinatio. 137. 138
Abulenſis ſimplicitas, tractando obſcœna. 52
Academiarum deciſiones, quanti ſint. 273
Achilles Tatius, ſcriptor impurus. 46
Acta Apoſtolorum & Apoſtolicorum conficta. 160
Adalbertus damnatus. 15
Acta Martyrum. 321
Adami nomen, tetragrammaton. 210
Adam vocatus antequam damnaretur. 337
Adamus Saſbour, an autor operum ei adſcriptorum. 163
Adhelardus S. oppreſſus iniquo iudicio. 336
Aëlredi opera, S. Bernardo ſuppoſita. 129
Aëlredus quem ſibi cenſorem optarit. 269
Adoleſcentia, turpitudines ſcriptorum non tegit. 58
Adriani, curioſa ſtudia. 36
Adriani Florentij, bonitas in cenſendo. 291
Adulterationis librorum, ſcelus. 181
Adulteratio per eraſam tum reſcriptam ſententiam. 175
Æaci de Claudio iudicium. 342
Ægidio Romano ſuppoſita quædam. 122
Ægyptiaci dies, qui. 35
Ægypti expilatio, quid myſticè. 193
Ægyptij iam olim Chymici. 227
Æthiopibus cur ſumma iudicij ſedes, vacua. 337
Æthiopicæ literæ, hierogliphycæ. 214
Affectus auerſi, à Cenſore declinandi. 278
Agobardo, quæ ſuppoſita. 122
Alano Copo adſcripti Dialogi. 117
Alberto Magno ſuppoſiti libri. 122
Albertus Pighius Caluini lectione fermentatus. 263
Alchymia v. *Chymia*.
Alcorani impugnatores. 203
Alcoranus an prohibitus 200. & ſeqq.
Alexender Deglatein, laudatus. 216
Alfonſi à Caſtro concitatio in libros Ethnicorum. 186
Allegoriæ, de Ethnicæ litteraturæ purgatione. 198
Allocutiones hæreticorum noxiæ. 9

Alphabetum Græcum à Gnoſticis adhibitum. 212
Amadiſij libri fabuloſi. 69
reiiciendi vt ſpurci. ibid.
Amalarius, autor operis de Officiis, quis. 123
Ambroſij quàm multi libri deperditi. 322
Ambroſius quem operis ſui Cenſorem dixerit. 267
Ambroſius haud plagiarius. 267
Amicus, iudex inidoneus. 279
Amor infatuans. 280
Anaſtaſius Bibl. ſua ſcripta ſubiicit Nicolao I. 275
Anaſtaſius Sinaitſ, librum ſuppoſuit S.Flauiano. 117
Andreæ Sauſſay, coniectura de ſpeculo Vincentij. 169
Andreæ Duuallij lapſus. 127
Andreas Meſtralus occupatus peſſimè, id eſt, operoſiſſimè. 216
Andreas Monachus, falſarius. 120
Anepigraphi libri an vetandi. 231. & ſeq.
Angeli Politiani petulcitas. 59
Ansberto quæ ſuppoſita. 125
Anſelmus ſua ſcripta ſubiicit Rom. Pontifici. 27
Anſelmo Cantuar.multa ſuppoſita. 25
Antiquarij dicti, Catholici. 240
Antiquitas, veræ Eccleſiæ nota. 240
Antonius Sanctarellus, ſpoliatus. 166
Apes imitādę in malorū ſecretione. 256
Apes Poëtæ. 49
Apocalypſis vnde iuxta Petrum Monodum. 352
Apocryphi libri, qui. 159
Apocryphi libri, ſedes Satanæ. 177
Apollinaris ſcripta, omnino multa. 7
Apollonius Tyanæus, Magus Panurgus. 30
Apoſtolorum libri conficti. 160.161
Apoſiopeſes in horrēda narratione. 33
Aqua ad Chryſopœiam. 226
Aqua obliuionis, Diadocho, quæ. 187
Aquæ in vinum mutatio in calice, an certa. 253
Aquila pulſus ſecundò ex Eccleſia, cur. 35
Archilochi mordacitas. 86
Argumenta librorum inania: 228
Ariſtotelis libri adulterati. 170
Ariſtotelis Metaphyſica, Lutetiæ damnata. 14
Armacani, recens Canoniſmus: 77
Armeni Scripturæ adulteratores. 170
Arnoldus Bonæ Vallis ſcripſit de oper. Cardinal. 136
Arnoldus de Brixia, cuias. 17
nauus adulterator Patrum. 174
Arrij ſpurciloquia. 65
Aſtrologia Magiæ Comes. 32
Aſtrologia quanti ſit ad rem Medicam. 343
Athanaſij liber de paſſione imag. adulteratus. 172
Athanaſio ſuppoſita Opuſcula Theodoreti. 126
& alia nonnulla. ibid.
Athei ex hæreſi, quàm multi. 21
Atheiſmus, ſedimentum hæreſeos. 17
quàm teter. 18
ipſis Ethnicis abominādus. 18. 19. 20
calūnia de Atheiſmo Chriſtianorū. 19
clancularius Atheiſmus, triplex. 20
Auditores in ſcholis Religioſorum, cur plures, 77
Auerroës, damnoſus Eccleſiæ. 200
Auguſtini libri, peruerſè exagitati. 326
Auguſtino ſuppoſiti, ſermones ad Eremitas. 118
Auguſtino multa ſuppoſita. 117. 128
Auguſtinus ad ſibi impoſita, eſt Proſper. 117
Aurelius Victor, Chriſtianis vtilis. 195
Aureolus nouitatum amans. 250
Auritus tantùm Iudex, peruerſus. 306
Aurum, effici per artem poteſt. 224
Authentica cenſura, quæ. 270
Autolyci, in Chriſtianos ob nouitatem accuſatio. 241

Autor

Autor & compilator, quî differant. 247
Autores, Magiſtri orbis terrarum. 307
Autores noui, haud reiiciendi. 253
Autoritas priuatæ cenſuræ quanta. 268

B

BAlduini Hannonij ſimulatio. 176
Baptiſtæ à Porta, Magia cuiuſmodi. 30
Barbariſmus quid propriè. 58
Barthol. Torres, exercitiorum S. Ignatij laudator. 293
Bartholomæi Spinæ, fraus. 157
plagiarius. 166
Bartholomæus Vrbinas, ſpoliatus. 166
Baſilius ſæpè expreſſus ab Ambroſio. 167
Baſilius quos voluerit ſuorum ſcriptorum Cenſores. 266
Baſilio ſuppoſita quodam. 128 129
Bellarminus ob librum de Gemitu col. paſſus calumniam. 112
Bellarmini ſcripta perperam vocata in odium. 222
Bellarmini liber de ſcriptoribus, perutilis. 121
Bellarmini Cardin. inſignia decora. 80
Benedicti 2. retractatio iniquæ ſententiæ. 310
Berengarij liber ſuccenſus. 14
Bernardus in Abelardum ſeuerus. 105. & ſeq.
Bernardo multa ſuppoſita. 129. & ſeqq.
Bernardini Roſſignoli opus, *Stimuli virtutum*. 141
Item hiſtoria S S. Thebæorum. ibid.
Beroſus Annianus, cuiuſmodi. 164
Bertramus Autor libri de Euchariſtia, quis. 132
Eius liber iure notatus. 132
Beſtialitas Hæretica ex P P. 92. & ſeqq.
Beza an iure ſpurciloquos arguerit. 67
Bibliothecæ inſtructiſſimæ, deperditæ. 322
Bionis ſales. 86
Blaſphemiæ Thalmudicæ. 206
Boëtius Symmachum optauit Cenſorem. 266
Bohemi encomio verſatili, laudati. 214
Bona malis admiſta, non purgant mala. 16. 63
Bonauenturæ ſuppoſitus liber Collationum. 133
Boulartius Canon. Regul. laudatus. 153
Brunonis opera, variis adſcripta. 133
Buridanus ſe pluries deceptum fatetur. 251
Byzantinæ turres ſeptem. 282

C

CAbala quid. 207. 208
Cabalæ notio apud Cenſorem ineptum. 305
Cæſaris de Bus, in ſua iuuenilia ſanctus ardor. 46
Cain citatus, priuſquàm damnaretur. 337
Calpunius Lanarius, æmulus Hieronimi, quis. 198
Caluinianus à Caluiniano vapulans. 115
Caluini & Lutheri collatio. 263
Caluini in eludendo Auguſtino nequitia. 62
Caluiniſtæ cur librorum ſpurcorum patroni. 68
Calx per Græcos farinæ Latinorum immiſta. 182
Camerarij Sectarij pudoratum iudicium.

cium. 60
Canis Scaliger. 4
Caniſij catechiſmus, primus liber, Societatis. 236
Captiuæ expurgatæ, myſterium. 198
Cardani Semiathciſmus. 26.27
polypus circa fidem & religionem. 26
delirium de ſtrumis per Reges Galliæ curatis ob aromata, 27
varij craſſi eius errores. 27
impietas in Patrem, cui factus eſt Cham. 27
Caroli Magni opus de Imaginibus, quale. 163
Caſſianus, an in aliena perſona errores fuderit. 61
Caſſiani errores, tantùm materiales. 219
Catacriani libri, qui. 36
Catecheſes Cyrilli nomine vulgatæ, verè ſunt eius. 143
Catherinæ Senenſis Epiſtolæ adulteratæ. 173
Catholici, dicti Homouſiaſtæ. 248
item dicti antiquarij. 240
Catholici lectione Hæreticorum fermentati. 263
Catholicorum cenſuræ, per hæreticos ſparſæ. 311
Cato, Autor diſtichorum, quis. 134
Catus picam vorans ſuo cum exitio. 92
Cauſæ propriæ, nemo iudex idoneus. 280
Cauſa damnandi, manifeſtanda. 287. & ſeqq.
Cenſores priuati, quales deligendi. 266
Cenſorum ſuperbia auerſanda. 283
Cenſuræ deriſæ ob præcipitationem Cenſorem, 285
Chiromantia explodenda. 38
Chriſtianis obiecta peruicacia. 196
item nouitas religionis. 241
Chriſtiani Beluacenſis Doct. Pariſ. pœnitentia. 76
Chriſto adſcriptus liber. 159
Chronicon Flauij Dextri, quale. 139
Chryſoſtomi opus in Acta, genuinum. 24
Chryſoſtomi zelus in libros Hæreticorum. 12
Chymicus labor circa aurum, in praxi ferè illicitus. 227.228
Chymici libri de Chryſopeia, an ferendi. 224
Citatio Adami. 337
Ciuilis poteſtas, quanta circa libros. 277
Clagerorum iudicia abſurda. 345
Claudianus autor carminum de Chriſto, quis. 134
Claudij iniqua iudicia, in cœlo improbata. 342
Clemens Alexandrinus adulteratus. 172
Clemens Romanus, adulteratus. 171
Columba, typus Spiritus ſancti. 333
Compilator, vt differat ab autore. 247
Concionatores ſupponentes ſententias. 174
Conciones ſubductæ. 166
Conſcientiæ iudicium. 343
Conſolatio plagium paſſi. 180
Conſtantij iudiciorum, iniquitas. 338
Conſtantini lex in Hæreticos, & eorum libros. 11
Conſtantini Caetani figmenta. 145
Conuitium inferens, non patiens, miſer. 87
Copernici temeritas, circa motum terræ. 252
Curioſi libri apud Lucam, qui. 9.31
Cypriano quæ ſuppoſita. 135
Cyrillus cur libros Hæreticorum legerit. 265
Cyrillus à murco Truncatore liberatus. 134

D

Dacrianus, ipſe eſt Bloſius. 137
Damna à malis libris. 3.
Damnatio inauditi, ferina. 286. & ſeqq.
Damnatio libri mali, ferenda patienter. 318
Damnatio non conuicti, ferina. 291
Dauid malè damnat Miphiboſethum. 149
Deſiderius Viennenſis calumniam paſſus. 185
Deſcenſus Dei ad iudicandum, quid. 339. 306
Deſignanda damnationis cauſa. 287. & ſeqq.
Deus, ratio prima. 337
Deus recens quo interdictum, quis. 245
Diaboli denominatio, vnde. 286
Dictio, vagina ſenſorum. 58
Diocletianus cur Chymicos libros vaſtarit. 227
Diſceptatio Dei cum peccatoribus. 342
Diuinatorij libri, abiiciendi. 38.39
Doctorum multitudo, iuſto maior. 272.& ſeq.
Doctores multi, indocti. 273
Doctores omnes, etiam ſimul ſumpti, fallibiles. 274
Doctrina ex ſe probabilis, manet talis, etiam damnata. 329
Dominicus libri de corpore Chriſti autor, quis. 138
Domitij Calderini impietates. 20
Donatus Virgilij Interpres, Chriſtianus & Sacerdos. 158
Durandus amans nouandi. 250
Dionyſij Alex. de libris hæreticorum legendis ſententia. 264
Dionyſij Corinthij querelæ. 172
Dionyſius exiguus allatratus. 328

E

Edmundus Richerius, quid pro ſpurcis ſcriptoribus. 66.67
idem patronus obſcœnitatum. 260
Eligij liber Auguſtino ſuppoſitus. 128
Eloquentes quidam, ſpureiloqui. 57
Ennij aurum in ſtercore. 258
Enochi liber, adulteratus. 170
idcirco expunctus è Canone. 171
Ephemeridum cóſultores Romani. 35
Epicuri libri, combuſti. 19
Epilotica Iudicum Medorum. 354
Epiphanij ſcripta, vitiata. 172
Epiphanius in hæreticos, auſterus. 87
Epiſcopi ius in diſcuſſione doctrinæ, 271
Epiſcopi in profanis ſtudiis nimij, improbati. 189
Epiſtola ad Hebræos, cur abſque autoris nomine. 236
Epiſtolæ de cœlo demiſſæ. 160
Epitaphium Ioannis Nepeſini per numeros. 211
Eraſmus, alter Lucianus. 22
inanis eius gloriatio de ſua Moria. ib.
Luthero viam aperuit. 23
eius impij ioci. ibid.
in dogmata fidei, incurſus. ibid.
exagitatores Eraſmi. 24
dictus cœli ac terræ Cenſor. ibid.
temeritas in cenſura Patrum. 176
natalium ſpureorum ac vitæ breuiculus. 25
Eruditio admiſta non purgat obſcœnitates. 51.& ſeq.
Eretarchæ ex Hetæriarchis. 288
Ethnici, vetuſtati Religionis inhærebant. 240
Ethnica literatura vtilis. 183
Ethnici mordentes Chriſtiana, vtiles. 193
Ethnici multi plagiarij. 165
Ethnicorum iudicia, quàm conſiderata. 305

Ethnici Sacerdotes, librorum cenſores. 277
Euangelium *ſecundùm Matthæum*, non *Matthæi*, cur. 236
Euangeliorū Codex, pro Chriſto. 307
Eugubinus in Theologicis Ethnicos allegans notatur. 197
Eunapius Chriſtianos mordens, illis proficit. 193
Eunomij furta. 169
Euſebius Emiſſenus pro Brunone Signienſi. 138
Euſebius Cæſarienſis fruſtra purgatus. 219
EurychiusC.P. verè errauit circa reſurrectionem. 12
Exſcriptorum laudes. 309.310
Exercitiorum S.Ignatij liber, vellicatus. 293
Expoſitiones nouæ Scripturarum, ſuſpectæ. 242

F

FAlſitas, celari auida. 238
Falſationis librorum, ſcelus. 181
Fama autoris per cenſuram iniquam violata. 307
Fama autoris à libro vno. 308
Fatarij Aſtrologi, explodendi. 33
Fauſti, errores tantum materiales. 219
Federicus Aug. fluuij ictu abſorptus. 336
Feſtinatio lenta, Iudici adamanda. 284
Feüardentij fraus. 174
vltio de Suareſio, qualis. 175
Fidei noua illuſtratio, licita. 244
Filius Therſites, matri ſpecioſiſſimus. 280
Filia temporis, veritas. 329
Flauij Dextri Chronicon, quale. 164
Fœminæ Caluinianæ, in Scripturam ipſam ferocia. 221
Formatarum literarum ratio. 213
Fragilitas lectorum, libros aliquos ſubducit. 210
Franciſcus Ribera ſpoliatus. 266
Franciſcus Rabeleſius, Apoſtata, Atheus. 22
Fritinnire, quid? 333
Friuophili pro Philoſophis qui. 26
Fulgentius Aſtigitanus autor librorum Mythologicorum. 139
Furta concionum. 166

G

GOætia, improbata. 30
Galatinus defenſus. 207
Galatinus plagij accuſatus. 166
Galenus deriſus. 270
Galeni votum de librorum cenſura. 278
Gelaſius, Indicem expurgatorium confecit primus. 5
Gellius D.Auguſtino laudatus. 7
Gelaſij I. concitatio in libros Hæreticorum. 13
Gemitus columbæ, quid. 333
Genethliacorum vanitas. 35. & ſeqq.
Gentilium in Chriſtianos probra, vtilia. 196
Germanus Conſtantinop. purgat Gregorium Nyſſenum. 150
Gerſoni ſuppoſita non pauca. 144. & ſeq.
Gerſo diſcuſſus circa cenſuram priuatam. 268
Idem circa cenſuram publicam diſcuſſus. 270
Gnoſticorum turpitudines. 54
Gobelini Perſonæ opus, cuius fuerit. 117
Græci, veterum ſcriptorum adulteratores. 173
Græci calcem farinæ immittentes. 64
Grammatica pro literis quibuſuis humanioribus. 192
Grammatica malè confuſa cum Grommatica. ibid.
Grammaticorum mordacitas. 85
Grammatici plagiarij. 169
Gregorius Nyſſenus adulteratus. 172

Gregorius Vercellenſis, damnatus abſens. 286
Gregorius Protoſyncellus, Autor libri V. capitum. 140
Gregorius Theologus quàm non lenis, in tempore. 104
Gregorij Magni opera malignè vexata. 327
Gretſeri Opera in malos libros. 17
Grunnij Corocottæ Teſtamentum. 7
Guleſtidus Viterb. ſuum opus ſubiicit Pontifici. 276
Guigonis Scala S.Bernardo ſuppoſita. 130
Gulielmus Manderſton, plagiarius. 165
Gulielmus Abbas, autor epiſtolæ ad FF. de monte Dei. 130
item libri de amore diuito. 131
Gulielmus Conuentrienſis multarum ſuppoſitionum cauſa. 126
Gulielmi Gibieufi ½ noua libertas. 252
Gulielmi Pariſienſes, duo. 141

H.

HÆreſes materiales variorum Patrum. 218
Hæretici nouatores doctrinæ. 239. & ſeqq.
Hæretici ſcriptores, mordaces. 85
Hæretici adulteratores Scripturæ. 170
Hæretici gypſum lacti immittunt. 64
Hæreticorum aliqui libri, indemnes, quia innoxij. 220
Hæreticorum in Scripturis probra. 91. 92. & ſeqq.
Hæreticorum ſermo viuus, noxius. 9
ſcripta venenata. Ibidem.
meritiſſimò proſcripta. 9. & ſeqq.
vel truncata. 260
Hæreticorum inter ſe pugnæ. 114
Hæreticorum fraus in ſupponendis libris. 162
Hebræa lingua, cur dicta *ſancta*. 52
Hebræi certos libros ſacros Iunioribus vetabant. 221
Heliodori Epiſcopi infamia à ſcriptis Eroticis. 46
Henricus Wagnereck, laudatus. 28
Henriquez malè notatus. 304
Hieronymus à Florentia, à quo ſpoliatus. 166
Hieronimus, cur paſſus mordacitatis calumniam. 102
exoſus omnibus Sectariis & hæreticis. 101
Hieronimo multa ſuppoſita. 142. & ſeq.
Hieronimi in Hæreticos, aſperitas. 86. item in Ruffinum. 120. & in ex leges Monachos. 121
Hieronimi flagellatio ob Ciceronem. 191
Hieronimi libri malè habiti. 325
Hilarius in hæreticos auſterus. 98
falſa eius palinodia. 118. ſcripta imperita. 261
Hilarius Diaconus, Orbis Deucalion. 124
eſt autor Commentariorum Ambroſij in Paulum. ibid.
Hildefonſo ſuppoſita. 143. 146
Hipponactem præconium. 85
Hipponactis acerbitas. 86. ei carò ſtetit. 113
Hiſtoria Barlaami Damaſceno tributa, cuius reuera ſit. 137
Holcoto ſuppoſitus, liber pro Inſipiente. 142
Homerus malè improbatus. 5
nomen ſuum preſſit. 235
eius furta. 16
Homoouſion, vox, quando cuſa. 248
Hoſtis laus, libera ſuſpicione. 280
Hugonis Folietæ & Victorini quædam confuſa. 121
Humaniora ſtudia à Patribus laudata. 183
Humilitas, virtutum theſauro phylacium.

cium. 283
neceſſaria Cenſoribus. ibid. & 284
Hymnus *Te Deum* cuius Autoris. 124
Hypogroſticon, cuius ſit. 127

I

Iacobi Merlini petulcitas in Gelaſium P. 172
Ictus fluuij, rectio violenta & animi impotentis. 53
Ignatio Martyri, ſuppoſitæ quædam Epiſtolæ. 118
Ignatij S. de non reſpondendo infamatoribus, iudicium. 83
Ignorare præſtat quàm turpiter ſcire. 17
Ignorantia plerumque vtilior. 51
Inauditus, non damnandus. 286. & ſeqq.
Indicta cauſa damnare, barbarum. 287. & ſeqq.
Indocti cenſura, indigniſſima. 269
Indoctis acceenſendi, qui aliàs doctiſſimi. 270
Induciæ ad purgationem, concedendæ. 289
Infames materiæ quæ. 228
Infans farre contectus, Chriſtianis obiectus. 196
Ingenia præclara, nouant multa. 251
Ingenia pruriginoſa, amant nouare. 249
Ingeniorum ſeruitus indigna. 250
Ingratitudo in autores iniquè notatos. 307
Inſipientia quorundam, beſtialis. 251
Inſitio Ethnicarum literarum, facienda. 199
Interpretatio Scripturæ, qualis eſſe debeat. 242
Intellectus inflexioſ per voluntatem. 279
Inuidia odij particula. 282
Ioachimus Abbas, cuius Ordinis. 276
Ioci felliti, improbati. 48
Ioci in faeeis, quàm peruerſi. 25
Ioannes Annius, an impoſtor. 164
Ioannes Apoſtolus an Chymicus. 221
Ioannes Bona, S. Bernardi cribrator. 152
Ioannes Fiſcherus autor libri de Sacramentis. 117. ſuppoſitus ei alius.
Ioannis Gaſtri plagium. 166
Ioannes Hieroſ. an autor Catecheſeon. 143. an libri de Inſtit. 144
Ioannis Launoij ineptiæ. 146
Ioannis Manſur confuſio cum Ioanne Meſue. 137
Ioannis Meldunenſis, Romantius. 47
Ioannes Rho, laudatus. 85
Ioannis V I. Imperatoris otia curioſa. 216
Ioſephus Scaliger caſtigatur. 4. mordet S. Hieronimum. 102 paſſim alios. 115
Irenæi hæreſis materialis. 218
Irenæus cur hæreticorum libros legerit. 265
Iſidorus nota plagij liberatus. 167
Iſidorenſe thus è libris hæreticis combuſtis. 15
Iudæ Machabæi teſſera. 212
Iudæi capſarij noſtri. 204. 205
Iudices ſeculi, odium depoſuere. 281
Iudaiſmi vafer inſtaurator. 61
Iudicandi munus quàm arduum. 306
Iudicia gemituum materia. 335
Iudicia Ethnicorum, valdè attentè lata. 305
Iudicia de libris præpoſtera. 6
Iudicium merè doctrinale, cuius ſit. 266
Iuliani Apoſtatæ vafrities. 61. 63
Iulianus Pomœrius Autor lib. de vita contemplatiua. 152
Iulianus Toletanus de locis pugnantibus, 299 exſolutus iniqua damnatione. 316
Iuo non parcens Paſchali Papæ. 314
Iupiter inducens ad ſpurcitias. 57
Iuſtinus Martyr confuſus cum Iuſtino Hiſtorico. 147

Iudicia cur ad vrbium portas. 350
cur de die tantùm. 349
Ius gentium contra inauditi damnationem. 344
Iuuenalis ſpurcitiæ. 68

L

LAborantes in doctina, lacerati. 285
Labri Conſtantinopolitani lemma. 214
Lacedæmoniorum Ilotæ. 115
Lactantio ſuppoſita. 147
Lacus Lucernaaus. 111
Lacus abſque peribolo vetitus Hebræis. 222
Laus aſtuta velamentum malitiæ. 282
Lectio abſque ſtylo ſomnus. 310
Lectoris affectus ſaporem indit lectioni. 280
Legatorum immunitas, eſt iuris gentium. 344
Leges in Magos etiam apud Ethnicos. 31
Leges Ciuiles pro literis humanioribus. 185
Leo Iſaurus Bibliothecæ immenſæ vaſtator. 322
Leonis Magni zelus in libros Hæreticorum. 13
Lenitas in Medico noxia. 110
Liberi autorum, libri eorum. 281. & 116
Liber de conſolaiione, an Tullij. 117
Liber de bono viduitatis, verè Auguſtini. 147
Liber de operibus Chriſti Cardinalibus, non eſt Cypriani. 234
Liber ſepulchrum animæ. 9
imago autoris. 10
Liber bonus, famæ perennis conciliator. 308
Libri multis veteribus malignè attributi. 157
Libri Canonici, deperditi. 321
Libri de mirabilib. Script. verus autor. 128
Libri Magici omnino perdendi. 31
Libri aliqui confixione digni. 2. & ſeqq.
Librariorum laudes. 309
probra eorundem. 310
Licentiatorum iura quænam. 272
Linearum ſumma, cur olim notata. 172
Lipſij frigus in obſcœnis legendis improbatum. 40
Literæ humaniores à Patribus laudatæ. 183. & ſeqq.
Literæ Ægyptiacæ, cuiuſmodi. 213
Literæ ſingulæ cuius numeri notæ. 212
Literæ nomine S. Petri à Stephano III. datæ. 175
Loca Scripturæ pugnantia in ſpeciem. 175
Loca Patrum conficta. 174
Longinus, ſpirans bibliotheca. 269
Loqui in aliena perſona, an excuſet. 60
Lothophagi nobis, qui. 188
Lucas Holſtenius, laudatus. 136
Luciani ſannæ in Chriſtianos, vtiles. 195
Luciferi Calaritani generoſitas. 99
Lucilij Vanini ſubdola impietas. 20
Ludouic. IX. Thalmudij damnator. 206
Lutherus Scripturæ adulterator. 170
Sordes Scriptorum eius. 79
Lutheri & Caluini collatio. 263

M

MAchabæorum teſſera. 212
Machiauelli Atheiſmus. 27
Magia aliqua nitens, & illimis. 29. 30
panurgica deteſtanda. 30
Magus quid Perſis. 28
Magi Panurgi complures. 30
Magi, ſacra impiis admiſcent. 63
Mahumetanorum qui libri vetiti. 200
Maiores quatenus ſequendi. 241
Mala allegoricè adumbrant bona. 123

Digitized by Google

Mali libri, quinam? 6
Maledicentia moderatè retundenda. 88
Maledictio Semei cur peſſima. 212
Manichæi à S. Leone exagitati. 13
Manichæi ſuam nouitatem iactantes. 210
Manſur cognomen S. Damaſceni. 137
Manuale S. Auguſtini, eſt S. Anſelmi. 121
Marcellus Ancyranus, malignè confixus. 293
Marcion, ſtrenuus Scripturæ corruptor. 170
Mariæ Deiparæ epiſtolæ, cuiuſmodi. 118. & 148
datæ ad eam ſuppoſitæ. ibid.
Marini Papæ querela de vulgato libro ſe inſcio. 277
Materiæ inopinabiles quæ. 228
Mathematici conuerſio. 33
Marraniſmus Ioſephi Scáligeri reiectus. 4
Medici Chirurgi, imitandi. 91
Meditatio gementis, quid. 334
Melancthon Alchymiæ ex Scriptura patronus. 226
Melchior Goldaſtus ſpurciloquij patronus. 66
Melchioris Cani, tricæ in S. Ignatij exercitia. 293
Mendacium proficiens veritati. 197
Metaphraſtes num Ludimagiſter. 148
vnde dictus Metaphraſtes. ibid.
an idem cum Simeone Magiſtro. 149
Merochitæ hiſtoria, fruſtum Glycæ. 156
Michaelis Baij modeſtia. 321
Michaël Rabardæus an dubius in fide. 293
Micrologus, liber, non ſcriptor. 131
quis eius autor. ibid.
Minerua incongruè locata in Lupanari. 63
Miniſtri iuxta nomen ſuum Lanij. 221
Mithæcus cur Lacedæmone pulſus. 49
Mixturæ additæ Cabalæ, reiiciuntur. 208
Moyſes tantùm ſcriba Geneſeos. 226
Molliculi ad omnem tactum horrentes. 111
Monachi ab Ethnicis exagitati. 193. 194
Mouethelitæ in libris ſupponendis, naui. 162
Mordacitas ſcriptorum, iuſtè repreſſa. 25
Mores antiqui pro optimis. 246
Mores puri & ſcripta impura non cohærent. 49
Mori opera ſub alieno nomine. 235
Moſcopuli Grammatica S. Baſilio ſuppoſita. 129
Mutatio aliqua approbanda. 241
Mutatio ſententiæ, probanda, 316
Myſtica Theologia inſerta Gerſoni, cuius ſit. 142

N

NAturale conſcientiæ iudicium. 343
Neceſſitas legendi librum malum, excuſat. 264
Negotiatio Cabaliſtica multiplex. 209
Nemeſius autor libri de homine, quis. 150
non negauit gratiam præuenientem. ibid.
Neſtoriani, ſtrenui in ſupponendis locis. 162
Neſtorij truncantis fraus. 301
Nicodemus pro auditione damnandi. 344. & 348
Nicolaus, S. Bernardi ſecretarius, planus. 120
Nicolaus Eymericus, an impoſtor. 164
Nimia operum lima, improbata. 319
Nimia iuſtitia, quæ. 290. 291
Nocte lata ſententia, nulla. 349
Nomen autoris libris præfigendum. 23. & ſeqq.
Notæ quid. 209

Noteriacon

Noteriacon quid? 209
Noua rerum fidei illuſtratio, licita. 244
Nouitas reproba quænam. 245.& ſeq.
Nouitas doctrinæ in cauſa fidei, auerſanda. 2
Nouitas quælibet in cauſa fidei improbanda. 239
Nouitatis cuiuſdam gratia. 246
Numerus linearum libri cur notatus. 172
Numerorum expenſio Cabaliſtica. 210
Nummularij probati. 257
Nunnius Barretus malignè notatus. 80

O

OBſcœni libri Ethnicis improbati. 40.& ſeqq.
Chriſtianis multo magis. 41
Patrum concitatio in eoſdem libros. 41.& ſeqq.
damna ab his libris. 43
eorum autor, etiam mortuus, exitialis. 44
an eius pœnæ creſcant cum nouis damnis. 44.& ſeq.
qui benè denique ſapuerunt eos perdentes. 46.69
Obſcœna verba non fuiſſent in ſtatu innocentiæ. 52
Obſcœni libri, iure truncati. 259
Obſtinatio obiecta Chriſtianis. 196
Oculatus ſit Iudex non auritus. 306
Odium exoculat. 281
Odium Bupalium, quid. 85
Odio habendum vitium, non perſona. 109
Odoni ſuppoſitus ſermo de Cathedra. 150
Oecolampadius falſarius. 132
Oecumenius haud plagiarius. 167
Ogerius autor ſermonum do cœna Domini. 151
Onirocritici, ſuperſunt pauci, 37
reiiciendi. 38
Opera Patrum, deperdita. 322
Opratianus Porphyrius, quis. 217
Oratores plagiarij. 169
Orbis iniuria in bonorum autorum læſione. 309
Origenes contra Genethliacos. 36
Origenes, habitus Magorum patronus. 32
alia eius probra. 103
Origenes quomodò legendus. 258
Origenes, Pachomio hæreticus. 12
Origenes an adulteratus. 172
Origenis monitum de libris Ethnicis. 198
Origeni ſuppoſitæ ſcriptiones. 151
Origeniſtarum nouitates, vnde. 244
Oſculum Florentinum quale. 10
Otia curioſa, quæ. 226
Oua ſubuentanea libri Hæreticorum.
Ouidius, cur multatus. 40
eius ſunt Priapœia. ibid.

P

PAchomij reuerentia adgnomen Dei. 12
Papatus, quis. 160
Paracelſi temeritas. 250
Pariſienſis procella in FF. mendicantes. 76
Pariſienſium grauitas in examine doctrinarum. 285
Paſchalis Mancij de Cani iudicio, iudicium. 293
Paſchalis Papa calumnioſè notatus. 151
Paſchaſio Rathberto ſuppoſiti libri. ibid.
Patres adacti tractarunt obſcœna. 54
Patres à doctrinæ nouitate abhorrentes. 239.& ſeqq.
Patribus doloſè ſuppoſita. 162
Patrum ſcripta ſæpè adulterata. 171
Pauli ad Senecam epiſtolæ, confictæ. 118
Pauli nomine, obtruſi libri. 160
Paulus cur nomen ſuum preſſit ſcribens ad Hebræos. 236.237
Peccatum iniquæ cenſuræ quantũ. 312

Pedo Pompeius, contra Claudium. 343
Peregrinus pro Vincentio Lyrinenſi. 235
Peripatetici iuxta Origenem Athei. 22
Perronij Cardinalis de Bellarmino iudicium. 223
Petri Alphonſi conuerſio, vnde. 205
Petri Fabri de ſuis abigeis querelæ. 166
Petri Monodi obſeruatio. 352
Petri Rami temeritates. 250
Petro Damiani, ſuppoſita varia. 352
quos elegerit Cenſores. 166
Petronius Bononienſis confuſus cum ſpurciloquo. 152
Petrus Bleſenſis in criminatorem ſuum, fortis: 107
Petrus Babyon autor Comm. Anſel. in Matth. 126
Petrus de Marca, laudatus. 122
Petrus Lombardus, an cuculus. 165
Philo à S. Ambroſio expreſſus. 167
Philoponus plagiarius. 169
Philoxenus Cenſor infortunatus. 268
Phlegontis libri ſunt Adriani. 117
Phocyllides vates optimus. 353
Photij euitati ſtropha. 213
Pica glutita, Catum ſtrangulauit. 90
Pij ſecundi retractationes. 46
Plagiarij genius vilis 169. ſummè probroſus. 186
Plagiarij multi veteres ac noui. 165
Plagium quid propriè. 165
Plagium palliatum. 166
Plagulæ truncatæ malum indicandi fundamenlum. 299
Plato de librorum Cenſoribus quid ſtatuat. 278
Platonis libri adulterati. 170
Poëſis obſcœna, eliminanda. 40
Poëtæ plerique obſcœni. 50
Politicorum Atheiſmus. 21
Pomponatij probra. 25
librum eius, diſcipulus ipſius Contarenus impugnauit. 25
combuſſere Veneti. 26
Pontificiis Cenſoribus, ſpecialiter obſeruanda. 286
Pontificis Romani maieſtas, allatrata ab Ethnicis. 196
Pontifices contra inauditi damnationem. 358. & ſeqq.
Pontificum de Indice Expurgatorio ſollicitudo. 5
Pontificum maturitas in damnando. 313
Porphyriani verſus, qui. 217
Poſſeuini liber, Gambaro ſuppoſitus. 40
Præfecti Auguſtalis circa libros PP. malignitas. 173
Præcipitatio in iudiciis improbata. 284. & ſeqq.
Primus Cabilonenſis pro Ioanne. 144
Priuilegium pro Monaſterio S. Medardi, cuius ſit. 140
Probabilitas doctrinarum perſuadenda Cenſori. 304
Probationes dogmatum ex Ethnicis friuolæ. 197
Profani libri malè ſuppoſiti. 158
Profundum fidei, aqua obliuionis. 187
Prohæreſius fuit Ethnicus. 353
Protagoræ, impij libri combuſti. 19
Prurigo ſcribendi, improbata. 320
Pſalmus ipſi Dauid, non Dauidis, cur. 236
Pſeudepigrapha libri an vetandi. 231. & ſeq.
Pyxis ſpiritus intingendo Baſilij calamo. 86

Q

Quæſitorum Hiſpanorum, iuſta retractatio. 316
Quæſtionum tumultuoſarum ſuppreſſio. 230

Quæſtus

Quæſtus ex reliquiis captatus. 182
Quæſtus ſpes, ſuppoſitionum parens. 164
Querela de exſectione librorum. 167
Querelæ de plagio. 166
ſæpè iniuſtæ. *Ibidem.*
Querelæ de ſcripturæ acerbitate, ſæpè inanes. 111. & ſeq.
Querelæ de Exſcriptoribus. 310
Querelæ de ſpoliato Heſſelio. 163
Querela Marini Papæ de vulgato libro ſe inſcio. 277
Querelæ tabularum fori de Thoma Sanchez. 53
Querelæ Scaligeri de Indicibus Expurgatoriis. 4
Queruli modi fritinnitus. 338
Quiniſextæ Synodi autoritas. 178

R

Rabardæus an dubius in fide. 293
Rabbinorum Chriſto poſteriorum, deliria. 204
Raderi pro truncatione obſcœnorum apologia. 260
Raritas quid, iuxta nouam doctrinam. 254
Ratio ſubſtantialis, quæ. 337
Ratrannus, an pro Bertramo. 132
Raymundus Iordani, olim Idiota. 153
Raymundi Lulli zelus in Auerroëm. 200
Raymundus Lullus ſenior, cum Neophyto confuſus. 153
vexatur calumnioſè quoad multa. Ibid.
Recentes DD. perſpicaciores. 246
Reformatio Ordinis, damnata nouitatis. 254
Reformatione egent aliqui Ordines. 112
Regulæ breuiores, an S. Baſilij. 128
Regulæ fuſiùs diſputatæ an S. Baſilij. 139
Rei ſub Paſcha laxati. 135
Religioſi eiuſdem Ordinis, non habendi vt plures. 282
Religioſi, poſſunt in ſe ſcripta, repellere. 82. & ſeqq.
Remigius autor Commentarij in Paulum, quis. 153
Reſtitutio damnorum per iniquum Cenſorem. 314
Retractationes quibuſdam ſuppoſitæ. 118
Retrogradi verſus. 215
Reuocatio iniquæ cenſuræ, neceſſaria. 313. & ſeqq.
Ricardus Anglus exſcriptor nobilis. 309
Roberti Vallenſis ſollicitudo pro Alchymiæ defenſione. 224
Romanis inauditi damnatio exoſa. 355. & ſeq.
Romanæ ſedis ſententia, mutata in melius. 314
Romani Pontificis maieſtas demorſa ab Ethnicis. 196
Rom. Pontifex Cenſor doctrinarum ſupremus. 275
Ruffino ſuppoſita pleraque. 154
Ruffinus interpolator veterum. 172
Rupertus demorſus. 328
Rutilius mordens Chriſtianos, prodeſt. 194

S

SA non benè notatus. 304
Sacerdotes Ethnici, librorum Cenſores. 277
Saluiani in malè moratos, aſperitas. 108
Saluiani opus ſub conficto nomine. 234
Saraceni Ethnicis finitimi. 199
Saraceni vulgari Alcoranũ nolunt. 202
Satyricus in proſa ſcriptor, quis dictus. 91

Scandaloſa

Digitized by Google

Scandaloſa doctrina, quæ. 213
Scandalum hæreticorum ex confixis libris Catholicorum. 311
Scholæ Religioſorum cur plus frequentatæ. 77
Scholaſticæ tricæ nocuerunt Eccleſiæ. 229
Scholaſtici Dolani in Magiſtrum nequitia ingenioſa. 120
Scribendi ſtudium reſtinguere,peruerſum. 309
Scriptionis librorum commoda. 8
Scriptores obnoxij inuidiæ. 283
Scriptor polygraphus non ſemper optimus. 7
Scriptorum Chriſtianorum inter ſe iurgia. 87
Scripturæ an nouis interpretationibus exponendæ. 242
non obtorquendæ. 243
poſſunt de nouo illuſtrari. 244
Scripturæ lectio non concedenda promiſcuè. 221
Scripturæ verecundia in efferendis obſcœnis. 52
ea tamen effert, cum opus eſt. 56
Sebaſtiani Munſteri fraus. 162
Seductio per affectus. 279
Senatuſconſultum aduersùs libros Atheorum. 19
Senecæ ad Paulum epiſtolæ, cuiuſmodi. 118
Senſus proborum omnium, ſtultè abiicitur. 3
Sepulchra animarum, libri. 9
Seruitus ingenij, pecuina. 250
Seueritas ſcribendi, demorſo innoxia. 110
Seuerus, dictus Doctor Doctorum. 277
Signa verborum, quid Symmacho. 210
Simeon Theologus iunior, quis. 149
Simiæ, fœtuum amantiſſimæ. 280
Sixto Pontifici ſuppoſita Sexti Philoſophi opera. 162
Smaragdus illuſtrator Regulæ Benedictinæ, quis. 155
Solis conteſtatio per Iudices. 305
Solœciſmi Chriſtianorum, qui. 58
Somnia quatenus conſideranda. 37
Sophiſtæ antiqui, plagiarij. 169
Sotades Poëta ſpurciſſimus. 68
peremptus. 75
Specus Cellæ Abbatis. 111
Specula Vincentij, an eius ſingula. 169
Statius laudatus contra malos cenſores. 5
Studia partium, plena incommodis. 303
Studium nimium literarum Ethnicarum, improbatum maximè in Epiſcopis & Religioſis. ibid. & 190
Sublimitas iniqui Cenſoris non tollit obligationem reſtitutionis. 315
Suidæ lexicon, cuius. 155
Suppoſitiones librorum multiplices. 116. & ſeqq.
Suſpiciones plagij auertendæ. 181
Sybillini libri cur ſuppreſſi. 34
Sybillini libri ſolis Pontificibus patebant. 221
Symbolum Apoſtolicum, tricando confixum. 294. & ſeqq.

T

TAtiano ſuppoſita harmonica Euang. 125
Tempora ſubinde mutantur. 328
Tempus ad purgationem, concedendum. 289
Tempus multa reuelat. 329
Tempus litteris annotatum. 210. & ſeqq.
Teſſera Romana S.P.Q.R. quid ferat. 213
Thalia Arrij. 65
ex Sotade expreſſa. 68

Thalmudici

Thalmudici libri ſæpè damnati. 206
ſunt pandectæ Hebræorum. 205
Theodoretus, damnatus inauditus. 287
Theodorus Iuges, ſpurciloquij patronus. 66
Theodorus Bibliander, exploſus. 5
Theodori Bibliandri ſpurcæ notæ in Alcoranum. 201
Theodori Mopſueſteni, impij libri. 18
Theodulphus an autor Carminis in ramis palmar. 156
Theognoſti criminatio repulſa. 61
Theologicæ ſententiæ nouæ, non ſemper malæ. 248
Theophylactus malè plagij notandus. 167
Theophili Alexandrini cautio. 28
Thomæ Aquinatis adulteratio. 273
confictà paliodia. 118
eius librorum damnatio. 315
reuocata. 274
Thomas Sanchez laudatus. 58.55
purgatus à calumnia. 53.& ſeqq.
Thomas Anglicus ſæpè confuſus cum Angelico. 121
Thomas Kempenſis vetus Autor libri de Imit. Chriſti. 145
Themiſtius, orbis terrarum Magiſter, dictus. 307
Theſſalus Medicus nouator. 250
Theurgia, improbata. 30
Timotheus pro Saluiano. 234
Toſtatus iudicij iniquitate grauatus. 290
Tragœdia *Chriſtus patiens* eſt Apollinarij. 141
Tremellius Sectarius plagij notatus. 165
Tridentina Synodus à Richerio malè peruerſa. 260
Tullius malè aliquando improbatus. 5
Turres ſeptem Byzantinæ. 282
Tychonius iudice Auguſtino, expurgandus. 260

V

Valla cur à Viue laudatus. 52
Vallæ mordacitas. 85
Varietas librorum & tenuium & inſignium neceſſaria. 8
Varro πολυγραφώτατος. 321
Vdalrico Auguſtino ſuppoſita Epiſtola. 163
Vela cur oppaſſa Indicibus. 351. & ſeq.
Velamen malitiæ, aliqua laus. 282
Veritas filia temporis. 329
Veritas non amat latebras. 236
Verſus conuerſibiles. 216
Verſus recurrentes. 215
Veſtis leproſi lanea, vel linea. 262
quæ combuſta. 14
Veteres mores, id eſt probati. 246
Vetuſtas falſam religionem non iuuat. 241
Wicleffi librorum ſordes. 78.79
Vigilius Africanus cum Tridentino confuſus. 127
Vigilius, autor diſputationis Laodicenæ. 118
Vigilius nomine S. Athanaſij, vulgatus. 235
Vincentij Lyrin. opus ſub confictò nomine. 235
Vincentius Bellouacenſis an plagiarius. 168
Virga laurea hatioli. 6.7
Virgilius malè improbatus. 5
Virgilius vt Ennium legeret. 258
Vlpiani truculentia prodeſt Chriſtianis. 195
Vlricus Argentini autor Compendi Theol. 157

Voces nouæ, etiam in ſacris, non ſemper reprobæ. 247
Votum Ludouici Viues de lege in plagiarios. 179
Vtilitas librorum bonorum. 2
Wicleſſi librorum ſordes. 78.79
Vulgi iudicium, corruptiſſimum. 6

Z

Zoilus ob mordacitatem, infamis. 90
Zozimi de neceſſaria reuocatione præclarum dictum. 317

FINIS.

Digitized by Google

Menda quædam ſic emenda.

PAgina 3. lin.15. *prologon* leg. *prologo.* pag 4.lin.34. *expurgatos* l.*expurgatas.* pag.5. lin.1. *foſſarij* l.*foriarij.* Ibid.lin.2. *aquæ ſex ary.* l *aquè Sectarij.* lin.25. *exculta* l.*exculto.* lin.91. *ipſius* l. *Lipſius.* lin.33. *ſuis* l. *ſui.* pag. 7. lin.25. *ga i-naci* l. *gallinacei.* lin.33. *factos* l. *fartos.* pag.8.lin.16. *tanto* l. *toto.* pag 48.in f. *S. Bahuſius* l.*Bern.Bahuſius.* pag.50. *cum conſcriptis.* l.*cum de conſcr.ptis.* pag. 59. *Hieroymus* l. *Hieronimus.* pag.66. m. *polyerg.* l.*Polycratici.* pag 67. f. *non-nulla lectionis* l.*nonnulla lectionis.* pag.78.in *Annathanus* l. *Armachanus.* pag.110. *ſuppoſititium* l. *ſuppoſitionum.* pag.129. f. *profitens* l.*profitetur.* pag.138. *Edineus* l. *Edinerus:* pag. 143. *Cypariſſioa* l.*Cypariſſiota.* pag.152. f. *Aimonnius* l.*Aymoinus.* pag.177. f. *Aſcribo* l. *Adſcribo.* pag.213. f. *Æthiopibus* l. *Æthiopibus.* pag.216. *Heraclecta* l. *Heracleota.* pag.217. *ſinilia* l. *ſimilia.* pag. 236. *præfere-bantur* l. *proferebantur.* pag.288. *Nemo certò non* l. *Non nemo certè.* pag. 289. *ſeneca* l. *Seneca.* ibid. *diſſentire à* l.*diſſentire ſe à.* pag.294. *ad quarum* l.*quarum.* pag.299. *Coclous* l.*Coclæus.* pag.304. *confixa* l. *confixæ.* pag. 315 *profugium* l. *perfugium.* pag.323. *Cabaliſtria* l. *Cabaliſtica.* pag.249. *accurratius* l. *accuratius.* pag. 277. *immoderatorum* l. *immediatorum.* ibid. *examinnator* l. *examinator.*

ANT 131F183

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

7727

Digitized by Google

XVI